

הנהגות אמונה מעשית

בו נקבצו ובאו הנהגות מעלות ודרגות במצוות האמונה
פסוקים מפורשים בתורה שבכתב ותורה שבעל פה
לחזק האמונה באופן מעשי בפה ובלב
מו"ר הרב חיים רבי שליט"א ס"ט
מנחם אב, תשע"ז - תל-גיבורים, חולון

שער והקדמות

שער דבר המוסדות והמכון דברי הספד על רבינו אור העולם מרן ... הקדמה

פרק א' - יסודות האמונה

פרק ב' - השגחה פרטית

פרק ג' - קבלת יסורים

פרק ד' - בין אדם לחבירו

פרק ה' - תפלה ודבקות בה'

פרק ו' - ביאורי תפלה

פרק ז' - הודאה לה'

פרק ח' - קיום המצוות

המעוררים שלמות במצוות

פרק ט' - תרגילים באמונה

פרק י' - קידוש ה'

פרפאות כבוד שמים

פרק י"א - מחיה וכלכלה

פרק י"ב - אין שום יאוש

פרק י"ג - תורה וזיכוי הרבים

פרק י"ד - מעלות בעל האמונה

פרק ט"ו - פנינים מהתורה

פרשת בראשית פרשת נח פרשת לך לך פרשת וירא פרשת חיי שרה פרשת
תולדות פרשת ויצא פרשת וישלח פרשת וישב פרשת מקץ פרשת ויגש פרשת
ויחי פרשת שמות פרשת וארא פרשת בא פרשת בשלח פרשת יתרו פרשת
משפטים פרשת תרומה פרשת תצוה פרשת כי תשא פרשת ויקהל פרשת פקודי פרשת
ויקרא פרשת צו פרשת שמיני פרשת תזריע פרשת מצורע פרשת אחרי פרשת
קדושים פרשת אמור פרשת בהר פרשת בחוקותי פרשת במדבר פרשת נשא פרשת
בהעלותך פרשת שלח לך פרשת קרח פרשת חוקת פרשת בלק פרשת פנחס פרשת
מטות פרשת מסעי פרשת דברים פרשת ואתחנן פרשת עקב פרשת ראה פרשת
שופטים פרשת כי תצא פרשת כי תבוא פרשת ניצבים פרשת וילך פרשת האזינו פרשת
וזאת הברכה

פרק ט"ז - פרפאות מהזוה"ק

פרשת בראשית פרשת נח פרשת לך לך פרשת וירא פרשת חיי שרה פרשת
תולדות פרשת ויצא פרשת וישלח פרשת וישב פרשת מקץ פרשת ויגש פרשת
ויחי פרשת שמות פרשת וארא פרשת בא פרשת בשלח פרשת יתרו פרשת
תרומה פרשת כי תשא פרשת ויקהל פרשת פקודי פרשת צו פרשת שמיני פרשת
אחרי פרשת קדושים פרשת אמור פרשת בהר פרשת במדבר פרשת נשא פרשת
בהעלותך פרשת שלח לך פרשת קרח פרשת חקת פרשת בלק

פרק י"ז - מאמרים

מעלת האמונה חובת האמונה מחשבה של אמונה האמונה בצל הפיגועים פחד חיובי מקצץ
בנטיעות צניעות בבית הספר בעניין עלונים לשבת אל ההודאות - תודה ושירה תוצאה של
אמונה אופניים סכנה בכפליים קמיע תורני אמיתי להצלחה כללית, לסלק הדינים ולעורר
הרחמים

שער והקדמות

שער

"בא חבקוק והעמידן על אחת,
שנאמר (חבקוק ב, ד) וצדיק באמונתו יחיה" (מכות כד.)

"כי יקר בעיני ללמד עיקר מעיקרי הדת והאמונה
יותר מכל אשר אלמדו" (פיהמ"ש לרמב"ם, סוף מסכת ברכות)

"במקום שנגמר ההגיון שם מתחילה האמונה"

* * *

ניתן להשיג את הספר בבית מדרש לתורה

”עטרת חכמים”
רח' החיים 4
תל-גיבורים חולון
03-5011150

© כל הזכויות שמורות 2017

הערות והארות יתקבלו בברכה
פקס': 03-5011125
דוא"ל: info@haravrabi.co.il
ת.ד. 6215 חולון
מהדורה ראשונה - תשע"ב
מהדורה שניה מתוקנת
ומורחבת מנחם אב תשע"ז

דבר המוסדות והמכון

זכינו ואנו עומדים בשערי ספר נוסף מסדרת ספרי ההנהגות של אבינו רוענו שליט"א, והפעם ספר הנהגות באמונה יום יום ושעה שעה.

ספר זה כקודמיו, מגיש לפני הקורא בשפה קלה ברורה ונעימה הנהגות ומאמרים במצוות האמונה, וירידה לפרטי פרטים בחיי היומיום עד כמה ואיך ניתן ליישם אותה בכל צעד ושעל ובכל רגע ורגע.

במלאכת הקודש של עריכת הספר, סידרנו וערכנו את ההנהגות לפי הסדר ובטוב טעם כרצון אבינו רוענו שליט"א, ובהרחבה יתרה במקום שאמרו להאריך.

ראש וראשון למלאכת הקודש, הלא הוא ראש הכולל הרב אליהו רבי שליט"א שעומד לימין אבינו שליט"א בכל המצטרך במסירות נפש ממש. ואשר הוא ראש ומייסד המפעל הגדול הזה 'מכון עטרותיהם' להוצאת ספרי וכתבי מורנו הרב שליט"א. יתן ה' שיזכה לשבת באהלה של תורה

כל ימי חייו כמשאלות לבבו הטהור, ויזכה יחד עם נוי"ב, לראות את כל יוצאי חלציו יראים ושלמים גדולי תורה ויראה, בכל טוב בזה ובבא.

יעמוד על הברכה רבי גיא ניסן, שהיה הנחשון לעמוד לימין מורנו הרב שליט"א בהדפסת והפצת המהדורה הראשונה. וכן צוות האברכים אשר עמלו לילות כימים על עריכת הספר במהדורתו הנוכחית כדי להוציא דבר מתוקן מתחת ידם, תורה מפוארה בכלי מפואר, איש איש שעל שמו הטוב, הרב יצחק בר-מעוז, הרב שי הרוש, הרב איתי חבושה, הרב עודד למנצח, הרב אלון ניסן, הרב רועי פלד והרב שי שושן. וכן שאר האברכים אשר עברו כל אחד על חלקים נכבדים מהספר. יתן ה' שיזכו להגדיל תורה ולהאדירה במילוי כל המשאלות לטובה, ונזכה עוד יחד להאדיר ולהוציא לאור את כל כתביו וחידושו של מורנו הרב שליט"א לתפארת עם ישראל.

וכאן המקום לייקר להוקיר ולהכיר טובה למעלת מחזיקי האברכים תומכי התורה, אשר זוכים לשותפות מלאה בכל התורה וזיכוי הרבים של אבינו רוענו שליט"א. ואשר שותפותם בהחזקתה התורה הינה שותפות של ממש חלק כחלק יאכלו. וכן, בעלי הוראת הקבע כל אחד כפי כחו ויותר מכך, באהבה ובמסירות רבה.

ומעל כולם אמה של מלכות הרבנית החשובה תליט"א, העומדת לימין מורנו הרב שליט"א "בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר" (משלי לא, יא). ישלח ה' לה ולמורנו הרב שליט"א בריאות איתנה ונהורא מעליא, ויזכו יחד לרוות נחת מכל יוצאי חלציהם הרוחנים והגשמיים, "עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו" (תהלים צב, טו), אמן.

אחרונים חביבים צוות המוסדות היקר כל אחד על שמו הטוב, העומד על המשמר להצלחת ניהול וכלכלת הישיבה כקברניט המוביל את הספינה בים סוער במסירות נפש ללא לאות, יזכו להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה "כל מי שעוסקים בצרכי ציבור באמונה, הקדוש ברוך הוא ישלם שכרם", אמן.

ולסיום אודה לרעייתי תליט"א, העומדת לימיני בכל המצטרך, מעודדת ומחזקת ללא גבול, ומסירה מעלי כל עמל וטורח בענייני הבית, כדי שאוכל לעסוק במלאכת הקודש. יתן ה' שנזכה לרוות נחת מכל יוצאי חלצינו, ויהיו כולם יראים ושלמים כבקשת השל"ה הקדוש בתפלתו, ושלא תצא תקלה מתחת ידינו, ואמן.

ונחתום בתפלה נפלאה שחיבר הרה"ק רבי מאיר מאפטא זצוק"ל, המבטאת את האמונה בצורה מיוחדת "רבון העולמים ידעתי כי הנני בידך לבד, פחמר ביד היוצר. ואם גם אתאמץ בעצות ותחבלות, וכל יושבי תבל יעמדו לימיני להושיעני ולתמוך נפשי, מבליעדי עזך ועזרתך אין עזרה וישועה. ואם חלילה יחפצו כלם להרע, אז אתה בחמלתך תשים עינך עלי ותשקיף עלי לטובה ממעון קדשך", אמן.

התורה

בברכת

יצחק בן לא"א מורנו הרב חיים רבי שליט"א

דברי הספד על רבינו אור העולם מרן בעל יביע אומר

זיע"א

מאת המחבר

"ותחסרהו מעט מאלוקים" (תהלים ח, ו)

מאלוקים לשון מלאכים,

שנתת כח ביהושע להדמים החמה וליבש את הירדן,

במשה לקרוע מי ים סוף ולעלות למרום,

ובאליהו להחיות את המת (רש"י).

רבינו הגדול והקדוש אור העולם, היה מושלם בכל התורה כולה ובקי בכל חדרי תורה, ועליו ניתן לומר את הפסוק "ותחסרהו מעט מאלוקים" וכפי שפירש רש"י והמצודות דוד, שהכוונה על בני אדם צדיקים שהם מושלמים בתורה וביראה, מעט פחות מהמלאכים, עיין שם. וכמה מתאים פסוק זה על רבינו הגדול והקדוש זיע"א בעל יביע אומר, טהרת הבית, חזון עובדיה, הליכות עולם, ועוד.

רבינו הגדול זיע"א היה מושלם בידיעת התורה, מושלם בשקידה עצומה בתורה, מושלם בזיכוי הרבים הגדול בעולם, מושלם באהבת התורה כאויר לנשימה, וראו עליו שהתורה הקדושה אצלו היא בבחינת "כי הם חיינו ואורך ימינו" כפשוטו, והיה מושלם במידת האמת שהיתה אהובה עליו מאוד.

חז"ל אומרים (יומא כב:) "אין מעמידים פרנס על הציבור אלא אם כן קופה של שרצים וכו'", אולם רבינו הגדול והקדוש היה גדול הדור, ויחיד בדורו. ומשמים העמידו אותו בדור היתום שלנו, וזכינו לראות עליו שלמות בתורה, בענווה וביראת שמים, קופה של שלמות ברוחניות.

רבינו הגדול זיע"א לא היה פרנס, אלא מפרנס את הציבור בכל העולם כולו בתורה ויראת שמים. תורה מונחת בקרן זוית (קידושין סו.) ובא מרן רבינו הגדול זיע"א ונטלה, למד ולימד, שמר ועשה, הקים והחזיק את כל דברי התורה לעשותם.

רבינו הגדול זיע"א קיים את מאמר חז"ל (סנהדרין פח:) 'גריס באורייתא תדירא', והוא הצדיק האמיתי שבדור לרוב תורתו (ב"ב ז סע"ב). וזיכוי הרבים שלו עצום ונורא, שלא היה כמותו מזמן קבלת התורה, ועליו נאמר "צדיק יסוד עולם" (רש"י גיטין סא.).

רבינו הגדול זיע"א דווקא הוא בכחו הגדול יכול לומר 'ליתא הכי בכל הש"ס' (יבי"א ח"א עמ' רכב), ואין ספר בעולם שכותב בו כך (יבי"א ח"ז עמ' רכב). ופעם היה בבית המדרש במצרים, והיה הוא דיין אחד כנגד הרוב, לפי שאינם מבינים כמוהו (יבי"א ח"ב עמ' ער.).

רבינו הגדול זיע"א היה מוחה על כבוד התורה בלווין בשיעור הקבוע במוצאי שבת קודש. פעם אחת מחה על כבודו של רבינו הרא"ש ש"ך זיע"א, ופעם אחרת מחה על כבודו של הגרי"ש אלישיב זיע"א, ו"כבוד אלוקים הסתר דבר" (משלי כה, ב).

רבינו הגדול זיע"א מעולם לא שמענו שהוציא מפיו מלים בלועזית, כי אם לשון הקודש בלבד.

רבינו הגדול זיע"א נתקיים בו הפסוק "יראך יראוני וישמחו" (תהלים קיט, עד) לפי ששמועותיו מכוונות לאיסור איסור, ולהיתר היתר (רש"י עירובין נג סע"א).

רבינו הגדול זיע"א היה לו אהבת ישראל מיוחדת במינה. ורואים את זה גם בכתיבת המקורות בספריו, שמציין וכותב שאלות ותשובות פלוני, חלק פלוני, סימן פלוני ודף פלוני, כדי להקל על המעיין ולחסוך מהזמן.

וכשמציין מהש"ס מדקדק לפעמים לכתוב סע"ב או רע"א, כלומר, סוף עמוד ב' או ריש עמוד א', וכל זה כדי להקל על המעיין.

ולבי אומר לי שמה שאמרו חז"ל הקדושים "כחא דהיתרא עדיף" (ביצה ב:), זה לא רק מהטעם שפירש רש"י, עיין שם. אלא גם מהטעם שעל ידי ההיתר והקולא לא מכבידים על השואל, וממילא יותר קל לעבוד את ה' יתברך (כפרש"י ב"מ קז. בד"ה ספק נדה, ועיין מהרש"א שם).

רבינו הגדול זיע"א מדקדק וכותב בדיני טהרה שיש לשאול דווקא מורי הוראה הבקיאים בכח דהיתרא (כ"כ בטה"ב בכמה מקומות).

רבינו הגדול זיע"א הגיע למדרגת שלימי הדעת. ואלו שיש להם חסרון בשלמות, הוא להם צרה גדולה ורעה רבה (מסילת ישרים פ"ד). ובכח השלמות העצומה והגדולה והקדושה שלו, זכה להיות זך השכל והרעיון. ובדרך כלל קשה מאד להוסיף על דבריו, כי יביע אומר אומר את הכל ומחווה את דעתו בשלמות. ופעם תירץ קושיית השאגת אריה על מרן הבית יוסף מגמרא מפורשת (עיין יבי"א ח"ו עמ' כה), וכן מיישב את הירושלמי מקושיית הרדב"ז נגד מרן הב"י (יבי"א ח"ה עמ' רנו).

רבינו הגדול זיע"א ביום פורים, כטוב לב המלך ביין, העיד על עצמו שלמד וידע בגיל חמש עשרה את כל הש"ס, בגיל שבע עשרה את כל השולחן ערוך, בגיל תשע עשרה את כל הירושלמי ידיעה ממש (שמעתי כן מפי הר"ר אברהם ארבל שליט"א). ומכח גדלותו דחה בקלות את קושיית הבד"ץ העדה החרדית משולחן ערוך מפורש לפני למעלה מחמישים שנה. ועיין יבי"א ח"ג (עמ' עט סע"ב) מה שהעידו עליו שלושה רבנים גדולים.

רבינו הגדול זיע"א מכח שלמותו העצומה, לא ענה מעולם למחרפים ולקנאים ולבעלי תורה מסוימים שיכולים היו להיות תלמידיו הקטנים. ופעם אחת ענה בלווין לאותו ראש ישיבה שיצא נגד הספר המתוק ילקוט יוסף והזכיר את שמו, ואמר: 'שיכתוב וישג ונראה את כוחו'.

שלימותו של רבינו הגדול זיע"א היתה להחמיר בלימוד התורה בשקידה עצומה, במידת הענווה, באהבת ישראל, בזיכוי הרבים, לקדש שם שמים

ולמעמיד תלמידים. אוי לנו מה הפסדנו! במה זכתה האדמה ורגבי העפר בסנהדריה להיות ציון לרבינו הקדוש. כעת ממש בוער בי הרצון לקרוע שוב עוד חולצה מהחמימות והצער, וכמו ששמואל קרע על רב שתיים עשרה פעם, והיה מפחד מתורתו וקדושתו (רש"י ומהרש"א מו"ק כד.).

והנחמה הגדולה שלנו, הם בניו היקרים שיבדלו לחיים טובים וארוכים, וספריו הנפלאים, ותלמידיו המופלגים בתורה ויראה. ורבינו הגדול והקדוש זיע"א לימד אותנו לכבד את כולם, לאהוב את כולם, לזכות הרבים ולקדש שם שמים תמיד. והמשיח בדרך ומלכנו בראשנו במהרה בימינו, אמן.

הקדמה

קובץ קטן וצנוע זה נכתב בס"ד כדי לחזק את עצמי ואת החברים היקרים באמונה בה' יתברך באופן מעשי. כמו שהפסוק מעורר אותנו "וידעת היום והשבות אל לבבך" (דברים ד, ט), כלומר האמונה צריכה להיות לא רק בשכל, אלא גם להיכנס עמוק לתוך הלב. והאמונה בלב, היא האמונה המעשית, לחיות ולהרגיש כל רגע ורגע את ה' יתברך בלבד, לחיות את האמונה הלכה למעשה.

ועיין רשב"ם (ב"ב קל:), שמבאר, למה לדעה אחת בגמרא מעשה רב עדיף מפסק הלכה, כי בשעת מעשה אדם ירא לידון, ומכווין לבו טוב יותר, עיין שם. ובאמונה צריך לכוון יותר ויותר, כי לא רואים בעיניים, לא שומעים ולא מרגישים, ועם כל זה צריך להגיע לדרגת אמונה שלימה, כאילו ראיתי, שמעתי והרגשתי ממש. זו מצוות האמונה שציווה אותנו ה' יתברך (ועיי' ספר חרדים' פ"א).

יש 'בדיחה' מוסרית מפורסמת של הרה"ג מזכה הרבים ומקדש שם שמים הר"ר אורי זוהר שליט"א, שהרב פינקוס זצ"ל אמר עליה שזו לא בדיחה, זאת האמת! פעם אחת שוטר ראה שני אברכים חרוצים שרכבו על אופנוע, וניסה להאשים אותם ו'לתפור להם תיקי' ולא הצליח. ולפני שהתייאש לגמרי, עצר אותם ושאל מה סוד ההצלחה שלכם? ענו לו

האברכים, 'אתה לא יכול לתפוס אותנו כי ה' איתנו!' התעשת השוטר ואמר, כעת על פי החוק אתם עצורים, כי באופנוע מותר לרכב רק שניים, ואם ה' איתכם, אתם שלושה ולא שניים...

זה אמנם בדיחה, אבל זה אמונה מעשית, להאמין באמת שהם שלושה ולא שניים, כפשוטו. כי יהודי הוא לא לבד, ומפורש בפסוק: "כי אתה עמדי" (תהלים כג, ד) פשוטו כמשמעו. ומי שלא מרגיש כן, פיו וליבו אינם שווים, הפה אומר 'ברוך ה'', 'מלך העולם', 'ישתבח שמו', 'כל הנשמה תהלל יה', ובאופן מעשי לבו רדום.

וכדי לזכות לזה צריך להתפלל על עצמו ולומר לה' יתברך: "לב טהור ברא לי אלוקים" (תהלים נא, יב). ובספר 'ברכת פרץ' (פ' נח) אומר כן על נח, שרש"י מבאר אף נח מאמין ואינו מאמין, כלומר מאמין בשכל, ולא מאמין בלב, ולא מאמין ממש בהכרה חושית, עיין שם.

אנחנו עם ישראל, זכינו לקבל מתנה בשבת מה' יתברך, להגיע בטבע להשגה של אמונה בלב, אמונה מעשית. וכידוע מהפטרת דברים בשבת חזון, שאמר הנביא ישעיה (א, ג) "ידע שור קונוהו וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע, עמי לא התבונן". וביאר החסיד הגדול, מגדולי בעלי המוסר, רבינו אליהו לופיאן זיע"א, שכוונת הנביא היא, שכמו ששור וחמור על פי הטבע מכירים אדוניהם, כך בן אדם על פי הטבע צריך להרגיש ממש אמונה שלימה בה' יתברך.

ולכן נענש בלעם שאמר: "חטאתי כי לא ידעתי" (במדבר כב, לד), שלא שם אל לבו להבין אחר חקירה ודרישה באיזה עוון בא עליו הצרה הזאת. ועצם העניין שאדם לא יודע ולא מרגיש שהכל בידי שמים זהו חטא, כי ראוי לדעת באופן מעשי שזה מהשמים (כמבואר ביספר חסידים' סי' קנ"ג, והובא בחק לישראל דברים יום א' וב').

ועל הפסוק "והאמין בה'" (בראשית טו, ו) הנאמר על אברהם אבינו ע"ה, מפרש הספורנו שהאמין בה' נגד הטבע, עיין שם. וזו ממש אמונה מעשית להרגיש ולחיות את ה' יתברך, בבחינת 'ברוך אומר ועושה'. לא כמו אותו אבי הכלה שבמסיבת התנאים שלפני האירוסין [ווארט בלע"ז] התחייב לעזור ולסייע עבור הוצאות החתונה, הדירה והריהוט, ולמעשה הוא רק אמר, ולא עשה ולא עושה ולא נתן ולא נותן.

קובץ אמונה מעשית זה, כשמו כן הוא לחזק האמונה באופן מעשי בפה ובלב. וחלקו נכתב בצורה של 'שאלות ותשובות' כמו בהגדה של פסח 'מה נשתנה' ו'עבדים היינו', ואפילו תלמידי חכמים שואלין ודורשין לחזק האמונה. וכן, מובא בתוכו 'תרגילים באמונה', והם כל מיני פעולות הנעשות על ידי בני אדם, או הטבע, או השפעת מזג האוויר, ומה שנקרא 'נזקי טבע', וכאן נלמד לקשר את הכל אל ה' יתברך באהבה ובשמחה.

* * *

בית המדרש הנפלא והיקר של ה' יתברך "עטרת חכמים" אשר מופקד בידינו, אנחנו השמשים של בית המדרש, ובעל הבית זה ה' יתברך, עובר שינוי גדול לאחרונה. חלק מתומכי התורה הוותיקים הפסיקו לתמוך בישיבה, וגם הסיוע מחו"ל התמעט בעוונותינו הרבים מהשמים "ויטמנהו בחו"ל", עקב לשון הרע והוצאת שם רע שקיבלו עלינו. וגם בעירנו חולון בעוונותינו הרבים יש מסיתים נגד "עטרת חכמים" שלא יתרמו לנו, וקיבלנו שמותם ושיחתם לתועלת להיזהר מהם בעתיד שלא יפריעו לנו.

והמצב החומרי, הכלכלי והכספי, קשה, ויש קיצוצים מהשלטונות. ופרשת ויחי פרשה סתומה, רמז ללומדי התורה שהם בבחינת יעקב איש תם יושב אהלים, וזקוקים לרחמי שמים מרובים. ולרש אין כל, ואין הקומץ משביע, וצרכי עמך מרובים, וקשה מאוד להשיג מלגות חודשיות עבור מאה וחמישים אברכים בבית המדרש.

ועם כל זה אנחנו ממשיכים, ועושים ומעשים להיות ממזכי הרבים, להקהיל קהילות ברבים, לקדש שם שמים ולהעמיד תלמידים, ולגדל דורות ישרים מבורכים.

וברוך ה' לא אלמן ישראל, וביקשתי את בני יקירי ואהובי, העילוי הגדול בתורה וביראת שמים הר"ר אליהו שליט"א שיבוא לעזרנו. ובחסדי ה' פועל ישועות, בעל מלחמות, זורע צדקות, בן פורת יוסף. בזכות האמונה התמימה והאמת הצרופה והכוונה הטהורה להרבות כבוד שמים ולהעמיד תלמידים בעלי הוראה לזכות את הרבים. ה' יתברך נתן לנו גואל, הציבור היקר והקהל הקדוש תושבי השכונה וחוצה לה, המתאמצים ומשתדלים בהחזקת התורה, על ידי הוראת קבע, מחזיקי האברכים והגבאים השותפים הנאמנים. וזכינו לחזור ולשקם את בית

המדרש, ובנוסף להחזיר חובות נוספים שנשארו מהעבר ולקדש שם שמים, ורואים סייעתא דשמיא מעל ומעבר "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו".

ותודה רבה לה' יתברך שעדיין תומכים בנו, ותודה רבה לכל תומכי התורה המתאמצים בכל הכוחות להחזקת התורה. ולחברים היקרים צוות המוסדות, היושבים יום יום, כל היום, להתאמץ ולהשתדל ולהשיג עוד כסף לפרוע החובות, ולהחזקה השוטפת של יותר ממאה וחמישים אברכים הי"ו "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו".

והאמונה בה' יתברך ואין עוד מלבדו, נותנת את הכח להמשיך בעשייה זו, ולה' הישועה. חובתנו לעשות, וההצלחה בידי ה' יתברך. חובתנו להיות בעלי דעה, להתאמץ ולהשתדל כמה שיותר, והתוצאות בידי ה' יתברך.

ועדיין יש שלועגים ומסיתים ומתלוצצים על "עטרת חכמים" ועל הרב אליהו שליט"א, כי בעיניהם הרעות רואים חיצוניות, ולא מבינים בתורתו הקדושה ובחסידותו, כמו שאמרו על משה רבינו ע"ה שהיה גבוה עשר אמות (ברכות נד:), והיו אומרים כמה עבים שוקיו, כמה צווארו שמן (קידושין לג סע"ב וברש"י שם), עיין שם.

וכולנו מתפללים שנזכה להיות בעלי אמונה, ולהשכיל ולהבין שזה רצון ה' יתברך. וכמובן שלא להקפיד לא לשנוא ולא לדבר על המפריעים להחזקת הישיבה, ואדרבה להתפלל על כולם שיזכו ליראת שמים וחיים טובים, ויחזרו בתשובה, ונזכה על ידי האחדות עם כולם לקידוש ה' גדול, ויתרבה עוד ועוד תורה וקדושה בישראל.

וכאמור, תומכי התורה מחזקים אותנו והם כח התורה, ואני מודה לה' יתברך מכל הלב, ולקהל הקדוש של כל השנה, וגם לציבור הנוסף בראש השנה וביום הכיפורים. כולם אהובים, כולם ברורים, ובשמחה ובאהבה ובהקשבה תומכים ותורמים ומחזקים את בית המדרש "עטרת חכמים" שלנו.

ובוודאי זה נס מהשמים מעל הטבע, כאשר רואים מהשמים את הרב אליהו שליט"א שעדיין לא מקבל מלגה חודשית כלל ועיקר, וגם אנוכי זה יותר משנתיים ימים שלא מקבל כלום, והמסיתים והלועגים מקבלים ונהנים ויושבים על סיר הבשר. וזה פלא, תחתונים למעלה וכו' (ב"ב י:), והרי זה מעל השכל ומעל הטבע! אבל בזכות זה גם בשמים נוהגים איתנו

מעל הטבע, אמונה בלבד ולא ידיעה, לא שכל, לא רצון ולא כלום אלא רצון ה' יתברך בלבד [וברוך ה' היום השתפר המצב, ומהשמים כולם חזרו בהם וזכו להכיר את האמת].

וזה בעצם הסיבה להוציא קובץ זה 'אמונה מעשית'. שהדיבורים והמחשבה, המאמרים והחיזוקים בעבודת ה', השאלות והתשובות וההנהגות באמונה, מביאים לנו כח יום ויום ושעה שעה.

ויהי רצון שנזכה כולנו ללמוד וללמד לשמור ולעשות, לקרב הגאולה ולהרבות כבוד שמים בעולם, והיתה לה' המלוכה, אמן ואמן.

לא כתבתי מצבת זיכרון אלא רק דברי הספד (לעיל) לכבוד מרן רבינו הגדול אור העולם בעל יביע אומר וחזון עובדיה זיע"א, כי אינני ראוי לכך. אבל הכח שלנו בחולון הוא מכחו ובשליחותו, כאשר ציווה עלי בזמן הנישואין [מר חשוון תשל"ח] לצאת מירושלים ולהשתקע בחולון, וכולנו תלמידיו ותלמידי תלמידיו. וכאשר כולנו בחולון מרבים תורה ויראה וכבוד שמים הרי זה מצבת זיכרון הגדול ביותר, ובוודאי בשמים רבינו הגדול מתפלל עלינו ועל קהילת "עטרת חכמים" ותומכי התורה ותושבי חולון, וכל ישראל, וחיילי צה"ל הי"ו.

בעשרת ימי תשובה תשע"ה, למדנו בספר 'חזון עובדיה' (ימים נוראים דף ר"כ) לרבינו הקדוש אור העולם זיע"א על עבירות של בין אדם לחברו, שאם לא מוחל לו, גם חלק של ה' יתברך באותה עבירה לא נמחל. ומשמע שאם מוחל לו, גם ה' יתברך מוחל לו, אחרי שהמזיק יבקש מחילה מה', כמובן. ונראה לחדש שיתכן עבירות בין אדם לחברו שהנפגע מוחל מכל הלב כי הוא חסידא קדישא ופרישה, ועם כל זה בשמים לא מוחלים לפוגע, כי בשמים רוצים למחות על כבוד התורה ויענישו אותו מהשמים אף שמחל לו מכל הלב! וראיה מהגמרא (ברכות יט רע"א) שאדם אחד פגע בחכם אחר מיתתו, ומן השמים הענישוהו מחמת כבוד התורה, עיין שם. ועל אחת כמה וכמה לכפויי טובה, ועל אחת כמה וכמה למשיבים רעה תחת טובה, ועל אחת כמה וכמה טובה רוחנית.

* * *

תודה רבה לה' יתברך על הכל, שזכינו להיות יהודים, וזכינו ללמוד תורה ולקיים מצוות, ולעבוד את ה' יתברך, ולעשות מעשים טובים. ותודה רבה

רבה לה' יתברך שנתן לנו כוחות כאלו. ותודה לה' יתברך שזכיתי לישא אישה את בת זוגתי היקרה החשובה והמיוחדת, ולהקים בית של תורה, ויש לנו בנים ובנות, נכדים ונכדות, חתן מיוחד וכלות טובות ונפלאות. ויהי רצון שבקרוב נזכה לקבל מתנה מה' יתברך, מתנת חינוך, עוד חתנים טובים מוצלחים ומבורכים ברוחניות וגשמיות, אמן ואמן.

תודה מיוחדת לזוגתי החשובה, הרבנית הגדולה שתחיה, אשר זכתה שנים רבות, וזוכה גם עכשיו לגדל ילדי ישראל מגיל הרך, עם יסודות של תורה ויראה, וחינוך מקורי אמיתי לגוף, לנפש ולנשמה של ילדי ישראל, כן ירבה וכן יפרוץ. וה' יתברך יתן לה כח ובריאות וחיים טובים, ונזכה יחד לראות נחת ברוחניות וגשמיות מכל בני המשפחה, ומהקהילה הקדושה, משפחה אחת גדולה משפחת תל גיבורים והסביבה בעיר הקודש חולון.

וספר זה 'אמונה מעשית' יוצא לאור בזכותה, אשר בחודש ניסן תשע"ב, עם כל ההכנות לפסח והעבודה הקשה הדרושה יום יום ושעה שעה בבית, במשפחה, בקהילה ובהלכה, טיפלה ועשתה הכל על הצד הטוב ביותר, ובזכותה היה לי פנאי לערוך ולסדר ספר זה לכבוד ה' יתברך.

ברכה בפני עצמה קובעים להם משפחת ניסן היקרה ר' משה הי"ו וזוגתו תחי', שמוסרים נפשם למוסדות התורה "עטרת חכמים" בגופם ובנפשם ובממונם, ובפרט על שלקחו על עצמם את כל הוצאות הדפוס של ספר זה מהחל ועד כלה. יתן ה' שיזכו לרוות נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם, בבריאות איתנה ונהורא מעליא, ובמילוי כל המשאלות לטובה "עוד ינובון בשיבה, דשנים ורעננים יהיו" (תהילים צב, טו), אמן

ואחרון חביב, בני יקירי ואהובי, המופלג בתורה ויראה, מזכה הרבים ומעמיד תלמידים, הר"ר אליהו שליט"א עדיו לגאון ולתפארת, ראש הכולל בבית המדרש "עטרת חכמים" חולון. אשר מוסר נפשו וכוחו יום יום ושעה שעה בעזות דקדושה למען התורה, ולא שם לב ללעג השאננים והמבזים והמגנים אותנו תמיד, ואדרבה מתאמץ יותר ויותר למען התורה הקדושה, כן ירבה וכן יפרוץ. יהי רצון שיזכה להתמיד ולהתעלות, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולהפיץ חידושי תורה המיוחדים לו לחלקו. ויזכה יחד עם זוגתו שתחיה לבית מלא ברכת ה' תמיד, אמן ואמן.

וכן תודה רבה לה' על העבודה היסודית יום יום, של בני ואהובי הרב יצחק שליט"א למען בית המדרש ולמען התורה ולכבוד ה' יתברך. גם בני ואהובי הרב משה שליט"א מירושלים עיה"ק מחזק אותנו תמיד ומתפלל עלינו לקדש שם שמים, כבוד שמים, להגדיל תורה ולהאדירה. והחתן היקר האהוב הרב יוסף שליט"א שנושא בעול בכל הפעילות הברוכה.

ויהי רצון שיקויים בכל הנזכרים הפסוק: "עטרת חכמים עשרם" (משלי יד, כד), ונזכה לעושר גדול ברוחניות ובגשמיות. ויזכו כולם להצלחה בכל מעשיהם, ויפרו וירבו ברוחניות ובגשמיות. ויזכו לראות נחת רוחנית וגשמית בצניעות ובקדושה, מחשבות של אמונה תמיד, "והיתה לה' המלוכה" (עובדיה א, כא).

ובצאתי אשא כפי אל ה' יתברך, שלא תצא תקלה מתחת ידי. ובאמירת 'ואשי ישראל ותפלתם' שיש בה כמה פירושים: הקורבנות, התפלות, הצומות והתעניות שיתקבלו באהבה. וכן נשמות הצדיקים (ועיין אור"ח סי' קכ ומשנ"ב שם). ואני מוסיף לכוון על דברים מיוחדים כמו קובץ זה, שיתקבל באהבה לפני ה' יתברך. ושנזכה להתחזק כולנו, ויקוים בנו הפסוק: "והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת, יראת ה' היא אוצרו" (ישעיה לג, ו), והפסוק: "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים" (ישעיה כו, ב), והפסוק: "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבת בבית ה' כל ימי חיי, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו" (תהלים כז, ד), אמן ואמן.

רבה
רבי
תל גיבורים חולון

באהבה,
חיים

פרק א' - יסודות האמונה

א. ישנם שלושה יסודות לאמונה המעשית:

היסוד הראשון: להאמין שיש בורא לעולם. כלומר, שיש בעל הבית לעולם שברא ועשה את הכל יש מאין והכל שלו, וזהו פירוש 'אדנות'.

היסוד השני: להאמין שבורא עולם מנהיג את העולם כולו בכל יום, בכל שעה וכל רגע. וזהו פירוש 'אלוקינו', שהוא 'תקיף', כלומר חזק. ויש להרגיש באופן מעשי שכל מה שעובר על כל אחד מאיתנו ללא יוצא מן הכלל, הוא בהשגחה פרטית משמים המתאימה לו בדיוק מושלם. על פי תיקונו בעולם הזה. ועל ידי כך משלימים את מצוות עשה של זכירת יציאת מצרים, שממנה למדים את עניין ה'השגחה הפרטית'.

והיסוד השלישי: להמליך את ה' יתברך בעולם בשלמות. ובזה מראים לה' יתברך שאנו אוהבים דין שמים הנעשה בעולם, ומקבלים עלינו באהבה ארבע מיתות בית דין, ואף רוצים בכך לכבוד ה' יתברך אם זה רצונו. וזהו פירוש 'מלך העולם', הנאמר בכל ברכה וברכה.

שאלה: מאז בריאת העולם נצטוונו להאמין בה' יתברך, ומה נתחדש בעניין האמונה בעת קבלת התורה במה שנאמר "אנכי ה' אלוקיך" (שמות כ, ב)?

תשובה: יש שני חלקים באמונה. החלק הראשון הוא לדעת שיש בורא לעולם, דהיינו שיש בעל הבית שברא ועשה את הכל יש מאין, והכל שלו. וזה חיוב כלל עולמי, שאכן נצטוונו עליו כבר מבריאת העולם. והחלק השני הוא: שבורא העולם לא רק ברא את העולם ואחר כך עזב אותו לטבע חס ושלוס, אלא מנהיג את העולם כולו בכל רגע ורגע, וכל מה שעובר עלינו בענייני פרנסה, עבודה, משפחה, בריאות, שלום בית, בנים, בנות, חתן וכלה, הכל משמים. וזה החלק שהתחדש כשבני ישראל יצאו ממצרים ועברו ביבשה בתוך הים. השגחה פרטית מעל הטבע. ועשרת המכות שהיכה ה' את המצרים הם ביטוי להשגחה פרטית וראיה לכך שה' משגיח ודואג לכל הנעשה בעולם הזה רגע רגע.

שאלה: נאמר בתורה (דברים ד, לה) "ה' הוא האלוקים". מה ההבדל בין שם 'אדנות' לשם 'אלוקים'?

תשובה: ההבדל פשוט. שם 'אדנות' הכוונה שה' יתברך אדון הכל, ושם 'אלוקים' הכוונה שה' יתברך תקיף ובעל הכוחות (או"ח סי' ה). ופירוש 'תקיף' זה חזק, דהיינו שמשגיח על כל אחד ואחד באופן פרטי במה שמתאים לו על פי תיקונו בעולם הזה.

ומפורש כן בחידושי האגדות להרשב"א (עין יעקב ברכות ו:), עיין שם. 'אדון הכל' הוא השלב הראשון באמונה, 'תקיף' זה השלב השני באמונה.

שאלה: נאמר בפרשת ציצית (במדבר טו, מא) "אני ה' וכו' להיות לכם לאלוקים" מה פירוש הדברים?

תשובה: פשוטו כמשמעו. וכמו שפירש רש"י כי ה' יתברך הוציא אותנו ממצרים, על מנת שהוא אלוקינו לבדו, ואין זולתו. וזהו שאמרו חז"ל 'עשה לך רב' (אבות פ"א מ"ו), כלומר תעשה אותו רב עליך (רמב"ם פירוש המשניות שם), וכמו שאמר יוסף הצדיק "את האלוקים אני ירא" (בראשית מב, יח), דהיינו שהמליך אך ורק את ה' יתברך עליו.

והחפץ חיים בביאור הלכה (סי' סא סי"ח) מביא בשם ספר 'יסוד ושורש העבודה', שצריך לדקדק בקריאת שמע בתיבותיה ובאותיותיה, ועל ידי כך יוכל לכוון יותר ולהרגיש באופן מעשי, שה' יתברך משגיח עליו בהשגחה פרטית בכל רגע ורגע בחיים. ובזה משלים מצוות עשה מהתורה של זכירת יציאת מצרים, שמצווה זו למדים את עניין ההשגחה הפרטית.

שאלה: לעיל ביארנו את ההבדל בין שם 'אדנות' לשם 'אלוקים'. ואם כן, הברכה נכללת מכמה חלקים, ראשית הזכרת שם שמים, לאחריו שם 'אלוקינו' ואחר כך 'מלך העולם', ואם כן, יש להבין איזה שבח ניתוסף בכל חלקי הברכה?

תשובה: 'אדנות' פירושו **אדון הכל**, כלומר שה' יתברך אדון על כל העולם, הוא עשה את הכל והכל שייך לו והכל חוזר אליו. 'אלוקים' פירושו תקיף וחזק, כלומר השגחה פרטית, ומלבד שהכל שלו הוא גם משגיח על כל דבר עד הפרטים הקטנים. ולכן, כתוב בתורה (דברים ד, לה ועוד) "ה' הוא האלוקים", כלומר שה' שהוא אדון הכל הוא המשגיח בהשגחה פרטית על העולם, ולכן זה תקיף, כי צריך כח גדול לפרטים כאלה, ואין בעולם כדבר הזה **מלבד** ה' יתברך. 'מלך העולם' זה התוצאה של אמונה בהשגחה פרטית על כל אחד ואחד מאיתנו על ידי שממליכים אותו מלמטה בשבח זה של 'מלך העולם'. ובזה מראים לה' יתברך שאוהבים דין שמים, והכל בהשגחה פרטית, דהיינו שיש דין ויש דיין, וכל כך אוהבים דין שמים ששמחים ורוצים להמליכו בשלמות עד כדי קבלת ד' מיתות בית דין באהבה. כי אם בשמים רוצים זאת מאיתנו, זה שלמות של מלכות שמים למטה. ועיין בסידור הרש"ש שמביא שעל כל ברכה וברכה, באמירת 'מלך העולם' יש לכוון ד' מיתות בית דין כמו באמירת 'אחד' שבקריאת שמע.

ב. יסוד האמונה הוא הידיעה שיש בורא לעולם, משום שמוכרח הדבר שה' יתברך ברא את העולם ולא יתכן אחרת, וכביכול ראינו אותו ממש. אמנם עם כל זאת האמונה חזקה הרבה יותר מהידיעה, משום שהידיעה היא בשכל, ולעיתים אף יש עליה שאלות, אולם על האמונה אין שאלות,

שהרי האמונה מקומה גבוה הרבה יותר מהשכל, ועל ידה יכולים להגיע להשגות שאין השכל יכול להשיג לעולם. ולכן, דווקא על ידי האמונה מתחזק רצון ה' יתברך בלבנו ביתר שאת וביתר עוז.

ומכאן, שאסור לבעל אמונה להאמין לתקשורת המסיתה ומדיחה, ואפילו אם שמע את הדברים ב'שידור חי', אלא צריך להאמין שמשא אמת ותורתו אמת והם בדאים, ואין זה 'שידור חי' אלא 'שידור מת'!

שאלה: מה הסבר הכתוב "וידעת היום" (דברים ד, ט)? ומה חזק יותר ידיעת ה' או אמונה בה'?

תשובה: היסוד של האמונה זה ידיעה, וידיעה זה שכל, וזה הסבר הפסוק: "וידעת היום". הכוונה על היסוד הגדול במציאות ה', שהשכל מחייב שיש בורא לעולם, וכמו שרואים ציור נפלא, אף על פי שהצייר איננו שם, בוודאי שהיה פה צייר מוכשר שצייר את הציור שלפנינו, וכאילו שראינו אותו. כך ה' יתברך כאילו ראינו אותו ממש, ואף שלמעשה אי אפשר לראותו, וכמו שכתוב "כי לא יראני האדם וחי" (שמות לג, כ), ואפילו משה רבינו אילו היה מתקרב עוד קצת היה מת (ועיי' חגיגה יד:).

וידוע מהרמ"ע מפאנו זיע"א, שהיה רגיל לסגור את עצמו בחדר ולהתבודד בדבקות בה', והיה מזהיר את השמש שלו שאחרי זמן מסוים יכנס לחדר להעירו מדבקותו בה'. ופעם אחת שכח השמש לעשות כן, וכשנזכר כבר היה מאוחר, ומרוב דבקותו בה' יתברך יצאה נשמתו ונפטר מן העולם (עיי' בהקדמה לספרו 'עשרה מאמרות').

והאמונה חזקה יותר מהידיעה, שאת האמונה אי אפשר להבין, כי אינה בשכל, לא בעיניים ולא באזניים, אלא זו גזירה משמים. וכגון שנפטר קרובו של אדם, אזי בעל אמונה לוקח סידור ואומר קדיש בכוונה, ויודע שזה רצון ה' ובה יתחזק תמיד. ואילו לבעל ידיעה יש קושיות, כגון: שהוא היה אדם טוב, ותורם ותומך ויש לו זכויות וכו'.

וכמאמר החכם 'למאמין אין שאלות, ולמי שאינו מאמין, לא יעזרו תשובות'. ולדוגמא, אדם שנסע בשבת ועשה תאוונה ונהרג, הרי זו ידיעה, משום שרואים כאן את העבירה ומיד לאחר מכן את העונש, שהרי הפסוק זועק "מחלליה מות יומת" (שמות לא, יד). אולם, אם יארע כן ביום חול, שלא רואים כאן את העבירה לכאורה, אם נפעיל את הידיעה יהיה קשה מאוד להבין. ולכן, צריך להפעיל כאן את האמונה, ולהתחזק בה הרבה יותר מהידיעה.

שאלה: מדוע עם ישראל נענשו על שחטאו בחטא העגל, והלא ראו את משה רבינו מת באוויר (שבת פט.), ומה היה עליהם לעשות?

תשובה: מכאן למדים דבר גדול, שהאמונה חזקה יותר מהידיעה. כי הנה, משה נראה לעם ישראל כאילו הוא מת באוויר, ובכל זאת היה עליהם להאמין שזה לא אמת, ורק מה שאמר להם משה רבינו "עד אשר נשוב אליכם" (שמות כד, יד) זו

האמת. ולכן, היה להם להאמין רק לדבריו, ולא להתייחס כלל למראה עיניהם, כי משה רבינו נביא ה', ועליו נאמר בברכות ההפטרה: 'ודבר אחד מדברך לא ישוב ריקם'.

ומכאן לתקשורת שמסיתה נגד היהדות, שבוודאי אין לסמוך עליהם, ומה שרואים בשידור חי הוא 'שידור מת' וזה לא האמת, כי משה אמת והתורה אמת והם בדאים. ורואים במציאות מי זוכה להקים בית נאמן בישראל, בית שיש בו שלום בית, אהבה ואחוה, ילדים מוצלחים וכו'.

ומכאן שלפעמים בעל אמונה אינו צריך לעשות כלום, אלא רק להתפלל ולהתחזק בתורה ולצפות לישועת ה'. ומפורש בפסוק (ישעיה ח, יז) "יִחְפְּיֵנִי לֵה' הַמְסַתֵּיר פְּנֵי מַבֵּית יַעֲקֹב וְקִוִּיתִי לוֹ", וזה הכח של עם ישראל לחכות למשיח ולגאולה אלפיים שנה ולא להתייאש. ועל יד האמונה והביטחון זוכה לשלווה ושקט, ומקבל על ידי כך כח עצום בלי סוף לחיים טובים ולשלום.

ג. התשובה החזקה ביותר לכל השאלות, היא: 'גזירה משמים'. וכשם שבצבא יש מושג שנקרא 'סוד צבאי', ואין עליו שאלות, ומקבלים באהבה ושותקים, כן הוא הדבר באמונת ה' יתברך. את ה' יתברך אי אפשר להבין, אין צורך להבין, ואף אסור להבין. צריך לומר 'גזירה משמים', לקבל באהבה ולשתוק לכבוד ה' יתברך.

ואף אם רואה האדם שיש כביכול סתירות או דברים שהם נגד הטבע בהנהגותיו של ה' יתברך, יש לדעת שה' יתברך הוא כל יכול ואצלו אין סתירות ואין שום דבר מהנהגותיו שהוא נגד הטבע, וברצונו יתברך הכל יכול להיות. ולכן, במצבים כאלו יש 'לזרוק' את השכל ולסמוך על ה' יתברך שיסדר את הכל, ואפילו אם הדברים סותרים או נראים נגד הטבע.

וכאן טמון ההבדל בין 'בעל דעה' ל'בעל אמונה'. 'בעל דעה' מרגיש שיש לו קושיות חזקות וסותמים לו את הפה, ואילו 'בעל אמונה' סומך על ה' יתברך בעיניים עצומות, לא רוצה לשאול ולא רוצה להבין, ושם עצמו כבהמה ממש לפני ה' יתברך ושמח בכך.

ולכן, 'בעל דעה' כל ימיו אוכל את לבו ממחשבות רעות, אין לו עולם הזה ובטח לא עולם הבא. ואילו 'בעל אמונה' תמיד רגוע ומיושב בדעתו, חבר של כולם, משבח את כולם ונעים להיות בחברתו.

ומכל מקום, רק בעניינים גשמיים צריך להיות בעל אמונה ולסמוך על ה', אבל בעניינים רוחניים צריך להיות 'בעל דעה' ולא 'בעל אמונה', וצריך להפעיל את השכל כיצד לפעול כדי לשמור עצמו מכל עבירה, ושיהיה הכל על פי רצון ה' יתברך בקידוש שם שמים, ולא להיפך חס ושלום.

וכן, כאשר אדם הגיע לשמחה והגישו לו מאכל בשרי. באופן כזה עדיף שלא להיות 'בעל אמונה' ולסמוך על הכשרות, אלא עדיף להיות 'בעל דעה' ולהפעיל את השכל ולחשוש, ולהסתפק בברכת 'שהכל' על כוס השתיה.

שאלה: איך יתכן שמלך העולם ישתבח שמו, משגיח על פרטים קטנים בבריאה, האם אין בזה פגיעה בכבוד שמים?

תשובה: אדרבה זהו כבוד שמים, ללמדנו שה' יתברך כל כך גדול אין סוף ברוך הוא, שאפילו לקטנים כמונו הוא מתייחס ויודע מה מתאים לתיקון שלנו בדיוק. ה' יתברך הוא כל יכול, וממילא אין שאלות ויש רק תשובות. וגם אם הם אינן מובנות, עצם העניין שזה גזירה משמים, זו התשובה החזקה ביותר.

לפני ה' יתברך לא צריך להבין ואסור להבין, ועוד שאי אפשר להבין. וכמו בצבא, כשעשו פעולה צבאית על הכור האטומי בעיראק, או מבצע 'אנטבה' באוגנדה, אומרים שזה 'סוד צבאי'. כלומר, כששומעים שזה 'סוד צבאי' שותקים ומקבלים באהבה. כך היא האמונה, זה סודו של מלך העולם ולא שואלים שאלות. וזו התשובה החזקה ביותר על השאלה הפשוטה ביותר באמונה, וצריך להאמין, לשתוק, לכוון ולקבל עול מלכות שמים באהבה.

שאלה: מי שמת בעודו רשע בלא מצוות. מדוע הביאו ה' יתברך לעולם הזה?

תשובה: יש יסוד בזוהר הקדוש (פ' שלח לך קנט). והוא: יש דברים שאסור לשאול עליהם שאלות, בבחינת "הנסתרות לה' אלוקיננו" (דברים כט, כח), בחינה של 'גזירה משמים'. ובעומק העניין, זה לא רק שאסור לשאול, אלא זה בעצם התירוץ, התירוץ הוא שלא שואלים שאלות על הנהגתו של ה'. ועוד שהתירוץ הוא שלא צריך להבין כל דבר, יש אמונה בה' יתברך שהוא עשה עושה ויעשה לכל המעשים בעולם.

ומכאן ההבדל הנוסף שבין 'בעל דעה' ל'בעל אמונה'. 'בעל דעה' מרגיש כביכול שיש כאן סתימת פיות, אסור לשאול וצריך להישאר עם הקושיא החזקה. אולם, 'בעל אמונה' מבין שאסור לשאול, כלומר הוא לא רוצה לשאול, לא רוצה להבין וסומך על ה' יתברך בעניינים עצומות, ומתנהג כבהמה לפני ה' יתברך, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה על עצמו "בהמות הייתי עמך" (תהלים עג, כב), וכפירוש הגמרא (חולין ה:): עושין עצמן כבהמה.

וכידוע המעשה על תלמיד הרמב"ן שמת בגיל צעיר וביקשו רבו לגלות לו את הסיבה שבגללה נלקח בכזה גיל, ובא בחלום לרבו ואמר לו שבשמים 'אין שאלות'. וכנראה

שבשמים מבינים במדויק, כי אין גוף ואין מגבלות וממילא אין שאלות. ומפורש בגמרא (פסחים נ.) שלעולם הבא גם על בשורות רעות יברכו הטוב והמטיב, עיין שם. ומכאן המסקנה, שאסור לשאול שאלות! וכמו בפעולה צבאית שאומרים שזה משהו סודי כנזכר. וזו התשובה החזקה ביותר בעולם, שהאמונה חזקה מידיעת ה'.

ועוד תירץ רבינו אור החיים הקדוש (בראשית ו, ה) שהקדוש ברוך הוא כל יכול אין סוף ברוך הוא, ויכול ברצונו לסלק עצמו מהעניין וכביכול אומר 'אני לא יודע' ומשאיר את הבחירה בשלמות בידי האדם לפעול ולעשות, בבחינת 'זכותי שלא לדעת', עיין שם. ומכאן חיזוק באמונה, שכבוד שמים וחובה קדושה עלינו תמיד, שלא לרצות להבין ולדעת, אלא רק להמשיך ולהתחזק ולעשות מצוות ומעשים טובים.

ועוד יש לתרץ על פי המבואר בזוהר הקדוש שיתכן לצאת מזרעו זרע קודש ברוך ה', כמו שיצאו מבני בניהם של המן, סיסרא וסנחריב (גיטין נז:).

שאלה: נאמר לאברהם אבינו ע"ה "כי ביצחק יקרא לך זרע" (בראשית כא, יב). וכיצד אם כן, מצווה ה' יתברך לעקוד את יצחק?

תשובה: זה באמת סתירה, אבל זוהי מעלת אברהם אבינו ע"ה שלא שאל שאלות, ואף שה' יתברך הבטיחו "כי ביצחק יקרא לך זרע", עשה הכל בשמחה ואהבה נגד השכל וההיגיון. כי אמונה זו התשובה לכל השאלות, ואם ה' יתברך רוצה, ניתן יהיה לשחוט את יצחק כדין, ואחר כך גם לחתן אותו עם כלה נאה וחסודה, ולהוליד את יעקב ואת שבטי יח. ועל השאלה הרי אי אפשר לישא אישה אחרי שימות, תירץ לעצמו, אם ה' רוצה הכל אפשרי! ה' יתברך הוא כל יכול, ושלוש על ישראל.

דוגמא, חמש ועוד חמש שווה עשר. אולם, אם ה' יתברך ירצה זה יהיה שווה שתים עשרה, ואין שכל ואין כלום, אלא יש רק רצון ה' יתברך בלבד, והבן. ובמצבים כאלה יש לזרוק את השכל לחלוטין.

וכך כל יהודי מקיים מצות ברית מילה, למרות שיש סכנה גדולה למול בגיל שמונה ימים, ועוד ללא הרדמה מקומית, ולעשות חיתוך בעור ופריעה וקריעה בעור הפנימי, וכן מציצת הדם, והתינוק הקטן זועק וצועק. וכן, ביום כיפור שמתענים עשרים וחמש שעות, הרי זה קשה וגם סכנה. אולם, היסוד הוא שמכיון שכך ציווה אותנו ה' יתברך, והוא גם נתן לנו את הכח משמים לקיים את המצווה באהבה ובשמחה, אין כאן סכנה, וכל אדם בכל דרגת אמונה מבין זאת.

שאלה: כיצד הגיבו בשמים, כאשר אמר יעקב אבינו ע"ה לשבטים: "למה הרעותם לי" (בראשית מג, ו), וכשמשה רבינו אמר לה' יתברך: "למה הרעותה לעם הזה" (שמות ה, כב)?

תשובה: בשמים לא קיבלו טענות אלו בעין טובה, ובפרט לגודל צדקותם וקדושתם של יעקב אבינו ומשה רבינו עליהם השלום. ובמדרש רבה (סו"פ שמות) מבואר שמידת הדין רצתה לפגוע במשה. נורא ואיום! וכן, על יעקב אבינו ע"ה מובא

במדרש רבה (מקץ פרשה צא סי' י): 'אמר הקדוש ברוך הוא אני עוסק להמליך את בנו במצרים, והוא אומר למה הרעותם לי?!' ואם בארזים כך, מה נאמר אנחנו הקטנים.

ומכאן שיש להיזהר מאוד ולא לשאול שאלות על הנהגת ה' יתברך, אלא להפעיל את האמונה ולא את הידיעה. לא את השכל, לא את המדע, לא לראות בעיניים ולא להבין בשכל ולא כלום, אלא אמונה עם ראש בקיר, ולהיות כמו בהמה. ובשמים אוהבים את מי שעושה עצמו כבהמה, כמו דוד המלך ע"ה שאמר על עצמו "ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך" (תהלים עג, כב). ובגמרא (חולין ה:) אמרו על הפסוק: "אדם ובהמה תושיע ה'" (תהלים לו, ז), שאלו בני אדם שהן ערומין בדעת ומשימין עצמן כבהמה, עיין שם.

יהודי לא אומר לעולם 'למה', אלא 'על מה'. ורמז לכך בתהלים (עט, י) "למה, יאמרו הגוים". ולכן, אסור לומר 'למה אני סובל', אלא 'על מה אני סובל'. ואסור לומר 'למה ה' יתברך עשה שואה', אלא 'על מה ה' יתברך עשה שואה' או 'על מה ה' יתברך עשה אינקיוויזיציה בספרד', שהיתה קשה פי כמה מהשואה באיכות הנוראה של העינויים, רחמנא ליצלן.

והחכם יודע לשאול על איזה עוון. ובעל אמונה גדול זוכה לענווה טהורה ויודע למצוא תמיד על עצמו כפרת עוונות. כמו רשב"ג נשיא ישראל ורבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול שהיו מעשרה הרוגי מלכות וחיפשו בעצמם על איזה עוון באה להם הצרה הזאת (כמבואר במסכת שמחות פרק ח', וע"ע לרבינו הח"ח זיע"א בספר משנ"ב סי' נג ס"ק לה), ואוי לנו מיום הדין הגדול והנורא.

ואחד משבעה דברים המכוסים מבני אדם הוא 'עומק הדין' (פסחים נד רע"ב). וידוע על צדיקי עולם שהיו רועדים מאימת הדין בימים הנוראים, ועם כל זה, באו בחלום לאחר פטירתם ואמרו שעומק הדין הרבה יותר ממה שחשבו "אל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא" (דברים לב, ד).

שאלה: פסק רבינו הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (פ"ה ה"ה) שאם יש קבוצת אנשים יהודים, והגוי מבקש להרוג אחד מהם, ואם לא יתנו לו את מבוקשו יהרוג את כולם, עדיף שיהרגו כולם ולא ימסרו אחד מישראל. וגם אם ביקשו מישהו מסוים, אם אין סיבה להורגו על פי בקשתם, אסור למוסרו ויהרגו כולם, עיין שם. ורבינו הכסף משנה ביאר על המקור של הלכה זו (משנה סוף מסכת תרומות פ"ח מ"ב), שאף שלפי החשבון לא ירויחו, שהרי אותו יהודי שהזכירו את שמו בין כך ובין כך ימות, ולכאורה היה עדיף למוסרו בידיהם, עם כל זה, יש כאן דין 'מוסר' ואסור, כמבואר בגמרא (בי"ק ק"ז.), עיין שם. מהו החיזוק הנפלא באמונה שלמדים מדבריו של רבינו הכסף משנה?

תשובה: החיזוק הנפלא באמונה שאנו למדים הוא, כי הגם שלפי החשבון ניתן למוסרו, תורת ה' יתברך זה לא חשבון, זה לא שכל, אלא זה תורה מן השמים. ולכן אסור למוסרו, אף שכולם נהרגים. זה החיזוק הנפלא שמחדש רבינו הכסף משנה.

שכל, מציאות, הגיון, מדע, פילוסופיה, ועוד מלים כיוצא באלה הם שכליות, אבל התורה היא מעל השכל. אמונה זה לא ידיעה, אמונה זה לא שכל, אמונה זה להיות

משוגע אחרי ה' יתברך, בלי שאלות, בלי מחשבה, בלי עיון ובלי כלום, זה אמונה, הכל משמים לטובה, וממשיכים קדימה לקדש שם שמים כפי רצונו יתברך.

שאלה: האם יש הבדל בהתנהגות בין 'בעל דעה' ל'בעל אמונה'?

תשובה: 'בעל אמונה' הינו רגוע, עדין, לא במתח מיושב בדעתו, מתנהג כחבר של כולם וצוחק ושמח ומשבח את כולם, לא נעלב ולא נפגע מכל פרצוף או מילה, נעים לשבת איתו, לא נשבר מכל דבר ושגור על לשונו: 'זה משמים, ושלום על ישראל', ומקיים את הגמרא (סנהדרין לח.) 'אם תזוח דעתו עליו, אומרים לו יתוש קדמך', צופה ומביט בעולם שהכל מוכן ומזומן עוד לפני שנולד ומבטל דעתו לגמרי. אבל 'בעל דעה' תמיד אוכל את ליבו, כי אומר וחושב לעצמו שאם היה מתאמץ יותר היה יכול לשנות את המצב, ולא רגוע ולא כלום ואין לו עולם הזה. וגבי העולם הבא איני יודע כמה (ועיין מנחות מד.).

שאלה: האם יש פעמים שעדיף להיות 'בעל דעה' ולא 'בעל אמונה'?

תשובה: את האמונה יש להפעיל תמיד על העבר, כל מה שהיה, הכל משמים ולטובה ושלום על ישראל, ובעניין זה 'בעל אמונה' עדיף מ'בעל דעה' כנזכר. אבל לפני מעשה כאשר צריך להיזהר ולדעת כיצד להתנהג להפעיל את השכל מה רצון ה' יתברך, כיצד צריך לשמור את עצמו וכיצד עליו להגיב כדי לקדש שם שמים, 'בעל דעה' עדיף.

וכן לעניין אכילה, במקרה שיש לפניו נתח בשר טעים ומעודן וכוס מיץ, ואין רצונו דווקא באכילת הבשר אלא לברך את ה' ב'ברכת שהכל'. באופן כזה עדיף לא להפעיל את האמונה ולהאמין שבאמת הבשר הזה עבר את כל פרטי ההידור באופן חלק, אלא עדיף להפעיל את השכל, לחשוש ולהיזהר ולהחמיר על עצמו, ולהסתפק באמירת 'שהכל' על שתיה או מאכל מסויים שאין צורך לחשוש ולהיזהר כל כך. ובזה 'בעל דעה' עדיף, כי 'בעל אמונה' אחרי המעשה ו'בעל דעה' לפני המעשה.

ושמעתי להביא ראיה מאסתר המלכה בבית המלך אחשוורוש, שהיתה חייבת לאכול, ולפי האמונה הכל משמים ואין מה לעשות אלא לאכול. אבל אסתר הפעילה את השכל וחיפשה עוד מאכל ועוד תבשיל ולבסוף מצאה זרעונים ואכלה ושבעה, ולא רצתה לטמא עצמה במאכלים טמאים, ועיין בגמרא מגילה (יג.).

ד. בכל אדם יש אלוקות, כלומר כח מה' יתברך. ובכל שעה צריך להרגיש שכח זה מקורו מה' יתברך, ואם חס ושלום יעזבהו ה' לרגע, מיד ישתתק או ימות חס ושלום.

שאלה: למה התכוון הבעל שם טוב זיע"א במה שאמר שיש בכל יהודי אלוקות?

תשובה: כוונת רבינו הבעל שם טוב הקדוש זיע"א, שבכל יהודי יש כח, חוזק ואומץ מה' יתברך שמחייה אותו ואומר לו גדל, "כל הנשמה תהלל יה" (תהלים קנ, ו), כלומר כל נשימה ונשימה תודה לה' יתברך (מדרש רבה בראשית פי' יד סי' ט). כמו דין 'מעמיד' בסוכה, שהסכך עומד בזכות הדפנות, ויש דעה שמעמיד פסול, פוסל את הסוכה (סוכה כא:). ופירש רש"י שם שהדופן כמו הסכך. כך הקדוש ברוך הוא מעמיד את האדם על ידי שנותן בו כח לחיות, ואז כביכול יש אלוקות באדם עצמו.

וכשאדם הולך, מדבר, נושם, לומד ועוסק בעניין מסויים, צריך להרגיש שיש לו כח כעת מה' יתברך, וזה נקרא אלוקות, כלומר כח מה' יתברך. ואם יהיה חס ושלום אירוע מוחי או התקף לב, הוא עלול להשתתק או למות חס ושלום. ומפורש כן גם בגמרא (תענית יא:): מה שאמרו "בקרבת קדוש", כלומר קדושה מה' יתברך בתוך האדם, כל רגע וכל שניה בחיים.

וזה מה שאמר הנביא מיכה (ד, ה) "כי כל העמים ילכו איש בשם אלוקיו, ואנחנו נלך בשם אלוקינו לעולם ועד", ואומרים פסוק זה כל בוקר לפני שיר של יום. ותמוה כיצד הנביא נותן רשות לגוים ללכת לעבוד עבודה זרה, הרי גם הם מצווים על האמונה? ולזה פירש רש"י (שם) בשם התרגום, שהכוונה שהגוים ילכו לאבדון בגלל שלוקחים את הכח שמביא להם ה' יתברך ומשתמשים בו נגד רצונו, ועם ישראל קדושים דבוקים בה' יתברך לעולמים.

וכמו שאמר דוד המלך ע"ה על שמעי בן גרא כשקיללו "כי ה' אמר לו קלל" (שמואל ב טז, י), כי אם יש כח לשמעי לבוא ולצעוק, לקלל ולהשפיל את דוד, הרי בוודאי שקיבל את הכח הזה מה' יתברך ונמצא שזה משמים. ומכאן שיש חיות וכח וחיוזוק מה' יתברך לכל אחד ואחד, כל שעה וכל דקה וכל שניה, והבן. וראה עוד בספר עבד לעבדי ה' (עמ' יח) במאמרו הנפלא של רבינו הגדול נאמ"ן שליט"א ותהנה.

ה. אין לאדם לחקור מה היה קודם בריאת העולם, שהרי האדם נברא ביום השישי לאחר בריאת העולם, ואין בו את הכלים לחקור ולדעת מה היה קודם, ולכן גם אם ינסה לחקור לא יגיע לשום מקום ולא ישיג כלום על ידי זה. והעוסק בתורה זוכה להתחבר קודם בריאת העולם, משום שהתורה קיימת עוד לפני בריאת העולם, וזהו עיקר החיבור העצום לבורא עולם.

שאלה: האם מה שכתוב בגמרא (חגיגה יא:): 'כל המסתכל בארבעה דברים ראוי לו כאילו לא בא לעולם: מה למעלה, מה למטה, מה לפניו, ומה לאחור. וכל שלא חס על כבוד קונו - ראוי לו שלא בא לעולם', הינו בגדר קללה? ובכלל, מדוע כתוב (שם) שאי אפשר להבין מה היה קודם בריאת העולם?

תשובה: זה לא קללה חס ושלום, אלא מציאות שכלית ומעשית, שאין לנו את הכלים ואת הכח ואת השכל להבין מה היה לפני בריאת העולם. והחשבון פשוט, מפני שהאדם נברא ביום השישי לאחר הבריאה, ואין בו את הנתונים, המכשירים והאפשרויות לדעת מה היה ואיך היה לפני הבריאה, וכמו עיוור מלידה שאי אפשר להסביר לו מהו צבע שחור ולבן וכדומה, ובאנו לעולם הזה בהסכמה ובהבנה שלא רוצים להבין, ואין לנו את יצר הסקרנות להבין.

עולם קרוי כך מלשון נעלם (קידושין עא.), לכן זה נקרא אמונה ולא ידיעה. וכמובן העוסק בתורה זוכה להתחבר לתקע"ד דורות קודם הבריאה (שבת פח:), כי התורה מלפני בריאת העולם, וזה חיבור עצום קדוש ונורא אל ה' יתברך, על ידי כח התורה. ומפירוש רש"י בגמרא (חגיגה שם) משמע שיש לרחם על איש כזה שאינו בעל אמונה, ושואל שאלות ורוצה להיות בעל דעה, רחמנא ליצלן.

וכך יש לבאר את עומק הגמרא בסנהדרין (לח.) שהאדם הראשון נברא בערב שבת, שלא יאמרו שהיה שותף במעשה בראשית, כלומר אינו שותף ואינו מבין במעשה בראשית כי נברא לאחר הבריאה, וטעם נוסף לכבוד שיכנס לסעודה ולמצווה מיד, עיין שם.

1. מיסודות האמונה ששכר ועונש הם מהשמים, ואין מיתה בלא חטא ואין יסורים בלא עוון, והכל תלוי במצוות ועבירות, ואין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר אף בריה בעולם, והכל הוא לטובת האדם בלבד.

אולם יתכן הדבר שפעמים אדם מת קודם זמנו, וזה כאשר מתעוררים דינים על האדם לפי מעשיו, ובנוסף לכך כעת הוא בסכנה, שאז אף על פי שלא הגיע עדיין זמנו למות, מכל מקום בשמים מאשרים את מיתתו שימות מיד ולא בזמן הקצוב לו.

ומכל מקום, ישנה סגולה נפלאה מאוד לקבל משמים השגחה פרטית באופן מיוחד ביותר, ולהינצל על ידי זה אף ממיתה שלא בזמנה, והיא האמונה התדירית בהשגחה פרטית, ואפילו בבית הכסא ובבית המרחץ.

שאלה: האם על ידי טעות של מלאך המוות ניתן למות קודם הזמן?! ומהו שכתוב "ויש נספה בלא משפט" (משלי יג, כג)?

תשובה: לעניין פשט הפסוק פירש רש"י שיש אנשים שמתים בגלל שלא הלכו לפי המשפט, והיינו שלא נהגו כשורה. והוסיף רש"י מחז"ל הקדושים (חגיגה ד סעי"ב) שיתכן למות על ידי טעות של מלאך המוות שהחליף השמות, והמית את מי שלא הגיע זמנו, עיין שם.

ובספר 'עבד לעבדי ה' זכיתי לבאר בזה, שלפעמים מתעוררים הדינים על האדם לפי מעשיו, וגם אם בשמים לא הגיע הזמן שימות, עצם הדבר שיש עליו דינים, וכעת נמצא בסכנה, בשמים מסכימים ומאשרים את מיתתו, בבחינת 'נפל תורא חדד סכינא' (שבת לב.), ופירש רש"י (שם) 'אם איתרע מזלו אזי מזומנת פורענותו'.

וכיוצא בזה מצינו בגמרא (יומא כב.): 'שאול באחת ועלתה לו לרעה, דוד בשתיים ולא עלתה לו לרעה', וביאר רבינו חננאל 'כי דוד המלך מצא חן בעיני אלוקים', עיין שם. וכן מצינו בגמרא (ר"ה יז.) 'למי נושא עוון למי שעובר על פשע'. וכשאין מעלה זאת, אין ארך אפיים, וכשיש דין מסוים ופנקסו נפתח נענש מיד, רחמנא ליצלן. כמו נדב ואביהוא שנענשו מיד על עוון שהקריבו אש זרה (ויקרא י, א-ב), מאחר והיה להם חיסרון בענוה שאז אין אריכות אפיים (רבינו הסטייפלר בספר 'ברכת פרץ' פ' משפטים ע"ש).

אך לא יתכן שאין משפט כלל, חס ושלום, שהרי ה' יתברך משגיח בעולם, וכלום לא זו אלא רק בהשגחת ה' יתברך, והבן.

ואחד האברכים הראה לי את דברי המאירי (שבת נה.) שלמעשה זה חלק מהאמונה, שלא צריך ביאורים ותשובות איך נספה בלא משפט, כי האמונה זה העיקר, וכשנגמר ההיגיון מתחילה האמונה, עיין שם. ולהנזכר לעיל גם לדין צריך להפעיל את האמונה, כי זכינו להסביר שלבסוף בשמים אישרו את מיתתו, וכן אישרו את טעותו של מלאך המוות, אבל עצם סיבת האישור הוא אמונה שהכל משמים, והבן.

תדע, שאצלנו זה בגדר אמונה, אבל אצל ה' יתברך זו ידיעה. שמה שעושה זה בוודאי נובע מחוכמתו אין סוף ברוך הוא, שעשה כל הנשמות, ויודע כל נשמה ונשמה שורשה ותיקונה, בבחינת גלוי וידוע לפני כסא כבודך בלבד.

והיסוד הגדול שרואים בדברי רבינו המאירי הוא, שמיסודות האמונה ששכר ועונש מגיע מהשמים, והכל תלוי במצוות ועבירות. ואין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עוון, ואין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה, והכל לטובת האדם. ואף על פי שיש פסוקים שמשמע מהם שיתכן עונש מוות ויסורין מבלי עוונות, עם כל זה מסיים המאירי שעיקר האמונה לא תלוי בדיוקים מפסוקים מסוימים אלא באמונה מעשית, שיש להאמין באמונה שלימה שהכל משמים, לפי המעשים, המצוות והעבירות, החובות והזכויות.

וכנראה שגם זה חלק מהאמונה, שכמו שיש להאמין שהעונש בגלל עבירות, כך יש לדעת שלא לדייק מהפסוקים להיפך, אלא האמונה חזקה וקיימת, ואת הפסוקים לא חייבים להסביר בדיוק נמרץ, כדי שזה יהיה מתאים לאמונה.

ולכן גם אצל משה ואהרן, עדיף לומר שנכשלו בחטא של הכאת הסלע ומנעו קידוש ה' ונענשו שלא ליכנס לארץ. כלומר, להסביר לפי העונש על העבירה, וזה מיסודות האמונה. להצדיק תמיד דין שמים, ובזה מקדש שם שמים, ומרבה כבוד שמים ואשריו.

וכידוע מהרב מבריסק זיע"א, כששמע על תאונה שנגרמה כתוצאה מנסיעה בשבת קודש היה אומר שזה בעוון חילול שבת, והוסיף שעל תאונה ביום חול צריך לחפש סיבה, וכשזה בשבת, אז פשוט שזה בגלל עוון חילול שבת.

ובזמנו של רבינו הבן איש חי זיע"א היה עשיר שביתו קרס עליו ומת, והיו כולם בצער, כי היה אדם טוב. וכשפינו ההריסות מצאו עמו גויה, רחמנא ליצלן, וכולם הצדיקו דין שמים. וזה כבוד שמים! ואם ירצה ה' נבאר עוד כמה תירוצים על צדיק ורע לו ורשע וטוב לו, כך שלמעשה, כשצדיק סובל זה לא חילול ה', וכן כשרשע מצליח, זה לא חילול ה'.

כמובן בית של תורה ויראה וכולם מצליחים ברוחניות וגשמיות זה קידוש ה', לא כל אדם זוכה לשתי שולחנות (ברכות ה:), ומי שזוכה כמו רבינו הקדוש, אשריו ואשרי חלקו.

ויש להוסיף שמי שזכה שבניו וזרעו אחריו כולם מופלגים בתורה ויראה, הרי זה זכות עצומה שאין כמוה בעולם, ואם יש לו עניות וחולאים פה ושם, זה באמת לא נורא, ויחסית לזכויות שיש לו זה לא נקרא יסורים.

ומי שמת בגיל מאה שנה, עשיר ובריא ובעל עבירות, הוא מסכן גדול מאוד מאוד. איזה עונש מחכה לו בעולם האמת, רחמנא ליצלן. ואנחנו אשרינו שזכינו ומבינים, שהקשיים בחיים, זה גזירה משמים, והמוסיף במצוות ומעשים טובים ועסק התורה, מוסיפים לו חיים טובים על חייו (רש"י תענית לא.).

שאלה: מה עומק כוונת רבינו אור החיים הקדוש זיע"א שכתב 'לפי שהאדם בעל בחירה ורצון ויכול להרוג מי שלא נתחייב מיתה' (בראשית לו, כא), היתכן?!

תשובה: האור החיים הקדוש (בראשית לו, כא) על הפסוק "ויצילהו מידם", שואל: הרי היו בבור נחשים ועקרבים, ואם כן איך ראובן מבקש מהם להציל את יוסף ולהניח אותו בבור, וכי זה נקרא הצלה? ומבאר, 'לפי שהאדם בעל בחירה ורצון ויכול להרוג מי שלא נתחייב מיתה, מה שאין כן חיות רעות לא יפגעו באדם אם לא יתחייב מיתה לשמים'.

וכוונת הדברים הוא שאכן יש לאדם בחירה, וברצונו יכול לעשות ולהרוג. אבל ברור שיש השגחה מלמעלה להצילו, ואם בשמים רוצים יהיה לו נס מיד ולא ינזק ולא ימות, אלא שבשמים מאשרים הדברים, ואז הוא מת. נמצא שבסוף בוודאי זה משמים, ורק ההתחלה בלי משפט, והבן (ועיין על"ה עמ' רכו והלאה). ולעולם אין כח בחירה בידי אדם להרע או להטיב לחברו, אלא אם כן בסופו של דבר יחתם בטבעת המלך, מלכו של עולם.

בעל אמונה מרגיש תמיד, 'עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין' (אבות פ"ב מ"א), ומתנהג בהתאם, ומרגיש ממש קירבת ה' יתברך כל רגע ורגע בחיים, ואשריו ואשרי חלקו. וזה בעצם חובה קדושה לכולנו, להרגיש כן תמיד. ולדעת רבינו שלמה קלוגר זיע"א בספרו 'חכמת שלמה' (או"ח סי' פה ס"ב) יש לחשוב כן גם בבית הכסא ובבית המרחץ, עיין שם.

וזה סגולה להנצל מפגעי בני אדם, הגם שיש להם בחירה, וזה לא משמים. עם כל זה, אותו אדם שהוא בעל אמונה ובעל השגחה פרטית, משמים משגיחים עליו באופן מיוחד ביותר, גם מאנשים בעלי בחירה שעושים על דעת עצמם, והבן.

וכידוע מהזהר הקדוש (פי וירא קיג.) שכגודל מחשבתו והרגשתו תמיד את ה' יתברך בבחינת 'שויתי ה' לנגדי תמיד' (תהלים טז, ח), כך בשמים משגיחים עליו תמיד להנצל מפגעי בני אדם. וידוע מרבינו הגר"ח מוולוז'ין זיע"א בספרו 'נפש החיים' (שער ג' פיי"ב), שהמרגיש ומתאמץ להיות תמיד בבחינת "אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה), הרי זה דבוק בה' יתברך ואי אפשר לפגוע בו לרעה כלל ועיקר.

ובזה מתורץ גם מה שכתב רבינו אור החיים הקדוש על הפסוק "כי כמוך כפרעה" (בראשית מד, יח), 'ונמצא המלך עושה דבר שלא כאשר שם ה' בלבו, ויעוותו יועציו את לבו לזה'. ולכאורה הרי "לב מלך ביד ה'" (משלי כא, א) ואיך ניתן לשנות זאת?

ולפי כל האמור לעיל, אתי שפיר, כי אם באמת המלך ידאג לטובת התושבים, הרי זה משמים להטות לבו לטובתם, וכשהתושבים באמת ראויים לכך ואין עליהם דינים ותרעומת משמים, ממילא אין כח לאנשים הסובבים את המלך לפגוע בגזרת שמים שניתן למלך לטובת התושבים, כי ה' יתברך אוהב אותם ולא מסתיר פניו מהם ומתקיים תמיד "לב מלך ביד ה'" (שם).

אבל כשאין לתושבים זכויות, גם אם בשמים ברוב רחמנותו יתברך נתנו בלב המלך לטובתם, ניתן לשנות על ידי הסובבים אותו, כי מתעוררים הדינים ואין להם מספיק זכויות, והבן.

ומכאן שתמיד יש להרבות במצוות, זכויות וחיזוק באמונה ובהשגחה פרטית וכיוצא בזה. וזה רווח גדול שלא יהיה כח לבני אדם על ידי בחירתם לעורר דינים להזיק לאנשים, ויתקיים באנשים צדיקים אלו "רגלי חסידיו ישמור" (שמואל א ב, ט) בהשגחה עליונה (ועיין הוריות י:).

א. האמונה הטמונה בתוך כל אחד ואחד מאתנו, הינה ירושה לה זכינו מאברהם אבינו ע"ה, ועל כן נקראנו 'מאמינים בני מאמינים'. וכח זה הוא המניע לכל יהודי להישרף על קידוש ה', ולא לעבוד עבודה זרה חס ושלום.

ויש לדעת שעבודה זרה היא לאו דווקא להשתחוות לפסל וכדומה, אלא כל דבר שהוא היפך דעת התורה הינו בכלל עבודה זרה, כלומר עבודה שהיא זרה בפני ה' יתברך.

וכן כאשר אדם סומך על כוחו ושכלו, ותולה את הצלחותיו בהם, הרי זה 'אביזרייהו דעבודה זרה', וזה נקרא לשכוח את ה' יתברך, אף על פי שבכלליות יודע הוא שיש בורא לעולם. והדברים נוראים למתבונן!

שאלה: מהו הדבר העיקרי ביותר שהוריש לנו אברהם אבינו ע"ה?

תשובה: עיקר הירושה לה זכינו מאברהם אבינו ע"ה היא האמונה. ומעת שבא אברהם אבינו בברית נהפכנו לעם ישראל, "ובגוים לא יתחשב" (הרמב"ן ויקרא כד, י). בטבע שלנו, בכחנו ובתורשתנו מאברהם אבינו יש את כח האמונה החזקה להיכנס באש כדי להישרף ולא לעבוד עבודה זרה (רש"י בראשית יא, כח). ומבואר במשנה (עדות פ"ב מ"ט) 'האב זוכה לבנו בנוי, בכח, בעושר, בחכמה ובשנים', והכח והחכמה להיות בעל אמונה טבוע בנו, ואנחנו נקראים 'מאמינים בני מאמינים' (שבת צז.).

שאלה: האם ישנה עבודה זרה בזמננו?

תשובה: כל דבר שהוא היפך דעת תורה הרי זה עבודה זרה, כי מזלזל בעיקר ודעתו על הטפל. כגון העובד בחנות ועסוק במלאכתו ובלקוחותיו ועל ידי כך מזלזל בתפלה, יש כאן עבודה זרה 'דבר זר', עבודה שהיא זרה בפני ה' יתברך. וכן המשחק כדורגל על חשבון התפלה ושמירת השבת מראה על ידי כך שהמשחק יקר בעיניו יותר מהשבת ומהתורה והמצוות, והזלזול בכבוד שמים זה עבודה זרה.

וכן שייך עבודה זרה בקיום המצוות שחסר בהם שלמות. לדוגמא, מי שבאמצע קדיש סקרן לעיין בספר מסוים, או קורא מכתב שציפה לו זמן רב, זה עבודה זרה. שהרי עניית אמן בכוונה יש בו כבוד שמים גדול, ולהיפך להיפך. והגרוע ביותר הוא שלא מרגיש שעשה דבר רע.

וכן, מי שממהר בברכת המזון בגלל מאן דהוא שצריך אותו או בא לקראתו, יש בזה אביזרייהו דעבודה זרה. וכמו שפירש רש"י (בראשית כה, לב) על עשיו הרשע שזלזל במצוות הבכורה בשביל תאוות אכילה והרי זה כופר בעיקר, עיין שם. וכן בגמרא (נדרים כב:) 'כל הכועס אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו'. ועצם המלה 'התפרקות' מראה על זלזול, חופש ועצמאות מסוכנת.

ומכאן עד כמה הדברים מגיעים, ומה הן הדרגות הגבוהות באמונה. ומפורש בגמרא (ברכות יב:) "ולא תתורו אחרי לבבכם וכו'" זה עבודה זרה, מינות, ועריות, עיין שם. כלומר, שעושה על פי רצון לבו, דהיינו "אחרי לבבכם", והרי זה חמור מאוד (ועיין עליה עמ' ר"ח).

שאלה: מה כוונת הפסוק "השמר לך פן תשכח את ה' אלוקיך" (דברים ח, יא) והרי לזכור את ה' זו אמונה פשוטה שאפילו הגויים חייבים בה?

תשובה: ישנו מושג הנקרא אביזרייהו דעבודה זרה (סנהדרין עד:), כלומר דברים מסויימים שיש בהם עבירה כמו עבודה זרה. כגון המתלהב מתאוות העולם הזה

הרי הוא בכלל עבודה זרה, או העובר על 'לא תקום' ו'לא תטור' הרי הוא בכלל עבודה זרה. כי אם היה מאמין שזה משמים לא היה מבקש לנקום ולנטור, כמו שכתוב ב'ספר החינוך' (מצווה רמא). וכן, האומר 'אני אעשה' ו'אני אצליח' ולא מזכיר שם שמים בפיו, הרי זה בבחינת עבודה זרה ובבחינת "כוחי ועוצם ידי" (דברים ח, יז).

וגם מי שאומר על תרופה מסוימת שהיא מרפא בעיה פלונית, זה נגד האמונה כי משמים גוזרים רופא פלוני וסם פלוני (עבודה זרה נה). ואפילו לומר 'אכלתי ושבעתי' זה לא מתאים, וכמו שכתוב "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם" (דברים ח, ג), וכן "ואכלתם ולא תשבעו" (ויקרא כו, כו). נמצא, שכאשר חושב שהכל משכלו ומכוחו ומנסיונו בחיים, וכן שיש לו זריזות וערנות וכו', הרי זה נקרא לשכוח את ה' יתברך. והדברים נוראים למתבונן! ובעל אמונה צריך לומר בכל המשפטים הללו 'בעזרת ה'".

הנה, משה רבינו נענש על שאמר שיביאו לפניו מה שקשה (עיין פרש"י דברים א, יז), וכן שמואל הנביא נענש על שאמר "אנוכי הרואה" (שמואל א ט, יט), וכן המלאכים נענשו בסדום על שאמרו: "כי משחיתים אנחנו את העיר" (עיין פרש"י בראשית יט, כב). ואם בדרגות העצומות של בעלי אמונה כמשה ושמואל יש עונש על מילים אלו שהוציאו מפיהם, כי זה פגיעה בכבוד שמים, קל וחומר לאנשים פשוטים כמונו.

גם הפסוק "המן הסלע הזה נוציא לכם מים" (במדבר כ, י), לא היה מתאים למשה רבינו לומר כך, ונענש בזה (עיין אוה"ח שם כ, ח). בעל אמונה הוא בעל ענווה ובעל הכנעה תמיד.

ח. 'עולם' הוא מלשון נעלם, כלומר בעולם הזה ישנם הרבה מאוד קושיות ותמיהות על הנהגתו של ה' יתברך, שאילולא האמונה, שהיא התשובה לכל השאלות, לא היה לנו עליהם תשובה. ולכן החיזוק באמונה בעולם הזה הוא הכרחי מאוד עבורנו ובכל הזדמנות יש לעורר על כך, ועל ידי זה נעשה שלימות בשמו של הקדוש ברוך הוא.

שאלה: מה כוונת הזוהר הקדוש (פי' ויקרא ד:) שכאשר ישראל משלימים את האמונה בארץ נעשה שלימות בשמו של הקדוש ברוך הוא, והרי הקדוש ברוך הוא לבדו מקור השלמות?

תשובה: כתוב בנביא נחמיה (ט, ו) "אתה הוא ה' לבדך, אתה עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם, הארץ וכל אשר עליה, הימים וכל אשר בהם, ואתה מחיה את כולם, וצבא השמים לך משתחווים". והדגש דווקא בצבא השמים משתחווים לה' יתברך, מפני שבשמים רואים את האמת, ואין קושיות ואין תמיהות. ובשמים זה לא רק אמונה אלא כעין ידיעה, את האמונה צריך רק בעולם הזה בעולם הנעלם.

וכוונת הזוהר הקדוש שכאשר משלימים ומתחזקים כולנו באמונה, ממילא נעשה בארץ ובצבא הארץ, כלומר בתכולת כל הארץ, שלמות בשמו של הקדוש ברוך הוא, בבחינת "ומלכותו בכל משלה" (תהלים קג, יט).

נמצא, שלעורר תמיד על אמונה בה' יתברך זה מאוד חיובי. ואף על פי שעם ישראל מאמינים בני מאמינים (שבת צו.), אבל אמונה בדרגה כזאת בעוונותינו חבויה היא, וצריך לעורר ולחזק על כך תמיד. וכמו שכתב הרמב"ם (פיהמ"ש להרמב"ם ברכות פ"ט מ"ה) על חיזוק באמונה בכל מקום, שזה חביב עליו מאוד, עיין שם.

שאלה: מה מבאר רבינו הימשך חכמה' בעל 'האור שמח' זיע"א, על הפסוק "מי כמוך נאדר בקודש" (שמות טו, יא) להלכה ולמעשה?

תשובה: "נאדר בקודש", כלומר פרוש מגשמיות, רגש, שכל, חשבון וכיוצא בזה, שכל זה מעשי בני אדם. אך ה' יתברך אין סוף ברוך הוא, חזק בקודש ופרוש מגשמיות, ולא ניתן בשכל בני אדם להבין הנהגות ה' יתברך לעולם. ועולם לשון נעלם (רש"י קידושין עא.) ולכן אין שאלות, כי זה שכל, ואין להצטער כי זה רגש, וחשבונות השמים עמוקים מאוד כמו שכתוב "מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך" (תהלים צב, ו). ולהבדיל, על הרופא אין שאלות, וזה למרות שיש הרבה טעויות. וידוע הפתגם שאמר החזון איש: רופא קטן לא יודע כלום, ורופא גדול יודע קצת.

ט. ישנם שני סוגים של אמונה: אמונה השוכנת בשכל, ואמונה השוכנת בלב, והיא הנקראת 'אמונה מעשית'. ואף על פי שכולנו מאמינים בני מאמינים, מכל מקום, האמונה אצלנו נמצאת יותר בשכל ולא בלב, והדבר בא לידי ביטוי כשיש בעיה מסוימת שמגיבים בחוסר אמונה תגובות של כעס וקפדנות וכיוצא בזה. אולם, כשהאמונה נטועה בלב, על כל צרה שלא תבוא, הוא צוחק ומרגיש כי מאת ה' יצא הדבר.

שאלה: כתב רש"י (בראשית ז, ז) אף נח מאמין ולא מאמין, היתכן?!

תשובה: ביאר בזה רבינו הסטייפלר זיע"א בספרו 'ברכת פרץ' (פי נח) שיש אמונה שכלית ויש אמונה מעשית, דהיינו מכל הלב. נח האמין בשכל, והיה צריך לתרגם את האמונה גם הלכה למעשה, כלומר היה לו את היוידעת', אולם היה חסר לו ב'והשבות אל לבבך'. אמונה בלב היא הלכה למעשה, ומתבטאת בכך שגם אם מעירים אותו באמצע השינה, זוכר חזק באופן מעשי עם ידיעת הלב את אמונתו בה' יתברך כמו שזוכר את שמו הפרטי.

וזה מה שקורה אצלנו, בעוונותינו הרבים, עינינו הרואות, שכאשר יש איזה בעיה, לא מגיבים לפי דין האמונה, ואפילו שכולנו מאמינים בני מאמינים (שבת צו.). מכל

מקום, במציאות האמונה היא רק בשכל ולא בלב, וזה הטעם שרובנו מגיבים כך, והתאוה והכעס מתגברים והתוצאות קשות והאמונה נעלמת בעוונותינו הרבים. אבל כאשר האמונה היא בלב, כמו בטבע ממש, מרויחים בכך שהכל שנעשה קל ונח לסבול את הנסיון.

ודוגמא לכך באופן מעשי, אם נפל העט על הקרקע באמצע הלימוד, והוא לא כועס אלא מתייך ושמה ומרים את העט. וכן אם קיבל מכה בציפורן שברגל ויש לו כאב עז, והוא צוחק ומרגיש שה' יתברך הכה אותי, ומקבל בכך כח וקדושה וכבוד שמים. וכן, אם באמצע מקלחת נגמרו המים החמים או ביקש חולצה מהארון ובטעות הביאו לו מכנסיים, ו"תן לחכם ויחכם עוד" (משלי ט, ט). ובכל אחד מהמקרים הללו יש לאדם הזדמנות לקירבת ה' גדולה יותר או להראות שחסר בקיום "והשבות אל לבבך" (דברים ד, לט), חלילה.

י. ההבדל בין אמונה לביטחון הוא, שהאמונה הוא על העבר כלומר, העבר אין, ואת הנעשה אין להשיב, וצריך לחיות עם המצב הקיים ולהאמין שהכל משמים, ומצד ההשתדלות יש להפיק לקחים, ולהתפלל לה' יתברך שלא תצא שום תקלה מהנעשה. ואילו ביטחון הוא על העתיד. כלומר, כאשר יש עסק גדול לעשות, אין לסמוך על שכלנו וכוחנו, אלא יש לבטוח ולהישען רק על ה' יתברך שמה שיהיה אחר כל ההשתדלות הוא משמים בלבד לטובתנו הנצחית.

שאלה: מהו ההבדל בין אמונה לביטחון?

תשובה: כבר נתבאר שאמונה זה על העבר, שאין להקפיד על מה שכבר קרה ואין לאכול את הלב, אלא לומר: העבר אין והמצב הנוכחי כבר קיים, ולהאמין שהכל משמים ואין מה לעשות, אלא רק מצד ההשתדלות להפיק לקחים, וכן להתפלל לה' יתברך שלא תצא תקלה, כי על העבר אין עצה, רק תפלה ודעת תורה.

וביטחון זה על העתיד, שכאשר יש לאדם תוכנית עבודה, פעולה חשובה, עסק גדול, צריך לבטוח בה' יתברך. וביטחון אין הכוונה לבטוח שיהיה טוב כהבנתי וכרצונתי, אלא לבטוח בה' יתברך שמה שיהיה, גם אם זה רע בעיני, באמת זה מהשמים לטובה ומקבל באהבה ('אמונה וביטחון' לחזו"א). והעיקר לבטוח בה' יתברך ולעשות השתדלות, ולהתפלל, ולדעת שה' יתברך מלך עוזר, מושיע ומגן.

וכשאפשר להשתדל ולפעול, צריך לעשות מאמץ לתקן לתועלת. ואפילו להתמודד לתפקיד תורני, כמו: ראש ישיבה או רב ראשי או תפקיד ציבורי, יש להשתדל כפי כוחו על פי ההלכה. וכאשר אין מה לעשות, יש להאמין באמונה שלמה שזה מהשמים שפלוני יהיה בתפקיד זה, ולא להקפיד ולא לכעוס, ולא לקנא, ולא להיות

עצוב, רק להתפלל שלא תצא תקלה, ולא יהיה חילול ה', ושבעל תפקיד זה לא יעשה לנו צרות ובעיות, וצריך להתפלל על כך תמיד.

מרן זיע"א ב'ביע אומר' (ח"ט עמ' תמ) כותב, שרשאים להתמודד בתפקיד תורני כמו רב ראשי, להציל מה שניתן להציל. וכיום שיש כח פוליטי, לפעמים עדיף לשתוק, ולהתפלל תמיד שנזכה לקדש שם שמים באמת.

יא. כאשר אדם רוצה ללמוד מקצוע מסוים, עליו להקדיש כמה חודשים מחייו, ופעמים כמה שנים. אולם, כאשר אדם רוצה ללמוד אמונה, לזה צריך להקדיש את כל חייו כפשוטו, וכולי האי ואולי יצליח להגיע לשלמות באמונה. וצריכים להשקיע את כל חיינו כדי להשיגה בשלמות, כי זה כל האדם.

שאלה: היכן קונים משקפיים של אמונה?

תשובה: בנוהג שבעולם, כל דבר חכמה והשכלה גבוהה וכיוצא בזה, יש ללמוד במשך תקופה ארוכה של כמה חודשים או שנים כפי העניין. ויש לדעת שאמונה צריך ללמוד כל החיים, כי אמונה זה היפך הגמור מראיית העיניים. באמונה רואים ומבינים מה שלא רואים בעיניים, ויש בזה עבודה גדולה לכולנו.

ומה שכתב הנביא ירמיהו (ה, כא) "עיניים להם ולא יראו", אין כוונתו על הפסלים וצורת עבודה זרה כמו שכתוב בספר התהלים (קטו, ה), אלא על אנשים ממש, בני אדם שהיו בדורו שאינם רואים בעיניים. רואים רופא וחושבים שהוא מרפא, רואים מחבל וחושבים שהוא המכה. וכן, כאשר קיבלו עזרה מפלוני או איזה נזק מאלמוני, חשבו שהוא מקור הבעיה, ובאמת צריך לסגור את העיניים ולראות שהכל מה' יתברך. ויש להתפלל להגיע להשגות כאלה, וכשיזכה להיות בעל אמונה יהיה בריא בנפש ובשכל. וכמו שכותב ספר מאירת עיניים (ח"מ סי' ג סי"ג) דעת בעלי בתים הפך דעת תורה, עיין שם, כיוצא בזה יש לומר שדעת בעל דעה היפך דעת בעל אמונה, והבן (ועיין בספר על"ה עמ' רט).

יב. אמונה היא מצווה שכלית, שהרי השכל מחייב שיש בורא לעולם! ופלא על אותם 'חכמים' שחושבים להיפך, היכן פרחו חכמתם וחריפותם כשמגיעים לאמונה? אלא וודאי שאין זה אלא משום תאוות הכבוד והחיצוניות והפחד מההתחייבות הנובעת מכך. שהם כעין שוחד של היצר

הרע, המשפיע מאוד על האדם לעבור לסדר היום ולא להתבונן בדברים החשובים.

שאלה: כותב רבינו בחיי ב'חובות הלבבות' שהאמונה בה' יתברך זו מצווה שכלית (שער היחוד פ"ו), עיין שם. אם כן, כיצד יתכן שיש אנשים 'חכמים' שחושבים להיפך?

תשובה: אמונה זו מצווה שכלית, פשוטו כמשמעו, וכי בנין מגורים או שעון מדויק וכדומה נעשה מעצמו? בוודאי שלא! אם כן, על אחת כמה וכמה בריאת העולם כולו והסדר הנפלא שבו, שהשכל מחייב שיש מלך על העולם, המוביל ומנהיג את הכל שעה שעה ורגע רגע. אבל התאוות והכבוד והחיצוניות, וההתחייבויות שרואים מכח האמונה, משפיע מאוד על הציבור הרחב. והוא כעין שוחד שלא להתבונן ולא להקשיב ולא כלום.

ומכאן שצריך לחזק ולקרב כל יהודי לתורה ויראה, להיזהר מאוד לשמור על כבודו, בעדינות ובחכמה לקרב ולחזק, וכאשר כבודו לא נפגע, ואדרבה ניתנת לו הרגשה טובה, אזי נפתח לבו להקשיב. והמצווה השכלית שהיא האמונה מחזקת את האדם, "וצדיק באמונתו יחיה" (חבקוק ב, ד).

יג. הנשק הגדול והחזק ביותר בעולם, שעמו ניתן להתגבר על כל רשע, מסית ומדיח, הוא לא לעמוד מולו כלל ועיקר, אלא לשתוק בשלמות! ויחד עם זאת, להתחזק באמונה, בקיום המצוות ובאהבת ישראל, ואותו שונא יפול מאליו, על ידי צרות או על ידי בעיות נפשיות שיבואו עליו רחמנא ליצלן. ואם תהיה לו זכות, אולי יזכה לחזור בתשובה שלימה ולתקן את מעשיו.

שאלה: כיצד ניתן להתגבר על אדם כוחני, רשע, בעל פה גדול ומסית ומדיח וכיוצא בזה?

תשובה: ראשית צריך לא לעמוד להתנגח מולו כלל ועיקר, אלא לשתוק בשלמות, ולקבל גזר דין שמים באהבה. ולהוסיף באמונה ובמצוות במסירות, ובאהבת ישראל. ואותו שונא יפול וילך לאבדון, לצרות, לבעיות נפשיות וכיוצא בזה. או שיזכה לשוב בתשובה שלימה אם יש לו זכות. העיקר להרבות בזכויות כמה שיותר, ולהשאיר את העבודה בידי ה' יתברך. וזה הנשק הסודי והמועיל תמיד בעזרת ה' יתברך. ועיין בגמרא (גיטין ז.) גבי מר עוקבא.

יד. הסימן לכך שאדם מרגיש באופן מעשי שהכל משמים והכל לטובה, הוא החיוך הנסוך על פניו תמיד, ועל כל דבר קטן כגדול לטוב ולמוטב הוא תמיד צוחק ושמח לכבוד ה' יתברך. ודבר זה עושה רעש גדול בשמים לטובה ולברכה.

ובכדי לזכות לכך צריך להבין היטב שבעולם הזה אין בעיות כלל, אלא רק נסיונות מאת ה' יתברך לראות כיצד יתנהג. ואשרי המרגיש כל חייו שחי בניסיון ועובר אותו בהצלחה.

שאלה: כאשר הכל נופל מהידיים כפשוטו וכמדרשו, ולא מסתדר דבר, האם לבכות או לחייך?

תשובה: יש כאן הנהגה גדולה יסודית וחשובה, שתמיד צריך לחייך, לצחוק ולשמוח לכבוד ה' יתברך. ובזה ניכר שמרגיש באופן מעשי שהכל משמים! אין מקרה ואין טבע, ואין על פי רוב, ואין חולשה ואין כח, ואין צבא אדיר, ואין כלום, יש כאן ה' יתברך ותו לא. כאשר תולים הסיבה בכח או בטבע או במקרה, מפסידים את האמונה, וחבל. והסימן לכך הוא החיוך על הפנים. כאשר חפץ נופל, בגד נקרע, או רואים עליו כתם גדול, או סתם ככה כשאין מצב רוח, ואין הנאה ושמחה, ואפילו כשעשינו טעות ויש נזק ובושות, עם כל זה יש לחייך ולדעת שצריך להאמין שזה משמים, ולהמשיך הלאה. ובזה עושה רעש גדול בשמים לטובה.

בנוסף, יש ליתן מטבע לצדקה, ולעשות וידוי קצר ותפלה לכבוד ה' יתברך. והוא חיזוק באמונה שהכל מלמעלה, ועל ידי כך יזכה להתברך מפי עליון, וזה עדיף מלבקש ברכה וכיוצא בזה.

ובספר תהלים (יא, ה) כתוב: "ה' צדיק יבחן", ופירש רש"י, כך מידתו של הקדוש ברוך הוא לייסר ולנסות את הצדיקים ולא את הרשעים. וכן בתהלים (ס, ו) "נתת ליראיך נס להתנוסס", פירש רש"י, שה' יתברך נותן לצדיקים ניסיון ביראת שמים כדי להטיב להם, עיין שם. נמצא שאין בעולם הזה בעיות כלל אלא שהעולם מלא בניסיונות, ולכן כל בעיה בשלום בית, חינוך ילדים ואהבה ואחווה עם השכנים וכלל ישראל, זה ניסיון. ואשרי מי שמרגיש בניסיון, ומחייך וצוחק ושמח וממשיך הלאה, ולא רואה אנשים אלא רק את ה' יתברך.

טו. אדם שאומר על עצמו 'אני בעל אמונה', אין זו גאווה כלל ועיקר, אלא אדרבה מראה הוא בזה שדורש את ה' יתברך בכל עת. ולכן, אדם שאינו רוצה להיות 'בעל דעה', ולהמתין עד שיקנה בית ורק לאחר מכן ישא אישה, אלא רוצה להיות 'בעל אמונה', ולישא תחילה אישה

ולהתקדש, אף על פי שעדיין לא קנה בית, ולבטוח בה' יתברך באמת, שימציא לו בית ופרנסה בשפע, אין בזה גאוה, ואשריו.

שאלה: האומר על עצמו שהינו 'בעל אמונה', האם יש בזה גאוה?

תשובה: בוודאי שלא! ואדרבה מראה בזה שהוא דורש את ה' יתברך תמיד. ומפורש בפסוק "אל יתהלל חכם בחכמתו וכו' כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידע אותי" (ירמיה ט, כב-כג). ורבינו החפץ חיים זיע"א בספרו הקדוש 'שם עולם' (פרק ז) מביא כן למעשה, עיין שם.

ולפי זה, מה שכתב הרמב"ם (הל' דעות פ"ה הי"א) שבעל דעה קונה בית ואחר כך נושא אישה, זה נכון רק ל'בעל דעה'. אבל 'בן תורה' שאין לו אמצעים ורוצה לישא אישה כדי להתקדש ולהתקדם, ולבטוח בה' יתברך באמת שיעזרהו, הרי זה בעל אמונה ולא בעל דעה, ואשריו. והקדוש ברוך הוא ימציא לו את מבוקשו, וכמו שכתב הרמב"ם בעצמו (הל' שמיטה ויובל פי"ג הי"ג), עיין שם.

ועם כל זה, נראה שבתפלת העמידה עדיף לעשות את הפיסוק כך: 'ועל חסדך הגדול באמת, נשעננו, לשבח את ה' יתברך שהחסד שלו גדול באמת, ולא לומר 'באמת נשעננו'. כי מי אמר שזה באמת כמו שה' יתברך רוצה, והלוואי שנזכה לכך באמת, והבן.

טז. אין לאדם לגרום לאחרים שיבטחו בו ויבואו על ידי כך שלא לסמוך על ה' יתברך בלבד. ולכן עשיר האומר לעני שיעזור לו, וכן רופא המבטיח לחולה שתהיה לו רפואה שלימה, חייבים הם להוסיף ולומר: 'לא לסמוך עלי, אלא להמשיך ולהתפלל לה' יתברך' כמו שכתוב "טוב לחסות בה' מבטוח באדם" (תהלים קיח, ח). אחרת, אותו עשיר או אותו רופא בסכנה גדולה, משום שעל ידי הבטחותיהם גרמו לאחרים לרדת מהאמונה בה' יתברך, מהקשר עמו ומהפחד ממנו.

וכן, כאשר אדם מקבל עזרה ותמיכה מאחרים, אין לו לסמוך עליהם כלל ועיקר, אלא רק על ה' יתברך בלבד. וכן, אדם שיש לו כסף, קשרים, פרסום וכדומה, אין לו לסמוך על כך אלא רק על ה', ובשמים דורשים לראות את זה על כולנו, ללא יוצא מן הכלל.

שאלה: כאשר העשיר נותן צדקה לעני, כיצד עליו להתנהג?

תשובה: הנביא יחזקאל (כט, ו) מוכיח את ישראל שבגלל שסמכו על ארץ מצרים בבחינת (שם) "משענת קנה", צריכים מצרים לקבל עונש על כך, עיין שם. ומכאן לעשיר שנותן ביטחון לעני שיעזור לו, וכן רופא שמבטיח לחולה או למשפחתו שיהיה רפואה שלימה, וכן כיוצא בזה, חייבים להוסיף ולומר, שלא יסמכו עליו, אלא ימשיכו להתפלל ולהתחזק, והכל מה' יתברך. אחרת, אותו עשיר ואותו רופא בסכנה, שבגללם יורדים מהאמונה ומהקשר והפחד עם ה' יתברך. ומרומז הוא בפסוק "טוב לחסות בה' מבטוח בנדיבים" (תהלים קיח, ט), כלומר עדיף לסמוך על ה' יתברך ולא על הבטחת נדיבים וכיוצא בזה.

וידוע המעשה על רבינו הרב מבריסק זיע"א שהורה גבי חולה מסוכן שהרבו בתפלה לרפואתו והשתפר מצבו, שלא לפרסם כל עוד שלא החלים לגמרי, והמפרסם הרי הוא רוצח!! שגורם שיפסיקו להתפלל ויסמכו על הרפואה, והבן.

שאלה: כתוב בתהלים (קמה, יח) "קרוב ה' לכל קוראיו, לכל אשר יקראוהו באמת". מה ביאור המלה "באמת"?

תשובה: הכוונה היא שסומך על ה' יתברך בלבד, כלומר אך ורק על ה' יתברך. ואפילו שיש לו כסף, ויש לו כח, ויש לו אנשים שעוזרים, ויש לו קשרים, ויש לו נציגים בחלונות הגבוהים, עם כל זה, בשמים מבקשים לראות עליו, שאינו סומך עליהם. וההשתדלות רק מוכרחת אבל אינה מועילה, אין עוד מלבדו, רק ה' יתברך בלבד, וזה נקרא "יקראוהו באמת".

וכמבואר בזוהר הקדוש (פי' חקת קפג:) כולם באים לבית הכנסת להתפלל, אבל מעטים הם שיודעים לעורר רחמי שמים, וזה הפירוש "באמת" מלים שהם אמת, עיין שם.

וכנראה שההכנה לתפלה מבחינת האמונה בה' יתברך, ובחינת תיקון המידות והמעשים, על פי ההלכה, הם המסייעים להתקשרות ודבקות בה' יתברך. וכאשר אומר "צדיק ה'" (תהלים קמה, יז) ו"יקראוהו באמת", ירגיש שכך הוא באמת, והישועה קרובה לבוא לחיים טובים.

וכן, בתפלה מה שאומר וטהר ליבנו לעבדך "באמת", כלומר טהרת הלב בעבודת ה' יתברך בשלמות. וגם אם אנשים עוזרים, זה בגלל שה' יתברך נתן בליבם, וצריך שלמות לה' יתברך בלבד.

יז. מיסודות האמונה שלא להאמין לאנשים, כי הכל הפוך מהאמונה התמימה והצרופה. וכן, ספרי סיפורים היוצאים לאור, סיפורים שלא מוסיפים אמונה ויראה או אותות ומופתים על צדיקים, יש לבדוק את אמיתותם ואת עומק כוונתם. והרוצה לקבל יראת שמים יקרא רק

סיפורים על גדולי ישראל, כיצד עמלו ויגעו בתורה בדוחק ובעניות, ועל הנהגותיהם הקדושות.

שאלה: איזה סיפורי צדיקים כדאי לקרוא כדי לקבל יראת שמים, והאם חייב להאמין לכל מיני מופתים המסופרים על רבנים למינהם?

תשובה: בעל אמונה חושד ברשעים תמיד ונזהר מדיבוריהם ומעשיהם.

מיסודות האמונה שלא להאמין לאנשים, כי הכל הפוך מהאמונה התמימה והצרופה. כאשר אדם משבח את עצמו ואת כוחו, בעל אמונה לא יכול לשמוע את זה. ובפרט ספרי סיפורים היוצאים לאור, סיפורים שלא מוסיפים אמונה ויראה, גם אותות ומופתים על צדיקים, יש לבדוק את אמיתותם ואת עומק כוונתם.

רק סיפורים על גדולי ישראל, כיצד עמלו ויגעו בתורה בדוחק ובעניות, ועל הנהגותיהם הקדושות, זה מצוין. וכאשר הסופרים והכותבים אינם בני תורה אז בוודאי שאין טעם לקרוא בהם, וחבל על ארון הספרים בבית להכניס בו סיפורים כאלה שהם דברי ליצנות ודברי הבאי, ואין בהם טעם וריח.

וכל שכן סיפורים בעיתונות הכללית ופרשנות פוליטית בענייני היום שהכל נגד האמונה. וכאשר מבארים הכל על פי השכל, זה נגד האמונה ממש. ואפילו סרטים שעשו על השואה אסור לראותם, כאשר מראים יהודי חרדי עם זקן מת ברעב, בגיטו, בארצות אירופה, שזה מעורר שאלות באמונה. וחבל שלא מראים את הסרט של הר"ר מרדכי נויגרשל שליט"א, על השואה, אשר מראה בדיוק את האמת לאמיתה, על פי האמונה הצרופה, את כל ענייני השואה הקשים, קדושי השואה, קידשו שם שמים במיתתם, וניצולי השואה נשארו בחיים מהשמים כדי לקדש שם שמים בחייהם.

וכאשר לא מבינים חשבונות שמים, יש להתנהג כמו דוד המלך ע"ה שכותב בספר תהלים (עג, כב) "ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך". ומסיים שם "עד אבוא אל מקדשי אל, אבינה לאחריתם". כעת בעולם העשיה זה עולם של אמונה בלבד, בלי ידיעה ובלי הבנה, להיות בהמה ו'משוגע' אחרי ה' יתברך.

ורבינו הגדול הרמב"ם (פ"ב מהלכות ע"ז ה"ב) כתב וזה לשונו: ספרים רבים חברו עובדי כוכבים בעבודתה וכו' וצונו הקדוש ברוך הוא שלא לקרות באותן הספרים כלל, ולא נהרהר בה ולא בדבר מדבריה וכו', עיין שם. ומלמד אותנו שספרים רבים חיברו על עבודה זרה, וציונו ה' יתברך שלא לקרוא בהם, ומחשבה של אפיקורוס לעבודה זרה, ואסור לספר עמהן ולהתקרב אליהן, עיין שם, דברים נוראים. והי רצון שנוכה לקיים את הפסוק "תמים תהיה עם ה' אלוקיך" (דברים יח, יג), אמן ואמן.

יח. לפעמים כח האמונה כה גדול, עד שיכול לשנות בכך את המציאות כלא היה. ובכח ההלכה למחוק אף מעשים שנעשו לרעה, והיה כלא היה.

שאלה: האם על ידי כח ההלכה ניתן לשנות מציאות?

תשובה: הביטוי המוחשי של אמונה מעשית, הוא אמונה ממשית כאילו זה מציאות. ודומה לאותה אישה הרחוקה מקיום תורה ומצוות, שבהיותה פנויה נכשלה באיסור ונאסרה על ידי כך לכהן, ואף על פי כן לאחר זמן עברה ונשאת לכהן. ולאחר נישואיה חזרה בתשובה, ושמעה והבינה את חומרת הדבר, וחוששת בכך שנאסרה על בעלה הכהן. ולהלכה נפסק שהיא מותרת לבעלה, ואינה נאמנת לאסור בכך את עצמה, וכאילו שלא עשתה דבר.

ומכאן רואים עד כמה גדול כח ההלכה, שמוחק את העבר כלא היה (ועיין יבי"א ח"ח עמ' תלג). וזה דוגמא של אמונה מעשית, שאף על פי שהיא יודעת בעצמה שעשתה איסור, אך מכיון שלפי ההלכה היא לא נאמנת לאסור עצמה, הרי היא בעיני עצמה כמי שלא עשתה עבירה זו מעולם.

וכן, לענין איסור קבלת לשון הרע, שלא מספיק לומר 'לא קיבלתי' וכיוצא בזה, אלא צריך להרגיש ממש שמה ששמע זה שקר גס, והיה כלא היה. ורק בעל אמונה המאמין בתורה ובהלכה יכול להגיע לכך באופן מעשי, הלכה למעשה, אמונה מעשית.

יט. בתחילת התורה נכתב "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ" (בראשית א, א), לומר לך שמצוות האמונה היא מצווה כללית, שאף הגוים חייבים בה.

שאלה: מדוע לא נכתב בתחילת התורה, 'וידבר ה' אל משה לאמר וכו'', כמו שנכתב בהרבה מקומות?

תשובה: עיין ברמב"ן מה שכתב לבאר בתחילת פירושו לספר בראשית. ומכל מקום, יתכן לבאר שיש כאן רמז שמצוות האמונה היא מצווה כללית על כל העולם. ויש מצווה וחובה להאמין שיש בורא לעולם, וממילא חומש בראשית נכתב גם כמצווה לגוים. ואכן אמונה זה אחד משבע מצוות בני נח (סנהדרין נו סע"א).

ועיין במדרש רבה (סי'פ שמות) שבזמן שישראל היו במצרים כבר היה כתוב כל חומש בראשית, עיין שם. ומכאן שמצוות האמונה כל העולם חייבים בה.

פרק ב' - השגחה פרטית

בו יבואר, שכל מה שעובר על האדם ואפילו דבר קטן ופשוט, הכל מה' יתברך בלבד המשגיח עלינו השגחה פרטית

א. אדם המעמיק במחשבתו ש'אין עוד מלבדו', יזכה להשגחה פרטית מעל הטבע בבחינת 'רואה ואינו נראה', הוא רואה אנשים ואילו אנשים אינם רואים אותו, כלומר אין להם רשות להזיק לו. אולם, לא כל אדם זוכה לזה, אלא רק מי שחי כך בכל רגע ובכל פעולה, ומרגיש שה' יתברך משגיח עליו בהשגחה פרטית מעל הטבע ממש, הוא שיזכה לכך שסגולה נפלאה זו תשפיע ותעשה רושם גדול בשמים.

שאלה: למה התכוון בספר 'נפש החיים' (שער ג פרק יב) שמי שמעמיק במחשבת 'אין עוד מלבדו' יזכה להשגחה פרטית בדרגה גבוהה?

תשובה: כוונת רבינו הגר"ח מוולוז'ין זיע"א, אינה בסתם אמירה של 'אין עוד מלבדו'. אלא מי שבאמת חי כך ומרגיש באופן מעשי שהשגחת ה' יתברך עליו היא מעל הטבע, ועבד על עצמו זמן רב כדי להרגיש שכל פעולה וכל בעיה וכל עניין שהוא מה' יתברך, ולא רואה אנשים ולא כלום. איש כזה, כאשר יתבונן בפסוק "אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה), יזכה להשגחה פרטית מעולה ובטוחה מה' יתברך, בבחינת 'רואה ואינו נראה', וכמו שכתב ב'נפש החיים' (שם), עיין שם.

והוא מה שכתב רבינו יונה החסיד בספר 'שערי תשובה' (שער ג' אות לב) שיש אזהרה בתורה של "לא תירא מהם" (דברים ז, יח). ואף על פי שאזהרה זו נאמרה לעניין שעת מלחמה, מכל מקום מלמדנו רבינו יונה שהיא שייכת בכל עניין, בכל צרה, בכל בעיה, ובכל קושי שלא יהיה. שלא לפחד מבני אדם כלל, אלא להרגיש שהתיק הזה הוא רק בידי ה' יתברך בלבד, וידאג ויפחד מעוונותיו או מעבודתו את ה' יתברך שאינה כדוין, כי זה העיקר לדעת ששכר ועונש תלויים בדין שמים בלבד, וזה נורא ואיום למתבונן.

וכמובן שיש פחד טבעי וכללי, כמו שהאריך רבינו הסטייפלר בספר 'ברכת פרץ' (פי שופטים), עיין שם. אבל היסוד של בעל אמונה הוא, שהפחד לא יביאו לידי פיזור הנפש או קוצר רוח.

ועיין בגמרא (עבודה זרה ב:) שלמדו מהפסוק: "ה' איש מלחמה" (שמות טו, ג), שה' יתברך הוא זה שעושה מלחמות. ובירושלמי (פ"ב דשבת ה"ו) אמרו בשעה שישראל יוצאין למלחמה, בית דין של מעלה יושבין עליהן, אם לנצוח, אם להינצח, עיין שם. וזה עומק דברי נפש החיים במחשבה של "אין עוד מלבדו".

ובזה מובן כיצד פועל עין הרע על ידי אנשים, שאף על פי שהכל משמים, אך כאשר יש גאווה על ידי שמשבח את עצמו ואת עסקיו ואת משפחתו, ומראה בזה כאילו הכל בזכותו, אז ה' יתברך מסיר השגחתו ממנו וניזוק על ידי עין הרע של אחרים. וכאשר הוא בעל אמונה ומשבח את ה' יתברך שהכל משמים לטובה, אז יש עליו השגחה פרטית, ואין עין הרע, כי על בעל אמונה לא שולטת עין הרע ולא כישופים.

ב. על אף שה' יתברך משגיח על כל העולם כולו, מכל מקום על עם ישראל השגחתו היא באופן מיוחד מאוד, משום שעם ישראל הם אלו שקיבלו את התורה בהר סיני, והם אלו שאמרו "נעשה ונשמע". וזהו כבודו של ה' יתברך, שעם ישראל עושה את כל מעשיו על פי התורה הקדושה בלבד.

שאלה: מה הביאור למה שמצאנו בתנ"ך פעמים רבות שנאמר כלפי ה': "אלהי ישראל" "אלהי העבריים"? לכאורה הרי ה' יתברך משגיח על כל העולם כולו, והוא אלהי השמים והארץ?

תשובה: אף שהדבר ברור שה' יתברך הוא זה שמשגיח על כל העולם, מכל מקום נשתנו עם ישראל שיש להם השגחה פרטית באופן מיוחד. וזה בעצם הכבוד של ה' יתברך, על ידי עם ישראל שקיבלו התורה ואמרו "נעשה ונשמע" (שמות כד, ז), ועושים כל מעשיהם עד זמן יציאת הנשמה על פי התורה בלבד.

ומרומז בפסוק "להודות לשם קדשך להשתבח בתהילתך" (תהלים קו, מז). דהיינו, שבכל העולם כולו יהיה שבח ותהילה לישראל, שה' יתברך שומע תפילתם במיוחד, ומשגיח עליהם. ועל ידי תהילות עם ישראל, נעשה שבח גדול לה' יתברך (ועיין מלבי"ם תהלים עב).

ג. העובד את ה' יתברך מיראה, ה' נענה לו רק כאשר מתפלל אליו. ואילו העובד את ה' יתברך מאהבה, על ידי שאוהב את ה' יתברך ודבק בו כל

רגע, ה' יתברך שומרו בהשגחה מיוחדת שלא תבוא עליו שום צרה חס ושלום, וזה גם מבלי שיצעק ויתפלל אליו תְּפִלָּה מיוחדת.

שאלה: מה ההבדל בהשגחת ה', בין העובדו מאהבה לעובדו מיראה?

תשובה: על הפסוקים "קרוב ה' לכל קוראיו וגוי רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם" (תהלים קמה, יח-יט), כותב המלבי"ם דבר נפלא. ש"רצון יראיו יעשה", מדבר על עובדי ה' מיראה, ולכן רק כאשר מתפללים, עושה ה' רצונם. ואילו "ואת שועתם ישמע ויושיעם", מדבר על עובדי ה' מאהבה, שאוהבים את ה' יתברך, ואף מבלי שיתפללו ה' שומר אותם בהשגחה מיוחדת, שלא תבוא עליהם צרה, ולא צריכים לצעוק על הצרה לה' יתברך, כי הם תמיד דבוקים בה' בשמחה ואהבה.

ועוד ביאר המלבי"ם במה שכתוב: "שומר ה' את כל אוהביו" (שם, כא), דהיינו שבנוסף למעלה הקודמת, עוד בה ש"את כל הרשעים ישמיד" (שם, כ), שכל מי שרצה להרע להם, משמידו מן העולם. יוצא, אם כן, שכפי מדרגת העבודה והקירבה לאלוקים, כן מדרגת ההשגחה, עיין שם.

ד. בעל אמונה, על אף התלאות העוברות עליו מידי יום, אינו משתנה לעולם וכל המצבים אצלו שווים לטובה. וזאת משום שהוא מאמין שכל מה שעובר עליו בחיים, הן לטוב והן למוטב, יש שורש אחד בלבד והוא גזירת הבורא יתברך, וכל דבר היוצא מהבורא יתברך הוא בוודאי טוב מוחלט, ואין רע יורד משמים.

ורק כאשר מדובר במצוות ועבירות, והיינו שיש חשש עבירה או חסרון במצווה, בעל אמונה עושה פעולות שיועילו לו להתעלות, ויגרמו לו לשינוי חזק בעבודת ה' יתברך, לטובה ולברכה.

שאלה: על הפסוק "שני חיי שרה" (בראשית כג, א), פירש רש"י שכולן שוין לטובה. ולכאורה הרי סבלה מהרבה ניסיונות: עד שהתעברה, ופרעה לקחה לאישה, והגר שפחתה מתלוצצת ממנה. ובמה, אם כן, שוין לטובה?

תשובה: אף שלשרה היו הרבה צרות, מכל מקום מעלתה שהיתה נביאה ויודעת שהכל מה' יתברך, והכל לטובה. וגם בתוך הבעיות, הקושי שבקושי, ההסתרה שבתוך ההסתרה, בוודאי גם שם נמצא ה' יתברך, וזה לטובה. בעל אמונה לא חושש ולא מתרגש ולא מתעצב על מאורעותיו, רק במצוות ובעבירות, כשיש חשש לעבירה או חסרון במצווה, נבהל וחושש מאוד.

וכמו שמצינו ברבי יהודה בן טבאי, שטעה בהוראה וקיבל על עצמו שלא להורות ועשה תיקון גדול (חגיגה טז:). וכן, אביי שחשש מעבירה ובכה (סוכה נב סע"א). וכן, רבי שמעון בר יוחאי זיע"א שאמר משפט שיש בו כעין חשש זלזול ברבי עקיבא, וכל ימיו הושחרו שיניו מתעניות (נזיר נב:). וכן, רבי אלעזר בן עזריה עם פרתו של השכנה שחיללה שבת ולא מיחה (ירושלמי ספ"ה דשבת), פחד מעבירות גרמו להם שינוי חזק. וכן, במצוות, וכמו רב ברונא ששמח במצוות (ברכות ט:). אבל בענייני עולם הזה, הכל משמים לטובה, וכך היתה שרה אמנו.

ה. בעל אמונה מאמין באמונה שלימה שמה שה' יתברך זימן לו, זה הכי טוב בשבילו, ואין יותר טוב מזה בעולם, ולכן גם אין לו סיבה להחליף או לשנות את אותו הדבר.

ולדוגמא, כאשר אדם מאמין באמונה שלימה שהעבודה בה הוא עובד נזדמנה לו בהשגחה פרטית ומדוקדקת מאת ה' יתברך, וזה הכי טוב בשבילו, ממילא הוא אוהב לעבוד שם על אף כל הקשיים הכרוכים בכך. ואדם שלא מרגיש כך, הרי זה אות וסימן שעדיין לא הגיע לבריאות הנפש השלימה, משום שבעל אמונה בריא בנפשו ומסתדר בכל מקום בו הוא נמצא.

שאלה: כיצד ניתן לעבור תקופות קשות העוברות על האדם, ואף להנות מהן הנאה מושלמת?

תשובה: על יעקב אבינו שעבד בבית לבן, חמיו, בכדי להנשא לרחל בתו, נאמר "ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה" (בראשית כט, כ). והנה, מפשט הפסוק נלמד שיעקב אבינו עבד ברחל שבע שנים, והיו בעיניו כימים אחדים מרוב אהבתו לרחל.

אולם, יש פירוש נוסף, והוא: "באהבתו אותה" – באהבתו את העבודה. כלומר, מרוב אהבתו את העבודה, לאחר שהבין שהוא מה שה' זימן לו, הרי שזה הדבר הטוב והמתאים ביותר עבורו. ולכן, אהב את העבודה כל כך, עד שכמה שנים נראו לו כמו ימים ספורים.

ומכאן, שצריך האדם לשמוח בחלקו ובתקופה אותה הוא עובר. וכגון, אם דר בבית הסמוך לכביש ראשי, או ליד עליה וכל רכב שעולה מרעיש מאוד, אך עם כל זה, אין רעש הרכבים מפריע לו כלל, כיוון שמאמין הוא שזה הבית שמגיע לו, ומתוך אהבה לה' יתברך שמח בחלקו. וכמעט שלא שומע את רעש המכוניות, וגם אם שומע זורם וממשיך.

ולעומת זאת, כאשר התינוק בוכה באמצע הלילה, בעדינות ובשקט, מיד שומעים וקמים ומטפלים כפי הצורך. וזה נובע מכח אהבת ה' יתברך, שזהו רצון ה' יתברך, ואין שאלות ואין כלום, ויש רק אהבת ה' יתברך בהשגות גדולות. ומרומז בפסוק "כי מנסה ה' אלוקיכם אתכם, הישכם אוהבים את ה' אלוקיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם" (דברים יג, ד), והבן.

ומרומז בזוהר הקדוש (ויצא סתרי תורה קסב.) על יעקב אבינו ע"ה שהיה עובד בבית לבן, ופיצל במקלות בשקתות המים, שעסק על ידי המקלות במצוות הנחת התפילין. וכך יכול לחשוב כל אדם ואדם בכל עבודה שהזדמנה לו שזה משמים, וזה התיקון שלו להתאמץ ולעבוד ולסבול במקום כזה, עם עובדים כאלה ועם מעביד כזה. ובזה מקיים אמונה תמידית בה' יתברך בכל רגע ורגע, וזוכה לעלייה רוחנית, והרי זה דומה ליעקב אבינו במעשה מקלותיו.

ומרומז בגמרא (פסחים קיג.) שיעבוד בכל עבודה, ואפילו לפשוט עור בהמה שמתה, והוא מלווה בריחות רעים, ולא להתפנק, כי העיקר שירוויח את פרנסתו, ויהיה לו לחם לאכול ובגד ללבוש, עיין שם. וכמובן כאשר יחשוב באמונה שזה מה' יתברך, יהיה לו אהבה לעבודה וריח הנבלה לא יפריע, וישכיל ויצליח לחיים טובים. ומי שלא מבין כך הוא בעל גאווה והוא חולה בנפשו, ובעל אמונה מסתדר עם כל עבודה כי הוא בריא בנפשו.

1. זמן הלידה ומאידך זמן המיתה, מכוונים בדיוק נמרץ מלמעלה לטובתו הנצחית של האדם, ולכן אין להתערב בחשבונות שמים כלל ועיקר. ומשום כך אסור לעשות 'זירוז לידה', וכל שכן 'הפסקת הריון' [הפלה], אלא אם כן הוא על דעת הרופאים ובהתיעצות עם גדול בתורה, כשיש צורך בכך, כגון שהאם בסכנה וכיוצא בזה. והורים העושים כן על דעת עצמם עתידים ליתן את הדין!

וכל שכן, שאסור בתכלית האיסור לעשות מה שנקרא היום 'המתת חסד', שהרי זה נגד תורתנו הקדושה שכתוב בה "לא תרצח" (שמות כ, יג), וזה הרי בוודאי רצח גמור הוא. והעושה כן נקרא רוצח! ואוי לנו מיום הדין!

ויש לדעת, שיש נשמות שירדו לעולם הזה כדי לתקן כל מיני קלקולים שעשו בגלגולים קודמים, ומשמים חיפשו משפחה חזקה שתוכל להתמודד עם אותה נשמה קדושה, ואותה משפחה דווקא, משום מעלתה הנשגבת, זכתה לקבל את אותה נשמה.

שאלה: כתוב בקהלת (ג, ב) "עת ללדת ועת למות", עד היכן ובמה דברים אמורים?

תשובה: כידוע, אסור לעשות זריקת זירוז לאישה שתלד בזמן מסוים, אלא אם כן אומרים הרופאים שהתינוק במצוקה וכיוצא בזה, אז חובה לזרוז (ועיין טה"ב ח"ב עמ' נד). ולפעמים נגזר שהלידה תהיה בזמני לחץ כגון בערב שבת, בערב חג וכיוצא בזה, והכל חשבונות שמים ואין להתערב בזה כלל.

וכן, להבדיל גבי יום המיתה. שלפעמים נפטר אדם בערב שבת קודש, ותוך שעה קלה עושים לויה ושלוש על ישראל. ולפעמים קורה שנפטר סמוך מאוד לכניסת חג ונדחה לאחר החג או לחול המועד, וזה מכביד מאוד על שבעת ימי אבלות שאם היה נקבר בערב חג החג פוטר משבעה לגמרי. והכל מכוון בדקדוק רב משמים מתי לחיות ומתי למות, ואין להתערב בחשבונות שמים כלל ועיקר.

וזה בעצם מסקנת הגמרא (שבת קנו.). אין מזל לישראל, ואין להסתכל על יום הלידה ושעת הלידה וכיוצא בזה, אלא רק על ידי תפלה וצדקה שניתן לשנות כל הגזירות לטובה. (ועיין בגמרא מו"ק כח. ובתד"ה אלא, ובתענית כט: ובתד"ה אמר, ובחזו"ע תענית עמ' קסד.)

שאלה: כאשר יש מום לעובר, רחמנא ליצלן, מדוע אסור לעשות הפלה ולהורגו, הרי בזה ימנעו סבל לתינוק ולסובבים אותו?

תשובה: יש נשמות שבאות לעולם הזה עם מום מסוים, והוא בכדי לתקן כל מיני קלקולים מהעבר, ובשמים מחפשים משפחה חזקה כדי לקבל נשמה כזאת, ולפי התיקון של אותה משפחה 'זוכים' לקבל נשמה כזאת. ועם כל הקשיים והעיכובים והבעיות, כל רגע מקיימים מצווה שמתחזקים באמונה שזה רצון ה' יתברך.

לדוגמא, למשפחה מסוימת נולד בן נחמד מתוק ומושלם, אלא שיש לו בעיה אחת רצינית, שגילו הרופאים בהיותו בן חודש שאינו שומע כלל. צריך לדעת שמשמים 'תפרו' על האבא והאמא האלה תיק כזה גדול וקדוש של אמונה, להתמודד איתו יום יום. וכשזו המחשבה, מקבלים כח משמים ומרגישים שזה ממש כמו עסק גדול מאוד, שהזמינו איש כלכלה גדול לטפל בזה.

וכידוע מרבינו החפץ חיים הקדוש זיע"א, שיתכן נשמה שהיתה בעולם הזה בבעל לשון הרע, וביקשה לבוא בגלגול של אילם שלא תיכשל עוד. ואמת שהוא ניסיון קשה אבל על ידי האמונה מקבל האדם כח לסבול, ולהיות שמח בחלקו. ומצינו בתורה (בראשית מו, כג) "ובני דן חושים", ואף על פי שהיה חרש ואילם והיה לו בן יחיד, עם כל זה יצאו ממנו שישים וארבע אלף וארבע מאות צאצאים, זרע קודש נכדים ליעקב אבינו ע"ה. ומאידך שבט בנימין שהיו לו עשרה בנים, יצאו ממנו בסך הכל ארבעים ואחד אלף ושש מאות בלבד. כך שאסור לזלזל לעולם במצב שרואים, ולסמוך על ה' יתברך שהכל משמים לטובה.

שאלה: תינוק שנולד עם בעיות קשות דווקא בבית של בני תורה, האם זה מכוון בדווקא?

תשובה: קודם כל צריך לידע, כאמור, כי זה נשמה גדולה עם תיקון גדול. ובספרים מבואר כי כל נשמה בגוף חולה ומיוסר, היא בעצמה ביקשה לרדת באופן כזה, על מנת שיתאפשר לה התיקון הנצרך בקלות. וה' יתברך יודע שמי שיכול לעמוד בזה

בגבורה ולא להתייאש, ואדרבה על ידי זה ירבו בתפלה ובקידוש שם שמים וכו', זהו רק משפחה שהם חרדים לדבר ה'.

ולכן, כל הורים שנולד להם בן או בת עם בעיות קלות, קשות או נפשיות, לא עלינו, יש לכוון שזה תיק כבד שהפקידו בידיהם, על מנת לטפל בכך באופן רוחני וחומרי יחד, ולידע שאם זה נפל עליהם עם כל הקושי, בוודאי יש ביכולתם לעמוד בקושי זה, שהרי לא לחינם זה הגיע דווקא אליהם. ולכן גם בוודאי שאסור להפיל ולהורגו חס ושלום, ואף שיש יסורים לו ולסובבים אותו, משום שזהו רצון ה' יתברך והוא בעל הבית, ויעשה הטוב בעיניו. וכל רגע ורגע שמתנהגים ההורים כהלכה, נבראים מלאכים טובים, ולהיפך להיפך רחמנא ליצלן.

ז. מי שנבהל פתאום מרעש חזק או מחלום מפחיד, וכן מבשורה קשה רחמנא ליצלן, הרי זה משמים. ועליו לעשות חשבון נפש מדוע הפחידו אותו, ומה רוצים ממנו. והמפחד מאחד לא מפחד מאף אחד!

שאלה: כאשר אדם נבהל על ידי אנשים או חלומות וכיוצא בזה, האם זה מהשמים?

תשובה: בוודאי שזה מהשמים, ומפורש כן בפסוק "ורדף אותם קול עלה נידף" (ויקרא כו, לו), והוסיף שם בתורת כהנים מעשה על זה, עיין שם. והכל בידי שמים (כתובות ל.) ובכלל גם חלומות מפחידים, כמו דוד המלך ע"ה שלא ראה חלום טוב כל ימיו (ברכות נה:). וכאשר מתרגש ונבהל פתאום או שמע בשורה קשה, רחמנא ליצלן, עליו לדעת שזה משמים, ועליו לחשוב מה רוצה ממנו ה' יתברך, והמפחד מאחד לא מפחד מאף אחד.

ושמעתי מספרים על הגה"צ רבינו אליהו לופיאן זצ"ל, שפעם אחת מעד במדרגות ונפל, ובנס נגמר הכל בשלום. וכאשר התיישב הרב על המדרגות, התלמידים נבהלו ושאלו בחרדה אם הכל כשורה והשיב הרב שברוך ה' הכל בסדר. התלמידים מצידם המשיכו לשאול: 'אם כן, למה כבוד הרב אינו ממשיך בדרכו?', ומיד קפץ בכח הקדושה שבו וכאילו גער בהם: 'וכי אסור לעשות חשבון נפש למה נפלתו?!'. וכן, מצינו מעשה כעין זה בגמרא (בי"ב י:) גבי רב פפא, עיין שם.

ח. לבעלי חיים אין דעת, וממילא אין להם בחירה אם להזיק או לא, אולם עם כל זאת לא יתכן שבהמה תזיק אם לא שנגזר על האדם להינזק על ידה.

שאלה: ידוע, שיוסף הצדיק היה בבור עם נחשים ועקרבים, ואף על פי כן לא הזיקוהו. ונשאלת השאלה האם בעלי חיים בעלי בחירה להזיק או לא?

תשובה: עיין בפירוש אור החיים הקדוש (בראשית לו, כא), שביאר כי לבעלי חיים אין דעה, וממילא אין להם בחירה. אולם, עם כל זאת, אין זה אומר שבעלי חיים יזיקו גם ללא השגחת ה' יתברך, כי הרי יש על האדם השגחה משמים, ולא יתכן שבהמה תזיק ותטרוף כשלא נגזר מלמעלה שפלוגי ינזק על ידה. ואפילו האדם שהוא בעל בחירה אם להזיק או להטיב, עם כל זה לא יתכן שיזיק לאחרים בלי השגחה מלמעלה (ועיין בספר 'עבד לעבדי ה'' עמ' רכח).

ט. כאשר קו הטלפון 'תפוס' והזמן דוחק, ומאידיך כאשר קו הטלפון 'זמין' ומיד עונים, הכל נקבע משמים לטובה. ואם קורה, ואי אפשר להשיג דבר מה בשום אופן, יש להרבות בתפילה באותו רגע שלא תצא תקלה חס ושלום מאותו עיכוב, ולכוון שכל עכבה לטובה, ולה' הישועה!

שאלה: כאשר אדם מתקשר למאן דהוא, ומהצד השני עונים או לא עונים, תפוס וכיוצא בזה, האם גם זה משמים?

תשובה: בוודאי שהכל בהשגחה פרטית מלמעלה, וטלפון זמין זה חסד מה' יתברך, ואם תפוס זמן רב או לא עונים או תא קולי [מזכיר אוטומטי בלע"ז] וכיוצא בזה, אזי משמים רוצים שלא יהיה כעת קשר, וצריך קודם קשר עם ה' יתברך, ואז חסד ה' משפיע עלינו מסביב.

לפעמים חברת טלפון גדולה קורסת לכמה שעות, ויש לדעת שהנזקים, השינויים, הבעיות וההפסדים, הכל מהשמים. וכן פעמים מורה הוראה פותח את קו הטלפון לעניין מסוים, או שנכנס למשרד בשעה מסויימת, ובדיוק באותו רגע יש צלצול מהמקווה לשאלה בטהרה, ונעשה שם חסד גדול, וזה משמים לטובה, להרבות טהרה. וכשלא ניתן להשיג דבר מה בשום אופן, צריך להרבות בתפילה באותו רגע שלא תצא תקלה מעיכוב זה, ולכוון שכל עכבה לטובה (נדה לא.), ויחזור לתלמודו לחיים טובים ולשלום.

ויוצא, אם כן, שלבעל אמונה אין בשום אופן בעיות ולא לחץ חברתי ולא כלום. ומרגיש תמיד כל היום בכל רגע שכל הפעולות והמקרים הכל מה' יתברך. ותמיד להמשיך להתפלל ולכוון גם על הבעיה שצריך לטפל והזמן דוחק, והכל משמים לטובה.

י. כאשר מבקשים מאדם לעשות דברים מסוימים, עליו להרגיש באותו רגע שה' יתברך מבקש ממנו לעשות את אותו הדבר, ויחליט על פי דעת התורה, וזה נותן לו כח להיות חזק ולא להישבר.

שאלה: כיצד צריך להרגיש בעל אמונה, כאשר מבקשים ממנו לעשות דברים שבכוחו ושאינן בכוחו לעשות, וכיצד עליו להגיב?

תשובה: בעל אמונה מרגיש באותו רגע, שה' יתברך מבקש ממנו, ומדבר איתו, ואותו אדם המבקש, אינו אלא שליח של ה' יתברך, ועושה הכל לפי דעת התורה.

לדוגמא, אם מבקשים ממנו לעשות חסד כגון לנסוע איתו למקום פלוני או אם יכול לתרום למשפחה במצוקה, אז מרגיש באופן מעשי שה' יתברך מדבר איתו ומבקש ממנו. ואם יכול לעשות, עושה כן בשמחה, ולא מקפיד ולא כלום, אלא שמח לעשות. ומפורש בזוהר הקדוש (פי' וירא קד.) כשיש דין על האדם, שולחים לו עני שיעשה צדקה וחסד, ועל ידי זה ניצול מדינים קשים, וזה לטובתו.

יא. העבודה הגדולה ביותר בכל השנה, ובפרט בליל פסח, היא לצאת ממצרים במובן הרוחני, והיינו לצאת מהטומאה, מההשכלה ומהתועבה של מצרים, ובכללה ה'מוֹדָה' הקלוקלת, ולהתקרב אל האמונה בהשגחה פרטית בדרגות גבוהות.

שאלה: מה המצווה הקשה ביותר בליל פסח?

תשובה: מצוות אכילת מצה ושתיית ארבע כוסות יין כבני חורין אלו מצוות קלות שנעים לקיימם. אולם, קיום מצוות 'לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים' (פסחים קט"ז:), במובן הרוחני שבה, כלומר לצאת מהטומאה, מההשכלה, מהתועבה של מצרים ובכללה ה'מוֹדָה' הקלוקלת, ולהתקרב לאמונה בדרגות גבוהות של השגחה פרטית, זו העבודה הגדולה בליל פסח הקדוש. וכן, בכל שנה ושנה עולה ומתעלה באמונה ובדבקות בה' יתברך, ואשריו.

יב. חז"ל הקדושים לימדונו שלפני הגאולה תהיה הסתה נגד הדת. וכיום רואים זאת בעליל, איך מדברים נגד הדת ונגד לומדי התורה. וישנם

טיפשים המעיזים ברוב חוצפתם לדבר ולהביע דעה נגד גדולי ישראל שליטי"א אשר מפיהם אנו חיים.

וכל אלו נשלחו משמים לדבר כן, ומגלגלים חובה על ידי חייב.

שאלה: האם המסיתים נגד התורה ולומדיה הם מהשמים ונגזר שידברו כך, ומגלגלים חובה על ידי חייב (סנהדרין ח.)?

תשובה: חז"ל הקדושים לימדונו שלפני הגאולה תהיה הסתה נגד התורה ולומדיה, כמבואר בכתובות (ק"ב): 'דור שבן דוד בא קטיגוריא בתלמידי חכמים', ופירש רש"י: הרבה מסטינים ומלמדי חובה יעמדו עליהם. ובשורה אחרונה שבמסכת סמוך ונראה למאמר הנ"ל, כתוב: 'עתידין כל אילני סרק שבארץ ישראל שיטענו פירות', עיין שם. והקשו התוספות (בד"ה עתידין) מדוע לא הביא זאת לעיל קודם מה שאמר גבי תלמידי חכמים ששם עסק בעניין שבח ארץ ישראל, ותירצו משום שרצה לסיים בכי טוב, עיין שם.

ויתכן לומר שיש קשר ממש בין תלמידי חכמים למה שאמרו לגבי אילני סרק, שהרי כיום תלמידי חכמים אברכים ובחורי ישיבות טוענים עליהם כל מיני משטינים שאינם עושים כלום ולא נושאים בנטל, והם כביכול כמו אילן סרק בלי פירות ובלי תוצרת. ולעתיד לבוא בזמן הגאולה וביאת המשיח, ירגישו שהעולם עומד על לומדי התורה והם המניבים פירות לכל העולם. וכן בגמרא (סנהדרין צז). דרשו על הפסוק "וסר מרע משתולל" (ישעיה נט, טו), שכל מי שחוזר בתשובה ועוזב את הרע, דנים אותו כמשוגע והיינו משתולל (עי' פירוש רש"י שם).

ובאמת שכל דברי המשטינים הללו מהשמים לטובה, כמובאר בזהר הקדוש (תיקו"ז כז). שמה שאמרו בגמרא (ברכות ו:): 'אגרא דכלה דוחקא' הכוונה, בזכות הדוחק שמצערים ומסיתים נגדנו הערב רב זה השכר לקרב הגאולה, והכל משמים לטובה (וע"ע בזה"ק תיקו"ז נב: נד.).

יג. לא רק ההפתעות בחיים הם בהשגחה פרטית משמים, אלא כל רגע ורגע בחיים הוא משמים, וגם הוא בהשגחה פרטית, ואין להרהר או לשאול שאלות חס ושלוש.

שאלה: האם השגחה פרטית זהו רק על הפתעות החיים שבאים במקרה לאדם או שהוא גם על סדר יומו הרגיל של האדם, רגע רגע, שעה שעה?

תשובה: פשוט וברור שהפתעות בחיים הם משמים, והחידוש כאן הוא שאף כל רגע ורגע בחיים הכל מכוון בהשגחה פרטית: מציאת חן, הצלחה, שמחה, מצב רוח, סיוע

מאחרים לטובתו, הכל משמים לטובה, ואין להרהר ואין לשאול שאלות. ובגמרא (ר"ה טז.) אמרו אדם נידון בכל יום ובכל רגע, עיין שם.

ורבינו יונה ב'שערי תשובה' (שער א אות יב) כתב וזה לשונו: 'ראוי שיצטער ויאנח כשהמרה פי ה' יתברך, ולא זכר את אשר בראו יש מאין, וחסד עשה עמו וידו תנחהו בכל עת [כלומר, משמים מכוונים כל מעשיו ומנהיגים אותו כפי הצורך] ונוצר נפשו בכל רגע [כלומר, משגיח עליו לנשום היטב]. ואיך מלאו לבו להכעיס לפניו, ואיך טח מראות עיני החוטא, מהשכיל לבבו, והמשכיל אשר נפקחו עיניו, יוחקו הדברים האלה בלבבו ויבואו חדרי רוחו, עד כאן לשונו.

וכן במדרש רבה (בראשית פי"ד אות ט) דרשו על הפסוק "כל הנשמה תהלל יה" (תהלים קנ, ו), כל הנשימה תהלל יה. כלומר, על כל נשימה ונשימה שאדם נושם צריך לקלס לבורא, עיין שם. נמצא שיש להרגיש באמת ובאופן מעשי כל רגע ורגע השגחה פרטית על רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, כפשוטו ממש.

יד. השדכן האמיתי הוא ה' יתברך, לכן בחר לכל אחד מי תהיה בת זוגתו, והיא המתאימה לו ביותר.

שאלה: מי הוא השדכן הטוב ביותר אשר ניתן לסמוך עליו?

תשובה: כתוב בגמרא (סוטה ב.) קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף. ונאמרו הרבה פירושים בדימוי בין זיווג האדם לקריעת ים סוף. ובתוספות שאנץ (שם) מבואר שאותם המים שהטביעו את המצרים הצילו את ישראל. וכמו כן, נמצינו למדים לעניין זיווגו של האדם, שבעל המתאים לפלונית לא מתאים לאלמונית. אברהם מתאים לשרה, יצחק לרבקה, יעקב ללאה, אבל לא אברהם לרבקה ולא יצחק ללאה, וכן על זה הדרך.

זיווג שמתאים לזה יכול להיות הרסני לשני, וכן להיפך. וכשיחשוב האדם כך ויבין שהשדכן האמיתי שלו זה ה' יתברך, יזכה לבית עם ברכת ה'.

טו. פעמים אדם מתכנן דבר כלשהוא, ולפתע בא אחר והורס לו את תוכניותיו. אין להתיימש מכך, שכן הוא רצון הבורא יתברך. ולכן, יש לדעת כאשר בא אדם באמצע כנס מסוים וכיוצא בזה, וטענותיו בפיו, ואינו שוטה וחסר דעת, יש להתייחס לכך כשליחות מה' יתברך, ולה' הישועה. וכן, יש לדעת שאם בא אדם בכדי לעשות מגבית לעניין מסוים,

אין להשיבו ריקם, וצריך לתת אפילו שקל קטן, שסוף סוף ה' שלחו למקום זה.

שאלה: כיצד מגיב בעל אמונה, כאשר תיכנן דבר מסוים, ופתאום הגיע מישהו וחיבל בתכניותיו?

תשובה: בעל אמונה לומד מכל דבר ומכל מצב שהכל מהשמים, ואם פתאום הגיע איש מסוים ודיבר וצעק וגרם לשינוי המצב, באופן שרואים שהוא מדבר לעניין, ולא סתם שוטה וחסר דעת, אז משנים את הכל בגללו, ומרגישים שמהשמים שלחו אותו בדיוק ברגע זה. ועיין בגמרא (מו"ק יז.) ברבי שמואל בר נחמני.

וכן מה שמסופר בכתובות (סז): על רבא שהיה גבאי צדקה, ובא עני בן טובים וביקש ממנו לאכול תרנגולת מפטומת ויין ישן כפי לימודו בהיותו עשיר, ורבא טען כנגדו שהרי בכך דוחק את הציבור, וענה לו אותו האיש, שאינו אוכל משלו אלא משל ה' יתברך, וה' יתברך אב הרחמן וזן ומפרנס לכל. ובאותו רגע הגיעה אחותו של רבא, אשר לא ראה אותה שנים רבות, והביאה עימה את האוכל אשר ביקש אותו עני, והבינו כולם שזה מהשמים דווקא עברו, פלא פלאות, עיין שם.

וכן, מצינו בגמרא (מנחות פח סע"א) על רבי חייא שהגיע מבבל לארץ הקודש לתרץ קל וחומר של רבינו הקדוש, עיין שם.

ומכאן שהכל מהשמים לטובה בלבד. ומכאן עוד, שלעולם אל יתבייש אדם במשפחה שלו, אם אביו עם הארץ או חמיו איש פשוט, לא להתבייש בהם, אלא יש להתבייש רק מעבירות ולשמוח במצוות.

ולכן, אין להתבייש כשמקבלים סל שבת או קמחא דפסחא וכיוצא בזה, וכן באזכרה כשעושים סעודה ונשאר אוכל רב, אין להתבייש לקחת לבית אם נותנים מהמשפחה. וילך בין כולם ויאמר להם שלום מבלי להתבייש, לא נבוש ולא נכלם ולא נכשל לעולם ועד. כלומר, שלא ניכשל בעבירה, כי בזה בלבד יש להתבייש, רחמנא ליצלן.

ומכאן כאשר בא לבית הכנסת עני, חתן או בעל משפחה, וכן חולה הזקוק לעזרה, יש לתמוך ולתרום כמה שאפשר ואפילו בשקל אחד. והעיקר שלא להקפיד ולא לזלזל, כי מהשמים שלחו אותו.

טז. נאמר בפרשת בא: "ויצא מעם פרעה בחורי אף" (שמות יא, ח). ולא מובן כיצד משה רבינו ע"ה כעס ונפגע מפרעה הרשע השוטה הזה. ומפורש ברש"י על שאמר לו "אל תוסף וכו'" ויש כמה תירוצים וכולם מגומגמים, ומשה רבינו איש האמונה [משה רבינו בגימטריא תרי"ג]

נפגע? היתכן? וצריך כעת להבין מה העומק בזה. והמעייין המאמין הגדול
בוודאי ימצא תשובה.

פרק ג' - קבלת יסורים

בו יבואר, איך יתנהג האדם בעיתות צרה כשיש לו יסורים מה' יתברך

א. ב'השגחה פרטית' ישנן שתי הנהגות. יש 'השגחה פרטית' המלווה בצער ויסורים, וזאת כדי לעורר את האדם מתרדמתו. ויש 'השגחה פרטית' הנעשית בשלמות, ואינה מלווה בשום צער או פגע כל שהוא. ועל 'השגחה פרטית' הנעשית בשלמות יש להודות יותר, משום שהוא נס גדול יותר מאשר 'השגחה פרטית' המלווה ביסורים.

שאלה: ראובן ושמעון שהלכו בדרך והגיעו לביתם לחיים טובים ולשלום, אולם ראובן הגיע לביתו אחר שניזוק על ידי שודדים וניצל מידם, ושמעון לא פגש בהם כלל ולא ניזוק. מי צריך להודות יותר לה' יתברך?

תשובה: שמעון צריך להודות יותר. ואף על פי שה' יתברך הציל את שניהם, אך ראובן ניזוק, הוכה ונפצע, ושמעון על ידי השגחה פרטית נמצא בריא ושלם, והוא נס גדול יותר שהכל נעשה בשלמות. ולכן, כשיש צער ונזק והפסד בדרך, הרי זה בכלל נס עם יסורים (האלשיך הקדוש בספר 'תורת משה' פ' צו פ"ז).

ומכאן נלמד למי שנבהל או שאירע לו פחד מוות וניצול, וכן מי שסבל יסורים וניצול, סימן הוא שבשמים רוצים לנער ולחרע לו כדי לעוררו.

ב. אדם שהיה חולה ומת, יש לדעת שאין קשר כלל בין המיתה למחלה, שהרי ישנם אנשים רבים שחיים עם אותה מחלה עד גיל זיקנה ושיבה, וישנם אנשים בריאים לחלוטין המתים לפתע מדום לב וכיוצא בזה. אלא

הסיבה היחידה הגורמת למיתתו של האדם הוא משום שהגיע זמנו למות, והיה מת בכל מקרה גם ללא אותה מחלה.

ומשום כך, עלול האדם למות אף בעת שהוא בדרך לעשיית מצווה או אפילו בעת עשיית המצווה ממש, ולא אומרים בזה 'שלוחי מצווה אינם ניזוקים', שכאשר הגיע זמנו של אדם למות, הוא ימות בכל מקרה, ואפילו בעת עשיית המצווה! ואשרי הזוכה למות מתוך עשיית מצווה ולא חס ושלוס מתוך עשיית עבירה, ועל כגון זה אמר רבי יוסי: 'יהא חלקי ממתי בדרך מצווה'. והלוואי שנזכה לכך!

שאלה: כאשר היה חולה ומת מחוליו, מה גרם למיתתו, האם המחלה או שמא הגיע זמנו?

תשובה: אין קשר בין המחלה למיתה. ישנם חולים שחיים תשעים שנה וישנם בריאים שמתים פתאום על ידי דום לב וכיוצא בזה. ומפורש בגמרא 'רוב חולים לחיים' (קידושין עא:).

שאלה: בכ"ה מרחשוון תשע"ה, נכנסו מחבלים ערלים וטמאים לבית כנסת 'בני תורה' בשכונת 'הר נוף' בירושלים, בעת שהתפללו הקהל תפלת שחרית, והרגו כמה אנשים בגרון ואקדח בעת שהיו עטופים בטלית ועטורים בתפילין, ה' יקום דמם. מה המחשבה הנכונה בזה?

תשובה: צריך לדעת ולחזק את עצמנו, שהכל מה' יתברך לטובה וזה גזירה משמים והגיע זמנם להיפטר מהעולם. ואף ש'שלוחי מצווה אינם ניזוקין' (קידושין לט:). ו"שומר מצווה לא ידע דבר רע" (קהלת ח, ה), עם כל זה מובא בגמרא (שבת קיא:) על רבי יוסי שהיה אומר 'יהא חלקי ממתי בדרך מצווה'.

וביאר המהרש"א שאם הגיע זמנו להיפטר מהעולם לא יעזור שליחות ועסק המצווה, וגם אם היה בביתו באותה עת היה מת. ואשריהם שזכו למות בזמן שעוסקים במצוות עם ציצית ותפילין בבית הכנסת ונשמתם עלתה לשמים. ועוד, שיש לנרצחים אלו זכות גדולה, שאם היו מתים בביתם, היה זה כעין 'מיתה לבטלה', אבל כאשר מת מתוך מצווה, קדושה וקידוש ה' בגלל שהוא יהודי, ועוד על ידי גוי ערל וטמא, הרי זה זכות עצומה ולא כל אחד זוכה לכך, והלוואי שנזכה לכך.

וכמו שמכוונים בתפלה בכמה מקומות למות על קידוש ה' ויש שכר על כך. והזוכה לכך באופן מעשי הרי זה מכפר ממש על הדור. ואם היו צריכים לכפר על ידי הריגת רשעים, מי יודע כמה רשעים היו צריכים למות. וכעת זה בבחינת "כי תצא אש ומצאה קוצים" (שמות כב, ה) אלו הרשעים, "ונאכל גדיש" (שם) אלו הצדיקים, ולא עוד אלא שמתחיל מהצדיקים (בי"ק ס.). והם בבחינת הרוגי לוד, שאין כל בריאה יכולה לעמוד במחיצתן בגן עדן (בי"ב י:).

וכידוע מרבינו הקדוש מרן הבית יוסף זיע"א, שביקש למות על קידוש ה' ובשמים לא הסכימו לכך. ועיין למרן זיע"א בספר 'רבינו' (עמ' פ) שכתב יסוד כזה על הרוגי חברון [מאורעות תרפ"ט] ה' יקום דמם, שאם לא היו מתים באותה שעה על ידי הישמעאלים הערלים והטמאים, היו מתים באותו רגע ממש, שהרי נגזר עליהם למות. ואשריהם שזכו למות על קידוש ה' באמצע מצווה בתוך בית הכנסת ועלו לעולם הבא לקבל את פני השכינה.

ג. צרות הפוקדות את האדם גורמות לו לבלבול הדעת ולחוסר שלמות באמונה במלכות שמים. ורק מי שנגאל מצרותיו יכול להכיר במלכות שמים ולצעוק את השבח "ה' ימלוך לעולם ועד" בשלמות, ובזה מתרבה כבוד שמים.

שאלה: כאשר יצאו עם ישראל מים סוף, הם אמרו את הפסוק "ה' ימלוך לעולם ועד" (שמות טו, יח). ונשאלת השאלה, מה ראו לומר זאת באותה שעה, והלא דבר זה היה מסור להם מדורי דורות והאמונה בה' היתה נר לרגליהם, ואם כן מה התחדש באותה שעה?

תשובה: עד שירת הים עדיין לא היתה שלמות באמונה, משום שלאחר כל מכה ומכה פרעה חזר בו מדבריו והמצרים נשארו בטעותם. ואילו במכת בכורות שפרעה צעק בלילה "קומו צאו" (שמות יב, לא) כמעט הגיעו לשלמות באמונה. אלא שאז פתאום השתגע פרעה ורדף אחריהם, ושוב היה בלבול בעם ישראל על מלכות שמים. ורק לאחר שיצאו מים סוף בריאים ושלמים והמצרים הרשעים טבעו ולא נשאר מהם אחד, הגיעו לשלמות באמונה, וצעקו עם ישראל בשלמות "ה' ימלוך לעולם ועד", ובכך הסתיים סמינר האמונה לעם ישראל ונתרבה כבוד שמים.

ד. כל עיכוב שיש לאדם הוא כעין חולי ומפריע לו בעבודת ה', וכשמגיעה הישועה והעיכוב סר, הוא כעין רפואה מהחולי ויכול לעבוד את ה' יותר בקלות.

שאלה: בפיוט הקדוש והנודע 'ידיד נפש', מתחנן המשורר הקדוש באומרו: 'אנא אל נא רפא נא לה, בהראות לה נועם זיווך'. וכוונתו לבקש רפואת הנפש מה' יתברך על ידי חיזוק באמונה. האם חולי בגשמיות יכול להתרפאות גם כן על ידי כח האמונה?

תשובה: כן, כאשר מבקשים ומייחלים לפרנסה, רפואה והצלחה, ועדיין יש עיכוב באותו עניין, הרי זה כעין חולי שמבקשים רפואה מה' יתברך, כלומר שימלא את משאלותינו. וכאשר יש פרנסה בשפע זה מביא כח להתחזק באמונה. נמצא שהגשמיות עוזרת לרפואת הנפש ברוחניות, ולפי זה הפיוט 'ידיד נפשי' הוא לא רק שירה ושבח לה' יתברך, אלא תפלה ובקשה ברוחניות ובגשמיות כדי שנתרפא ונמשיך להיות עובדי ה' יתברך.

ה. כשם שמצוות צריכות כוונה, כך יסורים צריכים כוונה. ומכאן, כשעוברים על האדם יסורים, צריך לכוון שהכל משמים לטובתו ולכפרת עוונותיו, ואז יש ליסורים אלו תועלת ואינם בכלל 'יסורים לבטלה'.

ועל ידי היסורים בודקים את האדם כיצד יגיב, האם ירגיש שזה חסד מה' יתברך שמסייע לו להזדכך ועל ידי זה יסתלקו מעליו הדינים או שחס ושלוש מרגיש להיפך. ומי שזכה לקבל את היסורים באהבה, ראשית - הם פחות מכאיבים לו, ועוד שזוכה על ידי כך למחילת עוונותיו, ואשריו.

שאלה: מדוע בהפיכת סדום ועמורה נאמר ללוט: "אל תביט אחריך" (בראשית יט, יז)?

תשובה: הרמב"ן (שם) מביא בשם פרקי דרבי אליעזר, שהטעם לכך שהיה אסור לו להביט בפורענות הבאה על סדום ועמורה, משום שהשכינה ירדה משמים להמטיר עליהם אש וגופרית, ואסור להסתכל בשכינה, עיין שם.

וכעין זה מצינו שאסור להסתכל בכהנים שמברכים את העם (חגיגה טז.), וכן השכינה נמצאת על מיטתו של החולה, ולכן אין לשבת למראשותיו של החולה (שבת יב:).

ומכאן ליסורים שעוברים על האדם, שצריך לכוון שזה משמים לטובתו ולכפרת עוונותיו. וכמו שמצוות צריכות כוונה, כך גם יסורים צריכים כוונה, ואז יש תועלת ביסורים אלו. ובפרט אם יעשה עצמו נזוף כמנודה לקבל דין שמים באהבה (זוה"ק פ' משפטים קז:).

שאלה: כתוב בגמרא (ב"ק נ:.) שהקדוש ברוך הוא 'מדקדקי' עם הצדיקים כחוט השערה. מהי כוונת המילה 'מדקדקי'?

תשובה: כפשוטו 'מדקדקי', לשון דקדוק שהוא דק דק. כלומר, בכל פרט ופרט בשמים בודקים בדקויות, ומבקשים מאיתנו שלמות בעבודת ה'. אבל מרומז כאן דקדוק לשון צחוק, לשון דקדוק, כיצד תגיב, אם תחייך או תכעס, אם תצעק או

תירגע, דקדוק עם הצדיקים לעניין העונש ודקדוק נוסף כיצד יגיב אותו צדיק ואותו אדם.

אמת שיסורים הם דבר קשה, וחז"ל אמרו 'לא הן ולא שכן' (ברכות ה:), אבל לאחר שבאו ומתיישר וסובל, מסתכלים עליו כיצד מגיב, ואם מרגיש שזה חסד מה' יתברך, על ידי כך מזדכך יותר ומסלק הדינים, אך שלא מקבל את היסורים באהבה, סובל בכפליים וסובל יסורים לחינם שאינם מכפרים.

וכשמקבל באהבה, מרוויח כאמור בכפליים: א. זה פחות כואב, כי מאמין ומרגיש שה' יתברך מדקדק איתו כלומר אותו, ולא בשר ודם. ב. זוכה על ידי כך למחילת עוונותיו, ואשריו. ובפרט יסורים קטנים שאין בהם ביטול תורה ותפלה, כמו בושה, עלבונות, עיכוב מסוים, לחץ מידי פעם. תן חיוך לה' יתברך ותהיה קדוש.

שאלה: כיצב מגיב בעל אמונה, כאשר "זוכה" לקלוקל מעיים או איבוד נוזלים וכיוצא בזה?

תשובה: נכון שקלוקל מעיים תלוי במאכלי האדם (עיין רמב"ם הלכות דעות פ"ד ה"ו), עם כל זה לא כל אחד ניזוק מכך, פעם פלוני ופעם אלמוני, ואף על פי שכולם היו יחד באותה סעודה, וכן להתקררות על ידי מזגן.

וצריך לדעת ולהרגיש שה' יתברך מצער אותו, ואינו סובל סתם. כי מי שחושב שסובל סתם, באמת סובל סתם, שהרי לא מתכפרים לו העוונות בכך, ובזה שמבין שהיסורים מאיתו יתברך יסתלקו ממנו היסורים מהר יותר שהרי מקבלם משמים באהבה ומקטין בזה את זמן הטיפול לטובה. וזה כוונת הגמרא 'יפשפש במעשיו' (ברכות ה:), וכן 'ימשמש במעשיו' (עירובין יג:).

וביאר רבינו ה'מסילת ישרים' (פרק ג) שהכוונה גם במצוות, אם נעשות בשלמות ובהידור כדת וכדין, והבן. והרמז בזה "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז, כ). כלומר, לא יחטא בטוב שעושה שהרי רע ממש וודאי לא עושה. ומחשבה נכונה זו מחשבת האמונה, ומחשבה מועלת אפילו לדברי תורה (סנהדרין כו:), ועיין פירוש רש"י ותוס' שם. ועוד שעל ידי מחשבה של אמונה עסקיו וגופו יתיישבו לנכון ותמיד הוא רואה את ה' יתברך, ואשריו.

שאלה: מהי המחשבה הנצרכת לבעל יסורים?

תשובה: כמו שמצוות צריכות כוונה (אורי"ח סי' סע' ד), כך יסורים הבאים לאדם צריכים כוונה שהם משמים לטובתו, ולקבל את זה באהבה (ברכות ה:), בבחינת 'שמחים ביסורים' (שבת פח:). וכן, פחד ובהלה וכיוצא בזה שנבהל ומתרגש עד שמשפיע עליו להיות מוגבל וחרד על מצבו, שיכוון שזה משמים לטובתו, ויזכה להתקדש ולהתעלות ולכפרת עוונותיו. וכאשר לא מגיב על פי האמונה, הרי הוא מסכן שסובל לחינם ולא מכפר עוונותיו, רחמנא ליצלן. ועיין בזה בספר 'עבד לעבדי ה'" (עמ' רנ"ח ועמ' רס"ז) ותהנה.

1. בעל אמונה מאמין שאין קשר בין התרופה למחלה, והכל בגזרתו יתברך, לטוב או למוטב, ועצם הצער והכאב הוא הרפואה לחיים טובים.

שאלה: האם יש קשר בין המחלה לתרופה, ודווקא על ידי התרופה יתרפא האדם?

תשובה: כמו שאין קשר בין המכה למוכה, בין המזיק לניזק, בין המעליב לנעלב, כך אין קשר בין התרופה לחולה. והכל בגזירת ה' יתברך שיתרפא ויתחזק על ידי תרופה כזאת, או להיפך. וכן משמע בגמרא (ע"ז נה.) על הפסוק: "וְחָלִים רָעִים וְנִצְּמָנִים" (דברים כח, נט), שעצם הצער והכאב מהחולי הוא הרפואה. ועל אחת כמה וכמה לקבל כן באהבה, ובזה מקיים מצווה, ואשריו. וצריך כוונה לכך, וזה מחלקי האמונה לחשוב תמיד כל פרט ופרט על ה' יתברך, ויקויים בו 'מי שאמר לעולמו די יאמר לצרותנו די' (עיין חגיגה יב.).

2. השאלה 'למה ה' עשה כך?' היא שאלה שאינה במקומה, ואף חוצפה גדולה, שהרי אפילו על רופא לא שואלים שאלות ולא מנסים להבין, וכל שכן שעל ה' יתברך שהוא בעל הבית וזכותו לעשות כרצונו שאין לשאול כן! והרי זה בבחינת 'מרינו דבריך' הנאמר בוידוי. אלא יש לומר 'גזירה היא משמים, ואין לנו רצון להבין'. ומכל מקום, להסביר 'כיצד זה קרה?', כלומר על ידי איזו סיבה ה' יתברך ביצע את גזירתו, מותר.

שאלה: מה ההבדל בין השאלה 'למה זה קרה' לשאלה 'על ידי מה זה קרה'?

תשובה: על ה' יתברך לא שואלים 'למה?', "למה יאמרו הגוים" (תהלים עט, י), וזו חוצפה לשאול 'למה?', כי ה' יתברך גדול ואין סוף ברוך הוא, וכיצד אם כן נוכל להבין אותו? והרי אפילו רופא גדול לא מנסים להבין, ואם כן כיצד מנסים לשאול 'למה?' על ה' יתברך, היש חוצפה גדולה מזו?! אלא ניתן לומר שזה משמים, תיקון או גלגול, גזירה משמים, ומבלי לרצות להבין למה בדיוק.

אולם, מותר להסביר סיבות, וכגון שקרה מה שקרה על ידי חולי או תאונה או פיגוע או שריפה, וכן על זה הדרך, אבל לשאלה 'למה?', יש תשובה אחת: 'גזירה משמים!'.
למשל, כאשר שומעים שמשפחה שלמה נשרפה בקרוואן סמוך לביתם, צריך לומר שזו גזירה משמים, ויתכן שגם אם היו בבית היו נשרפים, ומלבד זה שהם נשרפו גם הבית היה נשרף, וכעת במצב הקיים נשאר הבית ואילו הם נשרפו וזו גזירה משמים.

ולמעשה, הם לא מסכנים, מסכן מי שמת בגיל מאה שנה ועשה עבירות כל ימיו והשאיר אחריו בנים סוררים. אדם כזה מגיע לעולם הבא בידיים ריקות, משום

שרימו אותו כל השנים. אולם, מי שנפטר במיתה משונה וכולו קדוש בתורה והניח זרע קודש, אינו מסכן! ואין צורך וזכות לשאול 'למה?', כי זה משמים וזה הכל.

ומעשה שהיה בפועל שנפל מהגג ונשרף מחמת הזפת ועל ידי כך מת, וכל זה חודשיים לאחר חתונתו, וכולם צעקו: 'למה? למה?'. ובמהלך ה'שבעה' הסבירו למשפחה בעניין האמונה בה' יתברך, כמה גדול הוא ואין סוף ברוך הוא, והבינו מעצמם שלא שייך לשאול 'למה?'. וזה בעצם מה שענה ה' יתברך לאיוב כשדיבר איתו, והבין איוב את גדלות ה' וכבר לא היה לו צורך להבין 'למה?' (כמבואר בגמרא ב"ב טז.), שאם מבין בדעתו שהוא גזירה משמים, על ידי כך עונה לעצמו על כל השאלות.

ועוד מעשה בילדה קטנה וחמודה שמתה פתאום למשפחה מהציבור הכללי, ו'בשבעה' אמר החכם דברי תורה, וביאר עניין עקידת יצחק, ועל אברהם אבינו ע"ה שלא שאל כלום, ועקד את בנו לשחיטה, ואף שה' יתברך הבטיחו: "כי ביצחק יקרא לך זרע" (בראשית כא, יב). ומכאן שלא שייך ולא מתאים לשאול 'למה?', כי ה' יתברך בעל הבית וזכותו לעשות מה שרוצה, לחייב או לפטור כפי חכמתו יתברך. ואבי הבת הקשיב והבין ועל ידי כך התחזק ואמר: 'תודה רבה!' ומכאן שלבעל אמונה אין רצונות מעצמו, אלא רק לדעת מה רצון ה' יתברך ותו לא.

שאלה: בנוסח הוידוי אומרים: 'מרינו דבריד'. כלומר, היינו כמו זקן ממרא שנענש בסקילה משום שהימרה את פי ה' יתברך. האם יתכן שיש עבירה כזאת של 'מרינו דבריד' בלבד?

תשובה: 'מרינו דבריד', כלומר מרינו דברי ה' יתברך, גם אם באופן מעשי קיימנו את המצוות. דהיינו, שיהודי מאמין יודע להסביר את כל מה שקורה בעולם שהוא משמים, וזה השפה והלשון המתאימים לנו, וכאשר מסבירים על פי השכל ועל פי הטבע, הרי זה נגד דברי ה' יתברך. לפי השכל מסבירים: 'איך זה קרה', ולפי האמונה מסבירים 'למה זה קרה'.

וזה עיקר עבודתו של בעל אמונה, וכמו שכתב הרמב"ם (פה"מ תענית פ"א ה"ג) שאם יגידו שזה מנהג העולם, הרי זה דרך אכזרית, וגורמת להם להידבק במעשיהם הרעים, עיין שם. וכל זה בבחינת 'מרינו דבריד'. וכאשר מסבירים 'למה זה קרה' מרגיעים את מידת הדין, ואין צרות בעולם. וגם בסליחות בנוסח הוידוי הגדול מוסיפים ואומרים: 'מרדנו', 'מרינו דבריד', 'מרדנו במלכות שמים', 'מאסנו בבית המקדש', ולהיזהר שלא להיות בבחינת "ממרים הייתם עם ה'" (דברים ט, ז) חס ושלו.

שאלה: מה מרומז בפסוק "למה יאמרו הגוים איה נא אלוהיהם" (תהלים קטו, ב)?

תשובה: מרומז כאן לעם ישראל שלא מתאים להם לשאול "למה?", מפני ש"למה? יאמרו הגוים". יהודי לא אומר: 'למה סבלתי', 'למה לא טוב לי', 'למה יש עיכובים', 'למה זה לא מתקדם', כי תשובה אחת לכל השאלות, שהכל משמים לטובה ולברכה. ובעל אמונה מחכה בסבלנות, כלומר מתנהג כסבל, שנושא על גבו משא כפי כוחו שכל זמן שנושא את המשא סימן הוא שיכול לסבול.

משה רבינו אמר: "למה הרעותה" (שמות ה, כב), ונגזר עליו שלא יכנס לארץ כמבואר בפירוש רש"י. יעקב אבינו אמר לבניו: "למה הרעותם לי להגיד לאיש העוד לכם אחי" (בראשית מג, ז), ובשמים הקפידו עליו, ומרומז בנביא: "למה תאמר יעקבי" (ישעיה מ, כז). וכן רבקה אמרה: "למה זה אנוכיי" (בראשית כה, כב), ונענשה שלא ילדה את שנים עשר שבטי יה (כמבואר במדרש רבה פ' תולדות פרשה סג אות ו). וידוע מהצדיקים שלא לומר 'למה כתוב בתורה?' או 'למה הפסוק אומר?' אלא 'מה כתוב?' או 'מה הפסוק מלמד אותנו?', ועל ידי זה מתרבה כבוד שמים בעולם כולו.

ח. אדם שסובל צער של רעב או חס ושלוש מת ברעב, זו גזירה משמים. ואף על פי שה' יתברך זן ומפרנס את כל העולם כולו מביצי כינים ועד קרני ראמים, מכל מקום ישנם מעט אנשים שגזרה חוכמתו יתברך שיסבלו את צער הרעב או חס ושלוש ימותו ברעב.

שאלה: נאמר: "ואתה נותן להם את אכלם בעתו" (תהלים קמה, טו). ואם כן, נשאלת השאלה כיצד יש אנשים שסובלים או שמתים מרעב?

תשובה: כפשוטו, זה גזירה משמים. ומפורש בתפלת מוסף ראש השנה, 'ועל המדינות בו יאמר: איזו לרעב ואיזו לשבע'.

ועוד תירץ רבינו אברהם בן הרמב"ם בספר 'המספיק לעובדי ה''', שיש כלל בידינו שרובו ככולו, והרי את רוב העולם ה' יתברך זן ומפרנס מביצי כינים עד קרני ראמים (שבת קז:), ואכן יש מיעוט שמתים ברעב, ויש שנטרפים על ידי אחרים, והכל בהשגחת ה' יתברך הכל יכול ישתבח שמו לעד, ועיין בספר 'עבד ה'' (עמ' סח והלאה).

ט. אצל ה' יתברך העונש הוא אינו נקמה אלא חינוך. וכאשר נכנעים ומקבלים את העונש באהבה ומתחנכים על ידו, זה עיקר תיקון העולם. נמצא שהסגולה הטובה ביותר להינצל מהצרות, היא לדעת ולהכיר בכך שהצרות והיסורים הפוקדים אותנו הם משמים כדי לחנכנו בדרך הישר.

ומכאן, שכאשר ישנם זבובים או יתושים המטרידים ללא הרף, אל לנו לחשוב שמחמת פירות שהרקיבו באו עלינו כל אלו, אלא יש לדעת לאור האמור שאך ורק עוונותינו היטו אלה וגרמו לכל המזיקים הללו לבוא עלינו, ועל ידי תשובה ויודוי תבוא הישועה שיסתלקו אלו ויפסיקו להטריד את מנוחתינו.

והכל תלוי במעשיו של האדם, אם יהיה צדיק וחסיד במעשיו, כך ה' יתברך יתנהג עימו, ואם חס ושלום יהיה עקשן במעשיו, גם ה' יתברך יתעקש איתו, ואין כאן נקמה, אלא חינוך בבחינת 'מעשיך יקרבוד ומעשיך ירחקוד' (עדויות פ"ה מ"ז).

שאלה: בעת שעמדו המצרים לטבוע בים סוף, נאמר עליהם "וידעו מצרים כי אני ה'" (שמות יד, ד). ומאחר שעומדים ללכת לדראון עולם, מה העניין שידעו בכך?

תשובה: האבן עזרא (שם) תירץ שני תירוצים: א. שדבר זה נאמר לאלו הנשארים שלא טבעו, שידעו ויכירו ויבינו היטב את הנהגתו של ה' יתברך, כי השפה שלהם היא על ידי עשר מכות, ורק כך הם מכירים את האמת. ב. שמספיק שיגיעו להכרה זו רגע לפני טביעתם בים סוף, ויצעקו ויאמרו 'יש בורא לעולם', ועל ידי כך יהיה כבוד שמים.

ויש כאן אמונה וידיעת ה', כי אצל ה' יתברך העונש אינו נקמה, אלא חינוך. והנה כאן, המצרים קיבלו חינוך והבינו שיש בעל הבית על העולם, אדון עולם אשר מלך, וזה עיקר תיקון העולם.

ורבינו הרמב"ם (הל' תענית פ"א ה"ב) מלמד אותנו, שעצם הידיעה שהצרות והעיכובים והקשיים זה משמים זו הסגולה להינצל מצרות. ומכאן המעלה הגדולה והעצומה לומר תמיד: 'הכל משמים'. ויש כאן כבוד שמים, וישתנה המצב לטובה בעזרת ה' יתברך.

שאלה: נאמר "עם נבר תתברר, ועם עיקש תתפתל" (תהלים יח, כז). והרי אסור לנקום ולנטור?

תשובה: רש"י מפרש שהפסוק מדבר על ה' יתברך, ומי שהוא חסיד, תמים וברור במעשיו, כך ה' יתברך מתנהג עימו, ומי שעקשן במעשיו ולא נכנע לה' יתברך, גם ה' יתברך מתעקש עימו.

בעל אמונה לומד מהאבות הקדושים שהיו חסידים, תמימים וברים, וה' יתברך שמע תפלתם, ומפורש בגמרא (נדריים לב.) כל המתמים עצמו, הקדוש ברוך הוא מתמים עמו, שנאמר "עם גבר תמים תתמם" (תהלים יח, כז). ופירש רש"י מתמם עמו, כלומר להיות תמים לפני ה' יתברך בלי שאלות ובלי טענות. והסימנים לכך הם: הענוה, הפשטות, השמחה במצוות, התחזקות באהבת ישראל עם כולם באמת, והישועה קרובה לחיים טובים ולשלום.

שאלה: כתוב בגמרא (ברכות סב.) 'קבלה דיסורי, שתיקותא ומבעי רחמי'. כלומר, לקבל באהבה את היסורים ולהרבות בתפלה וזה סגולה להצלחה. וכיצד דבר זה פועל בשמים?

תשובה: אין יסורים בלי עוון (שבת נה.), ובשמים יודעים את הכתובת שלך ואת מקום הכיסא שלך, וכמו שאבא מחפש את בנו ומצפה שיחזור אליו, כך ה' יתברך.

ואם על ידי היסורין מתעורר לתשובה ומתקדם ומתעלה, הרי זה נהפך לאיש אחר. ואף על פי שבשמים לא היו מרוצים ממנו, אבל כעת שהתקדם והתחזק בתורה ויראה וחוזר לאבא, אין עוד סיבה וצורך להענישו.

וכאמור, דברי הרמב"ם (הלי תענית פ"א ה"ב) שעצם הידיעה שזה מה' יתברך כבר מרגיעה את מידת הדין. ורש"י (ברכות סב.) מפרש קבלה דיסורי שתיקותא, שלא יבעט ביסורין הבאים עליו. ותפלה לה' יתברך היא סגולה להצלחה לביטול היסורין.

וכתוב בספר משלי (טז, ז) "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו", ובילקוט שמעוני (שם רמז תתקנד) מפרש "אויביו", לרבות מזיקים השכיחים בביתו כגון פרעושים, יתושים וזבובים, עיין שם.

ולפי זה, צריך להרגיש שטירדות כאלו נשלחו משמים, וכשיעשה וידוי ותשובה ויודה לה' יתברך בשלמות שהוא שלח טירדות אלו, הרי זה סגולה שיסתלקו ויפסיקו להטרידו, כי על ידי התשובה הוא מתעלה, וה' יתברך חפץ בדרכו.

ואין לחשוב שבגלל מזג האוויר הפירות מרקיבים ובאים יתושים וחרקים, כי זה נגד האמונה, והאמת שהפירות מרקיבים בגלל מעשיהם המקולקלים של בני האדם (כמבואר בתנא דבי אליהו זוטא פרשה ג, ו'אור יחזקאלי אלול עמ' קטו).

• לפעמים יש על האדם דינים קשים מאוד, שלעת עתה אפילו תפלה מעומק הלב לא תעזור לו להינצל מהם, וצריך לעשות מסירות נפש של ממש ולהתעצם באמונה בכל לב, ועל ידי זה יתגברו הרחמים ויזכה לנס.

וכיום אין צריך אדם למסור נפש עד כדי סכנת חיים ולקפוץ לים בכדי שיפתח כמו שעשו אבותינו ביציאת מצרים בים סוף, אלא מספיק לחפש מצווה אחת מיוחדת שקשה לו לקיימה ולמסור נפשו עליה ולקיימה בלי שום פשרות, ובזה יזכה לראות ישועות גדולות וניסים גדולים בעזרת ה' יתברך.

שאלה: כאשר בני ישראל התקרבו לים סוף והמצרים היו מאחריהם, התפלל משה רבינו ע"ה לה' יתברך שיושיעם מאותה צרה, וה' יתברך קובל על משה רבינו ואומר לו: "מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו" (שמות יד, טו). ולכאורה מה היה אמור לעשות משה רבינו, אם לא להתפלל בעת הזאת? ולהיכן רצה ה' יתברך שבני ישראל יסעו, הרי לפניהם הים רועש וגועש?

תשובה: רבינו האור החיים הקדוש (שם) מפרש שלפעמים יש על האדם דינים גדולים עד כדי כך שאפילו התפלה, שהיא נשקו החזק ביותר של זרע יעקב, לא תעזור כעת לעורר רחמים, אלא צריך לעשות מעשה של מסירות ממש, כמו להיכנס

לים ממש עוד לפני שנפתח ולהתעצם באמונה מכל הלב, ועל ידי כך יתגברו הרחמים ויזכה לנס, עיין שם.

ויתכן שכיום אין צורך למסירות נפש כזאת, להיכנס לים סוער שיש בו סכנת חיים של ממש, אלא מספיק לחפש איזה מצווה מיוחדת ולעשותה בשלמות, כגון אהבת ישראל באמת, דהיינו "כמוך" ממש, זוהי מסירות נפש, ורק בעל אמונה באמת מגיע להשגה כזאת, והישועה בדרך.

יא. כשיש לאדם קשיים ובעיות מינים ממינים שונים, ומסביר את הכל על פי השכל בלבד ובא על ידי כך לכעס ועצבות, לא די שאינו מסלק החרון אף מעליו, אלא אדרבה מחריף הוא את המצב וגורם לעצמו שיבואו עליו חוליים קשים יותר חס ושלום. ומאידך, כאשר מסביר את הכל על פי האמונה, זהו הסוד הגדול לישועה ולהצלחה.

שאלה: מהו אחד הדברים הגורמים למנוע את השפע שה' יתברך משפיע לעולם?

תשובה: כשיש בעיות וקשיים בעולם, בציבור, במשפחה ובגופו, ומסבירים על פי האמונה, ממילא מתקרבים לה' יתברך, ומתקדש שם שמים ומתקיים רצון ה', וזה סוד ההצלחה והישועה.

אבל כאשר נכנסים לעצבות ולכעס ומסבירים את הבעיה על פי הטבע והשכל בכל מיני פרשנויות למיניהם, הרי זה מונע את השפע, כי לא מבינים בזה את כוונת ה' יתברך, וכאילו חס ושלום זה נעשה במקרה, ולא על ידי מלך העולם, וזה בבחינת אביזריהו דעבודה זרה והרי זה גורם למנוע את השפע.

וזה מה שכתוב בתורה (במדבר טו, לט) "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם", ופירשו בגמרא (ברכות יב:): "אחרי לבבכם" זה מינות, ו"אחרי עיניכם" זה זנות, "אשר אתם זונים אחריהם" זה הרהור עבודה זרה.

נמצא שעל ידי שלא תולים בה' יתברך אלא בכל מיני סיבות אחרות, סובלים סתם ובזה לא מסלק את החרון אף, כי פוגע בהבנה של השגחת ה' יתברך, ועל ידי זה פוגע בעצמו ואין תועלת ואין כלום. ומרומז בגמרא (קידושין מ סע"ב) רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותו. ופירש רש"י (שם מא.), כחש בשרו ברגזנותו, ולא נשתכר כלום. וידוע המעשה שהביא מרן הבית יוסף בהלכות שבת (ס"ט רצט) על אדם רגזן שהפסיד הרבה, וזה לשונו: יזמעה באדם אחד שהיה מוכה שחין והלכה אשתו במוצאי שבת לשאוב מים ונתעכבה יותר מדאי ונזדמנה לה בארה של מרים ומילאה כדה מאותן המים. כיוון שבאה אצל בעלה, כעס עליה ומרוב כעסו נפלה כדה משכמה ונשבר הכד ונפלו מטיפי המים על בשרו ובכל מקום שנתזו המים נרפא השחין. ועל זה אמרו חכמים (קידושין מ.) רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותו, עכ"ל.

יב. צרות הן מלשון 'צר', משום שהן מצירות לנפש ופוגעות בה וגורמות לאדם שברון לב עד כדי יאוש חס ושלו. אבל כל זה הוא דווקא למי שאינו עושה חשבון נפש על מעשיו, ואינו מפשפש ובודק על מה ולמה יצא עליו הקצף. אולם, מי שמפשפש במעשיו ומגיע למסקנה ברורה שבשלו יצא הסער הזה, הוא אמנם חש עדיין את הכאב בגופו, אולם מכל מקום הצרות כבר אינן פוגעות לו בנפש, כי הוא יודע שהכל מאת ה' יתברך לטובתו הנצחית.

שאלה: כיצד יצא האדם מן המיצר ומכל הצרות המסובבות אותו?

תשובה: בספר 'אוצרות התורה' על הפסוק: "ומצאוהו רעות רבות וצרות" (דברים לא, יז), כתב בשם הרא"ם שך זיע"א שכוונת הדברים: שצרות הן דבר קשה מאוד, מלשון 'צר' ופוגע בנפש, וגורם שברון לב ויאוש וכיוצא בזה.

וכל זה נובע מחוסר ביטחון ואמונה בה' יתברך, כי כאשר יודע ומבין שהכל משמים לטובה וה' יתברך אוהב אותו והיסורים הם חסד משמים לתקן מעשיו, קל לו הרבה יותר, ואף שזה רע וכואב, אבל זה כבר לא בגדר צרות אלא בגדר כאב שסובלים והלב רגוע ודבוק בה' יתברך יותר ויותר.

וזה פירוש הפסוק: "ומצאוהו רעות רבות וצרות", שכל זה הוא דווקא בתחילה שלא מפעיל את האמונה בה' יתברך אז יש לו צרות, אבל כשאומר: "ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלה" (שם), זה כבר עבודה של חשבון נפש שמרגיש שזה משמים לטובתו ולתיקון העוונות, אז מסיים ואומר "מצאוני 'הרעות' האלה", דהיינו אף שזה דברים רעים וכואבים לגוף, אבל זה כבר לא צרות בנפש, זה משמים לטובה.

כמובן שיש דרגה נוספת, שמרגיש שזה ממש טוב בכל מה שעובר עליו, בבחינת לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, ולקבל את הכל בשמחה (ברכות ס.). וכאשר מחבל ערל טמא דרס למוות את נכדו היקר של רבינו הגר"ש בעדני שליט"א, שלום אהרון הי"ד, במר חשוון תשע"ה, אמר בלוויה דברי הספד, והוסיף ואמר: 'זה כואב, זה כואב. אבל זה טוב, זה טוב'. והלוואי שנזכה לברך תמיד על התורה ועל הטובה בשמחה ובלבב שלם.

יג. העצה להינצל מיסורים קשים היא להמיר אותם ביסורים טובים, כגון לקום בהשכמה לתפלה, להתחזק באהבת ישראל עצומה בכל מצב וזמן.

שאלה: כיצד יכול האדם להקל מעליו את היסורים הקשים העוברים עליו?

תשובה: הכלל בעבודת ה' שאפשר להחליף את היסורים הרעים ביסורים טובים, וזאת על ידי שמתאמץ במצוות, ובכך מביא על עצמו יסורים טובים, כגון לקום בהשכמה לתפלה אפילו כשקר בחוץ והוא עדיין עייף וכדומה, וכן להתחזק במצוות אהבת ישראל ביתר שאת, ולהתחזק בצניעות לנשים וקדושה לגברים בכל מצב וזמן.

והכלל בזה שיסורים מלמטה באים כנגד יסורים מלמעלה. ולמדים זאת ממה שכתוב בסדר קריאת שמע שעל המיטה ובתפלת יום הכיפורים 'אבל לא על ידי יסורים וחולאים רעים', שבכדי להינצל מיסורים רעים צריך לבקש על עצמו יסורים טובים (ועיין סנהדרין צט:).

לפעמים בזכות ותרנות שבין בעל ואשתו, אף שחושב ומבין בדעתו כי הוא הצודק ובכל זאת מוותר, מביא בכך את השלום והרוגע לביתו, ובכך מסלק מעצמו וממשפחתו יסורים רעים. ומפורש כן בפסוק: "כי מצא בה ערות דבר" (דברים כד, א), שכאשר אין בעיה של ערווה חס ושלום, אזי מצווה לשתוק ולוותר ועל ידי כך לחזק את עמודי השלום בבית.

ואף שהצד השני מקלל ומזלזל, העיקר הוא שיש טהרת המשפחה וחינוך הבנים לתלמוד תורה, ובכך ניתן לכוון ולסבול את היסורים משמים ובכך נקרא הצד שוויתר 'עובד ה'', ואשריו ואשרי חלקו והזמן יעשה את שלו, וירבה בתפלות לה' יתברך.

וכן, לעניין אהבת ישראל צריך לוותר ולהגיע לפשרה, ולכוון לשבח גם את הצד השני ולשמור על כבודו, ובזה מסלק יסורים קשים ומרים, רחמנא ליצלן. ובזה ניכר כוחו של בעל אמונה שמתנהג כך.

יד. מותר לבעל אמונה לבכות כשכואב לו, ואפילו בשבת קודש אם נרגע בכך. אולם, אסור להישבר או להתייאש חס ושלום, אלא תמיד להיות שמחים ולדעת שאנחנו בידי ה' יתברך בלבד.

שאלה: כיצד יתכן לומר על אברהם אבינו עמוד האמונה 'עין במר בוכה ולב שמח' (פיוט 'עוקד והנעקד' לראש השנה לפני תקיעת שופר). וכי מותר לבעל אמונה לבכות, והרי הכל מהשמים והכל לטובה?

תשובה: כשכואב, המציאות היא שצועקים ובוכים. ומותר לבכות, ואין זה סותר לאמונה, כיוון שכך ברא הבורא את עולמו וכשכואב בוכים, ואפילו בשבת קודש שמרגיעו בכך (עיין משנ"ב סי' רפח ס"ק ד).

העיקר שלא ישבר ולא יתייאש בנפשו, ולדעת שאנחנו בידי ה' יתברך תמיד, ואין שכחה לפני כיסא כבודך, והוא יודע את הכתובת שלך, את מספר תעודת הזהות שלך [עם ספרת הביקורת], את המיטה שלך והנפש הכאובה שלך. וכדאי לנצל את זמן הבכיה והדמעות לתפלה ולבקש רחמים מה' יתברך על הכלל ועל הפרט.

ו'לב שמח', היינו שיודע שעושה מעשיו לפי דעת התורה ולפי רצון ה' יתברך, ויש אישור והמלצה על מעשיו והנהגותיו, ואשריו. וכך היה עם אברהם אבינו ע"ה שהיה יודע שהוא ציווי ה' יתברך, ואין חשש לטעות, אי הבנה וכיוצא בזה, ומכל מקום בכה כי זה כואב.

ומרומז בפסוק "עבדו את ה' בשמחה וגילו ברעדה" (תהלים ב, יא), ואין זו סתירה בין הדברים, כמבואר בפירוש תלמידי רבינו יונה בברכות תחילת פרק 'אין עומדין', עיין שם.

טו. יש מצווה בליל פסח לאכול מרור, וכבר הורונו חז"ל (פסחים קטו:): שמי שבלע מרור לא יצא ידי חובתו, אלא צריך ללעוסו הדק היטב. והרמז בכך שהמרור הוא סימן לצרות ויסורים העוברים על האדם, וצריך האדם 'ללעוס' את היסורים, כלומר לחשוב ולהעמיק שכל העובר עליו הוא משמים ולטובתו, וימליך את ה' יתברך על אותו אבר בגופו שסובל ממנו, ויתבטל ביטול גמור לפני ה' יתברך. ובזה מרגיע את מידת הדין ומעורר את מידת הרחמים. ובנוסף לכך, יש להתפלל ולבקש רחמים מה' יתברך שיתן לו כח להתמודד עם הקשיים.

אולם, כאשר ישנם יסורים המפריעים מאוד בעבודת ה' יתברך, וכגון שכן רע שקשה מאוד להתמודד איתו, והצער והלחץ ממנו יומם ולילה לא ישבותו, בוודאי שבמקרה כזה כדאי לעשות מעשה ולהעתיק את דירתו למקום אחר, וירוויח מכך שני דברים: האחד, שינצל משכן רע, ועוד שיזכה לגלות המכפרת עוון. ויאמין באמונה שלימה שגם זה משמים, ומשנה מקום משנה מזל.

שאלה: איזה רמז למדים מההלכה 'בלע מרור לא יצא' (שוי"ע ס' תעה ס"ג)?

תשובה: מרור הוא רמז ליסורים, לצרות ולקשיים שבחינו שהינם דברים מרים, ובשמים מבקשים לראותך לועס את המרור, כלומר את הצרות ולא מבקש לבולעם מהר, אלא חושב ומעמיק שהכל משמים, ועם כל הצער והכאב בשמים רוצים שאסבול, וכשסובל ומקבל באהבה, מרגיע בזה את מידת הדין והוא עיקר תיקון העולם, להרגיש ביטול גמור לרצון ה' יתברך.

ויש צדיקים וחסידים שכשהיו מרגישים גירוי בגוף בזמן תפלת העמידה, היו מכוונים לסבול ממש ולא לזוז בתפלת העמידה, ומרגישים שעומדים לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא באימה וביראה, וכמובן שזו מעלה גדולה וכח גדול וחזק. ועיין פירוש רש"י (דניאל א, ד), שמפני אימת המלכות היו מתגברים על השחוק ועל השינה ומלצאת לבית הכיסא, עיין שם. ועל אחת כמה וכמה לפני ה' יתברך!

וכשיש יסורים וצרות בעולם, צריך להרגיש שהשכינה נמצאת כאן, ואין לבלוע את המרור אלא ללעוס אותו היטב ולכוון להיות נזוף כמנודה ולקבל דין שמים באהבה (זוה"ק פ' משפטים קז:), ויצפה לישועת ה' בקרוב.

עצה נוספת למצב בו יש יסורים וכאבים בנוסף לאמור לעיל, שיש לכוון להמליך את ה' יתברך על אותו אבר שסובל ממנו או על אותו עסק או חפץ, עם ביטול גמור לה' יתברך בעניין זה (ועיין זוה"ק סוף פ' האזינו), ועל ידי זה יתעוררו הרחמים ויסתלקו הדינים, ויצפה לישועת ה'.

שאלה: חז"ל אומרים (ברכות סב.) 'קבלה דיסורי, שתיקוּתא ומבעי רחמי'. ופירש רש"י, מסורת ומנהג שקיבלנו מאבותינו שלא לבעוט ביסורים הבאים עליו, עיין שם. מה כוונת רש"י וכיצד יקבל האדם את היסורים?

תשובה: כידוע, רבינו החזון איש היה אומר, כשיש לאדם יסורים, אזי משמים רוצים שיאכל וילעס אותם היטב וירגיש שזה משמים בלבד, בבחינת 'בלע מרור לא יצא' (פסחים קטו:), שצריך טעם מרור (ברכות לח.). וכן, יסורים צריכים כוונה כמו המצוות, ככתוב בתהלים (ק"ח, יח) "יסור יסרני יה", ולכוון שהצער והיסורים הם מה' יתברך וסובל ומצטער לכבוד ה' יתברך.

וכשתולה הכל בה' יתברך ולא בסיבות חיצוניות, אז גם זוכה לישועות בדברים שבשכל לא מובנים, והוא מידה כנגד מידה. ומכאן שהשתיקה היא לא רק בפה אלא גם בלב, ולא רק שתיקה בשב ואל תעשה, אלא שתיקה גם בקום ועשה, דהיינו לשבח את ה' יתברך על היסורים, שעלינו להתעורר בעבודת ה' יותר ויותר. וכמובן מבעי רחמי, כלומר להתפלל ולבקש רחמים מה' יתברך (ועיין רמב"ם רפ"ק דתענית).

שאלה: כתוב בגמרא (סוטה ב.) 'בית פלוני לפלוני'. האם גם שכן פלוני קשה שמרעיש, מזיק ומפריע לכולם, האם גם זה משמים? ומה רצון ה' יתברך, לברוח ממנו או להבריח אותו?

תשובה : שכן רע ורשע גם הוא גזירה מהשמים, כמפורש בגמרא (סוטה ב.) בית פלוני לפלוני, וזה גזירה קשה, כי קשה להתמודד ולהיות בלחץ יום ולילה, ומה עוד שלא בריא לנפש, אבל בשמים כנראה רוצים שיסבול מהשכן, ואם ניתן לסבול ולכוון שזה מהשמים, מה טוב.

וכמובן שבעל אמונה לא מפחד משכן רע, לא מקללותיו, לא מעין הרע שלו ולא מהכח שלו, וישאר ויצליח בישוב טוב. אולם, אם מפריע לו הדבר בעבודת ה' יתברך, ולמשפחתו נגרם צער מכך, הוא חשבון משמים וכדאי לעבור דירה וירוויח מכל וכל, ינצל מהשכן הרע, וגם יזכה לגלות מכפרת עוון (סנהדרין לו: ועי' 'פלא יועץ' ערך גלות וכל שכן בזה). ויאמין באמונה שלימה שזה רצון ה' יתברך, וכשיכוון שהכל מהשמים, יזכה לישועות, ומשנה מקום משנה מזל לטובה ולברכה.

טז. כאשר אדם נצרך לעשות טיפול רפואי כלשהו, עליו להאמין באמונה שלימה שהטיפול שמעניק לו הרופא הינו רק השתדלות שניתנה רשות לרופא לרפא. אולם, כבר אמר החזון איש זיע"א: 'רופא קטן לא יודע כלום ורופא גדול יודע קצת', והטוב שברופאים החוטאים נגד האמונה לגיהנום, שפעמים יש בידו לרפאות את העני ואינו מרפאהו. ולכן, לעולם יש לסמוך רק על ה' יתברך, ותשובה ותפלה וצדקה מעבירים את רוע הגזירה.

ועל הרופא להאמין שהכל בידי ה' יתברך על אף השתדלותו ומסירותו במתן הטיפול, ויתפלל תמיד שיצליח במעשיו כשם שהיה מתפלל אסף הרופא.

שאלה: היכן המקור לפתגם הידוע 'שגגת הרופא כוונת הבורא'?

תשובה: רבינו הגדול הרב נאמ"ן שליט"א מצא מקור לכך בשו"ת מהריט"ץ הישנות (סימן קפו דף קמח ע"ג בד"ה נמצנו למדין) עיין שם, וזה מחזק מאוד.

שפעמים קורה תקלות בבית החולים או שאין רופא מומחה או שלא ידעו עם מי להתיעץ, וקרה מה שקרה, שזה משמים וכוונת הבורא'. וכידוע מרבינו החזון איש זיע"א שהיה אומר 'רופא קטן לא יודע כלום, רופא גדול יודע קצת'. וידוע שהרמב"ם זיע"א היה רופא גדול וידוע הרבה.

והרמב"ן (ויקרא כו, יא) כתב וזה לשונו: 'ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון ה', אחר שהבטיח וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך, והרופאים אין מעשיהם רק על המאכל והמשקה להזהיר ממנו ולצוות עליו, עכ"ל. ותשובה ותפלה וצדקה, דהיינו צום, קול וממון מעבירים את רוע הגזירה. וכידוע, 'טוב שברופאים

לגיהנום' (קידושין פב.), ופירש רש"י שפעמים יש בידו לרפאות העני ואינו מרפא מפני שאינו משלם כראוי, עיין שם. והסטייפּלר זיע"א היה אומר מזל שהרופאים אוהבים כסף. וכשכוונת הבורא על פי הדין אז 'אין כסף', "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'" (משלי כא, ל).

ועבודת ה' בזמן הטיפול הרפואי, שעל החולה להאמין באמונה שלמה שעושה רק השתדלות על ידי הרופא, כי יש לו רשות לרפאות (ב"ק פה.). ועל הרופא להאמין שעושה מסירות והשתדלות לקיים מצווה להציל יהודי, והכל בידי ה' יתברך, וצריך הרופא להתפלל להצלחה כמו אסף הרופא (והובא בפרש"י שופטים טו, טו). ולזה דקדקו חז"ל הקדושים טו"ב שברופאים לגיהנום, טוב בגימטריא שבע עשרה ויש בעמידה שמונה עשרה ברכות [מעיקרא], ומי שלא מתפלל ומכוון היטב בברכת 'רפאנו', מפני שסומך על עצמו ועל חכמתו, הרי זה לגיהנום, אולם רופא בעל אמונה ועניו מצליח.

שאלה: מה צריך לכוון בעל אמונה, כאשר צריך לעבור סדרת טיפולים רפואיים וכיוצא בזה?

תשובה: בעל אמונה שחלה וזקוק לרפואה, כמו שמאמין שהחולי בא אליו משמים והכאבים והיסורים והקשיים בהשגחה מלמעלה ונגזר עליו משמים לסבול יסורים, כך צריך להאמין ולהבין שהתרופה, הרופא, הזמן, הדוחק והטיפולים הינם חלק מגזירת שמים שצריך לקבל על עצמו עד שיתרפא, שהרי הרופא והתרופה לא מרפאים, והוא רק בכלל השתדלות והכל תלוי ברצון ה' יתברך, וממילא גם הקושי שבתרופה והבושות והלחץ והדוחק שעושה בו הרופא, זה חלק מהיסורים של הטיפול הרפואי.

ויתכן שבזכות ההליכה לרופא והצער שצריך להמתין והבושה כאשר בודקים אותו, זה חלק מהיסורים של הטיפול הרפואי, ויש להודות לה' יתברך על הכל.

ומרן רבינו זיע"א פסק (יבי"א ח"ד חו"מ סי' ו) שאין לסמוך על הרמב"ן (ויקרא כו, יא) שאומר מה לצדיק בבית הרופא, וחייב לקבל טיפול כדת וכדין. וכנראה שהצדיקים הגדולים היו משלימים את הרפואה על ידי האמונה, כאשר סובלים ומודים לה' יתברך שהכל משמים לטובה, והכאבים והצער המוגבלות וביטול התורה, זה חלק גדול בתהליך הרפואה, והבן.

ואנחנו החלשים באמונה צריכים להוסיף רפואה ממש ולכוון באמונה שהכל מה' יתברך, ולהתפלל על הרופאים שלא יעשו טעויות. והרופאים הם רק ההשתדלות, והפתרון הסופי לבעיות ולקשיים בחיים הוא האמונה שהכל משמים (ועיין בספר עליה עמ' רמד).

יז. הישיבה בבית האסורים אינה עונש, אלא אדרבה יש שם פנאי לעסוק בתורה ולחשוב באמונה, וכבר אמרו חז"ל שאין לך בן חורין אלא מי

שעוסק בתורה (אבות פי"ו מ"ב), מכאן שעסק התורה הוא החופש והדרור האמיתי, ואפילו כשנמצאים במקום סגור תחת סורג וברח.

ומכל מקום, יש לדעת שהכניסה לבית האסורים והיציאה ממנו לחיים טובים ולשלום, הכל תלוי בגזירת הבורא, ורק ה' יתברך מתיר אסורים, ואסור להתיימש לעולם חס ושלום. וגדולה מזו, אפילו שיחרור מחבלים רשעים שידיהם דמים מלאו, תלוי אף זה בגזירת הבורא יתברך. ואף אם נאמר שראשי המדינה עשו כן מבלי דעת, מכל מקום מגלגלים חובה על ידי חייב, ולמסקנה מאת ה' היתה זאת, אף שהיא נפלאת בעינינו.

ומכאן שקשיים ובעיות שעדיין לא נושע מהם האדם אף זה בבחינת 'בית האסורים', וצריך להתפלל לה' יתברך שיתיר מעליו את הכבלים ויוציא אותו מאפילה לאורה לחיים טובים ולשלום.

שאלה: מדוע אין בתורה עונש לשבת בכלא?

תשובה: משום ששיבה בכלא אינה עונש שהרי יש שם אוכל ומים, ואפשר לשבת ולעסוק בתורה, ואפילו אם רק חושב בדברי תורה שכרו מהשמים גדול מאוד. ומפורש בגמרא (עירובין נד.) 'אל תיקרי חרות אלא חירות', מכאן שעסק התורה הוא החירות האמיתית. ורק מלקות זה כואב ומזיק לגוף, וכן ד' מיתות בית דין. ובפרט לבעל אמונה שאין הכלא נחשב לו לעונש, משום שבעל אמונה מאמין ומרגיש ויודע שהכל משמים, ולכן כאשר מגבילים אותו בבית סגור אין כאן עונש, ועוסק בתורה ובאמונה, ואשריו.

שאלה: כאשר רוצים כיום לשחרר מחבלים ארורים מבתי הסוהר, האם זה משמים או רצון ראשי המדינה?

תשובה: בוודאי שהכל משמים, והלא נאמר "ה' מתיר אסורים" (תהלים קמו, ז). ויוסף הצדיק אמר כן לאותה גויה מרשעת (עיין יומא לה סע"ב), ואכן לבסוף מראים לפרעה חלום מהשמים, והתוצאות הם שיוסף יוצא מבית האסורים על ידי חלום פרעה.

ולכן, מברכים ברכת 'הגומלי' על יציאה מבית האסורים, מפני שהוא משמים שזכה לצאת. וכן, המחבלים הרשעים צמאי הדם שיצאו לחופשי זה בוודאי גזירה משמים, גם אם נאמר שראשי המדינה עשו כן בלי דעת, עם כל זה הוא בבחינת 'מגלגלים חובה על ידי חייב' (שבת לב.). אבל עצם השחרור הוא מה' יתברך וה' מתיר אסורים, וזה פשוט. ומאידך, שלושת הנערים שנחטפו בעוונותינו הרבים על ידי מחבלים [תמוז תשע"ד] שלבסוף נהרגו על קידוש ה', והם קדושים וטהורים, בוודאי שגם זה גזירה משמים.

וכן, מצינו לתנא הקדוש רבי עקיבא שהיה בבית האסורים (עירובין כא:) ובסוף נהרג על קידוש ה', והיה מעשרה הרוגי מלכות (ברכות סא:). ורבינו מהר"ם מרוטנבורג זיע"א תלמיד האור זרוע, ורבו של הרא"ש והתשב"ץ, שחי לפני כשבע מאות שנה, היה בבית האסורים בגרמניה שבע שנים, ואחר כך נפטר. ואחרי מיתתו נשאר שם ארבע עשרה שנה, עד שקברוהו בציונו הקדוש זיע"א. ומאידך, בעל התניא הקדוש זיע"א יצא חי מבית האסורים, לפני כמאתיים שנה, בתאריך י"ט כסלו כידוע. ומי יעמוד בסוד ה'.

גם בעיות וקשיים כלכליים וחומריים ומשפחתיים, הגורמים עיכובים בחיי היום יום, זה גם בחינת בית האסורים, ויש שזכו פתאום לצאת לחיים טובים מכל הבעיות, ויש עדיין שסובלים כי מהשמים עדיין לא התירו להם את הכבלים. ואסיר ציון מר יונתן פולארד הי"ו, זה כשלושים שנה בבית האסורים בארה"ב, וכמובן על ידי השלטונות שם, אבל הסיבה העיקרית והמקורית שזה מה' יתברך, ועדיין לא הגיע הזמן. וכעת (כסליו תשע"ו) נגזר עליו מהשמים גזירה טובה ויצא מבית הכלא, וה' מתיר אסורים.

ומעשה באברך יקר בעל מידות טובות שגויס לצבא והעלילו עליו השלטונות שעסק בנשק גנוב וכו' וכמובן שטען שלא היו דברים מעולם, ועם כל זה נכנס לבית הסוהר כשנתיים ימים, ואחר כך באו מטעם הצבא וביקשו את סליחתו, כי נתברר שהכל היה בטעות, והלה תבע אותם כדת וכדין ויצא לשלום.

אך יש לדעת כי אף על פי שבני אדם בעולם הזה טועים טעויות אנוש, מכל מקום בשמים אין טעויות כלל וכלל, והכל מכוון בצורה מדויקת ומפורטת להפליא, לכן כל הצער והקושי והשם הטוב שאולי נפגע עקב כך הכל משמים לטובה, ונתקיים בו "ה' מתיר אסורים" (תהלים קמו, ז), ויצא לחיים טובים, וכמובן יקבל פיצוי ועל ידי כך יוכל לעסוק בתורה ביישוב הדעת, והכל משמים.

יח. אדם שישועתו נראית רחוקה מאוד, אם ישתוק ויחכה בסבלנות לישועה שתבוא, מתוך אמונה תמימה בה' יתברך שכל מה שעושה הוא בוודאי לטובה, הרי שבזה הוא בורא מלאכים בשמים שעושים סגוריה גדולה עבורו, והישועה בדרך. וכמובן שישא גם תְּפִלָּה בדמעות שלישי, ויחד עם זאת יתחזק באהבת ישראל בשלמות, ולה' הישועה.

שאלה: כיצד אפשר לחזק אדם שהישועה נראית רחוקה ממנו והלאה, ומחכה בסבלנות זמן רב?

תשובה: יש לדעת ולהבין, שעל כל רגע ורגע שהאדם מאמין שכל מה שעובר עליו הוא אך ורק משמים, ולא תולה זאת בטעמים שונים ומשונים למיניהם, ומקבל עליו דין שמים בשתיקה ובאהבה, ומצפה לישועת ה' בסבלנות, על ידי כך נבראים

מלאכים בשמים שעושים עליו סגוריה, והמתחזק לחשוב ולחיות כך בשלמות, הישועה שלו בדרך. וכמובן שיש גם להתפלל בדמעות כי 'שערי דמעה לא ננעלו' (ברכות לב:), ולהתחזק באהבת ישראל.

יט. ה' יתברך הוא שר האוצר, שר הבריאות ושר הביטחון, ולב מלכים ושרים ביד ה'. ולכן, כיום בעוונותינו הרבים שיש קיצוצים וקשיים מצד השלטונות, אף על פי שהם אינם צודקים ומסיתים את העם נגד לומדי התורה, מכל מקום בעל אמונה מאמין שזה עונש משמים, ועלינו להתחזק בלימוד התורה במסירות נפש ובאהבה, וכן להתחזק בצניעות לנשים וקדושה לגברים, ועל ידי זה תבוא הישועה בעזרת ה' יתברך.

שאלה: מי הוא שר המלחמה, שר האוצר ושר הבריאות?

תשובה: מפורש בגמרא (ע"ז ב: ב:) כי ה' יתברך נקרא שר המלחמה, שנאמר "ה' איש מלחמה" (שמות טו, ג). וכן הפסוק "לב מלך ביד ה'" (משלי כא, א), מלמד אותנו שמלך אין לו בחירה בלב אם לבנות או להרוס את העיר או להטיב או להרע לתושבים, אלא כל מעשי ידיו נקבעים אך ורק על ידי ה' יתברך.

ומאחר ולמדנו שהכל בהשגחה פרטית מלמעלה, אז בוודאי שה' יתברך גם שר הביטחון, שר האוצר ושר הבריאות. ולכן, אין טעם להקפיד על השלטונות, וכשהמחירים עולים ויורדים או כשמקצצים, ברור שזה עונש משמים לתושבים בעוונות הרבים, וכן הובא בגמרא (מגילה יד.) 'גדולה הסרת הטבעת שהחזירתן למוטב יותר ממ"ח נביאים שעמדו להם', עיין שם. אלא שמגלגלים חובה על ידי חייב כדי להעניש גם את הרשעים המבצעים, וכמו שנענש פרעה שקיים גזרת ה' יתברך של ברית בין הבתרים.

וכיום, בעוונותינו הרבים שיש קיצוצים וקשיים מצד השלטונות, נכון שהם לא צודקים כלל ועיקר ומסיתים את העם נגד התורה, אבל בעל אמונה מרכיב על עיניו את 'משקפי האמונה' ומבין שזה עונש משמים, ועלינו להתחזק בתורה במסירות נפש ובאהבה, ולהקפיד יותר על הצניעות לנשים, וקדושה לגברים.

ובינתיים מתקיימים דברי חז"ל הקדושים (סוף כתובות קיב:): דור שבן דוד בא קטגוריה בתלמידי חכמים, צירוף אחר צירוף, ופירש רש"י 'הרבה מסטינים ומלמדים חובה יעמדו עליהם', וצירוף אחר צירוף, פירוש גזירה אחר גזירה. והנביא ישעיה (נד, טו) מבטיח לנו: "מי גר איתך, עליך יפול", ופירש רש"י מי גר איתך, בעניותך. עליך יפול, בעשירותך (ועיין יבמות כד:). ורואים כאן שה' יתברך דורש מאיתנו מסירות נפש כדי להצליח בעתיד בעזרת ה' יתברך.

שאלה: כלפי מי נאמר בתפלוֹת הימים הנוראים: כי תעביר 'ממשלת זדון' מן הארץ?

תשובה: בפשטות, כלפי העושים חוקים והמסיתים נגד הדת ונגד עם ישראל, ומתפללים לה' יתברך שיתבערו מן העולם, כי את המסיתים מצווה לשנוא כידוע (ועיין משנ"ב בביאה"ל סי' א). וכן, הכוונה גם כלפי האדם עצמו אם יש לו דעות משובשות נגד לומדי התורה, נגד קיום המצוות ונגד דעת התורה, הרי זה כעין ממשלה של זדון, ומתפללים לה' יתברך שזכה לביטול גמור לתורה ולקיום המצוות ולקדש תמיד שם שמים, בבחינת "בקרבך קדוש" (ישעיה יב, ו, ועיין תענית יא:).

ומכאן שיש להיזהר בהנהגת התורה והאמונה, כי לפעמים האדם עצמו הינו קלקול גדול בעבודת ה' יתברך, בבחינת חוצפא כלפי שמיא (עיין סנהדרין קה סע"א).

כ. לעשות את רצון ה' יתברך ולהתאמץ להתגבר על האויב הפנימי, שהוא יצר הרע וחיילותיו, הוא הסגולה והקמיע הגדולים ביותר לנצח את כל אויביו שלא יזיקו לו ולא יציקו לו לעולם, מידה כנגד מידה.

שאלה: מהי הסגולה הטובה ביותר והקמיע המגן ביותר בכדי להינצל מאויביו ושונאיו הקמים עליו לרעה ורוצים להצר צעדיו?

תשובה: על הפסוק "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים איתו" (משלי טו, ז), ביאר המלבי"ם, שכאשר עושה האיש את רצון ה' יתברך ומתאמץ להתגבר על אויבו הפנימי, הוא יצר הרע, שכרו הוא שעוזרים לו משמים שגם לו לא יהיה אויב חיצוני אויב הגוף, ולא יזיקו לו ולא יציקו לו לעולם, מידה כנגד מידה. אדם העושה את רצון ה' יתברך בשלמות, גם בשמים עושים רצונו וזוכה לחן בעיני כולם, עיין שם.

וכיוצא בזה, כתב האבן עזרא על הפסוק בתהלים (כז, יא) "הורני ה' דרכך ונחני באורח מישור למען שוררי", שהרוצה להתגבר על שונאיו יוסיף בעבודת ה', עיין שם. והטעם לזה, משום שהכל מתחיל משמים ואין עוד מלבדו.

נמצא שהסגולה והקמיע הגדולים ביותר נגד אויבים ושונאים להפיל עליהם פחד משמים, שלא תעשה ידיהם תושיה, ויקוים בהם ברכת דוד המלך ע"ה, "יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות" (תהלים יב, ד), הוא על ידי שמתחזק בתורה ובמצוות ובעבודת ה' להפליא, וגם מתפלל עליהם לרפואה שלמה וחיים טובים ותשובה שלימה. כי אנשים כאלה יש להם חולי בנפש רחמנא ליצלן, ועל ידי כך "ישלימו איתו" דהיינו שאין צורך להילחם נגדם. ו"ישלימו" הכוונה שיהיה מצב שקט ולא יכולים להפריע. וזה נפלא מאוד למבינים, בבחינת ירדו מנכסיהם ואין דבריהם נשמעים (נדרים סד: ע"ש).

ומכאן ראייה למה שכתבנו בכמה מקומות בכוונת דברי רבינו האור החיים הקדוש, שיש לאדם כח בחירה ויכול להזיק אף אם בשמים לא נגזר על האדם להיזק, שאין זה כפשוטו ואין הכוונה שיכול האדם להזיק וזה לא משמים, אלא הכוונה שלאחר שהתחיל בעניין מסוים נגד מישהו, דנים בשמים אם יש לו כח לעשות כן, וכשרואים שהוא מקיים רצון ה' יתברך בשלמות, בוודאי שלא יהיה לו כח להזיק, כי צריך אישור מלמעלה תמיד וכנ"ל, והבן. וכן רואים בפסוק הנזכר שאי אפשר להזיק מבלי השגחת ה' יתברך, ועיין הבן ותהנה.

כא. נס הוא לא בהכרח דבר חיובי, אלא כל דבר שאינו על פי הטבע, גם אם הוא רע מאוד, הרי הוא נס. וכיום שיש צרות לא הגיוניות זה משום שיש עבירות לא הגיוניות, וגם הוא בכלל נס. ומכל מקום, גם נס רע תוצאותיו בוודאי לטובה, ו"לאלוקים פתרונים" (בראשית מ, ח).

שאלה: האם יש מושג של 'נס לרעה', כגון השואה או האינקוויזיציה, וכן צרות שהם מעל הטבע, או שמא נס שייך רק על דבר טוב?

תשובה: בוודאי שיש נס לרעה, שעצם העניין שזה לא על פי הטבע הוא נס. וגם כשרע מאוד, משמים השגחו עליו לעשות לו צרות ויסורים. ואשרי הרואה נס חיובי של הצלה, ואילו מסכן מי שרואה או עובר עליו נס שלילי שמצער הרבה. ועניין זה מפורש בפסוק "ויתן ה' אותות ומופתים גדולים ורעים בפרעה ובכל ביתו לעינינו" (דברים ו, כב).

ואומרים בשם רבינו הרא"ם שך זיע"א, שכיום יש צרות לא הגיוניות, משום שיש עבירות לא הגיוניות, ובוודאי שזה בבחינת ניסים ונפלאות להרע. ועיין בפירוש רש"י (מלכים א ב, ח-ט) שדוד המלך ע"ה אמר לשלמה להרוג את שמעי בן גרא, כי זה לטובתו שיזכה לעולם הבא, ומכאן שיש נס לרעה ויש בו תוצאה טובה.

שאלה: מה למדים מהפסוק: "ואנכי הסתר אסתיר פני" (דברים לא, יח) ומהפסוק: "יאר ה' פניו אליך" (במדבר ו, כה)? ומדוע אומרים 'השגחה פרטית' ולא 'הארה פרטית'?

תשובה: דרך העולם לקרוא לנס רק בדבר חיובי, כמו שאומרים: 'הוא ניצל בנס', וכן 'נס שהוא נשוי למרות כל הבעיות הקשות שלו', וכן 'נס שמצליח בעסקיו'. אבל האמת שגם להיפך הוא נס אף שהוא דבר שלילי, כלומר כל מה שלא על פי הטבע נקרא בשם נס. ולכן, שייך לומר 'נס שהוא נהרג' או 'נס שלא מצליח בעסקיו' או 'נס שלא מתחתן', שעצם העניין שזה נראה בבירור שנעשה משמים ולא בידי אדם זה נס.

ולמידים זאת מפסוק מפורש בתורה (דברים ו, כב) "ויתן ה' אותות ומופתים גדולים ורעים בפרעה", עיין שם. ולכן, זה נקרא 'השגחה פרטית', כלומר הארת פנים לחיובי ולהצלחה, ויש הסתר פנים לשלילי, לבעיות ולקשיים, והכל בהשגחה פרטית משמים לשבט או לחסד.

וכשמבין שזה משמים ולטובתו, מוריד הרבה מאוד מחרון אף ומהגזירה הקשה ונהפך לו לטובה, ועיין רמב"ם (רפ"ק מהלכות תענית). ולכן, אומרים 'השגחה פרטית' ולא 'הארה פרטית', כי לפעמים זה חושך ממש ונס לרעה של הסתר פנים והשגחה משמים.

כב. פעמים ואדם רואה שנחסר או ניזק ממונו, ועל ידי כך בא לעצבות וכיוצא בזה. וצריך לדעת שאין לו להתעצב, אלא אדרבה ידע שבכך גבו את חובו על ידי ממונו, וגופו נשאר בריא ואיתן לעבודתו יתברך, והוא מה שכתוב: "הודו לה' כי טוב, כי לעולם חסדו" (תהלים קיח, א).

שאלה: מה המחשבה הנכונה לבעל אמונה אשר רואה שנחסר או ניזק ממונו?

תשובה: נאמר בתהלים (קיח, א) "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו". וכפשוטו "כי טוב", כלומר כי ה' הוא הטוב ומעשיו שעושה טובים, ו"לעולם חסדו" קיים עלינו. ועיין ירושלמי (פ"ב דברכות ה"ד) שצריך להתניז 'סמך' של 'חסדו', כדי שלא יישמע 'חסדו' חס ושלוש, עיין שם. ויש כאן גם רמז להדגיש ולהבין את חסד ה'.

ובפסחים (קיח). 'אמר רב חסדא מאי דכתיב "הודו לה' כי טוב", הודו לה' שגובה חובתו של אדם בטובתו, עשיר בשורו עני בשיו וכו'. ופירש הרשב"ם בטובתו, בטובה שהשפיע לו. והכי משמע "כי טוב כי לעולם חסדו", חסד הוא עושה לעולם ב"כי טוב", כלומר בטוב שנתן לו מפסידו ממון ומכפר על גופו.

וכוונת הגמרא, שפעמים ה' יתברך לוקח מאיתנו את הטוב שנתן לנו, וחסדו ממשיך שנים רבות ואין יותר נזקים, כי פרע חובו בכך. וכגון, שהיה על האדם גזירה רעה, והפסיד או ניזק ממונו, ועל ידי כך הגזירה נתבטלה וממשיך לחיות שנים רבות, ושנים רבות אלו הם חסד עולמי שממשיך לחיות בזכות ה"טוב" שלקחו מאיתנו.

ומכאן יש ללמוד על קשיים שיש בחיים, שצריך לשמוח בהם ולהרגיש שזה חסד, ולהמשיך לחיות בזכות כך שהגזירה נחה על הנזק שעבר עליו, ואין לערער ואין להרהר כלל ועיקר.

ועיין בגמרא (ברכות נה:): לאדם טוב מראים חלום רע, כדי שידאג ולא יחטא, ושיכפר לו עצבונו. כמו דוד המלך ע"ה שכל ימיו לא ראה חלום טוב, עיין שם. ומשמע, שגם חלום רע זה כפרת עוונות ממש, ועל אחת כמה וכמה, כאשר ניזוק בעניין מסוים

והוא חי וקיים שזה חסד ה'. אדם שקם בבוקר והוא חי, צריך להודות לה', שאר
ההטבות זה מתנה מה' יתברך [בנוסח בלע"ז].

כג. כל מה שעובר עלינו יום יום זה תרגילים באמונה. ואם מבינים שזה
מהשמים, הרווחנו בכך, כי השגנו את המטרה הדרושה. אבל כשאין
מחשבת אמונה, זה סתם בזבוז, קושי, צער, עצבות, וסתם סובלים וחבל.

ולכן, 'יאה עניותא לישראל' (חגיגה ח:) שעל ידי זה נעשה עניו ושפל (רבינו
חננאל שם). ועל כל בעיה שלא תהיה, יש לחשוב תחילה מה רצון ה' יתברך
והיכן צריך לתקן.

כד. יש לנצל את העונש מה' יתברך לחיזוק באמונה. ולדוגמא, אדם
שנעקץ על ידי יתוש או שזבוב טורדו זמן רב, יש להרגיש שנשלח משמים
בכדי להציק, וכך העונש נהפך למוסר באמונה.

וכן, משה רבינו נענש להיות לוי ולא כהן, וניצל עונש זה בכדי לשאת את
ארונו של יוסף (שמות יג, יט, וזבחים קב.). וכן, קוצר רוח ועבודה קשה ניתן
לנצל לאמונה, ובזכות העבודה הקשה שעבדו בני ישראל במצרים
נשתעבדו שם רק מאתיים ועשר שנים, משום שקושי השעבוד השלים
העניין ולא היו צריכים להיות בקוצר רוח.

כה. אדם שעובר תקופות קשות ורעות בחייו, תפקידו גם בעת הזאת
לקדש שם שמים ולא להתלונן לעולם. כי באמת אסור להגיד 'אני עושה
מצוות, אז למה לא הולך לי'? ויתכן שזה לאו מהתורה ממש, והפסוק
צועק ואומר "לא תנסו את ה' אלקיכם" (דברים ו, טז ועיין פ"י הרמב"ן שם).

אמנם מותר לעורר אחרים לקיים מצוות, ולומר להם שעל ידי זה יזכו
לברכה והצלחה וכו', אבל כשלא הולך ושואלים למה ולמה, זה מסוכן,
זה נגד האמונה והתורה, וצריך לומר להם 'גזירה היא מהשמים' ויש
ולהמשיך להתחזק ולצפות לישועת ה'. וכמו שאמר רבינו הסטייפלר
זיע"א שגם לצרות ויסורים יש סוף.

כו. מי שעברו עליו כאבים, עצבים, רוגז או לחץ, תפקידו שלא להתרגש,
אלא להתגבר על הכל ולהאמין שהכל מהשמים. וכשהולך לישון על

מיטתו אזי ישן עם השכינה, כי עבר עליו יום של אמונה, ואמר "נעשה ונשמע" (שמות כד, ז).

אבל אם חס ושלום להיפך, שחי בעצבים, מחלוקת, קללות ולחץ נורא, לבסוף הולך לישון ועבודה זרה בידו, ולא מרוויח כלום בעצבים ובצעקות שלו. וכדברי הגמרא (קידושין מ' סע"ב) 'דרש בר קפרא רגזן לא עלה בידו אלא רגזנותו'.

כז. ישנו פתגם נאה ומתקבל שאומר: 'אל תספר לבורא עולם על גודל צרותיך', שהרי הוא יודע הכל, והוא בעצם זה שהעניק לך את הצרות, 'אלא תספר לצרותיך על גודלו של בורא עולם!'. והכוונה בזה היא, שצריך אדם לחיות כל רגע ורגע על פי התורה והאמונה, ובזה הוא מקדש שם שמים ומוריד חרון אף, והישועה בדרך...

פרק ד' - בין אדם לחבירו

בו יבואר, איך יתנהג האדם, ומה צריך לחשוב בעל אמונה במקרים בהם מנסים להציק לו ולהצר את צעדיו

א. אדם שהוכה על ידי חבירו הרי זו גזירה משמים ונעשה הדבר על ידי ה' יתברך, שאם לא כן לא היה מצליח המכה להכותו. וכן, לכישופים אין כח להשפיע ולהזיק אלא אם כן היה על ידי גזירה משמים, ומי שה' חפץ בו, אין הכישוף משפיע עליו כלל ועיקר.

שאלה: המכה את חבירו והזיקו, האם גם זה משמים? וכן דוד המלך שזרק אבן על גוליית והרגו, האם נעשה כך על ידי שכיוון בגולגלתו וצלף לראשו או שקשור הדבר לאמונה?

תשובה: בוודאי שזה משמים, משום שאם לא היתה גזירה משמים, לא היה המכה מצליח להכותו, וכתוב בתורה (שמות כא, יח-יט) "וכי יריבון אנשים, והיכה איש את

רעהו באבן או באגרופ וגו', רק שבתו יתן ורפא ירפא". ובגמרא (ב"ק פה.) דרשו "ורפא ירפא", מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות'. ופירש רש"י ולא אמרינן 'רחמנא מחי ואיהו מסי' [וכי ה' מכה והרופא ירפא?], עיין שם. ומכאן שגם אבן ואגרופ על ידי אחרים זה נקרא 'רחמנא מחי', כלומר ה' יתברך הכהו, ומכאן שהכל משמים.

ואפילו לכישופים אין כח להזיק מבלי השגחה מלמעלה, ואם ה' יתברך חפץ בו, לא יזיקו הכישוף, ואם הזיקו הכישוף, הרי זה משמים וחייבים לקבל זאת באהבה (רש"י סנהדרין סז: בד"ה אפילו כשפים). וכן כתב רבינו החפץ חיים בספר 'שם עולם'.

ומה שדוד פגע בראשו של גוליית, בוודאי שזה קשור לאמונה, כי משמים כיוונו וסייעו לדוד המלך ע"ה שהאבן תפגע בדיוק במצחו של גוליית במקום קטן כזה שאין עליו מגן ושיריון. ועיין בזהר הקדוש (פי עקב ערב.) על דוד המלך ע"ה שלקח חמישה חלוקי אבנים מן הנחל כנגד חמש תיבות שיש בפסוק "שמע ישראל" (דברים ו, ד) בלא תיבת "אחד", עיין שם. ויש פירוש נוסף, שהאבן עשתה חור במגן ופגעה במצחו, וזה בוודאי נעשה כן משמים.

ב. מצוות שבין אדם לחבירו, קשה לקיימן עשרת מונים ממצוות שבין אדם למקום. וזאת, מפני שבמצוות שבין אדם למקום אין בהם מגע יד אדם וקל לו לקבלם באהבה, ומבין מה ה' רוצה ממנו אם בעל אמונה הוא. אולם, במצוות שבין אדם לחבירו העבודה גדולה וקשה הרבה יותר, משום שהשכל אומר 'פלוני הזיק לי', ואילו האמונה זועקת 'הכל משמים ואין עוד מלבדו!'

וצריך לאזור כגבר חלציו ולנצח במלחמה קשה זו, ולראות רק את ה' יתברך לנגד עיניו מבלי לחפש סיבות אחרות כלל ועיקר. ועל כגון זה אמר הנביא חבקוק: "וצדיק באמונתו יחיה" (חבקוק ב, ד), והיינו שלכל אחד יש להתחזק באמונה ולהפעיל אותה עבור הקשיים הפרטיים העוברים עליו מידי יום ביומו.

ונראה עוד שאף לשמור על הקדושה קל יותר ממצוות שבין אדם לחבירו, שהרי הקדושה תחילתה עבודה וסופה מתנה (מס"י ריש פכ"ו), אולם במצוות שבין אדם לחבירו, כאשר אדם מסתבך עם אנשים, הוא צריך להאמין שהכל מאת ה' יתברך, וזו עבודה עצומה וקשה הרבה יותר.

שאלה: היכן יש להתחזק יותר בעניין האמונה, במצוות שבין אדם למקום או במצוות שבין אדם לחברו? ואיזה מצווה קשה יותר, האם מצוות "קדושים תהיו" (ויקרא יט, ב) או מצוות שבין אדם לחברו?

תשובה: בוודאי שיותר קשה לקיים מצוות שבין אדם לחברו ממצוות שבין אדם למקום, וכשרואים בעולם רעידת אדמה, צונאמי או ברק המזיק, מבינים ומאמינים שזה משמים, שהרי אין בזה מגע אדם. וכן, כאשר החליק ונפל ונשברה רגלו או נשפכו עליו מים חמים ונשרפה ידו, כאשר הינו בעל אמונה אינו מתרעם על כלום ומבין מיד מה ה' רוצה ממנו.

אבל כאשר ניזוק על ידי אחרים כאן הדבר קשה יותר, שהרי השכל אומר פלוני הזיק לי, ואילו האמונה זועקת זה משמים ואין עוד מלבדו. וזו העבודה הקשה ביותר, וכידוע בשם רבינו הבעל שם טוב זיע"א שהעולם הזה מלא ציורים והכל משמים.

ונראה שגם מצוות "קדושים תהיו" קל יותר לתקן מאשר תיקון המידות של בין אדם לחברו, משום שמי שעובד על עצמו להתקדש, זוכה ומתעלה עד שיצר העריות נהפך למאוס בעיניו. וכמו שכתב רבינו המסילת ישרים (תחילת פכ"ו) שהקדושה תחילתה עבודה וסופה מתנה. אולם, מצוות שבין אדם לחברו זה נורא ואיום, להסתבך עם אנשים, ועם כל זאת לראות בתוצאות אך ורק את ה' יתברך, זו עבודה עצומה.

ועיין במדרש שהראשונים נתנסו על ידי הקדוש ברוך הוא, ולא על ידי גוים (ילקוט שמעוני שופטים רמז מא), עיין שם. גם במהרש"א (ר"ה ג:) מבואר שאפילו הנביא נחמיה כשביקש ממלך פרס רשות לבוא לארץ ישראל, לא התכוון לבקש מהמלך אלא מאלוקי השמים, עיין שם. וכן פירש הגר"א על אסתר המלכה שאמרה "איש צר ואויב" (אסתר ז, ו) והצביעה על אחשוורוש (מגילה טז), שבמחשבה הרגישה שהיא מדברת עם ה' יתברך כי "לב מלך ביד ה'" (משלי כא, א), ו"אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה). והשגות כאלה באמונה הן הדרגות הגבוהות ביותר והקשות ביותר, וה' יתברך יזכנו לכך.

שאלה: מה עומק הפסוק "וידעת היום והשבות אל לבבך וכו' אין עוד" (דברים ד, לט)?

תשובה: לפעמים עם כל האמונה בה' יתברך מחפשים סיבות, למה זה קרה, למה זה כך, למה כואב, למה לא עונים, למה מרעישים, למה לא מקשיבים, ועל זה מסיים הפסוק "אין עוד", כלומר אין עוד סיבות, אלא רק ידיעת ה' יתברך בלי לחפש סיבות, וזה ביטול גמור לה' יתברך.

וכן, מה שכתוב בקריאת שמע "ה' אחד" (דברים ו, ד), כלומר אין עוד סיבות ואין כאן סיבה שכלית כלל ועיקר, אלא רק ה' אלוקינו. דהיינו מציאות ה' יתברך המשגיח עלינו ועל כל צרה שלא תבוא, אפילו אם זה בין אדם לחבירו, הוא לא שונא ולא מקפיד אלא אדרבה מוחל סולח ואוהב את כולם, כי רואה רק את ה' יתברך. ואין עוד מה לראות ומה לשמוע, והלוואי שנזכה לכך.

שאלה: חבקוק הנביא אומר "וצדיק באמונתו יחיה" (ב, ד). מדוע לא כתוב וצדיק 'באמונה' יחיה?

תשובה: קל יותר לבני אדם לומר שהכל מהשמים בדברים שאין בכח איש לעשותם, כגון נזקי טבע וכיוצא בזה, שהרי בוודאי אינו בידי אדם, אבל כאשר הדבר נעשה בידי אדם, הניסיון והעבודה גדולים הרבה יותר להבין שזה משמים, ולא רק כשאינו מוצא מקום חניה כשלחוץ בזמן או פקק תנועה גדול וכיוצא בזה, אלא אפילו דבר הנראה שעשו לך בכוונה תחילה ונגדך ממש, גם פה יש להאמין, לחשוב ולהבין שמשמים מצערים אותך.

ומה שהנביא אמר "באמונתו", מפני שלכל אחד מאיתנו קשה לסבול דבר אחר, ראובן מתקשה יותר בעניין הפרנסה, שמעון בעניין בריאות הגוף, לוי סובל מאוד מרעש השכנים, יהודה קשה לו מאוד בחוסר הכבוד כלפיו, יששכר סובל מעיכוב האוכל, זבולון מעיכוב בסדר וניקיון וכל אחד ואחד במנת הסבל והניסיון שקבעו לו בשמים.

וזהו פירוש "באמונתו" שכל אחד אמור להתחזק בעניין האמונה בעניין אחר ולא להתייאש ולא להישבר מכלום. למעלה כזאת הגיעה שרה אמנו שנאמר עליה: "שני חי שרה" (בראשית כג, א), ופירש רש"י כולן שווין לטובה, להרגיש ולהאמין שהכל משמים לטובה (ועיין בגמרא מכות כד.).

ג. אין קשר בין המזיק לניזק, וזאת משום שיש בחירה ביד האדם לעשות טוב ורע, ויש על כך שכר ועונש. ולכן, בוודאי מי שהזיק יבוא על עונשו על שעשה מעשים רעים, אולם לניזק אין כל קשר למעשיו של המזיק, משום שעל הניזק היתה גזירה משמים להינזק, וכאשר החליטו כך משמים, אזי בכל אופן היה ניזק, אף שלא על ידי אותו מזיק, אלא שמשמים חיפשו חייב לגלג עליו חובה זאת, ומצאו את אותו מזיק דווקא, ועל ידו הזיקו בהשגחה פרטית לניזק. ומכל מקום, יש לדעת, שאף על פי ששילם המזיק לחבירו הניזק את כל הנזק על פי דין תורה, צריך אף לפייסו בדברים ולבקש ממנו מחילה על כך שציערו. ומלבד זה, יש גם לומר וידוי כביכול לפייס את ה' יתברך, כי על ידי שהזיק את חבירו נפגעה ההשגחה הפרטית והמסודרת של ה' יתברך שמנהיג בה את עולמו.

שאלה: מפני מה נענש המזיק את חבירו, וכמו שמצינו בפרעה שנענש על ששיעבד את היהודים במצרים, והרי הכל משמים?

תשובה: הכל משמים, משום שאין קשר בין המזיק לניזק, בין המכה למוכה או בין המקלל למקולל, ולעולם יש בחירה ביד האדם לעשות טוב או רע, ויש על כך שכר או עונש. ומי שמגיע לו נזק הוא מפני שיש עליו דין בשמים, וכשמחליטים כך בשמים, מחפשים חייב שעל ידו תתבצע בהשגחה פרטית הפגיעה בשני. וכמו שאמר דוד המלך ע"ה: "כי ה' אמר לו קלל" (שמואל ב טז, ז).

ולכן פרעה נענש, משום שאסור היה לו לבחור ברע ולהזיק לאחרים (ועיין רמב"ם הלכות תשובה ה"ה). וכן הפסוק: "והאלוקים יבקש את נרדף" (קהלת ג, טו), פירוש שאפילו אם צדיק רודף רשע, בשמים עוזרים לרשע, כי צדיק צריך להסתדר עם כולם ולא להזיק לאחרים לעולם (עיין קהלת פ"ג פס' טו וילקוט שמעוני רמז תתקסח).

שאלה: אמרו חז"ל (ביצה טז.) 'מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה עד ראש השנה'. אם כן, כיצד יש גנבים שמצליחים להחסיר לאחר מהתקציב השנתי שלו?

תשובה: כבר התבאר שאין קשר בין המכה למוכה, בין המקלל למקולל ובין המעליב לנעלב. ובעל אמונה הוא חכם גדול שרואה תמיד את ה' יתברך. ומכאן גם לגנבים, שאין קשר בין הגנב לנגנב, הגנב בוודאי יבוא על עונשו וחיוב להחזיר, ואם נתפס יכול הנגנב לתובעו בבית דין.

אבל כאשר פרצו לו את הבית וכעת אין הגנב לפניו, אלא בית הפוך ומפחיד ונזק גדול, כאן יש לראות רק את ה' יתברך ולהאמין ולדעת שזה משמים. ובית שלא פתוח לעניים, פתוח לרופאים ולגנבים, רחמנא ליצלן, כי אם השנה קצבו לו משמים סכום מסוים, אין מי שיכול לקצץ או להפריע לתקציב השנתי של ה' יתברך, אלא זה נזק משמים לפי מעשיו, וזה חלק מהתיקון ומהתקציב שיקבל ויפסיד. ולכן, יתחזק באמונה ויוסיף ברוחניות.

דור המבול היה מלא חמס, גנבים וגזלנים, ואי אפשר היה לקחת את ממונם, שהרי הוא לא היה שלהם, ולכן לקחו אותם מממונם. ומדויק כן בפסוק "כי מלאה הארץ חמס" (בראשית יג, יג), ומשמע שבגלל החמס וממונם הגזול אי אפשר היה להענישם בממונם, ועל כן ניזוקו בגופם, רחמנא ליצלן. ומכאן כשיש נזק, הפסד, גנבים וכיוצא בזה, יש להתחזק באמונה ובמחשבת "אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה). כלומר, אין סיבות לכל התקלות והנזקים אלא סיבה אחת, יש בורא לעולם והוא הבעלים של כדור הארץ, "והיתה לה' המלוכה" (עובדיה א, כא).

שאלה: הפוגע או מזלזל בחברו, האם מפריע בהשגחה הפרטית שה' יתברך מנהיג בעולמו?

תשובה: בוודאי שכן, שהרי המזיק לחברו צריך לפייסו ולבקש מחילה (בבא קמא צב.), וצריך גם לומר וידוי לפני ה' יתברך, והטעם לכך, כי המצער את חברו מלבד שעבר על רצון ה' שציווה שלא להזיק ולא לזלזל בבני האדם, גם פוגע בכבוד שמים, שהרי ה' יתברך משגיח על כולנו, וכאשר מזיק לחברו נפגעת ההשגחה בגללו, ולכן צריך גם לומר וידוי, כביכול לפייס את ה' יתברך (כמבואר ברמב"ם רפ"ק מהלכות תשובה, ע"ש).

לדוגמא, אם פגע בממון חברו, כגון שהזיק את רכבו או פגע בכותל שבחצירו, והתחייב בדין תורה, ושילם את כל הנזק, כולל ביטול ימי עבודה, עוגמת נפש, וגם ביקש את סליחתו ופייסו, והסתדרו ביניהם לאהבה ואחוה, מכל מקום נשאר עליו לומר וידוי לפני ה' יתברך, והדברים נוראים ומפחידים עד כמה יש להיזהר בבן אדם לחברו (עיין יחז"ל ח"ה סימן מד).

שאלה: כאשר נפתח עסק הדומה לשלו בסמוך אליו, ועל ידי זה נתמעטו רווחיו. האם גם זה משמים?

תשובה: מעשה שהיה ובא בעל החנות הראשונה ושאל כן, ואמרתי לו הכל משמים, ואם השכן לא היה פותח חנות, היית מפסיד באופן אחר, כי מאחר והכל קצוב מראש השנה עד ראש השנה וכו' (ביצה טז.), אסור לחשוב שהחנות שנפתחה בצידו החסירה מהתקציב השנתי.

ומעשה בצדיק אחד שהיה לו בית דפוס, ובא חברו ופתח לידו, והצדיק לא נבהל ולא כעס, ואדרבה בא למפעל של שכנו ובירך אותו בהצלחה ואמר לו כמה סודות של העסק שמתאים באותו מקום, כי הכל משמים ואין עוד מלבדו ואין עוד סיבות שיכולים להחסיר לאדם.

ורבינו החפץ חיים זיע"א היה מקפיד שלא לומר 'החנות עיקר פרנסתי' או 'העסק הגדול מפרנס אותי', אלא לתלות הכל בה' יתברך, וכך לומר 'פרנסתי מזומנת משמים כעת על ידי עסק פלוני ועל ידי מפעל אלמוני'.

וגם אם בעל החנות שנפתחה על ידו מוריד במחירים מתחת לקרן, אין לו קשר איתו, הנזק והרווחים שלו משמים בלבד. וכך מדבר בעל אמונה: **למה הפסדתי?** מהשמים. **איך הפסדתי?** על ידי החנות הנוספת.

אולם, מצד מוסר ודרך ארץ לא טוב לפתוח חנות ליד חנות קיימת, גם אם יש היתר בהלכה, כי על הרוב הדבר גורם לריב, מדון, קנאה ומחלוקת ביניהם וחילול ה', ו"אין הצר שווה בנזק המלך" (אסתר ז, ד), ויש להיזהר בכך מאוד.

ד. צריך האדם להיזהר שלא יחשדו בו אחרים, ואף על פי שלא גרם את החשד במעשיו, צריך להיות נקי מכל רבב של חשד כלפי הבריות. אולם, מי שחושדים בו בדבר שאין בו כלל ומשמיצים אותו על לא עוול בכפו, והוא מצידו אינו מקפיד ואינו כועס, אלא אדרבה מאמין שהכל משמים לטובה, ומתפלל על כולם לחיים טובים, ויחד עם זאת ממשיך בעשייתו מבלי להתייחס לדיבורם של האנשים, אשריו ואשרי חלקו.

ויש לדעת, שאותם השומעים רכילות והוצאת שם רע מתוך זלזול וקלות ראש על המשרתים בקודש, וכל שכן על גדולי ישראל, ומנענעים בראשם לאות הסכמה במקום לצעוק ולגעור בהם, הם הגורמים הרס וחורבן ויענשו על כך. וכשם שהמדבר לשון הרע נענש על דיבורו, כן הוא השומע לשון הרע ושותק.

ובעוונותינו הרבים, אותם השומעים הנראים כבני תורה לא די שלא צועקים על המדברים שצריך פסק הלכה ודעת תורה, הם גם מאמינים ומקבלים לשון הרע, ועוד שבאים לאותם המשרתים בקודש וצועקים עליהם. והדברים נוראים! אוי לנו מיום הדין!

שאלה: כתוב בתורה (במדבר לב, כב) "והייתם נקיים מה' ומישראל", ודרשו על זה חז"ל בירושלמי (שקלים פ"ג ה"ב) שצריך להיזהר מחשד הבריות ולא להביא את עצמו לידי חשד. ואם כן, איך אמר ר' יוסי יהא חלקי ממי שחושדין בו ואין בו (שבת קיח:)?

תשובה: מבואר בירושלמי (שם) שהחובה להיות נקי מחשד הבריות הוא לא רק באופן שגרם על ידי מעשיו לבוא לידי חשד לדבר לא טוב, אלא גם בשב ואל תעשה, אף על פי כן, חובה עליו גם בזה לצאת נקי מחשד הבריות, כיוון שעצם העניין שנגרם על ידו חשד שעשה מעשים האסורים על פי התורה הרי זה אסור.

וכיוצא בזה בגמרא (כתובות כב: ע"ש) מי שחשוד על עריות באיזה אישה, לא התירו לו לישא אותה לאישה, שנאמר: "הסר ממך עקשות פה ולזות שפתיים וגו'" (משלי ד, כד).

ויש בזה גם עונש, כמו בדין לשון הרע שהורג שלושה (ערכין טו:), וגם האיש שדיברו עליו נענש, כיוון שהוא גרם לנזק זה. וכן, מצאנו אצל דוד המלך ע"ה שנענש על הריגת שאול ונוב עיר הכהנים, כיוון שהוא גרם לכך, וכל זרעו נכרת מהעולם חוץ מתינוק אחד (סנהדרין צה:), וזה הוא חשד לא טוב שצריך להתרחק ממנו.

מה שאין כן מי שלא אשם כלל, לא נגע ולא פגע, ומשמיצים אותו על לא עוול בכפו, והוא לא מקפיד ולא כועס ומוחל לכולם, כי הוא בעל אמונה ומאמין ומרגיש שהכל משמים לטובה, איש כזה אשריו ואשרי חלקו, וחשד כזה ביקש ר' יוסי.

ומכאן לעסקן ציבור, גבאי צדקה, מנהל כספי הקדש, בעל גמילות חסדים לתפארת, מחזיק תלמוד תורה בחירוף נפש וכיוצא בזה, שאין להם להישבר או להיות מופתעים מכך שמדברים עליהם סרה, שהרי אפילו על משה רבינו ע"ה, שמסר נפש כפשוטו ממש עבור כל אחד ואחד מעם ישראל, חשדו בו בדברים נוראים כמבואר בגמרא (סנהדרין קי:). ומכל מקום, חשדות אלו לא פגעו במשהו במידת הענווה הגדולה של משה רבינו, והכל מכח אמונה החזקה שאין לו עניין עם בני אדם, ועל איש כזה נאמר 'אשריו ואשרי חלקו'.

וכמובן שאין לו להקפיד, אלא יש לאהוב את כולם ולהמשיך במלאכת הקודש, לקדש שם שמים, ולהתפלל על כולם בלי יוצא מן הכלל לטובה. ובזכות זה גם להם אין עבירה, שהרי מחל להם מכל ליבו, כי יודע שכל הרע נובע מהקנאה ומבעיות נפשיות, ועל הכל חוסר יראת שמים.

וכשאין עבירות כלל ועיקר ויש עשייה לתפארת, אשריו ואשרי חלקו, שמקיים בזה את המשנה (אבות פ"ב מ"ב) וכל העוסקים עם הציבור יהיו עוסקים עמהם לשם

שמים, וזהו סוד ההצלחה. והכל נובע מכח האמונה שהכל משמים לטובה, ומתפלל על כל הקנאים ובעלי לשון הרע וחולי הנפש למיניהם לרפואה שלימה, ליראת שמים ולקידוש ה' גדול, וזכות הרבים תלוי בו.

וכמובן שיש כאלה שבאמת יהיו ניזוקים, והם אותם השומעים הוצאת שם רע ורכילות וזלזול וקלות ראש על המשרתים בקודש, ובמקום לגעור ולצעוק ולהוכיח אותם, הם מנענעים בראשם ומקשיבים להם, ואלו הם הגורמים הרס וחורבן. וכידוע מהזהר הקדוש (פ' תזריע מו): שהאומר לשון הרע, וכן השותק מלומר מילה טובה, במקום שצריך לאומרה, נענשין בשווה, עיין שם.

ובעוונותינו הרבים, לפעמים אותם השומעים נראים אנשי תורה, ובמקום לזעוק ולצעוק על המדברים שצריך פסק הלכה ודעת תורה, מאמינים ומקבלים לשון הרע, ועוד באים וצועקים על אותם משרתים בקודש, והדברים נוראים, או לנו מיום הדין.

ה. בעל אמונה לעולם לא מקלל אנשים, ואפילו כאשר ציערו אותו והוא צודק על פי ההלכה, אלא ישאיר את הכל לטיפולו של ה' יתברך, ויתפלל תמיד שיתקדש שם שמים, ויצפה לישועה.

ולכן, יש להימנע מתפלת רבי ישמעאל כהן גדול, ששם כתוב לקלל יהודים. וקשה להאמין שתפלה זו חוברה על ידי רבי ישמעאל, שהרי לא מתאים כלל לבעל אמונה לקלל, וכאמור. ובלאו הכי יש איסור על פי ההלכה לקלל יהודי, ולכן נראה שקריאת פרקי תהלים ותפלה להצלחה עדיף מכל וכל, לחיים טובים ולשלום.

שאלה: בפרק ק"ט בתהלים יש עשרים וארבע קללות, אשר קילל דוד המלך ע"ה אנשים רעים. ולכאורה האם מתאים לבעל אמונה להתנהג כך, ובפרט שדוד המלך ע"ה כתב: "ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו" (שם לח, יד)?

תשובה: רש"י פירש שכל הקללות מכוונות על הגוים שציערו הרבה את עם ישראל. והרד"ק פירש שאלו קללות על הרשעים שגרמו מחלוקת, לשון הרע וחילול ה' בעניין שאול המלך, ויצא מכך נזק גדול לישראל, וכמו שמסיים דוד המלך ע"ה "יען אשר לא זכר עשות חסד" (שם טו).

ומכאן למד במדרש רבה (ויקרא לד, יא ע"ש) שמי שלא עושה חסד, יש עליו עשרים וארבע קללות שאומר דוד המלך ע"ה בפרק זה, וזה נורא ואיום למתבונן. ואיך שיהיה, בעל אמונה לא מקלל, ומשאיר את הכל לה' יתברך ומתחזק באמונה.

כמו כן, בעל אמונה נזהר תמיד שאף אם לפי ההלכה יש לו היתר, וכגון שיש בעיות וקשיים, חילול ה' ולשון הרע, מכל מקום רק בית דין צדק צריך לקבוע את השכר ואת העונש, ואם בפועל גם זה לא נעשה, עדיף להתפלל לה' יתברך שיתקדש שם שמים ויצפה לישועה.

שאלה: האם ניתן לסמוך על תפלת רבי ישמעאל כהן גדול, שכתוב שם לקלל יהודים?

תשובה: קשה להאמין שתפלה זו חוברה על ידי רבי ישמעאל, ולא יתכן ולא מתאים לבעל אמונה לקלל בתפלה לפני ה' יתברך, וגם בהלכה יש בעיה לקלל יהודים, ועדיף להימנע מתפלה כזאת. וקריאת פרקי תהלים עדיף מכולהו לחיים טובים.

1. אין לזלזל באף אדם בעולם. ולכן, אין ללעוג על אדם חלש, טיפש, בעל בשר, נמוך או מכוער וכן כל כיוצא בזה, שהרי כך גזרה חכמתו יתברך והכל בידי שמים. ומשום כך, אין לאדם לעולם להתבייש בעצמו או במשפחתו, והעיקר הגדול הוא ללמוד דפי גמרא ופרקי משנה מתוך יראת שמים טהורה, ולה' הישועה.

ומכאן לאדם שאינו חכם גדול וקשה עליו הלימוד שזהו רצון ה' יתברך, ויש להרבות בתפלה ולבקש רחמים ממי שהחכמה שלו. ואסור ללעוג עליו או לזלזל בו חס ושלו, ויש לכבדו לפי שכלו.

שאלה: תלמיד שלא מבין את החומר הנלמד וקשה עליו הלימוד, האם גם זה משמים?

תשובה: בוודאי, שהרי חכם או טיפש נגזר משמים כמבואר בנדה (טז:). ורבי פרידא ישב עם אחד מתלמידיו וחזר עימו על לימודו ארבע מאות פעם בכדי שיבין, כמבואר בגמרא (עירובין נד:), ולכן אין לזלזל, לדחוק ולא להרחיק מי שנראה 'כפי מה שנראה'.

וזה לשון חז"ל הקדושים במדרש תנחומא (פי' פקודי אות גי') 'בשעה שבא אדם לשמש עם אשתו, רומז הקדוש ברוך הוא למלאך הממונה על ההריון ושמו לילה, והקדוש ברוך הוא אומר לו שבזה הלילה נוצר אדם מזרע פלוני וכו', מיד הקדוש ברוך הוא גוזר על הטיפה מה יהא בסופה, אם זכר אם נקבה, אם חלש אם גיבור, אם עני אם עשיר, אם קצר או ארוך [כלומר, נמוך או גבוה], אם מכוער אם נאה, אם עבה או דק [כלומר, שמן או רזה], בזוי או גס, וכן גוזר על כל קורותיו, עד כאן לשונם.

ומכאן שאסור להתגאות בסגנון הגוף, בחכמה, בעושר ובכבוד, שהרי הכל מה' יתברך. וכן, בגמרא (תענית כ:.) במעשה עם אותו חכם שלעג על איש אחד שנראה

מכוער, ואמר לו אותו איש: 'לך ואמור לאומן שעשאתי כמה מכוער כלי זה שעשית', ושם בתוס' (ד"ה נזדמן), מבואר שהיה זה אליהו הנביא. ובעל אמונה הוא בריא בנפש ובשכל ולעולם לא ניפגע ולא נעלב ממה שה' יתברך עשה אותו, פרסי, מרוקאי, ספרדי, אשכנזי, גרוזיני, אתיופי, כי כך בראו ה' יתברך, "הוא עשנו ולא אנחנו" (תהלים ק, ג).

וזה גם מרגיע את מי שלא גבוה או בעל בשר או מגמגם וכיוצא בזה, שלא יפגע ולא ירגיש אי נוחות בפני אחרים, וכידוע האמורא שמואל שהיה נמוך ובעל בשר (נדריס נ:), רבי ישמעאל ברבי יוסי היה בעל בשר (בבא מציעא פד). והולך לאט (יבמות קה:), רבי שמעון בר רבי קולו היה עבה (מגילה כד:). ורבי חייא היה קשה לו היגוי האותיות (שם), וגם משה רבינו היה כבד פה (שמות ד, י).

ודבר זה הוא חזק ביותר בכדי להרגיע את הצעירים, אשר נראים 'כפי שנראים', שהכל משמים ולטובה, והעיקר ללמוד דפי גמרא ופרקי משנה, בתוספת יראת שמים כמובן. וכידוע, מרן רבינו הגדול זיע"א ורבינו הרא"ם שך זיע"א ורבינו האגרות משה זיע"א לא היו גבוהים כל כך, והיו בבחינת "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה" (בראשית כח, יב).

ומכאן למי שלא מבין ולא חכם גדול, שזה משמים ויש לכבדו לפי שכלו, ועיין בזוהר הקדוש (פ' בראשית כו:). שכפי הצורך שלחו משמים נשמה גבוהה של סבא דסבין משיבה של מעלה כדי ללמדם שלא יטעו בהבנת העניין, עיין שם. ומכאן לכל אחד ואחד מאיתנו, שאם שכלנו קצר ולא שולחים לנו משמים 'סבא דסבין', סימן שזה רצון ה' יתברך, ויש להרבות בתפלה ולבקש רחמים ממי שהחכמה שלו (נדה ע:).

וחנה הנביאה התפללה וביקשה מה' יתברך זרע אנשים, לא חכם ולא טיפש (ברכות לא:), ופירש רש"י לא חכם יותר מדי' והיינו 'עילוי' והוא ראשי תיבות עיניי ליהם וילא יראו, ומה שאתה איך שאתה, אתה יציר כפיו של הקדוש ברוך הוא וזה הכי טוב שבעולם (וע"ע ב"מ פד. בתד"ה אמר).

שאלה: נאמר בתורה על נמרוד הרשע "הוא היה גבור ציד לפני ה'" (בראשית י, ט). מה הפירוש לפני ה'?

תשובה: כתב המהרש"א (סוף מכות) שבזמן יצירת נמרוד, בא המלאך הממונה על ההריון לפני ה' וגזר עליו להיות גיבור ציד, וזה הפירוש לפני ה'. ומכאן יש ללמוד, שכל מה שרואים ברחוב כל מיני אנשים שונים בצורתם, ברוחב, בגובה, בשכל, ביופי, בכח וכל שאר דברים, הכל בהשגחה מלמעלה, ואין לתמוה או לזלזל או לפחד חס ושלום, ומפורש כן במדרש תנחומא (פ' פקודי ס' ג).

ולפי זה, גם חולה שנראה לא טוב וגופו מצומק ואיבריו פגועים ופיו פתוח, הן וכיוצא בזה לא עלינו, הכל הוא גזרה משמים, ועד זיבולא בתרייתא בעי רחמי (ברכות ח). כיצד יראה בעיני המשפחה והציבור ותמיד אנחנו לפני ה'. והכל מה' יתברך לטובה בלבד, ותודה לה' על הכל.

ז. כל דבר הגורם לכעס ומחלוקת הרי שאותו דבר נהפך לעבודה זרה. וכן להיפך, כל דבר שגורם לחיזוק האמונה בה' יתברך, הרי שאותו דבר נהפך לחפץ של אמונה וכבוד שמים.

ולכן, אדם שקרע בגד מחמת כעסו, בגד זה נקרא 'בגד של עבודה זרה'. ומאידך, כאשר בערב שבת קודש אין לו בגד להחלפה ומוכרח ללבוש בשבת את אותו בגד שלבש ביום חול, ואף על פי כן הוא מקבל זאת באהבה ואינו עושה ריב ומחלוקת, אלא אדרבה הוא מאמין שזהו ניסיון מאת ה' יתברך, הרי שבגד זה נהפך ל'בגד של אמונה', ואשריו.

שאלה: מה הם בגדי אמונה?

תשובה: כל כלי אשר נגרם על ידו עצבים ומחלוקת שהם נגד האמונה, הרי זה כעין כלי עבודה זרה, והרמז לכך מגמרא (שבת קה:): 'המשבר כליו בחמתו יהיה בעיניך כעובד עבודה זרה', שעל ידי שהכלי הופך להיות גורם לכעסים הרי הוא כעובד עבודה זרה, והבן.

ולהיפך, דהיינו כלי אשר על ידו מתחזק באמונה, הכל נהפך לקדושה ולחיזוק באמונה ולהכשר מצווה, ויש בזה כבוד שמים.

לדוגמא, בערב שבת קודש, כשאין בגד להחלפה או שיש בגד אך אינו מגוהץ והגיע זמן מנחה, ואף על פי כן לא כועס, ולא עושה ריב אלא מצייר מול עיניו את ה' יתברך הדורש ממנו ללבוש חולצה של אתמול שיש בה זיעה וכתמים או קימוטים, ואף שהוא עדין ואיסטניס, עם כל זה, מלביש עצמו ומכוון לקבל תוספת שבת, וכאשר שר עם כל הקהל פיוט 'לכה דודי' בשמים נעשה רעש גדול, כי הוא מאמין שהחולצה שלו בשבת זה משמים. וזה ממש חולצה של אמונה.

וכן, כאשר מדפדף בספר מסוים, ודווקא הדף שרוצה לא נפתח לו בקלות או ספר שרוצה לא נמצא, וכן כל כיוצא בזה, נקראים על פי זה כלים של אמונה.

וכידוע מהסטיפלר זיע"א שניסיונות הם קשים וזה משמים, וכשיודע לחשוב באמונה, זוכה לשפע ולתיקון גדול, וזה חסד גדול לתיקון העוונות. וכמו שייסורין ממרקין עוונותיו של אדם (ברכות ה.), כך יסורין שנעשים על ידי מחשבות אמונה בוודאי שמכפרים העוונות, ודבר זה נכלל בדברי הגמרא (שם) יכול אפילו לא קיבלם מאהבה? תלמוד לומר וכו' מה אשם לדעת, אף יסורין לדעת, עיין שם, כלומר להבין ולדעת כי מה' יתברך נעשו הדברים ולידע תכליתם, לראות ולצחוק ולהרגיש שזה מה' יתברך, ואלו יסורים טובים לחיים טובים וארוכים.

ורש"י הקדוש (ברכות שם) מוסיף שיש יסורים של אהבה שאין לו שום עוון, עיין שם. ומי יכול לומר כן, וכשמקבל את היסורים באהבה, בשמחה, במחשבה, דיבור ומעשה, זוכה להמשך הברכה: יראה זרע ויאריך ימים, וחפץ ה' בידו יצליח.

ח. מצוות אהבת ישראל קשורה בקשר אמיץ עם האמונה התמימה בה' יתברך, שהרי המאמין בה' יתברך ובתורתו הקדושה שכתוב בה: "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח), והיינו 'כמוך ממש!' קל לו לאהוב אהבה אמיתית כל יהודי ויהודי. שמרגיש שה' יתברך מדבר איתו ואומר לו: 'בני יקירי, אל תרד לרמה נמוכה כל כך של שנאה, נקימה ונטירה, אלא תתעלה באמונה שאתה תחת השגחתי, ואין לשום נברא בעולם רשות להרע לך ללא רשותי'.

ואדם המתנהג כך, מסוגל בפשיטות לפתוח את ההיכל ולומר לפני ה' יתברך בפה מלא: 'אני אוהב כל יהודי כנפשי ומאודי ממש כמו שאני אוהב את עצמי!' ורק על ידי תרגילי אהבה כל רגע ורגע, ניתן להגיע לאהבת ישראל אמיתית.

שאלה: האם מצוות "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח) תלויה במצוות האמונה בה' יתברך?

תשובה: קיום כל המצוות תלוי במצוות האמונה, שכגודל האמונה בה' יתברך ובתורתו, כך גודל התלהבותו במצוותיו יתברך. וכן להיפך, המתרשל מהמצוות מראה שאמונתו לקויה, רחמנא ליצלן.

ומאחר שכתוב בתורה: "ואהבת לרעך כמוך", ורבינו הרמח"ל זיע"א מבאר "כמוך" ממש, אם כן הפסוק הזה תובע מאיתנו להתחזק באהבת ישראל מאוד מאוד, כמוך ממש, מבהיל!

ומי מסוגל לפתוח את ההיכל, ולומר כן לפני ה' יתברך שהוא אוהב באמת את עם ישראל ממש כמו שאוהב את עצמו. נמצא שיש לנו עבודה קשה, ועלינו לעשות תרגילי אהבה להגיע לאהבת ישראל בשלמות.

ומסתבר שלבעל אמונה קל יותר לקיים מצוות 'אהבת ישראל', כיוון שמרגיש תמיד את ה' יתברך שמשגיח עליו ושומר עליו, ונותן לו הכל, ומנשים אותו כל רגע ורגע 'נשימה טובה', ומחובר וקשור בה' יתברך. ואשריו, ואשרי הסובבים אותו הרואים עליו דוגמא אישית של אמונה ולומדים ממנו להתקרב אל ה'.

בעוונותינו הרבים, יש אנשים הקשורים נפשית לכלבים רחמנא ליצלן, וכשמת הכלב או נדרס וכיוצא בזה, בוכים כתינוקים, ממש קשורה בו ככלב (סוטה ג:), זה מה שמסתובב להם בראש. וכן אנשים שקשורים לכבוד, גאווה, פרסום וכיוצא בזה, זהו ממש חולי נפש.

ולהבדיל, בעל אמונה בריא בנפש ובשכל, ומצליח לאהוב באמת כל יהודי ויהודי, ומרגיש שה' יתברך מדבר איתו ואומר לו, 'בני יקירי אל תרד לדרגה ירודה ונמוכה של שנאה, נקמה, נטירה, הלבנת פנים, לפרסם ולאיים וכו', אלא תתעלה באמונה, ואתה בשלמות בידי ה' יתברך בלבדי'.

והסימן לכך 'כמוד ממש', עם לב טוב ועין טובה, כמו רופא שלא נעלב מהחולים ומהצעקות והביזיונות שלהם, כך תחשוב על שונאיך שהם חולים ואתה בריא, עובד ה', וממשיך לאהוב, לכבד, להתפלל לטובתם ולרפואתם.

אדם כזה בשמים אוהבים אותו ובוודאי עושה רעש גדול, ויוכל לומר בפשטות אחרי אריכות ימים ושנים, ואף בפני היכל ארון הקודש: 'כן, אני אוהב כל אחד ואחד מישראל כמוני ממש', ואשריו.

ט. בעל אמונה מרגיש תמיד בעצמו שהוא כרופא המטפל בחולים, ולכן הוא לעולם לא עושה פרצופים ואינו מקפיד על כלום, אלא אדרבה תמיד עוזר ומסייע בשמחה גם למי שציערו, ואשריו ואשרי חלקו.

שאלה: האם לבעל אמונה קל יותר לקיים את מאמר חז"ל (כתובות קיא:) 'טוב המלבין שיניים לחבירו יותר ממשקהו חלב'?

תשובה: כיוון שבעל אמונה תמיד מחייך, עוזר ומסייע, ללא פרצופים וללא קפדות, ממש כמו רופא המטפל בחולה, וצהלתו בפניו ואבלו בלבו כלשון 'חובות הלבבות' (שער הפרישות פ"ד), ואפילו אם מאן דהוא ציער אותו, או משוחח איתו ושורף מזמנו וכיוצא בזה. הוא ממש מרגיש שה' יתברך שלח אותו, ולכן גם עימו קל לו לחייך ולצחוק, ומקצר כפי הצורך, ואשריו ואשרי חלקו.

י. בעל אמונה אינו חושש לשבח את כל העולם ומנצל כל הזדמנות לכך, ויודע בוודאי שמה שמגיע לו, אין בעולם מי שיקח ממנו, ואינו עושה חשבונות של שכל כלל ועיקר.

שאלה: מדוע לא חשש יוסף לומר לפרעה: "ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם" (בראשית מא, לג), והרי יתכן שיפסיד בכך את ההזדמנות להשתחרר מבית האסורים ולשמש בעצמו בתפקיד רם ונשא שכזה?

תשובה: פשוט מאוד, יוסף היה בעל אמונה גדול שמאמין, יודע ומרגיש באמונה מעשית שה' יתברך עימו בכל רגע ורגע, בבחינת "כי אתה עמדי" (תהלים כג, ד), ורק הוא יתברך קובע הכל, בבחינת "ואתה מושל בכל" (דברי הימים א כט, יב ע"ש), ואין אדם נוגע במוכן לחבירו אפילו כמלא נימא (יומא לח:).

ובעל אמונה כזה, יודע לשבח את כולם ומנצל כל הזדמנות לכך, כגון בכנס או באירוע מסוים משבח את הרבנים, העסקנים, העשירים, העניים, השמשים, הבלבלים, הפועלים, בעלי נקיון, "מחוטב עציץ עד שואב מימין" (דברים כט, י), ויודע שמה שמגיע לו אין מי שיקח בעולם, ולכן היה קל ליוסף לומר את האמת מבלי לעשות חשבונות של שכל [חשבון של פוליטיקה רח"ל] כיאה לבעל אמונה גדול כיוסף, והלוואי שנזכה לכך.

וגם כשאתה בעל עסק מצליח או בעל משפחה טובה, תהיה חכם לשבח את כולם בין בכתב ובין בעל פה עם עצות והנהגות טובות, הדרכה נכונה, ו"ברכת ה' היא תעשיר" (משלי י, כב), אמן ואמן.

יא. מי שחבירו פגע בו ולאחר זמן ניחם על הרעה ובא לבקש את סליחתו, יש להתנהג עמו בענווה טהורה ולסלוח לו מיד, מבלי להבליט את הצער שעשה לו, כי האמונה עטרה לראשנו שהכל משמים לטובה.

שאלה: מה כוונת הרמב"ן במה שכתב (בראשית מב, ט) על יוסף הצדיק כששהה בבית פרעה, וראה את אחיו בצרתם, ורצה בכך שעל ידי זה יתגשמו חלומותיו. וכי הוא רוצה כבוד חס ושלוש?

תשובה: באמת קשה, מה לנו ולחלומות כאשר אביו בצער ולא מתנחם. וכי יש מצווה לקיים חלומות? יש מצווה לקיים את התורה והמצוות! וכיוצא בזה פירש רש"י (סנהדרין צ). שהאמונה בתחיית המתים מכח התורה, ואם מאמין בתחיית המתים אבל לא מאמין שזה מהתורה מה לנו ולאמונתו, והרי זה כופר, עיין שם.

וכן בנידון דידן מה עניין החלומות, כאשר יכול לקיים מצווה כל רגע ולשמח את אביו ואת משפחתו. ויתכן שיש כאן בוודאי תיקון מיוחד על פי הקבלה והסודות. ויתכן שהיה תיקון מיוחד כשאחי יוסף משתחוים לו, לכפר להם על העבר, וגם יעקב אבינו ע"ה כשאמר לרחל: "התחת אלוקים אנכי" (בראשית ל, ב) בשמים פסקו באותה שעה 'בניך יעמדו לפני בנה'. ויוסף רצה שיתגשמו חלומותיו, כלומר רצה שתתקיים גזירת המלך, ועדיין צ"ע (ועיי' בזה"ק פ' מקץ קצט).

ויתכן עוד, שלפעמים בשמים דורשים להתנהג בענווה יתירה ובביטול גמור, ובכדי להגיע לשלמות הענווה היה צורך שכולם ישתחוו, ולזה חיכה יוסף שיגיעו אחיו לשלמות, ועם כל זה יוסף בענווה טהורה מחזק אותם ומרגיע אותם כמו שכתוב: "וינחם אותם וידבר על לבם" (בראשית נ, כא). ובזוהר הקדוש (פרי מקץ רא:): מאריך לפאר את אהבת ישראל העצומה שהיתה ליוסף עם אחיו באותו זמן שהיה מלך. ונכון שהם מצד עצמם צריכים לבקש מחילה וסליחה ואף להשתחוות, אבל יוסף צריך ענווה גדולה לחזק אותם, ולא לנצל חס ושלוש את בושתם בקלקלתם.

ומכאן נלמד שמי שסובל מחברים, מאנשים או אפילו ממשפחתו, חייב להאמין שהכל משמים, ולהתפלל ולסלוח לכולם, וגם כשחוזרים בהם ובאים להתנצל ולבקש מחילה וסליחה, עליו להתנהג בענווה ולסלוח ולהמשיך, ולא להבליט את הצער שעשו לו, כי האמונה עטרה לראשנו שהכל משמים לטובה.

יב. מי שהשפילו אותו עד עפר, אין לו להתייבש או להישבר חס ושלוש, אלא אדרבה יקבל הכל באהבה ויאמין שהכל משמים לטובה ויצפה לישועה.

ויש לדעת, שמי ששמח להיות נרדף ונעלב, צנוע ועניו, הרי הוא החכם הגדול והמאמין הגדול, ודווקא הוא זה שמצליח במעשיו תמיד. ודומה הוא לעפר שכולם דורכים עליו והוא אינו כועס ואינו מקפיד, סוף דבר שהוא מנצח את כולם. ובכך אפשר להליץ מה שאמרו בגמרא: 'תתאה גבר' (פסחים עו.), כלומר התחתון לעולם גובר על העליון, והבן.

שאלה: כתוב בתהלים (קיג, ז) "מאשפות ירים אביון". במה דברים אמורים?

תשובה: בגמרא ירושלמי (פ"ג דמועד קטן ה"א) מובא מעשה שהיה עם רבי אליעזר בן הורקנוס שעבר בשוק, ואשה אחת ניקתה את הבית וזרקה את האשפה על ראשו. וכמובן שלא כעס ולא כלום, ואמר על עצמו שהיום החברים יקרבו ויכבדו אותו יותר, מפני שיש פסוק: "מאשפות ירים אביון", עיין שם.

והכוונה בזה שכאשר משפילים בן אדם, גם כשזה עד האשפה ועד העפר, לא להתייבש, אלא לקבל את זה באהבה משמים, ויצפה לישועה ולחיים טובים.

ושמעתי פעם מפי מורנו הגאון הצדיק הרב שריה דבילצקי שליט"א ששמע מנכדו של רבינו הגרי"ח זיע"א בעל הבן איש חי, שפעם אחת יצא הגרי"ח מביתו לבית הכנסת, ובלכתו בדרך שפכו מאחד הבתים מעליו מי שופכין ונפלו על ראשו, ורבינו הקדוש זיע"א לא הרים את עיניו לראות מי הוא זה, אלא חזר מיד לביתו להסתדר והחליף בגדיו וחזר בפשיטות לבית המדרש.

וכידוע שבזמן ששמעי קילל את דוד קללה נמרצת, היה מצבו של דוד קשה מאוד, שהיה זה בזמן שדוד נרדף וכולו עייף, רעב ויחף, ואין לך כאב והשפלה יותר מזה, ובזכות שאמר "ה' אמר לו קללי" (שמואל ב טז, י), זכה להיות רגל רביעי במרכבה, וכמבואר כל זה בספר הקדוש 'שמירת הלשון' לרבינו החפץ חיים (שער התבונה פרק ו'), עיין שם.

ועיין כיוצא בזה במהרש"א (קידושין ל:) על הפסוק: "אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם" (תהלים קכז, ה), שהכוונה אשפה כפשוטו, כי יש בעלי בתים המונעים את הנערים מללמוד בביתם, שאומרים שהם ממלאים ביתם באשפה, ועל כן אמר: אשרי הגבר אשר מילא על ידיהם את ביתו באשפה ואינו מונע ביתו מהם, עיין שם.

ובגמרא (פסחים קיג.) כתוב, פשוט נבילתא בשוקא. ופירש רשב"ם, שגם עבודה בזויה, כמו לפשוט עור נבלה מסרחת ולקבל כסף, כדאי לעשות. ומסתברא שהיודע כיצד להיכנע ולעבוד בעבודות כאלה ויודע שהעיקר הוא להתחתן ולהקים בית של תורה ויראה, וכן מי ששמח להיות נרדף ונעלב וקטן וצנוע ועניו, הרי הוא החכם הגדול, ומצליח במעשיו תמיד.

שאלה: מה למדים מהדין הידוע 'תתאה גבר' (פסחים עו.) לעניין האמונה?

תשובה: בגמרא (שם) נחלקו רב ושמואל אם כח העליון גובר על התחתון או להיפך, שלדעת רב עילאה גבר, ולכן דבר איסור חס שנפל על דבר היתר אסור, ולדעת שמואל תתאה גבר, ולכן בכהאי גוונא התחתון לא נאסר, עיין שם. וכתב רש"י (שם) שאף על פי שבדרך כלל כשחולקים רב ושמואל באיסורי, הלכה כרב, אך כאן הלכה כשמואל כיוון שיש שני ברייתות המסייעות אותו.

ולמדים מכאן גבי בעל אמונה, שאף שהוא תמיד עניו וצנוע ומשפיל עצמו ותמיד במדרגה התחתונה וכולם עולים עליו, ולפעמים אף מכים אותו ויוצקים עליו זהב רותח (סנהדרין צב:), עם כל זה תתאה גבר, והוא מנצח את כולם לטובה, והבן.

יג. כידוע, בצידם הימני של לוחות הברית ישנם את הדיברות העוסקות בעניינים של בין אדם למקום, ובצידם השמאלי של הלוחות את הדיברות העוסקות בעניינים של בין אדם לחברו, וזאת בכדי ללמדנו שעל ידי שמקיים את המצוות של בן אדם למקום, זוכה להגיע בקלות להשגות גבוהות באהבת ישראל.

שאלה: נאמר בתורה (שמות לד, ד) "ויקח בידו שני לוחות אבנים". ומבואר מהפסוק שנכתבו עשרת הדיברות על שני לוחות, ולכאורה מדוע לא נכתבו על לוח אחד?

תשובה: נראה שיש ללמוד מכאן מוסר השכל גדול, שכידוע בצד ימין הלוחות מובאות הדיברות הקשורות לאמונה כמו "אנכי ה'", "לא יהיה לך", ובצד השמאלי של הלוחות מובאות המצוות של בין אדם לחברו: "לא תרצח", "לא תנאף", "לא תגנוב", "לא תענה", ו"לא תחמוד" (שמות כ).

ודבר זה בא ללמדנו שרק מי שזכה לחיזוק גדול באמונה שיש בורא לעולם והכל בהשגחה מלמעלה, יש דין ויש דיין, יש שכר ויש עונש ואין מקרה בעולם כלל ואין אדם נוגע במוכן לחברו (יומא לח:). ו"חן וכבוד יתן ה'" (תהלים פד, יב), ומרגיש את האמונה באופן מעשי בפה ובלב בכל עת ועת שהכל מה' יתברך לטובה ואהבה, רק איש כזה יכול לקיים בקלות את צידו השמאלי של הלוח במצוות שבין אדם לחברו, ויכול להגיע לדרגות ולהשגות שאפילו אין לו יצר הרע להיכשל בהם, כי יצר הסקרנות והתאוות ממנו והלאה, מפני שרואה תמיד את ה' יתברך בלבד, ואשריו ואשרי חלקו (אוזוניים לתורה' שם).

יד. זקני תלמידי חכמים הם קמיע גדול להצלחת עם ישראל, ולא דווקא זקני תלמידי חכמים אלא גם זקני עמי הארץ. וזקני ישמעאלים מצווה לכבדם.

שאלה: בברכת 'על הצדיקים' מוסיפים 'ועל זקניהם', ומדוע אין מוסיפים 'ועל חכמיהם'?

תשובה: זקנים זה קמיע להצלחה ואף זקני עמי הארץ, ואפילו זקני ישמעאלים מצווה לכבדם (קידושין לג סע"א). ועוד תלמידי חכמים זקנים יש להם משמים סייעתא דשמיא ואינם טועים, ומנצחים תמיד גם נגד אותות ומופתים (ב"מ נט:). ועוד, לרמז לנו גם כשלא בולט החכמה אלא הזיקנה יש לכבדם ולהתבטל כלפיהם.

ורבינו הגדול מרן זיע"א (יחוו"ד ח"ה סי' ט) מביא בשם המדרש, שהזקנים אלו דיינים וחכמים גדולים שבישראל שבלעדם אין העולם מתקיים, ואלמלא הזקנים של סנהדרין גדולה אין העולם מתקיים אפילו שעה אחת, עיין שם. וכנראה שלפי גודל הזיקנה כך גודל התורה והמצוות שעשו עשרות שנים.

טו. מי שזוכה להאמין שהכל משמים והכל לטובה, זוכה להיות עניו, צנוע וותרן. ואין לחשוב שאם יתנהג במידת הענווה ויוותר לאחרים יפסיד מכך, אלא אדרבה בזה שיתנהג כך עם הבריות הרי שירוויח יותר מכולם, ויזכה לבית מלא ברכת ה', וזרעו יהיו מופלגים בתורה ויראת

שמים, שזה בוודאי שווה הרבה יותר מכסף או כל דבר אחר כיוצא בו שוותר עליו.

שאלה: מדוע קשה לאדם להיות עניו, צנוע, ותרן וכיוצא בזה? וכיצד ניתן להתגבר על זה?

תשובה: יצר הרע מביא מחשבה שלילית לאדם שעל ידי התנהגות במידת הענווה הוא יפסיד, שהרי אם לא ידרוש ויבקש לעצמו כלום היאך יהיה לו כבוד, פרסום ושם טוב, וכן כיצד ניתן לוותר כאשר חושב שמגיע לו ויכול להרוויח אז למה לשתוק ולוותר, ועל אחת כמה וכמה כאשר סופג עלבונות וכיוצא בזה על לא עוול בכפו ויכול להצדיק עצמו ולהראות לכולם שהוא צודק. אבל כאשר זוכה להיות בעל אמונה ולדעת שהכל משמים והכל לטובה, וכבוד, פרסום, תפקיד, משרה, שררה, שם טוב, הכל משמים, ואם ישתוק וירוויח יותר, אז בוודאי שיעשה כן וירוויח יותר מה' יתברך.

ובאמת לא יתכן שיפסיד מה שקצבו לו מן השמים, כאשר מתנהג באמונה טהורה, בשלמות וענווה, וכן ותרנות לשם שמים. ודע, שהשכר שיקבל מה' יתברך אינו חייב להיות כסף, תפקיד או כל מה שהתעקש עליו, ויתכן שהשכר הוא שיש לו שלום בית להפליא וכל זרעו מופלגים בתורה ויראה.

וזוכה להיות עובד ה' בדבקות עם בריאות תמידית, והרי זה שכרו בעולם הזה, ואפילו יותר מתפקיד וכבוד חיצוני שהיה מקבל. ובעל אמונה מעשית שזוכה לכבוד את ה' יתברך, בוודאי יזכה למעלות רבות בעולם הזה.

טז. כלה שאַמה אלמנה או גרושה, אין לכלה למנוע את אמה מללוות אותה לחופתה מחשש לסימן לא טוב, חס ושלוש, אלא אדרבה יש לה לכבדה ולהעריכה כמה שיותר בשעה יפה זו ולתת לה הרגשה טובה ולשמחה, ועל ידי זה יזכו לחיים טובים ולהצלחה גדולה בחיי הנישואין.

שאלה: האם אלמנה או גרושה יכולה להוביל את בַתה הכלה לחופה בשעה טובה?

תשובה: ברור שאין בזה סימן לא טוב, אלא אדרבה להיפך יש בזה סימן טוב מאוד ומצווה גדולה היא ושמחה וסגולה להצלחה. וסימנא מילתא היא לכלה החשובה שידעת להעריך את אמה ולכבדה כמה שיותר בשעה טובה ויפה שכזאת.

ולא יתכן שאמא, אשר גידלה את בתה שנים רבות, נאסור עליה להנות ולהתכבד מפרי גידוליה בגלל צרות שעברו עליה, וכי לא מספיק הסבל שעבר עליה עד עכשיו?! והמשמחה כמשמח את השכינה (רמב"ם הלכות מגילה ספ"ב).

ובפרט אם היא נפגעת, בוכה ומקפידה על כך, והרי זה סכנה חס ושלוש לחתן ולכלה, וכמו שאמר איוב (כט, יג) "ולב אלמנה ארנין" (ועיין בגמרא ב"ב טז.).

יז. חסד הוא לא רק במעשים שבין אדם לחבירו, אלא גם במעשים שבין אדם למקום. כלומר, כאשר אדם מקיים מצוות ומעשים טובים, הוא בעצם עושה חסד רוחני עם עצמו ועם הסובבים, ובזה מוריד שפע גדול מהשמים.

שאלה: נאמר בתפלת שחרית לפני פרשת העקדה: 'וזכור לנו וכו' את הברית ואת החסד ואת השבועה', וכן בתורה (דברים ז, יב) "את הברית ואת החסד", ויש לשאול מהו ה'חסד' האמור כאן?

תשובה: יש לדעת שחסד אינו רק במי שעוזר לחברו ומיטיב עבורו, אלא חסד פירושו מעשים טובים שעושים לכבוד ה' יתברך, חיזוק באמונה, לקבל הכל באהבה ולהיות שמח בעבודת ה'. וכמו שאומרים בברכת אבות 'וזכור חסדי אבות', כלומר בשמים זוכרים תמיד את המעשים הטובים של האבות הקדושים.

וכן, כל אחד ואחד מאיתנו, כאשר מכח האמונה מתנהג בענווה ובצניעות וזוכה להיות מהנעלבים ואינם עולבים, שומעים חרפתם ואינם משיבים (שבת פח:), וזוכה לרדוף שלום, אלו הם מעשי חסד טובים שעושים רעש גדול בשמים. ומכח האמונה בה' יתברך ניתן להגיע למעשים טובים כאלו. וזה השקעה לדורות עולם.

וזה בעצם סגולה גדולה לבטל גזירות קשות, כאשר מאמינים שהכל משמים ומשפרים ומתקנים את מעשינו עוד ועוד, לא רק בין אדם לחברו אלא גם בין אדם למקום, ומוסיפים ומהדרים במצוות, בעבודת ה' יתברך ובאמונה הרי זה חסדים שרואים אותם בשמים, וזוכים על ידי זה לישועה.

וכגודל הצער והקושי, כך גודל המעשים, וכמו מעשה חסד שעושה עם אחרים מעלתו גדולה, כך חסד שעושה עם עצמו מעלתו גדולה.

ובכלל זה השומר על גופו ונפשו, בבחינת "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" (דברים כג, יא), וכמו הלל הזקן שבהיותו מסתדר בבית המרחץ היה מכוון לעשות חסד עם גופו וקרא על עצמו את הפסוק "גומל נפשו איש חסד" (משלי יא, יז; עיין מד"ר ויקרא פרשה לד סימן ג), ועל אחת כמה וכמה כשעושה עם עצמו חסד רוחני, ובזה מקדש שם שמים ומוריד לעצמו שפע גדול, וכמו שעשו האבות הקדושים והורידו חסדים לעולם.

יח. תמיד יש לדאוג למשפחתו, לקרוביו ולקהילה הנמצא בה, ולקיים את הפסוק "ומבשרך לא תתעלם" (ישעיה נח, ז). וכן, לעזור ולסייע לכל נצרך ונזקק בסבר פנים יפות, ואפילו עזרה במטבע קטן או מילה טובה, וכל אחד והצינור שלו מהשמים (ועיין כתובות נב:).

וכן לדאוג לרוחניות של אחרים, ובכלל זה לעזור ולסייע לתלמיד בתלמוד תורה שיצליח בלימודיו ושיגדל לתפארת בישראל.

פרק ה' - תפלה ודבקות בה'

בו יבוארו הנהגות יקרות ומועילות היאך יתפלל האדם מתוך אמונה והשקט ובכוונה גדולה בכל אופן ובכל זמן

א. סוד התפלה הוא להתקרב אל ה' יתברך, ומילוי הבקשות הוא רק על פי גזירת חכמתו יתברך, ואף אם אינו נענה מיד, ידע נאמנה שלפעמים הבקשה מתקיימת אחרי שנים רבות, ואין תפלה החוזרת ריקם.

ועוד, שתכלית התפלה הוא להראות ולפרסם לעצמנו ולאחרים שהכל מאת ה' יתברך בלבד, ואליו נשואות עינינו כי רק הוא הנותן לנו כח לעשות חיל. ועיקר התפלה היא על הדברים הנראים כטבע, כגון הצרכים הגשמיים וכיוצא בהם, שאילו מה שנראה כנס, הדבר ברור לנו שנעשה על ידי ה' יתברך. ובזה זוכים להוריד שפע רב משמים לחיים טובים ולשלום.

שאלה: מדוע צריך להתפלל, והרי הכל משמים?

תשובה: משום שה' יתברך מבקש מאיתנו להתפלל. כלומר, גם אם נאמר שאין בעצם התפלה לשנות את מה שנגזר משמים, מכל מקום צריך להתפלל, כי כך ציווה ה', עבודה שבלב זו תפלה (תענית ב.). ועוד שעל ידי התפלה ניכרת אמונתו של האדם שהכל בידי ה' יתברך. זה הכלל, סוד התפלה הוא להתקרב אל ה', ואילו מילוי

הבקשות זה רק על פי גזרת חכמתו יתברך, ולפעמים הבקשה מתקיימת אחרי שנים רבות (הסטייפלר זיע"א בספרו 'חיי עולם').

שאלה: כיצד יש להתייחס אל מה שנראה כטבע?

תשובה: רבינו הנצי"ב זיע"א בספרו 'העמק דבר' (בראשית ט, כו) כתב שעניין התפלה והברכות הוא על מה שנראה כטבע, שדבר הנראה כנס כולם מתלהבים ממנו ורואים את הנס בעיניים ויודעים שזה מהי יתברך.

ולכן, מתפללים ומבקשים בתפלת העמידה על כל צרכי הגוף הגשמיים והטבעיים, ועל ידי כך מפרסם ומאמין שהכל מהי יתברך, וזה כבוד שמים, ועל ידי זה מוריד שפע מלמעלה, כי רואים בשמים שאנחנו יודעים להודות ולבקש על מה שנראה כטבע, וידוע שיהטבעי בגימטריא אלוקים.

וכשמתפללים על כך, זוכים להשגחתו יתברך תמיד, ומדויק בפסוק "שמע ישראל ה' אלוקינו" (דברים ו, ד) שזוהי השגחה פרטית על הדברים הטבעיים שמקבלים, "ה' אחד" הוא על הדברים אשר מעל הטבע. וכשאומרים: 'ברוך שם וכו', מברכים את ה' יתברך על הטבע שברא ה' אלוקינו, וכל הברכה לעולם ועד מהי יתברך.

וכנראה שזוהי עבודתו של בעל אמונה בעולם הזה, שכל מה שרואה ומקבל ואפילו בצורה טבעית, יודע להעריך ולברך שזה מהי יתברך. וזה השגה גדולה באמונה.

ב. כאשר אדם לא מתפלל כראוי, אות היא שאמונתו רפויה. נמצא, שסיבת הצרות הבאות על האדם היא אך ורק כדי לחזקו באמונה ולעורר אותו לתפלה מעומק הלב.

שאלה: האם בגלל שיש לאדם צרות מוטל עליו להתפלל או שמא מפני שחפץ הקדוש ברוך הוא בתפלוֹתיו של האדם שולח הוא אליו צרות?

תשובה: עצם זה שאנו לא מתפללים חזק אות הוא שהאמונה שלנו רפויה, ולכן יש צרות שעל ידם מתעוררים לתפלה מעומק הלב. וראיה מקריעת ים סוף שבגלל שעם ישראל לא התפללו הם נבהלו מהמצרים שרדפו אחריהם, וכמו שכתוב במדרש: לקול הזה הייתי מתאוה (שמות רבה בשלח פרשה כא), עיין שם.

בעל אמונה שמתפלל צריך להרגיש את עצמו כעני שאין לו כלום. ותמיד יש לבקש מחדש על הפרנסה, בריאות ומשפחה. ועיין בזוהר הקדוש (פ' בלק קצה.), ובפירוש רבינו בחיי על התורה (בראשית כה, כא), עיין שם.

ג. כשקורא קריאת שמע ואומר "שמע ישראל וכו'", צריך להמליך את ה' יתברך על כל העולם כולו וכל מה שקורה בעולם, מלחמות, תאוונות, רעידות אדמה וכן כל כיוצא בזה, הכל ללא יוצא מן הכלל בפיקוחו והשגחתו של ה' יתברך. ועם כל זאת לא לשכוח להמליך את ה' יתברך גם על עצמו, שכל מה שעובר עליו ללא יוצא מן הכלל הוא מאת ה' יתברך לטובתו, וליצור על ידי כך קשר אישי עם ה' יתברך, ממש כמו אבא.

שאלה: אחת מן הכוונות בפסוק "שמע ישראל וכו'" (דברים ו, ד), הוא להמליך את ה' יתברך למלך על כל העולם. וקשה, כיצד ניתן להמליך את ה' על כל גויי העולם, וכי ישמעו לנו להיכנע למלכות שמים? ועוד למה בשמע ישראל נאמר "אלוקינו" בלשון רבים, ואילו אחר כך נאמר "ואהבת את ה' אלוקיך" בלשון יחיד?

תשובה: "שמע ישראל" הוא כמו הודעה חשובה: 'שיש בורא לעולם', וזה כלל גדול לכל העולם שה' יתברך הוא המנהיג הראשי לעולם והוא יחיד ואין שניים, כלומר אין עוד סיבות. ולהמליך את ה' יתברך למלך על כל העולם, הכוונה היא שאני המאמין מוסר מודעה זו, מכוון ומודיע ומפרסם בזה שהכל מה' יתברך, ושה' יתברך הוא המלך הגדול, הפועל ועושה ויעשה כרצונו יתברך.

ולכן, כשרואים רעידת אדמה בעולם, מלחמות, תאוונות, שריפות, צונאמי ונזקים נוראים, ומכוונים כי הכל גזירת שמים בלבד הרי אנו מראים בזה שה' יתברך מלך והוא עשה את הכל. והוא מה שכתוב "אלוקינו", פסוק כללי עולמי לכל. ועוד סיבה שכתוב "אלוקינו", משום שעשה ה' עם משה את הגדולות ואת הנוראות לעשות לו שם ותפארת, ולכן כלל משה רבינו ע"ה עצמו עמהם, ואמר "אלוקינו" (רמב"ן דברים ו, ד).

אבל בפסוק "ואהבת את ה' אלוקיך" (דברים ו, ה), זה לשון אישי לכל אחד ואחד, לכן כתוב "אלוקיך" כמו "אביך", שהרי כמה שקול וזהיר היית אילו אביך היה דורש ממך משהו מסוים, כך "אלוקיך" שלימות עצומה ודבקות גדולה בה' יתברך, להרגיש קשר אישי, פרטי ופנימי בדבקות אין סוף עם ה' יתברך.

ועוד, לרמז לעם ישראל שיזכו להיכנס לארץ הקודש ולקבל פני שכינה (זוה"ק פי' יתרו עט:). כשרוצים לעורר לאמונה ולמצוות, מקשרים באופן יחיד את כל אחד ואחד עם ה' יתברך ועם התורה, וכמו שכתוב "ה' שועתי אליך ותרפאני" (תהלים ל, ג), "ובתורתו יהגה" (תהלים א, ב), שהתורה נקראת על שמו (עבודה זרה יט. וע"ע פירוש הרד"ק שמואל א טו, טו).

ד. אף על פי שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג:), ובכדי לזכות ליראת שמים צריך הרבה עמל ויגיעה, אך מכל מקום רשאי האדם להתפלל ולבקש מה' יתברך שיזכהו ליראת שמים, ובוודאי שה' יתברך יתן לו שאלתו בעין יפה.

וזו הסיבה שאם עבר אדם עבירה בשוגג הוא משמים, משום שאם ה' היה רוצה, הוא היה מטה את לבו שיזהר בדבר, ואם אכן זה לא קרה, סימן הוא שבשמים חיפשו אחריו ולבסוף תפשו אותו 'על חס'.

ומכל מקום, צריך הוא להתעורר על עצם העניין שמשמים לא סייעו בידו להימנע מהעבירה. וכנראה הוא משום שמקפידים עליו ורוצים שישב מדרכו הרעה ויתקדם בעבודת ה', ואם אכן יעשה כן, יקבלוהו באהבה. והעיקר הוא שאסור להתייאש.

שאלה: אם 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים' (ברכות לג:), כיצד בברכת 'אהבת עולם' אומרים: 'ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך', וכן בתפלת שמונה עשרה מברכים: 'והחזירנו בתשובה שלימה', ובזה אפוא מבקשים מה' יתברך יראת שמים?

תשובה: ה' יתברך אבינו הגדול אוהב אותנו תמיד. אמנם, נכון הדבר שיראת שמים זה בידינו, בעמל ויגיעה ומסירות, אבל מי שיתפלל ויבקש יראת שמים, בוודאי שה' יתן לו. ועוד שהוא מעורר סניגוריא למעלה, כי תמיד רוב העולם מבקשים גשמיות, פרנסה, בריאות, שידוכים וכיוצא בזה, וכשמגיע יהודי ומבקש יראת שמים הוא נפלא מאוד.

ומובא בגמרא (שבת י.) מניחים חיי עולם ומתעסקים בחיי שעה, ופירש רש"י שחיי עולם הוא התורה וחיי שעה היא התפלה לרפואה לשלום ולמזונות, ע"כ. ויתכן מאוד שאדם המבקש יראת שמים הופך את התפלה לחיי עולם, ואשריו.

ומפורש כן בגמרא (עבודה זרה ה.) על הפסוק: "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי וכו' כל הימים וכו'" (דברים ה, כו), שהיו צריכים לבקש יראת שמים, וכן במהרש"א (עבודה זרה, שם) מפורש כי ביד הקדוש ברוך הוא להטות לב האדם לטובה, עיין שם, וכן בפירוש רש"י (מגילה כה. בד"ה חוץ מיראת שמים) מבואר שהיכולת ביד ה' להכין לבבנו אליו, עיין שם.

ובזה מובן הסברא שגם עבירות שנכשלנו בהם בשוגג הם משמים, אמנם נכון שצריך תשובה וחרטה וקבלות, אבל אם ה' יתברך היה רוצה, היה מטה ליבנו שנזהר ונזכר ולא ניכשל, אז בוודאי שצריך להתעורר על עצם העניין שמשמים לא סייעו בידו להימנע מעבירה, כי בשמים מקפידים עליו.

ועיין מה שכתב האלשיך הקדוש (פ' צו פ"ו) 'כי אין שוגג בא על יד איש, אם לא שקדם לו עוון מזיד שהשחית נפשו', אבל ברור שאין הכוונה שזה משמים והוא צדיק, אלא הוא לא צדיק ולא כלום, והעיקר שידוע שאסור לו להתיימש, ובשמים חיפשו אחריו ותפסו אותו על חס, ויעשה תשובה ובשמים יקבלוהו באהבה. ומפורש בגמרא (ברכות יב:) כל העושה עבירה ומתבייש בה, מוחלין לו על כל עוונותיו וכו', עיין שם.

ה. האמונה ביציאת מצרים היא אחת המצוות הגדולות באמונה. ומכאן למה שמנגנים בברכת 'גאל ישראל' דווקא במילים 'ממצרים גאלתנו', כדי לחזק אותנו במצווה חשובה זו.

שאלה: מדוע מנגנים בברכת 'גאל ישראל' דווקא בפיסקה 'ממצרים גאלתנו'?

תשובה: מבאר רבינו חיים פלאגיי זיע"א בספר 'מועד לכל חי', שהטעם הוא כדי לחזק אותנו באמונה ביציאת מצרים, שזוהי אחד מהיסודות הגדולים באמונה, ולכן מזכירים זאת גם בקידוש של שבת ויום טוב שאומרים 'זכר ליציאת מצרים'. וכן, בתפלות מזכירים זאת כמה וכמה פעמים כדי לזכור מאיפה באנו, איזה מכות קיבלנו, ואיך זכינו לצאת ונהיינו לעם סגולה.

ו. המתנה הגדולה והנפלאה ביותר בעולם, אפילו יותר מהחיים עצמם, הוא הרשות שניתנה לנו מה' יתברך להלל ולשבח אותו.

יוצא איפוא, אדם שחי אפילו מאה שנה, אך כל ימיו לא עשה מצוות ולא השתמש במתנה הנפלאה שניתנה לו משמים לשבח את ה' יתברך, אדם זה הוא המסכן הגדול, רחמנות עליו. ומאידך, מי שמת צעיר רחמנא ליצלן, אך כל ימיו עשה מצוות ושיבח את ה' יתברך, אדם זה הוא אינו מסכן כלל, וזאת משום שהעיקר הגדול בחיים הוא מעשיו של האדם בחייו, ולא מספר שנות חייו בעולם הזה.

ואגב, יש השואלים שאלות בראותם אדם צעיר הנפטר רחמנא ליצלן, ובפרט כשהוא בעל משפחה גדולה, והנה על פי תורת הגלגול בוודאי שאין זו שאלה. ועוד, שהרי מי יודע מה עשה אותו אדם בחדרי חדרים...? ועוד, שהרי ה' יתברך גדול ואנחנו קטנים, ומי יעמוד בסוד ה'. ועוד, שהרי

זכותו של ה' יתברך ליטול את חלקו באדם ולפרק את השותפות בכל עת שרק יחפוץ. ולכן, נראה שהשאלה אינה במקומה, ופשוט.

שאלה: איזה מתנה יותר גדולה, עצם החיים עצמם או מה שניתן לנו רשות לשבח ולפאר את ה' יתברך?

תשובה: מהפסוק בתהלים (סג, ד) "כי טוב חסדיך מחיים שפתי ישבחונך", כתב המלבי"ם וזה לשונו הזהב: 'אם כן, החסד הוא הטוב והתכלית של החיים, והוא טוב מן החיים עצמם שהוא רק אמצעי אליו, כי על ידי החסד שפתי ישבחונך וזאת היא תכלית החיים', עכ"ל. נמצינו למדים, שהמתנה הגדולה ביותר בעולם, יותר מעצם החיים, היא שיש לנו את הרשות לשבח ולהלל את ה' יתברך.

וכיוצא בזה, כתב רבינו האור לציון זיע"א שהמתנה הגדולה היא להגביה קולו בעניית 'אמן יהא שמיה רבה', קדושה וכיוצא בזה, וזה זכות עצומה יותר מעצם השנים אשר חי בהם.

ולדוגמא, אדם שחי מאה שנה ולא עשה מצוות ולא ידע לשבח את ה' יתברך, הוא אדם מסכן. לעומת זאת, אדם שמת צעיר רחמנא ליצלן, ועשה הרבה מצוות והיה עבד ה', הוא לא מסכן.

ובזה מובן מאמר הגמרא (ברכות יח:): 'רשעים בחייהם קרואים מתיים', שכיוון שאינם עוסקים במצוות, מפסידים הם את עיקר החיים, ולכן קרואים מתיים. ועיין פירוש רש"י על הפסוק "כי טוב יום בחצריך מאלף" (תהלים פד, יא), שעדיף לחיות יום אחד ולקיים מצוות ולעסוק בתורה, ובערב למות, מאשר להיות מלך אלף שנה, עיין שם.

ושמעתי פירוש נאה על הגמרא (ברכות יח:): על מה שבכה אבוה דשמואל, כשאמר לשמואל בנו שבקרוב יבוא אליו לעולם האמת. ולכאורה למה לו לבכות, וכי צדיקים בשמים בוכים על גשמיות?!:

אלא כל זמן שהבן בעולם הזה מקיים מצוות יש לאביו עילוי נוסף בשמים. ולכן, כאב לו שיעזוב את העולם הזה, שהוא המקום ללמוד תורה, לקיים מצוות ולגרום עילוי לנשמתו (עיין בזה"ק פ' נח סב:), עיין שם.

כאשר יודעים לברך ולשבח את ה' יתברך, יש כאן הודאה שהקדוש ברוך הוא מקור כל הברכות וממנו מקבלים כל מה שיש לנו, ובזה יודעים להעריך את עצם החיים, גם כשזה נראה כמו טבע ומובן מאליו. ולכן, מודה בבוקר על העיניים, ידיים, רגליים וכיוצא בזה שבזה יכיר טובה ויתחבר על ידי כך למקור הטוב.

שאלה: מה צריך לחשוב בעל אמונה, כאשר שומע על אדם צעיר שנפטר רחמנא ליצלן, ובפרט בעל משפחה גדולה?

תשובה: בספר 'עבד לעבדי ה'" (עמ' קצח) כתוב שיש מתרצים על פי תורת הגלגול כידוע, ועוד יש לתרץ שמי יודע איזה עבירות עשה בחדרי חדרים, ועוד בה שה' יתברך גדול ואנחנו קטנים ומי יעמוד בסוד ה', ויש עוד לומר שה' יתברך לא לוקח חלק של אף אחד, שהרי משאיר את חלקם של ההורים, ולוקח את החלק שלו שזה הנשמה, וזכותו של ה' יתברך לפרק השותפות מתי שרוצה, עיין שם.

ועוד יש להוסיף ולומר, שאין מספר השנים שחי בעולם זה הוא העיקר, כי יתכן שחי מאה שנה והוא מסכן גדול שעושה עבירות, רחמנא ליצלן. ויתכן שאדם חי פחות, אמנם עשה מצוות רבות, ואשריו ואשרי חלקו.

ועיין בגמרא (נדה לו:) שהיה מחלוקת בין רב אסי ושילא בר אבינא, ומאחר שעל ידי מחלוקת זו מת רב אסי, מיד קיבל על עצמו שילא בר אבינא מיתה, ולא פחד מעצם המיתה, אלא מדין שמים. ובאמת מת, ועשו לווייה לשניהם גם יחד, ופרחים של הדס קפצו ממטיטה למטיטה, לרמז שהיה זה מחלוקת לשם שמים בהלכה בלבד. ומכאן שעצם המיתה עצמה לא הפחידה את שילא בר אבינא, אלא עצם התנהגותו עם חבריו.

ז. אף על פי שהכל בידי שמים, מכל מקום יש ביד האדם כח לעשות מעשים טובים ולעורר על עצמו רחמים, ולהיפך להיפך. ולכן, צריך האדם להתפלל לה' יתברך בכל יום שיזכה למצוא חן בעיני ה' יתברך.

וכשרואה אדם שבאים עליו כל מיני צרות ובעיות חס ושלום, יתחזק במעשים טובים, ובזה יעורר על עצמו את מידת הרחמים, ובעזרת ה' יתברך מן השמים ירחמוהו.

שאלה: האם בעל חי שטרף חיה, ואדם שהרג את הנפש, הם גם משמים?

תשובה: הלכה למעשה, הכל בידי שמים (ברכות לג:) זה כפשוטו ממש. אין מקרה בעולם אין טבע, אין מזל ואין כלום, רק ה' יתברך בלבד (ועיין רמב"ן עה"ת ס"פ בא).

וכמובן שיש כח לאדם לקבל שפע, ברכה, חן, חסד ורחמים משמים על ידי מעשיו, וכן להיפך שעל ידי מעשיו מעורר על עצמו דינים קשים, רחמנא ליצלן, בבחינת "אל קנא" (דברים ד, כד) וכן בבחינת "ונוקם על עלילותיו" (תהלים צט, ח ועיין בפירושי"י שם).

ובשמים שונאים בעל גאווה (סוטה ד:), וכן שונאים בעל מחלוקת (עיין גיטין סב. ובפירושי"י שם בד"ה פלגאה), וכן מי שלא עוסק בתורה (אבות פ"ו מ"ב) ונקרא מנודה ע"ש בפירושי"י. וכן בשמים כעסו פעם על רבא (חולין קלג. ובפירושי"י שם).

מאיך, דוד המלך ע"ה זכה לענווה (מו"ק טז סע"ב) ומצא חן בעיני ה' יתברך (יומא כב: ור"ח שם). וכל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו (ר"ה יז.), ומשמע שזה באופן כללי ותמידי. ואפילו מלאך המוות אוהב תלמיד חכם שמתנהג כך (חגיגה ה:), וכן מצינו לאבא אומנא שדרשו מהשמים בשלומו יותר מאבבי ורבא (תענית כא:), ויש להתפלל כל יום שנזכה למציאת חן בעיני ה' יתברך (ברכות ס:).

וזה תלוי במסירות נפש כשעושים לכבוד ה' יתברך, "כי בי חשק ואפלטהו, אשגבהו כי ידע שמיי" (תהלים צא, יד), כמו ר' חנינא בן דוסא שהיה עבד לפני ה' יתברך (ברכות לד:). וכנראה כשיש צרות ובעיות ופיזור הנפש וכיוצא בזה, יש לעורר את עצמו, לבטל הדינים ולעורר הרחמים, ו'מן השמים ירחמו' (ע"ז יח.), ועיין בספר 'עבד לעבדי ה'" (עמ' רכח והלאה) באריכות.

ח. בתפלת העמידה אנו מבקשים 'רפאנו ה' ונרפא', ומיד לאחר מכן 'והעלה ארוכה' ואין בזה כפל לשון כלל, משום שבבקשת 'רפאנו ה' ונרפא' אנו מבקשים מה' יתברך שירפא אותנו מהחולאים הגלויים לעיני כל, שהרי אם ה' לא ירפא אותנו מהם, עלול לצאת מזה חילול ה' חס ושלום. ואילו בבקשת 'והעלה ארוכה' אנו מבקשים מה' יתברך שאף את החולאים הפנימיים והנסתרים מעיני כל שאין בהם חשש חילול ה', מכל מקום גם עליהם אנו מבקשים מה' יתברך שירפאנו, ובזה נזכה לרפואה שלימה.

שאלה: בתפלת העמידה מבקשים: 'רפאנו ה' ונרפא וכו' והעלה ארוכה ומרפא'. ולכאורה אחר שכבר ביקש 'רפאנו', מדוע חוזר לבקש עוד 'והעלה ארוכה ומרפא', וכי אין זה כפילות?

תשובה: יש לומר, כי עומק הבקשה בבקשת הרפואה הוא לא על מה שסובל מיסוריו, אלא על זה שאם לא ירפא, עלול להיות חילול ה' בעיני המון העם. ואף בעל אמונה יקבל קצת כעין חלישות הדעת, כי הוא תמיד מפרסם שם שמים שרק לה' יתברך מגיע תהילה, בבחינת 'התהילה והתפארת לחי עולמים' (תפלות הימים הנוראים) ורק הוא רופא חולים, ועדיין סובל מחולאים וצריך חיזוק באמונה שלא תיפגע חס ושלום לא בעיני עצמו ולא בעיני אחרים. וזהו מה שמבקשים תחילה: 'רפאנו ה' ונרפא'.

והבקשה השניה היא, שגם בדבר שאין בזה חילול ה', כגון שזה חולי פנימי שלא ניכר בחוץ, והאמונה לא תיפגע, עם כל זה הרי ה' יתברך רופא רחמן ונאמן, אז בבקשה תרפא אותנו בשלמות. ומה שנתחדש במה שמבקשים עוד 'ולכל מכותינו', יתכן שבא לרבות מכות משמים היכולות לגרום ירידה רוחנית חס ושלום, ומבקשים על זה מה' יתברך. ומצינו בגמרא (כתובות לג:) שיסורים זה דבר קשה,

שאפילו חנניה מישאל ועזריה היו מתקשים לעמוד בזה, עיין שם. ובוודאי האמונה יכולה להיפגע חס ושלום ותהיה ירידה רוחנית.

והמשורר הגדול רבינו אלעזר אזכרי זיע"א, בפיוטו הנודע 'ידיד נפש' אומר 'נפשי חולת אהבתך', להיות חולה אהבה על ה' יתברך ולא חולה גופנית שיפריע חס ושלום לאהבת ה' יתברך. וכמו שסיים המשורר: 'אז תתחזק ותתרפא, והיתה לה שמחת עולם', כלומר כאשר מתחזקים באמונה, הרי זה כעין רפואה להבין ולהשכיל בהנהגת ה' יתברך.

נמצא, שיש להוסיף ולכוון בברכת 'רפאנו' לזכות להשגות גדולות באמונה, ועל ידי זה המכות והחולאים משמים מתקטנים ולא מפריעים בעבודת ה'.

ט. בעת שמברך, יצייר בדמיונו כאילו נמצא לפני ה' יתברך, ובזה יעשה כבוד שמים, וכל שכן בעת שטרוד בדבר מסוים שיש לחשוב כך, ויעזור לו אף בכוונת הברכה.

שאלה: כיצד יכול בשעת ברכתו לעשות כבוד שמים?

תשובה: בספר 'חסידים' (סי' מו) האריך מאוד שיש לכוון בזמן הברכה שברצונו לברך את ה' יתברך, אחרת אין כאן כבוד שמים. וכמו שכתב רבינו החפץ חיים זיע"א, שיש לחשוב לפני כל ברכה שהוא נמצא כעת לפני ה' יתברך (עיין בספר 'שם עולם' בסופו), ועל אחת כמה וכמה בשעת לחץ גדול וקושי מסוים וטירדות ובלבול הדעת, שיש לכוון שעושים לו כן מהשמים, ועליו להשפיל את עצמו עוד ועוד. וכן דוד המלך ע"ה היה מכוון בעת צרה להשפיל את עצמו בבחינת ירידה לצורך עליה (זוה"ק פקודי רלב:).

י. כאשר אדם מדבר עם פקיד בכיר על עניין חשוב או שמבקש משומר במקום מסוים שיאשר לו להיכנס כאשר כבר תמו זמני הקבלה, וכן כל כיוצא בזה, יכוון בעת דיבורו עמו שהוא מדבר עם ה' יתברך, וה' יתברך הוא ששם בלבו של אותו פקיד או שומר את הדברים בפיו, ואם תהיה לו זכות משמים, ישמע תשובה חיובית, ולהיפך להיפך. וזו סגולה אדירה למניעות עיכובים.

שאלה: בעת שאדם מדבר עם מלך בשר ודם, שר נכבד וכדומה, האם נכון הדבר לחשוב באותה העת שמדבר עם ה' יתברך שבידו הכל?

תשובה: כתוב במשלי (כא, א) "לב מלך ביד ה'", הרי שגם זה משמים, לכן כאשר מדבר עם מלך, שר גדול ופקיד בכיר, ויש מניעות ועיכובים, וכן שומר במקום מסוים, שמודיע כעת שהסתיים זמן הביקור ואין אפשרות להיכנס, אפשר לבקש מכולם מה שרוצה, ויכוון שהבקשה היא מה' יתברך. ואם תהיה זכות משמים, התשובה תהיה חיובית לתועלת ולשמחה רבה, ולהיפך להיפך, והוא מה' יתברך אשר שם בליבו לומר כן, והבן.

וראיה מהגמרא (ר"ה יח.) היה רבי מאיר אומר שנים שעלו למיטה וחולין שוה וכו' זה ירד מהמיטה וזה לא ירד וכו', מפני מה זה ירד וזה לא ירד וכו'? זה התפלל ונענה, לכן ירד ממיטתו, וזה התפלל ולא נענה. ומפני מה זה נענה וזה לא נענה? זה התפלל תפלה שלימה לכן נענה, וזה לא התפלל תפלה שלימה לכן לא נענה, עד כאן. ופירש רש"י תפלה שלימה, 'נתכוון'.

כלומר, כפי עומק הכוונה שכיוון בתפלתו, מראה בכך שמבין שהכל תלוי בה' יתברך. וכן במשנה (ר"ה כט.), וכי ידיו של משה וכו', אלא בזמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה וכו', עיין שם. כלומר, כאשר מאמינים שזה בידי שמים ולא בידי אדם, מיד היו מתרפאים.

והאמונה ניכרת יותר במה שמרבה בתפלה לה' יתברך. יוצא אם כן, שכל הפעולות ומעשה בני האדם הכל בידי ה' יתברך.

ולעצם השאלה, מצאנו שכן נהגו הנביאים, עיין במהרש"א (ר"ה ג): גבי נחמיה הנביא שביקש מדריוש, מלך פרס, לבוא לירושלים עיר הקודש, וכשומר לו: "אם על המלך טוב" (נחמיה ב, ה) חשב על מלכו של עולם, עיין שם. וכן, אסתר המלכה שביקשה מהמלך, התכוונה למלכו של עולם, ולכן כשאמרה: "איש צר ואויב" (אסתר ז, ו), ביקשה לומר כן על המלך אחשוורוש (כמבואר בגמרא מגילה טז.), והדברים נוראים.

וכן, יש לנהוג גם בין בעל לאשתו, שכאשר מבקשים דבר, לכוון לבקש מה' יתברך, והיה זה שכרו כפול. א. שהבקשה תתקבל, כי יש שפע גדול וחסדים גדולים כשמכוונים לבקש מה' יתברך. ב. גם אם הבקשה לא תיעשה, המצב יהיה רגוע, כיוון שמרגישים באופן מעשי שמשמים לא רוצים, וזוכים בזה לקירבת ה', וכן לנשמה בריאה בגוף בריא, וכן לשכר גדול בעתיד, ולחיי אמונה באופן מעשי הלכה למעשה.

ויש בזה כבוד גדול לה' יתברך, שאף שרואה את המלך מלווה בפמלייתו באיכות וכמות, וכן כל בעלי תפקיד, עם כל זה מרגיש באמת שה' יתברך קובע כאן, והלוואי שנזכה להרגיש כן תמיד.

ועצה טובה לזמן צרה, כאשר פלוני מחזיק אותך בטלפון זמן רב בדברים שאין בהם הכרח, ואתה מרגיש שזמנך נשרף, ואם תרמוז לו לסיים השיחה יכול להיפגע מאוד, וזה בעיה בהלכה, וכן כשיש בעיה של כיבוד הורים, העצה הטובה להתפלל באמצע

להי' יתברך שירחם עלינו, שהשיחה תסתיים לטובה, וכן הפגישה עם ההורים שתתקיים ללא תקלה.

וכן, כאשר נכנס פלוני לשיחה אישית ומאריך בדבריו, ויש תור גדול ולחץ נורא או סתם ככה שחבל על הזמן, יכוון תמיד במחשבתו להתפלל להי' יתברך להינצל מביטול הזמן לטובה, ולהי' הישועה.

יא. זיווגו של אדם הוא גזירה משמים. ארבעים יום קודם יצירת הולד יוצאת בת קול ואומרת 'בת פלוני לפלוני' (סוטה ב.). אולם, עם כל זאת, אם מעשיו של אדם רצויים לפני הי' יתברך, יכול הוא לדחות את הגזירה לזמן מסוים על ידי תְּפִלָּה מעומק הלב, ולהינשא לאישה שאינה מיועדת לו על פי הגזירה.

ולעולם יתפלל אדם על זיווגו בלשון תחנונים, ומבלי 'לייעץ' לבורא עולם על בחורה מסוימת, אלא יבקש רחמים מקירות לבו לזכות לזיווג הגון לפי מעשיו הטובים. ומכל מקום, רשאי אדם להתפלל להינשא לאישה נאה או עשירה וכדומה, ואדרבה, דבר זה יכול לסייע לו מאוד בעבודת הי', ובלבד שלא יתפשר מחמת כן על צניעות ויראת שמים.

ויש לדעת, שפעמים שעל ידי רצונות האדם ומעשיו, וכן כאשר דוחה את זיווגו או מזלזל בו, עלול הוא להפסיד את הי' בת פלוני המיועדת לו, ולכן יש להיזהר בדבר שלא לברור יתר על המידה. וכשיש הדרכה נכונה על פי דעת תורה צרופה, הכל מתקדם על הצד הטוב ביותר לחיים טובים ולמזל טוב.

שאלה: כתוב בגמרא (מו"ק ח:) שאסור לישא אשה בחול המועד, משום שאין מערבין שמחה בשמחה. ומכל מקום, לארס אשה התירו מחשש שמא יקדימנו אחר (שם יח:). וכן, התירו לעשות כך בתשעה באב מפני אותו הטעם. ולכאורה קשה, שהרי הכל משמים וארבעים יום לפני יצירת הוולד קובעים בשמים בת פלוני לפלוני (סוטה ב.), ואיך יתכן שיזכה בה אחר, ואם כן מדוע ימהר להתארס?

תשובה: תירצו בגמרא (מו"ק יח:) שמא יקדמנו אחר 'ברחמים', כלומר על ידי תְּפִלָּה. וביאר הנימוקי יוסף (י: מדפי הרי"ף), שעל ידי התְּפִלָּה ניתן לדחות את הגזירה של בת פלוני לפלוני לזמן מסוים, ואחר כך תתקיים גזירת בת פלוני לפלוני על ידי שיגרשנה או שימות ואז תחזור לבן זוגה, והמהרש"א (חידושי אגדות שם) שיבח פירוש זה.

ומכאן הכח העצום שיש לתפלה, ובפרט לפירוש רש"י (שם) שאי אפשר להתפלל סתם שרוצה את בת פלוני, אבל יש באפשרותו על ידי התפלה לגרום שבת פלוני תמות, אם הוא לא ישא אותה, ע"ש, והדברים נוראים!

ויש פירוש נוסף בעין יעקב (שם) שאם המתפלל מעשיו רצויים, אז יש כח לתפלתו לשנות גזירת שמים.

ולכל הפירושים, רואים את גודל האמונה שמתפלל מעומק הלב משום שמאמין שה' יתברך קובע את זיווגו, ויכול לפעול נגד מה שהכריזו בשמים עד כדי מיתה ממש. ואשריו מי שמתפלל בלשון תחנונים, וכמו שהמליץ רבא בגמרא (שם), מבלי לתת עצות על בחורה מסוימת, אלא מבקש רחמים מכל הלב לזיווג הגון לפי מעשיו הטובים, וגם בזיווג ראשון.

ומפורש בזוהר הקדוש (פי' ויחי רכט.) שיש כח בתפלה ובמעשים טובים וזכויות רבות לדחות את הגזירה של בת פלוני לפלוני. ועיין בספר 'פניני רבינו הקהלות יעקב' שלפעמים על ידי מעשיו ורצונותיו, וכן כאשר דוחה ומזלזל בזיווגו, יכול להפסיד את הבת פלוני שלו, עיין שם.

שאלה: בחור שרצה להינשא אך ורק לבחורה נאה מאוד, משכילה או עשירה ולבסוף הצליח. האם אינו סותר למה שכתוב בגמרא שארבעים יום וכו' בת פלוני לפלוני (סוטה ב.)? והאם בכלל מותר להתפלל על כך?

תשובה: נכון שמפורש בגמרא שהנושא אשה לשם ממון הווין לו בנים שאינם מהוגנים (קידושין ע.), עיין שם. מכל מקום, יש לומר שהוא דווקא כשמכוון לשם ממון ומתפשר על יראת שמים, אבל כשיש יראת שמים ומבקש גם עזרה כספית אין בעיה, ואדרבה היא תסייע בידו להקים בית של תורה. וכידוע מהרמ"א (אבה"ע ר"ס ב) שכתב: כל מה שיתן לו חמיו יקח בעין יפה ואז יצליח, עיין שם, והברכה של רבינו הרמ"א שווה מיליונים.

וכידוע שדעת רבינו החפץ חיים זיע"א, שלפני השידוכין יש לבדוק את המצב הכלכלי של המשפחות כדי שיתאים לשני הצדדים. וכידוע מהגר"א זיע"א שבחורה נאה עם יראת שמים זה מצוין, וכוונת הפסוק "סקר החן והבל היופי" (משלי לא, ל), הוא באופן שחסר צניעות ויראת שמים, וכן כתב ב'פלא יועץ' (ערך יופי ע"ש), ועדיף פחות יופי ופחות כסף, והעיקר להקים בית של תורה. וכשיש הדרכה והנהגה נכונה, הכל מתקדם על הצד הטוב ביותר במזל טוב ולחיים טובים.

שאלה: האם נכון לבקש בתפלתו לה' יתברך שינשא דווקא לפלונית שליבו חפץ בה?

תשובה: אין לבקש בתפלתו שרוצה להינשא דווקא לפלונית, כי יתכן שאינה זיווגו כלל, והוא הדין לחולה שלא יבקש שרוצה להתרפאות על ידי רופא פלוני, כי יתכן שרפואתו היא על ידי רופא אחר, אלא יבקש אשה טובה עדינה וצנועה ומידות טובות, ובשמים יכוונו עבורו את הטוב ביותר, וכן יבקש רפואה שלמה, ובשמים מכוונים עבורו את רופא פלוני וסם אלמוני.

וכוונת הדברים שלא לתת עצות לה' יתברך כיצד להסתדר, ולכן אין לבקש מה' שלא ירדו גשמים בזמן החתונה וכיוצא בזה, אלא לבקש שיהיה הצלחה בחתונה וקידוש ה' גדול, ואם תהיה הצלחה מה' יתברך, אזי גם שלג לא יפריע כי יש ברכה משמים (ועיי בגמרא מו"ק יח: וכן ברכות סד. ובספר על"ה עמ' רנו).

יב. אדם הלוקה בחוסר ביטחון בה' מביא על עצמו קשיים ועיכובים וחוסר ברכה במעשי ידיו. לדוגמא, אדם שמדבר דיבור חול בשבת באופן האסור, וכן המזדרז בברכת המזון ובאמירת 'עלינו לשבח', וחושב שעל ידי כך ישיג את מבוקשו, הרי זה נובע מחוסר ביטחון בה', וגורם לעצמו שעל ידי זה לא תשרה ברכה במעשיו חס ושלום. ויש להיזהר בזה מאוד.

שאלה: אילו ענייני אמונה למדים מהפסוק "מקץ שנתיים ימים" (בראשית מא, א) [פסוק זה נאמר על פרעה שחלם שני חלומות לאחר שנתיים ימים משחרורם של שר המשקים ושר האופים מבית הסוהר]?

תשובה: מפסוק זה למדים כמה חידושים בעניין האמונה: **א.** הקדוש ברוך הוא עושה הכל, גם על ידי חלומות. **ב.** על חוסר ביטחון יש קנס שנתיים. **ג.** עד הישועה צריך תמיד להתפלל.

ומכאן, כאשר יש עיכובים פה ושם וקשיים מסוימים, שהכל הוא בגלל חוסר ביטחון שלנו, וגם אם דיבר דיבור חול בשבת באופן האסור הרי זה חוסר ביטחון, וכן המזדרז בברכת המזון ובתפלתו ובאמירת 'עלינו לשבח', כי חושב שזה יעזור לו יותר מאשר עצם הכוונה שמדבר עם ה' יתברך, ולכן התוצאות בהתאם, שעל ידי כך יש עיכובים ואין ברכה במעשיו.

ובוודאי שיוסף הצדיק עשה כן, ולא חשב לשנוא את אחיו ולנקום בהם ולא חשב שהם גרמו לו להיות במצרים בין הגוים בבור, אלא דן אותם לכף זכות ואמר: "אלוקים חשבה לטובה" (בראשית נ, כ), וזה גרם לו להיות מלך על ידי חלום. נורא ואיום, והבן.

יג. אם נמצא האדם לפני אירוע חשוב, כגון חתונה וכיוצא בזה, ופוחד שלא יבואו המוזמנים מפני הגשמים, אין להתפלל לעצירת גשמים, אלא יתפלל באופן כללי שיהיה הצלחה, וה' יתברך יסייע לחיים טובים ומזל טוב.

שאלה: אם נמצא האדם לפני אירוע חשוב, ופוחד שהגשם 'יהרוס' לו את האירוע, האם יכול להתפלל שלא ירדו גשמים בזמן האירוע?

תשובה: כשאדם מתפלל לה', עליו לדעת שאין לתת עצות לה' יתברך, אלא יש לבקש ברכה והצלחה ומהשמים מסדרים הכל. למשל, אם יש לו חתונה והוא חושש שמא ירד גשם ולא יבואו לשמוח בשמחתו, לא יתפלל ויבקש שבזמן החתונה לא ירד גשם, אלא להתפלל שתהיה הצלחה בחתונה על הצד הטוב ביותר.

וזאת מכמה סיבות. הראשונה, לא צריך לעזור לה', צריך רק לבקש ישועה, ואת הדרך לישועה ה' יודע יותר טוב מאיתנו. השנית, אם יבקש על גשם לא ינצל מהפרעה אחרת, אבל כשמבקש שיהיה הצלחה באופן כללי אז מונע בכך את כל ההפרעות בכללן שלא יהיו.

ובפרט, יש לבקש שהחתונה תהיה בצניעות ובקדושה, וגם אם יורד שלג זה לא נורא, העיקר שתהיה ברכה והצלחה בחתונה, לחיים טובים. ומרומז בפסוק: "ה' יגמור בעדי" (תהלים קלח, ח), וכן הפסוק: "לא אל גומר עלי" (שם נו, ג), כלומר ה' יתברך גומר את הסיפור לחיים טובים.

יד. בעת שמתפלל לה' יתברך, יש להאמין בכוחו של ה' יתברך שרק הוא מסוגל לעזור ולהושיעני. ואם לא מאמין בכך בשלמות, אזי נראה כמשקר בתפלתו, חס ושלום.

והסבא מנובהרדוק היה אומר: תפלה עוזרת על פי הטבע, ואילו תרופה שהצילה הוא נס, נורא ואיום!

שאלה: מה מכוון בעל אמונה בשעה שמשבח את ה' יתברך?

תשובה: בגמרא (יומא סט:) מבואר, שהנביאים פחדו לומר על ה' יתברך 'האל הגדול הגבור והנורא', מכיון שיש גלות וצרות ודוחק נורא ומפני כך לא מרגישים את כוחו של ה' יתברך, עיין שם.

ומכאן למד רבינו הסטייפלר זיע"א בספרו המתוק 'ברכת פרץ' (פי עקב), שכשמשבחים את ה' יתברך צריך להרגיש את השבחים שזה אמת באופן מעשי ממש, אחרת השבחים לא מדויקים וחסר בכבוד שמים.

וזה הסיבה שאין מנחמין את האדם בשעה שמתו מוטל לפניו, וכן אין מרצין לאדם בשעת כעסו, מכיוון שכעת הראש לא פעיל ולא זמין להבין חשבונות שמים, ואין כאן נחמה והבנה כלל ועיקר.

ולפי זה, כל המהות של התפלה זה אמונה שמתפללים ומבקשים מה' יתברך, כי מאמינים בו בלבד שהוא כל יכול, וזה כבוד שמים באמת (ועיין פרש"י עירובין מג רע"ב בד"ה עבדים הן).

טו. בעת תפלתו, יצייר במחשבתו שנמצא לפני ה' יתברך, וה' יתברך שומע את דבריו כאשר ידבר איש לרעהו (מס"י פ"ט). וכן, יקפיד לשבת דרך ענווה, ולא ישען לאחוריו וישב דרך היסבה, אלא ראשו כפוף ויתן יד ימין על שמאל, ויתפלל בהכנעה לפני ה' יתברך (רבינו יונה בתחילת 'ספר היראה').

שאלה: כיצד צריך לשבת בשעת התפלה?

תשובה: בעל אמונה מרגיש בתפלה שהוא מדבר עם ה' יתברך, מלך מלכי המלכים. וכמו שכתב רבינו הרמח"ל בספרו 'מסילת ישרים' (פ"ט) 'מי שהוא בעל שכל נכון, במעט התבוננות ושימת לב, יוכל לקבוע בלבו אמיתת הדבר איך הוא בא ונושא ונותן ממש עמו יתברך, ולפניו הוא מתחנן ומאיתו הוא מבקש, והוא יתברך שמו מאזין לו מקשיב לדבריו, כאשר ידבר איש אל רעהו, ורעהו מקשיב שומע אליו, עכ"ל. ורואים עליו כובד ראש ורצינות, הכנה נפשית, ישוב הדעת, שמחה בתפלה ובעבודת ה'.

בנוסף, מקפיד גם על צורת הישיבה בתפלה, כמו שכתב רבינו יונה (תחילת 'ספר היראה'), וכשיושב להתפלל, לא יסמוך לאחוריו, כלומר לא ישב עם גב זקוף שלא יהיה כיושב בדרך היסבה, ולא יהיה נוטה לצדדיו, דרך גאווה, אלא יושב וראשו כפוף, שלא יראה פני היושב נגדו חוץ לארבע אמותיו, ושני אציליו על עצם הירך מקום חיבורו לגוף מכאן ומכאן, ושתי ידיו תחת לבושו, הימנית על השמאלית כנגד טבורו, ואל יפשוט רגליו, אך יהיו שוקיו על עומדן, למען תהיה יותר ברעדה וביראה, עיין שם. ורבינו יונה חי לפני שבע מאות שנה, ודבריו הם כפסק הלכה.

וכגודל צורת הישיבה בתפלתו, כך גודל הרגשתו את ה' יתברך, וזו הטהרה וההכנה הרצויה ביותר למבינים. וכן, בזוהר הקדוש (פ' בלק דף קצה ב') מאריך על סדר התפלה: בפסוקי דזמרה להתנהג כעבד, בקריאת שמע למות על קידוש ה', בעמידה כמו עני שאין לו כלום, בשמע קולנו להיות חסיד, להתוודות ולבקש גם על כלל ישראל, עיין שם.

והובא כל זה למעשה בספר 'כף החיים' (סימן קיט ס"ק ג), עיין שם. הנהגות אלו ותנועות כאלו ומחשבות עמוקות בסדר התפלה, מתאים מאוד לבעל אמונה שמרגיש באמונה מעשית את ה' יתברך.

טז. לבעל אמונה יש 'דעת' והוא כעין רוח הקודש היודע מה דורש מאיתו ה' יתברך, ובכך יודע אף לכוון היטב בתפלתו ובמה צריך להשתפר.

והרוצה להגיע לאמונה מעשית, לא די בכך שיודע את ה' יתברך בשכלו, והדברים נאמרים מהשפה ולחוץ, אלא לדעת לחיות את חייו מתוך אמונה, ולהבין שזה בנשמה שלו, בתוך תוכו וזה בטבע שלו לעולמים.

שאלה: מהו ביאור המילים 'חכמה, בינה ודעת', וכיצד עניין זה קשור לבעל אמונה?

תשובה: ביאור המילים 'חכמה בינה ודעת', הוא ש'דעת' זה עיון, לשון עיניים, שרואה ומבין ומדייק על כל אות ואות בתורה ובגמרא, ולזה אמרו (נדרים מא.) 'דעת קנית מה חסרת', ורש"י מוסיף (שמות לא, ג) 'דעת' זה רוח הקודש, ועיון אמיתי דומה לרוח הקודש שזה כמו נבואה, להבין ולדייק. ורבינו הגדול משה הלוי זיע"א כתב באחת ההקדמות בספריו היקרים, שבאמת עיון זה רוח הקודש שמכוון לאמת ממש כמו רוח הקודש.

ומכאן לבעל אמונה שמכוון בתפלה בעיון באמת, 'דעת קנית', ואז יודע מה רוצה ה' יתברך ממנו, ומה שרואה בעיניו כל היום, מעיין וחושב מה רוצים לרמוז לו מהשמים בזה. כי אמונה זה כעין רוח הקודש שמרגיש את השגחת ה' יתברך עליו תמיד.

ומכאן לאמונה מעשית כל רגע, "וידעת היום" (דברים ד, לט) זה אמונה וידיעה בשכל, אך צריך להגיע לדרגה של "והשבות אל לבבך" (שם) להרגיש בלב, כל הזמן וכל רגע, דבקות בה' יתברך בבחינת "כי אתה עימדי" (תהלים כג, ד). כאשר האדם נושם, יושב, עומד, הולך, מדבר, כותב, לומד, נוסע, אוכל ושותה, מרגיש את ה' יתברך העושה לו כל אלה, ואז יזכה באמת לקירבת ה' יותר ויותר, ואם ה' יתברך ציווה עלינו להגיע לבחינת "והשבות אל לבבך" שזה עיון שבלב, אז בוודאי שניתן להגיע לכך.

עד כדי שאם באמצע השינה יעירו את האדם ושאלוהו 'מה אכל היום?', יהיה לו קשה לענות מיד, אבל אם ישאלו לשמו ולמשפחתו וכתובת ביתו, אזי יענה מיד, כי זה בנשמתו ובתוך תוכו, וכך צריך להיות כח האמונה בלבנו, שזה בטבע שלנו ובדם שלנו לעולמים, והבן.

יז. אף על פי שיש מצווה לכוון בד' מיתות בית דין בעת אמירת "אחד", מכל מקום ידוע מהנועם אלימלך במאמרו המפורסם הנקרא 'צטיל

קטן, שיש להמחיש באופן מעשי מיתת בית דין. ומצינו ארבע מקומות בתפלה שיש לכוון בהם למסור נפשו על קידוש ה' :

הראשון בקריאת שמע באמירת "אחד" (בא"ח שנה ראשונה פ' וארא אות ט).

השני בברכת אבות באמירת 'למען שמו באהבה' בתיבת 'באהבה' (שם פ' בשלח אות יב).

השלישי במזמור "לדוד אליך ה' נפשי אשא" (שם פ' כי תשא אות יג), ובזוהר הקדוש (פ' במדבר קכא). מחמיר מאוד במי שלא מכוון בזה, עיין כה"ח (סי' קלא ס"ק לא).

הרביעי יש לכוון כך באמירת 'ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו' (הובא בסידור 'איש מצליח').

ונראה שרצוי להמחיש לעצמו בכל פעם את עניין המיתה, כגון סקילה, כאילו זורקים אותו מבנין גבוה מאוד, כמו 'עזריאלי', על קידוש ה'. וכן שריפה, יראה עצמו כנגד מדורה גדולה ושורפים אותו על קידוש ה' לכבוד ה' יתברך. וכן ימחיש לעצמו מיתת הרג, שכעת כורתים את ראשו וזורקים אותו לאשפה ונהפך להיות מאכל לבעלי החיים. וכן ימחיש לעצמו מיתת חנק, כאילו ממש תולים אותו על עץ גבוה, ועושה כן בשמחה לכבוד ה' יתברך.

ויתכן היום שיש יצר הרע כל כך גדול ותאוות וגירוים למיניהם, רחמנא ליצלן, וכן תאוות אכילה ועישון סגריות, שכולו תאוה, גאוה ויסורים (כדברי רבינו הח"ח זיע"א), המתגבר על תאוות אלו, הרי זה כמו מיתה ממש וכמו קורבן על גבי המזבח. ולפעמים בשמים מתיחסיים לכך כ'עקידת יצחק', לרוב הכנעתו לקבל הכל באהבה מה' יתברך, ואם יכוון להתקדש באותו הרגע, יגיע לדבקות והשגות גבוהות.

וכידוע מתענית הראב"ד, שעל ידי אכילה נחשב לתענית. ורבינו בעל 'שומר אמונים' בספרו 'שולחן הטהור' מאריך בזה, שיש להתפלל לפני הסעודה על הפרנסה, לומר וידוי ולתת צדקה בכדי לתקן את הנפשות המגולגלות באוכל שלא יזיקו לנו. ורבינו הקדוש הבן איש חי (שנה ראשונה פ' בהר בחוקת) האריך בזה מאוד, עיין שם.

ורבינו הגר"ש פינקוס זיע"א היה אומר, שכדי להיזהר מלשון הרע צריך להרגיש על עצמו באותו רגע כאילו הוא מת. ונמצא שניתן להגיע להשגות גדולות בדי' מיתות בית דין, ללא צורך בגלגולי שלג ותעניות קשות, וגם אין צורך למקווה ב'מים קרים' [בגימטריא מת], כי במחשבות טובות על קידוש ה' יגיע להשגות גדולות.

ודומה לכך מה שפירש רש"י על אברהם אבינו ע"ה, שביקש מה' יתברך לרחם על סדום ועמורה, באומרו לפניו: "ואנכי עפר ואפר" (בראשית יח, כז), ולכאורה מה כוחה של טענה זו לבקש חנינה על סדום ועמורה? וכנראה שהוא מה שהוקשה לרש"י, ולכן ביאר רש"י הקדוש בזה הלשון: 'וכבר ראוי הייתי להיות עפר על ידי המלכים, ואפר על ידי נמרוד, לולא רחמך אשר עמדו לי, עיין שם.

וכנראה שהמוסר עצמו למות באמת ובמחשבה מעשית עושה רעש גדול בשמים, שיכול לבקש גם רחמים על סדום ועמורה, ועל אחת כמה וכמה על עניינים אחרים.

ומכאן על מעלה זו, שיש בזה כבוד שמים גדול מאוד, כי המרגיש עצמו מת אז בוודאי לא מקפיד על כלום בעולם הזה, ועושה הכל על פי תורת ה' יתברך, ואשריו ואשרי חלקו.

יח. בפרשת "שמע ישראל" נמצא כל יסוד האמונה בה' יתברך, ורבינו הגדול מרן החיד"א בספרו 'מעגל טוב', מביא שסיפר לו מלך מרוקו על עצמו כי מאמין הוא בה' יתברך, והציע לו החיד"א שיקרא כל יום פרשת שמע ישראל לחיזוק האמונה, מפני שאמונה זו מצווה עולמית וכל העולם חייבים בה.

ומעשה היה בחכם אחד, אשר בבין הזמנים היה עובד מטעם המשמר האזרחי, ושומר במקום ציבורי גדול, וראה איש אחד וחשש ממנו שהוא מחבל, רחמנא ליצלן, וביקש ממנו תעודת זהות, ואמר שאין לו, ביקש ממנו לומר "שמע ישראל", ואמר מיד כל הפסוק, ופטרו לשלום.

ומצינו בשואה שהיו אלפי ילדים יהודים וגוים שניצלו מציפורני הנאצים ימ"ש, ואחר שהגיעו למקום מבטחים, לא ידעו כיצד להבחין בין יהודי לגוי, והגה"צ הרב יוסף כהנמן זצ"ל שהקים עולה של תורה בארץ הקודש, נכנס לאולם ששהו באותה עת אלפי ילדים, השתיקם וצעק "שמע ישראל וכו'" ומיד כל הילדים היהודים רצו אליו. והוא כעין סימן וקודו הסודי של עם ישראל.

ובגמרא (סוטה מב:) אמרו על גוליית הפלשתי שרצה לבטלן מקריאת שמע שחרית וערבית, שידע אותו רשע שבזמן שעם ישראל ממליך את ה' יתברך שחרית וערבית אינו יכול עליהם. וכן בגמרא (שם מב.) בשם רשב"י: 'אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל אפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע שחרית וערבית, אין אתם נמסרים בידם, עיין שם.

יט. בקריאת שמע יש להמליך את ה' יתברך על כל העולם. לדוגמא: כשרואים רעידת אדמה בטורקיה או את נשיא ארה"ב אף על פי שאינו דומה לאמריקאי, שליטי לוב ועירק שנהרגו, אם חושב מיד שהכל

משמים, אזי ברגע אחד זוכה להמליך את ה' יתברך על טורקיה, אמריקה, לוב ועיראק, והבן.

וכאשר רואים את הכל בעיניים של אמונה, יש כאן מלכות שמים שלימה, ועל אחת כמה וכמה בדבר פרטי הקשור לכל אחד מאיתנו.

כ. קריאת שמע בזמנה מעלתה יותר מעסק התורה (ברכות י:).

כא. מצוות צריכות כוונה (שו"ע או"ח סי' ס סעי' ד), ויותר יזהר בפסוק ראשון של קריאת שמע, שהוא קבלת עול מלכות שמים, שלא יהא לבבו פונה לדברים אחרים כלל ועיקר (רשב"א ברכות יג:).

ועיין לביאור הלכה (סי' קא סעי' א ד"ה המתפלל) שכתב שאף אם לא כיוון ואחר כך מיד חזר למקומו, צריך עיון לדינא אם יצא ידי חובתו. וזה נורא ואיום! ויש להיזהר שלא תבוא מחשבה זרה כלל.

וכן איתא בזוהר הקדוש (תיקוני הזוהר סוף תיקון סו) כמו חתן וכלה "והיו לבשר אחד" (בראשית ב, כד), כך באמירת "שמע ישראל" (דברים ו, ד), צריך לסלק מעצמו כל המחשבות החיצוניות, עיין שם. נורא ואיום ואוי לנו מיום הדין. ועצה טובה להגיע לכך, לחשוב על כל מילה ומילה והמשך המילים כמו דרשה והרצאה, כך שמוחו יהיה תפוס תמיד.

כב. כשם שישראל מייחדים את שמו של ה' יתברך למטה, כך מתייחד שמו למעלה בעליונים, ומלאך עומד למעלה בשמים ומחכה לזמן שיקרא אדם ישראל קריאת שמע בכוונה הרצויה, ובזה נעשה יחוד ה', ועל ידי זה המלאך מברר את כל ניצוצי הקדושה (זוה"ק פ' ואתחנן רסג).

כג. כתוב בשולחן ערוך (או"ח סי' סא סעי' ד) שנוהגין לקרוא פסוק ראשון בקול רם כדי לעורר הכוונה, ועל אחת כמה וכמה שהחזן קורא בקול רם, שהרי בכך מעורר את כולנו ומקדש שם שמים, ואשריו.

כד. דורשת הגמרא (פסחים כב:) שכל אתין שנכתבו בתורה באו לרבות ענין מסוים, ומה שכתוב: "ואהבת את ה' אלוקיך" (דברים ו, ה) בא "את" לרבות תלמידי חכמים, כמו "את ה' אלוקיך תירא" לרבות תלמידי חכמים (פסחים שם), ומכאן מה ששנינו 'מורא רבך כמורא שמים' (אבות ד, יב), וכתבו הרמב"ם (רפ"ה מהלי ת"ת). וכן לאהבת תלמידי חכמים 'מאן

דרחים רבנן' (שבת כג:), וכן להידבק בתלמידי חכמים (כתובות קיא:), הוא מצוות עשה מהתורה (רמב"ם דעות פ"ו ה"ב), וזה נובע מאהבתם עד שנדבק בהם, וכן מעצם אהבת התורה (מסכת כלה רבתי פרק ג).

כה. "בכל לבבך" (דברים ו, ה) - היינו כנגד אברהם אבינו ע"ה שאהב את ה' יתברך יותר מבנו יחידו ואהבו יצחק. "בכל נפשך", הוא כנגד יצחק אבינו ע"ה שאהב את ה' יתברך יותר מגופו. "ובכל מאודך", הוא כנגד יעקב אבינו ע"ה שמאס בעושר ונעשה "איש תם יושב אהלים" (בראשית כה, כז), היינו עוסק בתורה (ספרי פ' ואתחנן פיסקא לב).

"בכל נפשך" (דברים שם) - מובא בתשב"ץ שהמוסר נפשו על קידוש ה' אין לו הרגשת כאב, כלומר שבחסרון אהבת ה' יתברך יכאב לו יותר מכל כאב גשמי, והקירבה לה' יתברך תהיה למעלה מהרצון הטבעי שלו, כי חסרון בעבודת ה' יתברך קשה לו יותר מכל צער גשמי שבעולם, וזה נורא למתבונן בעומק מצוות עשה מהתורה של אהבת ה' יתברך (ועין יבי"א ח"ו חי"ד סי' יג).

כו. בגמרא ברכות (סא:) ביארו מדוע נאמר "בכל מאודך", והרי נאמר "בכל נפשך"?! אלא לומר לך שיש אדם אשר ממונו חביב עליו מגופו, ולכן נאמר "בכל מאודך", וגופו, היינו יסורים קשים ומיתה ואפילו הכי חביב עליו ממונו (בן יהוידע שם).

ומכאן שבשמים פועלים ומחזקים כל אחד ואחד לפי מעשיו, ואיש כזה צריך לחזקו על ידי שכתוב בתורה "בכל מאודך", אף שזה טעות בידו, צריך לכוון אותו לעבודת ה' יתברך תמיד.

פרק ו' - ביאורי תפלה

בו יבוארו ביאורים כוונות והוספות בתפלה

א. ההבדל בין עניין ההודאה בבקר כ'מודה אני לפניך' לבין ענין ההודאה בתפלה כ'מודים אנחנו לך', הוא שבאמירת 'מודה אני לפניך' מודיע ומפרסם העניין, אך לא בכוונת ההודאה, ולכן כתוב 'לפניך', כלומר אני מפרסם לפני ה' יתברך שהנשמה שחזרה אלי הבוקר זה רק על ידו.

וכן בעת שמברכים 'ברוך אתה ה'', איננו מברכים את ה' יתברך, אלא מפרסמים שה' יתברך מקור הברכות העולמי, וכך 'מודה אני', כלומר מודה ומתוודה לפרסם ולשבח שהכל בזכות ה' יתברך, מודה ומתוודה לשון וידוי, והבן.

ואילו 'מודים' שבתפלת העמידה, זה הודאה לה' יתברך על הכל, וזה הלשון 'מודים אנחנו לך', כלומר אומרים כן לה' יתברך, אני מודה לך על הכל.

ב. יש לכוון בברכות השחר גם על הטובות אותם אנו זוכים לקבל יום יום מהקדוש ברוך הוא, מעבר לכוונת המילים הפשוטה.

שאלה: מה יש לכוון בברכות השחר מלבד הכוונה הפשוטה?

תשובה: 'הנותן לשכוי בינה' - זו הודאה לה' יתברך על שנותן לנו להבחין בלב בין יום ללילה ובין אור לחושך. ויש להוסיף ולכוון בין אמת לשקר, בין צדיק אמיתי למזויף, וכן להבחין היטב בין אדם מכובד לאדם פשוט. כי יש פשוט שהוא חשוב מאוד לפני ה' יתברך, וזה לא פשוט להיות פשוט.

'פוקח עיורים' - שבלילה ישן כמו עיוור, ובבוקר קם ורואה ונהנה מהשמש והאור. ויש להוסיף שלא להתלהב מכל מה שרואים, כמו עיוור שלא רואה, וממילא אינו מתפעל מכל מיני דברים חיצוניים, בבחינת "לפני עיוור לא תיתן מכשול" (ויקרא יט, יד), עיוור בגלל התאוות (רמב"ם פיהמ"ש דשביעית פ"ה מ"ו).

'מתיר אסורים' - שבלילה ישן כמו אסור שלא זו ובבוקר נע ונד בשמחה. ויש להוסיף ולכוון שה' יתברך מתיר העיכובים והבעיות, מתיר מהצער של גיל הרוקות, מתיר מבית האסורים, וכן רק הוא זה שמתיר את האדם מתאוותיו האוסרות אותו, כאומרם ז"ל (פ"ו דאבות מ"ב) אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה. והעיכובים משמים בלבד.

'זוקף כפופים' - על שהיה כפוף כל הלילה, וכעת עומד זקוף. ויש להוסיף ולכוון, שכאשר משאלות לבו מתגשמות ויוצא לרחוב בקומה זקופה עם הרגשת ביטחון ונראה טוב בעיני כולם.

'מלביש ערומים' - ברכה על הבגדים לכסות גופו. ויש להוסיף לכוון על בגדים מכובדים שאיתם מגיע לאירועים ופגישות שונות ונראה מכובד וחשוב בעיני כולם.

'הנותן ליעף כח' - לפני השינה היה עייף בחבלי שינה, ובבוקר קם ערני, חושב, זריז ונמרץ. ויש להוסיף ולכוון שיהיה לו כח לפעול ולעשות היום לכבוד ה' יתברך כי הוא כעת בריא וחזק, בבחינת "חדשים לבקרים רבה אמונתך" (איכה ג, כג).

'רוקע הארץ על המים' - הודאה לה' יתברך שהמים בים, והקרקע יבשה ונוח ללכת עליה. ויש לכוון ולהוסיף, כאשר הכל דופק עם סדר נכון ומדויק, בבחינת הולכי דרכים ועוברי דרכים, ואין עיכובים, ואין בורות, שיחין ומערות (עי' רש"י ב"ק נ:). הרי זה הודאה גדולה לה' יתברך, ובפרט בבית שהכל נקי ומבריק, מרוצף ומסודר.

'המכין מצעדי גברי' - על עצם ההליכה בצעדים נוחים וכל גופו מטלטל בצורה נכונה בלי כאבים. ויש להוסיף ולכוון, על פי התוכניות שלו באותו יום, כמה פגישות, נסיעות, אירועים ומקומות שצועד לשם, שהכל מכוון משמים: כיצד יגיע, מתי יגיע, כיצד יתעכב, מתי הליכה, מתי ריצה, וכן למה ירוץ, האם ירוץ לבית הכנסת שזה מצווה (ברכות ו:). או ירוץ ויברח מחמת הסכנה, וכיוצא בזה. וכן, אם ימעד ויפול וישבור ידו ורגלו חס ושלום או שיזכה להיות בבחינת "רגלי חסידיו ישמור" (שמואל א ב, ט).

'שעשה לי כל צרכי' - להודות על נעילת הנעלים, שאם הוא יחף קשה לו לצאת ולבוא. ויש להוסיף ולכוון להודות שאין לו כאבים ולא פצעים ברגלים, ונעים ונוח עם הנעלים, וגופו ושדרו מתוקנים ומסודרים ובריאים בזכות הנעליים הנוחות שנתן לו ה' יתברך (עיי' שבת קכט.), ועוד להודות על מה שבאופן כללי ה' יתברך עושה לו צרכיו, ומה שאין לו, כנראה שבינתיים הוא לא צריך, ולכן משמים טרם נתנו לו.

'אוזר ישראל בגבורה' - שהוא כעין חגורה למען הקדושה, להפריד בין הלב לערוה. ויש להוסיף ולכוון, שעל ידי החגורה, הבגדים תפוסים ומהודקים ומסודרים, ויש נוחות בבגדיו לא לוחץ ולא נופל, ויש בזה הרגשת ביטחון לפעול ולהתאמץ ואין חששות ואין ספיקות ואין כלום.

'עוטר ישראל בתפארה' - כאשר מכסה ראשו, ומכוון לקבל בזה יראת שמים והכנעה לה' יתברך. ולהיפך גאווה וגסות הרוח (קידושין מט:), ויכוון שבזה רואים עליו שהוא יהודי ומקדש שם שמים כל רגע. ובפרט כאשר גודל הכיפה וכיסוי הראש מכסה את רוב הראש בזמן התפילה ורואים עליו שהוא שייך לעולם התורה.

'שלא עשני גוי' - לכוון להודות לה' יתברך שזכיתי להיות יהודי וזכיתי לשמור תורה ומצוות וזכיתי לבוא לבית הכנסת להתפלל. והמדקדק שמח להוסיף לכוון ולחשוב על הגוי המפורסם בעולם שיש לו כבוד ועוצמה ופרסום, ועם כל זה אני עפר ואפר היהודי הקטן שווה ממנו! שזוכה לברך ברכות השחר ולהתפלל ולצעוק 'יהא שמיא רבה מברך וכו'', וזה שווה מיליונים מהנאות הגוי.

ועיין בגמרא (ע"ז סה.) במעשה עם רבא שאמר לאותו גוי מפורסם בעל הנאות, רחמנא ליצלן, דידן עדיפא טפי, עיין שם. וצריך בזמן הברכה לעבוד על עצמו ולהגיע

למחשבה והרגשה כזאת באמת. וכשלא מרגיש כן, עליו להתפלל על כך ולקרוא תהלים שיזכהו ה' למחשבה זו, "ואדברה בעדותך נגד מלכים ולא אבוש" (תהלים קיט, מו).

'שלא עשני עבד' - שחייב במצוות כאשה בלבד ואין לו חלק ונחלה בתורת ה' יתברך. וגם יכוון להוסיף שלא להיות עבד לתאוות, רחמנא ליצלן. כל האנשים בעולם עבדי התאוות הם (אבן עזרא במדבר ו, ז), בבחינת 'גיבור הכובש את יצרו' (אבות פ"ד מ"א), אבל 'עבד בהפקירא ניחא ליה' (כתובות יא).

'שלא עשני אישה' - שאינה חייבת בכל המצוות. וגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה (בבא קמא לח).

'המעביר חבלי שינה מעיני ותנומה מעפעפי' - להודות לה' יתברך שאין כאבים של שינה ואין צורך לנמנם. ויש להוסיף ולכוון להודות לה' יתברך על שהצליח להירדם ולישון במנוחה, ולא סבל מנדודי שינה ולא מהפרעות בשינה ולא מחלומות מפחידים וכיוצא בזה, אלא מעביר הכל. והוא רגוע עם שלוה ושמחה לכבוד ה' יתברך.

שאלה: האם שינה עמוקה 'כמו תינוק' או נידודי שינה הם גם משמים?

תשובה: בוודאי, מי שישן וערבה שנתו, זה מתנה משמים בבחינת "ושכבת וערבה שנתך" (משלי ג, כד). והסובל מנדודי שינה זה גזירה משמים בבחינת "בלילה ההוא נדדה שנת המלך" (אסתר ו, א). וצריך מצד ההשתדלות לעשות טיפול רפואי.

ואם קם מאוחר לתפלה, גם כשהתכוון והכין עצמו ועשה השתדלות על ידי שעון מעורר או ביקש מאחרים שיעירו אותו, ועם כל זה נרדם חזק, זה משמים בבחינת "ותרדמה נפלה על אברם" (בראשית טו, יב), וכן הפסוק "וישכב במקום ההוא" (בראשית כח, יא), ובנביא (איוב ג, יג) "ישנתי אז ינוח לי".

ויש להודות הרבה לה' יתברך על שינה מתוקה ומחזקת, בבחינת 'הנותן ליעף כח', 'המעביר חבלי שינה מעיני', והכל משמים. ובטבע שהטביע ה' בעולמו בצרכי האדם, גבי שינה המחזקת את הגוף, צריך זמן ארוך של בין שש לשמונה שעות, לעומת זה באכילה דיו בין שעה לשעתיים, במשך היום.

ויתכן שמה שעשה כך ה' יתברך, הוא שיוכל האדם לעסוק בתורה, ולא למלא את בטנו ברוב שעות היום. ויתכן עוד שבשמים עשו כן, כדי שאדם יתעכב בביתו עם אשתו זמן גדול יותר, מזמן האכילה ושאר דברים כדי לשמחה ולהרגיעה, ועל ידי זה מרבה את שלום ביתו, כאשר נמצא בביתו שעות מסוימות כפי הצורך, ומגדלה ומחבבה (ועיין רש"י ד"ה שנעשה לה כאישה סנהדרין יט:).

ג. בסידור המדוייק והנפלא 'איש מצליח' כתב שיש לכוון בשלושה דברים לפני אמירת קריאת שמע:

א. לקרוא קריאת שמע של שחרית. ב. לקבל עליו אלוקותו יתברך. ג. להאמין ביחוד ה'. ולפני קריאת שמע של ערבית כתב במצווה ראשונה, לכוון לקרוא קריאת שמע של ערבית.

ונראה שהוא חלק מהמצווה לכוון בבוקר 'של שחרית' ובערב 'של ערבית', וכלשון הפסוק "בשכבך ובקומך" (דברים ו, ז). ומה שכתוב במצווה השניה לקבל אלוקותו יתברך, הכוונה כנגד מצוות עשה "אנכי ה' אלוקיך" (שמות כ, ב). ומה שכתוב במצווה שלישית להאמין ביחוד ה', הכוונה כנגד "לא יהיה לך" (שם ג), וכדעת חז"ל הקדושים (ברכות יג.), שבפרשה ראשונה צריך לקבל על עצמו עול מלכות שמים.

ד. ביאור המילים בקריאת שמע ומשמעותם למעשה

"שמע" תשמע, תבין, תאמין ותקבל.

"ישראל" יהודי.

"ה'" שיש בורא לעולם, וכמו שכתוב: "בראשית ברא אלוקים" (בראשית א, א), ו"אנכי ה' אלוקיך" (שמות כ, ב).

"אלוקינו" תקיף וחזק אין סוף, ומכוון ומנהיג אותנו תמיד בהשגחה פרטית.

"ה' אחד" "אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה), "לא יהיה לך" (שמות כ, ג), ולכוון להמליך את ה' על כל העולם כולו. באות א' - לכוון שה' יתברך יחיד בעולם, באות ח' - יכוון ז' רקיעים בשמים ואחד בארץ, ובאות ד' - על ד' רוחות העולם, ובעיקר עלי ועל זרעי וזרע זרעי עד סוף כל הדורות, מלכות גמורה ושלמה.

להמליך, פירושו להאמין שהכל משמים ואין עוד סיבות, כי ה' אחד ואין עוד מלבדו, ויכוון לקבל על עצמו ד' מיתות בית דין, וזה מלכות שלמה.

"ברוך שם וכו'" מבורך שם הוד מלכותו תמיד.

"ואהבת" לכוון לקיים מצוות עשה מהתורה של אהבת ה' יתברך. תחשוב על הטובות שקיבלת מה' יתברך כל ימי חיך. ה' יתברך אין כמוהו בעולם, והאהבה הראשונה היא אך ורק לה' יתברך, כמו אברהם אבינו ע"ה שאהבו לה' יתברך, אהבה שאינה תלויה בדבר, אלא רק בגלל שהוא ה' יתברך (ועיין זוה"ק פ' ואתחנן רסג:).

“את ה' אלוהיך” ה' יתברך שהוא מנהיג אותך כל רגע ושניה. “אלוקיך” לשון יחיד כמו אבא שלך הקשור אליך באופן מיוחד.

“בכל לבבך” בכל הלב, מאה אחוז לה' יתברך, כולל שמחה ואהבה יותר מבניו וממשפחתו (זוה"ק פ' במדבר קיז:). ויכוון גם לעובדו בשמחה (זוה"ק פ' ואתחנן רסז). ולאחר מכן, אהבת התורה ואהבת ישראל באופן פרטי לאהוב כל יהודי, אבל אוכל ותענוגות העולם הזה לא אוהבים אלא אוכלים עם אהבת ה'.

“ובכל נפשך” לכוון למות על קידוש ה', מסירות נפש כפשוטו (זוה"ק פ' אחרי מות סח.). לדוגמא, להסכים למות מיד, ולא לחלל שם שמים בעבירה מתרי"ג מצוות (יו"ד סי' קנז סעי' א), ומקיים כאן מצוות עשה מהתורה של קידוש ה'. ויחשוב כמדבר אל עצמו: 'אני מסכים למות, רוצה למות ושמח למות ברגע זה לכבוד ה' יתברך'.

“ובכל מאודך” בכל ממונדך, וכל מה שעובר עליך, ואתה רוצה מאוד מאוד, כי הכל שייך לה' יתברך, וכולנו בביטול גמור לפניו.

“והיו הדברים האלה וכו' על לבבך” תקבל בכובד ראש את הדיבורים הנזכרים לעיל, באמונה ואהבת ה' יתברך, על ליבך תמיד, ולהרגיש כל יום ממש מחדש (ברכות סג:) התחדשות וחידושים בדיבורים אלו.

“ושננתם לבניך” תלמד את בניך אמונה ואהבת ה' והשגות רוחניות תמיד.

“בשבתך בביתך” שהנושא העיקרי בבית יהיה אמונה ואהבת ה', וכל ענייני העולם הזה טפלים וארעים, והכל הבל הבלים.

“ובלכתך בדרך” לחשוב תמיד בלכתו בדרך, ולא לבזבז את החיים בסקרנות ובהבטה מעלה ומטה, אלא להיות בעל מחשבה גם ברחוב. שהרי בעל אמונה ואהבת ה' הינו מנצל כל רגע וכל שניה לכבוד ה' יתברך (רמב"ם הלכות דעות פ"ה ה"ח).

“ובשכבך ובקומך” לישון מתוך קבלת עול מלכות שמים, ויקום מיד באמירת 'מודה אני' ביראה ופחד (רבינו יונה 'בספר היראה' עמ' א).

ועוד יש לומר שמה שכתוב: “בשכבך ובקומך”, כלומר שתקבל עול מלכות שמים בלילה על כל מה שעבר עליך כל היום, ובבוקר תקבל עול מלכות שמים על כל מה שעבר עליך כל הלילה, והבן.

“וקשרתם לאות” מצוות תפילין של יד, “והיו לטוטפות” מצוות תפילין של ראש, “וכתבתם” מצוות מזוזה, לזכור את ה' יתברך תמיד.

ה. בספר 'חובות הלבבות' (בפתיחה לשער היחוד), מונה עשר מצוות בפרשה ראשונה של קריאת שמע:

א. "שמע ישראל ה'" כלומר, יש בורא לעולם, יש בעל הבית, אדון הכל היה הווה ויהיה, אנכי ה' אלוקיך.

ב. "אלוקינו" כלומר, משגיח עלינו תמיד כל רגע ורגע, תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם.

ג. "ה' אחד" כלומר, אין שתיים, אין עוד סיבות, "לא יהיה לך אלוקים אחרים על פני" (שמות כ, ג).

ד. "ואהבת" כלומר, שאהבת ה' יתברך היא אהבה ראשונה, חזקה ומושלמת, מפני שהוא ה' יתברך ואין כמוהו ואין עליו. ואם נוסיף לחשוב על מספר השנים שאנו חיים בעולם הזה, וה' יתברך דואג לכל צרכינו, נוסיף על כך אהבה רבה ואהבת עולם.

ה. "והיו הדברים האלה על לבבך" כלומר, שיש להכניס עמוק ללב ולהרגיש כך תמיד שה' יתברך הוא המיוחד בעולם ואוהבים אותו יותר מכולם, ומרגישים תמיד שזה חלק ממנו, יותר מרמ"ח איברים ושס"ה גידים שלנו, ובחיזוק כזה תעבוד את ה'.

ו. "ושננתם לבניך" כלומר, ללמד את הבנים אהבת ה' יתברך תמיד שיהיה רגיל ושנון על פיהם.

ז. "ודברת בס" כלומר, גם עם עצמך תדבר ותחשוב על זה תמיד, בבית, בהליכה, בשכיבה ובקימה, בבחינת "שויתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים טז, ח), ואפילו בבית הכסא ובבית המרחץ (חכמת שלמה או"ח סי' פה סעי' ב).

ח. "וקשרתם" הוא להניח תפילין של יד כנגד הלב, ולכוון שכח הגוף עיקרו תלוי בלב ויהיה כולו משועבד לה'.

ט. "והיו לטוטפות" הוא להניח תפילין של ראש כנגד המת, ולחשוב תמיד על ה' יתברך ולהשתמש במחשבה לכבוד ה' יתברך, ושכל העולם הזה הינו אמצעי לכבוד ה' יתברך.

י. "וכתבתם על מזוזות ביתך" הוא מצוות מזוזה שמניח על שער הבית והחדרים, והכוונה בכך שכל זמן שנכנס ויוצא יפגע ביחוד ה', שמו של הקדוש ברוך הוא, ויזכור אהבתו, ויעור משנתו ומשגיותיו בהבלי הזמן, וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו, והולך בדרכי מישרים (רמב"ם הלי מזוזה פ"ו הי"ג).

ו. מצווה להוסיף בתפילה תוספות מעומק הלב לה' יתברך. ותפלות כעין אלה תמצא בספרים: 'פלא יועץ', 'יערות דבש', 'חפץ חיים' ו'חיי אדם'.

וכך אני נוהג להוסיף ב'שמע קולנו':

א. חטאתי עוויתי ופשעתי לפניך אני וביתי (כה"ח קיט ס"ק ג).

ב. פרנסנו פרנסה טובה, לחם לאכול ובגד ללבוש.

ג. בטל מעלינו כל מיני גזירות קשות ורעות.

ד. גזור עלינו ועל כל עמך ישראל, בכל מקום שהם, גזירות טובות ישועות ונחמות.

ה. בורא עולם בקנין, השלם כל הבניינים, וזכה את כל הרווקים והרווקות שהגיע זמנם, וכל הרוצים להינשא, שיזכו לחופה. ושיזכו לראות בנים צדיקים, וחיים טובים.

ו. זכנו לחתנים צדיקים, מוצלחים ומבורכים לעבודתך וליראתך.

ז. עשה למען שמך הגדול והושיענו, ואנחנו לא נדע מה נעשה כי עליך עינינו, ואתה צדיק על כל הבא עלינו, כי אמת עשית ואנחנו הרשענו (עי' מהרש"א סנהדרין סד).

ט. אנא ה' הושיעה נא (בי פעמים ולכוון בפרטות).

י. אנא ה' הצליחה נא (בי פעמים ולכוון בפרטות).

יא. לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה, למען יחלצון ידידך (תהלים קח, ז).

יב. " הושיעה ימינך וענני" (שם), "לישועתך קיויתי ה'" (בראשית מט, יח. ויחזור פסוק זה האחרון כמה פעמים, כפי הצורך, ויכוון כל פעם על בקשה מסוימת לעצמו ולאחרים).

יג. הרחמן יעשה עמנו ניסים ונפלאות כשם שעשה לאבותינו.

יד. הרחמן יברך עלינו את השנה הזאת לטובה, לברכה ולחיים טובים, אהבה ואחוה שלום ורעות [בחורף, ותן טל ומטר על כל פני האדמה], וכבוד שמים גדול וקידוש השם גדול וכובד ראש גדול למען שמך הגדול.

ז. 'מודים אנחנו לך שאתה הוא ה' אלוקינו וכו'" - כלומר, מודים לה' יתברך שהוא אלוקינו המשגיח ומחייה אותנו, ואנחנו לא בידי מלך בשר

ודם שהוא שוכח, עצבני וניתן לשינויים חיצוניים, אלא רק בידי ה' יתברך. שאצלו אין שכחה, אין טעות, ויש רק תועלת והכל לטובתנו בלבד. ותודה רבה לה' על הכל, וכך באמת צריכים להרגיש תמיד, כמה טוב שאנחנו בידי ה' יתברך בלבד.

ח. תְּפִלַּת 'אלוקי נצור', מקורה בגמרא (ברכות יז.). והקשר בין 'נפשי כעפר לכל תהיה' לבין 'פתח ליבי בתורתך' הוא ללמדנו, שמי שזוכה להיות עפר בחייו (סוטה ה.) זוכה לתורה, שאם זכית להגיע לדרגת מדבר, תזכה להגיע לתורה מהר סיני.

וזה גם המשך התְּפִלָּה 'וכל הקמים עלי לרעה, מהרה הפר עצתם', שמבקשים על אנשים רעים שלא יבואו לנצל את רצוננו להיות עפר. כמו שביקש דוד המלך ע"ה "סכל נא את עצת אחיתופל" (שמואל ב טו, לא), ומכאן שבעל אמונה מרויח מכל הכיוונים.

לומר 'נפשי כעפר לכל תהיה' זה לא עונש כדי לזכות לתורה ולעולם הבא, אלא להיפך זה זכות, עוצמה וכוח, לדעת שענייני העולם הזה הם הבל הבלים, אין להם המשך ונצחיות כלל, ובעל אמונה, ענוותן וצנוע, הוא האדם הבריא בעולם.

ט. מה שאומרים בסיום התְּפִלָּה: 'ונפשי כעפר לכל תהיה', אין הכוונה לעפר העליון שמרגיש שדורכים עליו, אלא הכוונה לעפר הנמצא בעומק האדמה שלא מרגיש כלום שדורכים עליו מלמעלה, ואפילו משאיות, רכבות וטנקים העוברים עליו אינו מרגיש בעומק כזה. וזה מתאים למידת ההשתוות של חובות הלבבות (שער יחוד המעשה פ"ה).

י. הוספות לפני 'עושה שלום'

א. יהי רצון מלפניך, אלוקי ואלוקי אבותי, שתזכני ליראת שמים, וזכני למידת הענווה, וזכני להתגבר על הכעס, וזכני למידות טובות, וזכני לפה קדוש, וזכני לחן לחסד ולרחמים.

ב. זכני להשלים את הבניין הגדול [בית המדרש 'עטרת חכמים'] לעבודתך וליראתך, וזכנו להרבות כבוד שמים בעולם, וזכנו להרבות טהרה וקדושה בישראל, וזכנו להרבות בכל מקום ומקום אהבה ואחוה שלום ורעות.

ג. לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה, וזכנו לחתנים וכו'. יהיו לרצון וכו'...

יא. עבודת ה' לפני ברכת 'המוציא'

א. לכוון לפטור את כל המאכלים והמשקים בברכת 'המוציא' (השלי"ה הקדוש ויבי"א חיי עמי קלד ס"ק יג) חוץ ממיני מזונות וגלידה, בכדי שנוכל לברך עליהם ולהשלים בזה מאה ברכות (אור לציון ח"ב עמ' קב).

ב. אם אחד מברך לכולם, יהא זהיר לכוון להוציא את השומעים, ויזהיר את השומעים לכוון לצאת ידי חובה, ושלא יענו 'ברוך הוא וברוך שמו' (או"ח סי' ריג סעי' ג).

ג. יזהרו השומעים, לפני טעימה מהפת שלא לדבר ולא להתעסק בשום עסק, לא להאכיל את הקטנים ולא להכין אוכל או משקה זה לזה (או"ח סי' קפג סעי' יב וסי' קצא סעי' ג).

ד. לכוון שמקיים מצוות עשה מהתורה של עבודת השם "ולעבדו בכל לבבכם" (דברים יא, יג), כלומר בכוונה רצויה שלימה, לשמו, בלי הרהור רע (רמב"ן בספר המצוות מצווה ה).

ה. לעשות המצווה ביראה ובאהבה, אחרת אינה עולה למעלה (תיקוני זוהר תיקון י' כה:).

ו. לפני הברכה יחשוב שמדבר עם ה' יתברך, ועומד או יושב לפני ה' לעשות רצונו, באהבה וביראה (רבינו החפץ חיים בספרו 'שם עולם' פ"י).

ז. לשמוח במצווה, היינו שכעת מברך לפני ה' יתברך (רבינו החפץ חיים בספרו 'אהבת חסדי ח"ד פ"ג).

ח. לפני הברכה יעורר רצונו לברך ולשבח את ה' יתברך על הלחם, וכן לפני כל ברכות הנהנין וכיוצא בזה (רבינו החפץ חיים בהשמטות בסו"ס 'כל כתבי הח"ח' ח"ב).

ט. בכל ברכה שהיא מדרבנן יש לכוון לקיים מצוות עשה ולא תעשה מהתורה של (דברים יז, י) "על פי התורה וכו' אשר יורוך" (רמב"ם הל' ממרים פ"א ה"א).

יב. לקט מהספר הנפלא 'אוצר כוונת המצוות'

בכל מצווה מקיים שמונה מצוות הכלולות בה, חוץ מהכוונות הנזכרות לעיל, והם מצוות עשה מהתורה.

א. מציאות ה' שציווה על מצווה זו.

ב. יחוד ה', וכלול באמירת לשם יחוד.

ג. יראת ה', בלי יראה לא עולה למעלה.

ד. אהבת ה', בלי אהבה לא עולה למעלה.

ה. שמחה בה', שמחה במצוות וכנזכר לעיל.

ו. ולעבדו בכל לבבכם, מקיים מצוות עשה מן התורה.

ז. במחשבות אלו מקיים מצוות עשה מן התורה של לימוד תורה.

ח. על עצם עשיית המצווה.

ועיין משנ"ב (סי' ה ס"ק א) שיש להיזהר בכל המצוות שלא יהיה "מצוות אנשים מלומדה" (ישעיה כט, יג).

יג. יש לבאר מדוע כופלים בברכת המזון 'הטוב והמטיב', ועוד לאחר שאמר 'המלך הטוב', אם כן איזה מעלה נתווספה במה שאומר 'המטיב'?! וצריך לומר שבאמת זה היינו הך, וזה כפל לשון לספר על טובות ה' יתברך.

ובגמרא (ברכות מח:) כתוב, הטוב שלא הסריחו, והמטיב שניתנו לקבורה. וניתן לומר את שני הפירושים גם במילת 'הטוב', אלא כדי לחזק את כבוד ה' יתברך עלינו ולספר רובי טובותיו נאמר כן.

וכן, מה שאומרים ב'מודים אנחנו לך': 'הטוב כי לא כלו רחמך' ומרחמים כאלה יוצא עוד, 'המרחם כי לא תמו וכו'', וכל זה לכבוד ה' יתברך במילים רבות. וכן, 'ועל כולם יתברך ויתרומם ויתנשא וכו'.

יד. "הרחמן הוא ישתבח בשמים ובארץ" כן הנוסח בברכת המזון. ולכאורה וכי בשמים חסר כבוד שמים, והרי מפורש בפסוק "וצבא השמים לך משתחויים" (נחמיה ט, ו) ורק כאן בארץ יש בעיה למחוסרי אמונה שאינם רואים כבוד שמים? וצריך כעת להבין מה הפשט בזה.

כידוע, ניתן להוסיף בקשות לפי הצורך בהרחמן בברכת המזון (כמבואר בסידור הנפלא 'איש מצליח'), וכן אני נוהג להוסיף:

הרחמן הוא יזכנו ליראת שמים ולמידות טובות.

הרחמן הוא יזכנו לחן, חסד ורחמים בעיני כולם.

הרחמן הוא יזכנו לשמחה תמידית בעבודת ה'.

הרחמן הוא יזכנו לאהוב כל יהודי כנפשי ומאודי, ולא לצער אף נברא.

הרחמן הוא יזכנו לבנים ובנות אוהבי תורה ויראת שמים.

הרחמן הוא יזכנו לחתנים וכלות, משפחות טובות, וכתר שם טוב.

הרחמן הוא יזכנו להיות עבדי ה' באמת ולקדש שם שמים ברבים.

הרחמן הוא יזכנו להרבות תמיד כבוד שמים בעולם.

הרחמן הוא יזכנו להינצל מיצר הרע, מעין הרע ומעין רעה.

הרחמן הוא יזכנו לזכות את הרבים.

הרחמן הוא יזכנו שלא ניגע לריק ולא נלד לבהלה.

הרחמן הוא יזכנו להיות בריאים וחזקים תמיד בעבודת ה'.

הרחמן הוא יסיר מעלינו כל מיני מזיקים, פחד ובהלה.

הרחמן הוא יזכנו להיות תמיד בחברה טובה.

הרחמן הוא יזכנו להיות בעלי אמונה בה' ולאמונה מעשית, מאמינים בני מאמינים.

הרחמן הוא יזכנו תמיד לשלום בית ברוחניות ובגשמיות.

הרחמן הוא יזכנו לבית מלא ברכת ה'.

הרחמן הוא יזכנו להתבטל לגדולי ישראל האמיתיים שליט"א.

הרחמן הוא יזכנו להתנהג תמיד על פי דעת התורה בלבד.

הרחמן הוא יזכנו להתרחק מהמוֹדָה והאופנה והנהגות של עמי הארץ.

הרחמן הוא יזכנו למידת הענווה הטהורה.

הרחמן הוא יזכנו לאהבת התורה ויראת שמים כאוויר לנשימה.

הרחמן הוא יזכנו למחשבות טובות וקדושות תמיד.

הרחמן הוא יזכנו לדון לכף זכות כל יהודי.

הרחמן הוא יזכנו להתגבר על הכעס והגאווה.

הרחמן הוא יזכנו לעשות את רצונו כרצונו.

הרחמן הוא יזכנו להתחזק תמיד בצניעות ובקדושה.

הרחמן הוא יזכנו לאהוב את המצוות, ולשנוא את העבירות.

הרחמן הוא יזכנו לכוון בתפילה מילה במילה, ולחזור בתשובה שלמה לפניו.

הרחמן הוא יזכנו לקיים את הפסוק "שוייתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים טז, ח).

הרחמן הוא יזכנו שלא לצער אף נברא בעולם.

פרק ז' - הודאה לה'

בו יבוארו הנהגות יקרות ומועילות וחשיבות עניין ההודאה לה' יתברך

א. עבודת קודש היא להגיש תודה לה' יתברך על כל פעולה ופעולה, ולו הקטנה ביותר. וזהו הטעם שתיקנו לנו חכמים 'מאה ברכות' בכל יום, כדי שנאמר ונגיש מאה 'תודות' לפחות בכל יום.

שאלה: יהושע אמר לעכן: "שים נא כבוד לה' אלוהי ישראל, ותן לו תודה" (יהושע ז, יט). כיצד ניתן לתת תודה לה' יתברך באופן מעשי?

תשובה: זו עבודת קודש להגיש כל רגע ורגע תודה לה' יתברך, כל מה שאתה רואה, נוגע, משתמש, נהנה, ממש להרגיש כן, בכל מכל כל, שהכל מה' יתברך, ולהרהר במחשבה לעצמך 'תודה לה' יתברך'.

ובכלל זה, לברך מאה ברכות לפחות בכל יום (שו"ע או"ח סי' מו סע' ג), שהם מאה תודות. וכן צדי"ק מצוות [צ' אמנים, ד' קדושות, י' קדישים, ק' ברכות], שהם תודות לה' יתברך על כל הנשמה וכל הנשימה. ופעולת השתחויה, גם בזה יש גילוי על תודה לה' יתברך, כמו שכתוב: "ואקוד ואשתחוה לה'" (בראשית כד, מח), "וישתחו אברהם" (שם כג, יב), "ויקדו וישתחו" (שם מג, כח), "וישתחו ישראל על ראש המטה" (שם מז, לא).

וזה יועיל להרגיש כל היום "שויתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים טז, ח), כי בכל פעולה ופעולה, כולל הפשוטה ביותר שעושה, ה' יתברך בעזרו, ומבטא כן באמירת תודה לה' יתברך ואפילו במחשבה.

ויועיל להתחזק בנקודת האמונה הנזכרת, על ידי שימחיש לעצמו כן, כגון שרוצה לקחת לעצמו לבוש מסוים כגון חולצה, גרביים, מכנסיים, אך מוצא בגד שונה, פחות נח, פחות עדין, קצת לוחץ, אבל זה מה שיש כעת, והזמן קצר, ומכוון שזה מה' יתברך וזה מה שנותן לו ה' יתברך. בפרט אם יכול לקחת בעיניים עצומות מן הבא בידו, אשריו ואשרי חלקו, שמרגיש על ידי זה את ה' יתברך באותו זמן.

וכן, בזמן האכילה, כאשר מגישים את האוכל בקערה מרכזית, שמשורת דרך ארץ צריך ליקח מן הבא לידו, היינו מהקרוב אליו, ולא יבחר חלק משובח יותר (בא"ח ש"ר פ' בהר בחוקותי סע' ז הל' ז), ויאמין באמונה שלימה שזה מזומן לו משמים, ועל ידי כך מתבל האוכל בתבלין טעים של אמונה. וזה חלק מעבודת קודש של בעל אמונה.

ובכלל זה, כאשר המלצר באירוע שואל 'מה בשבילך?' שיאמר לו, אין לי בחירה מיוחדת, מה שתמצא גם אני רוצה. ואם טעים לו באמת מנה זו, אז יש כאן הרגש עבודה על תאוות האכילה, ובין כך ובין כך מתחזק באמונה.

ב. הטעם לחיוב מאה ברכות בכל יום על פי האמונה הוא, שנזכור את ה' יתברך בכל רגע ורגע ונזכה לקבל על ידי זה יראת שמים טהורה.

ומכאן, שכאשר רוצים לחזק את הציבור היקר ליראת שמים, יש לעורר על חיוב מאה ברכות בכל יום בכוונה, בהתלהבות ובשמחה גדולה.

שאלה: מה העניין והטעם בשלהם יש לברך מאה ברכות בכל יום?

תשובה: הנה מלבד הטעם המובא בטור (אורי"ח סי' ק) שהוא מפני שהיו מתים מאה אנשים בכל יום בזמן דוד המלך, ולכן תיקנו לברך כל יום מאה ברכות שתעצר המגיפה. הנה, הרמב"ם (רפ"ק מהל' ברכות) מונה טעם נוסף שקשור לאמונה, שהרי צריך לזכור את ה' יתברך תמיד, ומשמים מסייעים לנו לעשות כן על ידי מאה ברכות כל יום, שבזה נזכור את ה' יתברך תמיד ונקבל יראת שמים.

ומכאן מודעה רבה לאורייתא, כשרוצים לכוון ולחזק את הציבור ליראת שמים, יש לעורר ולחזק את כולם על אמירת מאה ברכות ויותר, בכוונה בהתלהבות ובשמחה ובפיסוק נכון.

וכמו שידוע משם הרב צדקה זצ"ל ראש ישיבת 'פורת יוסף', שיש לחלק את הברכה לשלושה חלקים. וכידוע מהזהר הקדוש (פ' במדבר קיז): שיש לברך בשמחה, והישועות בדרך, ולהזכיר את ה' יתברך בשמחה ובהתלהבות, ויש בזה כבוד שמים, בעין טובה, לב טוב ואהבה שבלב, עיין שם. ואין לך קמיע גדול מזה.

ג. לא רק על עצם הנשימה יש לאדם להודות לה' יתברך כל רגע ורגע, אלא אף על איכות הנשימה, שאין שיעול והנשימה קלה ונעימה, יש להודות במאוד מאוד.

וכן, יש להודות לה' יתברך על הדופק הסדיר, על הלחץ דם המדויק ועל הסוכר היציב, ושכל רמ"ח האיברים ושס"ה הגידים פועלים במרץ נפלא ובלי הפסקה מאה ועשרים שנה לחיים טובים ולשלום!

שאלה: על הפסוק "כל הנשמה תהלל יה" (תהלים קנ, ו), דרשו חז"ל (מד"ר בראשית פי"ד סי' ט) שצריך להודות על כל נשימה ונשימה. עד היכן וכיצד צריך להודות?

תשובה: נראה שלא רק על עצם הנשימה יש להודות ולהלל, אלא גם לכוון להודות על איכות הנשימה, שאין שיעול, אין ליחה, אין דלקת, והנשימה קלה כמות שהיא, נעימה וטובה. וכדאי מידי פעם, כאשר שותה כוס תה בבית או קורא בספר, והכל שקט רגוע ושמח, להטות אוזן ולשמוע את הנשימות של עצמו ולכוון להודות לה' יתברך על כל נשימה ונשימה.

ויש להודות על הכמות ועל האיכות, על הדופק, על לחץ דם המדויק, על סוכר היציב, ועל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו הפועלים במרץ נפלא בלי הפסקה מאה ועשרים שנה.

ופעם רבינו הרא"ם שך זיע"א קיבל טיפול בבית החולים, והגיע הרופא הגדול לבקש ברכה. שאלו הרב: 'כל כמה זמן הרופא מחליף אוטו?' ענה הרופא כל שנתיים. אמר לו הרב, 'והלב שנתן לנו ה' יתברך מזמן הלידה, האם כדאי להחליף?' חייך הרופא ואמר: 'לא, לא, זה הכי טוב.'

ויתכן שהסגולה לאיזה אבר מסוים בגוף שנחלש ולא מתפקד בשלימות, שיכוון לקדשו ולעשות בו מצוות ולהודות לה' יתברך גם על אותו אבר באופן מיוחד. כגון, אם יש לו כאב בעיניים, יכוון לקדשם על ידי שישמור אותם מכל מראה רע, ורפואת הנשמה תשפיע חיות על אותו אבר גשמי לחיים טובים ושלוש.

וראיה לכך מחנה הנביאה, שאמרה לפני ה' יתברך, ריבונו של עולם כל מה שבראת באשה לא בראת דבר אחד לבטלה, עיניים לראות, אוזניים לשמוע, חוטם להריח, פה לדבר, ידיים למלאכה, רגליים להליכה, כך תן לי בן ואניק בדדין שעל הלב (ברכות לא:). וביארו המפרשים, כי חנה עשתה מצוות בשלמות בכל איברי הגוף, לכן היה לה את הזכות לבקש בן שעל ידו תשלים איברי הגוף לגדל בנים תלמידי חכמים, והדברים נוראים.

ומכאן לענייננו שיש לכוון כן, וזה הקמיע הטוב ביותר להפוך את הגוף לבריא וקדוש. ושמעתי בקטנותי מפי הרב המקובל רבינו מרדכי שרעבי זיע"א, שבדורות שלנו האוויר טמא ולא עוזר קמיעים ולא כלום, והובא בספר הנחמד 'תמים תהיה' של רבינו הר"ר יעקב הלל שליט"א, עיין שם.

וצריך להבין שתרי"ג מצוות אלו הם תרי"ג קמיעות, תרי"ג עצות, תרי"ג הצלחות, תרי"ג בקשות, תרי"ג יסודות, שהכל תלוי בהם בלבד, בלי סגולות, בלי סיפורים ובלי לבלבל אנשים, ואשרי המבין זאת. ועיין בזוהר הקדוש (האזינו רצט). שה' יתברך הוא זה שנותן לרופא חכם סייעתא דשמיא להצליח.

ד. אדם שיודע להודות לה' יתברך על הישועות הגדולות שעושה עמו בכל עת, זוכה לקבל הגנה תמידית, כמו שקיבל אברהם אבינו ע"ה שאמר לו הקדוש ברוך הוא: "אנכי מגן לך" (בראשית ט, א), והיינו שבזכות אמונתו הגדולה זכה לקבל הגנה תמידית.

ומאידך, אדם שאינו מודה לה' יתברך על הישועות הפוקדות אותו, ה' יתברך עושה לו נס גדול וחזק, כגון פחד וכדומה, כדי לעוררו משנתו ולהראות לו את הישועות, ואין הוא מקבל הגנה תמידית בחינם.

שאלה: מה פירוש המילים בברכת אבות 'מלך עוזר ומושיע ומגן'?

תשובה: 'עוזר' פירושו, כאשר מרגיש במעשיו ועסקיו בחיי היום יום ובכל מה שעושה שה' יתברך עוזר לו בכל צעד ושעל, ובעזרתו יתברך מצליח ומתקיים. וכך יש להרגיש תמיד שהכל נעשה רק בעזרת ה' יתברך, גם מה שנראה שזה בטבע ממש.

'מושיעי' - היינו שהי' יתברך מושיע אף בדברים שהם מעל הטבע, ממש כן, וכאשר מרגיש כן, מודה להי' יתברך מקירות לבו, כי ראה והרגיש את הנס שזכה לקבל מהי' יתברך.

'מגן' – פירושו, על ניסים ונפלאות שהי' עושה עימו, ושומר עליו, ופודה אותו מכל הצרות המתרגשות לבוא עליו, אף מבלי שידע עליהם כלל, ומגן עליו כתריס בפני הפורענות (אבות פ"ד מי"א).

ומי שרואה ישועות ויודע להודות להי' יתברך והוא חי עם האמונה, אז זוכה לקבל הגנה תמידית, כמו אברהם אבינו ע"ה שאמר לו הי' יתברך, בזכות אמונתו הגדולה: "אנוכי מגן לך" (בראשית טו, א).

ומי שלא מודה להי' יתברך על הישועות הנסתרות האלו, אין ברירה, וצריך להראות לו שזה נס, על ידי פחד גדול מאוד שיעבור עליו, ולא יקבל הגנה תמידית בחינם. והיום - בעת כתיבת השורות הנ"ל - י"ב תמוז תשע"ד, כבר נזרקו מעל מאתיים טילים מכיוון עזה על תושבי ישראל, וממש רואים ניסים גלויים איך שלא נגע ולא פגע, והוא משום האמור, שאין אנו מודים להי' מספיק על כל השמירה ששומר עלינו, והי' יתברך מראה לנו שרק הוא בעל מלחמות פועל ישועות.

ובזה נעריך תמיד את ההגנה התמידית על תושבי ישראל מהי' יתברך, כבשה אחת בין שבעים זאבים, וגדול הרועה שמצילה (מדרש תנחומא תולדות אות ה). "הודו להי' כי טוב כי לעולם חסדו" (תהלים קלו, א).

ה. הי' יתברך כולו חסד ורחמים, וכל מה שעושה עימנו הכל הוא טוב מוחלט ללא שום רבב של רע חס ושלום.

וגם מה שנראה לנו כרע, אין הוא רע באמת, אלא שאנו במיעוט שכלנו טועים בדמיוננו לחשוב שזה רע, אבל האמת שזה טוב גמור.

ולכן, יש להודות תמיד להי' יתברך שהוא מלכנו, ולא מלך אחר עריץ ואכזר שכל מגמתו להשחית ולהרוס. ולזכור תמיד שאנחנו בידיים טובות!

שאלה: מה ההדגשה בברכת 'מודים' במה שאומרים: 'שאתה הוא הי' אלוקינו', דלכאורה מה היה חסר אם היו אומרים מודים אנחנו לך, צורינו צור חיינו וכו', מבלי להדגיש שאתה הוא הי' אלוקינו?

תשובה: יש לומר שאומרים זאת בכדי להודות תחילה על עצם זה שזכינו שהי' הוא אלוקינו, ולא איזה בשר ודם שיש לו מידות רעות, עצבים, אכזריות, כעס וכיוצא

בזה, אשר הורס ולא חומל, ומסכים לקלקל את הכל, ויש בזה שבח עצום לה' יתברך.

אבל ה' יתברך כולו חסד ורחמים, וכל מה שעושה עימנו הרי זה מצוין, אל רחום וחנון וכו', וזכות גדולה לנו לדעת את ה' יתברך, להאמין בו, לירא ממנו ולהאזין אותו יותר מכל דבר שבעולם, וזה מביא הרגשת ביטחון תמיד.

אשרינו שזכינו להיות בידי ה' יתברך, ועל זה מודים לה' יתברך בברכת 'מודים'.

1. חסדי ה' מחולקים לשניים: 'חסדים גלויים' ו'חסדים נסתרים'. 'חסדים גלויים' הם חסדים שכולנו רואים בעיני הבשר שלנו, ואין צורך בעיניים מיוחדות כדי לראותם. ואילו 'חסדים נסתרים' הם חסדים שנראים לכאורה כצרה לאדם, ובכדי לראות את הטוב שבהם יש צורך בעיניים שרואות עמוק הרבה יותר – עיניים רוחניות.

ולכן, יש להתפלל לה' יתברך שיזכה אותנו בכל עת לעיניים רוחניות אלו, עיניים של אמונה, כדי שנוכל לראות את חסדיו הנסתרים מעיני הבשר שלנו.

שאלה: כתוב בתהלים (פה, ח) "הראנו ה' חסדך וגו'". מדוע כתוב "הראנו חסדך" ולא כתוב "תן לנו חסדך"?

תשובה: אומרים בשם האדמו"ר בעל התניא, כי חסדים כגון בריאות, פרנסה בשפע, שלום בית ונחת מהילדים וכיוצא בזה, הם בחינת 'חסדים גלויים', לעומתם חוסר בריאות, קושי בפרנסה, חוסר בשלום בית ואי שביעות נחת מהילדים וכיוצא בזה, הם בחינת 'חסדים נסתרים'.

וידוע ומובן, כי הדבר הנסתר גבוה הרבה יותר מהדבר הנגלה, ולחסדים הגלויים לא צריך עיניים מיוחדות כדי לראות את החסד שבהן, ואפשר להסתפק בזוג עיניים חומריות. אבל לחסדים הנסתרים צריך עיניים שרואות עמוק יותר, עיניים רוחניות.

וכלפי החסדים הללו, אמר דוד המלך ע"ה: "הראנו ה' חסדך", כלומר זכה אותנו בעיניים רוחניות לראות את הרחמים הגדולים שיש בחסדים הנסתרים.

ויש להתפלל שנוזכה בעיניים של אמונה לראות כן, בבחינת גומל חסדים טובים (עי' חכמת שלמה בסידור יעבי"ץ). וכן, בגמרא (סנהדרין נט): 'אין דבר טמא יורד מן השמים', בבחינת "עיניך הלא לאמונה" (ירמיה ה, ג).

ז. כשיהודי קם בבוקר, מיד בהקיצו משנתו יש לו לכוון כמה כוונות. וזה יצא ראשונה, להגיש תודה לה' יתברך על השינה הנעימה ועל הקימה ועל רמ"ח איברים שחזרו למקומם. ויזדעזע ויתבייש מאימת הבורא, על שהחזיר לו נשמתו אשר הפקיד אצלו. ולאחר מכן, להגיש תודה על כל דבר ודבר שנותן לו ה' יתברך במשך היום כולו.

ואחר כך, יכוון שהיום יש לו שליחות מה' יתברך לקיים מצוות ולעשות קידוש ה' ולהרבות כבוד שמים בעולם. ומי שיודע את סדר יומו, ישא תפלה שתהיה לו היום ברכה והצלחה בכל מעשי ידיו, וכח המשלח בשליח לחיים טובים.

ובלילה כשעולה על יצועיו, יניח ראשו על הכר, ויתן תודה לה' יתברך על שזכה אחרי יום עמוס לחזור לביתו לחיים טובים ולשלום.

שאלה: מה המחשבה הנכונה שצריך בעל אמונה לחשוב בעת קומו בבוקר לעבודת בוראו?

תשובה: צריך להרגיש איזה חסדים עושה עימו ה' יתברך, על השינה הנעימה, על הקימה ועל כל רמ"ח האיברים שחזרו לתפקד כרגיל, ויכוון על כל זה כשיאמר 'מודה אני בכוונה גדולה.

ואחר כך, להרגיש שאומר תודה לה' יתברך בפרט על כל דבר ודבר: על המים, בית הכיסא, מגבת, בגדים, נעליים, הליכה, סדר ונקיון. להרגיש כל שניה יתודה, תודה, תודה, גם כעת שאני כותב מילים אלו והעצמות זזות, והיד כותבת, והשכל פעיל, והנשימה מסודרת ולחץ הדם והסוכר מדויק להפליא, תודה, תודה, תודה.

גם יכוון על השליחות שיש לו מה' יתברך לעשות היום קידוש ה' ולהרבות כבוד שמים ולקיים מצוות. ומי שיודע את סדר יומו, יכוון ויתפלל בהרהור המחשבה, כשהוא עדיין יושב על מיטתו, ולבקש מה' יתברך ברכה והצלחה לכל הפעולות של אותו היום.

גם יכוון במה שכתב רבינו יונה (ספר היראה' אות א'), שבכל בוקר בהקיצו משנתו יזדעזע ויהיה נרתע ונחפר [כלומר, מתבייש] מאימת הבורא, בזכרו חסדו אשר עשה לו, ואמונתו אשר שמר לו, כי החזיר לו נשמתו אשר הפקיד אצלו, ואז יברך בלבו הבורא אשר הגדיל לעשות עמו, כי חידש והחליף כוחו. ובשומרו הדברים האלה על לבו, תבער בקירבו אהבת הבורא יתברך, ע"ש בהמשך דבריו הנפלאים.

וכנראה שניתן לחשוב כל זה גם קודם נטילת ידיים וברכות התורה. ויתכן גם לדבר כן באופן מעשי עם ה' יתברך, ולשטוח לפניו את סדר יומו הארוך והעמוס, ובזה

מקבל רשות וברכה מה' יתברך לצאת לדרך. וזה מתאים להלכה שאסור לקפוץ ולעמוד מיד בהקיצו, אלא להמתין מעט (משני"ב סי' א סק"ח), ובזמן מועט זה יכול לזכות לקירבת ה' יתברך, ושסדר יומו יהיה על דעת המקום ברוך הוא, כעין שליחות שמרגיש שה' יתברך הקיצו ושולח אותו לכל המקומות הנדרשים: לבית הכנסת, לבית המדרש, לפרנסתו, לפגישות החשובות וכיוצא בזה.

וכל זה נובע מכח האמונה הטהורה באופן מעשי. ואולי זה עומק כוונת רשב"י זיע"א בזוהר הקדוש (ר"פ חוקת קע"ט): שצריך להרגיש כל יום שמגיע מהר סיני שאמר שם "נעשה ונשמע" (שמות כד, ז), עיין שם. ועל ידי כוונה טהורה ודיבורים טובים הרי זה שליחות ממש. וכח המשלח בשליח, לחיים טובים ולשלום.

ונראה גם כאשר הולך לשכב בלילה, כמובן לאחר קריאת שמע ותיקון חצות, עשיית תשובה, חשבון נפש, התבודדות, קבלת עול מלכות שמים (כמובא בזוה"ק פ' בלק). אחרי יום עמוס מהבוקר, וכבר הניח ראשו וגופו על המיטה, יש לו לחשוב על כל מעשיו ופעולותיו, וליתן תודה לה' שהגיע לביתו, כי יש כאלה שקמו בבוקר והגיעו לבית החולים ויש לבית העלמין, לא עלינו. והוא הגיע וחזר בשמחה לביתו, למשפחה ולמיטתו. ויכוון עוד, איך כאשר יגיע זמנו מכסים אותו בעפר, וצריך ליתן דין וחשבון לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא. וכל זה יעזור לו לישון מתוך אמונה ועול מלכות שמים שלמה, וגם בשינה יזכה למנוחת הגוף, הנפש והנשמה, ובוודאי אחרי שינה כזאת הקימה תהיה בהתאם בבחינת 'טוב יחשוב על משכבו יתייצב על דרך טוב'.

ח. השמש והירח וכל צבא השמים משבחים את בוראם בכל יום, ומהם נלמד גם אנו לשבח תמיד את ה' יתברך.

שאלה: בברכת 'יוצר אור' אומרים: 'המה יפארוך סלה', כלומר תמיד. מי אלה שתמיד משבחים ומפארים ומקדשים שם שמים?

תשובה: מבואר ברמב"ם (הלכות יסודי התורה פי"ג ה"ט) שהשמש, הירח והכוכבים הם בעצם בעלי חיים, ומשבחים תמיד לה', וכמובא גם בשחרית של שבת קודש: 'שבח נותנים לו כל צבא מרום'. ועוד, גם אנחנו עם ישראל בכל יום כשקמים בבוקר ורואים את השמש זורחת ונותנת אור לעולם כולו, וירח וכוכבים בלילה, מצווה עלינו להרגיש את ההנאה והטובה הבאה לנו מהאור והחום, האוויר והטבע של ה' יתברך חיים אין כסף, ולשבח אותו על כך תמיד.

ועיין פירוש רש"י בפרשת וזאת הברכה על הפסוק "ומגד תבואות שמש ומגד גרש ירחים" (דברים לג, יד), שהפירות והירקות מפותחים ומתוקים על ידי השמש והירח, עיין שם.

ט. מה שמצינו פעמים בתפלה שמזכירים שם ה' בצירוף שם 'אלוקים', כגון 'ברך עלינו ה' אלוקינו וכו'' וכיוצא באלו, כנראה שצריך לכוון בזה יותר, ועל ידי הכוונה והמאמץ הכרוך בה, מוחו תפוס בתפלה ולא פנוי לדברים אחרים.

שאלה: מדוע פעמים נכתב שם ה' באדנות, ולאחריו שם ה' ב'אלוקים'?

תשובה: הרבה פעמים במשך היום, בברכות ובתפלות, אנו מזכירים את שם ה' בצירוף שם 'אלוקים' בכינוי, כגון בתפלה כשאומרים: 'ברך עלינו ה' אלוקינו', ובברכת 'אלוקי נשמה' כשאומרים: 'מודה אני לפניך ה' אלוקי ואלוקי אבותי', וכן בברכת 'ישתבח'. וכנראה שצריך לכוון בזה יותר, וזה מראה על הצורך לקבל עול מלכות שמים בדבקות ובכוונה ובהכנעה גדולה. ועל ידי זה אין זמן פנוי למחשבות זרות, והברכה והתפלה מתקבלות טוב יותר, בבחינת "ולקחתם לכם ביום הראשון" (ויקרא כג, מ), ראשון לחשבון עוונות (טור ר"ס תקפא). וביאר השל"ה הקדוש (מסכת סוכה פרק נר מצווה) שכיוון שישראל טרודים במצוות, אין זמן לעשות עבירות, עיין שם. ומינה לנידון דידן, שהמכוון להמליך את ה' יתברך בברכה, ומכוון בכמה שמות בדבקות זוכה להצלחה.

י. בחתימת ברכת 'מודים' אומרים: 'הטוב שמך ולך נאה להודות', פירושו שצריך להרגיש באמונה שלימה שכל ההצלחות שנעשות לאדם על ידי פלוני ואלמוני, הם רק על ידי רצון ה' יתברך, והוא זה שנתן במחשבתו להטיב איתך או להיפך.

וכמו מלצר המגיש אוכל, והאוכל אינו שלו כלל, ועיקר התודה צריכה להיות לבעל הסעודה בשלמות, כך כלפי ה' יתברך, אנחנו מודים לך, אתה עיקר ההודאה ולך נאה להודות. ההודאה הגדולה היא בעיקר לה' יתברך.

יא. עיקר אמירת 'יהא שמיא רבה וכו'', הוא כלפי ה' יתברך, והוא מה שאומרים 'שמיא דקודשא בריך הוא', דהיינו לשם ה' יתברך, ויש להתאמץ ולכוון כן ממש.

וזה כנגד החצופים שהם בגדר מלכות הרשעה, ובפרט בערב בחירות לעירייה ולממשלה, שיש לדקדק שלא להיות עדינים, שקטים וחלשים, אלא להיפך לזעוק ולצעוק בקול רם, בכל כחו וכוונתו, ולקדש שם שמים ברבים.

פרק ח' - קיום המצוות

בו יבוארו הנהגות יקרות ומועילות בקיום המצוות, ומה צריך לחשוב והיאך צריך לגשת למצוות ה'

א. יש מצוות שחובה לקיימן בכל זמן ובכל מקום, וללא הפסק כלל ועיקר, ואף בבית הכיסא ובבית המרחץ יש לקיימן, והן מצוות האמונה במציאות ה' יתברך ומצוות אהבת ישראל.

וזו הסיבה שהקורא קריאת שמע שלא בזמנה, אף על פי שמן הדין לא קיים מצוות עשה מן התורה, מכל מקום מצוות עשה של אמונה מן התורה בוודאי שקיים, משום שאמונה היא מצווה תמידית כל רגע ורגע. ואם קראה בזמנה, מעלתו יותר מהעוסק בתורה, משום שקריאת שמע בזמנה היא מצוות עשה מן התורה שיש בה גם חיזוק באמונה.

שאלה: איזה מצווה יש בתורה שזמנה עשרים וארבע שעות ביממה, ואפילו בבית המרחץ ובבית הכיסא?

תשובה: מצוות האמונה במציאות ה' יתברך. ומפורש בפסוק "שויתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים טז, ח), משמע בלא הפסק, וכמו בלחם הפנים שבבית המקדש, שכתוב בו "לחם פנים לפני תמיד" (שמות כה, ל), ושם הרי היה ללא הפסק כלל, שבשבת היו מסירים את הלחם הישן, ומיד מכניסים את החדש (מנחות צט: ועיין חגיגה כו סע"א). והוא הדין שמותר לחשוב בענייני אמונה אף בבית הכיסא (עיין 'חכמת שלמה' אור"ח סי' פה סע' ב). וכנראה שאמונה זו מצווה תמידית שקשורה למחשבה תמיד, ולא למצוות לימוד תורה, וכדלהלן.

וכן, מצוות אהבת ישראל זמנה תמיד. כמבואר ב'יסוד ושורש העבודה' שזה מצוות עשה מהתורה בכל רגע, ואף בבית הכיסא.

וכנראה שזה דומה למה שפסק מרן זיע"א (יבי"א ח"ו יו"ד ס' כט) שמותר לקיים מצוות בלי ברכה במקום הטינופת, עיין שם. וזה גם קשור לאמונה, שבכדי להגיע לאהבת ישראל אמיתית בשלמות יכול רק בעל אמונה שמרגיש על עצמו כל רגע שהכל משמים והכל לטובה, ואין מי שיכול להרע לו כלל ועיקר בלי אישור והשגחה מלמעלה.

וכך על ידי זה לא יהיה לו משעמם בבית הכיסא, ויבדוק את עצמו אם מתנהג כשורה עם חבריו ומכריו, וכיצד להרבות אהבה ואחוה עם כולם, וזה בזכות האמונה.

ואף שאינו קל לאהוב כל יהודי, וכל שכן מי שמצער ומזיק לו, ובפרט לאוהבו בדרגת 'כמוך ממש'! וכן לקיים את ציווי ה' יתברך שלא ניקום ולא ניטור (ויקרא יט, יח), שהוא דבר קשה מאוד, מכל מקום הכל מתחיל באמונה, ואם ה' יתברך ציווה אותנו על כך, סימן שאנו יכולים. וזה לא כמו צבא שהמפקד יכול לטעות ויצאו מכך תקלות, אלא התורה היא תורתו של ה' יתברך, וכל תרי"ג מצוות שבתורה, כולל שמירת העיניים, הלשון, קדושת המחשבה ומידות טובות וכו', כל יהודי ויהודי יכול לקיימן, וה' יתברך עוזר למתחילים להצליח.

וגם האמונה שציווה אותנו ה' יתברך, כל אחד יכול וחייב לקיימה, וזה זכות גדולה לחיות כך. ועיין להלן בעשר המעלות של האמונה (מעלה ט"ו) שבמקום צומות וגלגולי שלג, עדיף להתאמץ ולקיים אהבת ישראל באמת, והישועה בדרך.

שאלה: כאשר מתפלל ערבית בזמן פלג המנחה, האם יש צורך לכוון בפסוק ראשון של קריאת שמע?

תשובה: אף על פי שמן הדין הקורא קריאת שמע בזמן פלג המנחה לא מקיים מצוות עשה של קריאת שמע מן התורה, מכיוון שאינה בזמנה. אולם, מצוות עשה של אמונה מהתורה בוודאי שמקיים, כי זה מצווה תמידית כל רגע ורגע.

ו"החכם עיניו בראשו" (קהלת ב, יד), ו"חכם לב יקח מצוות" (משלי י, ח), שאף על פי שהוא יושב וקורא קריאת שמע לפני זמנה, מכל מקום זוכה לקיים את מצוות האמונה, כאשר יכוון.

ועיין בספר הקדוש 'חובות הלבבות' (בפתיחה לשער היחוד), שיש בפרשה ראשונה עשרה עניינים כנגד עשרת הדיברות, עיין שם. ובוודאי שהמכוון בפרשה זו זוכה ומזדכך ונעשה קדוש וטהור, וכשקוראה בזמנה, בערבית ובשחרית "ובשכבך ובקומך" (דברים ו, ז), אם יכוון, יקיים עוד מצוות עשה מן התורה של קריאת שמע בזמנה, ואשריו. ויש לדייק כן מהשולחן ערוך (או"ח סי' ע סעי' א), עיין שם. וכבר פירשנו לעיל (פרק ו) פרשה ראשונה של קריאת שמע.

שאלה: ידוע שתלמוד תורה כנגד כולם (פאה פ"א מ"א). האם יש מצווה יותר חשובה מתלמוד תורה?

תשובה: הקורא קריאת שמע בעונתה עדיף מהעוסק בתורה (ברכות י:), ולמדו כן ממה ששנינו שלאחר ג' שעות מקבל רק שכר כקורא בתורה, ומשמע שהקורא בזמנה מעלתו יותר מהעוסק בתורה, עיין שם.

ויש בזה גם טעם וגם סברא, כי קריאת שמע היא מצוות עשה מהתורה שיש בה חיזוק באמונה, ויש בפרשה זו גם עשר מצוות כמבואר ביחובות הלבבות' (בפתיחה לשער היחוד, והובא לעיל בפרק ו' ע"ש), ולכן יש מעלה גדולה בפרשת קריאת שמע יותר מעסק התורה, וכידוע מהזוהר הקדוש (פי בלק קפ"ו), מי שלא קורא קריאת שמע בזמנה, הוא בנידוי כל אותו היום כולו.

נמצינו למדים, שיש מעלה גדולה עד מאוד לדבר בענייני אמונה. והרמב"ם (פיהמ"ם סוף ברכות) מעיד על עצמו שיש לו חשק גדול לעורר בענייני אמונה יותר מכל דבר אחר. וכן בגמרא (מכות כד.). בא חבוק והעמידן על אחת שנאמר: "וצדיק באמונתו יחיה" (חבוק ב, ד). וביאר המהרש"א שכל המצוות נכללות בדיברה הראשונה ששמענו מפי הגבורה, והיא מצוות האמונה, עיין שם.

ומכאן שהאמונה הוא כח עצום ונורא, ויש בו סגולה להתגבר על יצר הרע, שכאשר מבין ויודע וזוכה להיות בעל אמונה, כל המצוות נעשות בשמחה ובהתלהבות, ולכן פרשת שמע ישראל הוא יסוד האמונה יותר מעסק התורה.

הכח החזק באמונה שלא צריך להפעיל את השכל, אלא להתייחס לאמונה כעין 'חוק ולא יעבור', כאשר לומדים ומתחזקים אז מבינים את האמונה, כלומר מבינים בשכל שיש בורא לעולם, ואין צורך להבין את תוצאות הדברים ומה שקורה בעולם, ומספיק לומר 'זה משמים', 'ה' גדול', 'הכל לטובה'.

וכן, 'גזירה קשה משמים', 'כפרת עוונות' ומשפטים כאלה מביאים כח לכולנו ומתאימים לטבע הגוף שלנו, בבחינת 'מאמינים בני מאמינים' (שבת צז.). ולא 'מבינים בני מבינים'. ולכן, אומרים קדיש להצדיק ולקדש שם שמים, והאמונה עוזרת לנו ועושה לנו חיים קלים, מבלי לטרוח ולהבין על מה ולמה, ואף אם ינסה להבין, מה ירוויח? כי אפשר שיבין ואפשר שלא יבין, והסבירות הגבוהה שלא יבין שהרי לא כמחשבותכם מחשבותי.

גם אם יתכן שיבין למה זה קרה, הרי במשך הזמן ניתן לסתור ולעקור ולבטל מה שהבין, כי רואה במציאות שאצל אחרים זה לא בדיוק כך, ושוב חוזרות השאלות, ואם כן מה הועילו 'חכמים' בתקנתם.

אבל כשבא מכח האמונה, אין כאן שכל, כי ה' יתברך גדול ואני קטן ולא ניתן להבינו כלל ועיקר, ממילא זה חוזר להיות אמונה, ולבעל האמונה אין שאלות ולא מבקש תירוץ, ובמצב כזה הרי הוא גורם כבוד שמים בשלמות. ויש להוסיף שקדיש לא אומרים לכבוד המתים, אלא אמירת קדיש זה לכבוד ה' יתברך, ועל ידי זה נהיה קידוש ה', ויש עילוי נשמה למתים.

גם לדעת רבינו בחיי זיע"א ('חובות הלבבות' בשער היחוד), שיש מצווה לחקור ולהתעמק במציאות ה' יתברך, בבחינת "וידעת היום" (דברים ד, לט) וצריך ידיעה

ממש, עם כל זה הוא רק על עניין מציאות ה' יתברך, אבל על הפעולות שרואים בעולם, למה קורה כך, ולמה כך, וכן צדיק ורע לו ולהיפך, בזה תמיד עדיף האמונה בה' יתברך ולא הידיעה.

ויש בזה כבוד שמים שלא מבקש לדעת למה קרה כך, אלא רק לדעת שזה מה' יתברך, וידוע כי אין מקרה בעולם, ו'מקרה' אותיות 'רק מה'. וצריך תמיד להפעיל את האמונה ולחיות עם זה תמיד, כי ה' יתברך גדול וידוע מה שעושה תמיד, ותגמור עם ההיגיון ותפעיל את האמונה.

ומצינו לפייטן הקדוש רבינו יהודה הלוי זיע"א בפיוט של ראש השנה שכותב בזה הלשון: 'יה שמך ארוממך וצדקתך לא אכסה, האמנתי והאזנתי, לא אשאל ולא אנסה', והפסוק צועק: "בטח בה' ועשה טוב שכון ארץ ורעה אמונה" (תהלים לו, ג), שהרועה המוביל והמנהיג הוא כח האמונה בלבד, וכאשר חושבים תמיד באמונה, זוכים להרגיש באופן מעשי שה' יתברך המוביל והמנהיג שלנו תמיד.

וכך הרגיש יעקב אבינו ע"ה, ואמר "האלוקים הרועה אותי מעודי עד היום הזה" (בראשית מח, טו), וחז"ל אומרים (ב"ק נב). כאשר הרועה כועס על הצאן מנקר את עיני העז הראשון, וכשהוא נופל בבור כל העדר נופלים אחריו בבורות, עיין שם.

ומכאן, מי שמתנהג באמונה כאילו הוא עיוור, אז ה' יתברך רועה אותו ומנהיג ומציל ומחייה אותו, ורק בזכות שלא רואה בעיניים, אלא מרגיש שה' יתברך רועה אותו, מתקיים בו המשך הפסוק: "והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך" (תהלים לו, ד), והבן.

שאלה: כאשר אינו מסתדר בבית הכיסא או בבית המרחץ, האם גם זה משמים? והאם מותר לחשוב כך בשעת מעשה?

תשובה: בוודאי, גם במקומות אלו כל מה שעובר עליו עיכובים מסוימים ומפריע לו מאוד, עליו להפעיל את האמונה באותו רגע, ולהיכנס ולהסתדר ולצאת ושלוש על ישראל.

לדוגמא כאשר אין מים ואין ניירות להסתדר או אין סוגר מתאים לדלת וכיוצא בזה, ועם כל זה נכנס ומסתדר ולא מתפנק, ומרגיש שזה רצון ה' יתברך, וזה גם כוונת היחכמת שלמה' (אורי"ח סי' פה סעי' ב) שאף על פי שבבית הכיסא אסור להרהר בדברי תורה מכל מקום מותר להרהר באמונה, בבחינת "שויתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים טז, ח), ובכל מקום ומקום יש להפעיל אמונה.

ב. מכיון שרמ"ח מצוות עשה מכוונות כנגד האיברים שבגוף האדם, ושס"ה מצוות לא תעשה מכוונות כנגד ימות השנה, יש לאדם לכוון בכל

עת לקדש כל אבר ואבר שבגופו, וכן להתקדש בכל יום ויום מימות השנה על ידי המצוות, במסירות ובאהבה.

ויש לדעת שעסק התורה מכוון כנגד כל איברי גוף האדם, ולימוד תורה בכוונת הלב מכפר על הכל.

שאלה: כתוב בגמרא (מכות כג סע"ב) שרמ"ח מצוות עשה כנגד רמ"ח איברים, ושס"ה מצוות לא תעשה כנגד שס"ה ימים. האם יש גילוי אילו מצוות עשה מכוונות כנגד הלב, ואילו מצוות לא תעשה מכוונות כנגד ימים מיוחדים מימות השנה?

תשובה: רבינו המהרש"א (מכות כג:) כותב, שכשם שהלב הוא שורש לכל רמ"ח האיברים וחיותם, כך מצוות האמונה היא כלל ומקור של רמ"ח העשין ששמענו מפי הגבורה, ולכן אבר הלב הוא נגד מצוות עשה של "אנכי ה' אלוקיך" (שמות כ, ב), וכן שס"ה לא תעשה שהם כנגד שס"ה ימים, יום הכיפורים, יום נורא ואדיר בימי שנה וכנגדו לא תעשה של "לא תעשה לך פסל", עיין שם.

וכל רגע ורגע יש לחשוב שבכל אבר יש לנו מצווה, ובכל יום יש לנו מצוות לא תעשה לשמור ולהתקדש כל הזמן.

ובספר 'דרך שיחה' להגר"ח קנייבסקי שליט"א, מובא שם בשם הזוהר הקדוש, שהאוכל גיד הנשה הרי זה כאוכל בתשעה באב, כי איסור גיד הנשה מכוון משמים כנגד אותו יום, והבן. מלבד עסק התורה שמכוון כנגד כל גופו, כי תלמוד תורה כנגד כולם, ועל כל אבר ואבר שכואב יכוון שעל ידי עסק התורה בעמל וביגיעה יתכפר לו, וכמפורש בגמרא (עירובין נד.) 'החש בראשו יעסוק בתורה וכו'', וכן החש בכל גופו, כי לימוד התורה בכוונת הלב וללמוד תורה לכבוד ה' יתברך מכפר על הכל, וכמו שהאריך בזה רבינו הגר"ח מוולוז'ין זיע"א (נפש החיים' שער ד').

ומכאן יש ללמוד על כל אבר בגוף האדם, פנימי וחיצוני, לכוון לקדשו במסירות ואהבה, ויקיים בזה "ולכל בשרו מרפא" (משלי ד, כב). ועיין במשנה (ספ"ק דאהלות) שהתנא מונה את הרמ"ח איברים במדויק, ומונה שישה איברים במפתח הלב, עיין שם. וכשצריך ישועה ורפואה, יש להתאמץ בשש מצוות הקשורות ללב, שלא מקיים באהבה, כתפלה שהיא עבודה שבלב, אהבת ישראל שעיקרה באהבה שבלב, אהבת ה' יתברך "בכל לבבך" (דברים ו, ה), אמונה שבלב, וכן "לב טהור" (תהלים נא, יב) ו"לבי ובשרי ירננו אל אל חי" (תהלים פד, ג), וכן בשאר איברים יכוון לקדשם.

וכן, חנה הנביאה התפללה לקדוש ברוך הוא, כל מה שבראת באשה לא בראת דבר אחד לבטלה, עיניים לראות, אוזניים לשמוע וכו' דדין שעל הלב להניק בהן וכו' (ברכות לא:), עיין שם. וידוע מפירוש הגר"א ז"ל שכונת חנה לומר, שבזכות שניצלה את אותם איברים למצוות, דבלאו הכי חס ושלוש נבראו לבטלה, ובזה קידשה אותם, לכן מן הראוי שתזכה לקדש גם דדין שעל לבה.

ג. כל מצווה היא שליחות מאת ה' יתברך, ואדם שמאמין בזה בשלמות, מקבל כח עצום לקיים את המצוות. אולם, כאשר אין ציווי מה' יתברך, והאדם עושה ככל העולה על רוחו כפי הנראה לו על פי שכלו, ממילא אין כאן שליחות, והעשייה אינה מכוחו של ה' יתברך, אלא מצד היצר הרע וחיילותיו, והוא מה שקרה עם המרגלים בכניסתם לארץ.

ואל יפלא בעיניך הקורא הנעים, היאך יתכן שאדם העושה מעשה שהוא מצד היצר הרע ו'מצליח' במעשיו ורואה מהם 'פירות'! שהנה, כבר קדמוך חז"ל ואמרו על כגון זה: עולם כמנהגו נוהג, והחוטאים שקלקלו יתנו את הדין (ע"ז נד:), שהרי אם לא כן, ניטל כח הבחירה מהאדם, והבן.

שאלה: כיצד עשרת המרגלים יכלו 'לקלקל' את התוכנית של ה' יתברך להכניס את עם ישראל לארץ זבת חלב ודבש?

תשובה: מצווה, פירושה ציווי מה' יתברך, וזו שליחות מה' יתברך לעשות מצוות מכח התורה – מקבלת התורה בהר סיני. ולכן, מעשה המצוות זה כח מה' יתברך, והאמונה בשלמות שה' יתברך ציווה אותנו נותנת כח עצום לעשות המצווה, ולכן "שומר מצווה לא ידע דבר רע" (קהלת ה, ה).

וכאשר ה' יתברך ציווה למשה רבינו ע"ה "שלח לך אנשים" (במדבר יג, ב), הוא שליחות מה' יתברך, וכאשר הולכים על דעת עצמם לבחון את הארץ כפי מה שנראה להם, ובפרט לזוהר הקדוש (הובא במס"י פי"א) שהיו בעלי גאווה ופחדו על התפקיד, המשרה והשררה שלהם, אז אין כאן שליחות, ואין להם כח מה' יתברך, וזה עבירה לשמה, וכל עבירה, רחמנא ליצלקן, יש בה כח של עשייה ופעילות מצד יצר הרע, וזה מה שקרה למרגלים.

וכיוצא בזה, מבואר בגמרא (ע"ז נד:): הרי שגזל סאה חיטים וזרעה בקרקע, דין הוא שלא תצמח, וכן מי שנכשל עם אשת חברו, דין הוא שלא תתעבר, אלא עולם כמנהגו נוהג ואף על פי כן צומחות חיטים וכו', והשוטים שקלקלו יתנו את הדין, עיין שם.

וכידוע מהסטייפּלר זיע"א בספרו היקר 'חיי עולם', שאם היה נענש מיד בעל עבירה או שכר מיד על עושה מצוות, הרי היה ניטל כח הבחירה, ולכן עולם כמנהגו נוהג.

ורבינו הגדול מרן זיע"א הוסיף לבאר, שמפרשת המרגלים יצא דבר טוב מאוד, שבזכות שהיו במדבר ארבעים שנה זכו ללמוד תורה מפי משה רבינו, והגיעו לארץ הקודש דור דעה, בעלי אמונה גדולים, מופלגים בתורה ויראה, והיה כדאי כל זה לכבוד ה' יתברך, "וּמַעַז יִצָּא מִתּוֹק" (שופטים יד, יד).

ד. בעת קיום המצוות, אסור לכוון שבזכות קיום המצוות יזכה לישועה ולהצלחה, והעושה כן הרי הוא בכלל "לא תנסו את ה' אלוקיכם" (דברים ו, טז). ובכלל זה, אסור לאדם 'להתבכייך' ולבוא בטענות כלפי ה' יתברך, שהרי די בזה שנותן לנו חיים כדי שנודה לו ונעשה רצוננו כרצונו.

שאלה: מה הם ענפי המצווה שיש במצוות "לא תנסו את ה' אלוקיכם" (דברים ו, טז)?

תשובה: הרמב"ן על התורה (דברים ו, טז) מבאר, שכוונת התורה באומרה "לא תנסו את ה' אלוקיכם", הוא שאסור לכוון בזמן קיום המצוות שנזכה להצלחה, לניסים ולנפלאות ונשבע לחם ונהיה טובים, שזה נקרא לנסות את ה', עיין שם.

ויש להוסיף, שכאשר אדם נכנס לעצבות, יאוש וירידה ברוחניות חס ושלום, וכועס ומתרגז על מה חורי האף הזה, שלפי דעתו העניה הרי הוא שומר מצוות ולומד תורה, וראוי הוא לברכה והצלחה וחיים טובים, וכשזה חסר לו דעתו משתבשת עליו, הרי זה נקרא לנסות את ה' יתברך, וזה חמור ומסוכן.

וכן מה שכתוב בתורה (שמות ו, ט) "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח", וכן מה שכתוב בתורה (במדבר כא, ד) "ותקצר נפש העם בדרך", זה כעין לשון הרע על ה' יתברך, ולכן שלח עליהם נחשים.

ומכאן שאסור להתבכייך ולבוא בטענות, כי עצם זה שאתה חי, די בזה כדי להגיד תודה רבה לה' יתברך. ומפורש בגמרא (קידושין פ:): דיו חיים שנתתי לו, עיין שם. ולכן, עצבות ודיכאון ויאוש זה נגד ה' יתברך, רחמנא ליצלן.

והוסיף רבינו יונה בישערי תשובה' (שער ג אות ל), שאפילו במצוות הצדקה אסור לנסות את ה', ולא התירו אלא במצוות מעשר ממש, וגם אם סובל מעניות, כל זה לטובתו מה' יתברך. ואף שיש אומרים שגם בצדקה מותר לנסות, עם כל זה, אם רואה שאינו מתעשר, זה משמים ולטובתו 'דרך אמונה' להגר"ח קנייבסקי שליט"א, הלכות מתנות עניים פ"ז בציון ההלכה אות סח).

ה. לשאלה הגדולה 'מדוע צדיק ורע לו רשע וטוב לו' ישנם כמה ביאורים, ואלו הם: 'צדיק ורע לו', הוא משום שיתכן שעשה הצדיק עוון כאשר העולם היה חציו חייב וחציו זכאי, ובזה הכריע את העולם לכף חובה, ולכן 'רע לו'. ואילו 'רשע וטוב לו', הוא משום שעשה הרשע מצווה בזמן זה והכריע את העולם לכף זכות, ולכן 'טוב לו'.

ועוד שיצדיק ורע לו' הוא כדי לכפר על הדור בזכות הצדיק, וירשע וטוב לו', הוא משום שעתיד לצאת ממנו בן תורה. ועוד, שעל ידי היסורים העוברים על הצדיק ורע לו', הוא נכנע תמיד לפני ה' יתברך. ועוד, שמי שלא מזכה את הרבים הוא בבחינת 'צדיק ורע לו'.

שאלה: מדוע צדיק ורע לו רשע וטוב לו (ברכות ז.)?

תשובה: ונראה לומר בזה כמה ביאורים: ביאור ראשון יש לומר על פי הגמרא בקידושין (מ סע"א מתחיל, ומסיים בע"ב) לעולם יראה אדם עצמו, וכל העולם, כאילו חציו זכאי וחציו חייב וכו', עיין שם. ולפי זה, יתכן שהצדיק עשה עוון אחד כשהיה העולם כולו בעת חצי זכויות וחצי חובות, והכריע לחובה, ולכן צדיק ורע לו, והרשע עשה מצווה אחת כשהיה העולם כולו בחצי זכויות וחצי חובות, והכריע לזכות, ולכן רשע וטוב לו.

והטעם שה' יתברך מתנהג דווקא בהנהגה זו היא, היות והצדיק מעדיף לקבל את עונשו בעולם הזה, ובכך להיות זכאי לעולם הבא (עי' תענית ח. אמר ר"י כל המצדיק וכו' ובפירושי שם דשייך להני"ל), לעומתו הרשע מעדיף להינות בעולם הזה וזה רצונו ובקשתו, ובשמים אין 'כפייה דתית', אלא נותנים בעולם הזה לכל אחד ואחד כרצונו.

ועוד, הרשע עושה מצוות ואינם עולים למעלה, כיוון שלא עושה אותם בשמחה וכשחסר שמחה במצווה חסר שלמות, ומצווה בלי שמחה לא עולה למעלה (תיקוני הזוהר כה:), ולכן מקבל שכר בעולם הזה. ועל הפסוק "ושמרת את המצווה וכו' אשר אנכי מצוך היום לעשותם" (דברים ז, יא), דרשו חז"ל (עי' ג. היום לעשותם ומחר לקבל שכרם).

ביאור שני מדוע 'צדיק ורע לו', והוא כדי לכפר על הדור בזכות הצדיק.

ביאור שלישי מדוע 'צדיק ורע לו', משום שהצדיק על ידי הייסורין נכנע תמיד לפני ה' יתברך, וירשע וטוב לו' כי עומד לצאת ממנו בן תורה או שבעתיד יעשה תשובה.

ביאור רביעי, יש לומר שכל מי שלא מזכה את הרבים הוא בבחינת 'צדיק ורע לו' (עיין בזוה"ק שמות י: ופי' בא לח: ופי' תזריע מו:).

ובאמת, למעשה צדיק תמיד יושב ומעמיק ומבין וחושב, שכאשר רע לו ומפסיד, הוא לא מפסיד משלו, אלא מפסיד השפע שנתן לו ה' יתברך. למשל, אם הפסיד סכום כסף, הרי הכסף מה' יתברך, יתן לו משלו שאתה ושלך שלו' (אבות פ"ג מ"ז), ועל שני בני אהרן, ושני בני ר' מאיר שמתו דימו במדרש נילקו"ש סוף משלי רמז תתקסד) את הדבר לפקדון שהגיע בעליו לקחתו, "ה' נתן וה' לקח, יהי שם ה' מבורך" (איוב א, כא).

וכך כל דבר בחיינו אינו משלנו, אלא מה' יתברך, וכאשר תמיד יותר על רצונו לכבוד ה' יתברך, כל העיכובים, הקשיים, התשוקות והרצונות יהיו על פי התורה והאמונה, ואם יחיה בהרגשה כזו, הוא צדיק וטוב לו גם בעולם הזה.

1. ברית קודש היא מצוות עשה מן התורה, וצריך לחשוב על כך כל רגע ורגע, ולהרגיש שעל ידי ברית קודש אנו נקשרים בקשר אמיץ של קדושה עם ה' יתברך, ולשמוח בזה מאוד. וזכות המילה והקדושה מגינה עלינו תמיד לחיים טובים.

שאלה: מה עניין הזכרת חותמת ברית קודש שאומרים בברכת המזון 'ועל בריתך שחתמת בבשרנו'?

תשובה: הנה, חז"ל הקדושים (ברכות מח סוע"ב) הפליגו במעלת הברית, עד שאמרו כי בנוסח ברכת הארץ יש להקדים זכירת הברית לזכירת התורה, וטעמם משום שבברית המילה נכרתו י"ג בריתות ואילו על התורה לא נכרתו אלא שלוש בריתות, עיין שם.

וברית מילה היא מצוות עשה מהתורה, ובכל רגע ורגע שחושב על חותמת ברית הקודש ושמוח בזה, על ידי כך מרגיש קשר של קדושה עם ה' יתברך, וכמו שמצינו לדוד המלך ע"ה בהיותו בבית המרחץ ששמח על מצוות המילה ואמר "שש אנכי על אמרתך" (תהלים קיט, קסב).

ואף שכתוב בתורה (ויקרא יט, כח) שאסור לעשות כתובת קעקע על הגוף, כי זה קשור לעבודה זרה, רחמנא ליצלן, ועם ישראל עם קדוש, עם כל זה חותמת ברית קודש הוא מזמן אברהם אבינו ע"ה, וכששומרים המצווה בכל רגע ורגע, עם המחשבה וההרגשה של חותמת בבשרינו, זכות המילה והקדושה מגינה עלינו תמיד לחיים טובים.

וסגולה ליראת שמים הוא להסתכל לשמים, והוא אחד מהטעמים לכך שיש להתפלל במקום שיש בו חלונות (עי' שו"ע סי' צ' ס"ד במשנה ברורה סק"ח). סגולה לסילוק הרהורים אסורים לומר את הפסוק "ולא תתורו" (במדבר טו, לט) בכוונה, וכן את הפסוק "שויתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים טז, ח), וכן את הפסוק "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" (ויקרא ו, ו), כידוע ומפורסם.

ויש להוסיף להנזכר לעיל, כי יתכן לחשוב תמיד, בפרט כאשר רוצה להתקדש ולהתעלות, אשרינו מה טוב חלקנו שיש בנו אות וחותמת מיוחדת של בורא עולם, ומגיל שמונה ימים בחר בנו ה' יתברך להניח עלי את חותמו.

משל למה הדבר דומה, למי שקיבל מכתב מאדם גדול, מאדם קדוש, שתמיד שמח לראות ולקרוא את שכתב לו, ועל אחת כמה וכמה שקיבלתי חותמת מה' יתברך, מלך העולם, אז בוודאי צריך שיהיה לנו הרגשה רוחנית עילאית תמיד (ועיין בספר יוצא יצחק לשוח' ח"א עמ' רפ ותהנה).

ז. הצניעות והקדושה ניכרת יותר במי שמרבה לדבר ולעורר על כך ברבים. והמכוון להיות קדוש בוודאי שמשמים יקדשוהו.

שאלה: במי ניכר ציווי התורה (במדבר טו, מ) "והייתם קדושים לאלהיכם"?

תשובה: במי שמדבר על כך ברבים ומעורר תמיד על הצניעות והקדושה ושמירת העיניים, וכאשר מדבר על כך מורגש שנשפך ממנו הנהגות וחידושים וחזוקים לכבוד ה' יתברך.

וכן, יש לכוון בעת שאומר בקריאת שמע "והייתם קדושים לאלוקיכם", להיות קדוש, ועל ידי זה יוכל להגיע להשגות עם כח עוצמתי והשראה מה' יתברך, וכמו שאמר רבי עקיבא בגמרא (סנהדרין סה:): שהמכוון להיות קדוש בוודאי יתקדש משמים, עיין שם.

ח. בראש השנה נגזר על האדם כמה הנאות יהנה בעולם הזה במשך השנה, וכשאדם נהנה מהעולם הזה באיסור חס ושלום, הוא מבזבז בכך את הנאותיו שנקצבו לו במדויק בראש השנה, וממילא לא נשאר לו כלום מתקציב ההנאות.

וזו הסיבה לכך שאין לאדם הנאות רוחניות, כגון שלום בית אמיתי, בנים מוצלחים, כבוד, פרנסה בשפע, וכן על זה הדרך.

אולם, אדם שאינו נהנה מהעולם הזה באיסור ומתגבר, ממילא תקציב הנאותיו גדול מאוד, ולכן זוכה לכל ההנאות הרוחניות האמורות לעיל בעין טובה ועוד הרבה יותר ממה שהזכרנו.

שאלה: כאשר מוותר על כבוד והנאות האסורות וכדומה, האם אינו מפסיד תענוגות בעולם הזה?

תשובה: לא ולא. ואדרבה ההיפך הוא הנכון, כי אם ימנע מהנאות אסורות, ואפילו המותרות בבחינת נבל ברשות התורה, הוא יזכה להנאות חיוביות המועילות ומסייעות לו לעבוד את ה' יתברך.

זאת משום, שבשמים נגזר על האדם את כמות ההנאות אשר יהנה בעולם הזה במשך השנה, והוא תקציב שנתי לפרנסה, לבריאות, לכבוד, להנאות ולשלום בית, וכשהוא מבזבז ההנאות על עבירות חס ושלום או על הבלי העולם הזה, לא נשאר מתקציב ההנאות שלו כלום, ולכן אין לו שלום בית, לא בנים מוצלחים ולא כלום.

אך כאשר מתגבר על שמירת הלשון ושמירת העיניים, על הכעס והגאווה ולא מתפרק בעבירות, עדיין יש לו מכמות ההנאות המגיעות לו, ולכן יזכה להנות באמת בדברים תורניים ומועילים, ואשתו תכבד אותו ויזכה שבניו יהיו אוהבי תורה ויראה, והפרנסה תבוא בשפע ובקלות.

כדאי לקיים את הפסוק "בזעת אפיך תאכל לחם" (בראשית ג, יט) על קיום התורה והמצוות, והרמז בזה שאין לחם אלא תורה, דכתיב: "לכו לחמו בלחמי" (משלי ט, ה), ואז למשפחתו ולבניו אין צורך להזיע, וזה יבוא בקלות ובשמחה.

ט. אף על פי שה' יתברך יודע הכל ורואה הכל, ובוודאי שיודע אם יעמוד האדם בניסיון שנשלח לו מן השמים או לא, מכל מקום יש באפשרותו של ה' יתברך גם 'לצאת מהתמונה', ולא לדעת אם אכן יעמוד הוא בניסיון או לא, שהרי הוא כל יכול! וכשאדם עומד בניסיון בהצלחה, הוא בעצם עושה 'הפתעה' נעימה לה' יתברך.

שאלה: האם ה' יתברך יודע האם יעמוד האדם בניסיון?

תשובה: האור החיים הקדוש (בראשית ו, ה) עומד בשאלה הידועה, הרי ה' יתברך קורא הדורות יודע אם פלוני יעמוד בניסיון, וכן אם פלוני ימות צדיק או רשע, אם כן היכן כח הבחירה, שאם ה' כבר יודע את עתידו, אם כן מה תועיל עבודת האדם, ואיך יש מציאות של שכר ועונש!?

ומחדש האור החיים, שכיוון שה' יתברך הוא כל יכול, ממילא יכול גם לצאת מהדיעה, ולומר לנו 'אני יוצא מהתמונה' ולא יודע אם פלוני יעמוד בניסיון או לא יעמוד בו.

וכל זה כדי לחזק אותנו ולדעת שהכל תלוי במעשינו, וזה כעין 'הפתעה' לה' יתברך, אם נזכה לעמוד בניסיונות נזכה כביכול לשמח את ה' ב'הפתעות' נעימות בקדושה וטהרה, ודבר זה בוודאי עושה בשמים רעש גדול, ויורד שפע לכולם על ידי כך.

י. המחשבה הנכונה לבעל אמונה כאשר מביט הוא באשתו בימי נידותה, שבאותו רגע מקיים כמה וכמה מצוות מהתורה [עייין בגוף התשובה]. ומה שהחמיר בעל ה'שומר אמונים' שלא להסתכל על אשתו נדה, כוונתו בזה שצריך להיזהר באותה עת לנהוג בכובד ראש, ולהביט בה כפי הצורך, בצניעות ובקדושה.

שאלה: כמה מצוות אפשר לקיים כאשר מביט באשתו בימי נידותה?

תשובה: יכול לקיים בכך, שש מצוות מהתורה ואלו הם:

א. לשמור כל דיני ההרחקה שציווה ה' יתברך, ולהיזהר מקלות ראש וכיוצא בזה, ומפורש בפסוק "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב" (ויקרא יח, יט), כלומר אל תקרב.

ב. "ואהבת לרעך כמוך" (שם יט, יח), שמתייחס כפי הצורך על פי ההלכה ומשמחה.

ג. "והתקדשתם והייתם קדושים" (שם ב), שהרי שומר באהבה ובשמחה ומכוון להיות קדוש כל רגע.

ד. שלמות הבית, על ידי נתינה כפי הצורך מבלי לקבל כלום לשם שמים, ואשריו.

ה. מצוות "שארה" (שמות כא, י) כל רגע. ורבינו בעל 'שומר אמונים' שהחמיר מלהסתכל, כוונתו שצריך להיזהר שיהיה בכובד ראש ומביט כפי הצורך בצניעות וקדושה.

ו. מצוות האמונה, על ידי שמאמין באמונה שלמה שכל רגע שאסור, וממתין בסבלנות, זה משמים עד שיגיע הזמן (ועייין בביצה כה:).

יא. אין לך מצווה גדולה יותר מזיכוי הרבים. ואפילו אם יגיע אדם לתכלית תיקונו בעולם הזה, ואף לדרגת הנביאים, עדיין לא הגיע למעלת מזכה הרבים. ובאדם המזכה את הרבים ניכרת ביותר אהבת הבורא ואהבת ישראל גם יחד בהשגות גבוהות ונפלאות לאין תכלית.

שאלה: כיצד ניכר על האדם שהגיע לאהבת ה' יתברך בדרגות גבוהות?

תשובה: כאשר האדם מזכה את הרבים, בוודאי שהגיע לדרגה גבוהה של אהבת ה' יתברך, וזאת משום שבמעשיו גורם נחת רוח לאביו שבשמים, שדואג לבניו של הקדוש ברוך הוא שישובו אליו. ורואים שלא מעניין אותו רק ההתעלות שלו בתורה, אלא כואב לו על חוסר כבוד שמים שיש בעולם ומקרבן לתורה.

וב'חובות הלבבות' (שער אהבת ה' פ"ו) כתב: שאין לך מצווה גדולה בעולם יותר מזיכוי הרבים. ובמקום אחר כתבנו כי למד כן מקל וחומר מפדיון שבויים, שכתוב עליו בגמ' שנקראת 'מצווה רבה' (בי"ב ח:), על פי היסוד של 'גדול המחטיאו יותר מההורגו'. וכן, כתוב בתורה (ויקרא יט, טז) "לא תעמוד על דם רעיד", וקל וחומר על נשמת רעך. וכשמזכה ומחזירו למוטב ויודע להוכיחו בדברי נועם, בזה מקדש שם שמים ברבים ומוריד שפע וברכה בעולם. ויש כאן אהבת ה' יתברך ואהבת ישראל. ועיין עוד בספר 'יערות דבש' (דרוש יב).

יב. יש לכוון בכל הנאות העולם הזה שהם רק אמצעי לעבוד את ה' יתברך, ולא התכלית חס ושלום. ולכן, אדם שמתגבר על תאוות אכילה ומוותר על הטעימה האחרונה או שנמנע מכל מיני תשוקות למיניהן שאין בהן תועלת כסיגריות וכדומה, אם יכוון להתקדש על ידי זה, הרי הוא כאילו הקריב קורבן על גבי המזבח.

שאלה: כיצד יתכן שאוכל מאכל 'כשר למהדרין', ואף על פי כן עובר על איסור מהתורה, ומאידיך ישנה אכילה הנחשבת לתענית וכקורבן על גבי המזבח?

תשובה: ב'ספר החינוך' (מצוות עשה שפז) על הפסוק "ולא תתורו אחרי לבבכם וגו'" (במדבר טו, לט) כתב לכלול בו את כל הנאות הגוף האסורות כשמירת העיניים, ומוסיף 'ספר החינוך', שמי שהוא משים לבו תמיד להרבות תענוגים גדולים לנפשו, מבלי שיכוון בהם כלל לכוונה טובה, עובר על לאו זה בכל עת, עיין שם.

ובכל הנאות העולם הזה יש לכוון שהכל אמצעי לעבודת ה' יתברך בבחינת "בכל דרך דעהו" (משלי ג, ו).

ומאידיך, כאשר בזמן האכילה מתגבר על תאוות אכילה ומוותר על הטעימה האחרונה, וכן סתם תשוקות, כמו עישון סיגריות וממתקים המזיקים והוא מתגבר ומוותר לכבוד ה' יתברך, ופעמים אף מסגף עצמו מבלי שיכירו בזה, אם כוונתו בכך לשם קדושה הרי זה כקורבן, וזוכה להשגות בקדושה להפליא, וכעין תענית הראב"ד המובא בספר 'בן איש חי' הקדוש (פי' בהר בחוקותי).

וכמו שהעידה הרבנית אשת חבר לרבינו הסטייפלר זיע"א, שהיה שותה קפה וכיוצא בזה, ולא היה בוחש בסוכר, ואם בוחשים עבורו לא היה מסרב. ורבינו הקדוש בעל 'איש מצליח' זיע"א והי"ד היה שותה מים מהברז בימי הקיץ החמים.

יג. כל אדם צריך להרגיש ביום הדין הגדול והנורא יום ראש השנה את 'חרדת הדין', והיא היראה מה' יתברך שמא לא עבדנו אותו בשלמות כפי כוחנו, שעל כגון זה נאמר: "כי דבר ה' בזה" (במדבר טו, לא).

ועוד, שיתכן שעבדנו את ה' יתברך כפי כוחנו ובמסירות גדולה, אולם יש לחשוש שמא טעינו חס ושלום בשיקול הדעת, ועשינו מבלי לדעת את ההיפך מהמכוון, ומשום כך אפילו תשובה לא עשינו, והדברים נוראים ונוקבים עד תהום.

שאלה: ידוע מה שכתב ב'מסילת ישרים' (פרק כד) שיראת העונש הוא לנשים ועמי הארץ, אם כן מהו חרדת הדין שבימי הדין?

תשובה: נראה לומר, שיש פחד גדול וגבוה יותר מפחד העונש, והוא הדאגה והחשש האם המצוות ועבודת ה' שלנו נעשו בשלמות כפי כוחנו או שנעשו פחות מכוחנו והיינו יכולים לעשות הרבה יותר, בבחינת 'כדבעי ליה למיעבד לא עבד' (כתובות סז). ועי' שבת פו: ישראל דדאיגי במצוות חביל גופייהו ופירש רש"י שדואגים לקיים המצוות וחרדים לדבר ע"ש), ועל זה נאמר כי דבר ה' בזה, זה שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק (סנהדרין צט).

והגר"ח מוולוז'ין בדרשת מהר"ח (שבסוף ספר 'נפש החיים'), מבאר שאין זה אמור רק בעסק התורה, אלא על כל עבודת ה' באופן כללי. וכל מי שיכול להוסיף ולא מוסיף הרי זה מבזה את ה' יתברך, ועל זה מרגיש בושה גדולה נוראה ועצומה לעמוד כך לפני ה' יתברך על שאפשר לעשות יותר ולא עשה, ואיך יעמוד בדין?! וזה באמת חרדת הדין להרגיש כך, והבן.

וגם יתכן שעשה מצוות לשם שמים ובמסירות, אבל טעה בשיקול הדעת ונעשה היפך מהמכוון, ואינו יודע וגם תשובה לא עשה, וזה באמת חרדה נוראה כמו שפחד רבי יוחנן בן זכאי, ואמר שני דרכים לפני גן עדן וגיהנום ואיני יודע באיזה דרך מוליכין אותי (ברכות כח:), והדברים נוראים.

יד. 'משנכנס אדר מרבין בשמחה' (תענית כט.), כלומר מרבים באמונה שהכל משמים והכל לטובה, ועל ידי כן מגיעים לשמחה אמיתית ומקבלים כח מה' יתברך. אולם, 'משנכנס אב ממעטין בשמחה', כלומר ממעטים באמונה ולא תולין שהחורבן, הגלות והצרות הם משמים, אלא

אדרבה מעוררים עצמנו על ידי תוכחה ומוסר וחשבון נפש גדול שמחמת
עוונותינו נחרב בית קודשינו ותפארתנו.

שאלה: כיצד בא לידי ביטוי במעשה מאמר הגמרא: 'משנכנס אדר מרבין בשמחה,
ומשנכס אב ממעטין בשמחה' (תענית כט.)?

תשובה: להרבות בשמחה ולחיות בשמחה צריך כל השנה. ומה שכתוב 'משנכנס
אדר מרבין בשמחה', כלומר מרבין באמונה, להרגיש ולעורר עצמו יותר שהכל
משמים והכל לטובה, ואין אדם נוגע במוכן לחברו אפילו כמלא נימא (יומא לח.).

וכמו שראינו בפורים את המן הרשע שלא הצליח, "ונהפוך הוא אשר ישלטו
היהודים וגו'" (אסתר ט, א), ועל ידי תפלות וצומות זכו לישועות וקבלת התורה
מאהבה. וכאשר מרבין בשמחה של אמונה, מקבלים כח מה' יתברך.

ולהיפך, בחודש אב ממעטים בשמחה, היינו ממעטים באמונה, כלומר שלא לתלות
לומר הכל משמים, החורבן והגלות והצרות, אלא לעורר על העוונות שלנו ותוכחה
ומוסר וחשבון נפש, עד כדי אבלות ממש ובכי והספד ותיקון חצות גם ביום, וירגיש
עצמו נזוף לפני ה' יתברך. כאילו נחרב בימיו וזה עבודת ה' יתברך בדרגה גבוהה
בחודש אדר ובחודש מנחם אב.

טו. כח האמונה התמימה הוא חזק מאוד, ובשמים שמחים שמחה
גדולה, כאשר מדברים על אמונה בה' יתברך ועל הנהגתו בעולם, הכללית
והפרטית. וזו הסיבה שה' יחד לנו לילה קדוש בשנה והוא ליל הסדר שבו
יושבים כולם ומדברים אך ורק על ניסי ה' יתברך והשגחתו הפרטית
בדוגמאות מעשיות. ובכדי שיהיה לנו על מה לדבר, הביא עלינו ה' יתברך
את פרעה הרשע, ועשרת המכות במצרים ויציאת מצרים, והוא כוונת
הפסוק "בעבור זה" (שמות יג, ח).

שאלה: נאמר בעניין יציאת מצרים "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" (שמות
יג, ח). מה למדים מכאן לעניין האמונה?

תשובה: האבן עזרא חידש דבר נפלא, שלא בגלל יציאת מצרים עושים את ליל
הסדר, המלווה באכילת מצה ומרור ושתית יין וכן כל סדר ההגדה, אלא להיפך,
בשמים רוצים שנשב לילה אחד בשנה ונדבר ונשבח את ה' יתברך על ענייני אמונה
והשגחה פרטית עם דוגמאות מעשיות שיש בהם כבוד שמים.

ולשם כך נתן לנו ה' יתברך את פרעה הרשע, עשר המכות, קריעת ים סוף ומלחמת
עמלק, בכדי שיהיה לנו מה לספר בליל הסדר. ומדויק בפסוק "בעבור זה" (שם),

דהיינו בשביל מצה, מרור וסדר ההגדה שעושים בלילה זה, נתן לנו ה' יתברך את יציאת מצרים וכל הקשור לזה.

ומכאן רואים עד כמה חזק כח האמונה התמימה וכמה שמחה יש בשמים כשמדברים על ה' יתברך ועל הנהגתו בעולם, הכללית והפרטית.

טז. כאשר עושים אירוע משפחתי, כגון חתונה, בר מצווה וכדומה, יש להקפיד על צניעות והפרדה למהדרין.

וכן, יש להקפיד שהמלצרים יחבשו כיפה על ראשם והמלצריות יאספו את שיערותיהן וילבשו סינר וכדומה כדי לשמור על גדרי הצניעות.

ובשעת הפסקת האוכל, יאמר החכם דברי תורה לעורר ולחזק את הציבור בענייני השעה. וזאת, משום שאסור לאדם לשכוח את העיקר, והעיקר הוא כבוד שמים.

שאלה: מה שמצריכים באירוע חרדי לשים על ראשי המלצרים כיפה ותלבושת צנועה למלצריות, וכן להקפיד שהשומר בתלמוד תורה יחבוש כיפה לראשו, האם הדבר קשור לאמונה?

תשובה: בוודאי שזה קשור לאמונה, שהרי בעל אמונה תמיד חולה אהבה על ה' יתברך הרבה יותר מכבוד הוריו ומכבודו עצמו. בעל אמונה מוכן אף למות כל רגע ורגע לכבוד ה' יתברך.

ולכן, כשעושה אירוע וכיוצא בזה, הוא לא שוכח את העיקר שהוא כבוד שמים. וראיה מהגמרא (סנהדרין פט:) שהשטן קיטרג על אברהם אבינו ע"ה שעשה משתה ליצחק ולא עשה משהו מיוחד לכבוד ה' יתברך, עיין שם.

וכאשר במסיבות ואירועים מקפידים על צניעות והפרדה למהדרין, המלצרים עם כיפות והמלצריות עם שיער אסוף ובגדים צנועים המתאימים לנשים על פי ההלכה, וכן מקפידים בשעת הפסקת האוכל לומר דברי תורה ולעורר על דברים שעומדים על הפרק, הרי זה עושה רעש בשמים.

וכמו שדוד המלך ע"ה היה מכרכר בכל עוז לפני ה' יתברך, וזכה להיקראות 'חי וקיים', ולהיפך משאול שהקפיד על כבודו, ואף מיכל למדה מאביה, וזילזלה בדוד המלך ע"ה ונענשה (סנהדרין כא.).

וכן בעל אמונה, מצניע מעשיו ולא מבקש כבוד ופרסום ולא כלום, ויודע שהכבוד האמיתי זה דבקות בה' ובנים עם יראת שמים וכבוד שמים תמיד.

ולסיכום, גשמיות בידי ה' יתברך, ורוחניות בידיים שלנו. ואפילו אם הוא רזה, צנום ובעל בשר, זה רק מה' יתברך ישתבח שמו (עיין במדרש תנחומא פ' תצוה). ותמיד יש לחשוב, יש בורא לעולם, ואין על בורא עולם בעולם, וצריך להגיע לדרגה של נשיא שאין על גביו אלא ה' אלוקיו (הוריות ט.), והלוואי שנזכה לכך ואשרינו.

יז. כשבעל אמונה רוקד ושמח באירוע של שמחה, כגון חתונה וכדומה, עליו לחשוב ולכוון שהוא רוקד לפני ה' יתברך. ואם יוסיף עוד כוונה לשמח לכבוד בעלי השמחה, מבלי קנאה ותחרות כלל ועיקר, אשריו ואשרי חלקו, ובזה עושה רעש גדול בשמים.

שאלה: מה צריך האדם לחשוב בעת שרוקד באירוע של שמחה, כגון חתונה וכדומה?

תשובה: צריך האדם לחשוב שרוקד לפני ה' יתברך, ומכוון לקיים "שויתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים טז, ח) ממש, כמו שהיה בשמחת בית השואבה בזמן בית המקדש (ועיין סוכה נ: בתד"ה חד).

ואם יוסיף לכוון לשכוח את צרותיו ולהצדיק דין שמים ולשמח לכבוד בעלי השמחה בלי קנאה ותחרות כלל, אלא אדרבה שמח בטובת חבריו, ושמח לכבוד ה' יתברך ולכבוד המצווה, אשריו ואשרי חלקו.

ובוודאי זה עושה רעש גדול בשמים, כמו בשמחת חנוכת בית המקדש שעשה שלמה המלך, וזכו לקבל פני שכינה (כמבואר בגמרא מו"ק ט.).

יח. אפיקורוס חמור יותר מעובד עבודה זרה, משום שעובד עבודה זרה מאמין בה' יתברך רק שדרוש לו אמצעי להתקשר אליו, שחושב באיולתו, שאין זה מכבודו של ה' יתברך להתייחס ליצורים קטנים כמונו, אולם אפיקורוס הינו רשע מרושע שאינו מאמין כלל.

ובכלל אפיקורוס היא המפלצת הנוראה הנקראת טלויזיה [בלע"ז], המסיתה נגד הדת והאמונה, ויש בה עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, וההסתכלות בה חמורה יותר מלהשתחוות לצלב של הנוצרים, ויש לברוח ממכשיר זה כבורח מן האש ומן הנחש.

ומכאן תוכחת מגולה, כיצד יתכן שבעל משפחה אשר זיכהו ה' יתברך להינשא ולהקים משפחה, יכניס לתוך ביתו, ועוד בחדר המרכזי, את המכשיר המסוכן והמתועב ביותר בעולם. פלא!

שאלה: מי גרוע יותר, עובד עבודה זרה או אפיקורוס?

תשובה: אפיקורוס חמור יותר מעובד עבודה זרה, שהרי עובד עבודה זרה מאמין בה' יתברך ובכח עליון, שברא את העולם, רק שדרוש לו אמצעי בכדי להתקשר אליו, משום שחושב שזה לא מכבודו של ה' יתברך שיתייחס לקטנים כמותו.

אך טעות היא בידם, וכמו שכתב רבינו הרמב"ם (הלי עבודה זרה פ"א ה"א), והרי הפסוק צועק "המשפילי לראות בשמים ובארץ" (תהלים קיג, ו), ועוד שכלפי ה' יתברך, אפילו לראות ולהשגיח בשמים, זה עדיין כביכול השפלה בשבילו כמבואר בפסוק. אבל אפיקורוס הוא רשע מרושע, ועליו הפסוק צועק "אמר נבל בלבו וכוי" (תהלים יד, א). ואדם כזה שלא מאמין כלל חמור מעובד עבודה זרה (וכמבואר באבן עזרא שמות כ, ג).

ומכאן למכשיר הטמא והמפלצת הנוראה הנקראת טלויזיה [בלע"ז], שמסיתים שם נגד הדת והאמונה, ויש בה עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, יש לברוח ממנה כבורח מן האש, וכבורח מהנחש.

וזה חמור יותר מלהשתחוות לצלב של הנוצרים, כי המסית נגד התורה הוא בבחינת אפיקורוס רחמנא ליצלן. וכיצד מסוגל בעל משפחה שזכה לינשא ולהקים משפחה, ובמקום להודות לה' יתברך על כך, מכניס בחדר המרכזי את המכשיר המסוכן ביותר בעולם.

ובספר 'מבט גורלי' לאברך היקר והנחמד הר"ר אליהו כהן שליט"א, מובא שיש קרוב לחמישים עבירות רחמנא ליצלן הנגרמות על ידי מכשיר זה, עיין שם.

ומכאן לעיתונים הכלליים המפורסמים בעולם שדינם כנזכר לעיל, כי אפיקורוס גרוע מעובד עבודה זרה. ויש לדייק כן מהתפלה בשבת קודש בשחרית, 'ולא נתתו וכו' לגויי הארצות' ואחר כך כתוב 'ולא הנחלתו וכו' לעובדי אלילים', ומכאן שגויי הארצות חמור יותר (וכ"מ מפרש"י בסי' שופטים י, ו ע"ש).

יט. אחד מתכסיסי המלחמה של היצר הרע, היא הטענה הידועה שלו: 'או הכל או כלום'. כלומר, או שעושים הכל מושלם או שלא עושים כלום, ובזה הוא מכביד את עבודת ה' יתברך עלינו, וגורם לנו רפיון בקיום התורה והמצוות.

ולכן אם יבוא אליך יצר הרע בטענה מופרכת זו, אף אתה הקהה את שיניו ואמור לו: 'הן אמת כדבריד שלחיות כמו ה'בבא סאלי' ולשמור את עיניי בשלמות כמובן שאיני יכול כרגע, אבל דקה אחת בלבד ביום לשמור את עיני כמו ה'בבא סאלי', זה בוודאי שאני יכול!'

ונמצא אם כן, שאני יכול לחפש אצל כל צדיק וצדיק כיצד היה מתנהג כל חייו, ולוקח ממנו לעצמי דקה אחת בלבד ביום של עשייה, ובזה אני נעשה עובד ה', וקובץ על יד ירבה. והיצר הרע נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש, ועונה אמן בעל כרחו.

שאלה: איך זוכים להגיע להשגות גבוהות בעבודת ה', כגדולי הצדיקים?

תשובה: אחד מתכסיסי המלחמה של היצר הרע, הוא להגדיל ולהכביד בעינינו את עבודת הקודש בקיום התורה והמצוות, ובכך גורם לאדם המאמין לו שלא לעשות מאומה. כגון גבי שמירת עינים טוען לו היצר הרע: מה לך ולעבודה הזו, וכי אתה בבא סאלי?! ולא צריך להשבר מזה, אלא אדרבה לענות לו: אמת נכון הדבר, ברור שאיני בבא סאלי אבל זמן של דקה מן הדקה, אני כן יכול להיות בבא סאלי.

וכן גבי שמירת הלשון, להיות חפץ חיים למשך דקה, ולהיזהר בשלמות בלשון הרע, וכן להיות דקה אחת בעל אמונה כמו ה'שומר אמונים', להיות דקה אחת בעל שם טוב, דקה אחת בן איש חי, ומחפש לעצמו מקרים מסוימים בעבודת ה', ואומר לעצמו 'כיצד היה מתנהג צדיק פלוני?' וכן כאשר ניתן לדחות בעיה מסוימת, ומתנהג באמונה בשלמות כזו שלא עושה אפילו השתדלות, ואשריו. או שפעמים לא אוכל מאכל מסוים בזמן מסוים, בכדי לשבור התאוה, ולהילחם בתאוות האכילה, בבחינת פת במלח ומים במשורה.

ועל ידי זה זוכה לדרגות והשגות, ומפרוטה לפרוטה מצטרף לחשבון גדול, וכן דקה לדקה מצטרף לדקות הרבה. ומדי פעם נזכר באותו רגע ובאותו זמן קדוש שעשה מה שעשה, ומצווה גוררת מצווה, ודקה גוררת דקה, וזוכה להשגות עצומות בדבקות בעבודת ה', בלי שירגיש מאן דהו בעבודת הקודש שלו כלל ועיקר, ואשריו (ועיין על'יה עמי רמו).

ב. במצוות שיש בהן הנאת הגוף ולא ניכר בהן הכוונה לשם המצווה, צריך להתחזק ולכוון ביותר בכוונת המצווה, מדין מצוות צריכות כוונה (ועיין בגוף התשובה גבי עוד מצוות).

שאלה: באיזו מצוות יש להתחזק ביותר לקיים אותם בכוונה, מדין מצוות צריכות כוונה?

תשובה: יש לכוון יותר במצוות שיש בהם הנאות הגוף, ולא ניכר בהם שמתכוון לשם מצווה, כמו סעודת שבת קודש ושמחת החג, אכילת מצה בליל הסדר, וכן קידושין ונישואין שצריך לכוון לקיים מצוות עשה מהתורה "כי יקח איש אישה" (ספר החינוך מצוות עשה תקנב), וכן הדבר לעניין ברית מילה שהמצווה בזה על האב לכוון, ובבר מצווה על ידי שהבן עצמו מכוון לקבל על עצמו עול מצוות בבחינת והיו הדברים האלה על לבבך.

וכן מצוות עשה מהתורה יישוב ארץ ישראל, וכן מצוות לא תעשה כמו בזמן שמגלח שיער ראשו, לכוון לקיים מצוות לא תעשה של איסור הקפת הראש, ואיסור השחתה, וכן מצוות ביומו תיתן שכרו שזה מצוות עשה מהתורה, וכן מצוות לא תעשה "ולא תתורו", כל רגע שנוהר ולא נכשל, ברחובות באירועים, בשווקים ובכל עניין ועניין, וכל זה כלול במשנה 'וכל מעשיך יהיו לשם שמים' (אבות פ"ב מ"ב).

כא. כאשר אדם מתגבר על יצר הרע, וכגון שמתגבר על תאוות ותשוקות אסורות, כגון המתגבר ושומר את לשונו מלדבר לשון הרע ורכילות, או שעוצם עיניו מראות ברע וכיוצא בזה, צריך לכוון באותה שעה להיות קדוש.

וזו טבילה במי הדעת המביאה על האדם טהרה רוחנית ופנימית הבונה את האדם, הרבה יותר מש"י טבילות במקווה של ארבעים סאה, שהיא טהרה חיצונית בלבד, ואינה משנה את מידותיו של האדם כהוא זה.

שאלה: מה צריך לחשוב הגיבור האמיתי בזמן שכובש את יצרו?

תשובה: יכוון להיות קדוש, וזה טהרה רוחנית ופנימית ומעלה גדולה מאוד. וכן כאשר מתגבר על שאר התאוות והתשוקות האסורות, כמו שמירת הלשון שזה קשה מאוד, צריך לכוון באותה שעה שפיו יהיה קדוש, וכן בשמירת עיניים לקדש את עיניו, וזה מחשבה קדושה פנימית ושווה מיליונים. ומדויק כן מהרמב"ם (סוף הלכות מקוואות) שניתן לטבול במי הדעת בלי מים כלל, כאשר מחליט להיות קדוש, עיין שם.

מה שאין כן גבי טבילה במקווה, שאינה קשה כל כך והוא טהרה חיצונית ומעשה קטן, לעומת ההתגברות והטהרה הפנימית, כגון העבודה על תאוות האכילה, או להפסיק לעשן, וכיוצא בזה, ומכוון בזמן תשוקה ותאוה מסוימת להתגבר ולהקריב

הנאה זו לכבוד ה', בבחינת "ה' נגדך כל תאותי" (תהלים לח, י), וזה טהרה מעולה מאוד, ונחשב כאילו הקריב קרבן גדול ואשריו ואשרי חלקו.

ומכאן לשלום בית, דע לך בעל ואב יקר, בית צריך להיות עם אהבה, עם קדושה, עם תורה, וחייבים לוותר גם כשזה קשה, כדי שהעגלה תמשיך לנסוע, ולוותר בגשמיות ולקבל רוחניות, וכאשר מוותר ניכר עליו שהוא בעל אמונה וקדושה, והוא בעל טוב לאשתו.

שאלה: מה עושה בעל אמונה כדי לזכות להיות עובד ה' באמת?

תשובה: יש ב' דרגות בעבודת ה', יש עבודה חיצונית שאינה מהלב, זה כמו קורבן לה' יתברך, שמכפר על שוגג בלבד, ולפעמים כאשר אין כוונה נכונה נאמר עליו: "זבח רשעים תועבה" (משלי כא, כז; עיין נדרים ט). ויש עבודה פנימית, כגון תפילה שהיא עבודה שבלב ומכפרת גם על מזיד (עיין רבינו יונה רפ"ק דאבות), משום שתפילה זו עבודה פנימית, ומועילה ומכפרת יותר מהקורבן.

וכן גבי מקווה טהרה שזה חיצוני, והמתכוון להתקדש בלי מקווה יכול להגיע להשגות ולדבקות בה', זה פנימי שבפנימי.

וכן על ידי הנחת תפילין וציצית יש כוונה פנימית (כמבואר בשו"ע סי' כה סעי' ה), ובפרט כאשר מקיים זאת בהשכמה, בכוונה וכובד ראש לתפילה, שמעלה עליו כאילו טבל (ברכות טו.), וכן פסק רבינו השל"ה (מסכת תמיד פרק נר מצווה).

ומכאן שהפנימיות מעלתה גדולה ועצומה, ובעל אמונה בהשגות בוודאי שמעלה לפנימיות תמיד בכל מעשיו, וזה עובד ה' אמיתי.

כב. מותר להסתכל על בעלי חיים טמאים וטהורים, ולהבחין בסימני הטהרה, ובכך גם מתחזקת אצלו האמונה במצוות שציווה אותנו ה' יתברך. והעיקר להגיע להשגה שלא להיות סקרן בחוצות העיר כלל ועיקר, ולשמור את העיניים מראות ברע. "והיתה לה' המלוכה" (עובדיה א, כא).

שאלה: האם הסתכלות על בעלי חיים טמאים פוגמת בקדושת האדם?

תשובה: אין בזה חשש, ואדרבה כשרואה בעלי חיים טמאים ואומר לעצמו זה טמא וזה טהור, מקיים בזה מצווה, שמחזק אצלו את האמונה במצוות שציווה ה' יתברך, (ועיין ב'ספר המצוות' מצוות עשה קמט ו'ספר החינוך' סי' קנג). ובתורה כתוב שמשה רבינו הרכיב את משפחתו על החמור (שמות ד, כ).

וכן בש"ס מבואר בכמה מקומות שהיו רוכבים על חמור (עי' שבת נו.), וכן בזוהר הקדוש מסופר פעמים רבות שהיו רוכבים על חמורים ממקום למקום (ועיין בספר וקנה לך חבר עמ' תתר"ג ובספר שומר אמונים).

ואם רוצה האדם לקדש עצמו ולא להביט אנה ואנה, יש לו בעיקר להגיע להשגה שלא להיות סקרן, ולא להציץ ולהביט בחוצות העיר כלל ועיקר, ועל אחת כמה וכמה כשיש צורך להקפיד מאוד על שמירת העיניים ולקיים "ולא תתורו", בשמחה ובאהבה "והיתה לה' המלוכה" (עובדיה א, כא; ועיין בספר "תומר דבורה" פ"ב).

כג. נבוכדנאצר מלך בבל קיבל שכר של שבעים שנה, עבור שלוש פסיעות בלבד שעשה לכבוד ה' יתברך. אם כן על אחת כמה וכמה בעל אמונה, שמאמין שעל כל פסיעה ופסיעה לבית הכנסת שכרו עצום ורב לאין תכלית, שצריך לרוץ לבית ה' בשמחה ובאהבה, ולקיים כל מצוותיו באהבה.

שאלה: כיצד ניתן לזכות להתלהבות בעבודת ה' ולעובדו בשמחה ובלבב שלם?

תשובה: כאשר מתבונן ומאמין בגודל השכר וכבוד שמים שיש בכל מצווה ומצווה. וכגון מה שמובא בגמרא (סנהדרין צו.) שנבוכדנאצר מלך בבל קיבל שכר למלך שבעים שנה, הוא וזרעו אחריו, בזכות שפסע שלוש פסיעות לכבוד ה' יתברך.

ומכאן נלמד, שעל אחת כמה וכמה לשכר העצום שיש לכל יהודי, על פסיעותיו לכבוד ה' יתברך יום בוקר וערב לבית הכנסת (עי' סוטה כב.). וכן גבי עניית קדיש, קדושה, ברכו ועניית אמן בקול רם (אורי"ח סי' נו ס"א), אשר בזה נהיה קידוש ה' גדול מאוד, ושכרו עצום ורב עד אין מספר.

וכשהוא בעל אמונה בשלמות, ומאמין בכל זה, רץ בשמחה ובאהבה לבית הכנסת. ולדוגמא אם היה עומד איש מסוים בבית הכנסת, וכל הנכנס מעשרה ראשונים מקבל אלף שקל במזומן, ועל אחת כמה וכמה אם כל מי שנכנס מקבל כך, בוודאי שבית הכנסת היה מלא מפה לפה, עוד לפני התפילה, כיוון שרואים כסף בעיניים (עיין מלכים ב פרק ו).

והמאמין לה' יתברך בשלימות על שכר פסיעות ועל קידוש ה' ועל כבוד שמים, לא צריך לכל זה ובוודאי שהיה משכים ומעריב ומגיע ברגליו ולא במכונית. ומכאן נלמד גם כן גבי שאר כל המצוות.

כד. גם לקיים מצוות צריך זכות, ולכן כאשר יש לאדם עיכובים ומחסומים בעבודת ה' יתברך, ידע נאמנה שגם זה בידי שמים.

ומכאן, כאשר אדם קם בבוקר בשעה מאוחרת, ומשום כך הפסיד תְּפִלָּה בציבור, והדבר כואב לו עד מאוד, עליו לדעת שגם זה משמים ועליו לעשות חשבון נפש ולהתחזק בתשובה, ויבקש מה' יתברך סייעתא דשמיא שלהבא יצליח במעשיו.

וזה מה שאומרים העולם 'תזכה למצוות', שהרי גם למצוות צריך זכות, וכאמור.

שאלה: האם מצוות הם גם בידי שמים, וכמאמר הגמרא (ברכות לג:): 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים'?

תשובה: הדבר ברור שעבירות הם חובה לאדם, ומאידיך מצוות ומעשים טובים הם זכות, וכמו שאומרים העולם 'תזכה למצוות', שבאמת צריך זכויות ולקבל ברכות כדי לזכות למצוות.

ופעמים כאשר חסר לאדם מצוות ומעשים טובים, אין לו זכות לסיוע משמים להתחזק במצוות, ומרגיש שיש לו כעין עיכובים ומחסומים והפרעות בעבודת ה' יתברך, בבחינת בא ליטמא פותחין לו (יומא לח:).

וכמו שאמר רבינו הבעל שם טוב הקדוש זיע"א על הפסוק: "שויתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים טז, ח), שהביאור הוא שגם שמרגיש שה' יתברך נגדו ולא עוזר לו, גם זה משמים, וצריך להרבות בתְּפִלָּה ותחנונים לפני ה' יתברך על כך. ועיין מהרש"א (ברכות סב:) שה' יתברך הניח לשטן להסית את דוד המלך בגלל שחטא בלשונו, עיין שם.

ומכאן גם למתעורר בבוקר מאוחר, שעליו לדעת שזה משמים, ויעשה חשבון נפש ויתחזק ויחזור בתשובה, ויבקש סייעתא דשמיא בכל מעשיו. ומפורש בגמרא (בי"ב ט:): כל הרודף אחר צדקה, הקדוש ברוך הוא ממציא לו מעות, ועושה בהם צדקה וממציא לו גם בני אדם מהוגנים לעשות להם צדקה, עיין שם.

ואפילו אם אבדו מעותיו ברשות הרבים, הקדוש ברוך הוא ממציא לו עני שיזכה במעות כדי שיקבל שכר (שם). ואם נתן צדקה לאנשים שאינם מהוגנים אין לו שכר (שם). וכן בגמרא (עי"ז נה). מלמד שהחליקו בדברים כדי לטורדן מן העולם, עיין שם (ועי"ע עלי"ה עמ' רכז).

כה. 'הטבע' בגימטריא אלוקים, לומר לך שמה שברא ה' יתברך בטבע, הרי זה בריא, חזק ומועיל, ומה שעושים יצרני המזון למיניהם, אינו טבעי ומזיק. וכן המצוות שציווה אותנו ה' יתברך זה מתאים על פי הטבע לגוף שלנו.

ועיין בגמרא (ע"ז לא:): גויים חביל גופיהו וארס לא מזיקם כי זה טבע גופם, מה שאין כן עם ישראל. ועיין למרן זיע"א שהזקוק לתרומת דם, אם אפשר עדיף של ישראל כשר, (יבי"א ח"ח דף תצב).

כו. כאשר אנו אומרים בעת הברכה 'אשר קידשנו במצוותיו', יש לחשוב ולהרגיש שעל ידי קיום המצוות האדם נעשה קדוש, ועל ידי תוספת קדושה נעשה האדם רגוע ושמח, מסלק הדינים מעליו ומוריד שפע לעצמו, לרמ"ח איבריו, שס"ה גידיו ולעולם כולו, ובזה מרבה כבוד שמים וגורם להקמת שכינתא מעפרא.

ויש להתאמץ ולכוון כן גם במצוות אשר אין בהם ברכה כמו חסד, צדקה, כיבוד הורים, אהבת ישראל, שלום בית, וכל כיוצא בזה, יכוון שרוצה להתקדש על ידי מצווה זו.

כז. מי שעושה מצוות נרדף תמיד מיצר הרע, והוא מלא נסיונות, קשיים, תאוות ולפעמים אף בושות וקשיים גדולים. ובפרט שחושב ושואל על כל דבר אם הוא עושה על פי הדין ונלחץ בתחילה, כל זה הוא בבחינת נרדף. ועל אחת כמה וכמה אם לועגים עליו ומצערים אותו על המצוות, עליו נאמר: "ואלוקים יבקש את נרדף" (קהלת ג, טו).

ועל כן בזאת תהיה נחמתנו, על כל מעשיה הנתעבים של הממשלה, שמדי פעם קמים חדשים לבקרים ולא נחים ולא שוקטים להצר צעדם של לומדי התורה תוך כדי זלזול, בשפלות ובאכזריות, וכולנו נחשבים נרדפים בארץ הקודש. וזה סגולה שה' יתברך איתנו לחיים טובים. וכן רואים כיום, שעם כל הלחץ והדחק, אדרבה מתרבים ספסלים בבית המדרש, כן ירבה וכן יפרוץ!

כח. להרגיש תמיד כעין שליחות מה' יתברך שציוונו לקיים המצוות, ולפני כל מצווה שעומד לקיים, יצייר בדמיונו איך שה' יתברך מדבר עמו ומצווה אותו על אותה מצווה.

ועוד יחשוב שה' יתברך עוזר לי מכיון שאני עושה את רצונו, וכמו שכתוב: "כי אתה עמדי" (תהלים כג, ד). ומפורש הוא בגמרא (קידושין ל:): אלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אין יכול לו. וכן בגמרא (יומא לח:): 'הבא להיטהר, מסייעין אותו'. ואין זה דומה כלל לנזיר שמחמיר על עצמו באיזה עניין, שהרי ה' לא ציווה אותו ואין לו עזרה משמים (כלי יקר במדבר ו, יא), מאידך אדם שמרגיש וחושב על כך שה' יתברך עוזר לו, הוא מקבל כוחות מחודשים להצלחה.

כט. במצוות שבין אדם לחבירו ישנם שני חלקים: החלק האחד בינו לבין המקום, והחלק השני בינו לבין חבירו. וכאשר זוכה לקיים מצווה שבין אדם לחבירו, כגון גמילות חסדים בגופו או בממונו, וכן כבוד אב ואם, הקרן שמורה לו לעולם הבא, ומהפירות הוא אוכל כבר בעולם הזה, תמורת התועלת שיצא לבריות מכך (קידושין מ. ופירוש הרמב"ם בריש פאה).

ומכאן למקדש שם שמים, שעל ידי זה מוריד שפע לעולם ומקבל שכר בעולם הזה (יברכת פרץ' עה"ת פי פנחס). והמקדש שם שמים, מכפר מיד על מה שגרם חס ושלום בחילול השם (ר"י בשע"ת שער ד' אות טז).

ל. יש לחזר גם אחר מצוות נדירות, וזו מעלה נוספת באמונה כשחושב על כך. לדוגמא, ותרנות לאחרים באופן שהוא בוודאי צודק לפי דעתו. וכן להשיב טובה תחת רעה, וכמו שמצינו אצל רחל אמנו עם לאה (עיין יומא פו: בגלה"ש). וכן לעשות 'ראש עקום' כדי לדון לכף זכות. וכן שמירת העיניים שהיא מצווה קשה עד מאוד כאשר חייבים לצאת לרחוב, ואף על פי כן הוא שומר במסירות ובאהבה על אף כל הקושי, ודומה בזה לבבא סאלי זיע"א באותה שעה.

וכן ישמח בעשותו מצוות נדירות אלו, וכמו שמסופר על חסיד אחד שעשה סעודה על ששכח עומר בשדה (תוספתא פאה פי"ג ה"ח). וכמו שמסופר על רבינו נתן אדלר זיע"א (רבו של החת"ס) שקפץ מעגלה בשלג עם נעלי בית לרגליו בשמחה ובהתלהבות, כאשר רתם הגוי לעגלה שור וחמור, ורצה להנצל בזה מאיסור כלאיים, מבהיל!

לא. יש לדקדק בעשיית מצוות, שהם תרגילים בעבודת ה' יתברך לזוכרו תמיד. כגון מצוות מזוזה, יש לכוון בה חיזוק באמונה, שלא לשכוח שהבית של ה' יתברך (עיין רמב"ם פ"ו מהלכות מזוזה). וכן במצוות ציצית יש לזכור את כל מצוות ה' יתברך בבחינת 'יהרג ואל יעבור'. וכן תפילין על

היד כנגד הלב ועל הראש כנגד המח, ויש לכוון באותה עת לשעבד הכל לה' יתברך (שו"ע אור"ח סי' כה ס"ה). וכן מאה ברכות בכל יום, יש לכוון לזכור את ה' יתברך תמיד (רמב"ם רפ"ק דברכות).

וכן בברכת כהנים יש לכוון לחיזוק באהבת ישראל, ועל ידי זה נתברך גם משמים (ספר החינוך מצווה שע"ח). וכיוצא בזה מוזהר הכהן הגדול שלא יקרע את מעילו, וזאת בכדי שילך לאט, בעדינות וביראת כבוד (החינוך מצווה קא). והמדקדק לכוון כך משלים את המצווה לקיים תמיד את רצון ה' יתברך.

לב. לעתים בגלל העוונות יש עיכובים מלקיים מצוות. ארבעים שנה שהיו בני ישראל במדבר, הקריבו רק פסח אחד בשנה ראשונה (רש"י במדבר ט, א) וזאת משום שעשו את העגל, ובכך גרמו שאין רוח צפונית מנשבת, ולכן יש סכנה לעשות ברית מילה (יבמות עב.), וערל אסור בקרבן פסח, שרשרת עוונות רחמנא ליצלן, בבחינת עבירה גוררת עבירה.

וכן להיפך, מי שהיה טרוד במצווה מסוימת והפסיד מצווה אחרת, יכול לבקש הזדמנות נוספת בכדי לקיים את אותה מצווה שהפסיד, וכמו שמצינו בנושאי ארונו של יוסף, שבקשו מועד נוסף על מנת להקריב את קרבן הפסח, משום שהיו טמאים בזמן שעם ישראל הקריבו את קרבן הפסח במועדו (אוה"ח במדבר ט, ז, סוכה כה.). וכן ההוא כובס, שיצאה בת קול והכריזה שהוא מזומן לחיי העולם הבא, משום שהיה בצער גדול על שלא השתתף בלוויה של רבינו הקדוש (כתובות קג: מהרש"א).

הכלל היסודי הוא, שכאשר אדם יודע שהעיקר הוא העולם הבא, כל עניני העולם הזה נעשים קטנים בעיניו, והוא שמח במצוות (ר"י בשע"ת שער ב אות ט).

לג. לדקדק ולהתבונן בפנימיות המצווה. לדוגמא כאשר אדם מתענה, התענית ממש הוא מעשה חיצוני, אולם שבירת התאוות כתענית הראב"ד הוא מעשה פנימי. וכן מקווה טהרה לגברים, הרי זה מעשה חיצוני, אולם קדושה וצניעות ושבירת התאוה זהו מעשה פנימי. וכן צדקה סוף סוף הוא מעשה חיצוני.

אולם, לפייס את העני ולחזקו בדברים או לכוונו ליראת שמים זהו מעשה פנימי. ולכן, ישנה דרישה מאיתנו שהמצוות שאנו עושים יהיו בעינינו בכל יום ויום כחדשים, כיום נתינתם מסיני (ברכות סג:). וכגודל עבודת

השם שבלב האדם, כך הברכה שמקבל הוא משמים, בבחינת "ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך וגו'" (שמות כג, כה).

לד. לחפש ולתור אחר המצוות שאדם חייב בהם, ולא אחרי מה שאחרים חייבים. בבחינת 'מה חובתו בעולמו', ובבחינת שלך גדול משלהם (רש"י במדבר ח, ב). כלומר, תחפש את המצווה שלך ולא את של אחרים.

חכם אחד אמר על בנו, המבלי אין קברים בקסרי שלחתיך לטבריא לכסות עפר על מת שבקבר, וכי חסר מי שיעלה ויבוא ויגיע לכסות (ירושלמי הובא ברא"ש כתובות פ"ב ס"ה). אולם בדברים שאדם אכן חייב בהם, כגון ניקיון בית הכסא אחר שסיים, שעליו מוטלת החובה, לכן ראוי שיעשה כן בעצמו, אף על פי שישנה אפשרות בקל לעשות על ידי אחרים.

לה. ניתן לנצל את מקום העבודה לקרב אחרים ליהדות. וכגון אישה חרדית המספרת נשים, שעל פי ההלכה, מותר לה לספר בצניעות נשים שעדיין לא זכו לכסות את ראשם. יש לה לנצל קירוב זה ולנסות להטיף, טיף אחר טיף של מוסר והנהגה תורנית, ולעורר על נושאים שונים כמו חינוך ילדים, צניעות, טהרה וקדושה, ולהי' הישועה.

וזו זכות גדולה בשביל אותה ספרית חרדית, שהרי אוי ואבוי לאותן נשים חילוניות אם תלכנה לספרית כמותן. ובוודאי שלא לחינם מצאה ספרית חרדית זו את אותה אישה חילונית, ומשמים נשלחה אליה כדי שתעשה את רצונה, וגם שתחזק אותה כפי המצב והצורך והאפשרות, בבחינת "חכם לב יקח מצוות" (משלי י, ח), וכן כל כיוצא בזה.

לו. פסק מרן בשולחן ערך שמצוות צריכות כוונה (שו"ע או"ח ס"ה סעי' ד). והיינו לחשוב ולכוון לצאת ידי חובת המצווה שהי' יתברך ציווה אותי לעשות, וכמו שכתוב: "כאשר ציווני ה' אלוקיי" (דברים ד, ה).

ועל ידי מחשבה זו, מרגיש האדם שליחות מאת ה' יתברך לקיים אותה מצווה "כי הוא אמר ויהי הוא ציווה ויעמוד" (תהלים לג, ט), כלומר ה' יתברך הוא זה שציווה, והוא גם זה שמביא כח לעמוד ולקיים. ולכן, יש לבעלי תשובה את הכח, להיות חזקים נגד המלעיגים עליהם, כי את הכח הזה הם שואבים מאת ה' יתברך.

וכל אחד ואחד צריך להרגיש על עצמו, שהוא בבחינת מזכה הרבים ועסקן ציבורי, כי על ידי המצוות שעושה בשליחות ובכח ה' יתברך, משפיע גם על אחרים. ההורים משפיעים בבית (עיין סוף סוכה), ואיש הנמצא בציבור ובבית הכנסת משפיע על כל אחד ואחד מהסובבים. וכאשר הוא מקיים את רצון ה' יתברך ועושה מצוות, ישנן לעצמו את הפסוק: "אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה" (שמואל א טו, יז).

לז. רמ"ח מצוות עשה כנגד רמ"ח איברים (מכות כג:). כלומר המצוות שקיבלנו מה' יתברך מתאימות לגופנו על פי הטבע (עיין עבודה זרה לא סע"ב). וכן היראת שמים הנמנית כאחד מתרי"ג המצוות, היא יראה חיובית, ללא לחץ וללא בלבול, אלא אדרבה ניתן לקבל ממנה התחזקות, הרגשה טובה, תוספת קדושה, חכמה ושכל ישר (ועיי רבינו יונה בברכות ריש פרק אין עומדין, ע"ש).

ומכאן לעניין מסירות נפש בתפלה לחשוב על קידוש ה', וכן באמירת אלוקי נשמה כשאומר 'ואתה עתיד לטלה ממני וכו'. וראיה לכך ממצוות מילה, שהרי זו סכנה גדולה, למול תינוק בן שמונה ימים ללא הרדמה, וכן לצום ביום כיפור הוא מסוכן מאוד לגוף האדם, אלא מאחר וכך ציווה ה' יתברך את עם ישראל, הרי שציווי זה מביא כח לגוף, משום שהטבע בנוי על פי התורה. והוא כמו שהבאנו לעיל ש'אלקים' הוא גימטריא 'הטבע' שמונים ושש בדיוק.

לח. בשמים מתפעלים מאוד מאדם שמבקש רוחניות ולא רק גשמיות, וזו היא מעלת ההתבודדות של 'מארי דחושבנא' (זוה"ק קורח קעח.), בבחינת "למה נגרע לבלתי הקריב" (במדבר ט, ז) וזכו לפסח שני.

וכן מצינו לשלמה המלך ע"ה שביקש מה' יתברך, אך ורק חכמה לשאת משא העם לתורה ויראה, וקיבל הכל מה' יתברך, בבחינת משלו בכיפה (מגילה יא סע"א). וכן עתניאל בן קנז שאמר לה' יתברך, אם אין לי אהבת וחכמת התורה אני מת, וזכה לתורה (תמורה טז). ורבינו ישראל מסלנט זיע"א היה אומר כשמבקשים גשמיות לא תמיד מקבלים, אולם כשמבקשים רוחניות מקבלים תמיד.

לט. הזוכה לאמונה בהשגות גבוהות, זוכה לסבלנות ולכתפיים רחבות, לשאת את עול הסבלות, ולסבול כל הקורות אותו מאת ה' יתברך, ובכך להירגע ולהיות מיושב בדעתו ובגופו. וכמו שמצינו לעם ישראל, כאשר

היו במדבר ארבעים שנה, בקדש נחו תשע עשרה שנה, ואת שאר המסעות עשו בעשרים ואחד שנים הנותרות. וכל זה מבלי ידיעה מוקדמת כמה זמן נחים, אלא על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו ולפעמים היו ממתנינים יום או יומיים חודש או שנה והכל כרצון ה' יתברך.

וכן מצינו לאברהם אבינו ע"ה, כשהיה בגיל מאה נעשה אבי הבן כאשר כולו אמונה ודבקות בה' יתברך. וכן יצחק אבינו ע"ה כשהיה בן שישים שנה זכה לבנים, ויעקב אבינו ע"ה כשהיה בן שמונים וארבע נשא אישה, ויוסף הצדיק היה בבור שתיים עשרה שנה.

ומנין לאבותינו הקדושים כל הכוחות האדירים הללו?! אלא כשמאמינים בהשגות גבוהות שהכל מאת ה' יתברך, מקבלים ממנו כוחות נפש אדירים כדי שנוכל לעמוד בכל הקשיים והנסיונות.

מ. גם אם זכה אדם לרוחניות ולדבקות, או אפילו לגילוי שכינה, עם כל זאת עליו להתנהג בענווה טהורה ולהיזהר מכל ריח של גאווה, רחמנא ליצולן, שאם לא כן עלול הוא להפסיד את הכל.

ומפורש כן בתורה (במדבר יא, כ) "יען כי מאסתם את ה' אשר בקרבכם וגו'", ופירש רש"י שעל ידי השכינה שנטעתי ביניכם גבה לבבכם. כלומר כשאדם מתלהב מתאוות העולם הזה, הרי זה זלזול בשכינה וזלזול בכבוד שמים (העמק דבר שם).

ומכאן שעלול אדם לעבור על הפסוק "וישמן ישורון ויבעט" (דברים לב, טו) גם ברוחניות. ויש ללמוד מכאן שהצדיק הוא בניסיון יום יום (ועיין תענית כ: בתד"ה נזדמן), ואל תאמין בעצמך וכו' (ברכות כט.).

וזו הסיבה שבעל תשובה עדיף מצדיק גמור, משום שקל יותר לבעלי תשובה להיות שפלים ביותר (ברכות לד: ורמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד, וחוו"ל בשער התשובה). ועוד נלמד מכאן שבעל אמונה הוא בעל מצוות ובעל עבודת ה' יתברך באמת, והוא גם בעל ענווה ושפלות בהשגות.

מא. יש ליישב הכל על פי תורתנו הקדושה, כלומר להסביר בכל דבר מה הדין על פי דעת התורה, ולבאר בצורה ברורה מה מותר ומה אסור. וזהו כח רוחני המשפיע הרבה יותר מאשר הסבר מדעי, פילוסופי, פסיכולוגי וכיוצא בזה.

לדוגמא, תמיד יש להזהיר מחברים לא טובים, מקלות ראש וכדומה. ומשום כך אין לפחור רווק לנסוע לחוץ לארץ לבקר את בני המשפחה, וכן אין לעבוד במקום שיש בו חוסר צניעות, וכל כיוצא בזה, משום שיתכן מאוד שתהיה ירידה רוחנית עם ירידה גשמית גם יחד. וכשמסבירים את הדברים הדק היטב, הרי שזה משפיע ומבינים, ואף מצליחים לחיות רק על פי התורה.

וכן יש להימנע מאוד, מלעשות ריב ומחלוקת על ירושה וכיוצא בזה. וכן אישה שבקשה הפסקה למניעת הריון, ולאחר זמן מבקשת להאריך את הזמן, כאשר המורה הוראה מסביר את ההלכה ואת החשיבות של פריה ורביה וכו', ושזו מצווה שציווה ה' יתברך והוא יתברך הנותן לנו כח לעשות חיל, הדברים אכן משפיעים ומתקבלים באהבה.

וראיה לכל הנזכר לעיל ניתן להביא מהפסוק "וויטב בעיני הדבר" (דברים א, כג), ופירש רש"י בעיני ולא בעיני המקום. ומשמע שה' יתברך לא הסכים ולא רצה לשלוח מרגלים, ואם משה רבינו ע"ה, היה מסביר וזועק וצועק על שליחות המרגלים, שזה רעיון שהוא נגד רצון ה' יתברך בבחינת "דורש טוב לעמו" (אסתר י, ג). יתכן והיו שומעים ומבינים ומוותרים על הכל.

ומכאן נלמד שצריך לזעוק בחכמה, ולהסביר כל דבר על פי התורה הקדושה, ולכוון לשם שמים, וכח המצווה תביא סייעתא דשמיא בבחינת "וגם כל העם הזה על מקומו יבוא בשלום" (שמות יח, כג). מרן רבינו הגדול זיע"א היה קורא לזה 'שפת התורה', שזו עוד שפה חוץ מהשבעים לשון המוזכר בגמרא (סוטה לו:).

מב. כתוב במסכת אבות וכל מעשיך יהיו לשם שמים (אבות פ"ב מ"ב). וזהו חידוש עצום לכוון שכל צרכי הגוף החומרניים יהיו לשם שמים. כלומר שיהיו אמצעי לעבודת ה' יתברך, ועל ידי זה נהפך הכל למצווה. וידוע מהרמב"ם (פ"ה משמונה פרקים) שדבר זה נאמר ברוח הקודש. וכן הובא בגמרא (ברכות סג.) איזוהי פרשה קטנה שכל גופי התורה תלויין בה: "בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך" (משלי ג, ו), עיין שם.

והביאור בזה הוא, שכמו שמצוות צריכות כוונה (שו"ע או"ח ס' ס"ד), כך כל מעשיך החומרניים תכוון שהם אמצעי למצוות ולעבודת ה' יתברך, ונמצאת עובד את ה' יתברך תמיד.

מג. גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה (קידושין לא.). ובתוספות (שם) כתבו כי מי שמצווה, הוא דואג תמיד, ומצטער שלא יפסיד מה שחייב לעשות, בבחינת מצוות לאו להנות נתנו (ר"ה כח.). ורש"י פירש (שם) שמצוות הם כעול על הצוואר, בבחינת ריחיים בצוארו (קידושין כט:). ומכאן נלמד שתמיד צריך אדם להרגיש את המצווה ולהיזהר שלא יכשל.

וכדברי הרמב"ם שכתב (סוף הלכות מעילה) לבאר את הפסוק "ושמרתם ועשיתם" (דברים ז, יב), עשייה זה קיום המצוות, ושמירה היא הכוונה והזהירות התמידית, שלא נכשל בעבירות חס ושלוש. וכתב עוד (פיהמ"ש סוף מכות) על תרי"ג מצוות, אולי יעשה מצווה אחת בשלמות, עיין שם. וכן בשו"ע (יור"ד סי' יח סעי' יז) בדיקת הסכין כפי כוונת הלב.

ועוד ראיה ממה שכתוב בתורה (במדבר יז, כח) "האם תמנו לגוע", ופירש רש"י שמא הופקרנו למיתה, ומה השיב להם ה' יתברך, שעל ידי הלוויים יזהירו וישמרו וכו'. כלומר, יסבירו ויזהירו ויפחידו את עם ישראל, והבן. ומכאן שפחד מהמצוות באופן תמידי זהו דבר חיובי בעבודת ה' יתברך, וזו השגה גדולה לפחד מהמצוות.

מד. כתוב בתורה (במדבר טו, מ) "והייתם קדושים לאלוקיכם", ויש ללמוד מכאן שיש לאדם לכוון בעת עשיית המצוות שהוא רוצה להיות קדוש. וכן אמרו בזוהר הקדוש (אמור צג ברעיא מהימנא) שיש לכוון להיות קדוש בשעת אמירת קדוש וכו', עיין שם. ויתכן שגם בקדושת יוצר ובקדושת דסידרא יכוון כן.

מה. רבי עקיבא אומר 'ואהבת לרעך כמוך' זה כלל גדול בתורה' (ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד), כלומר זהו היסוד לכל התורה כולה. משום שעל ידי מחלוקת נעשה פירוד במשפחה או בחברה, ומריב יוצאת מריבה, קנאה, שנאה ותחרות, לשון הרע, רכילות, חילול ה' וסכנה גדולה לכולם, ה' יצילנו. ו'מחלוקת' אותיות 'חלק מות'.

והבעיה הנוספת היא, שעל ידי המחלוקת גם לשומעים נעשה דעה בעניין, לשבט או לחסד, בעד או נגד, וכל אחד ואחד חושב שמכוון לשם שמים, ועל ידי זה ניתן להגיע להרהורים רבים, גם על אנשים כשרים ועסקני ציבור, ואפילו על גדולי ישראל חס ושלוש, ואוי לנו מיום הדין.

ומפורש הוא ברמב"ן על הפסוק "ואכלה אותם כרגע" (במדבר טז, כא), כי על ידי השמיעה מבעלי המחלוקת, נעשה לישראל הרהור על משה רבינו, ומגיע להם מיתה על כך, נורא ואיום! ומכאן נלמד שלא לשמוע מחלוקת. אלא אדרבה להתחזק במצוות אהבת ישראל, שהיא היסוד לתורה כולה, כלומר כל התורה כולה עומדת על עניין אהבה ואחוה, נורא ואיום מאוד!

מו. ישנם עבירות שאין בהם דין שוגג. וכגון אשת איש שנכשלה מרצונה, הדין הוא שאסורה לבעלה, ואינה יכולה לומר לא ידעתי שדבר זה אסור, כמבואר בשולחן ערוך (אבה"ע סי' קעח ס"ג). והוא הדין למחלוקת קורח ועדתו שכיוונו לשם שמים, ולכאורה היה זה שוגג, ועם כל זה נבלעו באדמה.

וכן דמעות של אישה שנגרם לה צער, אפילו באופן עקיף ולא ישיר, אף על פי כן בכוחן להרוג בלי להתחשב בתוצאות, כמבואר בכתובות בדביתהו דרב כהנא (סב:), עיין שם.

ובכדי להינצל ממחלוקת ולא לצער אחרים, צריך לעשות עצמו כמו מתנדב בארגון מד"א או זק"א, ויחשוב עצמו כאילו היה רופא גדול, ובעל המחלוקת הוא חולה גדול המטופל אצלו. ועל ידי מחשבה זו יתגבר ויצליח להמלט ממחלוקת, ואשריו ואשרי חלקו.

מז. עיין באורך בשמונה פרקים להרמב"ם (פ"ה) כיצד להתייחס למצוות השכליות והמצוות החוקיות. ונראה שמידת הענווה נצרכת לאדם על פי השכל, ואינה חוק בלי טעם מאת מה' יתברך. כי גם לפי השכל ראוי לאדם להיות עדין, עניו, צנוע ושפל רוח. וצריך לכוון היטב כשאומר ונפשי כעפר לכל תהיה, ולהיות שמח כשיזכה לכך, והשכינה עמו. (ועיין ישעיה נז, ט. ובגמרא ע"ז כ:).

ועל דוד המלך אמרו וה' עמו שהלכה כמותו בכל מקום (סנהדרין צג:), וביאר מרן החיד"א בספרו פתח עינים (עמ"ס ברכות סו"פ תפילת השחר) גבי עובדא דר' אליעזר הגדול ותלמידיו, שכיוון שדוד המלך ע"ה היה עניו גדול, וכמו שהעיד על עצמו: "ואנכי תולעת לא איש" (תהלים כב, ז), זכה לכוון לאמת, כי העניו האמיתי הוא מרכבה לשכינה, והוא הטעם לכך שזכו בית הלל לפסוק הלכה כמותם (עירובין יג:), והוא הוא הטעם שזכה מרן הבית יוסף שתתפשט בכל ארץ ישראל הלכה כמותו.

מח. הקמת בית כנסת ובית מדרש, וכן כל מקום תורה שיש בו באופן קבוע חיזוקים בהלכה, מוסר ויראת שמים, הרי זה מצוין, ומחזק ושומר עלינו מיצר הרע. וזה עדיף מלגור בעיר של תורה כאשר מסביבך אינשי דלא מעלי, המתנהגים בקלות ראש, ללא מוסר וחיזוקים לתורה ויראת שמים תמידין כסדרן.

ויש לדעת שעיקר המושג של 'חברה טובה', הוא לא העיר התורנית בה הוא מתגורר, אלא השכנים והחברים המחוברים אל האדם, וראיה לזה מקורח, שאף על פי שהיה מסביבו הרבה אנשים טובים ללמוד מהם שלא לעשות מחלוקת, וכמו משה אהרון וכיוצא בהם, וגם באותו מקום היה גילוי שכינה, ענני כבוד וכו', עם כל זה קורח התקלקל על ידי דתן ואבירם הרשעים, שהסיתו אותו לחלוק על משה, וכפירוש רש"י (במדבר ג, לח), עיין שם.

חיבור למצווה הוא חיבור לחברים טובים, שרואים ושומעים תמיד רק תורה, חיזוקים ויראת שמים, בבחינת "טוב שכן קרוב" (משלי כז, י). וכל זה הוא בבחינת בתי כנסיות שבחוץ לארץ שדינם כארץ ישראל (מהרש"א ברכות ח), והמחובר לטהור טהור (ב"ק צב:), ועבד מלך כמלך (שבועות מז:), והיינו שהעיקר להתחבר לקדושה כל רגע.

וכשם שיש מושג של 'חדר מוגן', הבנוי להיות מוגן מפני טילים, כן הוא במי שמחובר למקום תורה וכנזכר לעיל, הרי הוא ב'מקום מוגן' מיצר הרע מכח המצוות שעושה שם כל רגע ורגע.

ולפי זה גם בבית הכנסת, במקום שעומד שם החזן ומונח שם ספר תורה, הוא מקום מקודש יותר. וכידוע כאשר עמדו להתפלל, באותו מקום שעמד בתפילתו רבינו הגר"א זיע"א שנים רבות הרגישו קדושה מיוחדת, ומצווה להתחבר לקודש.

מט. מעלה נוספת במצוות, היא לקיים לשמור ולעשות מצוות חוקיות כשם שמקיימים מצוות שכליות. שהרי כך ציווה ה' יתברך "זאת חוקת התורה" (במדבר יט, ב), לרמז שצריך להתייחס אל כל התורה כולה כאל חוק ולא יעבור, חוקה חקקתי, לברוח מהשכל וההגיון (עיין ברכות כח:). ובזה יש קידוש שם שמים של ביטול גמור, והכנעה לה' יתברך.

ולא כמו שעשה שלמה המלך שהפעיל את השכל, ונשיו היטו את לבבו (סנהדרין כא:). ולא כרבי ישמעאל שהלך אחרי הטעם של איסור קריאה לאור הנר וקרא והיטה (שבת יב:).

ומכאן גם למצוות כיבוד הורים ואיסור "לא תגנוב" (שמות כ, יג), שהם מצוות שכליות, שאין לקיימם משום שכך ההיגיון אומר, אלא רק משום שכך ציווה ה' יתברך, בלי שכל! וזו דרגה גבוהה של אמונה בקיום המצוות, וכן האמונה בה' יתברך, אין רצונות, אין תשוקות, אין שכל ואין כלום, יש רק אמונה בה' יתברך ובקיום מצוות, ויש בזה כבוד שמים גדול מאוד.

ג. מצווה זה כח, עוצמה והצלחה. והנה משה רבינו פחד מעוג מלך הבשן בגלל שעשה מצווה עד שאמר לו ה' יתברך "אל תירא אותי" (במדבר כא, לד). ואף שיש בתורה מצווה של "לא תירא מהם" (דברים ז, יח), זהו דווקא מהם עצמם, אולם כאשר אותו גוי עושה מצווה יש טעם לפחד, והגם שאין זו מצווה לשם שמים (עי' בראשית רבה פ' מב ס"י ח, וכן הוא בנדה סא. בתד"ה זה עוג, ע"ש).

ומי שמפחד מהמצווה זה עצמו מצווה, ומשה רבינו עשה מצווה כאשר פחד מהמצווה שעשה עוג, והראה בזה שיודע ומבין להעריך מצוות, ועליו אמרו במדרש רבה (שמות כ, יט) "חכם לב יקח מצוות" (משלי י, ח), שבשעה שבני ישראל נתעסקו בביזת הים, הוא התעסק בארונו של יוסף, ולכן זכה לקבל הבטחה מה' יתברך "אל תירא אותי" (במדבר כא, לד).

ומכיון שפחד מהמצווה ולא מכוחו הגדול של עוג, קידש בזה שם שמים, שראו כולם את משה רבינו שאינו מפחד מעוצמתו של גיבור עצום שכזה, אלא מהמצווה שעשה. ויתכן שאם משה רבינו היה מפחד מכוחו הגדול של עוג, הוא לא היה מנצח אותו, והבן.

והדברים נוראים, עד היכן צריכה להיות לנו השגה במצוות ובכחה של מצווה. ויתכן על ידי זה להבין יותר חזק את הפסוק "ואלוקים יבקש את נרדף" (קהלת ג, טו), שעל ידי שהוא נרדף, הוא מרגיש שתלוי הוא רק בידי ה' יתברך, וממילא הוא מקיים מצוות, והמצוות יעזרו לו שאלוקים יעזור לו, והבן.

ולפי זה על כל צרה שלא תבוא, ויש כעת דינים יש להרבות בחסדים, ובזה עושים תיקונים גדולים. ואם מתוודה ומתחזק מיד באהבת ישראל, או

באמירת ברכת הנהנין בכוונה וכיוצא בזה, הרי זה בבחינת אדם שיש עליו דינים שעושה מצוות והישועה בדרך.

ואדם שאין בו דעה רחמנא ליצלן מה עושה באותו רגע? מעשן סיגריה ושותה קפה להירגע, צועק, שונא וכו', ומוסיף לעצמו עוד עבירות ודינים חס ושלום. צריך להיות חכם גדול, ולהגיע להשגה במעלת המצוות כדי לדעת כיצד לחיות נכון.

וכדי לנצח בעיות שיש לו עם אנשים מסוימים שיש להם קשרים בחלונות הגבוהים, צריך קשרים עם ה' יתברך, על ידי התורה והמצוות שזה מעל החלונות הגבוהים, "כי גדול מעל שמים חסדך" (תהלים קח, ה) בעושים לשמה (פסחים נ:), מעל הטבע ומעל השכל.

נא. צריך להתפלל ולכוון שהמצווה תעלה למעלה לשמים בבחינת לתקן את שורשה במקום עליון, כמו קרבן שעולה למעלה ונעשה על ידי זה ריח ניחוח אישה לה', ומאידך "זבח רשעים תועבה" (משלי כא, כז) ולא עולה למעלה (ועיין נדרים נא.). וכן כשגופו לא טהור תפילתו תועבה (ברכות כג.) בבחינת עבירה מכבה מצווה (סוטה כא.).

וזו אחת הסיבות למציאות של רשע וטוב לו בעולם זה (תענית יא.), והוא משום שהמצוות שעושה אינן עולות למעלה, כיוון שכפי הערכתו למצווה כך שכרו, וכיוון שמעריך את המצווה כערך תחתון של העולם הזה, מקבל את שכרו גם בעולם הזה, הגם שבעלמא שכר מצוות בעולם הזה ליכא (קידושין טל: ובספר שיחות מוסר להגה"צ ר' חיים שמואלביץ זיע"א).

ובכדי שהמצווה תהיה ראויה לעלות למעלה, צריך לשים לב לשלמות המצווה, וכגון הנותן צדקה ומביישו שהפסיד זכותו (שו"ע יור"ד סי' רמט סעי' ג), וכן עוג מלך הבשן שהפסיד זכותו בכך שלא שמר את הברית (זוה"ק ס"פ חוקת). ומכאן שיש להקפיד על השלמות במצוות.

ולפעמים מצווה בשלמות מכבה עבירה, ואפילו את כל העבירות, כמפורש בגמרא (ברכות יב:). כל העושה עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על כל עוונותיו. הא למדת, שיש בכוחה של תשובה ובושה מכל הלב לכבות כיבוי גמור ללא כל שאריות של עבירה. וכל זה למבינים במעלת המצוות ובכוחם הגדול למעלה.

נב. כאשר רואה מי שעושה מצווה, מצווה לעמוד לכבודו (קידושין לג:). וכמו שמצינו שיש מצווה לעמוד בפני המביאים ביכורים לירושלים (פ"ג דביכורים), וכן בפני המלווים ומרימים את המת לקוברו, וכן הנושא תינוק לברית מילה (הרי"ב שם).

והאר"י ז"ל היה נוהג לעמוד בזמן נתינת צדקה לגבאי או לעני, וכן לעמוד בפני הולכת ספר תורה באימה וביראה. וכידוע בזמן חז"ל הקדושים היו עוסקים בתורה בעמידה (סוטה מט. בפרש"י בד"ה משמת ר"ג הזקן), וכן מובא בגמרא (מגילה כא.), ולמדנו מכאן את מעלת התורה ומעלת המצווה.

נג. הסימן לבעל אמונה במצוות הוא מי שאינו מתלהב מענייני העולם הזה, אך מה נעשה שבה דמינו לבהמה אוכלים ושותים וכו', וקשה להמנע מזה. אולם, במצוות ומעשים טובים צריך אדם להתלהב באמת, לשמוח ולרקוד, וכמו שאמרו בגמרא (ברכות ט:) על חכם אחד שהוא אדם גדול ושמח במצוות.

ומסתברא, שהמתלהב מכל מיני סגולות וסיפורים וכיוצא בזה יותר מהמצוות שציווה אותנו ה' יתברך, הרי זה חילול השם גדול ופוגע בכבוד שמים, אלא אדרבה צריך להתלהב מהמצוות ולמסור נפשו עליהם.

וכידוע מהסטייפלר זיע"א שאמר שיש להיזהר בזמן רעידת אדמה לומר את הברכה 'עושה מעשה בראשית' (ברכות נט.), ולא לפחד באותו רגע מרעידת האדמה עצמה. וכפי שקרה עימו, שפעם בזמן המלחמה עם הקוזאקים ברוסיה הטמאה, התעכב הסטייפלר בצידי הדרך ועשה צרכיו, משום שפחד מאיסור 'בל תשקצו' יותר מהפחד מהקוזאקים המסוכנים לבריות.

ורבינו הפלא יועץ (ערך חסד) מביא שעשיית חסד קטן זה מצוות עשה מהתורה, ולשבת סנדק מנהג בעלמא, עיין שם. ומכאן נלמד שצריך הרבה יותר כוונה והתלהבות לפרוט כסף ליהודי, מאשר לשבת סנדק.

ובאבות (פ"ג מ"ז) שנינו: 'המפסיק ממשנתו ואמר מה נאה אילן זה ומה נאה ניר זה, הרי זה מתחייב בנפשו', ואין זה רק בגלל ביטול התורה שבדבר שפסק באמצע לימודו, אלא גם בגלל שנראה כעין זלזול בכבוד שמים כאשר מתפעל מחפץ מסויים יותר מהתורה שקיבלנו בהר סיני מה' יתברך, המלמד תורה לעמו ישראל, והבן.

וזו עבודת השם עצומה להתלהב מהתורה ומהמצוות יותר מכל הסגולות שבעולם ומכל הסיפורים וכל כדור הארץ.

וכמו המעשה הידוע מהבן איש חי זיע"א באותו עשיר חסיד שהיה מוהל, ועל אף היותו עדין נפש ומפונק, את מצוות מציצת הברית קודש בברית המילה היה עושה בשמחה ובאהבה. וכן היה אוכל בשמחה את המרור, ואף שהיה חריף מאוד בזמנם (הנקרא 'תמכא' במשנה פסחים לט.). וכל כך למה? משום שאלו מצוות, ומצוות זה טעים ועדין ומתוק ומצוין, וכל ענייני העולם הזה הם הבל הבלים.

נד. נאמר בתורה (ויקרא כו, ג) "ועשיתם אותם". ובתורה נכתב בלא וא"ו, וכאילו כתוב "ועשיתם אתם", וביארו בזוהר הקדוש (בחוקותי קיג.) שתהיה אתה בעצמך חפצא וחלק של מצווה בבחינת 'דרופתקי דאורייתא' (סנהדרין צט:), שהלומד תורה נעשה הוא עצמו כמו תיק של ספר תורה. ודבר זה ניכר כאשר לומד בשמחה, באהבה, ביראה, בכבוד ראש, בהכנה, בכוונה, בדבקות, בענווה ובצניעות, בזמן קיום המצוות.

והפסוק זועק "ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה" (בראשית כט, כ), וכפשוטו באהבתו את רחל, ויש עוד פירוש באהבתו את העבודה, וכידוע בזוהר הקדוש (ויצא סתרי תורה קסב.) שיעקב אבינו ע"ה תיקן תקונים במקלות כמו מצוות תפילין, ומימלא בוודאי שאהב את העבודה אצל לבן.

וכשיש אהבה אין כאבי גב, אין עצלות, אין עצבות ואין כלום. וזה הכח העצום בעבודת ה' יתברך למבינים באהבת ה' יתברך.

וזו הסיבה שזכה יהושע להיות מנהיג אחרי משה רבינו ע"ה, שמלבד שעמל בתורה בשקידה עצומה וכמו שכתוב "לא ימיש מתוך האהל" (שמות לג, יא), היה מראה גם חביבותו לתורה ולעשיית חסד עם חברי בית המדרש בזה שהיה מסדר הספסלים בבית המדרש, ומעלתו היא יותר מבני אהרון ומבני משה (עיין פרש"י ריש אבות), ועליו נאמר "נוצר תאנה יאכל פריה" (משלי כז, יח).

ומפורש בגמרא (סנהדרין מז.) כי חומרת העבירה, נמדדת על פי העונש שלה. נמצא לפי זה, שחילול שבת חמור הרבה יותר מרצח, שהרי המחלל שבת במזיד והתראה עונשו בסקילה שהיא החמורה שבמיתות, ורוצח

אינו אלא בהרג שהיא המיתה השלישית בחומריתה, ואין קוברין רשע גדול – מחלל שבת, ליד רשע קטן – רוצח, רחמנא ליצלן.

ובעוונותינו הרבים אין לנו השגות נכונות והבנה נכונה במשקל המצוות והעבירות, שכידוע נדר חל על החפצא ושבועה חלה על הגברא (נדריס ב:). וכשעושה מצווה ממש כרצון ה' יתברך כמו תפילין, שבת וכיוצא בזה, יש כאן גם חפצא וגם גברא. שהרי מצווה זה בחפצא ואדם זה בגברא, ונמצא כאשר מקיים מצוות הוי חפצא שבגברא, והאיש עצמו חלק מעשיית המצווה, ואשריו.

נה. העובד את ה' באמת זוכה לקיים את מה שכתב האור החיים הקדוש (ר"פ מטות) 'לאהוב את מה שה' אוהב ולשנא את מה שה' שונא', עיין שם. ומה ה' אוהב באמת? ה' אוהב את ארץ ישראל ולא את חוץ לארץ (דברים יא, יב). ה' אוהב את הגר, היתום והאלמנה (דברים י, יח), וכמו שכתוב בתהלים (קמו, ט) "יתום ואלמנה יעודד", ו"ה' אוהב צדיקים" (שם).

ומה ה' שונא: ה' שונא זימה (סנהדרין קו.), ה' שונא גזל (ישעיה סא, ח), ה' שונא בעל גאווה (סוטה ה.), ה' שונא את עשיו, שנאמר "ואת עשיו שנאתי" (מלאכי א, ג).

וכן לעניין טלפון לא כשר, כאשר כל גדולי ישראל צועקים על כך בבחינת "מי לה' אלי" (שמות לב, כו). ויש ציווי מפורש מה' יתברך, לשמוע לגדולי ישראל ולירא מהם שהרי בשמים אוהבים אותם, וכמו שדרשו בגמרא (פסחים כב:) "את ה' אלוקיך תירא" לרבות תלמידי חכמים, שצריך לפחד מהם ולשמוע בקולם, והנזהר בזה באמת מקיים את הפסוק "מי לה' אלי" (שמות לב, כו).

וידוע בשם רבינו הבעל שם טוב הקדוש זיע"א, שכאשר קשה לאדם לקיים מצווה כלשהי, יש לו להוציא בפה משפטים העוסקים באותה מצווה, ולשנן היטב את הדינים שלה, בבחינת "האמנתי כי אדבר" (תהלים קטז, י), ועל ידי הפעולות החיצוניות מתעוררת אצל האדם הפנימיות.

ומכאן שיש להיזהר מאוד שלא לבזבז את מידת האהבה על דברים של מה בכך, ולא לומר 'אני אוהב אוכל' או 'אני אוהב לישון' או 'אני אוהב טיולים' וכיוצא בזה, משום שצריך לאהוב את ה' יתברך, את התורה הקדושה ואת המצוות.

וכמובן שלפעמים צריך לטייל, לאכול ולישון, אבל המושג 'אהבה' לא שייך בדברים חומריים כלל ועיקר, ויש להתפלל על כך להגיע לתכלית של ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך'.

נו. לעיתים מעבר למצוות שאדם מחויב בהן בכל יום, כגון להניח תפילין או להתפלל וכדומה, ישנן מצוות המוטלות על האדם שאינן יכולות להיעשות על ידי אחרים וחייב הוא לעשותן.

ומצוות אלו בהרבה מקרים קודמות אפילו ללימוד התורה, אמנם נכון הדבר שתלמוד תורה כנגד כולם (ריש מסי' פאה, שבת קכז.), עם כל זה כאשר מוטל על האדם לעשות איזה מצווה כלשהי שאינה יכולה להיעשות על ידי אחרים, הוא מחויב לעשותה בשלמות ולאחר מכן יחזור לתלמודו (מו"ק ט:).

וכן פירש הרמב"ם את המשנה (פאה א, א) 'תלמוד תורה כנגד כולם', משום שגדול תלמוד המביא לידי מעשה. כלומר, שאינו נמנע מלעשות מצווה משום תלמוד תורה. ואפילו רבי שמעון בר יוחאי וחביריו שתורתם היתה אומנותם ולא היו מפסיקים לתפלה שהיא מדרבנן, מכל מקום היו מפסיקים לשאר מצוות אפילו מדרבנן (עיי' משנ"ב או"ח סי' קו ס"ק ז).

ולדוגמא, מגיד שיעור הנמצא באמצע השיעור, ומוטל עליו כרגע לעשות איזה מצווה עם משפחתו ואין ברירה, יקום ויעשה המצווה ולאחר מכן יחזור לתלמודו והתלמידים יחכו, משום שגם הם חייבים בכך.

וכן כשמחללים שבת על חולה, יש לקצר את הדרך אפילו שהקיצור כרוך בכך שצריך לנסוע בשדות זרים ולקלקל להם את החרישה והזריעה, משום שגם בעלי השדות חייבים להציל נפש מישראל (תורת היולדת בשם הגרי"ש). וכן על כל הקהל לדאוג לחולה מסוים, משום שכולם חייבים בכך.

ומצינו בתורה על שבט לוי שלא יצא למלחמה לעולם (עיי' רמב"ם סוף שמיטה), ועם כל זה במלחמת מדין יצא לנקום את נקמת ה', ויש כאן כבוד שמים, "אלף למטה אלף למטה" כל שבטי יה, בבחינת פיקוח נפש דוחה שבת. וגם פיקוח נשמה דוחה שבת (אור"ח ס"ס שו), משום שזה בגדר מצווה עוברת, ויש לדקדק בזה מאוד.

נז. רבינו יונה כתב בספרו 'שערי תשובה' (שער ב אות ט) שהצדיקים והחסידים שאגה להם כלביא, וינהמו כנהמת ים, על כי קצרה ידם בעבודת ה', עיין שם. ואפילו משה רבינו ע"ה כתב על עצמו בתורה (שמות י, כו) "ואנחנו לא נדע מה נעבוד את ה' עד באנו שמה". וכדברי הרמב"ם (סוף הלכות מעילה) על הפסוק "ושמרתם ועשיתם" (ויקרא יט, לז), עשיה זו מצווה, ושמירה זו זהירות והפחד שלא להכשל בעבירות. וכידוע מהצדיקים שכשהולכים למנוחת נפש וכיוצא בזה, לוקחים איתם עוד זוג תפילין [רזרבה בלע"ז] וכיוצא בזה, שמא יהיה צורך, כשם שהאוהבים את עצמם קונים עוד זוג משקפיים שמא ישבר וכו'. ועוד שהצדיקים נוהרים במצוות מאוד, ולהיכן שהולכים, שואלים ודורשים קודם לכן על כל מה שקשור למצב הרוחני למקום אליו הם הולכים וכן כל כיוצא בזה, בבחינת "כל מעיני בדך" (תהלים פרק פז, ז).

נח. להאמין באמונה שלימה שרמ"ח מצוות עשה מאירים באור גדול את הרמ"ח איברים שלנו, ולכל אבר יש לו את המצווה השייכת לו, ולכן כשיש כאב באבר מסוים בגוף, ניתן להאיר עליו ולרפאות אותו. כפשוטו ממש, האיברים מקבלים אור גדול מהמצוות. אמנם נכון שאין אנו יודעים על כל אבר כנגד איזה מצווה הוא, אבל עצם העניין שמכוון להאיר את אותו אבר הכואב לו בלימוד התורה והיראה על פי ההלכה, הרי זה נפלא ומועיל עבורו.

וידוע המעשה הנפלא המובא בזוהר הקדוש (ס"פ האזינו) על אותו רופא שאמר לחולה אחד שאין תרופה למחלה בעיניו, ועם כל זה אם יאיר עיניו בקדושה וקבלת עול מלכות שמים, יתרפא, עיין שם. ורבינו אור החיים הקדוש (דברים ח, א) האריך בזה, עיין שם. ורבינו המהרש"א בסוף מסכת מכות כתב, שהדיברה "אנכי ה' אלוקיך" (שמות כ, ב) היא כנגד הלב, והיא האמונה והיסוד של הכל, עיין שם. ועוצמה אדירה ניתן להרגיש למי שיחשוב כן.

וכן מרומז בגמרא (עירובין נד.) חש בראשו, בגופו, בגרונו וכו' יעסוק בתורה שנאמר "ולכל בשרו מרפא" (משלי ד, כב). וביאר רבינו חיים מוולוז'ין זיע"א (נפש החיים' ש"ד פכ"ט) שתורה היא כנגד כל הגוף, שהרי כל העולם הזה תלוי בקיום התורה, וכמו שכתוב "אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמתיי" (ירמיהו לג, כה). ואם כן, קל וחומר הוא שיועיל לתיקון גופו של האדם וכל זה הוא על ידי ביטול גמור לתורה ממש (ועיין ספ"ק דאוהלות מנין האיברים שבכל חלק שבגוף).

נט. מצווה היא כח עצום, ולא רק עצם המצווה היא כח עצום, אלא גם האדם שעושה את המצווה מקבל כח פנימי, נפשי, גשמי ורוחני, להמשיך להתקדם הלאה ולא להתייאש וליפול חס ושלום, בבחינת וקווי ה' יחליפו כח (ישעיה מ, לא). ומפורש כן בפסוק "למען תחזקו" (דברים יא, ח), וביאר האור החיים הקדוש זיע"א שכח המצווה מחזק מאוד, בבחינת "אני בינה לי גבורה" (משלי ח, יד).

וזהו כוחו של משה רבינו, ששהה על ההר ארבעים יום וארבעים לילה, שאף על פי שלחם לא אכל ומים לא שתה, מכל מקום הוא אכל תורה וזה החזיק אותו (אוה"ח ס"פ כי תשא). וכן נאמר על שמשון הגיבור "ותחל רוח ה' לפעמו" (שופטים יג, כה), והיינו כאשר יש רוח ה' שמפעמת בתוך האדם, אפילו אם יהיה נכה ברגליו כשמשון, הרי הוא הופך להיות גיבור גדול (עי' סוטה י).

וכן גיבור הכובש את יצרו, ועשיר השמח בחלקו (מסכת אבות פ"ד מ"א, תמיד לב), אלו הם בעלי עוצמה באמת, שהרי גיבור בגופו זה לא משלו, וכן עשיר בכספו זה לא משלו, אלא הכובש והשמח זה מכח התורה והמצוות שלמד ועשה, וזה משלו ונקראת על שמו (קידושין לב:).

ומכאן הכח לבעלי תשובה שלא להישבר מהסביבה ומהמשפחה, וכן מכל מיני מסיתים למיניהם בשכונה או בעבודה, משום שיש לבעלי תשובה כח מה' יתברך בבחינת "למען תחזקו" (דברים יא, ח). ועל הסובבים אותם המפריעים להם יתקיים הפסוק "תיפול עליהם אימתה ופחד" (שמות טו, טז).

ומעשה דוד וגלית יוכיח, שגלית למרות שהיה גיבור בגופו, גבוה, לבוש בשריון וחרבו על ירכו, אך הכל חיצוניות, ולעומתו דוד הקטן, העדין והצנוע, בא עם מקלע וחמש אבנים, שיש בהם פנימיות דקדושה כנגד פסוק שמע ישראל (זוה"ק עקב רעב), למרות כל זאת דוד נצחו, כידוע. היהדות כחה בפנימיות שבה, ואילו החיצוניות והכוחניות, וכן המדע וההשכלה שאין בהם תורה, הכל הבל ורעות רוח.

ס. כתוב בזוהר הקדוש (ואתחנן רס. אחרי מות עז). תרי"ג מצוות הם תרי"ג עצות, עיין שם. ובכלל זה תרי"ג פתרונות, תרי"ג סגולות, תרי"ג הנהגות, תרי"ג כוחות, תרי"ג שמחות, תרי"ג תרגילים של אויר לנשימה ותרי"ג מלחמות עם יצר הרע. כמו שכתוב "כי תצא למלחמה וגוי ונתנו ה'

אלוקיך בידך" (דברים כא, י). אמנם נכון שמלחמה גשמית היא בוודאי משמים כי הכל בידי שמים וכו' (ברכות לג:), ומלחמות אני עשיתי שנאמר "ה' איש מלחמה" (ע"ז ב:), ואילו מלחמה רוחנית היא בידי שלנו שהרי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. עם כל זה, על ידי קיום התרי"ג מצוות ולימוד התורה הקדושה, עוזרים לנו משמים, והבא ליטהר מסייעין אותו (יומא לח:). וכל ההתחלות קשות (רש"י שמות יט, ה), קשות כמו יסורים, ותרי"ג מצוות הרי הם תרי"ג יסורים.

ולא שהמצוות עצמן הם יסורים חס ושלום, אלא הכוונה שקושי העבודה מצד היצר הרע שמשדל בכל עת לעכב אותנו מלקיים המצוות מבחינת אוי לי מיצרי, הם יסורים גדולים, וזה שאמרו גדול המצווה ועושה וכו', משום שדואג תמיד אולי לא יצליח לקיימם כראוי, וצריך להתגבר על יצר הרע ולהתחזק יום יום ושעה שעה, וכמבואר בגמרא (קידושין ל:): יצרו של אדם מתגבר עליו כל יום.

ותרי"ג יסורים שבתרי"ג מצוות, מבטלים יסורים חיצוניים בגוף, בנפש ובממון, וכמבואר בגמרא (סנהדרין צט:): שזוכה על ידי זה לעמלה של תורה. ותרי"ג מצוות הם תרי"ג כלי מלחמה, שכאשר מתאמץ נגד יצר הרע, מקבל עזרה משמים בבחינת 'גיטו וידו באים כאחד' (קדושין כג:).

ומכאן למעלת תלמוד תורה כנגד כולם. וכן שיש לשמור ולהעריך את התרי"ג מצוות לא רק במעשה אלא גם במחשבה, לדעת, להבין ולהאמין כי התורה והמצוות הם העיקר וכל עניני עולם הזה הבל הבלים, "כי הכל הבל" (קהלת ג, יט). ולא שעניני העולם הזה הם עראי וטפל והתורה והמצוות הם העיקר, אלא כל עניני העולם הזה כמו אפס ממש, שום כלום!

כל מה שקורה בעולם הוא בזכות התורה והמצוות, ורצון ה' יתברך עטרה לראשנו בלבד! וזו מחשבה טובה שעליה נאמר "כי בתחבולות תעשה לך מלחמה" (משלי כד, ו), ויהי רצון שנזכה לתפילת שלמה המלך ע"ה שביקש מה' יתברך "לב שומע לשפוט להבין" (מלכים א ג, ט).

סא. גם בבגדים יכול יהודי לקיים מצוות כל רגע, על ידי שמתבונן ושוקל כל צעד ושעל בקניית בגדים או בתיקונם שיהיה הכל לפי המוסר וההלכה וההנהגה הטובה של מסורת ישראל, ואשריו ואשרי חלקו.

ולתועלת הכלל נביא כאן כמה פרטים בזה :

א. ללבוש בגדים שנראה עליהם שהוא יהודי. אם נוהג להוציא ציציות בחוץ אשריו, אולם לפי המסורת שלנו הספרדים שאין מוציאים ציציות בחוץ, הן על פי הקבלה (מרן רבינו זיע"א ביחוי"ד ח"ב סי' א) והן שלא לפגוע בקדמונים שלא הוציאו ציציות בחוץ (אור לציון ח"ב פ"ב).

ואיך שלא יהיה רואים תמיד על בגדיו בצורה ובסגנון שאין בהם מוֹדָה חיצונית או דוגמא כללית מהעולם הפרוע. לא בלבוש, לא בתספורת, לא בנעלים ולא בדיבור. והמקפיד על כך אשריו ואשרי חלקו, ובפרט להיזהר מבגדים צרים וקצרים המבליטים את האיברים (נדה יג.).

ב. לכוון כל בגד לתכליתו : מכנסיים לכסות ערווה (עיין שמות כח, מב ובעל הטורים שם) וכיסוי ראש לענווה טהורה (עיין קידושין כט : ושבת קנו :).

ג. להתנהג בזמן ההלבשה בצניעות, ואין להתלבש ב'חדר הלבשה' בחוסר צניעות. אלא בצניעות ממש, על ידי שיכסה את הגוף על ידי בגד ולהחליף (כמבואר בשו"ע או"ח סי' ג סע' ב, משנ"ב בביאה"ל בשם הסמ"ק שצניעות מדאורייתא).

יש לדעת שיש קדושה בבגדים, כאשר הם נעשים על ידי ישראל ולא על ידי גוי, וכמו במשכן שהיה בבגדים קדושה ולכן נבלעו באדמה (יומא עב. וברש"י שם). וכן כל דבר שיהודי קונה מגוי, עבד, שפחה ואפילו חמור, יוצאים מרשות גוי ונכנסים לקדושת ישראל (עירובין מז סע"א ורש"י שם).

אולם, כיום בעולם כולו כמעט הכל נעשה על ידי מכונה, ויש בזה מעלה גדולה שאין זה נקרא על ידי גוי, כדין מצוות מכונה וחוטאי ציצית שיש מתירין בכגון זה, ועיין למה שכתב מרן זיע"א (יבי"א ח"ו סי' א, יחוי"ד ח"א סי' יד). ושמעתי פעם בשם רבינו הגר"ח קנייבסקי שליט"א, שיש עניין שלא ללבוש בגדים שלבש אותם גוי, וכעין זה פסק מרן רבינו זיע"א להלכה (יבי"א ח"ח סי' יא) שחולה הצריך לקבל מנות דם יש להשתדל שיהיה זה דם של יהודי בלבד.

וכן, יש לעשות חנוכת בית באופן שהדיירים הקודמים לא שמרו תורה ומצוות, ולפעמים לא מספיק לעשות חנוכת הבית, אלא צריך לעשות תיקון הבית. ומכאן שהתורה והמצוות משפיעים ומקדשים את הבית, את הבגדים, את הכלים, את הגוף ואת הדם שבגוף.

טב. להיות אוהב ה' ולהשתדל תמיד להיות מהמעוררים, וכמו שאמרו 'במקום שאין אנשים השתדל להיות אישי' (אבות פ"ב מ"ה). ראשית,

כשרואה דברים נגד הדת, מעורר ומחזק את עצמו מאוד שלא ללמוד מהם, ואדרבה בלבו הוא משפיל אותם עד עפר.

וכאשר לא ניתן לפעול בעניין יש להתחזק בתורה ומצוות, בבחינת "טפלו עלי שקר זדים אני בכל לב אצור פקודיך" (תהלים קיט, סט), שמכאן למד הרמב"ם (סוף הלכות מעילה) שכשהיה רואה דוד המלך ע"ה מסיתים וזדים נגד הדת, היה מחזק את עצמו עוד יותר בכל לב לשמור פקודי ה'.

סג. לעורר ולחזק ולזכות אחרים כפי הצורך והעניין, והכל בחכמה, "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום" (משלי ג, יז), בבחינת "אמור ואמרת" להזהיר גדולים על הקטנים (יבמות קיד. ורש"י ויקרא כא, א), וכמובן שזה עושה רעש גדול בשמים.

אם שאול המלך ע"ה היה בוכה וטוען "ואין חולה מכם עלי" (שמואל א כב, ח; עיין ברכות יב:), ואם דרשו בגמרא (נדרים לט סע"ב) בכבודי לא מחיתם, הוי אומר שכאשר יש כאן כבוד שמים, צריך למחות ולעורר בדרכי נועם, ולא להיות עדין ואדיש. אולם, כאשר זה קשור לגוף ולחומר, ניתן להיות קצת אדיש כפי הצורך ולסמוך על ה' יתברך.

לדוגמא, כשנמצאים בסעודה או בעבודה או בבית בשבת קודש, יש לעורר על איזה הלכה יומית וחיזוק במוסר, ואפילו דקה אחת שווה מיליונים. וכאשר נמצאים בזמן של נופש והמשפחות רבות, הזמן ארוך והמלאכה מועטת שהרי כולם בחופש, יש לעורר ולבקש בחוכמה ובנעימות על כל מיני עניינים לכבוד ה' יתברך, וזה מכח השגה באהבת ה' יתברך.

ועיין למלבי"ם (משלי יג, יג) שהלומד ומעורר על תרי"ג מצוות כאילו קיים את כולם באופן מעשי, עיין שם. ורבינו החפץ חיים זיע"א היה אומר שתפקידנו לעורר ולעשות, אבל ההצלחה והתועלת המרובה בידי ה' יתברך בלבד.

סד. כבר נזכר לעיל שהאיברים שבגוף מתאימים לפי הטבע לרמ"ח מצוות עשה, כלומר רמ"ח מצוות עשה כנגד רמ"ח איברים. ועוד שהמצוות הם כח חזק, ולכן הם נותנים כח חזק לעוסק בהם.

ויש להוסיף עוד השגה באמונה, שגם טבע העולם כפוף למצוות ולתורה, וכלשון הזוהר הקדוש (פי' שמיני לו פי' תרומה קסא:) 'הסתכל קודשא בריך הוא באורייתא וברא עלמא'. העולם עומד ומתקיים על פי התורה, בזכות

התורה, ובשביל קיום התורה. והדברים נוראים למאמין ולמבין, מה הם כוחם של המצוות וכוחה של התורה הקדושה.

ובנוסח ברכת 'אהבת עולם' כתוב לאמור 'ללמוד וללמד, לשמור ולעשות, ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה'. הנה, 'ללמוד וללמד' מובן, שהרי צריך ללמוד תורה וכן ללמדה לאחרים. 'לשמור', הכוונה להיזהר ולפחד שלא ניכשל ולא נפסיד הכל חס ושלום. 'לעשות', הכוונה היא לעצם העשיה שציווה ה' יתברך בבחינת "ושמרתם ועשיתם" (דברים ד, ו).

אולם, 'ולקיים', לא מובן מה פירושו? ויתכן שהכוונה היא, שעל ידי המצוות יש קיום לעולם על פי הטבע, והמעוררים והמזכים אחרים לעשות הרי הם מקיימים את העולם ואת האנשים הנמצאים בו שהרי יש להם מצוות, והכל קיים ועומד על פי הטבע בזכות התורה והמצוות. יש תורה - יש עולם, הטבע העולמי מתלבש ומתברג על פי התורה, ואשרינו שזכינו לכך.

ורמז לזה מהתורה ומפירוש רש"י (דברים ל, יט; שם לב, א), שהשמים והארץ עדים על ישראל, וכשם שהם מורידים לנו גשם ומצמיחים ואינם משנים, וכן השמש זורחת בכל יום ואינה משנה לעולם, כך גם אתם אל תשנו, ואם תיכשלו בעבירות גם השמים והארץ לא יעשו את תפקידם.

הנה, רואים מכאן שכמו שהשמים והארץ עושים את תפקידם כי זה בטבע שלהם, כך גם עם ישראל עליהם לשמור תורה ומצוות על פי טבע גופם. אם כן, כעת צא ולמד מי מחזיק ומקיים את העולם...!

המעוררים

בנערותי, ראיתי תמיד בירושלים עיר הקודש מודעות קטנות בבתי כנסיות וכיוצא בהם המעוררים על מצוות שניתן להיכשל בהם. לדוגמא: להיזהר מחיתוך הלחם על הנייר המודבק עליו שלא יהיה מוחק בשבת למחמירים.

ופעם ראיתי מודעה של המעוררים שהכותרת עליו היתה: 'אל תהיה שקרן', וסיקרון אותי לקרוא מה כתוב שם, והעירו שם בלשון קשה, כיצד אתה אומר בברכת מעין שבע 'לפניו נעבוד ביראה ופחד', האם זה אמת?!

האם אתה מכוון בתְּפִלָּתְךָ?! האם אתה מרגיש פחד ויראה בבית הכנסת
“ומקדשי תיראו” (ויקרא יט, כו)?! וזה היה הכותרת. ובאמת זה מעורר את
הנפש.

וכיום, כמעט שלא רואים כן, ומשרבו הבעיות, בטלו המעוררין (ומרומז
במשנה סוף מעשר שני). וכיום, התרבו הספסלים בבית המדרש וספרים
יקרים וחשובים המעוררים על דברים שאנשים נכשלים בהם, ולפעמים
על דברים נוספים שלא יכשלו בהם, וכמובן שתמיד יש לעורר ולחזק.
ונכתבו כאן דברים המעוררים נרדמים, 'מן הבא בידו', מנחה לכבוד ה'
יתברך.

סה. כשאוסף כסף לקופת בית הכנסת, בעת פְּתִי מנחה, עדיף לאסוף
בזמן אמירת הקטורת ו"אשרי", ולא בחזרה של מנחה (ועיין בי"א ח"ג סי'
ד אות א).

סו. לעורר בזמן אמירת "אשרי" לפני הקדיש במנחה, על כיבוי הטלפון,
שלא תצא תקלה.

סז. בזמן הקמת ספר תורה לעמוד בשתיקה מוחלטת ולשיר לכבוד
התורה, ולהימנע אפילו מדברי תורה או אמירת תהלים ברגע זה (ועיין
בגמרא ע"ז כד : וסוטה לה:).

סח. לעשות בכל מקום שיעור תורה בדקדוק בתְּפִלָּה, על הפיסוק
וההיגוי הנכון, ורבינו הקדוש הרב נאמ"ן שליט"א מעורר על כך תמיד,
ועיין בעניין התְּפִלָּה מה שכתבנו בזה.

סט. לאהוב להיות חזן, ולקדש בזה שם שמים, וזה עדיף מלעלות לתורה
שאין זו חובה. והחזן בהיגוי הנכון מקדש שם שמים, ואשריו, ולומדים
ממנו, ויש כאן זיכוי הרבים גדול.

ע. ללמוד תורה ולהתחזק בשיעורי תורה חובה גדולה יותר מלעלות
לתורה, כי תחילת דינו של האדם על קביעות לימוד התורה, ועל עליה
לתורה לא תובעים בשמים. ודומה לזה, לקנות ספרי קודש ללמוד בהם
בזה הזמן, שזה מצווה יותר גדולה מלכתוב ספר תורה (כמבואר ביו"ד סי'
ער סע' ב).

עא. לחזק ולייסד שיעורי תורה בין מנחה לערבית, ועל ידי כך ירוויחו כמה דברים: **א.** מצוות לימוד תורה. **ב.** לחבר יום ולילה בתורה כמו שכתב השלי"ה, והביא דבריו המשנה ברורה (סי' א ס"ק ב). **ג.** להתפלל ערבית בצאת הכוכבים, ולא קודם, שזה עיקר זמנה ומצווה מן המובחר (ועיין הלכה ברורה סי' רל"ה). **ד.** זיכוי הרבים לכולם.

עב. הבבא סאלי זיע"א היה נוהג לקרוא בכל יום חמישה פרקי תהלים, ועדיף מעט בניגון, בכוונה ובזהירות לכבוד ה' יתברך (ועיין או"ח סי' א סע' ד, וסי' נא סע' ח).

עג. לחפש בית כנסת מפואר ברוחניות, וזה כולל: תפילה בכוונה, בנחת, ללא דיבורים, שיעורי תורה תמידים כסדרם, רב בית הכנסת המחזק ומזכה את כולם בתורה ומידות טובות והנהגות קדושות. ואם חיסר אחת מכל אלה, חייב לחפש בית כנסת אחר.

עד. לאהוב את לימוד ההלכה, תנ"ך, דפי גמרא ופרקי משנה, ולהתרחק מלימודי הקבלה בצעירותו.

עה. ללמוד בספר 'חיים בריאים כהלכה' של הרב אסחייק שליט"א, ויקיים בזה "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" (דברים ד, טו).

עו. להתרחק מהאופנה והמוצה, כלומר להתרחק מלבוש מודרני צר וקצר, ונעליים עם שפיצים משונים, ושיער מפוזר ומסורק שלא מתאים לבן תורה. לאהוב מה שבריא ומועיל, אף שהוא יקר, אם זה הכרחי ומועיל עבורו.

עז. הגאון הצדיק רבינו ישראל מסלאנט זיע"א היה אומר: קמצן הוא מי שלא מוציא כשצריך, פזרן הוא מי שמוציא כשלא צריך, ושניהם מידות רעות.

עח. לברוח מהלוואות ומחובות, וכן מחובה בבנק [מינוס בלע"ז]. לא להאמין לפרסומים ומבצעים אם זה מיותר, ועיין בתורת כהנים (סו"פ ויקרא), שדל מביא תורים ובני יונה, ולא לוקח הלוואות בכדי להביא עגל, אף שהוא לבית המקדש.

עט. לחשוב לעשות בכל יום מעשה חסד עם יהודי, ובפרט עם אנשי ביתו.

פ. עסקני ציבור, גבאים, שמשים, עובדי מדינה ואפילו שרים בממשלה, צריכים להרגיש שהם עבדים של הציבור (עיין הוריות ירע"ב), ועל אחת כמה וכמה, שלא להתגאות עליהם, ויש על כך עונש גדול (ר"ה יז.).

פא. עיקר חינוך הילדים הוא על ידי דוגמא אישית של ההורים (סוכה נו:), והוא יותר מהתלמוד תורה, כי הבנים אוהבים אותם ולמדים מהם.

פב. לשמוח ליטול ידים לדבר שטיבולו במשקה, וירגיל עצמו לכך, אף כשפטור מעיקר הדין. ויש בזה כבוד שמים וזריזות בעבודת ה', וסגולה לעושר, כמו שזכה בזה רב חסדא (עיין שבת סב: ומו"ק כח.). ורבינו החזו"א זיע"א, הציץ פעם בסעודת מצווה, והתפלא כשראה שלא נוטלים ידיים כדין, ואף שהוא דבר שבחובה.

פג. מי שעדיין לא נשוי או לא נשואה, זו גזירה משמים, אך אין לשכור בית ולגור לבד, וזה סכנה רוחנית וגשמית, אלא יגורו אך ורק עם ההורים, ולצאת מההורים בשמחה כאשר יש חתן וכלה. ובזכות כיבוד הורים, הם יזכו להיות במהרה הורים.

פד. לעורר על כבודם של גדולי ישראל שליט"א בכל עת, ומי שמדבר נגד תלמידי חכמים, מצווה להתרחק ממנו, בין אם הוא תלמיד חכם ובין אם הוא רב בישיבה. ומורים ומורות הפוסלים רבנים וכשרויות, יש לברוח מהם, והם בסכנה, ויש למחות על כבוד שמים.

וידוע עד כמה נענש רבי אלעזר בן רשב"י זיע"א שלא מחה מספיק (בבא מציעא פד:). ולדעת רבינו הגר"ח קנייבסקי שליט"א (אורחות יושר עמ' ל"ו) יותר נח שימות, ולא יעביר מידות רעות לתלמידיו, עיין שם, נורא ואיום. ופעם המלצתי לסלק מורה שהתנהג כך בתלמוד תורה, וכן מורה בסמינר בית יעקב, ולשלם להם משכורת חודשית עד סוף השנה, והעיקר שלא לקלקל התלמידים, והעיקר למחות על כבוד שמים, והבן.

פה. לעורר תמיד על הצניעות והקדושה כמו "קדושים תהיו" (ויקרא יט, ב) שנאמר בהקהל (רש"י שם). וכן על חיזוק האמונה (רמב"ם פיהמ"ש סוף

ברכות). ולהתפלל תמיד לה' יתברך לשנוא את האופנה והמוֹדָה החיצונית, רחמנא ליצלן מהם.

פו. לעורר תמיד על ותרנות ומידות טובות, וכתר שם טוב עולה על כולם (מסכת אבות פ"ד מ"ג ע"ש).

פז. לא להראות מודרני ברחוב כגון בבלורית, מכנסיים צמודים ובושם מוגזם, ובפרט שזה משפיע גם על אחרים.

פח. לעורר על שידוכים, שמצווה גדולה להשתדל בזה ולשדך בצניעות ובקדושה, וזה חסד גדול, בבחינת "לא תעמוד על דם רעך" (ויקרא יט, טז), היינו על נשמת רעך ועל מזל טוב לרעך.

פט. לשאול על המשודך ועל המשודכת ולברר כמה שיותר. ורבינו החפץ חיים זיע"א היה אומר, גם על הכסף שנוהגים להתחייב זה לזה, לסכם לפני שנפגשים, שלא תצא תקלה ולא תהיה עגמת נפש חס ושלום.

צ. כשרואים בחור נחמד שלא עובד, לא לומד ולא עושה כלום, יש לכוונו למקום נכון ולהצילו ברוחניות ובגשמיות.

צא. רבינו המשנה ברורה (סי' רלו סק"א) מעורר על הזהירות בתפילת ערבית, שלא לדבר אחר עניית 'ברוך ה' המבורך', עיין שם.

צב. לעורר על המקיים מצוות הגבהת ספר התורה, שמעלתה גדולה יותר מכל העליות, ומזכה את הרבים המשתחוים באותה שעה, ומודים לה' יתברך (משנ"ב סי' קמז ס"ק יט). ולהזהיר את המגביה למעלה שלא יחזיק בצדדי הספר תורה בלבד, אלא יד אחת יניח תומכת מלמטה ויד שניה מהצד בתיק הספר תורה, ויקיים בזה את דברי הרמב"ן (דברים כז, כו) לקיים מצוות הקמת ספר תורה כדת וכדין, ובלי חשש סכנה חס ושלום.

צג. לעורר על קריאת התורה, שהעולה יקרא מילה במילה בלחש עם החזן, ולא ישמיע לאוזניו, ואין צורך שהעולה יקרא בקול רם לקהל, אלא להשאיר את הזכות ואת התענוג לחזן הקורא בתורה שטרח והכין את הקריאה, ולא להיות שונה מכל העולים לתורה, ויש בזה סמל הענווה וההכנעה.

צד. לעורר על קריאת שנים מקרא ואחד תרגום, לקרוא בשמחה, בכוונה, מילה במילה, כי זה תורת ה' יתברך, ובזה מראה שאוהב ומכבד התורה באמת ומכל הלב (ועיין בהקדמת הרמב"ן על התורה לחומש בראשית).

צה. לעורר במשפחה שלא צועקים בבית, ולדבר בנחת ובלשון טובה, שהדיבור לא יצא מקירות הבית החוצה, וכן לא צועקים בטלפון ולא בין בני המשפחה, ו"דברי חכמים בנחת נשמעים" (קהלת ט, יז).

צו. כדאי לעורר על עיתונים חופשיים המלאים לשון הרע, עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, ודינם כספרים חיצוניים, וגרועים מעבודה זרה רחמנא ליצלן. והקורא בהם והשומע בתקשורת פרשנות שלהם, אסור לו להיות חזן וסופר סת"ם.

צז. לעורר על מורה לבר מצווה, ולהשפיע לקחת מורה בן תורה תלמיד חכם, שיוסיף לחזק את הילד בכיבוד הורים, אהבת התורה והיראה, ובוודאי זה ישפיע גם על ההורים כשיראו את הבן פורח ומשגשג.

צח. לעורר תמיד על חולי נפש למיניהם, או כאלה שנוטלים כדורים, או מטופלים בחרדות, דיכאון, פחד ועצבות, ירידה גדולה ועליה גדולה, שלא לפגוע בהם, ולא לזלזל בהם אלא להיפך, לכבדם ולעודדם ולהתייחס אליהם בכבוד, וכידוע שעליהם העולם עומד (עיין אור לציון מוסר).

צט. לעורר על שלום בית, ולהיזהר שלא לגרום מתח נפשי, חוסר שלוה וכיוצא בזה לבני הזוג או לילדים, ששלום בית מדאורייתא כל רגע ורגע. ויתכן לפעמים לוותר על תְּפִלָּה בציבור ושיעור תורה, ולדחות לשעה כיבוד הורים כדי לשמור על הבית, שיהיה מלא ברכת ה' ברוחני וגשמי.

שלמות במצוות

העובד את ה' באמת מחפש תמיד להגיע לשלמות בעשיית המצוות. דהיינו, לא זו בלבד שעצם המצווה תהיה בשמחה, באהבה, ביראה ובכוונה לשם שמים, אלא גם ההשלכות שמסביב למצווה, בבחינת תרי"ג מצוות הכלולות בה.

וכמו שלימד אותנו רבינו החפץ חיים זיע"א בהקדמה לספרו הקדוש והנורא 'שמירת הלשון', שבדיבור אחד של לשון הרע יתכן שיעבור על שבעה עשר עשין, ארבעה עשר לאוין וארבעה ארורין רחמנא ליצלן, עיין שם. וכן בכל מצווה שעושה, צריך לבדוק כמה פרטים כלולים בה כדי שתהיה המצווה מושלמת למהדרין מן המהדרין.

והנה דוגמאות מעשיות:

צח. בעניין כשרות המאכל, מלבד ההשגחה המהודרת שבוודאי צריכה להיות בכל מאכל, מכל מקום יש עוד מצוות הקשורות למאכל. כגון: שאין חשש תולעים, ועוד לשלם למוכר בעתו ובזמנו כפי שסיכמו ביניהם שלא יצערנו, ועוד לברך על המאכל בכוונה נכונה על פי הדין, ועוד לומר 'תודה רבה' למשפחתו שטרחו עבורו, או לתומכים והמארחים וכיוצא בזה. ובזה הכשרות נהיית מהודרת יותר.

ועל אחת כמה וכמה כשמשתדל לאהוב את המאכל המועיל ולא הערב, ובמינון הנכון שלא ימלא כרסו, ומקיים בזה "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" (דברים ד, טו), ואשריו.

ק. כשקונה תפילין על מנת לתרום אותם לנזקקים, יש לו לשלם בזמן למוכר ולא יצערו בלך ושוב, וכן להתאמץ עוד קצת וללמד את אותו נזקק כיצד להניחם על פי ההלכה, וכן לעודד ולחזק את אותו נזקק במוסר והנהגות טובות שיתאמץ במצוות תפילין, שלא יעבור עליו יום אחד בלא תפילין, וכן לתת לו כל מיני עצות טובות שיוכל להסתדר עם הזמן בעבודה ובבית, וכיוצא בזה. וגם יש לחזק את משפחתו, שיעריכו את אותו נזקק על שקיבל על עצמו עול מלכות שמים.

קא. אשרי המתפלל שזכה להקדים לתפילה ולהיות מעשרה ראשונים. אולם, יש להיזהר מאוד שלא להפריע למשפחתו או לשכניו בשעת בוקר מוקדמת, שלא ידליק את החשמל באופן שמפריע לבני המשפחה, וכן שלא ירעיש על ידי רכבו כשהשכנים ישנים, וכל כיוצא בזה.

קב. כשיש צורך לעזור מעט בבית, צריך לעשות כן בשמחה ולשמח את משפחתו, ולא יהיה עקשן וכוחני ויגרום להם צער. וכן בבית הכנסת, צריך להתאמץ שלא לצער את המתפללים כשפותח חלון או מזגן ולהיפך. וכן כשמשמיע קולו בתפילה, שלא יגרום בזה צער לשומעים, הן וכיוצא

בהם. וכאשר נזהר בכל הנזכר לעיל, זוכה לשלמות בתפלה, ובזכות זה היא עולה למעלה.

קג. בית הכנסת הוא מקום ציבורי לכולם, ויש להיזהר לא להכביד ולא לגרום צער למתפללים כלל ועיקר, בין כשהוא עומד והם יושבים ובין להיפך. ולא יעמוד בתפילת העמידה במקום המיועד לעוברים ושבים, וכן גבי תנועות הגוף בתפילת העמידה שיעשה בעדינות ובדרך ארץ. וכן שיש להתאמץ ולקדש שם שמים בעניית 'אמן' וקדושה ו'ברכו' בקול רם, ועל ידי זה למדים ממנו כיצד לעבוד את השם בשלמות.

ובקיץ כאשר החום גדול והשרב כבד, ונדבה רוחו לתרום את הוצאות המזגן בבית הכנסת ובבית המדרש, יש לעשות כן בצניעות גדולה, ואשריו שבזכותו כולם מכוונים טוב יותר, וזכות הרבים תלויה בו.

קד. אדם שזוכה לקיים את המשנה (אבות פ"ב מ"ב) 'וכל מעשיך יהיו לשם שמים', השלמות היא כאשר מתרחץ בביתו ומכוון שגופו יהיה נקי ובריא לכבוד קונו (שבת נ:), ומכוון עוד למנוע זיעה מגופו שלא יפריע דבר זה לאחרים, ושלא יהיה חציצה בתפילין, וכן נזהר במקלחת להקפיד מאוד על הצניעות שלא להסתכל באותו מקום (שבת קיח: וסנהדרין צב.), ומקפיד לחפוף ראשו תחילה ואחר כך ימין ושמאל (בא"ח ס"פ וישלח).

ומקפיד לחשוב באותה עת על אמונה בה' יתברך (חכמת שלמה או"ח סי' פה סע"ב). וכן יש להשאיר את מקום המקלחת נקי כפי רצון זוגתו ומה שטוב למשפחתו.

וגם מה שלא חייב לעשות לפי דעתו, יעשה בגלל רצון אשתו. וכגון: לאסוף הכביסה ולמיין כנדרש, או לסדר את כלי הרחצה שהשתמש בהם, וכמו שכתב הרמב"ם (ספ"ד מהלכות דעות). ומשלים בזה את ניקיון גופו 'לכבוד קונו', ומקיים בזה 'ומכבדה יותר מגופו' (יבמות סב:), כלומר מכביד על עצמו לכבוד אשתו, ובזה השכינה שורה בביתו, ועל ידי כך בחדר הרחצה שלו, לא שורה רוח טומאה וכמו בית כסא דפרסאי (ברכות כו.), ואשריו ואשרי חלקו שזוכה על ידי זה לשלמות גם בגשמיות, ובזה נכנס למקום טמא ויוצא קדוש!

פרק ט' - תרגילים באמונה

בו יבוארו הנהגות ותרגילים אשר יעשה אותם האדם, ועל ידם ילמד ויגדל במצוות האמונה בה' יתברך

א. כדי להאמין שכל העובר עלינו הוא מאת ה' יתברך בלבד, צריך להתנהג כמו משוגע ממש, וכשם שמשוגע לא מרגיש שאנשים מריעים לו, שהרי אין לו דעת להרגיש, כך צריך כל אדם להתנהג כאשר מישהו הרע לו, ואינו מקפיד ואינו כועס.

ואף לא מרגיש שאנשים עשו לו מעשה רע כלל ועיקר, אלא מרגיש שהכל מאיתו יתברך ללא הבנה וללא שכל, ובזה זוכה להיות בעל אמונה הדבוק בה' יתברך תמיד ומנצח את כולם. וגם בבית ובכל מקום, אם ביקש דבר מסוים אפילו כמה פעמים ולא קיבל את מבוקשו, אינו כועס כלל.

שאלה: מתי יש מצווה להיות משוגע?

תשובה: בשביל להבין ולהאמין שהכל משמים בלבד צריך להתנהג ממש כמו משוגע. אם מישהו הכה אותך, זילזל בך, העליב אותך, הזיק לך וכן כל שאר מרעין בישין, אסור לנקום ולנטור, או חס ושלום להקפיד עליו, אלא רק להאמין שהכל משמים, ולהתנהג ממש כמו משוגע, שכאשר יורקים עליו אומר שזה טיפות גשם, והבן.

והוכחה לכך מהפסוק "סכלות מעט" (קהלת י, א), והפשט הוא שאם אדם עושה טעויות ומעשי טיפשות שיהיו מעט. אבל יש פירוש נוסף, והוא שתהיה לכתחלה קצת סכל וטיפש, ולא תראה אנשים אלא רק את ה' יתברך.

לסיכום, לפני האנשים קצת משוגע, לא כועס ולא מגיב, ולפני ה' יתברך, תמים גדול, ומקבל באהבה. והתוצאה היא, שבעל אמונה דבוק בה' יתברך ומנצח את כולם. וכיוצא בזה מצאנו במשנה (אבות ו, ה) במ"ח דברים התורה נקנית, ואחד מהם הוא 'מיעוט שיחה', ומלבד הפשט שצריך למעט בשיחה שאינה קשורה לתורה ולמצוות, כי שיחה במילי דעלמא יותר מהצורך הוא דבר שלילי.

והגר"א והתפארת ישראל פירשו את המשנה במובן החיובי, והוא שכשלומד בשקידה עצומה, מידי פעם יעשה הפסקה קצרה של מיעוט שיחה בכדי לאגור כוחות להמשך העבודה לכבוד ה' יתברך.

וכידוע, חזקיה ואסא המלך פחדו לצאת למלחמה ולנצח, שלא יחשבו שכוחם חזק, וישכחו את ה' יתברך, והעדיפו להשאיר הכל בידי ה' יתברך (עיין מסילת ישרים פ"ו). ואף שאין זה מעשה הגיוני, אך למעשה נראה שלהיות 'משוגע' על ה' יתברך זה הפתרון לכל הבעיות.

שאלה: כתוב בזוהר הקדוש (תזריע מז): על שם רשב"י: חיובא על בר נש דאוליף חכמתא, למילף זעיר מן שטותא. תרגום: חובה על האדם הלומד חכמה ללמוד דבר מעט של שטות. ומה ההנהגה בזה למעשה לדורנו כיום?

תשובה: בזוהר הקדוש מבואר, שצריך לדעת קצת מילי דשטותא של עבודה זרה כדי שתדע להשיב עליהם, ובפירוש הנפלא 'מתוק מדבש' הוסיף לבאר, שעל ידי כך מתחזקת האמונה בה' יתברך, כאשר מביא טענות שלהם ודוחה אותם ומשלים על ידי כך את האמונה. והוסיף שם שלמעשה קשה לעשות כן, ויתכן שזה גם מסוכן להכניס לעצמו כאילו יש איזה טענות שצריך להשיב, לכן ראוי להימנע מזה, ויתכן שגם כוונת הזוהר הקדוש לעניין אחר, עיין שם.

למעשה, יש לחזק את האמונה על ידי שעושה כעין 'מילי דשטותא' מעשים קטנים בלי דעת ועל ידי זה נעשה תמים באמונה. כמו שיש מצווה להיות משוגע מלהבין את הנהגת ה' יתברך ומה שעובר עליו תמיד כשזה נגד השכל, כך כשהוא קופץ ורוקד כעין שמחה על כל הבעיות שיש לו, על ידי זה מבטל את השכל בביטול גמור לה' יתברך, ומסלק את העצבות ואת ההרגשה הרעה הבאה עליו מכח יצר הרע.

ועיין לרבינו בליקוטי מוהר"ן (ח"ב כד, מד) שיש מצווה להיות בשמחה תמיד. ושעה אחת כעין התבוננות על מעשיו בצער ובדאגה, משלים בזה את המילי דשטותא וחוזר לשמחה ולאמונה, ואשריו ואשרי חלקו.

ב. 'הודעה חשובה: יש בורא לעולם!' ואף על פי שכולם מאמינים שיש בורא לעולם, לא כולם חזקים באמונה שהכל בהשגחה פרטית מבורא עולם, ולכן צריך תמיד לעורר ולחזק את האמונה, שזהו יסוד היסודות שביהדות.

וכשיש מחלוקת ניתן להרגיע את האוירה על ידי צעקה של אמונה: 'רבותי, יש בורא לעולם! והכל מאיתו יתברך, ואין שום סיבה למחלוקת!' וזה בוודאי יכול לעזור.

שאלה: היכן כתוב בתנ"ך 'הודעה חשובה: יש בורא לעולם?'

תשובה: כתוב בספר תהלים (ק, ג) "דעו כי ה' הוא אלקים". כלומר, דעו לכם, הודעה חשובה, הודעה גדולה, ה' יתברך, הוא האלקים. כלומר, אך ורק הוא המשגיח עליכם. ולדעת האבן עזרא, סיום הפסוק "עמו וצאן מרעיתו" (תהלים ק, ג) חוזר על הרישא, וכאילו הפסוק אומר כך, דעו לכם שאתם עמו וצאן מרעיתו שה' הוא אלקים, והבן.

ומכאן הוכחה חזקה שצריך תמיד לעורר על אמונה, וכשיש מחלוקת, ויכוחים, טענות ומענות וחילול ה', ניתן להרגיע את האוירה על ידי צעקה של אמונה, לומר להם: 'חברים יקרים, מה קורה לנו, הרי יש בורא לעולם, והכל משמים, להפסיק מיד עם המחלוקת, הפגיעות והעלבונות אחד נגד השני!', וזה יכול לעזור הרבה.

ויתכן שמך מכאן לדברי הרמב"ם שכתב (פירוש המשניות ברכות פ"ט מ"ז): דרכי תמיד בכל מקום, שיש איזה רמז בענייני אמונה אבאר משהו, כי חשוב אצלי להסביר יסוד מהיסודות, יותר מכל דבר אחר שאני מלמד, עיין שם. ואם בדורו של הרמב"ם 'הנשר הגדול' היה צורך וחביבות ללמוד על כך, מה נאמר בדורנו שירדנו אלף אלפים מעלות אחרנית, ואם דוד המלך ע"ה מעורר ומוסר לנו הודעה חשובה כזאת, אז בוודאי שגם הרמב"ם מרגיש שיש צורך בזה.

וצריך אדם לידע בעל פה את י"ג עיקרי היהדות שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות (סנהדרין פרק חלק מ"א), ולהבינם ולהשתדל לחיות על פיהם באופן מעשי, ומי שלא עושה כן נמצא בבעיה. ועיין בגמרא (סוטה מח): 'אנשי אמונה' שהם מאמינים בקדוש ברוך הוא, ופירש רש"י לוותר ממונם לנוי הדור מצווה, לצדקה, ולהוצאות שבתות וימים טובים, עיין שם.

וגם בגמרא (שבת קיט): מובא הפסוק של הנביא ירמיה (ה, א) שבשמים מחפשים אנשים שהם מבקשי אמונה, עיין שם. וכל ספר 'שומר אמונים' הקדוש מיוסד על הפסוק הזה (כמבואר בהקדמה שם), ואמונה חזקה היא התשובה הנכונה לכל השאלות.

ג. יש לאדם להסתכל על הבריאה בעיניים של אמונה, והיינו שה' יתברך ברא את העולם יש מאין, וכל מה שקיים בכדור הארץ הוא אך ורק מאיתו יתברך, וכל רגע ורגע ה' יתברך מחדשו.

ואם חס ושלום יסיר ה' השגחתו מעליו יחזור הכל לתוהו ויתאדה כלא היה. ובזה מקיים מצוות עשה מן התורה, ועל ידי כך מתקדש ומתעלה בעבודת ה' יתברך.

ויש להתפלל ולבקש רחמים מה' יתברך שנהיה חזקים באמונה זו, ולא נחשוב חס ושלום שהכל מתנהל על פי הטבע בלבד.

שאלה: מה כוונת הפסוק "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיה ו, ג)?

תשובה: נאמר בתחילת הפסוק ג' פעמים "קדוש", ומפרש התרגום: קדוש למעלה בשמים, קדוש למטה בארץ וקדוש לעולמי עולמים, דהיינו באופן תמידי. וסוף הפסוק: "מלא כל הארץ כבודו" הוא כבוד ה' יתברך.

והכוונה בזה, שהמסתכל על הבריאה בעיניים של אמונה כמו שאמר הנביא ישעיה (מ, כו) "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה", לראות ולהתבונן שהעולם מחודש על ידי ה' יתברך יש מאין, בכל רגע ורגע, והיינו 'המחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית', וכאשר יסיר ה' יתברך השגחתו חס ושלום, הכל מתרסק בלי אבק ומתאדה כלא היה, מפני שכל רגע ורגע זה הויה מה' יתברך.

ואם כן, כל מה שרואים בעולם: יבשה, ימים, אור, שמים, בעלי חיים, בני אדם, צבא השמים, צבא הארץ וכיוצא בזה הכל מאתו יתברך, שברא ועשה וחדש ומקיים בכל רגע ורגע. וכשרואים את מעשיו של ה' יתברך, כאילו רואים את ה' יתברך, כי גם מה שאנשי מדע מייצרים ומחדשים יום יום הוא יש מיש ולא יש מאין, והכל מהתוצרת המקורית של ה' יתברך מבריאת העולם.

וכידוע, ה' יתברך הראה לדוד המלך ע"ה, כי גם שוטה וכסיל וכיוצא בזה הוא מה' יתברך ולתועלת הבריאה (ילקוט שמעוני שמואל א רמז קלא). וגם בעלי חיים ואפילו זבובים ויתושים וכיוצא בזה יש בהם תועלת (שבת עז:), וכן חולה מסוכן מורדם ומונשם הוא מכבודו של ה' יתברך, כי מי יכול לברוא ולעשות כן. והמתבונן בזה מקיים מצווה כל רגע.

ואם בזמן אמירת הקדושה "מלא כל הארץ כבודו" יכוון להתקדש, על ידי כך יגיע להשגות גבוהות (בא"ח ש"ר פ' תרומה אות ג'). ורבינו הגדול מרן זיע"א (הלי"ע ח"א עמ' קפו) הביא מקור לכך מהזוהר הקדוש, ולא חלק על פרט זה שיכוון להתקדש.

ויתכן שגם במשך היום, הנושא עיניו במחשבה של אמונה על בריאת העולם מקיים מצוות עשה מהתורה של אמונה, וגם יוכל לכוון לזכות ולהתקדש ולהתעלות ברוחניות, ועל ידי שחושב מחשבות כאלו בלכתו בדרך, יעזור לו מאוד לשמירת העיניים בחוצות העיר.

שאלה: ידוע שברכות קריאת שמע הם ברכות השבח (עיין יבי"א ח"ב עמ' טז, ח"ג עמ' יד, ח"ח עמ' כו), ואם כן מה העניין שהוסיפו בברכת 'יוצר אור' את המילים 'אלוקי עולם ברחמך הרבים רחם עלינו', וכי יש עניין להזכיר בקשה, בברכה שכולה שבח?

תשובה: אמנם ברכת 'יוצר אור' הינה ברכת השבח לה' יתברך על בריאת העולם, שהוא מחודש על ידי ה' יתברך, ולא קדמון מליוני שנים, אלא רק ה' אלפים ותשע"ז שנים. אך על כל פנים, צריך להתפלל ולבקש רחמים מה' יתברך שנישאר חזקים

באמונה ושנרגיש שהעולם מחודש על ידי בעל הבית שהוא מלך העולם, ולא לחשוב שזה טבע חס ושלוש, אלא להיפך 'המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית'.

ועל כך צריך להתפלל שלא נפסיד אמונה יקרה זו, וזוהי מטרת הבקשה הנוספת בברכת 'יוצר אור'.

ד. בעל אמונה בהשגות גבוהות מאוד מרגיש בכל רגע ורגע דבקות עצומה בה' יתברך, ואינו רואה כלום מענייני העולם הזה לנגד עיניו, אלא רק את ה' יתברך בלבד.

ואף על פי שאנחנו הקטנים, בעוונותינו הרבים עדיין לא זכינו להגיע לדרגות נשגבות אלו, מכל מקום יכולים מידי פעם לעשות תרגילים באמונה ובדבקות בה' יתברך, ויחד עם זאת להתפלל לה' יתברך שאכן ביום מן הימים נגיע על ידי תרגול מתמיד למעלות נשגבות אלו.

שאלה: כתב הרמב"ן על הפסוק "ולדבקה בו" (דברים יא, כב), שכל היום יזכור את ה' יתברך, ולא תיפרד מחשבתו ממנו, עיין שם. והשאלה המתבקשת היא כיצד זוכים להגיע להשגות כאלו?

תשובה: עיין לקמן (עשר מעלות באמונה) שזו הדרגה העשירית הגבוהה ביותר של בעל אמונה שמרגיש דבקות בה' יתברך תמיד, ואשרי הזוכה להגיע לכך. ובאמת גם אנשים קטנים כמונו שבעוונותינו הרבים רחוקים מדרגה זו, עם כל זה מידי פעם ניתן לעשות תרגילים על עצמנו, באמונה בדבקות בה' יתברך, וגם צריך להתפלל לה' יתברך, שנזכה להגיע להשגות כאלו קדושות בדבקות בה' יתברך.

ובפיוט הנפלא 'ידיד נפשי שחיבר החסיד הקדוש, בעל ספר 'חרדים' רבי אליעזר אזכרי זיע"א, אמר: 'נפשי חולת אהבתך' ונראה שאין כוונתו רק לשבח את ה' יתברך, אלא כוונתו לתפלה ובקשה לזכות לכך, וכמו שמסיים 'רפא נא לה, בהראות לה נועם זיוך'.

וכנראה שעל ידי תפלה ורצון ומסירות ותרגילים מעשיים, מידי פעם במה שקשור אליו ממש, מרגיש ואומר לעצמו זה משמים בלבד, ואין בלבו כלום, בבחינת "בכל לבבך" (דברים ו, ה) בכל הלב ממש, כולו קודש, להבין ולהרגיש שזה משמים, מבלי שכל אנוש כלל ועיקר, הרי זה מעלה גדולה, והכנה חשובה, להתקדם לדבקות ולקבל רפואה לכך מה' יתברך.

ה. ישנו עוף בשמים הנקרא 'עיט היס', והוא 'שלך' המוזכר בתורתנו הקדושה (ויקרא יא, יז). ונקרא כך משום ששולה דגים מן הים (רש"י שם), ומהם הוא ניזון, ומצוי הוא מעל ימים ונהרות. וכאשר חפץ הוא להשביע את נפשו ב'מנת דגים' דשנה, ה' יתברך ברוב רחמיו וחסדיו האינסופיים, מעלה במיוחד בשבילו את הדגים מעמקי הים בהשגחה פרטית מופלאה.

וכן בשעה שהאדם יושב לאכול, יש להתבונן על כל המאכלים, ויחשוב בלבו: את המאכל הזה ה' יתברך הזמין לי, ויתכן שהדג או העוף הנמצאים אצלי כעת בצלחת הגיעו אלי מסוף העולם בהשגחה פרטית ומדוקדקת, וכן כל כיוצא באלו מחשבות טובות המחזקות באמונה. ואין ספק שמחשבות נפלאות אלו יכניסו בליבנו שמחה גדולה ועצומה לברך את ה' יתברך על כל דבר ודבר, ו"יאכלו ענוים וישבעו" (תהלים כב, כז).

שאלה: מה אפשר ללמוד מעוף ה'שלך' המוזכר בתורה (ויקרא יא, יז) בעניין האמונה?

תשובה: בגמרא (חולין סג.) מסופר על רבי יוחנן, כשהיה רואה עוף הנקרא 'שלך', היה אומר את הפסוק: "משפטיך תהום רבה" (תהלים לו, ז), עיין שם. השלך הוא עוף גדול כמו נשר, ו"דרך נשר בשמים" (משלי ל, יט), והינו ניזון אך ורק מאכילת דגים, ומשמים מכוונים שכל ימיו יחיה במקום שיש ימים, נהרות, אגמים, אשר מצויים בהם דגים. וכשהשלך רואה דג במים, הוא נוחת למים בזהירות ובזריזות וצד אותם ברגליו המיוחדות שאינם חלקות, ואין הדג יכול להחליק וליפול למים. ובשפה העממית נקרא עוף זה 'עיט היס', ופירש רש"י בגמרא (שם) שה' יתברך מזמין לשלך דגים המזומנים למות, עיין שם.

וכשהיה רואה רבי יוחנן עוף זה, היה רואה בזה אמונה ודורש את הפסוק: "משפטיך תהום רבה", במה שה' יתברך מזמין דג מזומן למות מהתהום לעוף השלך שנמצא בשמים. ועל אחת כמה וכמה לבני אדם, ועל אחת כמה וכמה לעם ישראל, כמו שאמר יעקב אבינו: "ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש" (בראשית כח, כ).

ומכאן, שיש עניין גדול לחזק את האמונה בשעה שיושב לאכול, ויש לפניו מאכל מסוים, בין אם זה דג מהמים, עוף מהמושב, אורז מסין, קפה מברזיל, ועוד ועוד מאכלים ומשקים הם וכיוצא בהם. שיש להתעמק במחשבה שאת זה נתן לי ה' יתברך, ויתכן שמאכל זה בא מסוף העולם רק בשבילי, ועל ידי מחשבה זו יזכה גם לברך בכוונה ובשמחה, ויקוים בו הפסוק "יאכלו ענוים וישבעו" (תהלים כב, כז), ועיי קידושין לב: אמר להם ר' צדוק וכו' ע"ש).

שאלה: מה חושב בעל אמונה בשעת סעודה, כאשר יש לו בצלחת מיני תבשיל ומיני מאפה?

תשובה: מלבד מה שכתבנו בתשובה הקודמת, שצריך לחשוב ועם הזמן להרגיש ממש, שרק ה' יתברך הוא זה שזימן לנו מאכלים אלו, וכמו שאנחנו מבינים כי המלצר בסעודה הוא רק המגיש את האוכל, ואין האוכל שייך לו אלא לבעל בית, כך יש להרגיש תמיד בכל סעודה שהיא ובכל מקום, כי כולם 'מלצרים' ובעל בית יש רק אחד, וכל מה שלפניו מאיתו יתברך.

ויחשוב עוד ויתבונן, שכל מין מאכל יש לו צבע שונה, טעם שונה, ויטמין שונה. וכן איכות המאכלים - יש שהוא רך, קשה, נוזלי, מוצק וכיוצא בזה, ולהרגיש גם שמודה לה' יתברך שנותן לנו לחם לאכול.

וכן מבואר בברכת 'בורא נפשות', 'וחסרוני' דהיינו כל מה שחסר להם להשביע רעבונם מתמלא על ידי 'כל מה שבראתי' כדי 'להחיות בהם נפש כל חי' (מין הב"י סי' רז והובא בסידור הנפלא 'איש מצליח').

וכן, צריך עוד להתבונן שיש נשמות המגולגלות במאכלים אלו המחכים לתיקונם יום יום, ושמחים בכך שהגיעו לפיו של יהודי, ולא סתם יהודי אלא מי שמברך מילה במילה, ועל ידי כל זה יזכה להיזהר לדקדק בברכות. וזה חסד עם החיים שמוריד שפע לעולם (ברכות לה רע"ב), וגם עם המתים שמתקן אותם (עיין בהקדמת לשון חכמים).

1. בעל אמונה משתמש תמיד בלשון נקיה וחיובית, ואומר אך ורק מילים שיש בהם כבוד לה', ולכן אל יאמר אדם ביטויים הפוגעים בכבוד שמים כגון: 'אני מפרנס יחידי' וכיוצא בזה, שהרי ה' יתברך היחידי שזן ומפרנס את כל העולם כולו.

וכן בשעת צרה, אסור לאדם לומר: 'מה אפשר לעשות' וכיוצא בזה, שמשמע מדבריו שאם היה אפשר לו לעשות היה עושה כרצונו נגד רצון ה' יתברך. ולכן, כל הביטויים הנאמרים בשעה שקורה משהו חריג ומבהיל מאוד, כגון 'עולם אכזר' או 'אין צדק בעולם' וכל כיוצא בזה, אף על פי שאין כוונתם לרעה, מכל מקום ביטויים אלו נוגדים את האמונה התמימה וסכנה גדולה לאומרים.

ועוד, שיש להיזהר שלא להתלונן בפני הבריות על צערו וכאבו, אלא להראות בפניהם אך ורק שמחה והתלהבות בעבודת ה' יתברך, וכמאמר החכם: 'החסיד צהלתו בפניו ואבלו בלבו'. ובחדרי חדרים או בתפילה וכן בתיקון חצות, ידבר עם ה' יתברך ויבכה לו וישערי דמעה לא ננעלו' (ברכות לב:).

שאלה: מה עדיף לומר 'פרעה אינו מאמין', או לומר 'משה המאמין הגדול ופרעה להיפך'?

תשובה: לשון נקיה, הוא דבר חשוב מאוד (פסחים ג:). בעל אמונה כל כך אוהב את ה' יתברך, שהוא אינו מסוגל להוציא מפיו מילים שאין בהם כבוד לה'. וכמו שפירש רש"י על הפסוק "כי קללת אלקים תלוי" (דברים כא, כג), עיין שם. ועדיף לומר מילים של אמונה, וכגון שבא לומר את דברי פרעה, יאמר מה שמשה רבינו אמר לו: "למען תדע, כי לה' הארץ" (שמות ט, כט), "כי אין כה' אלוקינו" (שם ת, ו), ויאמר עליו: ופרעה אמר 'להיפך'.

ואין להקשות ממה שדוד המלך ע"ה אמר "אמר נבל בלבו אין אלוקים וגו'" (תהלים נג, ב), ופירש רש"י שאמר כן על טיטוס ונבוכדנצר, עיין שם, כי אנחנו הקטנים בעניותינו, וצריכים עד כמה שאפשר לומר הכל בלשון חיובי כדי להרבות כבוד שמים תמיד. וכמה צורם באוזן לשמוע בעל משפחה שאומר: 'אני מפרנס יחידי', כאשר האמת היא שה' יתברך הזן ומפרנס את העולם כולו. ויתכן אף שבזכות אשתו וילדיו יש לו פרנסה משמים, ולכן תמיד עדיף להשתמש בלשון נקיה, "ולשון חכמים מרפא" (משלי יב, יח), ועיין כתובות (קג).

שאלה: כאשר יש צרות בעולם, מדוע אסור לומר 'מה אפשר לעשות'?

תשובה: בגמרא (ב"ק לח.) כתוב שבשעת צרה אסור לומר 'מה אפשר לעשות', כי משמע מכאן שאם היה אפשר היה עושה כרצונו, אף שהוא נגד רצון ה' יתברך, וזה דומה לגידוף כלפי מעלה חס ושלום. והט"ז (יור"ד סי' שעו ס"ק א) חיזק העניין שאסור לומר כן,

עיין שם.

ולפעמים כשקורה משהו חריג ומבהיל מאוד, יש צועקים 'עולם אכזר', 'ה' הוא בעל הבית ועושה מה שרוצה', 'אין צדק בעולם', 'צדיקים סובלים', 'הטובים מסכנים', כל הלשונות הללו הם נגד האמונה וסכנה גדולה לאומרים. ועדיף לומר שזה גזירה משמים ותו לא, ואחרי הכל ה' יתברך לקח את מה שהוא נתן, כי הכל שלו, ואינו לוקח מאחרים.

ואמר אחד הצדיקים, שאם אברהם אבינו ע"ה, היה באמת עוקד ושוחט את יצחק, בוודאי שהוא היה יושב עליו שבעה ושלושים, משום שהמטרה בזה להיכנע ולקבל באהבה את רצון ה' יתברך.

ומעשה בשני חכמים שנשאלו, אם ה' יתברך היה נותן לכם יום אחד לנהל את העולם כולו ולהשגיח עליו, מה תעשו? הראשון אמר שיעשה מיד מהפך בעולם: ירפא את כל החולים, יפקוד את כל העקרות, יעשיר את כולם ויוריד שפע לעולם וכו'. ענה לו השני, אתה אולי חכם, אבל בוודאי אינך בעל אמונה, כי מה שה' יתברך עושה זה הכי טוב שבעולם.

בעל אמונה מרגיש שמחה גדולה, לדעת ולקיים את הכל על פי רצון ה' יתברך בלבד (עיין בספרים הנפלאים בלבבי משכן אבנה). ומכאן לבעל אמונה, שצריך להיות ניכר אפילו בדיבורו דברי אמונה, וכל שכן הצער והיגון והקשיים עצמם, צריך שיהיו עם אמונה שלימה שיש בה קידוש ה'.

שאלה: נאמר בתורה (בראשית כא, ו) "ותאמר שרה צחוק עשה לי אלוהים". האם יש כאן משמעות של זלזול חס ושלוש?

תשובה: אף על פי שמבואר בתרגום שהוא לשון שמחה, עם כל זה מבואר בזוהר הקדוש (פי בראשית יא.) שיש כאן גם קצת משמעות של זלזול, והגם ששרה אמנו לא התכוונה לכך, מכל מקום יש כאן משמעות של זלזול כלפי שמיא, וזה לא מתאים לשרה אמנו לעשות כן, ולכן מיד נגזר מיתה על שרה אמנו.

והוסיף לפרש המתוק מדבש (שם) שכביכול הטיחה שרה דברים כלפי מעלה, והוא נורא ואיום. ומכאן למדים עד כמה יש להיזהר בדיבור, גם כשאין כוונה חס ושלוש, שלא ישמע על כל פנים שפוגע בכבוד שמים.

ומכאן נראה שיש להיזהר מאוד שלא להתלונן בפני בני אדם, אלא ההיפך להרבות שמחה והתלהבות בעבודת ה' יתברך. ולצעוק בעניית 'אמן יהא שמיה רבא', ובחדרי חדרים עם ה' יתברך או בתפילה, יבכה כתינוק, וכן בתיקון חצות יבכה כמה שיותר על כבוד שמים ו'שערי דמעה לא ננעלו' (ב"מ נט.). ועל ידי התפילה בכוונה ובדמעות, הרי הם עקימת שפתיו והוי כמעשה (ב"מ צ:).

וכמו שאומר רבינו בחיי בחובות הלבבות' (שער הפרישות פ"ד) החסיד צהלתו בפניו ואבלו בלבו, עיין שם.

שאלה: מדוע נענשה שרה במה שאמרה: "צחוק עשה לי אלוקים" (בראשית כא, ו)?

תשובה: מבואר בזוהר הקדוש, בהקדמה לבראשית, על שרה אמנו שהיתה נביאה ומאמינה, ומה שאמרה "צחוק עשה לי", הוא לשון שמחה אבל השומע לא יודע, וחושב שכוונתה לא טובה, וכאילו שזה מצחיק מאוד שבגילי יוולד לי בן, ומאחר שבעקיפין גרמה לאנשים מחשבה שלילית באמונה, נענשה על כך שהפסוק כתוב בתורה, ולא זכתה לראות חופתו של יצחק.

ומכאן שיש להיזהר מאוד להוציא מהפה אך ורק מילים שיש בהן כבוד שמים וחיזוק באמונה, ולא מילים שיש בהן משמעות של פגיעה בכבוד שמים, למשל, לא לומר: 'מסכן למה מת? מה עשה?' או 'מסכן למה סובל?' 'מסכן למה פוטר מהעבודה?' וכיוצא בזה, אלא להיפך לומר מילים של אמונה כגון: 'זה גזירה משמים', 'זה תיקונים שכולנו עוברים בעולם הזה', 'זה כפרת עוונות', ואלו מילים שיש בהן כבוד שמים, וכמו שאמר רבי עקיבא לרבי אליעזר, כשאני רואה רבי בצער אני שמח (סנהדרין קא.), עיין שם. שיתכן כי גם רבי סובל בגלל עוונות כמו רוב בני האדם (מהרש"א שם), ותמיד לפחד מעבירות ולעשות מצוות, ולקדש תמיד שם שמים.

שאלה: כיצד מדבר בעל אמונה בלשון נקיה?

תשובה: בעל אמונה משתדל ומתאמץ שלא להוציא מפיו מילים שאין בהם כבוד שמים. לדוגמא, שלא לומר 'שתי וערב' שזה רמז לעבודה זרה, ועדיף לומר אורך ורוחב, וכן שלא לומר 'פלוני לא מאמין בה' יתברך', זה לא כבוד שמים לומר כן, ועדיף לומר 'פלוני חלש מאוד באמונה'. וכן, לומר 'פלוני אפיקורס' או 'כופר', זה לא כבוד שמים, ועדיף לומר עליו שהוא תינוק שנשבה שלא יודע כלום (ועיין שבת סח.), ובעצם זו היא האמת שאינו יודע כלום!

וכן, בעל אמונה מדבר תמיד בלשון חיובי, כגון מה שאמר משה לפרעה "למען תדע כי לה' הארץ" (שמות ט, כט), וכן: "למען תדע כי אין כה' אלוקיננו" (שם ח, ו), אך לא יחזור על דברי פרעה, אלא יאמר: 'ופרעה אמר להיפך', ואין צורך להדגיש את המילים שאמר פרעה: "מי ה' אשר אשמע בקולו" (שם ה, ב). וגם בלשון שאלה ותמיהה ראוי להימנע, כגון במקום לומר 'וכי ה' קטן?!' או 'וכי ה' לא רואה?!', עדיף לומר 'הרי ה' יתברך גדול ורואה הכל מלמעלה', ומפורש בפסוק: "הנוטע אוזן הלא ישמע אם יוצר עין הלא יביט" (תהלים פרק צד, ט), וכל זה מרומז בתורה (דברים כא, כג) "כי קללת אלקים תלוי" וכמו שפירש רש"י שם (וכן פירש רש"י בסנהדרין מה:).

תרגילי אמונה מעשיים

מובאים כאן דוגמאות רבות כיצד יתנהג האדם בכל מיני מקרים ומעשים שעוברים עליו, והם תרגילים באמונה שעל ידם יזכה לקנות בנפשו אמונה מעשית ממש, ויהיה בעל אמונה אמיתית.

א. אדם שהגישו לפניו מרק וחסר כף, אין לו לצעוק 'אין כף' אלא להיפך, לומר 'תודה רבה על המרק', ולבקש כף. כי כשאין כף זה מהשמים, ובוחנים אותו כיצד יגיב.

ב. לפעמים מבקש האדם קצת שקט, ורוצה לברוח מאנשים מאיזה סיבה שהיא וזו זכותו, ויעשה השתדלות. אבל אם בכל זאת מצאו אותו ומפריעים לו או דופקים על פתח ביתו, זה מהשמים ורוצים שיפתח ויעזור להם או ישמע אותם (עיי' ברכות ד' ט"ז ע"ב ת"ר וכו' מעשה בשפחתו וכו' ע"ש).

ט. לפעמים אדם מנסה לעזור לחבירו בדבר מסוים ואינו מצליח, והוא מבין שאין סיכוי שיצליח לעזור לו. גם זה מהשמים, ובשמים רוצים שיגיד: 'אין לי אפשרות לעזור'.

י. כל פרט בהלכה שגורם טירחה, למשל לקום ליטול את ידיו כדי לאכול לחם, לקרוא קריאת שמע כשהוא עייף, שכח לברך 'על המחיה' או ברכת המזון וצריך לחזור למקומו כדי לברך, הזכירו את שמו לעלות לתורה וזה לא מתאים לו עכשיו.

כל זה מהשמים, ויש לעשות את זה בשמחה ובהתלהבות מכח ההלכה שכך הדין וזה רצון ה', גם אם מאוד לא רוצה כעת, ובעל אמונה קם ועושה כן בשמחה.

יא. אם רצה לשבת למעלה במקום מכובד יותר, והושיבוהו דווקא למטה או להיפך, לכוון שזה מהשמים לטובה. וגם אם הזיזו אותו מכיסא לכיסא יכוון שזה גלות, וגלות מכפרת עוון ולטובתו (ברכות נו סע"א ועיין פלא יועץ ערך גלות).

יב. עבדו עליו, רימו אותו או זילזלו וגזלו אותו, ואין עם מי לדבר. אין צורך כעת בהשתדלות ואין טעם לכך, רק להתחזק באמונה שזהו רצון ה' יתברך ותו לא.

יג. גבאי בית הכנסת שמצער את הציבור או רב בית הכנסת שמקפיד מאוד והציבור בלחץ, אינו דבר נורא, והעיקר שיש תורה ויראה ויש עלייה רוחנית ויש עבודת ה' וזה מצוין.

הבעיות הגשמיות זה מהשמים ועיקר ההשתדלות היא להתפלל, ואם זה מפריע ברוחניות, וישנה אפשרות, יעשה השתדלות וילך למקום אחר.

יד. אם פתחו עוד תלמוד תורה, עוד כשרות בד"ץ, עוד חנות, עוד בית כנסת, עוד בית מדרש, עוד גמ"ח לעזרה, יש לשבח את כולם, ולשמח ולהודות לה' יתברך ולפרסם את כולם לטובה (חזו"א אמונה וביטחון).

ולמרות שיכל אומן שונא בן אומנותו (בראשית רבה פרשה יט), אבל החכם אוהב בן אומנותו, וכן הקדוש ברוך הוא אוהב בן אומנותו (בראשית רבה פרשה לב). בעל אמונה הוא חכם ויודע שהכל מהשמים, והעיקר שיתרבה

כבוד שמים. והוא משבח את כולם, מעודד ומחזק, תומך ומסייע, ומתרים ותורם מכוחו ומכספו, ומעודד לפתוח עוד ישיבה, עוד בית כנסת, ועוד שיעור תורה, ואשריו. ולהיפך להיפך רח"ל, והוא בכלל כת שונאי ה' (ועיין רבינו יונה בשערי תשובה שער ב אות יא).

טו. אדם שיש לו מבנה גדול, עם הרבה חדרים שמשמש לתורה וחסד, ויש שם מקום נוסף פנוי, יש לתת לאחרים לפתוח משהו נוסף על פי דעת תורה, כי העיקר זה כבוד שמים, ואשרי מי שרואה רק את ה' יתברך.

טז. מצווה לעזור בשידוכים, בכיוון תלמידים למוסדות, ובחיזוק לאנשים הצריכים חיזוק, יוסיף דעת ויוסיף כבוד שמים.

יז. כשדבר מה לא מסתדר, אין להסביר על פי השכל ולומר לא רצו אותי כי אני דתי, אשכנזי, ספרדי, שמן, נראה פשוט, אלא כי זה רצון ה' יתברך.

יח. זכה האדם ונתגשמה לו משאלה מסוימת על ידי פלוני, תחילה מודה רבות לה' יתברך, ואחר כך מעט לאותו פלוני, (עיי' נדרים ל"ב ע"ב א"ר זכריה משום ר"ש ביקש הקדוש ברוך הוא להוציא כהונה משם וכו' ע"ש).

יט. אדם שמזיזים אותו מתפקיד מסוים או לא רוצים אותו, ביטלו לו את הכנס או הפגישה, לא מתייחסים לבקשתו, תפקידו כרגע הוא לזוז ולהמשיך הלאה, ולא לכעוס. ויש לראות בזה את ה' יתברך (עירובין יג: וברכות סג:).

כ. אדם צריך להתנהג בדרך המאמין והמשתדל, שהאמונה היא עיקרית וההשתדלות טפלה, וכך יצליח. ולא המשתדל והמאמין, כלומר להיפך, שאז אין ברכה בהשתדלות.

כא. אם כבה החשמל בליל שבת קודש והכל חושך ויש אורחים, אין להיות עצוב כלל, אלא לשמוח לקיים את רצון ה' יתברך, וכמובן להשתדל בימי החול לתקן הבעיה.

כב. מי שהזמין אורח, והלך האורח למקום אחר כי שם לחצו עליו יותר, אין להקפיד כלל כי העיקר שהאורח טוב לו (אמונה וביטחון לחזו"א).

כג. לא חכמה להזמין אורח עשיר ומכובד, בן של רב גדול וכיוצא בזה, אלא גם פשוט שבפשוטים, וזה יותר מצווה, שזה ממש לשם שמים, ובעל אמונה יעשה כן בשמחה.

כד. כשרוצה להוציא מטבע מסוים מכיסו ויצא מטבע אחר, נפל מטבע לרצפה ומתכופף להרים ולא מצליח, וכן אם מכניס לדלת מפתח וזה לא המפתח הרצוי, יש לשמוח ולצפות לישועות ה', ולהרגיש כיצד ה' יתברך משחק איתי עכשיו ורוצה לראות איך אני מגיב.

וכן, אם יש בכיסו כמה עטים בצבעים שונים, כשצריך עט מסוים, פשוט יש לתחוב את היד לכיס ולראות מה רוצה ה' יתברך, איזה עט יוצא לו, ואיש כזה דבוק באמונה בה' יתברך תמיד (עיין בגמרא ערכין ט"ז סע"ב).

כה. כאשר אדם נמצא בפגישה, ולא כיבדוהו אפילו בכוס מים, יש להרגיש שזה מה' יתברך, ויש להם מידות טובות.

כו. אדם ששומע קושיה חזקה על דעה מסוימת או איש מסוים, יש לנסות ליישב ולהמתיק, כאילו זה קשור לבנו או לאחיו. ועל אחת כמה וכמה שלא לפסול דעות שונות שאינם כהשקפתו, ומקדש בכך שם שמים.

כז. גם אם אדם בעל יסורים, שמח בשמחת אחרים כאילו זה שמחתו. ומי שעדיין לא נשוי, יש לו מצווה להגיע לשמחות של אחרים, ולשמוח ולרקוד, וכן אם עדיין אין לו ילדים, יש לו לבוא לשמחות ולבריתות של אחרים. וכשמברכים אותו שיזכה להיות חתן, שיזכה להיות אבי הבן, אין לו להיפגע ולא להיעלב, ואדרבה יש לענות 'אמן' ולצפות לישועת ה' (ועיין רמב"ן עה"ת בראשית יח, טו).

ולא זו בלבד אלא, גם משמח אחרים שלא יהיו שבורים ורצוצים, ומחזקם באמונה שיהיו בשמחה תמיד. כי בעל אמונה צהלתו בפניו ואבלו בלבו (חובות הלבבות שער הפרישות פ"ד).

כח. אם בית הכיסא במקום ציבורי תפוס, ועל אחת כמה וכמה בבית, זה מהשמים. ורוצים שנמתין בסבלנות ונתחזק באמונה שגם פרט קטן ושולי כזה בחיים הוא מהשמים.

כט. אדם שהזדמן לתור ארוך אפילו זמן רב, יש לו לחכות בסבלנות. כי לא סתם הגיע לכאן ולא סתם יש כאן תור, והכל מהשמים.

ל. כשמזמין מונית דחוף ואין מונית, כולם תפוסים או לא באזור, זה מהשמים, ובשמים רוצים שנתעכב, וכל עכבה לטובה, וגם אולי רוצים שלא ניסע כלל. העיקר לא לכעוס, ולדעת שאנחנו במבחן.

לא. כשמתקשר למספר מסוים ותפוס זמן רב, או אין קו או לא זמין, זה מהשמים, ובשמים לא חיברו לו את הקו.

לב. כשמחפש דבר מסוים ולא מוצא, או פותח ספר ולא מוצא את מה שחיפש בקלות, אין להראות סימני עצבנות, אלא לחייך ולהתפלל לה' ולהמשיך באמונה.

לג. כשנוסע ברכב ויש רמזור אדום יש לראות את ה' יתברך שהוא עוצר אותנו. גם הולך רגל יש לו לעמוד בשמחה ברמזור אדום דקה אחת, דקה של אמונה בעמידה (עיין בספר ע"ה דף עו).

לד. כאשר מגישים קערה מרכזית עם אוכל בזמן הסעודה, לא יפה לתת עיניו לברור חלק יפה לעצמו, אלא יש לקחת מן הבא לידו, ומושיט ידו במה שלפניו בלבד (בא"ח בהר בחוקותי הלכה ז). ויאמין שמה שמגיע לו מה' יתברך הוא יקבל עד לצלחת.

לה. כאשר מגיע לאירוע, ומבקש לישב בשולחן מסוים עם אורחים, אין להטות את הכיסא להראות שהמקום שמור, אלא ישב במקומו ויסמוך על ה' שמי שראוי לשבת לידו ישב, כי 'במקומך יושיבוך' (יומא לח.).

וכשכבר יושב בשולחן, אין להכין אוכל ולא למזוג לכוס רק כשירצה לאכול או לשתות, כי מאמין שאין אדם נוגע במוכן לחבירו אפי' כמלא נימא, ומה שצריך להגיע לו מהשמים ישאר עבורו (עי' יומא ל"ח ע"א. עיין עוד תורה תהא אמונתי עמ' 38).

לו. כשהאישה ניקתה את הבית היטב, ובאים אחר כך הילדים ומטנפים ומלכלכים, אין לה לכעוס ולא לרטון. אמנם צריך לבקש מהם לשמור ולהיזהר, אבל במציאות הכל מהשמים.

לז. אדם שרוצה להרגיש אמונה, יסובב את ידיו כרצונו, ויחשוב וירגיש שהקדוש ברוך הוא מזיז לו את הידים, וכן בנשימה, וכן בהליכה, וכן בדיבור וכן בעיניים ובשכל (ועיין נדה ל.).

לח. משפחה שזכתה לבן שנעשה שובב, ונשר מהמסגרת הרגילה, או בן קשה הבנה, או עם בעיה בנפש או בגוף וכיוצא בזה, הרי זה מהשמים. ויש להאמין שיש כאן נשמה גבוהה ומהשמים הטילו את התפקיד על ההורים היקרים, שליחות מהשמים להשתדל עבור בן או בת כאלה.

לט. מעוברת שהפילה עוברת, או שמת העובר בלידה, יש לדעת זה מהשמים, תיקון לנשמה שהיתה צריכה לבוא לעולם הזה כדי לזכות לגן עדן. ואשרי אותם ההורים שזכו לעשות תיקון זה (רבינו הגר"י זילברשטיין שליט"א בספר תורת היולדת).

מ. אדם שמאוד אוהב ונהנה לשמוע את ראובן כשהוא חזן, והגבאי הי"ו הזמין דווקא את שמעון, הרי זה מהשמים, ואין להצטער, או להכנס לעצבות. ויש להתפלל עוד יותר בכוונה, ולהאמין באמונה שלמה שמהשמים רוצים כעת ששמעון יהיה חזן, ושנשמע דווקא את שמעון. ואם כך רוצים בשמים, אז בוודאי גם לנו יש לאהבו ולהנות משמעון כמו מראובן.

מא. כשאדם נוסע ברכב ופלוני מבקש להצטרף, ובדיוק הוא תכנן לנסוע לבד בראש שקט. אם זה לא מפריע כי המשפחה לא נוסעת, על פי ההלכה יש חובה לעשות חסד, ויש לעשות זאת בשמחה, ולהאמין באמונה שלימה, שמהשמים רוצים שישע איתו. וזה יעזור לנסיעה טובה ובטוחה. וזה תרגיל באמונה, שהרי בעל אמונה מבטל רצונו תמיד לפני ה' יתברך. כמובן שאם יש עניין וצורך מיוחד לנסוע לבד ולהיות עם עצמו, צריך לעשות כך ולומר לאורח לא, וגם זה מהשמים, אך העיקר לשקול העניין ב'שקל הקודש'.

מב. בעל אמונה חושב תמיד מה ה' יתברך רוצה ממני, ולא מה אני רוצה ומבקש מה'.

מג. נאמר בתורה (בראשית טז, ב) "ותאמר שרי אל אברם הנה נא עצרני ה' מלדת", ויש כאן חיזוק עצום באמונה, ולימוד גדול איך בעל אמונה צריך

לדבר. שרה לא אומרת סיבות רפואיות ולא כלום, אלא רק "עצרני היי".
ונכון שיש עיכוב כזה וכזה, אבל כל העיכובים מה' יתברך וזהו היסוד
שהכל מהשמים. כזאת אמונה קיבלנו ירושה מאמא שלנו שרה ע"ה.

מד. על פי דברי המהרש"א (ר"ה ג): שחידש, כשאדם צריך עזרה מפלוני
ומדבר איתו, יחשוב שהוא מדבר עם ה' יתברך שהכל ממנו, והכל בידי
שמים.

וכן להיפך, אם פלוני מדבר פנים בפנים או בטלפון, ומטריח יותר מדי,
יש להתפלל לה' באמצע ואפילו במחשבה, וכך זוכים לישועות, אך יש
להיזהר שלא לפגוע בו, זה מסוכן. בעל אמונה לא פוגע באנשים.

מה. בעל אמונה אוהב את ה' יתברך תמיד, וזה לא כבוד לומר 'אני אוהב
אוכלי', אוכל לא אוהבים, אוכל אוכלים, אוהבים את ה' יתברך, את
התורה וכל יהודי.

ומכאן לבעל אמונה שלא אוהב לשבח את עצמו, ולעולם לא אומר, 'הכח
שלי' 'השכל שלי' 'הפה שלי' אלא להיפך, 'השכל שה' יתברך נתן לי' וכן
'הכח והפה שה' יתברך נתן לי' ולעולם לא אומר 'איך אני', אלא 'איך ה'
יתברך' ישתבח שמו לעד.

מו. צריך להתבייש תמיד מה' יתברך, בבחינת 'בושת פנים לגן עדן' (אבות
פ"ה מ"ב). והמתבייש בעבירות מוחלין לו על כל עוונותיו (ברכות יב:), ואין
צורך לא בצומות ולא בסיגופים למיניהם, שעל פי רוב יוצא הפסדו
בשכרו כידוע, אלא רק עמל תורה ובושת מעוונות.

וכן אמר הנביא יחזקאל (מג, יא) "ויכלמו מעוונותיהם", ופירש רש"י שעל
ידי זה יתוקנו ויזכו לבניין בית המקדש.

בושה נובעת מיראת שמים, כמו שכתוב: "ובעבור תהיה יראתו על פניכם
לבלתי תחטאו" (שמות כ, יז ע"י פירש"י שם). ובעל אמונה זוכה לקיים את
דברי 'חובות הלבבות' שאומר על החסיד שמתבייש מבוראו לפחד
מזולתו (שער אהבת ה' פ"ו).

פרק י' - קידוש ה'

בו יבוארו הנהגות יקרות ומועילות, כיצד להרבות כבוד שמים ולקדש שם ה' בעולם, ועד כמה יש להיזהר מחילול ה'

א. חילול ה' הנעשה על ידי עבירה הוא חמור מאוד, ואף אם בסופו של דבר יצא מכך קידוש ה', וכגון שבעל העבירה מת תוך כדי העבירה, אף על פי כן, אין זה נחשב לקידוש ה', ואף אינו מכפר עליו. ואוי לנו מיום הדין.

שאלה: מי שעשה עבירה רחמנא ליצלן, וחילל שם שמים, ובאמצע העבירה מת. ובסופו של דבר ניהיה קידוש ה', האם בכך ה' מכפר לו על עוונותיו?

תשובה: לא, כיוון שזה בא מחמת עבירה. וחילול ה' שנעשה על ידי העבירה חמור מאוד מאוד, וקידוש ה' שנעשה מכך לא מכפר עליו. וראיה מהמקושש עצים (ס"פ שלח לך), שאף שהיתה לו כוונה טובה, עם כל זה סקלו אותו (ב"ב קיט. ומהרש"א שם).

וכן דתן ואבירם שהותירו מהמן עד הבוקר והבאיש, ואף שראו כולם את מעשה ה' יתברך והתקדש שמו בכך, וראו כולם שהעושה נגד רצונו לא מצליח, עם כל זה קצף עליהם משה כי אפילו קידוש ה' היוצא על ידי אלה שהם ממרים את פי ה' היא עבירה חמורה.

וכן מכשף שמצווה להורגו, אף שרואים בזה שיש כוחות נסתרים שאין בני האדם משיגים ואפילו מכשפים, עם כל זה נעשה בכך חילול ה'. והטעם לזה שמכל מקום עבירה זה עבירה, וזה חילול ה', ואוי לו מיום הדין (אזוניים לתורה' ס"פ בשלח).

ואין להקשות מהפסוק "בשר חסידך לחייתו ארץ" (תהלים עט, ב), ודרשו על זה בגמרא (סנהדרין מז.) דכיוון שמתו הרי הם חסידים, מפני ששם מדובר שמתו על ידי בית דין, ולכן העוון התכפר להם, אבל בנדון דידן שעשה עבירה ומת מתוך העבירה, ולא עשה תשובה ולא כלום, לכן עדיין קיים חילול ה'. ועיין למרן רבינו זיע"א בגדר "חסידך" (שו"ת יחו"ד ח"ה סי' ט).

ב. יסוד האמונה הוא כבוד שמים, ולכן אדם שיושב על הקרקע וקורא 'תיקון חצות' ומבקש רק על כבוד שמים, נקרא בכך בעל אמונה, ועושה רעש גדול בשמים.

והלוואי שתמיד נזכה לכוון בעשיית המצוות 'להקמת שכינתא מעפרא, ולעילוי שכינת עוזנו'.

שאלה: האם אמירת תיקון חצות קשורה לאמונה?

תשובה: בוודאי, יסוד האמונה הוא כבוד שמים, מלכות שמים וקידוש שם שמים בעולם. וכאשר יושב על הקרקע בתיקון חצות, ומתבודד על סדר יומו עם חשבון נפש נוקב, ובוכה ומצטער על בית המקדש ועל כבוד שמים באמת, ולא מבקש כלום, אלא רק בית המקדש, קיבוץ גלויות, כבוד שמים ומלכות בית דוד, בוודאי שזה עושה רעש בשמים. ובוודאי שזה קשור לאמונה, וזה נקרא לדרוש את ציון (עיי' סוכה מא.), והלוואי שתמיד נכוון במצוות להקמת שכינתא מעפרא ולעילוי שכינת עוזנו.

ג. כאשר כבוד הבריות אינו עולה בקנה אחד עם כבוד שמים, יש לוותר על כבוד הבריות ולחשוש אך ורק על כבוד שמים.

שאלה: מובא בחז"ל על נח שהיה נח לשמים ונח לבריות (בעל הטורים בראשית ו, ט בשם המדרש), ומובא עוד שאם האדם טוב לשמים וטוב לבריות הוא צדיק טוב (קידושין מ. ע"ש), אך מה עושים כאשר אי אפשר לקיים את שניהם, מי נדחה מפני מי?

תשובה: ביאור העניין, שהתוצאה של נח לשמים זה נח לבריות, וכן גבי טוב לשמים ומה יוצא מכך שטוב לבריות, והכל מתחיל מהשמים, וה' יתברך הוא קובע כיצד להתנהג עם הבריות.

ואם כן, כאשר רצון ה' לא מסתדר בקנה אחד עם רצון הבריות, ויש 'קצר' בין נוחות ה' לנוחות הבריות, אז בוודאי שיש לוותר על כבוד הבריות, ולחשוש אך ורק על כבוד שמים.

לדוגמא, להיות בליל הסדר יחד עם עוד קרובי משפחה, אבל קרוב לוודאי שיהיה שם צחוק והוללות, עדיף לברוח משם ולדאוג רק על כבוד שמים. אבל אם יושבים בכבוד ראש ומקשיבים ומקיימים המצוות, הרי זה כבוד שמים יחד עם כבוד הבריות, ואז מצווה לקרבם ולהסתדר איתם.

ד. מוטב להתגלגל בעוף השמים, ובלבד שיתקדש שם שמים בעולם, שכל הרואה אותנו משבח את ה' יתברך שכך ברא בעולמו. ועל אחת כמה וכמה אנו שהתגלגלנו בבני אדם צריכים להשתדל בכל כוחנו לקדש שם שמים בעולם תמיד.

שאלה: מובא במדרש רבה (פרשת ואתחנן), שביקש משה רבינו ע"ה להתגלגל אפילו בגוף של ציפור, והעיקר להיכנס לארץ ישראל. ולכאורה מה ירוויח בזה, וכי ציפור מקיימת מצוות?

תשובה: יש לדעת שעל ידי הציפור מתקדש שם שמים, שכאשר רואים ואומרים 'ישתבח שמו ה' יתברך, כמה נאה צפור זה שברא', וכמה חכמה וחמלה רואים בבריאתו, שכל בעלי החיים, חיים וקיימים ויש להם את האוכל הנדרש להם, ומקום ללון בו. ואף שהם עצמם אינם מבינים, ולא שייך בהם שישבחו את ה', סוף סוף הרואה אותם משבח את ה' יתברך, ונגרם על ידיהם שבח לה' יתברך.

וזה היתה כוונת משה רבינו ע"ה שתהא נשמתו צרורה בבעל חי ויתקדש שם שמים על ידי זה. ועל אחת כמה וכמה אנחנו בעולם הזה בארץ הקודש שיש להיזהר בכל מעשינו לקדש את שמו יתברך, "ומלכותו בכל משלה" (תהלים קג, יט).

ודע כי יש מצווה לבקר בגן החיות ולראות גם בעלי חיים טמאים, בבחינת "שאו עיניכם וראו מי ברא אלה" (ישעיה מ, כו), וללמוד ולהבין איך ה' יתברך ברא לכל אחד ואחד גוף מתאים שלא יינזק, וכגון פיל שמכיון שהינו בעל משקל כבד יש לו עור עבה מאוד שאי אפשר לטורפו גם כשאינו בורח. וכן צבי שיש לו עור דק, אך מכל מקום קל הוא לברוח מהשוחרים לטורפו, וכיוצא בזה.

וכשרואים בעלי חיים, לומדים לשבח את ה' יתברך. ואין בעיה לראות בעלי חיים טמאים (עין יבי"א ח"ד עמ' פא). ומפורש הוא במשנה (אבות פ"ה מ"כ) "הוי עז כנמר וקל כנשר ורץ כצבי וגיבור כארי", אף שאלו בהמות טמאות.

שאלה: נאמר "הללוהו שמש וירח וגו' אש וברד וגו' רוח סערה וגו' החיה וכל בהמה רמש וציפור כנף" (תהלים קמח), ולכאורה איך הם יכולים להלל את ה' יתברך כשאין להם לא דעת, לא נשמה, ולא כלום?

תשובה: על פי האמור לעיל בתשובה הקודמת מובן הדבר, שכיוון שכל הרואה בעלי חיים בעיניים של אמונה ממילא משבח את ה' יתברך, וכן כשרואה הרים וגבעות, שמש ירח וכוכבים, שידוע שהשמש גדולה מכדור הארץ פי מאה ושבעים (רמב"ם יסודי התורה פ"ג ה"ח), וכן שלג וברד כשיורד מהשמים, רואים את כוחו של ה' יתברך, שברצונו משבית מדינה שלמה על ידי כמה שעות של שלג לבן. והנביא ישעיה (מ, כו) צועק ואומר: "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה".

נמצאנו למדים, אף שאין להם דעה לשבח את ה', מכל מקום על ידם נמצא שבח לה' יתברך.

ויש בזה פירוש נוסף, שהכוונה היא לשר שלהם למעלה שהוא משבח את ה' יתברך, וזה בעצם פרק שירה של החיות שאומרים השרים שלהם למעלה (עיין נפש החיים ש"א פי"א).

ה. להמליך את ה' יתברך עלינו זה הרבה פחות מלהמליך מלך בשר ודם על להקת נמלים! וכל מה שיעשה האדם בעולם הזה לכבוד ה' יתברך הוא כאין וכאפס נגד מה שהוא צריך לעשות באמת לפי גדלותו העצומה והאינסופית, אלא שלרוב ענוותנותו של ה' יתברך, הוא נותן לנו הרגשה טובה שכביכול עשינו 'משהו' לכבודו.

שאלה: כתב רבינו בחיי, בספרו 'חובות הלבבות' (שער הביטחון פי"ו), שכמה שיעשה האדם מצוות ומעשים טובים כל ימי חייו, לא יוכל לשלם על אחת מהטובות שעשה לו ה' יתברך. וגם אם תצרף את כל המצוות של כל העולם לזכותו של אותו אדם, עדיין אי אפשר לשלם אחת מטובות ה' יתברך עליו. ויש להבין מה עומק דבריו?

תשובה: נכון שמצד האדם נותן לה' יתברך ככל יכולתו, אבל לפי גדלותו העצומה של ה' יתברך אין סוף ברוך הוא, מה שניתן וכמה שניתן זה לא מספיק, ורק לצד הענווה של ה' יתברך נותן לנו את ההרגשה הטובה שעשינו לכבודו יתברך, בבחינת "אישה ריח ניחוח לה" (ויקרא א, ט).

וידוע מה שכתוב במדרש רבה (ויקרא פרשה כז סי' ב) על הפסוק "מי הקדימני ואשלם" (איוב מא, ג), שכל מה שנותנים לה' יתברך זה משלו. נתן לנו בית, קובעים מזוזה, נתן לנו בן, עושים ברית ופדיון, קיבלנו פירות וירקות מה' יתברך, מפרישים תרומות ומעשרות. כל מה שיש הכל מה' יתברך. וכן מבואר ברבינו יונה ב'שערי תשובה' (שער ב אות ה) שכתב צדיקים שאגה להם כלביא וינהמו כנהמת ים על מה שקצרה ידם בעבודת ה' יתברך.

ובספר 'נפש החיים' (ש"ג פט"ו), מביא שלהמליך עלינו את ה' יתברך זה פחות מלהמליך מלך על נמלים ויתושים. ומכאן נלמד תוקף עבודת ה' יתברך כמה הוא נורא ואיום.

והרמב"ם כתב על הוידוי הגדול הנאמר ביום כיפור, שאם היינו יודעים תוקף חובת האדם בעבודת ה' יתברך, היינו מרגישים יום יום שעוברים על כל מה שכתוב בוידוי, ואוי לנו מיום הדין.

1. בעל אמונה אוהב מאוד לשבח את ה' יתברך ולקדש שם שמים בעולם, ובפרט בציבור באמירת קדיש וקדושה וכיוצא בזה. ולכן, כאשר אין בבית הכנסת מי שיאמר 'קדיש יתום', אשרי מי שיאמר קדיש זה, ובזה מקדש שם שמים, וזו מעלה שאין למעלה הימנה.

שאלה: כיצד יש לנהוג אם אין בתפלה מי שיאמר 'קדיש יתום'?

תשובה: בעל אמונה אוהב ומצפה לשבח את ה' יתברך, ובפרט בציבור על ידי קדיש, קדושה וכיוצא בזה. ויש חושבים שאמירת קדיש זה עבור היתומים, וכיוון שברוך ה' אינו יתום אין לו שייכות לזה. אולם, בל נשכח שעל ידי הקדיש מתקדש שם שמים, וזה מעלה גדולה שאין למעלה הימנה ויותר מעלה מאמירת קדושה (שו"ע סימן קט).

ולכן, כשאין מי שיאמר 'קדיש יתום', אשרי מי שאומר קדיש ומקדש בזה שם שמים (ועיין סוטה מט.), ואשרי ההורים הממריצים את ביניהם לומר קדיש ואינם חוששים לדבר לא טוב שיבוא עקב קידוש שם שמים שעושים בכך.

וכן, מקפיד בהתלהבות לברך מאה ברכות לפחות כל יום (שו"ע סי' מו סעי' ג), ושמח לאכול כדי לברך ובפרט כשעונים 'אמן', ואין לך קמיע בעולם גדול מזה. ואשרי המבין זאת (ועיין עליה עמ' רס גבי יעקב אבינו ע"ה ועמ' רסג).

2. בכמה מקומות בתורתנו הקדושה אנו מוצאים באומות העולם שהאמינו ופחדו מה' יתברך, ומכאן נלמד קל וחומר אלינו.

שאלה: האם העמים הקדמונים האמינו בה' יתברך?

תשובה: כתב הרמב"ן על התורה (בראשית יב, יח) שכשלקח פרעה את שרה וקיבל נגעים גדולים, הרהר בדעתו על מה עשה לו כן ה' יתברך, ולכן שאל אותה אם היא אשתו. וכן אבימלך שלקח את שרה ונענש ונאמר באנשיו: "וייראו האנשים מאוד" (בראשית כ, ח), כי חשבו שזה עונש משמים על ידי המלאכים שהיו בסדום.

וכן בלק בן ציפור, האמין באמונה שלימה בכח תפילות עם ישראל, ולכן הביא כנגדם את בלעם שכוחו גם כן בפה (פי בלק). וכן הכנעני מלך ארד לא בא להילחם עם ישראל אלא רק כאשר מת אהרון ונסתלקו ענני הכבוד (פי חקת וגמרא תענית ט.). וכן הגוים בזמן יונה הנביא פחדו מאוד מה' יתברך כמבואר שם. וכן נבוכדנאצר פחד להילחם בישראל, כי ידע שהקדוש ברוך הוא עושה להם ניסים ונפלאות (פתיחה למדרש איכה

אות ל). וכן בלשצר ואחשוורוש פחדו מה' יתברך כששמעו את הנבואה כי לסוף שבעים שנה יבנה המקדש בשנית, ופחדו להשתמש בכלי המקדש קודם סיום השבעים שנה, לפי חשבונם המוטעה (מגילה יא: וע"ש עוד יג:).

וכן אדריינוס קיסר האמין לרבי יהושע על עם ישראל שהם כְּבֻשָׁה בין שבעים זאבים, שגדול הרועה שמצילה (תנחומא תולדות אות ה). וכן הא דאיתא בגמרא (גיטין נו.) במעשה דנירון קיסר שבדרכו לכבוש את ירושלים חזר בתשובה על ידי ההוא ינוקא דאמר לו פסוקים, עיין שם. וכן הא דאיתא בגמרא (ע"ז יא.) במעשה גיורו של אונקלוס, עיין שם. ועיין באורך למו"ר הר"ר שלום צבי שפירא זצ"ל בספר 'המאור שבתורה' פרשת חוקת ותהנה.

ודע, שאין בדברים אלו קיטרוג על ישראל חס ושלום, כיוון שאמונה זוהי מצווה שכל העולם ממש חייבים בה, ורואים שאפילו מלכי אומות העולם פחדו, ואנו על אחת כמה וכמה.

ח. צריך האדם לחזר תמיד אחר דברים שניכר מהם כבוד שמים. לדוגמא כשמציעים לאדם עזרה ושואלים אותו: 'אתה צריך משהו?', יכול הוא לומר בעדינות: 'אני צריך יראת שמים'. וכן כאשר שואלים את האדם לשלומו יענה: 'ברוך ה', וכן כל כיוצא בזה. הכלל הוא: שיש להבליט תמיד כבוד שמים.

שאלה: עד היכן מגעת חובת האדם בעולמו להרבות כבוד שמים?

תשובה: על הפסוק "לשכנו תדרשו ובאת שמה" (דברים יב, ה), מבאר הרמב"ן בכוונת הפסוק, שגם כאשר יהיה עם ישראל בגלות ורחוקים מארץ ישראל, צריכים להרגיש שיש להם געגועים לבית המקדש, ולדבר על כך איש עם רעהו ולשאול תמיד כיצד מגיעים לדרך בית ה', עיין שם. וכנראה שעל ידי כך ניכר כבוד שמים.

וכיוצא בזה, כאשר שואלים יהודי אם הוא צריך איזה דבר, יכול הוא לומר בעדינות ובחיוך 'אני צריך יראת שמים'. בזה רואים מה מסתובב לנו בראש, וזה היסוד להיות מעשרה ראשונים בבית הכנסת (ברכות מז:), וכן חסיד אמיתי הוא המתגעגע לתפילין בבוקר, ובפרט לאחר חול המועד פסח וסוכות.

וכן כאשר שואלים בשלומי, תמיד משבח את ה' ועונה 'ברוך ה' טוב' להראות חיבה לכבוד ה' יתברך. וכן צדיקים שמחים לאכול בשביל לברך את ה' יתברך, כמרומז בברכת מעין שלש: 'לאכול מפריה ולשבוע מטובה', והמצווה בזה כדי להגיע להמשך: 'ונברך עליה בקדושה ובטהרה' (מרח הבית יוסף סי' רח), עיין שם.

לסיכום, צריך לחפש תמיד במחשבה, דיבור ומעשה כיצד יהיה ניכר לכולם כבוד לה' יתברך.

ט. עובד ה' אינו יכול לסבול, כאשר רואה או שומע דברים הנעשים כנגד כבוד שמים, ולכן כשנתקל במצב כזה, מוחה על כבוד שמים בכל כוחו. אולם, אסור לשכוח להוסיף חיזוק ועידוד לזולת, ובכך להפחית את צערו ולהשלים את מצוות המחאה.

שאלה: מבואר במדרש רבה (פי ויצא עא, ז) שיעקב אבינו ע"ה נענש על שאמר לרחל: "התחת אלוקים אנכי" (בראשית ל, ב), ואמר לו הקדוש ברוך הוא 'כך עונים את המעוקות?!', חייך שבניך עתידים לעמוד לפני בנה', עיין שם. ולכאורה הרי מעיד הכתוב: "ויהאב יעקב את רחל" (בראשית כט, יח), ואם כן כיצד ענה כך יעקב לרחל?

תשובה: נראה שיש כאן לימוד נפלא בעבודת ה', שעבד ה' אמיתי כיעקב אבינו ע"ה אינו יכול לסבול כששומע דבר המשתמע ממנו שהוא כנגד כבוד שמים. וכבר נתבאר, על שרה אמנו שנענשה כאשר צחקה אף שלא היתה לה כוונה רעה, אך עצם העניין שהשומעים נראה להם בכך זלזול בכבוד שמים הוא חמור מאוד.

והוא הדין בזה, שרחל אמרה ליעקב: "ואם אין מתה אנכי" (בראשית ל, א) שרצתה למות מכך, ולכאורה הוא נגד האמונה. ומשל למה הדבר דומה, לאדם ששואלים אותו 'מה שלומך?' והוא אומר 'נמאס לי מהחיים, רוצה למות', וזה חמור מאוד. ויעקב אבינו ע"ה, אשר ראה מלאכים וראה ישועות וזכה להיות מרכבה לשכינה, מרגיש צורך למחות ולזעוק, והבן.

ועם כל זה, התביעה על יעקב אבינו על המשך דבריו עמה שלא הראה לרחל את 'הימין מקרבת' שהיה צריך לומר לה שלא לדאוג בכך, נתפלל וה' יעזור, הכל לטובה ותשועת ה' כהרף עין. ויעקב מכח הצעקה על האמונה, לא השלים את המצווה לעוררה ולשמחה ולהיות מגדלה ומחבבה (ועיין פרש"י סנהדרין יט:). ועל זה נענש. ואף שיעקב אוהב את רחל, אבל אוהב את ה' יתברך הרבה יותר מרחל.

והנה בשהותי בחוץ לארץ, בשליחות בית המדרש "עטרת חכמים", הגענו בליל ראש חודש למסעדה של הקהילה לאכול דג ולברך 'המוציא' וברכת המזון. במשך הסעודה ניגש הטבח - שהוא גם כן משגיח הכשרות - לשולחנו, ותוך כדי שיחה עמו לעג על פרט רוחני מסוים בזלזול גדול. ומיד אמרתי לעצמי ולחברי שאסור לסמוך עליו והוא לא נאמן! ועם כל זה ביקש עשרים דולר כי הדג היה מונח כבר על האש, ושילמנו ויצאנו מאותו מקום בכדי למחות על חוצפתו ולחזק בנו את כח האמונה.

ועוד מעשה במשפחה של בעלי תשובה לתפארת, שהבן הגדול טרם חזר בתשובה, ובליל שבת קודש הגיע לבית הוריו על מנת לשמוע קידוש ולאכול סעודת שבת, ומשם רצה לנסוע ולהמשיך בטיולו, רחמנא ליצלן. במצב כזה צריך הרבה חכמה כיצד לנהוג בדבר שלא לדחות ולא לזלזל, ולהיפך לנשקו ולומר לו 'נסיעה טובה', ולהתפלל עליו ולזרזו על תפילין, כשרות וכו'.

וזה השקעה טובה לאמונה גדולה בתורה ובמצוות, ובוודאי שהזמן יעשה את שלו ויתקרב ויחזרו בתשובה, בבחינת חלל 'עליו' שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה (יומא פה:), 'עליו' דיקא, וזה בגדר "הוכח תוכיח" (ויקרא יט, יז) שלו, "ולא תישא עליו חטא", כלומר אל תאמר לו זה חטא ועוון וכו', וכשם שמצווה לומר דבר הנשמע כך מצווה שלא לומר דבר שאינו נשמע (יבמות סה:). וכיוצא בזה בגמרא נדרים (כב סע"א מה שאמר עולא לרבי יוחנן), עיין שם.

י. ביהדות אין מושג של 'שונאי ה'', שהרי ה' יתברך הוא מקור חיינו, וכיצד יתכן שאדם ישנא את חיו?! אלא בוודאי שלשון זה הוא לשון מושאל, שמטרתו להמחיש לנו את גודל החטא, וכשאדם חוטא בכך ששונא את ישראל או ששונא את התורה והמצוות, כגון האפיקורסים והמסיתים נגד הדת, או ששונא את התוכחת וכן כל כיוצא בזה, הרי זה חוטא גדול עד כדי כך שנקרא 'שונא ה'', אך בוודאי שכלפי ה' יתברך מצד עצמו לא שייך לומר כן, כאמור.

שאלה: כתוב בתורה (במדבר י, לה) "וינוסו משנאיך מפניך", וכן כתוב בתהלים (סח, ב) "יקום אלוקים וכו' וינוסו משנאיו מפניו", ועוד כתוב (שם קלט, כא) "הלא משנאיך וכו'", וכן בתפילת העמידה אנו אומרים 'וכל אויבך וכל שונאיך וכו'', ולכאורה מה פשט הדברים, היתכן שיש לה' יתברך שונאים? וכן מה הכוונה במה שנאמר על ה' יתברך "מלך עלוב" (ספר תומר דבורה פ"א, מידה א' מי"ג מידות)?

תשובה: עיין פירוש רש"י (במדבר י, לה) שכתב: כל השונא את ישראל שונא את מי שאמר והיה העולם, עיין שם. ויתכן לומר בכוונת רש"י, שכאשר שונא את ישראל בגלל שהם יהודים, וכידוע שהר 'סיני', נקרא כך על שירדה ממנו 'שנאה' לעולם נגד ישראל (שבת פט סע"א). וכן השונא את התורה והמצוות הוא הנקרא 'שונא ה'', והפסוק צועק "הלא משנאיך ה' אשנא" (תהלים קלט, כא), וביאר במצודות, אלו המשניאים את המצוות בעיני הבריות, עיין שם.

וכן, האפיקורסים והמסיתים נגד התורה מצווה לשנאותם (המשנ"ב בביאה"ל ס"א). וכן השונא את התוכחות נקרא שונא ה' יתברך, רחמנא ליצלן, ועונשו חמור (רבינו יונה בשע"ת שער ב אות יא). וכן בגמרא (פסחים ק"ג:) כשמוכיח את חברו ולא רוצה לשומעו, מותר לשונא אותו, עיין שם.

וידוע הפסוק (דברים ו, ה) "ואהבת את ה' אלוקיך", והוא לרבות אהבה לתורה (מסכת כלה רבתי פ"ג הי"ג). והפסוק (שם יג) "את ה' אלוקיך תירא", הוא לרבות תלמידי חכמים (פסחים כב:), ואם כן האומר 'מאי אהנו לן רבנן' [=מה הועילו לנו חכמים בלימוד התורה שהם לומדים?] הרי זה אפיקורוס (סנהדרין צט:), ופירש רש"י תלמידי חכמים מביאים הנאה וקיום לעולם.

וכן בחז"ל הקדושים (מגילה יז:): בנוסח ברכת 'על המלשינים' כתוב: 'וכל אויביך וכל שונאיך מהרה יכרתו'. וכן הלומד תורה ולא מלמדה נאמר עליו: "כי דבר ה' בזה" (סנהדרין צט:).

ומכאן למתעצל בעבודת ה' שהוא בסכנה גדולה, והפסוק צועק: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוהיך בשמחה" (דברים כח, מז). ובזוהר הקדוש (תיקו"ז כה:): כותב שמצווה בלא שמחה לא עולה למעלה, והדברים נוראים ומפחידים מאוד.

ונראה שהשונא את חברו הרי זה מבזה את התורה ואת ה' יתברך, שהרי ציוונו בתורה שלא לשנוא, אלא אדרבה לאהוב בדרגה של "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח), כמוך ממש. והרי זה נגד התורה ממש [אנטי דתיים בלע"ז], כי עצם העניין שמעשיו לא על פי רצון ה' יתברך הרי זה נגד התורה.

ובספר פלא יועץ (ערך גלות), מובא שלא טוב לגור בערי איטליה וערי אדום וכדומה, כי הם פרוצים בעריות ובאמונה, רחמנא ליצלן, ועדיף לגור במלכות ישמעאל, ואף שיש להם שנהא לישראל, ומכבידים במיסים, ובעלילות רשע, משום שעל ידי זה משעבדים ליבם לאביהם שבשמים, עיין שם. ומכאן על גודל הזהירות בתורה ובמצוות.

ונראה עוד, שהמושג 'שונאי ה'" הוא משפט מושאל, כי מה שייך שנהא כלפי ה' יתברך, וכי ניתן לשנוא את חייו או את האוויר לנשמתו, וכי יש כח לאדם שרואה אוכל לידו, והוא רעב מאוד, להמנע מלאכול! והרי ה' יתברך מקור החיים וקיום העולם, אלא רק ביחס לבני אדם, להבין את החטא שלנו.

וכן מה שכתב רבינו הרמ"ק (בספר תומר דבורה פ"א, מידה א' מ"ג מידות) שה' יתברך נקרא "מלך עלוב", זה רק שנבין את גודל החטא, אבל מצד ה' יתברך לא נגע ולא פגע. וה' יתברך אמר בתורה "ומשלם לשונאיו אל פניו" (דברים ז, י), וזה גם כוונת רבינו הרמ"ק זיע"א, שבעיני הבריות רואים כאן עלבון לה' יתברך, חס ושלוש, ועיין רמב"ם מהלכות יסודי התורה (א, יא) שלא שייך הגדרות גוף אצל ה' יתברך.

יא. אף על פי שבעל אמונה נראה עניו וצנוע, עם כל זה הוא דווקא בדברים אשר נוגעים לעצמו, אך בדבר שנוגע לכבוד שמים אינו פוחד מאיש ומראה עזות דקדושה כלפי הסובבים.

שאלה: כיצד על בעל אמונה להגיב כאשר רואה מול עיניו דבר הפוגע בכבוד שמים?

תשובה: אף על פי שבעל אמונה נראה עדין, עניו, שפל, צנוע, ותרן, חייכן, וכיוצא בזה וחושש תמיד שיתכן שלא מגיע לו דבר. עם כל זאת, יש לדעת שהוא דווקא בענייני העולם הזה, אבל כשמגיע כבוד שמים או עזרה לאדם במצוקה, או בעיה למשפחה, וכן חתן וכלה וכיוצא בזה, מזדרז בעוצמה ובעזות דקדושה לפעול ולעשות על פי ההלכה ובהוראת חכם מה שצריך, ומוכן גם להתבזות לכבוד ה' יתברך.

וכשיש צורך לבקש מאדם שיכסה את ראשו באירוע תורני, אינו בוש מלומר לו זאת, יהיה מי שיהיה, עשיר, מכובד או ראש העירייה, ואומר זאת בלי לפחד.

וכל שכן מי שמזיק, מטריד, מפריע ומשתולל, באופן שניתן להוכיחו על מעשיו יש לעשות כן, ואף על פי שהכל משמים, ואין קשר בין המזיק לניזק. וכן כשיש מתח בין חברים, ויתכן מחשבת כף חובה, יש לשאול ולעורר ולקבל תשובות נכונות כדי להרגיע את האווירה ואת המצב הכללי לחיים טובים ולשלום.

וכמו משה רבינו עלי השלום, עם כל הענווה שלו ועם כל אהבת ישראל שהיתה בו, כאשר בני ישראל עשו את העגל, שבר את הלוחות, ובשמים שיבחו אותו על כך (שבת פז.). וכן בתורה נשתבח משה רבינו על כך, כמו שכתוב בפסוק האחרון בתורה "לעיני כל ישראל" (דברים לד, יב) ופירש רש"י ששבר את הלוחות לעיניהם, עיין שם.

ומכאן לבעל אמונה, עם כל המעלות שלו במדות טובות מכח האמונה, יודע מתי לצעוק, להתעקש, לעמוד על שלו כדי לקדש שם שמים. וכאשר מרבה תורה, קדושה ואמונה, יודע לשבור את כוחות הטומאה ומרבה כבוד שמים תמיד לחיים טובים.

יב. נאמר בתהלים (קטו, ח) "כמוהם יהיו עושיהם, כל אשר בוטח בהם". ופירש במצודות, שיש כאן קללה של דוד המלך ע"ה למי שעושה פסלים וגם למי שבוטח ומאמין בהם, שגם הוא יהיה בבחינת "פה להם ולא ידברו".

ומכאן שיש להיזהר מכל שיבוש באמונה, שהרי זה כמו עבודה זרה ויש עליו קללה של דוד המלך ע"ה.

יג. יש להשתדל תמיד לדבר דיבורים שְׁיִשְׁמַע מהם כבוד שמים, וכגון שלפני הסעודה שצריך לקרוא למשפחה לעת אכול, צריך לומר: 'בואו ליטול ידיים' ולא סתם לבוא לאכול. וכן לפני השינה לומר לילדים: 'בואו לקרוא קריאת שמע', ולא סתם בואו לישון.

וכן מצינו בתורה, שמשנה רבינו אומר: "דרך שלשת ימים וכו' וזבחנו לה' אלוקינו" (שמות ג, יח), ולא סתם נלכה, אלא וזבחנו וכו', וכן מה שאמר לפרעה: "שלח את עמי ויעבדוני" (שם ה, א), ולא סתם שלח עמי. וכן אברהם אבינו ע"ה בנסיון העקידה אמר: "ונשתחוה ונשובה אליכם" (בראשית כב, ה), ולא סתם שלושת ימים נלכה.

ומעשה ביהודי תורני אחד שנעל חנותו כדי לילך להתפלל מנחה, ולא הניח סתם פתק על חנותו 'תכף אשוב', אלא פתק עם כבוד שמים 'הלכתי להתפלל מנחה', והבן. וכל זה בכדי להראות ולפרסם תמיד כבוד שמים.

וכידוע מרבינו האיש מצליח הי"ד וזיע"א, שהיה אומר 'משרד הדת' ולא 'משרד הדתות', שאין דתות מלבד דתנו, והלא גם הגוים מצווים על פי התורה בשבע מצוות, וכן במצוות השכליות. דת אחת לכל העולם מה' יתברך. ובדיבורנו ניתן להראות ולהפגין כבוד שמים, ואשרי המבין זאת.

יד. יש לאדם לבחון את עצמו בכל עת מה העיקר ומה הטפל אצלו, ועל מה מוציא את רוב זמנו על גשמיות או על רוחניות.

קבלה מעשית אצלו זה 'אמונה מעשית', וזו הקבלה האמיתית אמונה שלמה (איש מצליח הקדוש הי"ד בספר 'אשכבתיה דרבי' דף ד).
פרפאות כבוד שמים

ליקוט מדברי חז"ל הקדושים המדברים בעניין כבוד שמים, שערך המחבר במשך ארבע שנים.

טו. מי שבוכה על חורבן בית המקדש באמירת תיקון חצות וכיוצא בזה, יזכה לראות בישובו בשמחה. ועושה בזה כבוד שמים, שמראה לה' יתברך שכואב לו על חורבן בית המקדש (זוה"ק בשלח נה:).

טז. לפני התפלה יש להיות רגוע ושלו בכדי להתפלל מתוך יישוב הדעת, לא פחז כמים ולא מתוך פיזור נפש, וחסידי הראשונים היו שוהים שעה וכו' (ברכות ל:).

ומכאן שאין זה כבוד שמים לפתוח ספר סמוך לתפלה או מכתב מסוים או הפתעה שקיבל וכיוצא בזה, וזאת כדי להראות כבוד ראש לכבוד ה' יתברך. ויש בזה כבוד שמים, כאשר אינו מסיח דעתו מהתפלה, ובפרט בפני הציבור, ואשריו.

יז. הקם מאוחר לתפלה, הרי זה משמים, אולם עם כל זה עדיף לבוא לבית הכנסת ולהתפלל עם הציבור, שעל ידי שרואים כולם שהוא מאחר לתפלה, זוכה להתבזות על כבוד ה' יתברך.

והאמת, עצם העניין להתפלל בבית הכנסת הרי זה מצווה, ואפילו ביחיד (שו"ע סי' צ סעי' ט), ועוד שעל ידי כך יזכה לענות על קדיש וכיוצא בזה. וכן לומדים ממנו שלא להתבייש במצוות אלא רק בעבירות, וכאשר מכירים אותו ואת מעשיו ואת כוונתו הטהורה, אז בוודאי שאין כאן חילול ה' אלא קידוש ה' (ועיין משנ"ב שם ס"ק לג).

יח. מצוות ציצית שקולה כנגד כל המצוות כולן (מנחות מג:), רמב"ם הלכות ציצית פ"ג הי"ב, ופרש"י ס"פ שלח), ומכאן שהלובש ציצית רואים עליו כבוד שמים כל רגע, וכן יש להחליף מידי פעם את ציציותיו כפי הצורך, כשנראים פחות נאים ומכובדים, ויש בזה כבוד שמים.

וקל וחומר ממצוות אתרוג, שמצוותו רק פעם בשנה ואף אל פי כן מהדר בו, כל שכן מצוות ציצית שמצוותה כל השנה ללא הפסקה ביום ובלילה, ושקולה כנגד כל המצוות, על אחת כמה וכמה שצריך להשתדל, להתאמץ ולקיים בה "וראיתם אותו" (במדבר טו, לט) יותר מהאתרוג.

יט. רבינו הקדוש בעל ה'מסילת ישרים' זיע"א מעורר על מידת הכעס, שיש להגיע לדרגה של הלל הזקן שאין לו התעוררות לגשמיות כלל ועיקר (פרק יא). ואוי לנו מיום הדין.

ומכאן לברכת 'אשר יצר' וכיוצא בזה, שיש להראות בזמן הברכה אהבת ה', שמחה ויישוב הדעת, מבלי התעוררות לגשמיות כלל ועיקר. וכידוע מהצדיקים, שהיוצא מבית הכיסא צריך להודות לה' יתברך, כמו היוצא מניתוח מסוכן שעבר בשלום.

ומפורש בגמרא (ב"ק יז.) על רבי יוחנן שנכנס לבית הכיסא ולא ענה לתלמידיו, עד שנטל ידיו והניח תפילין ובירך 'אשר יצר', ורק אחר כך

ענה להם, עיין שם. וכן גדול תלמוד שמביא לידי מעשה (קידושין מ:), שהתוצאה מהתלמוד צריכה להיות מעשה שעושה לכבוד ה' יתברך.

כ. מסתברא שאין חובה לפתוח בית כנסת בימי החול, כאשר אין מניין ובקושי מתאספים, ועדיף לסגור אחד, ובסמוך לו יהיה מניין בשפע וברוב עם הדרת מלך. בית כנסת שאין בו מניין מסודר, הוא בבחינת 'מדוע באתי ואין איש' (עיין ברכות ו:), וכשהוא סגור אין קטרוג ואין כלום.

ועל אחת כמה וכמה, בית כנסת שיש בו דיבורים אסורים בזמן התפלה וכיוצא בזה, הרי זה חילול ה' ועדיף לסגרו, משום שאין שם כבוד שמים. ועדיף להתפלל בבית כנסת של עמי הארץ ואנשים פשוטים שלא מדברים שם, מאשר בבית כנסת של אנשים מכובדים וחכמים בעיניהם וכו' ומדברים בבית הכנסת, והרי זה חילול השם שאין כמוהו, והבן.

כא. התפלה נמשלת לשירה ולזמרה, וכן אומרים בכל יום בתפלה 'זמירות יאמרו ותשבחות ישמיעו', ו'הבוחר בשירי זמרה' וכיוצא בזה, וצריך כל אחד להרגיש שהתפלה היא באמת שירה וזמרה, וכמו שאת השירה שרים ומזמרים מלה במלה בניגון ובנחת, כך צריך להתנהג בתפלה.

שירה זה לא האמצעי, אלא התכלית להתפלל ולומר בקשות ופיוטים והכל בלשון תפלה ושירה. וכאשר מתנהגים כך, הרי זה כעין שלוה פנימית הנובעת מאמונה בה' יתברך, וזה בעצם כבוד שמים.

כב. הובא בגמרא (קידושין לג רע"ב), אין תלמיד חכם רשאי לעמוד מפני רבו, אלא שחרית וערבית, שלא יהיה כבודו מרובה מכבוד שמים, עיין שם. ומכאן נלמד שאסור להראות התלהבות יתר על המידה מרבנים, חכמים, אדמו"רים וצדיקים, באופן שנראה שיש כאן התלהבות יותר מכבוד שמים, והבן.

ולכן בבית הכנסת ובבית המדרש יש להרבות בהתלהבות יתר בעניית קדיש, וזהירות גדולה משיחה בטילה, וכמובן להתנהג בכובד ראש גדול מאוד כדי להראות עד כמה כבוד שמים יקר בעינינו מאוד מאוד.

ומה שאמרו (אבות פ"ד מ"ב) 'מורא רבך כמורא שמים', לא אמרו יותר מכבוד שמים, אלא כמורא שמים. וכאשר באים לצדיק וממתינים שעות

בשביל להיכנס עשר שניות לברכה, ובתפלה ממהרים מאוד בעוונותינו הרבים, הרי נמצא שכבוד שמים פחות מכבוד בשר ודם, וזה חילול ה' חמור מאוד. וזו מעלתם של גדולי ישראל באמת ללמד אותנו כיצד ליזהר ולכבד את ה' יתברך על ידי עמל תורה ומצוות.

כג. בשירת הים כתוב לאמור: "ה' ימלוך לעולם ועד" (שמות טו, יח), משום שהושלם בזה כבוד שמים. שעד עכשיו לא היתה שלמות באמונה וכבוד שמים לה' יתברך, אבל כאן, כשטבעו בים ולא נותר מהם כלום, אלא רק ה' יתברך, צעקו כולם: "ה' ימלוך לעולם ועד". ובזה מובן ההמשך (שם יט) "כי בא סוס פרעה וגו'".

ולכן רק כאן ניכר כבוד שמים ומלכות שמים באמת. ומכאן שכאשר יש ביטול גמור לה' יתברך יש כאן כבוד שמים בשלמות.

כד. בפרשת וירא (כא, ח) כתוב: "ויעש אברהם משתה גדול", ופירש רש"י שפירוש גדול הוא שהיו בסעודה אנשים גדולים: שם, עבר, ואבימלך. ומי אמר לרש"י שזה הכוונה משתה גדול, ומדוע לא פירש משתה גדול כפשוטו והיה שם הרבה אוכל?! והתשובה היא שבתורה הקדושה אין ערך לכמות האוכל, והכוונה "גדול" רק לגדולי הדור.

וכן מה שכתוב: "והדרת פני זקן" (ויקרא יט, לב), דרשו בגמרא 'זה שקנה חכמה', ולא זקן מבוגר כפשוטו. מפני שבתורה הגיל לא קובע, ויתכן אדם בגיל מאה שנה והוא מסכן גדול, כי הוא מלא עבירות ואין לו כלום (ועיין קידושין לב:).

וכן מה שכתוב: "וירח את ריח בגדיו" (בראשית כז, כז), וידוע מה שפירש רש"י, שהריח ריח גן עדן. וזאת משום שאין התורה משתבחת סתם כך בבושם, כי אין בתורה ערך לבושם, רק הכל מצוות ומעשים טובים, וזה נורא למתבונן.

כה. מצוות עשה מן התורה לקרוא קריאת שמע בבוקר ובערב. וה' יתברך לא הטריח אותנו לקרוא דווקא בעמידה, אלא אף בשבתך בביתך, ובלכתך בדרך (דברים ו, ז). וכתב מרן הבית יוסף (סי' סא) שאף על פי שאין חובה לעמוד, יש חובה לקרוא קריאת שמע באימה, ביראה, ברתת ובזיע, והובא כן להלכה בשו"ע (רי"ס סא).

ולכן יש מצווה לכוון בקריאת שמע למסור נפשו על קידוש ה', שעל ידי זה יגיע לאימה ויראה (משנ"ב שם ס"ק ג). והלוואי שנזכה לקיים סעיף זה לפחות ביום הכיפורים הקדוש!

כו. רבינו יונה בתחילת 'ספר היראה', מבאר כיצד היא צורת הישיבה ב'אימה ויראה' בעת התפלה, והוא שלא ישען לאחוריו, לא יפשוט רגליו, ולא יסמוך לצדדים, אלא ידו הימנית על השמאלית כנגד טבורו וראשו כפוף, עיין שם. והובא להלכה במשנ"ב (סי' צה ס"ק ב, ובא"ח פי' יתרו ה"ט).

כז. כתוב בזוהר הקדוש (בלק קצה:), שבתפילת שחרית צריך להתנהג עד העמידה כמו עבד, ובעמידה עצמה כמו עני, ובקריאת שמע ימסור נפשו על 'קידוש השם'. וכשאומר וידוי ומפרט חטאיו בכוונה, הרי זה חסיד. והמכוון כן מובטח לו שתפילתו לא חוזרת ריקם.

כח. מצינו בזוהר הקדוש (פנחס רמו.) שמי שמוציא דברי תפלה או דברי תורה מפיו, צריך לדקדק ולהוציא כל מילה בשלמות ובחיתוך האותיות, עיין שם. שכל מילה שמוציאים מהפה עולה למעלה ונעשה קול רוחני (ועיין בזוה"ק פי' האזינו רצד:).

ומכאן לאותם המזלזלים ומלחיצים את החזן ואת הקהל שעונשם גדול מנשוא, ומאידך לשכר הנפלא כשעוסקים באמת בכבוד שמים, ואפילו בדברים הקטנים.

ומעשה שמצאו אדם אחד שמת, ולא היה בו לא פה ולא עיניים ולא אף רחמנא ליצלן, ואמרו כי קרה לו דבר זה משום שלא נזהר להפריד הדבקים שב'אמת ויציב' (שעי"ת סי' סא ס"ק יד). וכן מעשה בחסיד אחד שראה לחסיד אחר בחלום שפניו מוריקות, אמר לו למה פניך מוריקות, אמר לו מפני שהייתי מדבר ב'ויכולו', ובמגן אבות ובי'תגדלי' (משנ"ב ס"ס רסח, כה"ח ס' ה).

ומאידך, המברך ברכת המזון בכוונה ובנחת אין שולט בו אף ולא קצף, ומזונותיו מצויין לו בריוח ובכבוד כל ימי חייו (באר היטב סימן קפה). וכן הובא ב'אור זרוע' בתחילת הלכות שבת מגדולי הראשונים, מעשה באחד שמת וקברוהו, ובא למחרת לבית הכנסת ופרחים של גן עדן היו על ראשו, וסיפר שזכה למעלה זו משמים בזכות שהיה קורא בנעימה "ימלוך ה' וכו'" (תהלים קמו, י), עיין שם.

כט. ברכת 'ברוך שאמר' תקנוה אנשי כנסת הגדולה על ידי פתק שנפל משמים. ויש לאומרה בעמידה ולהחזיק את שתי הציציות שלפניו (משנ"ב ר"ס נא), וזה מראה על כבוד שמים שיודעים להעריך ברכה זו.

ל. מי שלא פותח את עיניו בתפילת העמידה, מראה בכך כבוד שמים (משנ"ב סימן צה ס"ק ה). וצריך להתפלל בלשון תחנונים ובנחת, ובוודאי שלא למהר, ויש אומרים שהממהר בתפילתו לא יצא ידי חובת תפילה (עיין משנ"ב בביאה"ל סימן צח). וכן יזהר מלחשוב מחשבה זרה כלל ועיקר בברכה ראשונה שהיא ברכת אבות שבעמידה, אף אם יכוון באמירת המילים (משנ"ב בביאה"ל ר"ס קא).

לא. כשעומד ושומע ברכת כהנים, יעמוד באימה וביראה (זוה"ק ס"פ נשא, וכה"ח ס"י קכח ס"ק קלח), ומראה בכך כבוד שמים שמתייחס כראוי ומכוון לברכה שהי' מברכו על ידי הכהנים (חולין מט.).

לב. לברך את ה' יתברך בשמחה, ביראה ובאהבה, אחרת המצווה אינה עולה למעלה (עיין באריכות בספר אוצר המצוות לרבינו מיכאל פרץ שליט"א). ולכן מצינו לרשע וטוב לו בעולם הזה, שהרי אי אפשר לשלם לו בעולם הבא, משום שמצוותיו אינן עולות למעלה, ומקבל את שכרו בעולם הזה (עיין תענית יא.), וכמו שכתוב: "זבח רשעים תועבה" (משלי כא, כז), שאפילו שהרשע מביא לשם שמים הרי זה תועבה, מכיון שלא עשה תשובה ועדיין הוא נשאר רשע (עיין מלבי"ם שם).

לג. באמירת פיטום הקטורת, אומרים 'בורית כרשינה', ויין קפריסין, הרי שיש בהם מצווה, כי על ידם מתרבה כבוד שמים, ועל ידם סממן הציפורן תהיה נאה ועזה, דהיינו בעלת ריח חזק. ויתכן שהיא מצווה מן התורה (כריתות ו. ערוך לנר שם).

לד. סיפר רבינו המגיד המפורסם הר"ר יהודה יוספי שליט"א מעשה שאירע בירדן באדם אחד שנפל מכיסו שטר של כסף שעליו היה תמונת המלך, ומכיון שחשש שהרוח תעיף לו את השטר ויאבד, אזי דרך עליו ברגלו, ועל כך תפסוהו המשטרה וקנסו אותו על כך שזלזל בתמונת המלך. והיה עוד מעשה כעין זה במדינה אחרת והניחו את האיש במאסר.

ולהבדיל אלף אלפי הבדלות כמה צריך להיזהר בכבוד שמים, ואוי לנו מיום הדין. ועיין בגמרא (בי"ק כה.) קל וחומר לשכינה ארבעה עשר יום, עיין שם, נורא ואיום.

לה. מצינו בהלכה שגם כאשר אחרים מקדשים שם שמים, הרואה ושומע צריך לשתף איתם פעולה לכבוד ה' יתברך. לדוגמא, אסור לשבת בתוך ארבע אמות של המתפלל (שו"ע סי' קב סעי' א), וכן ציבור האומרים 'שמע ישראל', חייב היחיד לקרוא עמם קריאת שמע ולקבל עמם עול מלכות שמים (שו"ע סי"ס סב), ואפילו שלא מתפלל איתם צריך לומר עמם כנ"ל (בביאה"ל שם), וכן 'מודים דרבנן' חייב לשחות עם הציבור (שו"ע סימן קט), וכן באמירת 'עלינו לשבח' (שו"ע סימן קלב משנ"ב ס"ק ט), וכן באמירת 'ה' מלך וכו'' חובה לעמוד (בא"ח פ' ויגש סעי' א).

ומכאן שיש להראות תמיד כבוד שמים עם כולם ולא להיות אדיש עם עצמו. וכן כתב רבינו יונה (שעי"ת ש"ג אות קסה) על הפסוק: "נדיבי עמים נאספון" (תהלים מז, י), שכאשר מתאספים כל הקהל לעשות כנס או עצרת בחירות וכדומה, יש לקדש שם שמים ולא להיות אדיש ולא לפרוש מן הציבור, אלא להרים יד עם כולם לכבוד ה' יתברך. ויש לבוא לכנס כזה בכדי להרבות אנשים המוחים על כבוד שמים, כי צריך להראות שותפות ברוחניות, בתורה ובמצוות תמיד.

לו. כבוד שמים ניכר בבית הכנסת שנעים ונוח להתפלל בו, החשמל זורם, המזגן עובד, המקום נקי וכן על זה הדרך. ולפעמים יש הוצאות גדולות והגבאי רוצה לחסוך, ומגיע פלוני ונותן לו סכום כסף בעין טובה עבור כמה שעות לחשמל ולמזגן ולניקיון וכיוצא בזה, ויש לציבור הרגשה טובה ומתפללים יותר בכוונה בזכות התרומה לבית הכנסת, ועל ידי כך מתרבה כבוד שמים ועבודת ה'.

ויש בזה גם מצוות חסד, ואהבת ישראל עם הציבור. ואשרי המבין ועושה זאת בצניעות ומכוון לשם שמים וזכות הרבים תלוי בו.

לז. כתוב במשנה (ברכות יג.) שמותר להפסיק בקריאת שמע מפני היראה ומפני הכבוד, וכתבו התוס' (שם יג: בד"ה שואל) שמכל שכן מותר להפסיק בכדי לענות קדיש, קדושה וברכו, שאין לך 'מפני הכבוד' גדול מזה.

ומכאן למד רבינו הגדול זיע"א לדברים נוספים שיש בהם כבוד שמים (עיין יבי"א ח"ו סי' ו). וידוע המדרש (קה"ר פרשה ז וירושלמי ברכות פ"ג ה"א), על אותו חכם שלמד מפועלי הניקיון המשכימים בבוקר לבית המדרש. וכן אותו חכם שנפל ושכב על הארץ, וחשב לעצמו כיצד ישכב בקבר, ורצה לזכור על ידי כך את יום המיתה.

וכן בגמרא (ברכות לב סע"ב) מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך, ובא הגמון אחד ונתן לו שלום ולא החזיר לו שלום, המתין לו עד שסיים תפילתו. לאחר שסיים תפילתו אמר לו: ריקא, והלא כתוב בתורתכם (דברים ד, ט) "רק השמר לך ושמור נפשך", וכתוב: "ונשמרתם מאד לנפשתיכם" (שם טו), ואם כן כשנתתי לך שלום מדוע לא החזרת לי שלום?! אם הייתי חותך ראשך בסייף מי היה תובע את דמך מידי?! אמר לו: המתן לי עד שאפייסך בדברים.

אמר לו: אילו היית עומד לפני מלך בשר ודם, ובא חברך ונתן לך שלום, היית מחזיר לו? אמר לו: לאו. ואם היית מחזיר לו, מה היו עושים לך? אמר לו: היו חותכים את ראשי בסייף. אמר לו: והלא דברים קל וחומר, ומה אתה שהיית עומד לפני מלך בשר ודם שהיום כאן ומחר בקבר כך, אני שהייתי עומד לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שהוא חי וקיים לעד ולעולמי עולמים על אחת כמה וכמה! וכן קודם לכן (שם כח:), עיין שם.

וזה כבוד שמים גדול, כאשר לומדים מכל עניין כיצד להרבות כבוד שמים ולקדש שם שמים בבחינת "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (ויקרא כב, לב), כלומר כל הדברים שהם בתוך עם ישראל תלמד מהם כיצד לקדש שם שמים, והבן.

לח. לעיתים מחכה הציבור לחזן, וכולם ממתנינים לפני ישתבח', וכל אחד מסרב לעלות חזן וממתנינים ל'קורבן המסכים', ויתכן שיש בזה כעין חילול ה'. והאמת שהזריז והזהיר הוא קורבן ציבור ומקדש שם שמים.

וכידוע מרבינו החזו"א זיע"א, שאמר שאין לומר 'קורבן' על בן אדם, אלא רק מי שנהרג על קידוש ה', ובנידון דידן יתכן שאדם המוסר נפש להיות חזן, גם כאשר הוא חלש וקצת צרוד, ובכל זאת הוא מתחזק לכבוד ה' יתברך, הרי הוא קורבן ציבור אשר הוא חי על קידוש ה', ואשריו הזוכה לכך.

לט. כתב הרמב"ם (הלכות דעות פ"ה ה"ז) לא יהיה צועק וצווח כדרך בהמות וחיות וכו', ע"כ. אך כאשר עונה קדיש וכיוצא בזה, יצעק ויקיים את הפסוק: "ותרועת מלך בו" (במדבר כג, כא), וזהו כבוד שמים אמיתי. ועל ידי קול רם מתבטלות גזרות קשות (משנ"ב סי' נו ס"ק ה).

מ. מי שמתפלל בהכנעה ובכובד ראש, יזכה להיות אחרי התפלה זך ונקי (יערות דבש דרוש ו'). וכנראה שיש תוצאות של קדושה, כאשר מתלהבים ומתאמצים בתפלה לכבוד השם יתברך.

מא. באמירת 'על הניסים' כתוב לאמור: 'ואחר כך באו בניך לדביר ביתך', ונראה לבאר במה שכתוב 'ואחר כך', שיש כאן דגש על כבוד שמים. שלאחר סיום המלחמה לא הלכו לביתם ולמשפחתם, אלא מיד רצו לבית המקדש, ביתו של ה' יתברך בכדי לתקנו. 'ופינו וכו' וטיהרו והדליקו', ורק אחרי שהכל הסתיים והתקדש שם שמים, הלכו לביתם ולמשפחתם לחיים טובים. ללמדנו שגם בחזרה מהמלחמה ויש געגועים לבית ולמשפחה, עם כל זה קודם כל דאגו לכבוד שמים.

ולדוגמא, אדם שחזר מנסיעה ארוכה שהתעכב בה זמן רב או אושפז בבית חולים או חוזר ממלחמה, וכולם מחכים לו בקוצר רוח. והנה, כשהגיע קרוב לביתו הגיע זמן תפילת מנחה בבית הכנסת, וחסר עשירי קודש למנין, וביקשוהו להשלים המנין. יש כאן הזדמנות לקדש שם שמים ולהשלים מנין ולצעוק קדיש, קדושה ו'ברכו' לכבוד ה' יתברך, ואשריו העומד בניסיון רגיש שכזה. וכן להגיע לאירוע מסוים כדי לסלק מחלוקת ולהרבות אהבה ואחוה, גם כאשר לא מתייחסים אליו כפי הצורך.

מב. פסק הרמב"ם (הלכות ביאת מקדש פ"ב ה"ו) כהן הדיוט שנעשה אונן באמצע עבודתו בבית המקדש, אף על פי שאסור לו לעבוד, מכל מקום אסור לו לצאת מן המקדש, עיין שם. וביאר ב'כסף משנה' שאף על פי שאסור לו לעבוד, עם כל זה אם יצא קודם שתיגמר העבודה, אין לך זלזול גדול מזה, עיין שם.

וכן אונן ביום פורים, טרם שנקבר המת, אוכל בשר ושותה יין ומקיים סעודת פורים (שו"ע סי' תרצ"ו סעי' ז), עיין שם. וזה חלק מגדר כבוד שמים שלא להראות חס ושלום זלזול במצוות.

וכן בתפילת העמידה יסגור את עיניו או יסתכל בסידור, וכן בברכת המזון יניח יד ימין על שמאל, ויברך בעיניים סגורות כתפילת העמידה (בא"ח פ' שלח לך סעי' טו), וכדאי לבקש שקט מהסובבים אותו בזמן ברכת המזון כדי לכוון ולקדש שם שמים, וכאשר מברכים באדישות, חס ושלום, הרי זה כזלזול בכבוד שמים.

מג. מרן הבי"י (סימן קלד) מביא בשם 'הכל בו', שאמירת 'והוא רחום' שאומרים בימי שני וחמישי, נתקן על ידי נס גדול. ומכאן שיש להקפיד לומר זאת בלשון תחנונים ובכוונה, כי חסיד אמיתי הוא שיודע לבכות באמירת 'אל מלך' ובתחנונים של שני וחמישי.

והגר"ש וולבה זיע"א היה אומר, שתינוק שנשבה בין הגוים וחזר בתשובה, תשובתו קלה ממי שנשבה בידי ה'מלומדה', היינו ההרגל. וכמו שאמר הגר"י גלינסקי זיע"א, מי יחזיר את החרדים בתשובה.

מד. לעמוד כנגד ספר התורה בכובד ראש, ביראה ופחד, ויכבדנו כפי כוחו (שו"ע יור"ד ס"י רפב סעי' א), ולא לעמוד באדישות ובזלזול חס ושלום. ולכן אין לשוחח בזמן הוצאת ספר התורה, וכן אין לקרוא תהלים (עיין חמדת ימים ח"א פ"ב אות יב), אלא יש להסתכל על ספר התורה, ולהתפעל כל רגע ורגע, ולהרגיש שיש כאן עמידה אך ורק לכבוד התורה, כעין עמידה בתפילת שמונה עשרה.

וידוע מרבינו החזו"א זיע"א, בעת ששהה בסעודת חתן, ושמע מהרחוב שמלווים ספר תורה, אזי קם ויצא מהבית באמצע הסעודה לשיר ולשמוח עם ספר התורה, ואחר כך חזר לשמח החתן.

מה. מצווה לשיר: 'גדלו לה' איתי וכו'" בהוצאת הספר תורה, משום שבשמים אוהבים שירים ופסוקים לכבוד ה' יתברך. וכמו שאומרים בנוסח ברכת 'שתבח': 'הבוחר בשירי זמרה', ומכאן שהקדוש ברוך הוא אוהב ובוחר בשירה.

וכן הנביא שמואל שיבח את דוד המלך ע"ה ואמר עליו: "נעים זמירות ישראל" (שמואל ב כג, א). וכן הפרות שנשאו את ארון הקודש בזמן עלי הכהן אמרו שירה, שנאמר: "וישרנה הפרות" (שמואל א ו, יב), ואמרו חז"ל שאמרו שירה (ע"ז כד:).

ומכאן שיש מצווה גדולה לומר שיר השירים לכבוד שבת קודש, ובעת אמירת שיר השירים המלאכים באים לשמוע (ועיין פלא יועץ ערך אכילה ושתייה).

מו. בשעת הוצאת ספר התורה מברכים ומודים לה' יתברך, 'ברוך המקום שנתן תורה לעמו ישראל, ברוך הוא' (רמ"א ס"ס קלד), ויש להרגיש שמחה גדולה ולהביט בעיון על ספר התורה, שהרי התורה מחזיקה את כל העולם כולו!

וידוע מהיעב"ץ זיע"א, שהנס הגדול ביותר בעולם שהתורה קיימת כנתינתה מסיני, וכל אומות העולם וכל המלחמות והצרות והגלויות לא קלקלו ולא השפיעו על אות אחת בתורה, פלא! (ועיין בהקדמה לסידורו).

מז. הרמב"ן על התורה בפרשת כי תבוא על הפסוק "ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת" (דברים כז, כו), כותב שכוונת הפסוק להקמת ספר תורה, עיין שם. וכנראה שיש בזה כבוד שמים וזיכוי הרבים גדול.

מח. הגולל ספר תורה מקבל שכר כנגד כולם (מגילה לב.), וגלילה פירושו הגבהה (משנ"ב ס"י קמז ס"ק יט). והמיוחד בהקמת והגבהת ספר התורה שיש בכך כבוד שמים גדול, שהרי מצווה על כולם 'לעמוד ולהשתחוות' כנגד ספר התורה (שוי"ע ס"י קלד סע' ב), ונמצא שהמגביה את ספר התורה מזכה אותם לכך.

מט. אמרו חז"ל בגמרא (ברכות ח.) שאסור לצאת מבית הכנסת באמצע הקריאה בספר תורה, ורק בין גברא לגברא מותר לצאת, כלומר בין עליה לעליה. ובין פסוק לפסוק בשעה שמתרגמים הפסוק הוא ספק בגמרא, ונשאר ספק זה בתיקו. ואף על פי שכל ספק שלא נפשט והועמד בתיקו, אם הוא דין מדרבנן פוסקים לקולא (ע"ז ז.), בנדון דידן נפסק הלכה להחמיר שאסור לצאת מבית הכנסת בין פסוק לפסוק, ואף על פי שקריאת התורה הינה מדרבנן, אולם כבוד התורה הוא מדאורייתא, ולכן פסקו להחמיר.

נ. שלושה דברים מקצרים ימיו ושנותיו של אדם חס ושלוס, ואחד מהם מי שנותנים לו ספר תורה לקרוא ואינו קורא (ברכות נה.), וטעם הדבר מחמת כבוד התורה שנראה שאינה מכובדת בעיניו.

ומכאן יש ללמוד גם לעניין עליית החזן לתיבה להתפלל שיש בזה כבוד שמים. וכן לזכות את הרבים בעניית קדיש וקדושה, וזכות הרבים תלוי בו שלומדים ממנו היגוי ופיסוק נכון. וחובה על כל אדם ללמוד להתפלל בדקדוק ולהשתדל להיות חזן לכבוד ה' יתברך.

ומה שאמרו בגמרא (ברכות לד.) שיש לסרב שלוש פעמים, זה דווקא כאשר יודע שהגבאי יבקש ממנו פעם נוספת, אחרת חבל להפסיד זכות גדולה כזאת של כבוד שמים, קידוש השם וזיכוי הרבים.

גם לרבות שאם קשה לגבאי למצוא חזן וכולם מסרבים, האחד צרוד והאחר חלש וכן על זה הדרך, אז הוא בבחינת חילול השם שלא מוצאים בקלות מי שמוכן לקדש שם שמים.

נא. אסור לעשות שום מצווה הקשורה לספר תורה, כמו הולכה והגבהה, וכן פתיחת ההיכל בתפילת שחרית, בלא טלית (כה"ח סי' קמז סק"ד), שמאחר וכולם עם טלית, אין זה כבוד שמים להיות בלא טלית, עיין שם. ועיין במשנה ברורה (סי"ס צא) שאין להתפלל בבתי ידיים [הנקרא כפפות] שזה כעין גאווה, עיין שם.

וכנראה שכבוד שמים הוא להראות בעת התפילה קביעות וביטול ובלי פינוקים. ולפי זה כדאי גם להוציא מעיל אם לא קר מידי, וכן לא מתאים ללבוש החליפה על הטלית כשנמצא בבית הכנסת. והכלל שיש להיראות קבוע ולא עראי ולהשתדל תמיד לכבד את ה' יתברך כמו הציבור כולם ולא להיות שונה, לחיים טובים, ובפרט לעמוד לפני התורה באימה ויראה (כה"ח שם), כמבואר לעיל.

נב. אמירת קדיש ועניית קדיש מעלתם גדולה מאוד, וכידוע שקורעין לו גזר דינו וכו' (שבת קיט:). ומסתברא שהאומר את הקדיש ולא רק עונה, מעלתו יותר, שהרי יודע להתנהג ולקדש שם שמים ולזכות את הציבור לשם שמים.

ומכאן שאם אין מי שיאמר קדיש 'על ישראל' בשחרית או קדיש 'יהא שלמא' במנחה וערבית, יש לאחד מהקהל לומר קדיש ולא לוותר על כך, ואף בחור שיש לו הורים ברוך ה', עם כל זה בהסכמתם פשוט שיכול לומר קדיש. ואשרי אותם הורים שיודעים את מעלת הקדיש (משני"ב סי' קל"ב ס"ק יא), ויש להם זכות באמירת הקדיש של בנם המקדש שם שמים, ואין

לפחד מקדישים, או מלעשות השכבות או מחלומות, אלא יש לפחד אך ורק מעבירות.

והוא כבוד שמים שיודעים ממי לפחד וממה לפחד ומקדשים בכך שם שמים.

נג. רבינו החיד"א (בספר לב דוד פרק יא) מביא מדרש על חזקיה המלך שהתפלל לה' יתברך, אך לא מתוך כובד ראש ואימה ויראה כראוי, ומשמים הקפידו עליו, והנביא ישעיה הוכיחו על זה. ומסיים החיד"א ואוי לנו מיום הדין! אם חזקיהו המלך שהיה בעל רוח הקודש וקדוש נתבע על השגות כאלה להוסיף יראה בתפילתו, אגן יתמי דיתמי על אחת כמה וכמה.

ומכאן על גודל הזהירות בתפלה, וזה כבוד שמים. ולכן חסידים שוהים שעה קודם התפלה (ברכות ל:), ואילו היית לפני מלך בשר ודם וכו' (ברכות ל"ב סע"ב). ולכן המשפט: 'לכבוד ה' יתברך' וכן 'לעמוד לפני ה' יתברך' צריך להפחיד אותנו מאוד מאוד! וידוע מה שכתב במשנה ברורה (בביאה"ל ר"ס קא) בשם הרשב"א שיש להיזהר שלא יהיה לבו פונה באמצע ברכת אבות לדברים אחרים, ואף שחוזר ומכוון, וצריך עיון לעניין דיעבד. ויש להיזהר בזה מאוד, ואוי לנו מיום הדין.

נד. את הפיוט הנפלא 'עלינו לשבח' הנאמר בסוף התפלה, יש לומר מלה במלה ובנעימה, כי הקדוש ברוך הוא וכל צבא השמים שומעים ואומרים אשרי העם שככה לו (משנ"ב בס"י קלב ס"ק ח).

ומכאן שיש בזה כבוד שמים נפלא למבינים, ואין למהר ולאומר בדרך ואף לא לדבר זה עם זה בעת אמירתו, אלא יש לנהוג בו ממש כתפילת העמידה. ואומרים נוסח זה בתוך תפילת המוסף בראש השנה כדין 'מלכויות', ולכן יש לאומרם כולו בעמידה (בא"ח ס"פ כי תשא). ויש נוהגים לאחר אמירת סיום 'עלינו לשבח' לשבת מעט כדי להראות חביבות וכבוד שמים, ואחר כך קמים והולכים לביתם לחיים טובים ולשלום.

נה. כשלא יוצא באמצע 'עלינו לשבח' יש בזה כבוד שמים, ובפרט כשיש קדיש אחר 'עלינו לשבח' וכמו בשבת קודש, שאומרים קדיש לאחר "מזמור שיר ליום השבת" (תהלים צב, א). וכדאי להעמיד כעין שומר לעורר

את העם שלא לצאת כי עוד חצי דקה יש קדיש, ושומר כזה המעורר בעדינות למבינים עושה קידוש ה' וכבוד שמים.

נו. הנהגה טובה לפרוע את חובו לה' יתברך מיד ולא להתעכב, בבחינת 'זריזין מקדימין למצוות' (פסחים ד.). ומאחר שזה מצווה אין להמתין מלעשותה, ובפרט כשחייב בה ממש כמו ברכת 'אשר יצר', וכן ברכה אחרונה, אין להתעסק בדברים אחרים עד שיפרע חובו בישוב הדעת ובכוונה, ורק לאחר מכן יתעסק בהצלחה בעסקיו.

ומרומז כן בגמרא (ברכות יד.) 'כל המתפלל ואחר כך יוצא לדרך, הקדוש ברוך הוא עושה לו חפציו'. ויש להרגיש תמיד כל דקה וכל שניה להיות תלוי רק בה' יתברך, ולהרגיש תמיד מה חובתי בעולם הזה ולפרוע את חובותיו לה' יתברך.

נז. במצוות אהבת ה' (מצוות עשה תי"ח ביספר החינוך'), יש להראות אהבה לה' יתברך מכל הלב, "בכל לבבך", כלומר בשלמות. וכן במצוות "לא תתורו" (מצוות לא תעשה שפ"ז ביספר החינוך'), יש להזהר מלהתלהב מכל עניני העולם הזה, ואף שרואים ונהנים, אבל בכל זאת יש להיזהר שלא יהיה בבחינת "אותי עזבו וגו'" (ירמיה ב, יג) ו"על עזבם את תורת" (ירמיה ט, יב), בבחינת בכבודי לא מחיתם (נדרים לט:), כלומר שלא רואים כבוד שמים כמו כבוד בשר ודם.

וזה מענוונותו של ה' יתברך, משום שלמעלה מבקשים כבוד שמים עד כדי מסירות נפש ממש, ארבע מיתות בית דין כפשוטו ממש. וצריך זכות לכך, ועל אחת כמה וכמה בדברים של מה בכך שיש לוותר עליהם ולמחול ולהסתדר ולקדש שם שמים. ובעוונותינו הרבים חסר לנו היום התלהבות בעבודת ה' יתברך, וכבוד שמים וכבוד ה' יתברך לא ניכר בנו כל כך.

נח. חז"ל הקדושים תיקנו לנו את נוסח הברכות, וחייבים אנחנו במאה ברכות כל יום. ויש ברכות שגם באמצעם יש שם שמים, ויש בברכה פעמיים שם שמים, וכמו ב'ברכנו' ובישמע קולנו'. ולכן יש להזדרז ולהשתתף עם כבוד שמים פעמיים, להתלהב ולכוון יותר מתמיד. ואם חז"ל מבקשים מאיתנו במקומות מסוימים להזכיר שם שמים פעמיים, כנראה שיש עניין בכך. ורמז לכך מהגמרא (ר"ה יז:). שדרשו דרשות גדולות מהפסוק של י"ג מידות שנאמר בו שם שמים פעמיים: "ה' ה' אל רחום וחנון וכו'" (שמות לד, ו), עיין שם.

נט. הובא בתוסי' (ברכות מ. ד"ה הבא) מדרש מפחיד ומבהיל מאוד! וזה לשונו: 'כשישראל יושבין על השולחן וממתינין זה את זה עד שיטלו ידיהם יוהן בלא מצוות', השטן מקטרג עליהם וברית מלח מגן עליהם, עיין שם. וזה כדברי הגמרא (חגיגה כז). שולחנו של אדם מכפר עליו, ופירשו רש"י והתוסי' בהכנסת אורחים. וכמובן גם שאר המצוות שעושים בבית, ומפורש בגמרא (חגיגה טז). אבני ביתו וקירות ביתו של אדם הם מעידין בו, עיין שם.

וכנראה שיש בזה כבוד שמים באמת, כאשר יושב אדם בביתו סמוך לשולחנו, סועד ושותה ועושה הכל על פי התורה והמצווה, ועל ידי זה אין רשות לשטן לקטרג. וכן באירועים שיש בהם ישיבה נפרדת, שירי קודש וקידוש ה' וכבוד שמים, הרי זה מונע מהשטן לקטרג. וכן משמע בגמרא (סנהדרין פט): שהשטן קיטרג בברית המילה של יצחק אבינו ע"ה, ואמר לפני ה' יתברך על אברהם אבינו ע"ה שלא עשה מכל הסעודה משהו מיוחד לכבוד ה' יתברך.

אמנם נכון הדבר שעצם ברית המילה היא מצווה, ונכון שבסיום הסעודה מברכים ברכת המזון והרי זה מצווה, עם כל זה בשמים מבקשים מאיתנו לעשות דברים מיוחדים לכבוד ה' יתברך, וזהו כבוד שמים! ויתכן שיש מעלה נוספת של כבוד שמים על קידוש ה' שחייבים לעשות כפי הצורך, הזמן והמצב.

כבוד שמים הוא מלשון 'כבד', כלומר להכביד על עצמו, ולהיכנס לעול מסוים לכבוד ה' יתברך, וזה קידוש ה' באיכות גבוהה כאשר מביא את עצמו לידי כך. וכגון: התלהבות, הכנה ופירסום שעושה לכבוד ה' יתברך בבחינת "כבוד מלכים חקור דבר" (משלי כה, ב), לחקור ולעיין תמיד כיצד ניתן לעשות מעשים שיש בהם כבוד שמים גדול יותר לכבוד מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.

וכמו שעשה משה רבינו ע"ה ביציאת מצרים, שכאשר כולם היו עסוקים בביזת מצרים, משה רבינו היה עסוק במצווה חשובה יותר, שלקח את עצמות יוסף עימו, ויש בכך כבוד שמים גדול יותר מביזת מצרים (מד"ר בשלח פ' כ"ט יט).

וכן המדרש שהובא בתוסי' (כתובות קד. ד"ה לא) עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו, יתפלל שלא יכנסו 'מעדנים' לתוך גופו, עיין שם. כי

שבירת תאוות הגוף לכבוד ה' יתברך, הרי זה כבוד שמים גדול מאוד, כעין תענית הראב"ד הנחשבת תענית ממש (בא"ח פ' בהר בחוקותי).

ס. מי שלא הזכיר 'מלכות בית דוד' בברכת המזון, לא יצא ידי חובתו. שאין נחמה גמורה אלא בחזרת מלכות בית דוד (רמב"ם הלכות ברכות פ"ב ה"ד). ומכאן שיש לדקדק ולכוון בתפלה על בית המקדש ומלכות בית דוד שהוא מלך המשיח, ובזה יתקדש שם שמים ויתרבה כבוד שמים.

ולפי זה בתפילת העמידה, יש לכוון ולהתאמץ יותר בברכת 'תשכון' ובברכת 'את צמח' מפני שאלו ברכות מיוחדות על כבוד שמים. והמדקדק והמכוון כאן ביותר רואים עליו שמצפה לישועת ה' יתברך.

סא. בברכת 'המוציא' יש להפריד בין תיבת 'לחם' לימן הארץ' בכדי שלא לבלוע האותיות (ברכות לח: בתד"ה והלכתא), והובא בספר כף החיים (סימן קס"ז ס"ק כ"ח) שיש בזה סגולה והבטחה שלא ייזק באותה סעודה.

וכיוצא בזה כתב רבינו הרמ"א (או"ח סי' סא סע' כב) שאפילו שקורא תנ"ך צריך לדקדק בקריאתו כמו בקריאת שמע, וכנראה שיש בזה כבוד שמים שיודע להעריך כל מילה ומילה כמונה מעות וכמונה מרגליות.

סב. לאחר אכילת בשר צריך להמתין שש שעות, וכל רגע ורגע שממתין בשמחה ומחכה עד שיגיע הזמן ושמח כשפורש ממעדן חלבי וכיוצא בזה, הרי זה מקדש שם שמים, והרי הם שש שעות של כבוד שמים כל רגע ורגע.

סג. באמירת קדיש דרבנן לאחר שיעור תורה או לאחר סדר לימוד בבית המדרש, יש כבוד שמים גדול, וכמו עליית משלים שאומרים לבסוף חצי קדיש על התורה, כך קדיש שלאחר הלימוד יש בו קידוש השם גדול (רש"י סוטה מט.).

ומכאן שרצוי לומר קדיש גם מי שלא בתוך שנת האבלות, משום שעצם אמירת הקדיש והצעקה בעניית 'יהא שמיה רבא' עושה רעש גדול בעולם.

סד. אמירת "אשרי יושבי ביתך" (תהלים פד, ה) לפני העמידה בתפילת מנח מסייעת להתבודד ולהתכוון לתפלה. ולכן, אין לגשת זה לזה ולהטריד

את חבירו קודם התפלה, מפני שיש בזה זלזול בהכנה לכבוד שמים (ועיין כה"ח, סימן רלב ס"ק ו מעשה נורא).

וכמוכן שפעמים אין ברירה, וכגון שנזדמן אדם המבקש צדקה ומצבו דחוק וזמנו קצר, הרי זה חסד שנפל עלינו וצריך לעשותו בשמחה.

סה. חז"ל אומרים על ברכת הלבנה 'הלכך נימרינהו מעומד' (סנהדרין מב.). ופירש רש"י הואיל ומקבל את פני השכינה יברכנה מעומד מפני כבוד השכינה, עיין שם. וכן בגמרא (שבת יב:) אסור לשבת ליד מיטת החולה כשכיסאו גבוה ממיטת החולה (תוס' שם), כי השכינה נמצאת שם, עיין שם.

עצם העמידה מראה על חשיבות, וכמו שעסקו בתורה בעמידה בזמן התלמוד (מגילה כא.), וזה מראה על הערכה וכבוד לכבוד השכינה. וכן בגמרא (שבת י:) 'מלתא אלבישיהו יקירא', ופירש רש"י מעיל או חפץ לרגיל בו הוא יקר בעיניו מאוד. וכן בגמרא (ברכות מא:) לאחר שרב המנונא חידש דבר הלכה לרב חסדא, אמר עליו רב חסדא 'הלוואי שיהיו לי רגלים של ברזל לילך אחר כך לשמשך וללמוד ממך', עיין שם.

ורמז מהרמ"א (אור"ח סי' נו ס"א) שיש לעמוד כשעונין קדיש, עיין שם. ואף לדין הספרדים שנוהגים לשבת בקדיש (עיין כה"ח שם), עם כל זה גם הישיבה צריכה להיות בכובד ראש וביראת כבוד, וזה פשוט. והוא מה שכתוב: "ובעבור תהיה יראתו על פניכם" (שמות כ, יז), שבזמן עבודת ה' צריך שירגישו עלינו יראה ופחד מה' יתברך, וזה כבוד שמים.

ובברכת המזון שהיא מצווה מן התורה, החמירו בה להיות יושב ומברך (ברכות נא: מרן זיע"א יחו"ד ח"ה עמ' כ), שכובד ראש, כבוד שמים ויראת שמים מעכבים בכל הברכות.

סו. כל המקיים שלוש סעודות בשבת ניצול משלוש פורענויות, ואלו הן: גוג ומגוג, חבלי משיח ודינה של גיהנום (שבת קיח.). ומכאן לכבוד שמים הנעשה אף על ידי אכילה ושתייה בשבת קודש.

סז. עיין בירושלמי (פסחים פרק א הלכה א, שהובא ביבי"א ח"ד חאו"ח סו"ס מב) על רבי יוחנן שהיה משכים בבוקר ומלקט פירורים של סעודת מצווה של קידוש החודש ואוכלם, משום שזה שיירי מצווה. וכן בספר 'תפארת ציון'

(המביא הספדים על הגרבי"צ אבא שאול זיע"א) הביא שהיה אומר הגרבי"צ אבא שאול זיע"א, שהאוכל אוכל בשבת ישנה עליו קדושה אשר עוברת לימות החול. ומכאן לכח המצווה הנמשך תמיד, וכידוע גם פירות הארץ יש בהם קדושה וכנ"ל, ורק מחמת העבירות הם מרקיבים (ועיין 'אור יחזקאל' אמונה).

סח. אסור להריח בעת ההבדלה במוצאי שבת קודש בבשמים של גוים, שסתם גוים מסיבתם לעבודה זרה. וזה נורא למתבונן עד כמה מסיבתם לעבודה זרה, ועד כמה הם חושבים על הבלי הבליים שלא מושיעים ולא כלום. וכן גוי שנגע ביין הרי זה יין נסך, משום שבנגיעתו כיוון לשם עבודה זרה (ע"ז לב:).

ומכאן לענייננו, שחובה גדולה מוטלת עלינו לעשות לכבוד ה' יתברך ולמען התורה והמצוות, ולהיזהר להראות תמיד שמעשינו לכבוד ה' יתברך, בבחינת 'סתמן לשמן קאי' (זבחים ב:). וכידוע שרבינו החפץ חיים זיע"א היה רגיל לומר על כל דבר מה ירוויח ה' יתברך מעניין זה, ולבדוק בכל פרט בחיים אם יש בזה כבוד שמים או לא, ומקום שלא מקבלים בו יראת שמים הרי זה מושב ליצים (עיין במפרשים תהלים א).

סט. בספר הקדוש 'בן איש חי' (פי' ויצא ש"ש סע' כז) כתוב שלא להוריד בגדי שבת אלא עד לאחר סעודה רביעית, וכן לא לעסוק בתורה עד שיסעוד סעודה רביעית, עיין שם. והמדקדק עושה תבשיל חשוב לסעודה זו כדי להרבות חביבות למצווה. ועיין למהרש"א (שבת קיט:) ולמרן רבינו זיע"א (חזו"ע שבת ח"ב עמ' תס) מה שכתב בזה דברים נפלאים!

ע. רבינו חיים חזקיה מדיני זיע"א, בעל ה'שדי חמד', כשהיה מכבה את נר ההבדלה במוצאי שבת קודש, היה מכוון להריחו לאחר כיבוי ביין, להראות כמה חביבה בעיניו המצווה.

עא. כתוב בתורה (שמות יג, ו) "שבעת ימים תאכל מצוות וביום השביעי חג לה'". ומבאר הרמב"ן, שאף שביום הראשון יש גם יום טוב וחג לה', מכל מקום, הדגישה התורה את השביעי, ללמדנו שמי שלא הקריב את קורבנו בכל שבעת ימי החג רשאי להקריבו שבעת ימים אחר החג.

ורבינו הבעל שם טוב הקדוש זיע"א, הוסיף תירוץ הקשור לעבודת ה', שהיום השביעי הוא היום האחרון של החג, ואין למהר ולברוח מהחג חס

ושלום, אלא אדרבה צריך להיות שמח ולהנות מכל רגע, ואפילו לעשות סעודה שלישית ביום טוב זה - אף שמעיקר הדין לא צריך - בכדי להראות את חביבות החג, המצה והמצווה, וזהו כבוד שמים.

עב. כתוב בתורה (דברים ז, ב) "לא תחנם", כלומר לא לשבח את הגוים כשאין צורך (עיין שו"ע יור"ד ס"ס קנ"א) ולא לתת להם מתנות וחנייה בארץ (ע"ז כ.). וצריך כל אדם להרגיש את הפסוק: "כי עם קדוש אתה לה' אלוקיך, בך בחר ה' להיות לו לעם סגולה וכו'" (דברים ז, ו), אחרת, כאילו הוא מזלזל במתנה שקיבל מה' יתברך, ואינו מבין את מעלת התורה והמצוות.

ומכאן שלא להשתמש בשפות זרות, בבחינת 'ורוממתנו מכל הלשונות', שהיא לשון הקודש שדיבר איתנו ה' יתברך בהר סיני.

עג. כאשר אברהם אבינו ע"ה עקד את יצחק בנו, אמר לו ה' יתברך: "אל תשלח ידך אל הנער וגו'" (בראשית כב, יב). והנה, לא מצינו שבירך ה' יתברך את אברהם אבינו, אלא רק לאחר שחיפש אייל לשוחטו, ואז נתברך, כמו שנאמר: "כי ברך אברכך וגו'" (שם יז), משום שבזה עשה לה' יתברך כבוד גדול, שהרי לא ציווהו על כך כלל, ואף על פי כן עושהו לשם שמים מתוך אהבת ה' יתברך (ספר 'קול יהודה').

עד. אברהם אבינו ע"ה מבקש על סדום, וזהו כבוד שמים, שאפילו עם רשעים כאלו, ה' יתברך ארך אפיים (עיין מכתב מאליהו להגר"א דסלר זיע"א). ולכן, אף כשאין אפשרות להכניס אורחים ולקדש שם שמים, עוזב אברהם אבינו את מקומו, והולך למקום אחר ככתוב: "ויסע משם אברהם ארצה הנגב" (בראשית כ, א), ופירש רש"י נחרבו סדום ועמורה ואין עוברים ושבים, נסע לו משם להרבות כבוד שמים במקום אחר, עיין שם.

עה. נאמר בעניין העקידה: "וישם על יצחק בנו" (בראשית כב, ו), והכוונה היא שכמו שמצינו במצוות ביכורים שמניחים הביכורים שהם פירות שבעת המינים על השור, וקרניו מצופות זהב ועלי זית בראשו, ועושים כן בכדי לייפות את המצווה, כמבואר כל זה במשנה במסכת ביכורים (פ"ג מ"ג), כך אברהם אבינו ע"ה היה מייפה בזמן העקידה בהובלת העצים על יצחק בנו, כעין זר פרחים של יום הולדת לילדים קטנים, יופי ועטרה לכבוד המצווה ולכבוד ה' יתברך בכדי להראות כבוד שמים במצווה. וכן בפיוט שבסליחות 'אם אפס רובע הקן', אומרים 'עיטרו בעצים ואישו',

כלומר שעשה עטרה ליצחק על ידי העצים. ומכאן לכל דבר שיש בו כבוד שמים יש לייפותו ולהמתיק את המצווה כמה שיותר (ספר 'אוזניים לתורה' פ' וירא).

עו. נאמר גבי כלי המשכן: "ויבואו כל איש אשר נשאו לבו, וכל אשר נדבה רוחו אותו" (שמות לה, כא), ופירש הרמב"ן שאנשים אלו לא למדו כיצד לעטר ולקשט את כלי המשכן, אלא חכמי לב קיימו את הפסוק (דברי הימים ב יז, ו) "ויגבה לבו בדרכי ה'" ובאו לפני משה לאמור לו, נעשה כל אשר אדוני דובר, ומזה זכו לדעת מעשה חרש וחושב, עיין שם.

ומכאן שהרוצה להרבות בכבוד שמים מקבל כח ושפע מלמעלה, וכן חכמה והשגות במעשים שקשורים לכבוד שמים. ומצינו בש"ס על התנאים הקדושים שמרוב התרגשות שחוו מחמת עניינים של כבוד שמים היו בוכים, וכמבואר בגמרא (סנהדרין סה:). על רבי עקיבא, וכן בזוהר חדש על רבי עקיבא שהיה בוכה מאוד באומרו שיר השירים (הובא במשנ"ב בסי' רפח ס"ק ד), וכן רבן גמליאל היה בוכה בקריאת פרק ט"ו בתהלים (מכות כד.), וכן רבי חייא בר אשי התענה כל ימיו עד שמת (קידושין פא:), וכן רבי שמעון בר יוחאי שהושחרו שיניו מהתעניות (נזיר נב:). וכל זה נובע מהתרגשות מהמצוות ומפחד מעבירות, והיסוד של הכל הוא כבוד שמים.

עז. כתב הרמ"א (סי' סא סע' כב), שהקורא בתורה בנביאים ובכתובים צריך להיזהר לקרוא בדקדוק רב, כמו בקריאת שמע ממש. ואף על פי שאינו קורא קריאת שמע ולא בענייני התפלה שצריך לדקדק בהם, מכל מקום גם הקורא בפסוקי תנ"ך צריך לדקדק ולהתייחס לכל מלה ומלה כמונה מרגליות.

ויש בזה כבוד שמים והערכה וכבוד לתורה. וראיה מהגמרא (מגילה לב.) שיש מצווה לקרוא בתנ"ך לקרוא בנעימה וללמוד בלשון זימרה והוא דבר טוב (מהרש"א שם).

עח. לאחר שחיטת קורבן הפסח והקרבת איבריו, נותן הפסח בתוך עורו ומפשיל לאחוריו על כתפיו (פסחים סה:). והגאון יעב"ץ (שם) כתב שעושים כן משום חיבוב מצווה, שמיקל בכבוד עצמו מפני כבוד שמים.

עט. בגמרא (שבת צב.) בפירוש רש"י הובא ירושלמי, על נשיא שבט הלוי אלעזר בן אהרון הכהן, שהיה נושא על גופו ארבעים שנה במדבר ארבעת כלי הקודש, ואלו הם: שמן המאור, קטורת הסמים, מנחת התמיד ושמן המנחה. ונשאם באופן זה: שמן אחד בימין, ושמן אחד בשמאל, קטורת בחיקו, וחביתין, דהיינו מנחת התמיד, בכתפו, עיין שם.

וכנראה שידעו להעריך, לכבוד ולהבין עד כמה יש מצווה להיות שמש במקום קדוש לכבוד ה' יתברך. וכן מצינו בנח שהיה שמש בתיבה כשנה תמימה לקיים את רצון ה' יתברך ולהאכיל את כל בעלי החיים שהיה אחראי עליהם.

פ. כתב הרמב"ם בהלכות כלי המקדש (פ"ב הי"ג), שנושאי ארון הקודש נשאוהו במדבר ארבעים שנה כשהם הולכים פנים כנגד פנים, והולכים לאחוריהם ופניהם אחד כנגד השני, כלומר אל מול ארון הקודש, להרבות כבוד התורה וכבוד שמים. ורבינו הגר"ח קנייבסקי שליט"א מצא לזה בספרו 'קרית מלך' מקור מהמדרש, עיין שם.

פא. דוד המלך ע"ה לא הסכים לקחת את שטח הר הבית מגורן ארוונה היבוסי, כי אם בכסף מלא (שמואל ב כד, כד), כי יתכן שאינו נותן מכל הלב ואין זה מכבוד ה' יתברך, אלא יקנהו בכסף מלא (רלב"ג שם).

פב. המורד במלכות חייב מיתה חוץ מהעוסק בתורה, שהכל בטל ומבוטל לכבוד התורה (סנהדרין מט.). ואף על גב שמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ותלמיד חכם שמחל על כבודו מחול, אין ללמוד מכאן שכבוד המלכות גדול מכבוד התורה, אלא מפני שמלך אינו יכול למחול על כבודו שהרי אינו שלו, אלא מכח צווי ה' יתברך, מה שאין כן התורה שלומד החכם שהיא שייכת לו, כמו שכתוב: "ובתורתו יהגה וגו'" (תהלים א, ב), ולכן באפשרותו למחול (תוספות סנהדרין יט.).

פג. ישמעאל עשה ברית מילה, ולכן יש לזרעו זכות בארץ ישראל, וכשתיגמר זכותם נזכה לגאולה (זוה"ק ס"פ וארא). ומכאן לשכר העושה כבוד שמים, ואף שלא עשהו מכוחו, וכל שכן וקל וחומר לעושה כבוד שמים מכוחו ורצונו על אחת כמה וכמה.

פד. אמרו חז"ל (אבות פ"ג מ"ז) הפוסק ממשנתו, ואומר מה נאה אילן זה וכו' הרי זה מתחייב בנפשו, וכפשוטו הוא בגלל עוון ביטול תורה (עיין בפירוש רע"ב).

ויש להוסיף, שבשעה שאדם עוסק בתורה הרי הוא בדרגה הכי גבוהה שיש בעולם ואין למעלה ממנו, ואפילו גוי העוסק בתורה בשבע מצוות הרי הוא ככהן גדול (סנהדרין נט.), ולכן כאשר אדם לומד תורה ופתאום מתלהב מאיזה אילן או מאיזה חרישה יפה, הרי זה זלזול בכבוד התורה ובכבוד שמים, ולכן מתחייב בנפשו, נורא ואיום (וכך שמעתי מפי הגאון הר"מ פרץ שליט"א).

פה. כתוב בתהלים (ק"ח, כז) "אסרו חג בעבותים", דהיינו כל העושה איסור וקשירה לחג בעבותים, כלומר בבהמות עבות ושמנות, ומוסיף עוד שמחה לאחר החג, כאילו בנה מזבח והקריב עליו קורבן (סוכה מה:), ובזה מראה על אהבת המצוות ויש בזה כבוד שמים.

פו. גם בהזמנת המצווה יש כבוד שמים, ולכן מצווה לחזר אחר זימון כדי לומר 'נברך שאכלנו משלוי' (זוה"ק בלק, קפו). וכן על ידי אמירת 'לשם יחודי ואמירת 'ויהי נועם', ניגשים למצווה בהכנה וביראת כבוד ולא בפתע פתאום (עיין מסילת ישרים פרק יז). וכן כתוב בסידור לומר קודם תפילת שחרית: 'והריני מזמן את פי להתפלל לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא'.

פז. נבוכדנאצר מלך בבל פסע שלוש פסיעות לכבוד ה' יתברך וזכה למלכות שבעים שנה שלושה דורות (סנהדרין צו.), ועל אחת כמה וכמה האבות הקדושים שרצים לפני ה' יתברך כסוסים הרצים בביצות המים (סנהדרין שם). וכאשר הולך האדם בבוקר לתפלה, יש לו לכוון שמקיים מצווה בהליכתו לבית הכנסת לכבוד ה' יתברך, ומקבל על כך שכר פסיעות (סוטה כב.).

פח. סנחריב לא אמר שום מילת גנאי על ארץ ישראל וקיבל על כך שכר (סנהדרין צד.). ומכאן שמצווה לשבח תמיד את ארץ ישראל ארץ הקודש, שנאמר בה: "ארץ אשר עיני ה' אלוקיך בה" (דברים יא, יב), וכן לשבח את פירותיה של ארץ ישראל כמפורש בתורה, ולא את חוץ לארץ ולא את פירותיה וכדומה.

וכן מפורש בנוסח הברכה: 'לאכול מפריה ולשבוע מטובה', וכדברי הב"ח (סימן רח), שיש מצווה להנות ולברך על פירות ארץ הקודש, וכן לחשוב תמיד שמקיים מצוות עשה מן התורה לגור בארץ הקודש (לדעת הרמב"ן במדבר לג, נג).

פט. נאמר: "שם רשעים ירקב" (משלי י, ז), ופירש רש"י שלא לקרוא את שם, וכן בגמרא (יומא לח: ע"ש).

ומכאן שהפה שלנו צריך להיות קדוש, ולכן אין להזכיר שמות רשעים שהרסו וקלקלו, וכמו העריץ הרשע בעיראק, הרשעים בגרמניה, הרשע הגדול בפקיסטאן וכן הציונות המזויפת שהסיתו את העם בארץ הקודש, כל אלו וכיוצא באלו לא מסקינן בשמייהו (יומא שם).

צ. נבות היזרעאלי נרצח למוות על ידי אחאב הרשע מלך ישראל (מלכים א, פרק כא), ומהשמים הענישו את אחאב הרשע. ואף שאין קשר בין המכה למוכה או בין הרוצח לנרצח, מכל מקום, מכיון שלנבות היה קול נעים והיה עולה ברגלים לבית המקדש לזמר בקולו לכבוד ה', ומפורש בפסוק (משלי ג, ט) "כבד את ה' מהונך", ופירש רש"י מכל מה שחנך אפילו מקול ערב, ולכן הקפיד ה' יתברך על אחאב והרגו (ילקוט שמעוני שם רמז רכא), והיינו מפני שמנע כבוד שמים, דברים נוראים!

צא. יששכר איש ברקאי זלזל בכבוד שמים במה שלא רצה לנגוע בידיו בדם הקורבנות, וקצצו את שני ידיו (פסחים נז.). ויש ללמוד מכאן למצוות מילה מה שהביא המשנה ברורה (סי' תקפד) על גדול אחד כשהיה מוהל בראש השנה, לא קינח פיו אחר המילה, אלא בפה המלוכלך בדם המילה תקע בשופר בכדי לערב מילה בשופר, והוא מראה על כבוד שמים (ומה שכתב במשנ"ב (שם) שאעפ"כ יקנח פיו מבחוץ וגם ירחץ ידיו משום כבוד הברכה. יתכן לומר שאין זה מחמת הדם אלא מחמת שנגע בתינוק ופעמים מלוכלך הוא).

ומאידך, מי שידיו מטונפות מהפירות, לא יברך ברכה אחרונה עד שינקת ידיו, משום שיש בזה זלזול בכבוד שמים, וחייב מיתה (כה"ח סימן קנח ס"ק נג).

על פי התורה העבירה מסריחה יותר מצואה, ואילו מצווה נעימה כריח של בושם. וכידוע המעשה שהיה עם רבי יהושע בן לוי ואליהו הנביא שהלכו בדרך ועברו ליד נבילה מסרחת, ואליהו הנביא לא התרגש ממנה

כלל, משום שכך טבעה שכשהיא מתה היא מסרחת. מאידך, עבר שם אדם מבושם שהיה בעל גאווה גדול, ואמר עליו אליהו הנביא שיש לו ריח רע, של גאווה מסרחת (הובא בספר לב דוד להחיד"א).

ופעם אמר מו"ר הגר"ז רוטברג זיע"א, שאנחנו כיום מצוננים ולא יודעים להריח נכון ולהבחין באמת בין רוחני לגשמי, ואוי לנו מיום הדין.

צב. ניתן לראות מהאמור בנביא מלאכי (פ"א ופ"ג) במה שהוכיח את הכהנים והעם את גדר הזלזול במצוות, ומאידך כמה כבוד שמים, עיין שם.

צג. בעוון נבלות פה וכו' באים חס ושלום עונשין גדולים וקשים (שבת לג.), וזה קשור לכבוד שמים, משום שה' יתברך שונא זימה (סנהדרין קו.). וקדושת הפה קשור גם לפסוק "קדושים תהיו" (ויקרא יט, ב), וזה רצון ה' יתברך ויש בזה כבוד שמים. וכן הובא בגמרא (כתובות ח:): עונש גדול בעוון נבלות הפה, אשר בנים ובנות מתים כשהם קטנים, ויתכן שיהיה לאדם מחמת כן שבעים שנה לרעה, ורש"י פירש כל ימי חייו, נורא ואיום!

ובעוונותינו הרבים יש כאלה שמתחזקים ונראים דתיים, ועם כל זאת יש להם פה מטונף כפי חזיר (עיין ברכות כה.), וזו סיבה מספקת על כל הצרות הפוקדות אותם, ולבסוף עוד מתחצפים ושואלים שאלות על ה' יתברך, רחמנא ליצלן מהם.

ושנינו בירושלמי (סוף ברכות) כל פטטיא בישין, ופיטטיא דאורייתא טבין, עיין שם. ורבינו יונה (ספ"א במסכת אבות) מביא בשם הירושלמי, שרבי שמעון בן לוי אמר, שאם היה בהר סיני היה מבקש שתי פיות, אחד לקודש ואחד לחול, ועכשיו שיש פה אחד יש להיזהר שלא להרבות בדברי חול, כי הפה קדוש ככלי שרת, עיין שם. ועל אחת כמה וכמה נבלות, רחמנא ליצלן.

ומפורש בגמרא (כתובות ה סע"א) שגם על שמיעת דברים בטלים ואסורים מקבלים עונש משמים. ובמהרש"א (שם) מבאר, ששמיעת האוזן חמור מאוד, שבקלות ניתן להיכשל על ידי דברים בטלים ודברים אסורים. ושמירת הפה והאוזן הרי זה קידוש השם וכבוד שמים. מה שאין כן בעיניים, שאין איסור לראות סתם, אלא העיקר שלא יראה דברים אסורים, רחמנא ליצלן.

צד. כאשר שומע אדם שירי קודש ויש שיר מסוים שאינו אוהב מפני סגנונו ולחנו וכיוצא בזה, יש להיזהר מלזלזל, משום שאחרי הכל שיר זה מלא שבחים לה' יתברך, וכמובן שניתן להעביר לשיר אחר, אולם יש לעשות כן בזהירות ובכבוד גדול, על מנת שלא יראה כעין זלזול בשיר שיש בו יראת שמים ושבחים הרבה לה' יתברך.

צה. חז"ל הקדושים דרשו בגמרא (סנהדרין פה.) שלעיתים מצווה על הבן להרוג את אביו, וזאת כאשר אביו מסית ומדיח וחייב מיתה. ואף על פי שמוטלת על הבן מצוות כיבוד הורים, מכל מקום מוטל עליו חיוב של כבוד שמים, ומסקנת הגמרא שם שכבוד שמים עדיף, וההורג את אביו מקיים בזה מצווה.

ועל אחת כמה וכמה שאין לשמוע לאביו כשמבקש ממנו לעשות דברים כנגד התורה, ועל זה נאמר כולכם חייבים בכבודי (במות ה:), ופירש רש"י אתה ואביך ואמך חייבים בכבודי, עיין שם. ומכאן לחינוך תורני או לימוד בבית המדרש או לישא אישה וכדומה, שהכל בטל ומבוטל מפני כבוד שמים, ועיין יבי"א (ח"ח עמ' שטו).

צו. אמרו חז"ל (סנהדרין צד.) על סנחריב שקיבל שכר על כך שאמר מילה טובה על ארץ ישראל, עיין שם. ומכאן לכבוד שמים, שלא לומר על אברכים שהם מסכנים ואין להם כסף ובקושי מסתדרים או חס ושלוש מילים של גנאי, כגון 'מה יצא מהם' או 'מסכנים הילדים שלהם' או 'אפשר גם לעבוד וגם ללמוד' וכדומה, ויתכן שמשפטים כעין אלו הם חס ושלוש בבחינת 'מאי אהני ליה רבנן' (סנהדרין צט סע"ב) והעונש נורא ואיום שאין חלק לעולם הבא. שהרי גם אם אומרים כן בלי כוונה, אף על פי כן זה מסוכן.

והובא בגמרא (סנהדרין ק.) שפעם אחת רב פפא אמר בשיעור תורה משפט שמשמע ממנו כך, ועשה תענית (עיין בחידושי הרש"ש ב"מ עג:), וכמו שפירש רש"י (סנהדרין צט:) בזה הלשון: והם אינם יודעים שהעולם עומד עליהם, עיין שם. נורא ואיום. כמו כן אין לזלזל ולומר על הישיבות הקדושות: 'מסכנים אין להם אוכל מיוחד' וכו', אלא יש לומר להיפך: 'אשריהם שבלמוד תורתם מגנים עלינו ועל כלל ישראל'.

צז. בתקופת הבחירות יש תפקידים שונים, וצריך להאמין שהכל בידי שמים, כאמור "לך ה' הגדולה והגבורה" (דברי הימים א כט, יא), ופירושו

משלך הכל. והמבין כך מונע מחלוקות ודיבורים מיותרים, ויודע שאחרי ההשתדלות זה מה שיצא והכל משמים, והרי הוא מקדש ומרבה כבוד שמים בכך שעוזר למנוע לשון הרע, מחלוקות ושאר מרעין בישין, ואין לך כבוד שמים גדול מזה.

וכי חסר בעלי תפקידים שיצאו משם לבתי הסוהר או לכל מרעין בישין רחמנא ליצלן?! כך שיתכן שזה עונש ולא זכות, ואין להתפעל מזה ולא לדחוק את השעה. ויתכן שראובן יקבל משרה, אולם שמעון יקבל בנים מופלגים בתורה ויראה, ובוודאי שזה עדיף. וכשעושה מחלוקת ולשון הרע ממעט כבוד שמים, ואוי לנו מיום הדין.

צח. לעיתים יש שידוך נפלא, אולם אינו מתאים, משום שהוא כהן והיא גרושה שלא באשמתה, ממש גזירה משמים והצער גדול. במקרה כזה וכיוצא בו, אין להצטער, אלא אדרבה לשבח את הכהונה ואת ההלכה, והכל משמים לטובה ויש בזה כבוד שמים, מפני שזהו רצון ה' יתברך, ישתבח שמו לעד!

צט. כהן רשע שנושא גרושה אין ללכת לחתונתם, שיש בכך חילול השם ומזל רע ולא מזל טוב, ובזה שלא הולך עושה כבוד שמים. וכאשר יש זוג שאינם נשואים וחיים בעבירה, צריך חכמה גדולה כיצד לקרבם ולחזקם על ידי התיעצות עם רב.

ק. כאשר יש אירוע מעורב רחמנא ליצלן, אם ישנה אפשרות ללכת ולחזק את הציבור בדברי תורה ותהיה הקשבה והאזנה, אזי ילך ויחזק ואשריו, וזהו כבוד שמים. ועדיף להסתדר עם התזמורת לכמה דקות שיהיו שירי קודש ודברי תורה, חיזוק וקידוש ה', ואחר כך לצאת בעדינות, והוא דבר גדול לכבוד ה' יתברך.

ובפרט בשבת חתן, יש ללכת ויביא עמו פייטן, חזן ומרצה בכיר, ולחזקם ולשמחם כעין סמינר 'ערכים' ו'הידברות', והזכות גדולה עד השמים. ויש בזה כבוד שמים גדול שמקרבים את בניו של ה' יתברך. ואינו חייב לאכול שם, אלא יסתפק בלחם, תה וירקות, וכן אינו חייב להביא לשם את ילדיו, אלא יביא את עצמו, מסורת ויראת שמים, וזהו כבוד שמים.

קא. באירועים, שמחות וכנסים, יש לשבח את בעלי השמחה ולקרבם בשפה ברורה ובנעימה בבחינת 'נעמת לי מאוד'. וכן יש להקל לסדר

קידושין ברמקול כדי שכולם ישמעו ויענו 'אמן', וגם להרבות דברי תורה וכבוד שמים גדול, ומקבלים על ידי זה חשק לחנך בניהם לתורה וליראה ולישיבות הקדושות. וזה עדיף מהחומרא שלא לסדר קידושין ברמקול, כי אולי זה כוחו וכח כוחו וכו' (ועיין יבי"א ח"ז עמ' שעב), ועדיף כוחו בגדר אישו משום חיצינו (ב"ק כב.), כזורק חץ שמקרבים לתורה, ויש בזה כבוד התורה וקידוש השם וכבוד שמים.

ויש כיוצא בזה בפירוש רש"י (סוטה מט. בד"ה אקדושא דסדרא), שהדרשן דורש ברבים בכל שבת, ושם היו נקבצין כל העם לשמוע, לפי שאינו יום של מלאכה ויש כאן תורה וקידוש השם, עיין שם. וכן בגמרא (ברכות יז): כבוד התורה תרי זימני בשתא, ופירש רש"י שעם ישראל היו נאספים באדר ובאלול לשמוע הלכות פסח וסוכות, עיין שם.

ומכאן לציבור שמתחזקים ולומדים, מבינים ומתפעלים, והם הנקראים בעלי מלאכה שאינם עובדים באותו יום, וזה נקרא קידוש השם וכבוד שמים.

קב. כתב מרן הבית יוסף (חוי"מ ס"ס רסג) שכאשר זקן או תלמיד חכם רואה אבידה, ואינה לפי כבודו לטרוח בהשבת האבידה או מצוות טעינה "הקם תקים עמו" (דברים כב, ז), אף על פי שפטור מעיקר הדין, מכל מקום אם מחמיר על עצמו ועושה כן, הרי זה כבוד שמים וקידוש השם וכבוד התורה, וזה כשיטת הרמב"ם והרי"ף. ואף שהרמ"א פסק כהרא"ש שמחמיר בזה, לדידן זה כבוד שמים (ובכך גם ניתן ליישב את קושיית הרא"ש, ע"ש).

ומכאן שהדרכי נועם, והנעימות והמתיקות בעיני הציבור הרי היא לטובתם ולתועלתם, וזה כבוד שמים, והבן (ועיין יבי"א ח"ו עמ' ריג).

קג. במסכת אבות (פ"ד מ"ט) הובא הפסוק במשלי: "בנפול אויבך אל תשמח" (כד, יז). ומבואר בפסוק שמסוכן מאוד לשמוח במצב זה, והי' יתברך כועס על כך. והוסיף שם רבינו יונה שהוא דווקא ב"אויבך" שהיה נגדך לכן אסור לשמוח, אולם אם יצא נגד ה', נגד התורה ונגד גדולי ישראל, הוא בבחינת אויבם של גדולי ישראל ושל התורה ולא אויב שלך, אזי יש מצווה לשמוח כשהם נופלים, משום שעל כבוד שמים מותר לשמוח, עיין שם.

ולכן בתקופת הבחירות (שבת תשע"ג) שהיתה הוראה של מרן לבחור ש"ס ואין זה משנה כעת כל הנתונים, ובעירנו חולון, בתל אביב ובעוד מקומות היו כאלה שיצאו כנגד, ונפלו והפסידו! ואמרתי אז בציבור, מגיע להם שהפסידו! וזהו כבוד שמים וקידוש ה' שהחצופים לא מצליחים! וזה שמחה גדולה בשמים ובארץ, ועזי פנים מותר לקרותם רשעים (תענית ז: ב"מ פג:). וזה נקרא כבוד שמים.

ומכאן שצריך ללמוד ולדעת מתי לשמוח ומתי לבכות, ולדוגמא: כשרואים בלילות נערים ונערות מהחינוך הממלכתי והפשרני, וכן מהחינוך התורני אשר התקלקלו והם בירידה רוחנית, מתהלכים ברחוב בתערובת של יצר הרע, דמיונות ובלבולים יש להתפלל ולבכות עליהם בתפלה ובתיקון חצות עם שק, שיזכו לחזור למקורות התורה והיראה. ואוי לנו מיום הדין וביום התוכחה אם לא עשינו מספיק לקרבם ולהצילם.

קד. כאשר יש התלהבות מענייני העולם זה, כגון מאירועים, סעודה טובה או לחילופין מפחד מלחמה, טילים ואזעקות, ואילו בעבודת ה' אין התלהבות ואין פחד, הרי זה חילול השם וזלזול בכבוד שמים, נורא ואיום. כי בעבודת השם יש להבחין בדקויות, וכמו שהאבות הקדושים היו רצים אחרי ה' יתברך כסוסים הרצים בבצעי המים (סנהדרין צו:).

קה. כאשר מוכיחים את העם, מתרבה בזה כבוד שמים, וכשנענשים אינם מתרעמים על מידת הדין, משום שמבינים מהו רצון ה' יתברך (זוה"ק וירא קד:). וכל זמן שיש תוכחה בעולם, נחת רוח באה לעולם, וטובה וברכה באה לעולם (תמיד כח:).

קו. מצווה לעורר ולהשמיע את קול המון העם בְּעֶזְרַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (יומא כד:), שהוא כבוד למלך מלכי המלכים, בבחינת "ותרועת מלך בוי" (במדבר כג, כא), שהרעש והאסיפה והרמת הקול לכבוד ה' יתברך הרי זה דבר גדול וחיובי מאוד.

וכן בהולכת הביכורים לבית המקדש, הולכים לאט בחלק מהדרך, ובלילה נחים (רמב"ם ספ"ד מביכורים), וביאר הרדב"ז (שם) שהיו עושים כן בכדי להדר את המצווה שיתאספו מכל העיירות, כי "ברוב עם הדרת מלך" (משלי יד, כח), עיין שם.

ויש ללמוד מכאן, שכאשר נערכת הכנסת ספר תורה, יש מצווה ללכת בצעדה עם שירה וריקודים עד בית הכנסת, ויש כאן כבוד שמים. ובספר הנפלא 'ברכי נפשי' לרבינו הגדול 'ראש העיר' חולון, הגאון הרב יצחק זילברשטיין שליט"א, מובא מעשה על אחד שחלה במחלה הקשה רחמנא ליצלן, ואמר למשפחתו לקבל עליהם לנקות יום יום את בית המדרש לרפואתו, והם אכן היו מנקים, מקרצפים ומקדשים שם שמים יום יום כפשוטו ממש, והחולה הבריא לחיים טובים.

וזאת משום שמצווה שיש בה כבוד שמים מורידה שפע עצום לעולם ומבטלת גזירות קשות ורעות, וסילוק הדינים והתעוררות החסדים.

קז. 'אמר רבי שמעון, בא וראה כמה חביבה מצווה בשעתה, שהרי הקטר חלבים ואברים כשרים כל הלילה ואין ממתניין להם עד שתחשך' (פסחים סח רע"ב). ופירש רש"י יכול להקטירן כל הלילה, ואף על פי כן אין ממתניין להם עד שתחשך, אלא מחללין שבת עליהם, הרי שחביבה מצווה בשעתה, עיין שם.

ומכאן לפיקוח נפש הדוחה שבת, וכן פיקוח נשמה הדוחה שבת (ועיין שו"ע ס"ס שו), וכן גם כבוד שמים בבית המקדש דוחה שבת.

קח. מעשה שהיה ברשע אחד הנשוי לגויה ורוצה למול את בנו, רחמנא ליצלן, ואמר החכם שכבוד שמים גדול הוא שלא להשתתף בברית זו, אלא להתפלל עליו שיזכה לשוב בתשובה שלימה או שיזכה למות עכשיו, ובזה יתקדש שם שמים.

קט. מעשה המצווה עדיף מכוונת המצווה, משום שהמעשה מעכב את המצווה, מה שאין כן כוונת המצווה שאינה מעכבת. לפני קבלת התורה היתה הכוונה עדיפה, ולכן אברהם אבינו ע"ה קיים מצוות הכנסת אורחים גם על ידי הכוונה, אף שהיו מלאכים ולא אכלו אלא נראו כאוכלים, עם כל זה המחשבה עיקר, וקיים בכך מצוות הכנסת אורחים. וכן יעקב אבינו ע"ה הניח תפילין במחשבה על ידי המקלות שפיצל בשקתות המים (זוה"ק פ' ויצא קסב: בד"ה סתרי תורה).

אולם, לאחר קבלת התורה המעשה עיקר ולא הכוונה, וכגון שמירת שבת כהלכתה, הנחת תפילין וציצית, מאה ברכות ותפלה, וכן תרי"ג מצוות מעשיות ודקדוק בתפלה מילה במילה ובהיגוי נכון (יבי"א ח"ה ס"ס כח).

ומכאן שכבוד שמים הוא דווקא במעשה, כגון תפלה בנחת ובלשון תחנונים, ושלא יראה עליו כמשאוי, ואילו הכוונה אינה מעכבת. וכשמרגיש המתפלל שעומד לפני ה' יתברך, זוכה לדקדק מילה במילה בהיגוי ופיסוק נכון, וזה העיקר.

קי. מרן רבינו הגדול זיע"א (חזו"ע תעניות עמ' תל) מצא היתר שלא להשאיר אמה על אמה זכר לחורבן בבית הכנסת ובבית המדרש, עיין שם. ומשמע מדבריו שיש עניין להחמיר ולהדר לעשות כן גם בבית הכנסת ובבית המדרש, כי אנשים רבים באים לשם וצריך היכרא יותר מהבית, עיין שם.

ויש בזה כבוד שמים להראות תמיד חורבן בית המקדש לכולנו. ומדויק כן בגמרא (מגילה כט.). שבית הכנסת נקרא מקדש מעט, וממילא בוודאי שמצווה לעשות כן, ואנשים יראו וילמדו לעשות כן ואין לך כבוד שמים גדול מזה.

קיא. שבט לוי אינם יוצאים למלחמה לעולם (רמב"ם ספיי"ג מהלכות שמיטה ויובל), ועם כל זה יצאו הם למלחמת מדין, משום שיש בזה כבוד שמים למחות על כך שהחטיאו את עם ישראל, ולקדש שם שמים.

קיב. כבוד שמים מתבטא כשמרגיש בזמן עשיית המצווה שכולו עם ה' יתברך בלבד, ולא נאה ולא יפה להפסיק באמצע ברכות השחר ולדבר אם אין בזה צורך כל כך. וכן באמצע קריאת תהלים וכן באמצע שירי שבת קודש, כאשר עסוקים בשבחו של ה' יתברך, הרי זה כבוד שמים, ולא ראוי להפסיק לענייני חולין שסובלים דיחוי כמה דקות. ומרן רבינו הגדול זיע"א (ביבי"א ח"ב עמ' קטז) עורר בזה, עיין שם.

וידוע דברי השיבולי הלקט' שאפילו בעשיית מעקה עם ברכה חלה קדושה במעקה (כמבואר בהליכות עולם ח"ז עמ' קעה), ואין להניח עליו רגליו מפני המצווה שנעשתה בו. וכיוצא בזה כתב רבינו המשנ"ב (סי' צב ס"ק לג), שאין לירוק או להטיל מי רגלים על מקום כיסוי דם חיה ועוף בברכה, עיין שם.

וכנראה שדבר שנעשתה בו מצווה יש בו כבוד שמים ואין לזלזל בו! ומכאן על גודל הזהירות בכבוד המצוות. וכיוצא בזה בגמרא (חולין פז.). לגבי כיסוי הדם שלא יכסנו ברגל, שלא יהיו המצוות בזויות עליו. וכן בשו"ע (סי' רו סע' ד) כאשר מברך על דבר מסוים, יחזיקו ביד ימין, והוסיף במשנ"ב (סי' קיח) שגם כאשר מקבל ספר, יקבלנו ביד ימין.

קיג. בזמן הצאר ניקולאי [צאר רוסי לפני מאתיים שנה] הסתובב שיכור אחד ברחובות, וחייל רוסי צעק לעברו לעצור בשם הצאר ניקולאי, ומשלא נענה ירה בו והרגו. וכשהועמד למשפט על הריגת השיכור, טען להגנתו שגם שיכור צריך לעמוד דום כששומע את השם 'ניקולאי', ויצא זכאי בטענה זו. וכן כיום כאשר עובר חייל ליד מפקד בכיר, צריך החייל להצדיע לו.

ומכאן לכבוד שמים, להבדיל אלף הבדלות, כאשר שומעים הזכרת שם שמים, חובה לומר: 'ברוך הוא וברוך שמו' (שו"ע סי' קכד סעי' ה), ואוי לנו מיום הדין. ורבינו החפץ חיים זיע"א מביא (משני"ב סי' נו סק"ח) ראייה מעגלון מלך מואב כיצד צריך להדר בעניית קדיש, עיין שם.

קיד. כהנים רבים עוסקים בשחיטת הפסח מכח הפסוק: "ברוב עם הדרת מלך" (משלי יד, כח). ופירש רש"י שהיו כולם עוסקים בעבודה (פסחים סד:). ומכאן לציבור גדול הנוהג על פי ההלכה, הרי זה "ברוב עם" (משלי יד, כח), ויש בזה קידוש השם גדול.

קטו. בימי שמעון בן שטח ירדו להם גשמים בלילי רביעי ולילי שבת וצמחו חיטים ככליות, שעורים כזיתים ועדשים כדינרי זהב, וצררו מהם דוגמא לדורות, להודיע כמה החטא גורם (תענית כג רע"א). וכן בימי הורדוס שהיו עוסקין בבנין בית המקדש, והיו יורדים גשמים בלילה, והשמש באה ביום, ויצאו למלאכתן וידעו שמלאכת שמים בידיהם.

ומכאן כשעושים לשם שמים במסירות ואהבה, מקבלים משמים סייעתא דשמיא במעשיהם, ואם חס ושלום יש ביניהם מחלוקות, קנאה ושנאה ותחרות נגרם חילול השם, רחמנא ליצלן, אין ברכה ואין הצלחה, והי' ירחם.

קטז. כתב בעל הטורים (שמות כח, ז) שנעמן היה מכבד המצוות, שביקש אדמה לעשות מזבח, ובזה נתקרב תחת כנפי השכינה, ומבני בניו למדו תורה ברבים. אולם, בני עלי, חפני ופנחס היו מבזין את הכהונה לכך נענשו ונהרגו. ומובא בזוהר הקדוש (וישלה קעו). שנענשו על שראו אותם מתלהבים מהבשר המגיע להם ולא מעצם הקורבן.

קיז. אומרים חז"ל: 'כבוד תלמידך כחברך, וחברך כרבך, ומורא רבך כמורא שמים' (אבות פ"ד, מ"ב), עיין שם. ולאחר מכן לא המשיכו לדמות לכלום, שהרי פשוט הוא שכבוד שמים הוא אין סוף ברוך הוא, ויש

להתלהב רק מה' יתברך, שזה כבוד שמים. ולדבר ולשוחח תמיד על ה' יתברך הרבה יותר מכבוד רבותיו וכיוצא בהם.

והמתלהב מרבותיו יתר על המידה או שנראה לאחרים שכאילו מספר ומשבח על רבותיו יותר מכבוד שמים, הרי זה חילול ה'. ומפורש כן בגמרא (נדרים לט:) בכבודי לא מחיתם, בכבוד בשר ודם מחיתם. וכן בגמרא (קידושין לג רע"ב) שלא יהיה כבודו מרובה מכבוד שמים, עיין שם.

צא ולמד מגדולי ישראל האמיתיים שמלמדים אותנו תמיד כיצד לעבוד את ה' יתברך. וגם הסיפורים על גדולי ישראל מלמדים אותנו כיצד הם עסקו בתורה ועשו כבוד לה' יתברך, ומלמדים אותנו על כבוד ומורא שמים, ולא על עצמם כלל ועיקר.

וכך אנחנו התלמידים, כאשר רואים עלינו צניעות וענווה וכן בלבוש ללא רושם, אלא צניעות ופשטות, בזה ניכר שאדם זה הוא יהודי חרדי ששומר תורה ומצוות, ויש בזה מצווה וקידוש השם בכל רגע, וכאמור: "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (ויקרא כב, לב).

ק"ח. חז"ל אומרים 'שבח הוא לבני אהרון שיהלכו עד ארכובותיהן בדם' (זבחים לה רע"א), עיין שם. וכנראה שיש בזה כבוד שמים באמת, ואין בזה חציצה, משום שהיה זה בזמן הולכת האיברים לכבש שאין זה עבודה, עיין שם.

ורואים כאן שעושה הכהן כעין תחבולה, המצאה וטצדקי (תחבולות. רש"י ב"ק נו סע"א). להראות הרבה דם, ועבודת כהנים וכבוד שמים עולה ועולה. וכן הובא בגמרא תמיד (כח סע"ב) שברגלים משאירים אפר רב על המזבח והוא נוי למזבח, שזה מראה על ריבוי קורבנות ואין המזבח בטל, עיין שם.

ק"ט. מפורש בגמרא (יומא טט:) שחכמים ביטלו את יצר הרע של עבודה זרה, כי אין השקפה טהורה אלא השגת האמונה בשלמות, אבל יצר הרע של עריות סימו את עיניו בלבד. והרי שיש בזה כבוד שמים גדול שיודעים כמה חמור הוא להשיג שלמות האמונה בה' יתברך בלבד, ומאידיך לדעת שבעריות צריך קצת תאוה לקיים פריה ורביה.

ומפורש בזוהר הקדוש (ס"פ יתרו) לא תנאף, פסיק טעמיה, עיין שם. וכן איסור נתינת דבש בקורבנות ומנחות, שלא להתלהב מכח הדבש אלא רק

מכח הקורבן, ועם כל זה בשיירי מנחות מותר ליתן דבש (מנחות נח.), בבחינת 'וכל מעשיך יהיו לשם שמים' (אבות פ"ב מ"ב).

קכ. אביו של יחזקאל הנביא, בוזי שמו, ומשמים זיכוהו לבן זה מפני שהתבזה לכבוד התורה (כמבואר ברד"ק יחזקאל א, ג). וראה זה פלא, שרצו חז"ל לגנוז את ספר יחזקאל מכיון שהיו דבריו סותרים לדברי תורה, והתנא חנניה בן חזקיה בן גוריון שהיה גדול הדור (רמב"ם בפיהמ"ש שם) ישב בעלייה ותירץ את כל הסתירות (שבת יג:). ויתכן שזה חלק מהזכויות של בוזי הכהן, שמאחר והתבזה על דברי תורה, זכה לבן יחזקאל הנביא, וכן זכה שספר בנו קיבל כבוד גדול, ואין כבוד אלא תורה (אבות פ"ו מ"ג), ותירצו את כל הסתירות וכל הקושיות שהקשו עליו, ועד היום יש לנו את ספר הנביא יחזקאל בבית המדרש ולא בגניזה, וזאת בזכות הביזיון.

ומכאן שביזיון לכבוד התורה הוא השקעה לדורות, ובזכות שעושים כבוד לה' יתברך עם ביזיון עצמי מרויחים כפל כפליים לדורות עולם! ומכאן, כשיש מחלוקת וקם אחד ומוכן להשלים ולהתבזות כדי להרבות שלום, יש כאן השגה גדולה בכבוד שמים והשקעה גדולה של קמיע מיוחד לחיים טובים ברוחניות וגשמיות.

קכא. חז"ל אומרים על הפסוק: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כה, ח), היינו שיעשה מקדש בתוך לבו ובתוך ביתו של כל אחד ואחד (עיין יתורת משה אלשיך' פי תרומה).

בית יהודי מלא במצוות ודומה לבית המקדש. כלומר, שבמטבח ישנה הפרדה בין חלב לבשר, שדומה לקורבנות בבית המקדש. בסלון נרות שבת בדרום, שולחן שבת בצפון וסעודת שבת בקדושה, הרי זה דומה לבית המקדש, שהיה שם מנורה בדרום ושולחן לחם הפנים בצפון. וכן בחדר השינה יש טהרה וקדושה, דומה לקודש הקודשים שהיו בו שני הכרובים, ונקרא חדר המיטות (יומא נד: וספר מלכים ב' יא ועיין רש"י שם), ומכאן שהמצוות מקדשות את הבית כבית המקדש.

קכב. נאמר: "חכם לב יקח מצוות" (משלי י, ח), ויתכן להוסיף ולפרש בזה דרך בעבודת ה' יתברך שיש מצוות שאינן חייב ממש לעסוק בהן, ועם כל זה מתחבר אליהן ומקיימן באהבה כלבבו הטוב, ואשריו ואשרי חלקו.

וכגון: השכמה לנץ החמה, אמירת סליחות בחודש אלול ותיקון חצות בלילה, הרי הם דברים חיוביים וקדושים ומורידים שפע לעולם, ואשריו

מי שזוכה לכך. אבל קשה לומר על מי שלא אמר תיקון חצות שעבר עבירה, וכן אמירת סליחות בחודש אלול, שהרי יש היתר בהלכה למי שקשה לו (חזו"ע ימים נוראים עמ' ו), וכן השכמת הבוקר ותפלה בנץ החמה אינו מתאים לכל אחד, וכן לא בכוחו של כל אחד. וגדולי ישראל ובראשם רבינו הקדוש זיע"א לא היו מתפללים בנץ החמה כוותיקין. ורבינו הגרי"ש אלישיב זיע"א היה קם לפני עלות השחר כידוע ועוסק בתורה ולא היה מתפלל בנץ החמה.

והיסוד הוא שכל מצווה והנהגה טובה שאתה מתחבר ומרגיש בו עליה רוחנית אז תאמצהו אליך, ולהיפך להיפך. מפני שעבודת ה' בהנהגות מעשיות צריך להתחבר אליהן ולהנות מהן בבחינת "והיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה" (בראשית כט, כ), "באהבתו אותה" היינו את העבודה שעבד אצל לבן. ולפי פירוש זה רואים כיצד נהנה יעקב אבינו ע"ה בעבודתו.

והזוהר הקדוש (פי' ויצא קסב: בד"ה סתרי תורה) אומר עליו שהניח תפילין, על ידי שפיצל המקלות ברהטים בשקתות המים. והדברים מבהילים. ולהיפך, יתכן ויש דבר שאינו עבירה ממש, אבל נענשים עליו (עיין יעב"ץ גיטין נח.), וגדולה מידה טובה ממידת פורענות (סנהדרין ק רע"ב), אז בוודאי מתקיים בו "חכם לב יקח מצוות" (משלי י, ח), משמע שיקח מה שמתחבר אליו ויתחזק ברוחניות. בבחינת "ואנוכי וביתי נעבוד את ה'" (עיין יהושע כד, טו).

קכג. בספר ירמיהו (לה, יג-יד) מסופר על יונדב בן רכב, שהיה מזרע יתרו, וחינך את בניו וזרעו אחריו שלא לשתות יין לעולם ולא לחיות במותרות של בתים ושדות וכרמים, אלא להיות עובדי ה' בשקידה גדולה, וזכו לקבל ברכה מה' יתברך, בזה הלשון: "לא יכרת איש ליונדב בן רכב עומד לפני כל הימים" (שם, יט).

וכתבו בזה המפרשים, שבא נבוכדנאצר ולא היגלם, בא טיטוס ולא החריבם, ושמעתי שעד עצם היום הזה הם מסוגרים בארץ ישראל במקום אחד. ואין פותח להחריד אותם מפני חיות רעות שסביבותם (פירוש מהר"י קרא שם), והיו יושבין בסנהדרין ומורים בדברי תורה, ובנותיהם נשואות לכהונה, ומבני בניהם מקריבים על גבי המזבח (רד"ק שם).

ומכאן סגולה גדולה להשגות רוחניות: לכוון ולקיים את המצוות מתוך פרישות מתאוות מיותרות בעולם הזה, אשר אין בהם מצווה, וכגון פרישה מתאוות האכילה, פת ערבית, עישון סיגריות, שחוק וקלות ראש, תקשורת אסורה, הן וכיוצא בהם רחמנא ליצלן.

וכשמתכוון להתקדש ויש לו רצון גדול לכך, מקבל כוחות נפלאים מהשמים (עיין סנהדרין סה:), ואשריו ואשרי חלקו.

קכד. כתוב בשו"ע (יו"ד ס"ס רמח) הרוצה לזכות עצמו, יכוף יצרו הרע וירחיב ידו, וכל דבר שהוא עושה לשם שמים יהיה מהטוב והיפה. אם בנה בית תְּפִלָּה יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב יאכיל מהטוב ומהמתוק שבשולחנו. כיסה ערום יכסה מהיפה שבכסותו. הקדיש דבר, יקדיש מהיפה שבנכסיו. וכן הוא אומר: "כל חלב לה'" (ויקרא ג, טז), עיין שם.

ומכאן שגם מצוות שבין אדם לחברו יש לעשותן בכמות ואיכות גבוהה, ולא רק ציצית, תפילין, סוכה, לולב ונרות שבת אלא גם לגבי עזרה לנזקקים וכיוצא בזה. ויש להמליץ לחברים שמשלוח מנות בפורים, ובפרט מתנות לאביונים שיהיה בעין טובה, מהיפה, מהטוב, מהמתוק וכנ"ל.

ועל אחת כמה וכמה, כשמדובר במצוות שבין אדם למקום, כמו ניקיון בית הכנסת ובית המדרש, סידור הספרים ותיקון הכיסאות והשולחנות, וכן לכבד אברכים הלומדים תורה, שכולנו חיים בזכותם, ולהעניק להם מהטוב ביותר באוכל, בכסף, במתנות ובכבוד, שהרי הם חפצא של תורה דרופתקי דאורייתא (סנהדרין צט:), בבחינת 'התנאה לפניו במצוות' (שבת קלג:).

קכה. בעל אמונה מקדש תמיד שם שמים ומשמח את ה' יתברך. ולכן יוסף הצדיק שאמר לשר המשקים: "זכרתני וכו' והוצאתני" (בראשית מ, יד), זה פגיעה בכבוד שמים, בדרגתו הגבוהה של יוסף באמונתו ובטחונו בה' יתברך, שכאילו פרעה קובע, ולכן נענש.

וכן משה רבינו במי מריבה, שאמר: "נוציא לכם מים" (במדבר כ, י), שאמר מילה אחת לא במקום, שהרי היה לו לומר 'ה' יתברך יוציא לכם מים', ובכך היה ניכר כי כל הכבוד רק לה' יתברך.

כבוד מגיע לכל יהודי, אבל 'כל הכבוד' מגיע רק לה' יתברך, והפסוק שאומר: "יען אשר לא האמנתם בי להקדישני" (שם יב), כלומר לשמחני, לשמח את ה' יתברך במעשיו. וכידוע מהרמח"ל בספר 'מסילת ישרים' (פרק יט), שהקדוש ברוך הוא שמח בזה כשאדם מתפלל על הגלות ועל ירושלים, שבזה יהיה עילוי לכבודו יתברך.

קכו. כשיצא רבי שמעון בר יוחאי הקדוש זיע"א מהמערה בפעם השניה, נעשה רגוע ונתיישרה דעתו כאשר ראה כמה חביבים המצוות על ישראל (שבת לג:), כלומר שלא מספיק עשיית המצוות, אלא יש להרגיש עלינו גם חביבות במצוות, באהבה ושמחה והתלהבות והערכה למצוות, אף יותר מענייני העולם הזה. כגון שעושים חרס שלא לדבר בבית הכנסת, אלא לשבת באימה ויראה (באר הגולה ס"ס שלד).

ומכאן שאסור להיות זמין בטלפון אפילו ברטט, ואף שאינו מתפלל עתה כגון שהתפלל כבר, מכל מקום עצם הדבר שנמצא בבית הכנסת, יש כאן מורא מקדש וזה מחייב להיות זמין אך ורק לה' יתברך, בבחינת "אדם כי ימות באהל" (במדבר יט, יד).

וכידוע מרבינו האור לציון בספר 'זיכרון הדסה' (עמ' קא), שכתב שזמן תפילת העמידה צריך להיות לפחות שבע דקות, עיין שם. וכן אמירת שנים מקרא ואחד תרגום בכל שבוע באופן קבוע בשמחה ובהתלהבות, ובכך מראה על חביבות המצוות, ורבינו הגרי"ש אלישיב זיע"א היה לבוש בבגד עליון בעת שהיה קורא שנים מקרא ואחד תרגום.

וכן להיפך, ה' יתברך שונא עבירות, שונא זימה (סנהדרין קו). "אשר שנא ה' אלוקיך" (דברים טז, כב), ולכן אוהבים מה שאוהב ה' יתברך (אוה"ח במדבר כה, יז), וכאשר רואה השטן שישראל מחבבים את המצוות מסתתמין דבריו (ראש השנה טז רע"ב).

קכז. בגמרא (תענית ד.) שלושה שאלו שלא כהוגן, אליעזר, שאול ויפתח, עיין שם. והסיבה שהשיבו ליפתח שלא כהוגן, מפני שפגע בכבוד שמים, במה שאמר שהיוצא מביתו יהיה קורבן, והרי אם תצא בהמה טמאה, הרי אסור להקריבה. ולכן נענש גם על דיבור שכזה (יתורת משה אלשיך' פי חיי שרה).

קכח. מבואר בזוהר הקדוש (פינחס רלא.), שבראש השנה יום הדין, דנים את האדם על כבוד שמים, אם עשה כבוד לה' יתברך, וכן אם כיבד את

התורה ולומדיה, ודואג וחושש לכבוד ה' יתברך שלא יהיה בארץ חילול ה'. כי אם מרבה כבוד עצמו וממעית בכבוד שמים, הרי זה מחזק את החיצוניים. וכן כיצד נזהר באמירת ברכות והזכרת שם שמים, עיין שם.

ועוד מבואר בזוהר הקדוש (וילך רפה.) על גודל הזהירות בעניית 'אמן'. וכן יש לעורר ללבוש בגדים מיוחדים בעת התפלה (ספר 'חמדת ימים' ח"ג פ"ג). וחלק מכבוד שמים הוא להתלהב מסגולות הכתובות בתורה, בש"ס ובהלכה (עיין ספר 'אורחות אהרון' עמ' צה). ועיין במשנה (פ"ק דפרה) שלא מביאים פרה אדומה זקנה מפני הכבוד, וה' יתברך יזכנו להבין ולעשות כך לכבודו יתברך.

קכט. אהבת ישראל באמת זהו כבוד שמים, ואף על פי שיש קושי ומתח בין אדם לחבירו, וחייב לו כסף או ביזה אותו או הרגיו אותו, או שפרצופיהם ודעותיהם אינם שוות, או שהם מעדות שונות והשקפותיהם והנהגותיהם שונות, ומה שזה בונה זה סותר, מה שזה אוהב זה שונא, ומה שנראה לזה מותר לשני נראה אסור, ועוד הרבה בעיות של קנאה, תחרות ודמיונות על פלוני שהוא נגדו, הן וכיוצא בהם, עם כל זה הוא מצליח להתעלות על הכל ולזכות לאהבת ישראל באמת, וזהו כבוד שמים. ואשריו שעושה את רצון ה' יתברך באהבה.

קל. לשמור לעשות ולקיים באהבה את רמ"ח מצוות עשה שבתורה הרי זה כבוד שמים.

קלא. לשאוף ולרצות תמיד להרבות כבוד שמים עד כדי 'יהרג ואל יעבור'.

קלב. רבינו החפץ חיים זיע"א (משני"ב בביאה"ל סי' א) מביא שש מצוות תמידיות שחיובן כל רגע ורגע בחיי האדם, וכל רגע שיחשוב בהן מקיים מצוות עשה, ואין קץ למתן שכרו, והם:

א. מציאות ה' והשגחת ה'. ב. יחוד ה'. ג. יראת ה'. ד. אהבת ה'. ה. אין עוד מלבדו. ו. שמירת העיניים מעבירה כל רגע ורגע.

ועל הכל "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (ויקרא כב, לב), דהיינו לכוון לקיים מצוות עשה של קידוש ה' בכל רגע, ואם יבקשו ממנו לעבור עבירה בפהרסיא, מוכן למות ברגע זה על כל עבירות שבתורה (שו"ע יור"ד סי' קנז סע' א). ומבאר הרמב"ם (ספ"י מהלכות תשובה) שצריך להגיע לאהבת ה'

גדולה ועזה עד כדי שנפשו קשורה באהבת ה' ושוגה בה תמיד כחולה אהבה, שאין דעתו פנויה לדבר אחר כלל, ומעלה זו היא גדולה מאוד.

קלג. בעת עטיפת הטלית כל בוקר צריך לכוון לזכור כל מצוותיו לעשותם (שו"ע ס"י ח סע' ח), דהיינו לכוון בכך שמוכן לעשות מצוות ה' יתברך בשלמות, באהבה ובשמחה ומוכן למות ולא לעבור עבירה.

וכן במצוות תפילין על היד כנגד הלב ועל הראש כנגד המח, לזכור את מצוות האמונה שיש בורא לעולם, והוא הכח הגדול למעלה ולמטה, ומשעבד כל כולו לכבוד ה' יתברך ומוכן למות ולא לעבור עבירה.

קלד. ראש יהודי תורני חושב תמיד על ה' יתברך, על שש המצוות התדיריות וקידוש ה' תמיד ומוכן למות כל רגע ורגע אך ורק לכבוד ה' יתברך, לא בשביל מלחמה, שטחים וכוחניות אלא רק לכבוד ה' יתברך, לקיים כל מצוותיו, וכמו שכתוב בתהלים (מד, כג) "כי עליך הורגנו כל היום, נחשבנו כצאן טבחה", ועל ידי כך בכל רגע מתברך מהשמים.

פנינים בעבודת ה' יתברך המובאים בספר 'ויצא יצחק לשוח' של הגה"צ הרב דוב קוק שליט"א:

א. נשימה בלי הללויה, זה נשימה לא טובה.

ב. עיקר השמחה הוא שקיבל היום מה' יתברך יצר הטוב לקיים את מצוותיו.

ג. רוחניות אין סוף ודרגה נוספת שעדיין חסר זה בבחינת עצלות.

ד. כמו שהגוף סוחב את הבגדים, כך הנשמה סוחבת את הגוף.

ה. כמו שאומר 'תודה' לחברו על כוס קפה באופן טבעי, כך יש להודות לה' יתברך על שעושה ומכין ונותן לנו צרכינו כל רגע ורגע, ואם כן איך יתכן לומר ברכת 'שהכל' בלי כוונה?!

ו. להגיע לחתונה מוקדם בזמן זה נקרא לכבד, כך להיות מעשרה ראשונים בבית הכנסת הוא בכלל כבוד לה' יתברך.

ז. שתיקה זה כבוד, דיבור זה שוק.

ח. כשקורא עשר זכירות, יש להרגיש כאילו זה ממש עכשיו, ולכוון להתעלות בזיכרון זה.

ט. 'לזכור' פירושו להזכיר לעצמך פרטי פרטים בזיכרון זה.

י. מה שנאמר בתורה (שמות יז, ח) "ויבוא עמלק" הוא בכל יום, שהוא עמלק של "רפו ידיהם", והראיה שאין השם שלם עד היום, ולכן אסור להגות הוי"ה.

יא. מפרשת המן למדים שצריך להרגיש בכל יום שהי' יתברך מאכיל אותי לתוך הפה.

יב. יש להרגיש שייכות להר סיני בכל יום, בבחינת 'פרחה נשמתם' (שמות רבה פרשה כט, סי' ז), וזה קבלת התורה. וכשרואים ספר תורה ההרגשה צריכה להיות משהו על משהו מקבלת התורה. "נעשה ונשמע" (שמות כד, ז) זה כל יום מחדש תורה זה רצון ה' יתברך.

יג. מתמיד, זה מי שלומד תמיד ומפסיק לפי הצורך, ולא להיפך.

יד. חיוב מיתה בידי שמים, כלומר כמו מת מהמצוות בעניינים שמימיים כמו תא בגוף שהוא מת.

טו. מי שמרגיש כל יום קבלת התורה מחדש, יש לו תורה.

טז. המשבר כלים בחמתו כעובד עבודה זרה (שבת קה:), לאו דווקא, אלא כל פעולה ופעולה רחמנא ליצלן.

פרק י"א - מחיה וכלכלה

בו יבואר, היאך יתנהג האדם במשאו ומתנו ובכלכלת ביתו בדרך האמונה כרצון ה' יתברך

א. ההשתדלות אינה עיקר, אלא רק בכדי שלא יראה הדבר כנס, וכאשר השתדל לפי דרגתו מעט או הרבה, הרי זה מספיק. ולכן בעל אמונה שהשתדל באיזה עניין, ויש לו עתה ספק אם צריך להשתדל יותר או לא, שב ואל תעשה עדיף, וספק השתדלות לקולא.

ויש לדעת שההשתדלות ההכרחית והמותרת תלויה ועומדת בדרגת האמונה בה נמצא אותו אדם. ומכל מקום, להשתמש בכוחניות כדי להשיג את חפצו הוא דבר קשה ואינו רצוי, ויתכן שעדיף לוותר עליו, והנדחה מפני השעה שעה עומדת לו (ברכות סד).

אולם, כל זה הוא בשאר דברים, אבל לעניין חן וכבוד אין צורך להשתדל כלל ועיקר, שהרי עינינו הרואות שיש אדם המשתדל לקבל כבוד, ולשם כך מתלבש בבגדי פאר ומתבשם במור ואהליות וכל ראשי בשמים, ובכל זאת אין לו לא חן ולא כבוד והציבור אינם אוהבים אותו. ומאידך, יש אדם שמתנהג בהכנעה ובשפלות ובכבוד לכולם ובורח מן הכבוד, וה' נותן לו את הכבוד כפי הראוי לו, 'ואין כבוד אלא תורה' (אבות פ"ו מ"ג).

שאלה: כאשר מסתפק האדם אם צריך להוסיף בהשתדלות או לא, כיצד ינהג, לחומרא או לקולא?

תשובה: ההשתדלות אינה העיקר, ואף על פי שמוכרחת אינה מועילה. וכלשון הרמב"ן (בראשית לו, טו ד"ה וימצאהו) 'הגזירה אמת והחריצות שקר'. ומה שעושים ההשתדלות הוא כדי למעט העניין שלא יראה כנס, וכשעשה קצת השתדלות הרי זה מספיק. וכמובן שזה תלוי בדרגה של אותו בעל אמונה. ורבינו הבעל שם טוב הקדוש זיע"א, השתדלותו היתה לדפוק בחלונו של העשיר וללכת מבלי להמתין, פלא פלאים.

ובעל אמונה שהשתדל בעניין, ויש לו ספק אם צריך להוסיף בהשתדלות או לא, שב ואל תעשה עדיף, וספק השתדלות לקולא, ויתאמץ עוד באמונה בה' יתברך שהוא הכל יכול, ושלוש על ישראל.

שאלה: כתוב: "חן וכבוד יתן ה'" (תהלים פד, יב), ולכאורה מה החידוש ב"חן וכבוד", הרי ה' יתברך נותן הכל!?

תשובה: החידוש בזה, שאף על פי שעל האדם להשתדל לפי כוחו ודרגתו בבטחונו בה' יתברך, מכל מקום לעניין חן וכבוד, אין צורך בשום השתדלות כלל ועיקר, שהרי יש אדם שמתלבש בלבוש מכובד ומפואר מאוד עם מור ואהליות וראשי בשמים, ובכל זאת הציבור לא אוהבים אותו, משום שאין לו חן ואין לו כבוד. ואילו מי שמכבד את ה' יתברך ומרבה תמיד כבוד שמים, דואגים בשמים שיגיע לו הכבוד הראוי והנכון, והבורח מהכבוד הכבוד רודף אחריו (עירובין יג:).

וגם בביתו של האדם, מצווה להתנהג בהכנעה, בשפלות ובכבוד למשפחה, וכמבואר בתנא דבי אליהו (אליהו זוטא פרשה ד) וזה לשונו: שנו חכמים, הוי עלוב לכל אדם, ולאנשי ביתך יותר מלכל העם וכו' (ועיין בגמרא סנהדרין יד. ובמסכת כלה רבתי תחילת פ"ה ותחילת פ"ז, ומסכת דרך ארץ זוטא פ"ג, ע"ש).

ומי שמתגאה, גם אנשי ביתו לא סובלים אותו (סוטה מז:), והמבקש כבוד הוא חולה בנפשו, והשונא כבוד חיצוני הוא בריא בנפשו וזוכה לתורה, 'ואין כבוד אלא תורה' (אבות פ"ו מ"ג). והלוואי שזוכה לכך, וצריך להתפלל על כך הרבה מאוד, שאמונה ותפלה הם תאומי צביה.

שאלה: כאשר רואים אדם העושה מרפקים ועל ידי כך מצליח להשיג את דרישותיו, האם אינו נוגד את האמונה?! ומה ההבדל למעשה בין ההשתדלות המוכרחת והמותרת לבין ההשתדלות המיותרת?

תשובה: כוחניות זה דבר קשה, וכמות ההשתדלות המוכרחת והמותרת תלויה ועומדת בדרגת האמונה בה נמצא האדם. ובאופן שרואה כי בשביל לקבל תפקיד מסוים שיש בו שררה, כסף, ופרסום, עליו להפעיל השתדלות יתירה, יתכן שעדיף לוותר על כך, ובמקום זה יזכה לשלום בית עם אשתו ובניו יהיו מוצלחים להפליא.

ובזמנו אמר רבינו הרא"ם שך זיע"א (מכתבים ומאמרים) על 'מבצע יהונתן' הידוע, שאם מבצע זה היה נוגד לדעת התורה, והיה אסור לחלץ יהודים באוגנדה, אפילו שעשו והצליחו, אין כאן באמת הצלחה, משום שכוחניות זה לא הצלחה, ורק בגלל שגדולי ישראל בירכו והמליצו, היה הצלחה בדבר (ועיין יבי"א ח"י עמ' תעא).

וכידוע מהאבן עזרא (במדבר יד, מא) כי העברת פי ה' אין בה הצלחה, עיין שם. ובגמרא (עירובין יג:) הנדחה מפני השעה, שעה עומדת לו. ופירש רש"י לאחר זמן עתידה לעמוד לו שעה מוצלחת, עיין שם, וכשיש ספק, צריך בוודאי דעת תורה כיצד להתנהג, ולה' הישועה.

ב. אפשר לאדם להתפלל לזכות לבן זכר שגם זה בידי שמים. וכל הפעולות שעושים על מנת לזכות לבן זכר הינם בגדר השתדלות בלבד, ורק על ידי תפלה מעומק הלב קובעים בשמים שההשתדלות תועיל.

ומכאן שאם בני הזוג רוצים לעשות טיפול לפוריות כדי לזכות לבן זכר, כאשר יש להם רק בנות, וכן להיפך, לאור האמור עדיף להתנהג כרגיל, ולהשאיר את המלאכה למלאך הממונה על כך, והעיקר להרבות בתפלה תמיד.

שאלה: מובא בגמרא (נדה טז:) שמלאך הממונה על ההריון, 'לילה' שמו, ונוטל כל טיפה ומעמידה לפני הקדוש ברוך הוא, ואומר לפניו, טיפה זו מה תהא עליה, גיבור או חלש וכו' עיין שם. ואילו 'זכר או נקבה' אינו אומר. האם עניין זה תלוי באדם, שהרי אמרו (שם לא.) אישה מזרעת תחילה יולדת זכר וכו' או שמא גם זה בידי שמים?

תשובה: מובא בגמרא (ברכות ס.) שמועילה תְּפִלָּה לבן זכר באופן שהזריעו שניהם בבת אחת, וכן משמע מפירוש רש"י, עיין שם. ועל כל פנים צריך תמיד להתפלל לה' יתברך, בתמימות ובשלימות ובכוונה, לזכות לבנים ובנות זרע קודש של קיימא ולחנכם לתורה ויראה.

ובזוהר הקדוש (פ' תזריע מב:) אמרו שהקדוש ברוך הוא גוזר על הטיפה אם תהיה זכר או נקבה (כמבואר במדרש תנחומא פ' פקודי, אות ג). וגם הקשו שם היאך קאמר אישה מזרעת תחילה יולדת זכר וכו'? ותירץ רבי יוסי, שה' יתברך מבחין בין טיפה של זכר לטיפה של נקבה, ולכן הוא יתברך גוזר על טיפה זו אם זכר וכו', עיין שם. ונראה שהכוונה בזה, כי לא מחמת מי שהזריע תחילה נעשה הדבר, אלא להיפך, ה' יתברך מבחין בחכמתו האין סופית מה מתאים לאותה טיפה, וכאשר גוזר זכר ממילא משפיע בטבע שהאישה תזריע תחילה, ונמצא שהכל מתחיל מלמעלה.

ונכון שצריך לעשות פעולה חיזונית, וכגון מה שאמרו שמהין את עצמן וכו' (נדה לא רע"ב), אך עדיין זה לא מתחיל מהבעל ואשתו, אלא מחכמתו יתברך, והגזירה משמים קובעת בטבע מי יזריע קודם, והבן.

ומה שהבאנו בתחילת התשובה מהגמרא שהתְּפִלָּה מועילה להיות הטיפה זכר רק עד ארבעים יום, ורק באופן ששניהם הזריעו בבת אחת, הא בלאו הכי הרי זה תפילת שוא (ברכות ס.), ומסתברא שהש"ס מודה לזוהר הקדוש, שהמתפלל ומכוון לכך יכול בתפילתו לגרום את ההזרעה הנכונה. ואולי זה גם תירוץ הש"ס 'בבת אחת', כלומר על ידי הַתְּפִלָּה, אין ההשפעה של האיש והאישה, אלא הַתְּפִלָּה עושה הכל לחיים טובים (ועי' מתוק מדבש על הזוהר שם שפירש אחרת).

ויתכן מה שכתוב בגמרא (שם) שמהין את עצמן, זה בבחינת השתדלות בלבד, וכאשר מתפלל תועיל ההשתדלות, וכמבואר בגמרא (נדה עא.) דהא בלא הא לא סגי, עיין שם, והעיקר הוא הַתְּפִלָּה ולבקש רחמים, ומעט השתדלות שמהין את עצמן, ולה' הישועה.

ועל נמרוד הרשע כתוב בתורה: "הוא היה גיבור ציד לפני ה'" (בראשית י, ט), וידוע מה פירש רש"י במילים "לפני ה'". ורבינו המהרש"א (סוף מכות) ביאר שבזמן יצירתו של נמרוד, המלאך הביא את הטיפה לפני ה', ומאז נגזר עליו להיות גיבור ציד, עיין שם.

ומכאן שהעיקר הוא הגזרה משמים, מבלי קשר להזרעה, וכן יש לומר שמכח הגזרה, ממילא נעשה משמים שהאישה תזריע תחילה, והבן. ומכאן שכאשר בשמים רוצים לגזור אם יהיה בן או בת, גיבור או חלש, חכם או טיפש, זה כבר נגזר ונחתם בשמים, ואנחנו, על ידי הַתְּפִלָּה בכוונה מעומק הלב, קובעים גם את ההזרעה, וכדברי הזוהר הקדוש הנ"ל.

ולהנזכר לעיל יתכן להוסיף, שכאשר רוצים לעשות טיפול לפוריות כשיש בנים ורוצים בת או להיפך, עדיף להתנהג כרגיל, ולהשאיר את המלאכה למלאך הממונה על כך, והעיקר להתפלל. ורואים בגמרא (נדה עא.) שאפילו לקדש את עצמו בשעת

תשמיש ולזכות על ידי כך לבנים זכרים, הרבה עשו כן ולא הועיל כלום, אלא יבקש רחמים ממי שהבנים שלו, עיין שם, והדברים נוראים ומדברים בעד עצמם.

ג. אדם שמצבו הכלכלי אינו מאפשר לו לקנות ביוקר, ורוצה לקנות בשוק ששם המחירים מוזלים, רשאי לעשות כן, ואין זה נוגד את האמונה ואף על פי שהכל קצוב מראש השנה עד ראש השנה, אולם יתכן שבשמים לא קצבו לו בשפע גדול.

והן אמת, שההוצאות לשבת קודש אינם בכלל התקציב השנתי, ומשום כך מותר להרבות בהוצאות לשבת קודש ולקנות בריווח, מכל מקום זהו דווקא למי שמענג את השבת באמת ומנצל כל רגע ללימוד תורה, לשירה ולשמחה. ולא דומה מי שמכבד את השבת למי שמכבד את עצמו ותאוות גופו.

שאלה: כאשר חפץ האדם לקנות בשוק במחירים זולים, האם הוא נגד האמונה, שהרי הכל קצוב מראש השנה ועד ראש השנה (ביצה טז)?

תשובה: לא, אין זה נגד האמונה, כי יתכן שלא קצבו לו קניות בשפע גדול, ולקנות בשוק במחיר זול מתאים עבורו. ואף אם אינו רוצה לקנות בשוק משום שחפץ לשמור את עיניו ומאמין בה' יתברך, עם כל זה, אם מצבו הכלכלי קשה ולא מסתדר, כנראה שבשמים דורשים ממנו לקנות בשוק במחיר זול בדווקא, ואין לו רשות לקנות ולהרבות כי יתכן שלא קצבו לו (משני"ב סי' רמב ס"ק ד).

הן אמת, שלכבוד 'שבת קודש' מותר לקנות ולהרבות, כי זה לא בתקציב השנתי מראש השנה עד ראש השנה. אמנם, יתכן שאינו מותר אלא באופן שבאמת מענג את השבת ומנצל כל רגע לתורה לשירה ולשמחה ולעונג שבת אמיתי, ויש הבדל גדול בין המכבד את השבת לבין המכבד את עצמו ותאוות גופו (ועיין יבי"א ח"ו עמ' שכח).

ומה שכתוב באיגרת רבינו הגר"א זיע"א שלא לצמצם כלל להוצאות שבת קודש, הוא דווקא לזהיר באמת בכבוד השבת, שלא מדבר כלל בדברי חול ועוסק בתורה ויודע שקדושת השבת גדולה מאוד, עיין שם. וכפי גודל הזהירות והשמחה במצווה, כך גודל השפע מה' יתברך.

גם מוכח בגמרא (בי"מ ס.) שמותר לבעלי חנויות וסוחרים לעשות מבצעים ופרסומים ומחירי שוק זולים כדי למכור ולמשוך קונים אליהם, וזו השתדלות מעשית שכולם מרוויחים ונהנים ממנה.

ד. מותר לאדם לעשות ביטוח חיים ורפואה משלימה, והוא הדין לחסוך כסף לילדיו הקטנים בכדי שיוכל לסייע להם כשיגיעו לפרקם, ולכן מי שמרגיש צורך בכך וזה מרגיע אותו, כדאי שיעשה כן ואין זה נוגד את האמונה.

שאלה: האם לעשות ביטוח חיים ורפואה משלימה זה נגד האמונה? והאם מתאים לבעל אמונה לחסוך כסף לילדיו הקטנים לעת חתונתם?

תשובה: לעשות ביטוח חיים ורפואה משלימה, אין זה נגד האמונה, וזה דרגות של ביטחון בה' יתברך, ומי שמרגיש צורך לעשות כן וזה מרגיע אותו, כדאי שיעשה כן. ורבינו הגדול זיע"א (יחו"ד ח"ג סימן פה) פסק שמותר לעשות ביטוח חיים, ובעצם זה חסכון לעוד שנים כפי המצב של המשפחה.

ואף על פי שבגמרא (גיטין מז.) כתוב על חז"ל הקדושים שלא רצו להשאיר כלום לאחר מיתתם, מכל מקום בזה הזמן לעשות כפי הצורך והתועלת ומה שעוזר לעבוד את ה' יתברך, ראוי לעשות כן.

ומפורש בגמרא (כתובות נב.): שיש להלביש ולכסות ולתת נידוניה מתאימה לבנות, 'כדי שיקפצו עליהם'. ובוודאי שצריך לחסוך כדי לתת לבני הזוג, ומפורש בגמרא על שטרי פסיקתא, כמה אתה נותן לבנך כך וכך, כמה אתה נותן לבתך כך וכך וכו' (כתובות קב.), עיין שם.

ה. אף על פי שיש מצווה להשתדל לאכול מאכלים בריאים, ולהתרחק ממאכלים המזיקים לגוף, מכל מקום יש לדעת שכח וגבורת הגוף הינו רק בידי ה' יתברך, ואפילו אם יאכל אדם זרעונים כל חייו, אם רצון ה' לעשותו בריא וחזק, יחיה שנים רבות עד זיקנה ושיבה.

שאלה: כתוב בגמרא (שבת עז.): שלושה נוסף להם גבורה שמזדקנים, ואלו הם: דג, נחש וחזיר. ומה העניין בכך?

תשובה: שלושה אלה אין להם אוכל מסודר: הדג במים ואין לו שם הרבה מה לאכול, וחלק ממזונו הוא שורשי עשבים הגדלים בקרקע, וגדול אוכל את הקטן (רש"י ביצה כג.).

וכן נחש, לחמו תמיד עפר, ופחדן מאוד, ואינו תוקף אלא מתוך פחד כידוע (ותכונה זו מצויה ביצר הרע, והבן), וקשה לו ההליכה (שבת קי.), ואפילו אוכל כל מעדני עולם טועם בהם טעם עפר (יומא עה.).

וכן החזיר, אשר מצוי באשפה, וכמו שאמר רב פפא 'היינו דאמרי אינשי תלה ליה קורא לדבר אחר ואיהו דידיה עביד' (ברכות מג:), ופירש רש"י קורא רך הגדל בדקל תלה אותו לחזיר לאוכלו, דהיינו אף אם תביא לו דבר הנקי, אף על פי כן הוא יגלגלנו לאשפה ויאכלנו שם, שזו אומנותו, ואף על פי כן ככל שמזדקנים נתוספת בהם גבורה, ללמדנו שה' יתברך קובע כוחם וגבורתם של הבריות, ולא המאכל אשר הם ניזונים ממנו.

וכן הזרעונים שאכלו דניאל וחבריו, ואף על פי כן היה מראהם טוב כבריאי בשר, אף יותר מכל הילדים האוכלים בשר (דניאל א, טו), ומכאן שהאוכל לא קובע, ומפורש בפסוק: "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם" (דברים ח, ג).

1. אין הציווי של התורה (דברים ד, טו) "ונשמרתם מאד לנפשותיכם" סותר את האמונה שהכל משמים, שהרי ה' יתברך הנהיג בעולמו שהכל יתנהל על פי הטבע ולא בדרך נס. ולכן בא הציווי "ונשמרתם", להורות לנו שחובה על כל אדם להתנהג בדרך הטבע, ולהישמר מכל נזק העלול לבוא עליו על פי הטבע, ואין לו להתרשל בזה חס ושלום ולסמוך על הנס, שהרי לא תמיד הוא ראוי לנס.

ומכאן, שיש לשמור על בריאותנו ולהיזהר מלאכול כל מיני מאכלים שאינם בריאים, ואף על פי שהם ערבים לחיך. ועל ידי זה יהיה גופו בריא וחזק לעבוד את ה' יתברך, ומקיים בעצמו 'נשמה בריאה בגוף בריא'.

ולא נבראו מאכלים אלו אלא להתענג מהם בשבתות, ימים טובים ושמחות, אולם בדרך כלל אסור להתפנק במאכלים המזיקים, והבן.

שאלה: מדוע נצטוונו בתורה (דברים ד, טו) "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", והרי הכל מהשמים, ומה כוללת מצווה זו?

תשובה: הקדוש ברוך הוא חפץ שעולמו יתנהל על פי הטבע שקבע בו, ורמזו בכך כי 'הטבע' בגימטריא 'אלקים'. ולדוגמא: אדם שאוכל דבר המזיק על פי הטבע, ולא ניזוק מכך, נמצא שנהגו עימו מעל הטבע דהיינו בדרך נס, ומכיון שלא תמיד אנו ראויים לכך ובשביל נס צריכים זכויות, ובפרט בשעת הסכנה שהשטן מקטרג, לכן ציוותה התורה: "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", כלומר שמור על עצמך שלא יצטרכו משמים לעשות לך נס, שמא לא תהיה ראוי לכך ותינזק.

ואף אם עשו לו נס, מכל מקום מנקים לו מזכויותיו, כמובא במסכת שבת (לב.), ולכן כל אדם צריך ליתן את דעתו בכך, ומכאן שיש לבדוק את בלוני הגז, את שקע החשמל וסורג החלון וכיוצא בזה, שהכל תקין היטב. ומה שלא תלוי בידי אדם, נסמוך בזה על ה' יתברך.

וגם כאשר שומר ומשתדל ומצליח, חייב לחשוב שה' יתברך שומר עליו, ולא שהוא שמר והצליח, כלומר גם לאחר ההשתדלות, צריך לחוש שהכל מה' יתברך ולהודות לו על הכל.

מצוות "ונשמרתם מאד לנפשותיכם" הוא כולל בגוף, בנפש ובנשמה:

בגוף, שנשמר לאכול ולשתות בזמן, ולאכול דברים המזינים ומועילים ולא סתם דברים הטעימים ומזיקים לגוף.

בנפש, יזהר ממדות רעות, כעס, קנאה, גאווה, מחלוקת, וכן ביעשה טוב' כגון אהבה ואחווה, שלום בית, עין טובה וכיוצא בזה. ומי שזכה לכך הוא בריא בנפש, ואשריו.

בנשמה, לשמור על הקדושה, להיות תמיד בחברה טובה, ולפחד תמיד מעבירות, שמא יגרום החטא, ובזה יהיו כל ימיו באמונה, בתשובה, בהכנעה ובפחד חיובי לפני ה' יתברך.

ומרן רבינו הגדול זיע"א המליץ שלא לטוס במטוס כשאין צורך, כטיסה בשמי הארץ וכיוצא בזה, ומאידך כשיש צורך כגון למטרת עבודה או תורה, חייב לטוס, אלא יקדים להתפלל כפי העניין, ולה' הישועה (עיין חזו"ע ברכות עמ' שעא).

וידוע מרבינו הסטייפלר זיע"א שאמר שלא כדאי ללמוד סתם נהיגה למי שלא צריך, כי מכונית זה כמו אקדח טעון, רחמנא ליצלן. ועל אחת כמה וכמה לנשים שיש בזה בעיה בצניעות, וכידוע מרבינו בעל שבט הלוי זיע"א שתמיד היה מעורר על כך, ואומר שכיום יש הרבה תאונות דרכים, מפני שהנשים נוהגות בכבישים (עיין שבט הלוי ח"ד סימן א).

שאלה: מדוע ברא ה' יתברך מאכלים ערבים לחיך אף על פי שאינם בריאים?

תשובה: כל הבריאה כולה לא נבראה אלא לכבוד ה' יתברך (אבות פ"ו מ"א). ולכן, יש להיזהר שלא לקלקל את בריאותנו כיוון שעל ידי זה לא נוכל לעבוד את ה' יתברך (רמב"ם הלכות דעות פ"ד ה"א). וכמו שבעלי חיים הטמאים לא נבראו לצורך אכילתנו, אלא בשביל גויי הארץ, כך להבדיל, לא נבראו המאכלים הערבים לחיך אלא לאכול מהם בשבתות, שמחות וכיוצא בזה, שיש לנו רשות להתענג בכך, וכמו שכתב המהרש"א (כתובות סז: ע"ש).

אבל בדרך כלל, אסור לאדם לענג עצמו במאכלים אלו, כיוון שהדבר מזיק לבריאותו, והפסוק מלמדנו להועיל: "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" (דברים ד, טו), כלומר אכול את המועיל והבריא המחזק את הגוף ולא את הערב לחיך.

והשומר על עצמו מלמטה, עוזרים לו מלמעלה, ומקיים בעצמו 'נשמה בריאה בגוף בריא'. ובוזה מקיים עוד מצווה באכילתו, בבחינת 'בריאות גופו'. וכמו שיש מצוות עשה מהתורה של אהבת ה' יתברך, כך יש מצווה לאהוב עצמו (ועיין בספר הנהגות אהבת ישראל כלל ב באורך).

וכידוע מהרמב"ם (הלכות דעות פ"ד ה"ב) הממלא כרסו הוא בסכנת חיים, והאוכל כפי צורך גופו בלבד, יהיה בריא וחזק לאורך ימים טובים (ועיין מדרש רבה ויקרא פרשה לד אות ג, ועל"ה עמ' רכה).

ז. בכל העניינים הקשורים לגשמיות די במעט השתדלות, ואת כל השאר ה' יתברך משלים. ולכן, במידה מסוימת ניתן להאמין לאנשים בזה ואין צורך לחשוש יתר על המידה.

אולם, ברוחניות אסור בשום אופן להאמין לאנשים, וצריך תמיד לבדוק ולהיזהר, ולהתפלל לה' יתברך שלא תצא תקלה מתחת ידינו לעולם. ומכל מקום גם ברוחניות אין להיזהר יותר מדי עד כדי פחד שמא לא יעשה כראוי, ועל זה כבר אמרו רבותינו: 'מן הזהירות, שלא תרבה להיזהר'.

שאלה: כתוב בתורה על אליעזר עבד אברהם: "המושל בכל אשר לוי" (בראשית כד, ב). מה למדים מכאן לעניין האמונה?

תשובה: למדו מכאן שכל צרכי הבית במה שקשור לגשמיות הפקיד אברהם ביד אליעזר שהיה איש נאמן, ולא השביעו על נאמנות זאת כי בגשמיות מספיק השתדלות, והשלמות בידי ה' יתברך. מה שאין כן במה שקשור לרוחניות, אסור להאמין לאנשים, ואפילו נאמנים כאליעזר שהיה 'נאמן ביתו בכל אשר לוי', אלא צריך לחשוש, ולכן השביעו אברהם אבינו ע"ה. וכן יעקב אבינו ע"ה השביע את יוסף כמבואר בפרשת ויחי (בראשית מז, כח-לא).

נמצאנו למדים, שבגשמיות יש להישאר אדיש, עדין, לא מפחד, לא במתח, ומיושב בדעתו, שלא תהיה סיבה להפריע לו בעבודת ה', כי אחרי הכל, הכל קצוב משמים, הבונה והסותר, הזכות והחובה בבנק [פלוס ומינוס בלע"ז], העושר והכבוד. אין שום כח בעולם שיכול לקחת ממנו מה שקצב לו ה' יתברך, והפסוק צועק: "וברכך ה' אלוקיך בכל אשר תעשה" (דברים טו, יח), כלומר תעשה השתדלות, והשאר תשאיר לה' יתברך.

אבל ברוחניות יש לחשוש ולהיזהר, ויעשה ככל שביכולתו שיתקיים הדבר, ותמיד יתפלל לה' יתברך. ומכאן שבזמן התפלה חבל להרהר בעניינים גשמיים, שמספיק

בהם רק מעט השתדלות וההמשך קצוב משמים, אלא לחשוב אך ורק על התפלה, על פירוש המילים, ויתפלל ביראה מילה במילה לפני ה' יתברך.

וכדאי לנהוג מידי פעם 'רגע של אמונה', כלומר בלי שיעשה השתדלות כלל, ויהיה ממש בשלמות לפני ה' יתברך. וכשזה רגע אחד זה לא קשה, שעצם המחשבה זה כבוד שמים, כמו להיות רגע 'בבא סאלי', וכן להיות רגע בשלמות האמונה בלי השתדלות כלל וההצלחה בדרך. וקובץ על יד, כלומר מעט מעט, ירבה.

שאלה: כאשר רצה יעקב אבינו ע"ה להתברך מאביו יצחק, עשה השתדלות להידמות לעשיו בגופו שנאמר: "והידיים ידי עשיו" (בראשית כז, כב), ומדוע אם כן לא עשה השתדלות להידמות גם לקולו של עשיו?

תשובה: עיין רמב"ן מה שכתב בזה (שם יב). אולם, יתכן לתרץ תירוץ של אמונה בשלמות. והוא, שיעקב אבינו ע"ה מעצמו לא היה עושה שום השתדלות, אלא בטח בה' בשלמות, ולא עשה אלא כפי בקשת אמו שילבש לבוש של עשיו ויקח תבשילים שהכינה היא, ומאחר שלא ביקשה ממנו לשנות את קולו, לא טרח לשנות ולא השתדל בדבר שהוא שקר ולא נתבקש לעשותו, ובטח בה' יתברך המסדר את הכל, שיסדר גם את ענייני הקול. ובאמת כך היה, יצחק שומע את קולו של יעקב ואף אומר שזה קול יעקב, ועם כל זה מברך. והוא שעשה יעקב השתדלות שנתבקש מלמטה, ומשמים סידרו את הכל.

ומכאן, כל דבר שהוא לא נגד דעת תורה ולא נגד ההלכה, ניתן לנסות לעשותו, וזה השתדלות בסיסית, כגון להרגיע את המשפחה או את העסקנים, החברים וכיוצא בזה. אתה תעשה השתדלות וההצלחה בידי ה' יתברך.

גם לרבות שלומדים מכאן, שבעל אמונה לא מסביר כל מה שקורה לפי השכל, אלא לפי האמונה שזה רצון ה' יתברך וזה גזירה משמים, וכגון עיכוב בנישואין זה לא בגלל שהוא כהן, או שהוא מוגבל כגון שמגמגם, או בגלל ההשכלה או מצבו המשפחתי, כל זה על פי השכל, וכל הסיבות האלה הם באמת אמצעי לקיים את רצון ה' יתברך, והכל משמים בבחינת "אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה), אין עוד סיבות, זה גזירה משמים, וצריך להתמתין בסבלנות, ובינתיים להודות לה' על הכל, על העיכובים והמחסומים הבעיות והקשיים שבדרך.

ח. גם חכם גדול עלול ללקות בחולי הנפש. חכם שמחפש כבוד, פרסום, הנאות, תאוות גופניות וכל כיוצא בזה, עלול להגיע לחולי גדול הנקרא 'בעל נפש רחבה', ונופל ברשת הגאווה עד שנהיה לבעל גאווה, וסופו שיגיע לטמטום הלב חס ושלום.

אולם, אדם הבריא בנפשו מסתפק במה שיש לו וקונה כפי הצורך ואפילו מ'יד שניה', ונמנע מהלוואות מיותרות שהן היסוד לקלקול הבית, להימנעות מפריה ורביה ומלהקים בית מלא ברכת ה'.

ומי שאין לו רצונות ועוצם עיניו מענייני העולם הזה, הוא השלם והשמח יותר בעבודת ה'.

שאלה: האם יש תרופה מועילה לחולי הנפש על פי תורתנו הקדושה?

תשובה: כמובן, להיות בעל אמונה, שהרי חולי הנפש יכול להיות גם לאדם חכם אך יש לו שגעונות, כמו אחד שמחפש כבוד, פרסום, הנאות, תאוות גופניות, רוצה בית גדול, ריהוט מיוחד. ולפעמים מגיע לחולי גדול עד שנקרא בעל נפש רחבה לשלילה, כמו בעל גאווה, בעל לשון הרע, כלומר אדון לחולי הנפש הזה, בגלל תאוות ורצונות שחושק בהם (ועיין משלי כג, ב בפ"י רש"י, רלב"ג, ומלבי"ם), ועל ידי זה מגיע לטמטום הלב ונעשה חולה (רש"י סנהדרין עה.). לדוגמא, קורח ביקש כהונה ויצא נגד משה רבינו, המרגלים פחדו על כבודם ודיברו נגד ארץ ישראל (מסילת ישרים פי"א).

ובזמנינו, כל פרסום בחוצות גורם לרצונות בנפש, ועל ידי זה מגיע האדם לעיצבון, דיכאון ויאוש, רחמנא ליצלן, ונעשה ממש חולה פנימי קשה. אדם הבריא בנפשו, מסתפק במה שיש לו וקונה רק כפי הצורך, ואפילו מוצרים מ'יד שניה', ונמנע מהלוואות שזה היסוד לקלקול הבית ולהימנעות מפריה ורביה ומלהקים בית עם ברכת ה'.

כשיש אמונה אין רצונות, כי מאמין שהכל משמים ומתמודד תמיד, אין רצון ואין צער, אין תשוקה ואין כאב לב (עיין רש"י ברכות לב: ד"ה ומעיין בה), אין אשליה ואין אכזבה (עיין מלכים ב ד, כח). המוותר על הרצונות, הוא רגוע, העוצם עיניו מלהביט בעולם הוא שמח, וכשלא תרצה, תהיה שלם יותר. וכמובן שבעל אמונה מתקדם ומתגבר על הכל לאט לאט: על הכעס, הקנאה והגאווה (מסילת ישרים פי"א). ועיין עוד בספר הנפלא 'דע את עצמך' לבעל הספרים היקרים והנפלאים 'בלבבי משכן אבנה'.

ט. לעולם ידאג האדם לעצמו ולמשפחתו, ולכן כאשר צריך אדם עזרה ותמיכה מאחרים, וכן כאשר צריך טיפול נפשי על ידי תרופות או עצות, אין לו להתבייש בזה חס ושלום אלא אדרבה יהיה בבחינת 'הוי עז כנמר במצוותי ויבקש עזרה כפי הצורך. והיחיד שצריך להתבייש הוא זה העושה עבירות וממרה את פי ה'!

שאלה: הזקוק לתמיכה ועצה כספית, נפשית וגופנית, באיזה דרך יצא מן המיצר?

תשובה: היסוד הוא, כמו שיש לפחד רק מעבירות ולא מחלומות רעים, אלא להתפלל ולתרום לצדקה ונהפוך הוא לטובה, כך יש להתבייש רק מעבירות בלבד ולא משום דבר אחר בעולם. ומה שאתה איך שאתה, ספרדי, אשכנזי, פרסי, מרוקאי וכו', וכן בהיר, כהה, רזה, מלא, וכן עשיר, עני, מסודר ומבוסס או להיפך הכל רצון ה' יתברך לטובתך, ואין לכעוס ואין לקנאות ולא להיכנס לדכאון ולא כלום, והכל משמים לטובה.

ולכן, תדאג לעצמך ולמשפחתך ותבקש עזרה כפי הצורך על המחיה ועל הכלכלה ולא להתבייש, וכן כשצריך חיזוק וטיפול לנפש, תרופות, עצות, הדרכה וכיוצא בזה, שיהיה בבחינת הוי עז כנמר במצוות, ובוש פנים לגן עדן (אבות פ"ה מ"כ).

ואלה שמזיקים לעצמם מחמת המצב הקשה על ידי עישון כבד, שתיה חריפה וכיוצא בזה, או שולחים יד בנפשם רחמנא ליצלן, טועים טעות חמורה. אלא אדרבה, עליהם להתחזק באמונה ולקבל דין שמים באהבה, וזוהי הסגולה להצלחה, ומן השמים ירחמו (עבודה זרה יח.).

וכשאין הבנה באמונה נכשלים, כמו אותו שר ממשלה שנחשד במשרד השיכון ושלח יד בנפשו. וכמו הרמטכ"ל בצבא שהיה חולה קשה, ועשה כזכר לעיל. והרי הפסידו הרבה על ידי זה. נמצינו למדים שרק האמונה מביאה כח להיות עניו, צנוע וסבלן לכבוד ה' יתברך.

• אדם השרוי בלחץ גדול, נוטה באותה העת לחשוב שהכל תלוי על צוארו, והוא האחראי על התוצאות לטוב או למוטב. וזו היא בוודאי מחשבה מוטעית הגורמת לאדם לחץ גדול המשבש לו את חייו וחיי משפחתו, וכל עבודת ה' שלו מוטלת בספק.

אולם, המחשבה הנכונה היא, שכל ההצלחות נתונות בידי ה' יתברך בלבד, ועלינו מוטל רק להתפלל לה' יתברך שישלח הצלחה והרווחה במעשי ידינו, ובד בבד לעשות השתדלות כפי הצורך, ובזה יתרבה כבוד שמים בעולם.

שאלה: מה העצה להרגעה כאשר יש מצבי לחץ גדולים?

תשובה: כאשר האדם לחוץ מאוד, הינו חושב שהכל תלוי עליו, וכאשר יחשוב ויעמיק שהכל בידי שמים ומה שיהיה הכל רק מה' יתברך, יהיה רגוע שמח ועובד ה', ואשריו. נכון שיש לחץ טבעי מסוים והתרגשות גופנית, אבל לחץ שמפריע

למשפחה או בעבודת ה' יתברך אסור שיהיה, אלא להשאיר את ההצלחה לה' יתברך בלבד, ולהתפלל בדבקות שיתרבה כבוד שמים, ובזה מוכיח שמאמין ומבין שהכל בידי ה' יתברך.

וכבר אמר דוד המלך ע"ה: "והעושר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל" (דברי הימים א כט, יב), ורבינו החפץ חיים אמר שההשתדלות בידי ה' יתברך, ובזה מתרבה כבוד שמים. וידוע המעשה עם הבעל שם טוב הקדוש זיע"א שהכינו עבורו יין לפסח, ועשו הרבה השתדלות בעניין, וברגע האחרון נתנסך היין והלך לאבדון, ואמר להם הבעל שם טוב, שאמנם טרחו מאוד מאוד, אבל שכחו להתפלל על זה. ובזה הראה לכולם שגם היין הזה בידי ה' יתברך.

וכן כשמרן רבינו הגדול נלב"ע [ג' מרחשוון תשע"ד], מיד תוך כמה שעות הגיעו להלוויה בשעות הערב, מיליון איש. ומאידך בשנת תשע"ג בשלג החזק שהיה בירושלים, היתה אמורה להיות חתונה בירושלים עם הכנות גדולות ובקושי היו כמניין אנשים. ללמדך שההצלחה בידי שמים בלבד.

יא. הטבע שקבע ה' יתברך בבריאה הוא בבחינת נס נסתר, וכאשר ה' יתברך בא לדון את האדם, הוא מנהיג את העולם שלא בדרך הטבע, אלא בהשגחה פרטית, ולפי מעשיהם כנגד הטבע, ואז מתגלה הנס.

ומכאן, שכל השפע היורד לאדם משמים הוא אינו על פי הטבע, אלא על פי כלי הקיבול שהכין הוא לעצמו על ידי מעשיו הטובים.

שאלה: כתוב בתהלים: "כי בא, כי בא לשפוט הארץ" (צו, יג) מדוע הפסוק כופל עצמו?

תשובה: מפרש המלבי"ם (שם), ה' יתברך בא תחילה והניח את העולם לפי הטבע שקבע, והטבע הזה הוא בבחינת נס נסתר, נראה כטבע על פי הדין. וכאשר בא לשפוט את הארץ, מעיין במעשי בני אדם ומנהיג את העולם בהשגחה פרטית יותר לפי מעשיהם, לפעמים לשבט, לפעמים לחסד, ואז רואים נס, שזה שינוי מדרך הטבע, ע"כ. ומכאן, שהשפע היורד מלמעלה הוא על פי מעשה האדם, וכפי בית הקיבול שמכינים למטה, כך מקבלים מלמעלה.

ועיין בזוהר הקדוש (פי' בשלח סה): על משה רבינו, שכאשר שלח את יהושע למלחמה בעמלק בחזית, הוא נשאר בעורף, בבית המדרש, ולכאורה לא מובן וכי כך מתנהג מנהיג אמיתי?! אלא כך אמר משה ליהושע, אני נלחם עם עמלק שלמעלה, ואתה עם עמלק שלמטה, וכן היה, כי הכל מתחיל מלמעלה על ידי המעשים שעושים למטה.

יב. 'עין הרע' נובעת מגאווה, ולכן כאשר האדם מתפאר בעצמו ולא ניכר עליו שמאמין שכל מה שיש לו הוא מה' יתברך בלבד, ה' מסיר את השגחתו מעליו, וממילא אין עליו 'עין טובה', והדינים מתעוררים רחמנא ליצלן. ולכן, לעולם יצניע האדם את מעשיו, ויבליט יותר את האמונה וכל מה שיש לו הוא מתנה מה' יתברך, ועל ידי זה יזכה ל'עין טובה' וחיים טובים.

שאלה: כתוב בגמרא שהרבה אנשים מתים מעין הרע (ב"מ קז:), ולכאורה הרי עין רעה הוא בידי אדם, ואיך יתכן שאדם יכול להזיק, הרי הכל נגזר משמים?

תשובה: יש כאן נקודה עדינה, והיא שעין הרע נובעת מגאווה, והיינו שמראה את עצמו, יופיו, כוחו ורכושו, ובכך לא ניכר עליו שמרגיש הודאה לה' יתברך, שהכל משמים, ואזי ה' יתברך מסיר השגחתו ממנו, ואין עליו עין טובה מה' יתברך, והתוצאות בהתאם והדינים מתעוררים רחמנא ליצלן.

לכן צריך האדם להצניע עצמו בבחינת "למה תתראו" (בראשית מב, א), וכפירוש רש"י שם. וכן יעקב אבינו ע"ה שאמר "הילדים אשר חנן אלהים את עבדך" (שם לג, ה). וכן דוד המלך ע"ה כשחזר מהשדה והרג את הארי ואת הדוב, לא אמר 'איך אני?!', אלא 'איך ה' יתברך?!', ובכך פירסם כבוד שמים, ובזכות זה זכה דוד המלך לשמירה מה' יתברך תמיד.

ובפרק צ"א בתהלים הנקרא 'שיר של פגעים' (שבועות טו:), נגד פיגועים, כתוב: "כי בי חשק ואפלטתו, אשגבהו כי ידע שמיי" (פסוק יד), כלומר שמכח האמונה זכה להיות עניו, כי הרגיש שזה מתנה מה' יתברך, והוא מפורש בגמרא (יומא כב:). שאול באחת ועלתה לו לרעה, דוד בשתים ולא עלתה לו לרעה, עיין שם. ופירש רבינו חננאל מפני שמצא חן בעיני אלוקים.

יג. אדם שנתמנה לתפקיד בכיר מסוים, אין ספק שזה בהשגחה מלמעלה, שהרי מצינו שרים בממשלה ללא מעמד פוליטי וללא השכלה כללית, וקיבלו תפקידים בכירים מאוד. ולכן, אין לקנא לעולם בתפקיד של אחרים, אלא אדרבה לשמוח עמהם במה שה' חנן אותם, ובנוסף לשמוח עם מה שה' חנן אותנו, ועדיף בנים יקרים וחביבים יראי ה' שינהיגו בעזרת ה' את הדור הבא, מאשר תפקידים בכירים וכיוצא בזה.

שאלה: האם להיות שר בממשלה זה תלוי במעמד פוליטי וכיוצא בזה או שיש סיבה אחרת לגמרי, ובאמת כל אחד יכול להיות שר בממשלה?

תשובה: אחרי שלמדנו והבנו שהכל משמים, ומפורש בגמרא אפילו ריש גרותא משמיא מוקמי ליה (ב"ב צא:), ופירש הרשב"ם, ריש גרותא, הוא שר הממונה על הבורות וכו'. והוסיף המהרש"א לבאר מהו שכתוב 'אפילו', שהרי בוודאי תפקיד של מלכים גדולים ניתן משמים, אלא לומר לך, שאפילו תפקידים פשוטים כאחראי בורות, גם זה בהשגחה משמים להשגיח על השפלים. וכן כל תפקיד, מְשָׁרָה ומשכורת הוא אך ורק בהשגחה מלמעלה.

ומצינו שרים בממשלה שאין להם לא מעמד פוליטי ולא השכלה כללית, ובכל זאת קיבלו תפקידים בכירים מאוד, וזה כולל יועצים, דוברים, מנכ"לים, גזברים, ועדות למיניהם, מפני שהכל משמים בלבד.

ולכן בעל אמונה צריך להרגיש שמח בכל מה שעובר עליו, ולא מקנא בתפקידים של אחרים, שהרי זה משמים בלבד, ואפילו אם יש באותו תפקיד נהג צמוד, רכב חדש, שומר ראש ומשכורת גבוהה, גם זה משמים, וכשאתה מקנא או מהרהר אחר הנבחר ושואל את עצמך: 'מהיכן זה הגיע לו?', כביכול הינך מהרהר על ה' יתברך. ובנוסף תשמח במה שנתן לך ה' יתברך ותהיה בעל אמונה כל רגע ורגע עם דבקות בה' יתברך.

ובמקום תפקיד כזה, עדיף שיהיה לאדם בנים יקרים וחביבים שיש להם יראת שמים צמודה, כל יום כחדשים בעבודת ה', ושומרי ראש עליהם, ושיהיו המנהיגים של הדור הבא. ואשרי הזוכה לכך!

גם אל תקנא בחתן, כלה, אבי הבן ואירועים משמחים, אלא תשמח עם כולם ותברך את כולם. ותודה לה' יתברך שיש שמחות, ובקרוב משמים ישמחו גם אותך לחיים טובים.

יד. הנהגה טובה להשתדל ולהתאמץ תמיד לקיים מצוות מעשר כספים כדת וכדין, בשמחה ובאהבה. ועל ידי שמעשר כספים מרווחיו משתף את ה' יתברך בעסקיו, וכן זוכה להיות ממחזיקי התורה, ואשריו. והמהדר להפריש חומש סגולה גדולה היא לעשירות.

ואף על פי שיש בזה היתרים רבים, מכל מקום יש להחמיר בזה מאוד מאוד, שאם לא כן חסר בשלמות המצווה ובשלמות האמונה. והצדקה הגדולה ביותר מכל הצדקות, היא להפריש מעשרותיו עבור עמלי תורה, כי לימוד התורה מונע את כל הצרות שבעולם.

והנהגה קדושה זו מוטלת על כולם, ואפילו על אברכים ובחורי ישיבות. והפלא הגדול הוא, כיצד אותם עשירים, שפורסם עליהם ברבים שיש להם בחשבון הבנק מאות מיליונים!!! ישנים על מיטתם בלילה, כאשר מצב עולם התורה והאברכים היקרים קשה מאוד, ובוודאי שעליהם מוטל להפריש אף יותר מחומש.

שאלה: מצוות מעשר כספים היא חובה או הנהגה טובה, והאם כדאי להפריש חומש לצדקה?

תשובה: יש בזה כמה שיטות כידוע, והובאו למרן רבינו הגדול זיע"א (יבי"א ח"י עמ" שכז), אבל למעשה ההנהגה הטובה ביותר להשתדל ולהתאמץ תמיד לקיים מצוות מעשר כספים בשמחה ובאהבה כדת וכדין, ומפורש בפסוק: "וצדקה תציל ממות" (משלי י, ב), ובפרט כיום שרואים כל כך הרבה צרות בעולם. ועל ידי מעשר כספים משתף את ה' יתברך ברווחים, וכן על ידי זה זוכה להיות ממחזיקי התורה.

ורבינו החזון איש היה מורה ובא גם לבחורי ישיבות שיפרישו מעשר כספים מהמלגה אף שהיא מועטת, והובא בספר 'דרך אמונה' לרבינו הגר"ח קנייבסקי שליט"א (הלכות מת"ע פ"ז, ציון ההלכה אות נח).

והוסיפו עוד, שלא טוב לקנות בזה ספרים וכיוצא בזה, אלא רק אם זה מונח בקרן גמ"ח ברשות הרבים לכולם. וגם לא יתן כל מעשרותיו לזרעו אחריו, וגם לא ישלם הוצאות ביתו ויפריש מהנשאר בלבד, אף שיש היתרים לכך (עיין יבי"א שם), מכל מקום אין זה בכלל שלמות המצווה ולא שלמות האמונה, ויש להחמיר בזה מאוד מאוד. וידוע מהזוהר הקדוש בכמה מקומות שמביא במצוות הצדקה מעלות גדולות מאוד מאוד.

ופלא על אותם העשירים המפורסמים ועסקנים מסוימים שפורסם עליהם ברבים שיש להם מאות מיליונים!!! כיצד הם ישנים על מיטתם בלילה, כאשר מצב עולם התורה והאברכים היקרים קשה מאוד מאוד. וכידוע המהדר להפריש חומש אשריו ואשרי חלקו (כתובות נ), וזה סגולה גדולה לעושר גדול. וכידוע על רבינו הרא"ם שך זיע"א שהעיד על עצמו שהיה מפריש חומש תמיד ולא חסר לו דבר מעולם.

גם לרבות, שעשיר גדול צריך להפריש יותר מחומש (שיטמ"ק שם), וידוע שהצדקה הגדולה ביותר היא עבור עמלי התורה, האברכים היקרים שלנו, שכולנו חיים בזכותם. ורבינו הגר"ש אלישיב זיע"א היה אומר שהחזקת התורה חובה קדושה יותר מכל הצדקות, מכל הקופות ומכל החולים, כי לימוד התורה מונע כל הצרות שבעולם, "ולכל בשרו מרפא" (משלי ד, כב; ועיין עירובין נד).

שאלה: מדוע במצוות מעשרות מותר לנסות את ה' יתברך, כמובא בגמרא (תענית ט). 'עשר בשביל שתתעשר'?

תשובה: מפני שבניגוד למצוות הנתונות לכוונת הלב, כגון "בכל לבבך" ו"בכל נפשך" האמורים בקריאת שמע (דברים ו, ה) שאינם ניכרים אלא באמירה וקשה

לדעת אם באמת מרגיש כך בלבו, ויתכן שהוא סתם מרמה את עצמו ועדיין לא עמד במבחן. מה שאין כן מצוות "בכל מאודך", שזו מציאות הניכרת למעשה יום יום, שמכל הרווחים הכספיים כל אחד בעבודתו מצווה להפריש מעשר מרווחיו, וכשעושה כן באהבה ובשמחה ומחזיק ותומך בתורה, מראה בעצמו על ידי כך את אהבת ה' יתברך בכל ממונו, וזוכה לעושר מה' יתברך, ולכן הנביא מבטיחו: "ובחוננו נא בזאת וכו' והריקותי לכם ברכה עד בלי די" (מלאכי ג, י), ולכן "צדקה תציל ממוות" (משלי י, ב), ויש בכח הצדקה לעזור ולהציל מיד.

וכידוע אם תוסיף למילה 'מות' את האות ע' יהיה 'מעות' והמוות מתבטל, ויש בכך אריכות ימים ושנים (ועיין 'אוזניים לתורה' פ' ראה), ומפני שערך מצוות הצדקה גדול כל כך, התיר לנו הנביא לנסות את ה' יתברך בזאת המצווה.

טו. כל ההצלחות כולן שייכות אך ורק לה' יתברך. ולכן אדם שהצליח בעסקיו, אל יתפאר בחכמתו ובכוחו, ויאמר "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" (דברים ח, יז), אלא יאמין באמונה שלימה שהצלחתו היא אך ורק מאת ה' יתברך, ואם ה' היה רוצה, היה יכול להיות אחרת, ודי למבין.

שאלה: סותר שההצלחה מאירה לו פנים ויודע בחכמתו לעשות עסקים מוצלחים, האם גם זה משמים?

תשובה: על הפסוק: "וזכרת את ה' אלוקיך, כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל" (דברים ח, יח), ביאר האונקלוס, שהקדוש ברוך הוא, הוא הנותן לך עצות לקנות נכסים. כלומר, העסקים כולם מה' יתברך כפשוטו ממש, וכאשר מרוויח או מפסיד, הכל מלמעלה לטובה.

וכן בגמרא (שבת לא.) למדנו, ששואלים את האדם בשמים לאחר מאה עשרים שנה האם נשאת ונתת באמונה?! וכתבו התוספות (שם ד"ה אמונת) בשם הירושלמי כי גם כאשר זורע באדמה בשפע ובאיכות גבוהה ויש ברכה ושפע בגשם, עם כל זה יש להאמין שההצלחה בידי ה' יתברך בלבד, גידול התבואה בלי נזקים, הקצירה, הטחינה, הלישה, והאפיה, והאכילה והשביעה, ולזכור שזה מה' יתברך. וכמו שכתוב: "לחם לאכול ובגד ללבוש" (בראשית כח, ח), שפעמים אוכלים ולא שבעים או אוכלים וניזוקים.

נמצינו למדים שהצלחתו של האדם מה' יתברך, "כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל" (דברים ח, יז), ואמרו בגמרא (פסחים ק"ג:) ארבעה אין הדעת סובלתן ואחד מהם זהו עשיר מכחש, ולפי האמור יש לבאר שכשעשיר משקר, ואומר שבזכות שכלו ועמלו ב'עשר אצבעותיו' זכה לעושר, ובתוך לבו יודע שהכל בהשגחת ה' יתברך, אזי הינו עשיר מכחש.

טז. דרך התורה הוא לקנות לעצמו ולמשפחתו רק מה שצריך, ומה שלא צריך אינו קונה, גם אם זה במבצע ובזול. ואפילו לפני לידת אשתו לא קונים צורכי התינוק כדי להרגיש בעצמם להיות תלויים תמיד בחסדי ה' יתברך, ומי יודע מה ילד יום (יבמות סג:). ומקיים הפסוק: "אשרי אדם מפחד תמיד" (משלי כח, יד), וכשמגיע הזמן, כפי הצורך, מרגיש בעצמו שמהשמים דוחפים אותו לקנות ולעשות כפי הצורך.

יז. בעל אמונה דואג תמיד לייפות את ביתו לטובת אשתו וילדיו, ולא לטובת החברים והאורחים. ולכן, עדיף להשקיע בחדר שינה וריהוט מתאים לתועלת בני הזוג, וכן לייפות חדר ילדים, מיטות טובות, שולחן וכיסאות, מאורר, מזגן, ארון בגדים, ארון ספרים, מקום לשמוע שירים ולשמוח בבית.

ואין לקחת הלוואות כדי לייפות את הסלון ולעשות רושם בפני האורחים, כי העיקר זה חינוך הילדים ועבודת ה', ועדיף לקנות ריהוט מצוין יד שניה' ולהקל על עצמו, מבלי לעשות רושם בפני האורחים. יהודי הוא בעל אמונה, ולא בעל כבוד ולא בעל הבית.

פרק י"ב - אין שום יאוש

בו יבואר האיך יתנהג האדם במצבים קשים, ושלעולם לא יתייאש האדם מן האמונה גם בזמנים קשים מאוד בהסתרה שבתוך ההסתרה

א. לעיתים יש לאדם להגיע לדרגה של אמונה עד כדי ציפייה לנס שיושיע אותו מצרתו, והעיקר לעולם לא להתייאש חס ושלום.

שאלה: האם נכון הדבר לצפות שיעשו לו נס משמים?

תשובה: מצאנו בתורה (שמות ב, ד) גבי מרים הנביאה שכתוב בה: "ותתצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו", הרי שהמתינה להצלתו למרות שבתובה אין אוויר, ואין סיכוי שיזדמן יהודי וירצה להסתכן בהצלתו נגד גזירת פרעה הרשע, ועוד שהרי אם יזדמן שם מצרי, בוודאי שהוא ישמח לקיים גזירת מלכו. ועם כל זה, מרים, בתוקף אמונתה החזקה, מחכה לראות נס, "לדעה מה יעשה לו", מה יהיה עם משה. ובגמרא (סוטה ט): מבואר שחיכתה שעה אחת, ולבסוף ראתה את הנס על ידי בתיה בת פרעה.

וכמה זה מחזק שאין להתייאש, וכאשר רואים שאין ברירה, יש להתפלל ולצפות לנס, ישתבח שמו. ומרומז בגמרא (ברכות י). אפילו חרב חדה וכו' אל ימנע עצמו מן הרחמים. וידוע מה שמובא בירושלמי (סוף ברכות פ"ט ה"א) על חזקיה המלך שהחרב היתה מונחת כבר על צוארו, ועם כל זה ניצול.

ומסופר על האדמו"ר מזוטי"שקה זיע"א שהיה בשואה, וכבר היה החבל סביב גרונו, והגרמנים הארורים יש"ו היה מנהגם לספור לאחור מעשר ומטה, ובהגיעם לאפס היו מפילים הכיסא מתחתיו. ומי יאמין שאדם שהתחילו לספור לו לאחור יחיה?! אבל "אלוקים חשבה לטובה" (בראשית נ, כ), וכשהגיעו בספירתם לקראת הסוף, היה ריב בין שניהם על הספירה האמיתית אם היא 'חמשי' או 'ששי', והאדמו"ר ניצל את ההזדמנות והתיר את החבל וברח והגיע לארץ הקודש, פלא פלאים.

וניתן לתרגל בעצמו תרגילי אמונה, כגון באירועים וכיוצא בזה, שלא לבקש כלום, ומחכה בעיני האמונה לראות אם המלצר יגיע אליו, וגם אם הגיע ובמגשו שלוש מנות לבחירה, ושואלו: 'בבקשה מה תאכל', ועונה לו בלובן שיניים 'אני סומך עליך שים מה שתרצה', וגם אם לא ניגש אליו המלצר כלל, שותה מים בשמחה, מים משמים, וזוכה לדבקות וקירבת ה' יתברך ואשריו.

ב. האמונה שהכל משמים היא הלכה פשוטה שכל יהודי חייב לקיימה, ואינה חסידות בלבד. ומאידך, הכעס והעצבות הם נגד ההלכה ונגד האמונה.

ואפילו כאשר אדם עייף מאוד, אין מקום לכעס ועצבות, שהרי אם היה לו כעת אירוע משפחתי גדול, בוודאי שהיה שמח ומתלהב כל רגע, ואיך יתכן שלכבוד ה' יתברך אינו משתדל להתנהג כן, ויש בזה כעין חילול ה'.

שאלה: האם מה שדוד המלך ע"ה לא התרגש מקללת שמעי בן גרא עד שאמר: "ה' אמר לו קלל" (שמואל ב טז, י), זה הלכה שכן חובה להתנהג או שזה חסידות?

תשובה: בוודאי שזה הלכה, ועל האדם מוטלת חובה להאמין שכל מאורעותיו הם משמים, ואין קשר בין המקלל למקולל. ורבינו החפץ חיים (ספר 'שמירת הלשון' שער

התבונה פרק ו) מביא בשם הזוהר הקדוש, שזכה דוד המלך ע"ה להיות רגל רביעי במרכבה בזכות שאמר על קללת שמעי בן גרא שזה משמים. ומי שזכה להגיע להשגות באמונה, יכול לחשוב ולומר כן בקלות.

ובספר ה'תניא' הקדוש מובא, שכאשר שמעי בן גרא התקדם והלך לקראת דוד המלך וקילל, הרי בוודאי קיבל כח מה' לעשות כן, תדע שכן הוא, שהרי ירבעם בן נבט כשזלזל בנביא עידו והרים ידו עליו בכדי לתופשו, כתוב עליו: "ותיבש ידו" (מלכים א יג, ז), ולכן אמר דוד המלך ע"ה "ה' אמר לו קללי".

ומכאן לכל בעיה, עיכוב, בזיונות, צעקות וכו', שיש להאמין שה' יתברך נתן להם את הכח לעשות נגדו כן, וזוכה על ידי זה לקירבת ה' עצומה, וזה בעצם מה שהרגיש הלל הזקן עם אותו אדם בערב שבת קודש שקרא לעברו מי כאן הלל וכו' (שבת לא).

שאלה: כתוב בתורה (דברים כח, מז) "תחת אשר לא עבדת וגו' בשמחה ובטוב לבב". ואם כן, לכאורה האם עצבנות ועצבות זהו נגד האמונה?

תשובה: בוודאי, מכיוון שכאשר אוהבים אזי מתלהבים, מכבדים ומבינים, ואין עצבנות ואין עצבות ואין כלום, וכאשר שרוי בעצבות ובעצבים, זה מראה על חוסר הבנה והערכה באמונה שלא מאמין שהכל מה' יתברך לטובתו, ואם הוא עייף ותשוש, יש בזה כעין חילול ה', שאם היה אירוע משפחתי גדול היה מתלהב ושמח, ואיך זה שלכבוד ה' יתברך לא שמח. ובשמים זה לא נראה בעין טובה וזה מעורר את הדינים, שמראה בזה שכבוד שמים יהיה פחות מכבוד אירוע משפחתי וכיוצא בזה, חס ושלום.

ג. בעל אמונה, אפילו אם ישמע בת קול האומרת לו שאין לו תקנה, עם כל זאת הוא מתגבר ומתחזק להיות בעל תשובה גדול לשם שמים, וזוכה על ידי זה להשגות גדולות ועצומות. ולאחר שקיבלנו תורה מסיני, אפילו מי שנפל לשער החמישים של הטומאה, עדיין יש לו תקנה על ידי התשובה, ומשמים יקבלוהו בשמחה ובאהבה.

שאלה: כיצד היה צריך להתנהג אלישע בן אבויה, כאשר שמע בת קול שאמרה: 'שובו בנים שובבים חוץ מאחר' (חגיגה טו.)?

תשובה: למרות שאלישע היה תנא, אך מכיוון שהיתה לו נפילה רוחנית קשה, עד כדי כך שזלזל בלומדי תורה (ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א), וכן זמר יווני לא פסק ממנו (חגיגה ט"ו סע"ב), ממילא גם דעתו השתבשה עליו ולא הגיב נכון. ואף ששמע בת קול שאין לו תקנה, עם כל זה היה יכול להתגבר ולהתחזק ולהיות בעל תשובה גדול לשם שמים בלבד, והיה זוכה להשגות עצומות.

וראיה ממנשה מלך יהודה, שלמרות כל מה שעשה, מכל מקום כשעשה תשובה התקבל באהבה (דברי הימים ב לג, יג), ונעשה ראש מתיבתא בשמים לבעלי תשובה. וזה גדלות עצומה ואין סוף של ה' יתברך שניתן לחזור בתשובה תמיד.

צריך לדעת שהעונש של ה' יתברך הוא לא נקמה אלא חינוך, וכשחוזר בתשובה אין צריך לעונש ולא כלום (ועי' בחגיגה ט"ו ע"א בתד"ה שובו בנים, שהביאו את הסיבה השורשית לכך שלא זכה אלישע בן אבויה להיפטר מהעולם צדיק, ע"ש).

שאלה: מה לומדים מדברי חז"ל הקדושים (פסחים פו:) שכל מה שאומר לך בעל הבית עשה חוץ מצא?

תשובה: מלבד הפשט הפשוט שהוא דין מהליכות דרך ארץ גבי האורח, ביארו המפרשים על פי הדרש כי כל שיאמר לך בעל הבית של העולם הקדוש ברוך הוא עשה, חוץ מצא, כלומר שאומר לך צא ממחיצתי ואין לך תקנה.

ולמדים מכאן שאסור להתיימשך לעולם ותמיד ניתן לעשות תשובה ולהתחזק ביראת שמים, ויכוון לפתוח דף חדש, ובמשך הזמן יוסיף לעצמו זכויות ועל ידי כך הדינים מסתלקים והחסדים באים וזכותו גדולה.

וכאמור, גם אלישע בן אבויה ששמע על ידי בת קול שאין תשובתו תתקבל, אף על פי כן אם היה מתעקש ועושה תשובה מיד, הוא היה מתקבל בשמים. וכידוע מרבינו אור החיים הקדוש (שמות ג, ח) שלאחר קבלת התורה, גם מי שנכשל בעבירות והגיע לחמישים שערי טומאה רחמנא ליצלן, יעשה תשובה ועל ידי כח התורה ועמל תורה זוכה להיות בעל תשובה גמור. ואשרינו שזכינו להיות יהודים ולחזור בתשובה (ועיי' משנ"ב בביאה"ל סי' תקעא).

ד. אחת מגבורותיו של ה' יתברך שהוא ארך אפים ורב חסד ואינו מעניש מיד, ואפילו את הגוים. ולכן, אין להתיימשך משום יהודי בעולם, ואפילו שנמצא בירידה גדולה ביותר רחמנא ליצלן, אלא אדרבה צריך לקרבו ליהדות ולחזקו, ובזה מקדשים שם שמים ומשמחים את ה' יתברך.

שאלה: האם ה' יתברך כובש את כעסו גם כלפי הגוים?

תשובה: מובא בגמרא (יומא סט:) שה' ארך אפים גם לגוים, ופירש רש"י שם (בד"ה זו היא גבורתו) שכובש את יצרו ומאריך אפו על כל הגזירות שגוזרים על בניו. הרי שה' בגבורתו כובש כעסו אף בשעה שגוזרים הגוים גזירות על בניו.

ויש ללמוד מכאן קל וחומר, שאם כך כובש רצונו על הגוים, על אחת כמה וכמה שכובש רצונו על בניו כשנכשלים בעבירות, ואפילו במזיד ולהכעיס, ולא מעניש מיד, אלא ארך אפים ורב חסד וממתין לנו שנעשה תשובה.

וזוהי גבורתו של ה' יתברך שלא מעניש מיד, אלא ממתין לנו שנעשה תשובה, ולכן אין להתיימש לעולם גם מיהודי בירידה גדולה מאוד, רחמנא ליצלן, אלא לקרבו ולחזקו, ובזה מקדשים שם שמים ומשמחים את ה' יתברך. ואשרי מי שזוכה לכך לקרב רחוקים בזרוע (ועיין ברכות יז:). וע"ע בפירוש רש"י על הפסוק "בכל צרתם לא צר" (ישעיהו סג, ט).

ה. על ידי הצער והכאב שבאו לאדם מחמת שעשה עבירה, מתכפר לו הכל מיד. ובפרט כאשר עשה תשובה מאהבה שהכל מתכפר לו מיד, ואין צורך להמתין עד ליום הכיפורים ואף לא ליסורים כלל ועיקר.

שאלה: אדם שנכשל בעבירה, כיצד עליו להתנהג?

תשובה: מבואר בגמרא (ברכות יב:) כל העושה עבירה ומתבייש בה, מוחלין לו על כל עוונותיו. ולמדים מכאן שהבושה, הצער והכאב על עצם הדבר שנכשל בעבירה והימרה פי ה' מכפר מיד על הכל. ובפרט אם עושה תשובה מאהבה, שזה מכפר מיד, ואפילו לפני יום הכיפורים ובלי יסורים. ואשריו ואשרי חלקו (חזו"ע ימים נוראים). ולכן כאשר מעד ונפל, לא יתימש, אמנם יתבייש במעשיו ויעשה מיד חשבון נפש, ויכוון להתקדש ויגיע למעלות נוספות. ואם יעשה כך, נמצא אם כן שזוהי ירידה לצורך עלייה גדולה.

ו. כאשר אדם רוצה לילך בדרך מסוימת ומרגיש עיכובים ומניעות, ראשית עליו להאמין שהכל אך ורק מאת ה' יתברך לטובתו הנצחית, ולאחר מכן לעשות תשובה על ידי וידוי, ולומר לה' בפה מלא ובכוונה גדולה: 'אני מקבל עלי דין שמים באהבה, ואם ה' לא רוצה במה שאני רוצה, אז גם אני איני רוצה, ואני מוכן ואפילו רוצה למות לכבוד ה'', ויקבל על עצמו להוסיף עוד מעלה בעבודת ה' יתברך. ולה' הישועה!

שאלה: כאשר האדם קם על 'רגל שמאל' ליום מלא בעיות, כיצד עליו להגיב?

תשובה: ראשית, להאמין שהכל משמים לטובה ואין עוד מלבדו, וכל העיכובים, המכשולים, העלבונות, הצרות, הבלבולים, הקשיים, הרעב, הצמא, חוסר שלוה, פחד, חרדה וחלומות מפחידים, הכל הוא אך ורק מה' יתברך.

ואחר כך יש לעשות תשובה על ידי אמירת וידוי, ולומר לה' יתברך שמקבל באהבה דין שמים, ואם ה' יתברך לא רוצה, אז גם אני לא רוצה כלום, ולומר בכוונה שמוכן למות על קדושת שמו יתברך. ואחר כך יקבל על עצמו להתחזק ולהוסיף מעלה בעבודת ה' יתברך, ויוסיף להתחזק על ידי הקמיע התורני המובא לקמן (בסוף הספר), ולה' הישועה.

ז. כאשר מתעכב דבר מסוים שטרחו ועמלו עליו זמן רב, ואינו יוצא לפועל בזמן המיוחל, לא די בזה שיאמין שהכל משמים לטובה, אלא צריך אף לשמוח מכך שהעניין מתעכב, ובזה מתבטאת השלמות באמונה.

וכן כאשר אויביו של אדם נופלים לפניו, ואינו שמח, אלא אדרבה הוא אף מסייע ותומך בהם כפי יכולתו, ומתפלל עליהם שיצליחו בכל מעשי ידיהם, זה מעיד על כך שזכה לשלמות באמונה.

שאלה: כיצד ניכר על האדם שהגיע ל'שלמות באמונה'?

תשובה: 'שלמות באמונה' מתבטאת בצורת ההתנהגות וההתנהלות של האדם במצבים קשים. לדוגמא, דבר מסוים שטרחו ועמלו והשקיעו בעבורו זמן מרובה, וביום המיוחל כשבאו לקצור את הפירות הדבר נתעכב משום מה ולא יצא לפועל, כאן צריך בעל אמונה לתפוס את מחשבתו, ולהבין שזה משמים, ובזה ניכר ה'שלמות באמונה', שלא רק שאינו כועס על העניין, אלא אדרבה שמח הוא על העיכוב, כיוון שידע שזה משמים, ובזה דבוק הוא בה' יתברך, וכמו אברהם אבינו ע"ה שנאמר עליו 'לב שמח' (בשעת הליכתו לעקוד את בנו).

וכן מתבטאת שלמות באמונתו במה שאינו שמח במפלת אויביו ושונאיו, ופסוק מלא הוא: "בנפול אויבך אל תשמח" (משלי כד, יז), ושמואל הקטן היה מעורר על כך תמיד (אבות פ"ד מ"ט). והוא בעל אמונה בשלמות, שלא רק שלא שמח במפלת אויבו, אלא אדרבה תומך בו ומתפלל עליו ומרגיע אותו, ואם יכול אף עוזר לו, וכמו שהתנהג יוסף הצדיק לאחיו ככתוב: "וינחם אותם וידבר על ליבם" (בראשית נ, כא), כי האמין שהכל משמים בלבד.

ועוד מעלה בשלמות האמונה, שמרגיש צורך להודות לה' יתברך על שזכה להגיע להשגות כאלה, כי זה בעצם השכר שמקבל בעל אמונה, שעל ידי כך נהיה לבעל אמונה גדול יותר בדבקות והתקרבות לה' יתברך (ועיין בספר 'עבד ה' עמ' קיד).

ח. מחשבות שכליות והגיוניות שהם נגד האמונה, וכן דיבורים ומשפטים שאינם מתאימים לבעל אמונה, הרי זה עבודה זרה ממש וזלזול בכבוד שמים, ויש להיזהר בזה מאוד.

ומכאן יש להתריע על הפרשנות 'החרדית' על ידי הערוצים, שאף על פי שכוונתם רצויה שלא יפנו לערוצים ה'מחרידים', מכל מקום על ידי פרשנותם בצורה שכלית וכיוצא בזה מחזקים את מחשבות הכפירה הנמצאות אצל האדם, וטוב היו עושים אם היו מוותרים על כך, ומצדיקים את שם: 'ערוץ קודש'.

שאלה: כתוב בפסוק: "כי חזק הוא ממנו" (במדבר יג, לא), כביכול מהקדוש ברוך הוא (סוטה לה.), ואיך יתכן שחשבו כך המרגלים? וכן הפסוק: "הישמר לך פן תשכח את ה' אלוהיך" (דברים ח, יא), היתכן לשכוח את ה' יתברך?

תשובה: מחשבות ודיבורים שהם נגד האמונה אינם מתאימים לבעלי אמונה, והרי זה ממש כעבודה זרה, אפיקורסות וזלזול בכבוד שמים שיש להיזהר בזה מאוד. ואם המרגלים אומרים "אפס כי עז העם" (במדבר יג, כח), הרי זה כאילו אמרו אין כח שיכול לעמוד חס ושלוש נגד הגוים הענקים האלה (כמבואר ברמב"ן שם).

וכאשר היסוד לא טוב, אזי עבירה גוררת עבירה, כפי שאמרו בתחילה: "נשלחה אנשים" (דברים א, כב) ולא האמינו להבטחת ה' יתברך, וזה גרם שטעו ודיברו מילים שלא מתאימות לאמונה, כגון: "כי חזק הוא ממנו" (במדבר יג, לא), כי הרגישו שה' יתברך לא איתם, ובמחשבתם נכשלו וגרמו חילול ה' גדול עד כדי כך שאין להם כפרה לעוון, אפילו שעשו תשובה אמיתית (עיין למרן הבית יוסף אור"ח סו"ס תקפ).

וכן מה שכתוב: "הישמר לך פן תשכח את ה' אלוקיך" (דברים ח, יא), היינו כאשר חושב האדם שהכל בזכות שכלו, כוחו ומאמציו המרובים הרי זה שוכח את ה' יתברך. ורבינו יונה מנה מצווה זו במניין המצוות (שע"ת שער ג אות כז).

וזה כלול במצוות "ולא תתורו אחרי לבבכם וגו' אשר אתם זונים וגו'" (במדבר טו, לט), ופירשו חז"ל (ברכות יב:) אחרי לבבכם זה מינות, אשר אתם זונים זה הרהור עבודה זרה, ובמהרש"א (שם) מבואר שהוא מאמין בה' יתברך אלא שמתף שם שמים ודבר אחר, עיין שם, והיינו כנזכר לעיל, כשיש מחשבות שכליות, פילוסופיות והגיוניות, הרי זה נגד מחשבת האמונה, ונמצא שמתף שם שמים ודבר אחר.

ומבהיל הרעיון, כי יתכן שאדם הנראה דתי וחרדי, ואף על פי כן יש לו בלבולים ודמיונות ומחשבות שליליות שאינם על פי דעת התורה ולא לפי יסודות האמונה, ובוודאי שאין לו אמונה מעשית הלכה למעשה לחיות עם האמונה. ומי שלא בהשגה כזאת, ומסביר כל הנהגת הדור לפי השכל, הרי זה נקרא לשכוח את ה' יתברך. וזה בעצם משמעות המילים של המרגלים "כי חזק הוא ממנו" וכמו שפירש רש"י (במדבר יג, ב) 'אני נותן לכם מקום לטעות', עיין שם.

ומו"ר המשגיח הר"ר שלום צבי שפירא זצ"ל בספרו 'מאור שבתורה' (פי' שלח לך) מביא מאבות דרבי נתן (פכ"ט מ"ה) שהגורם חילול ה' ומחטיא את הרבים אין לו סליחה. וזה בעצם מה שהיה עם המרגלים (וכמו שזכרנו לעיל בשם מרן הב"י סי' תקפ הנ"ל).

ומכאן על גודל הזהירות בשעה קשה הדורשת דיבורי אמונה ולהיזהר ולהזהיר מכל מיני מילים ומשפטים הנשמעים באותו מעמד. ומכאן יש להתריע על הפרשנות 'החרדית' בערוצים 'החרדים', שאף על פי שכוונתם רצויה שלא יפנו לערוצים 'מחרידים', אך על ידי שמפרשים את הדברים על פי הטבע, רק מחזקים אצל האדם את הכפירה שכבר קיימת בו, והרבה יותר טוב היו עושים אם היו מוותרים על פרשנויות הללו, ובכך היו מצדיקים את שם 'ערוץ הקודש'.

שאלה: כתוב בפסוק: "ויסע לוט מקדם" (בראשית יג, יא), ופירש רש"י 'אי אפשי לא באברהם ולא באלוקיו', וכיצד יתכן שלוט אמר כך?

תשובה: כמבואר בתשובה הקודמת, שדיבור האדם במשפטים והנהגות שהם נגד האמונה זה כעין כפירה בה' יתברך, חס ושלום. ומאחר שעזב לוט את בית מדרשו של אברהם אבינו ע"ה ולא השתדל למסור נפשו להיות עמו מפני תאוות ממונו, הרי זה כאומר: אי אפשי באברהם ובאלוקיו, והדברים נוראים מאוד.

וכיוצא בזה, נאמר במדרש (ילקוט שמעוני פ"י וירא רמז צה) על הגר שכאשר גירשה אברהם בשם ה', הלכה ומצאה מים במדבר וכתוב: "ותמלא את החמת מים" (בראשית כא, יט), שהיה במעשה זה של הגר חוסר אמונה, ועיין למורנו המשגיח הר"ר שלום צבי שפירא זצ"ל בספרו 'מאור שבתורה' (פי' וירא).

ט. מותר לשאול שאלות נגד האמונה, אולם אסור לענות תשובות נגד האמונה. ולכן, כאשר מאן דהו שואל שאלה נגד האמונה, והוא חפץ לשמוע תשובה ולהתחזק באמונה, מצווה גדולה לענות לו ולקרב אותו.

אולם, אם השואל הוא מסוג השואלים שאינם חפצים לשמוע תשובות, אלא להמטיר שאלות וללכת או שהוא מאלו השואלים בניגון של טענה חס ושלום, אין מצווה לענות לו כלל, ואדרבה מצווה גדולה להתרחק ממנו כמטחוי קשת, שהרי שאלותיו אינן שאלות אלא תשובות, ועל תשובות אין מה לענות, והבן.

שאלה: מתי ניכר אצל האדם שכל מעשיו הם מכח האמונה בלבד?

תשובה: כאשר מגיע האדם לדרגה שעושה מעשים שהם נגד השכל, הרי זה בוודאי נובע מכח האמונה, ובכך ניכר עליו האמונה. לדוגמא, לפי השכל, האדם רואה את

עצמו שהוא גיבור, חכם, עשיר, ולפי האמונה הדבר הפוך שהוא עניו, צנוע ועדין נפש.

וראינו שכן נהגו עם ישראל במצרים (שמות יב, כח), על מה שנצטוו לשחוט את השה, שהוא העבודה זרה של המצרים, והנה אף שהיו במצרים והיו אם כן בסכנה גדולה בקיום הציווי הנזכר לעיל לזבוח את עבודתם מול עיניהם, וזה נגד השכל, למרות הכל הם עשו את ציווי ה', ומסרו את נפשם מכח האמונה בה' יתברך.

ועל זה נכתב בתורה בשבחים: "וילכו ויעשו בני ישראל" (שם), וכן נאמר: "ויעשו כן" (שם יד, ד), היינו שקיימו דברי משה רבינו ע"ה על פי ה' וחזרו לאחוריהם מכח האמונה, ולא פחדו מהמצרים.

וכן עשה דוד המלך ע"ה בעמק בכאים נגד השכל, ושמע בקול שמואל הנביא אף שהיה בסכנת נפשות (שמואל ב ה, כד-כה ומלבי"ם שם), ולא כן שאול המלך שהתרגש מדברי העם ועבר על דברי נביא ה', שציווהו שלא להתחיל בהקרבת הקורבנות (שמואל א י, ח).

שאלה: האם מותר לשאול שאלות על פי השכל שהם נגד האמונה? ואם כן, כיצד עושים זאת?

תשובה: מותר לשאול שאלות באמונה כדי להבין ולקבל תשובות, ומפורש הוא בפסוק: "כי ישאלך בנך" (שמות יג, יד), ורואים אם כן שכשר הדבר לשאול. במה דברים אמורים, דווקא כאשר שואל בניגון של שאלה כדי לקבל תשובה, אולם אם שואל בניגון שמשתמע כעין טענה חס ושלום זה חמור מאוד.

לדוגמא, כאשר יש צרות ובעיות ושואל: 'איזה עוון עשיתי?', 'למה יש לי צרות?', אם זה בלשון תמיהה על ה' יתברך, חס ושלום, זה חוצפה. ואם שואל בלשון שמשמע בדבריו שרוצה לבדוק במעשיו על מה יצא הקצף ולחזור בתשובה זה מצוין, והרי זה מועיל לסלק את הצרות כי מחפש ושואל היכן הטעות שלו ומה רוצה ממנו ה' יתברך.

ומצינו כן לדוד המלך ע"ה בספר תהלים (ס, יב) שאמר: "ולא תצא אלהים בצבאותינו" בלשון תמיהה ושאלה, וכוונתו לשבח את ה' יתברך שהכל משמים, וההצלחה אך ורק בידי ה' יתברך. מה שאין כן אצל בר דרומא שאמר גם כן כדוד המלך, אבל אמרו בלשון ניחותא שנשמע בזה טענה על ה' יתברך ולכן נענש ומת (גיטין נז).

וכן אברהם אבינו ע"ה אמר לה' יתברך: "השופט כל הארץ לא יעשה משפט" (בראשית יח, כה) בלשון שאלה, ללמד אותנו שה' יתברך עושה משפט צדק, כי משפטי ה' אמת צדקו יחדיו, ובאמת שאצל אברהם אבינו באמונתו העצומה בה' יתברך, ניתן לפרש שאמר כן בניחותא, וכוונתו שהעולם יכול להתקיים רק כאשר ה' יתברך לא יעשה משפט, אלא יעשה לפניו משורת הדין (כמבואר במדרש רבה, בראשית פרשה מט אות ט).

ויש ששואלים למה ה' יתברך עשה שואה רק בכדי להתווכח ולהצדיק את מעשיהם הרעים נגד התורה. ולמעשה, ניתן לשאול כן כאשר רוצה להבין, וכאילו שואל על איזה עוון היה שואה. בעל אמונה באמת, יודע לנגן את המילים כדי להבין ולהתחזק בזה ומקדש שם שמים, ואשריו. ועיין עוד בפירוש הרמב"ן על התורה (במדבר כ, י) שניגון הדיבור קובע ומוכיח את העניין באמונה.

לפעמים יש לוויה של מקרים קשים מאוד, רחמנא ליצלן, והספדן זועק ברמקול: 'למה, למה?', ויתכן שהוא מחטיא את הרבים, משום שעל ידי זה יבואו להרהר באמונת ה' יתברך. וכן כשרואים כותרת בעיתון דתי: 'ירד מביתו לעזור לרכב תקוע, ונהרג בתאונה', וכן: 'בא לעזור לתושבים בחבל עזה, ונהרג בפגיעת טיל ב'צוק איתן''. במשפטים כאלה חסר כבוד שמים, ונפגעת על ידי זה האמונה. וכך היה צריך להיכתב משפט תורני של אמונה: 'רצה לעשות חסד עם אנשים, והגיע זמנו ומת בשעת מצווה, אשריו ואשרי חלקו, ברוך דיין האמת'. כלומר, הניגון, המשפט, הסגנון והתגובה מזכים אותנו לקדש שם שמים בשעות קשות. 'תוך אמוני עם סגולה' (מפיוט 'לכה דודי'), כלומר עם ישראל עם סגולה מאמינים בני מאמינים (שבת צז. וספר עלי"ה עמ' רסד).

• **שאלות באמונה יש רק בעולם הזה, אולם למעלה בשמים הכל ברור לחלוטין ואין ספיקות באמונה, ואדרבה שמחים הם במצב הקיים.**

שאלה: נאמר על יצחק אבינו ע"ה: "ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות" (בראשית כז, א). ופירש רש"י, שנתעוור מחמת דמעות המלאכים. וזה פלא, וכי בשמים בוכים, והרי שם רואים את גילוי השכינה וכבוד השמים שעשה אברהם אבינו לה' יתברך!?

תשובה: באמת בשמים שמחים וצוהלים, אבל כאן בארץ בוכים, וכאשר נפתחו השמים ראו המלאכים איך בארץ בוכים וגם הם בכו, אבל בשמים לעולם שמחים.

וידוע המעשה על תלמידו של הרמב"ן כשחלה ונטה למות, ונכנס הרמב"ן לבקרו וראה שקיצו קרב, פנה הרמב"ן לחולה ואמר לו: שמע בני את אשר אני מצוה, דע שבעולם העליון יש היכל עליון ושמה כיסאות למשפט והשכינה ניצבת בעדם, הא לך קמיע ודע שבקמיע זה יפתחו לך את כל שערי ההלכות שברקיע עד שתגיע לעולם העליון. לכן אבקשך, אני אתן לך בכתב כמה שאלות עצומות בנוגע לכלל ישראל, וכשתגיע לשם תשאל אותם ותבוא אלי בחלום ותמסור לי את התשובות שישבו לך, ונפטר התלמיד לעולמו. ולאחר זמן בא התלמיד בחלום לרמב"ן, ואמר לו שלא שאל כלום, כיוון שבשמים הכל ברור ולא שייך לשאול שאלות בשמים, ומכיוון שהינך נמצא בתוך גוף, לכן אינך יכול להבין.

ומשל למה הדבר דומה למטוס שעולה למעלה, ויש עננים כבדים ולאחר טיסה של עשר שניות, עולה מעל לעננים ורואה את השמש זורחת. והנמשל כשנמצאים בארץ

יש שאלות שהם בעצם מחשיכות לנו את האמונה, אבל כשעולים למעלה רואים אור גדול שמאיר את הכל בצורה ברורה בלי ספק אמת לאמיתה, וממילא לא בוכים ולא כלום.

לבכות צריכים רק על העבירות שעשינו, ואומר הפסוק בתהלים (פד, ז) "עוברי בעמק הבכא, מעיין ישיתוהו", שזה גהינום, ועמוק מאוד, ובוכים שם על עבירות שעשו, עד כדי דמעות כמעין, עיין שם. בשמים צוחקים, למטה בוכים בכיה לבטלה.

יא. החכמה והבינה באדם בכוחם לכוון את כל ענייני העולם הזה על פי האמונה, ובזה מתורצות כל הספיקות. ולכן, בעל אמונה שהגיע להשגות גבוהות לעולם אינו נשבר ואינו מתייאש, כי את הכל הוא מיישב על פי האמונה, ופשוט.

שאלה: מהו הביאור למה שאמרו חז"ל הקדושים (ב"ב טז): 'אבן טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו ע"ה שכל חולה הרואה אותה מיד מתרפא'?

תשובה: יש בזה כמה פירושים ועיין במהרש"א (שם). ורבינו הרב נאמ"ן שליט"א בהגדה של פסח הוצאת 'איש מצליח' (עמ' 134) מביא שהכוונה על מצוות אמונת יחוד ה' שנקראת 'אבן טובה'. ובהערת סוגריים שם הביא שבעין זה כתב הרשב"א והובא בעין יעקב' (ספ"ק דב"ב סימן ל"ד) ושם פירש 'אבן טובה' היא החכמה, ו"החכמה תחיה בעליה" (קהלת ז, יב), והחכמה דומה לאבנים טובות ומרגליות, עיין שם.

נמצאנו למדים, שעל ידי אמונה ניתן לקבל כח חזק וגדול מאוד להמשיך ולסבול ולחיות ולעבור בשלום את כל הניסיונות בעולם הזה בחכמה גדולה, ובאמת בעל אמונה לא נכנס לדיכאון ועצבות וייאוש, אלא להיפך, מיישב הדברים מכח אמונה.

והחכמה והבינה שבאדם, יש בכוחם לכוון הכל לפי האמונה ובזה מתורץ כל הספיקות. לדוגמא: כאשר צריך לעזור בבית ויש לו הרגשה שהוא סובל והמשא יותר מדי כבד ומנצלים אותו, בעל אמונה לא כועס, אלא אדרבה חושב שמתעמל בזה והרי זה בריא לגוף.

וידוע שרבינו כלפון משה הכהן זיע"א היה מביא כל יום שני דליי מים מהבור לביתו ומכוון בזה להתעמל לבריאות גופו, וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות דעות פ"ד הי"ד).

וכן כשיש עבודה רבה וקשה ויש הרבה חובות ניתן להישבר מכך, ומאידך לחשוב אמונה, שזה גזירה משמים ופרנסה קשה, ויחזק עצמו במחשבה על שבת קודש שהוא זמן המנוחה והעונג ביחד עם כל המשפחה. ובמקום לזרוק טענות ולהיכנס לייאוש שדומה בזה לזורק אבנים לים, ניתן לבנות אבן על אבן לכבוד ה' יתברך,

ובכך לפטור את הטענות, וזה הכח באבן הטובה של אברהם אבינו ע"ה, אבן טובה שבתוכה כח גדול לפוצץ כל מכשולים, אם אבן הוא נימוח, אם ברזל הוא מתפוצץ (קידושין ל:).

יב. בעל אמונה לא בוכה יותר מדי, כי הכל מהשמים לטובה, ואין לבכות על חלב שנשפך. רק מה שניתן לשנות על ידי תְּפִלָּה ניתן לבכות עליו. וכן דוד המלך ע"ה שמת בנו, קם וסך ורחץ. וכך מתנהג בעל אמונה, לא בדיכאון, לא בעצבות ולא בכעס.

פרק י"ג - תורה וזיכוי הרבים

בו יבואר מעלת וחשיבות לימוד התורה וזיכוי הרבים, שהם אבן יסוד ותוצאה ישירה של בעל אמונה אמיתי

א. העוסק בתורה בארץ ישראל מקיים מצוות לימוד תורה, ובנוסף לכך מקיים גם מצוות ישוב ארץ ישראל בכל רגע. והוא הדין לנמצא בבית הכנסת בחוץ לארץ, שלרוב קדושתו, חשוב הדבר כאילו הוא נמצא בארץ הקודש. וגדולה מזו אמר רבינו ה'חזון איש', שאף ציונו הקדוש של ה'חפץ חיים' הנמצא בחוץ לארץ, לרוב קדושתו חשוב הוא כארץ ישראל.

שאלה: האם מצוות תלמוד תורה בארץ ישראל שונה מבחוץ לארץ?

תשובה: כן, בארץ ישראל יש מצוות עשה מהתורה של ישוב הארץ בכל רגע ורגע, כמו שכתוב "וירשתם אותה וישבתם בה" (דברים יא, לא; ועי' רמב"ן עה"ת במדבר לג, ג). וכאשר עוסק בתורה בארץ ישראל, מקיים בנוסף לזה גם מצוות ישוב הארץ.

ועיין מהרש"א (ברכות ח.) שהנמצא בתוך בית כנסת בחוץ לארץ, לרוב הקדושה הרי זה כאילו נמצא בארץ הקודש, ורבינו החזו"א באיגרותיו מביא על רבינו החפץ חיים זיע"א, אשר ציונו הקדוש בחוץ לארץ, לרוב קדושתו חשוב כארץ ישראל.

ב. הדבר הקשה ביותר מלפני ה' יתברך הוא שריפת הזמן. וכתוב בספרים הקדושים שהמבטל זמן הרי הוא אפיקורוס, נורא ואיום! וצריך להתפלל להגיע להשגות אלו. וכמה חבל שלפעמים מפריעים לחכם ללמוד, ושואלים אותו שאלה ומאריכים בסיפורים והקדמות ולא מקצרים וניגשים מיד לעניין, ויש לתת את הדעת על כך.

שאלה: האם מענישים בשמים אפילו על ביטול זמן של כדי בליעת הרוק?

תשובה: כן, אמת ונכון ויציב וקיים. ובספר 'פלא יועץ' (ערך בטלה) כתב בזה דברים חמורים, עיין שם. ובתוספות בברכות (לו: בד"ה אמר) הביאו מה שהיה רגיל רבינו דוד ממיץ ללבן פירורים במים בלילה ולאוכלם בבוקר בלא שיצטרך לברך 'המוציא' וברכת המזון, כדי שלא לאחזר לשיעור בבית המדרש, ועל כל פנים היה חייב לאכול דבר מה משום שצריך לחזק ראשו שיוכל להגיד ההלכה, עיין שם. ופלא פלאות שבמקום ארבע ברכות של ברכת המזון בירך ברכה אחת מעין שלוש, ובמקום 'המוציא' ברך 'בורא מיני מזונות', וחסך כאן מילה אחת פחות, מבהיל!

ובתוס' (שם מ.) בד"ה 'הבא מלח', הביאו מדרש, כשישראל יושבין על השולחן וממתנין זה את זה עד שיטלו ידיהם, והם בינתיים בלא מצוות, השטן מקטרג עליהם, וברית מלח מגן עליהם, עיין שם.

וכמה חבל שלפעמים מפריעים לחכם ללמוד, וגם אם יש שאלה צריך לקצר ממש בכמה מילים ובלי הקדמות וסיפורים, ובחוק לישראל (פי' בראשית ליום שלישי) מובא כי הכי קשה לפני ה' יתברך זהו שריפת הזמן. ובספר 'מעלות התורה' מביא, שהמבטל זמן הרי זה אפיקורוס, ע"ש, נורא ואיום! וצריך להתפלל לזכות להשגות כאלה.

ג. כגודל האמונה כך גודל העשייה לכבוד ה' יתברך. וכגון אדם שמאמין בדברי חז"ל על הפסוק: "כי דבר ה' בזה" (במדבר טו, לא), זה מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, ורבינו חיים מוולוז'ין הוסיף דבר נורא, שאפילו מי שאפשר לו להוסיף בכמות ובאיכות לימודו ואינו מוסיף, הוא בכלל "כי דבר ה' בזה".

שאלה: האם יש קשר בין בעל אמונה בדרגות גבוהות ובין יראת שמים ודקדוק במצוות?

תשובה: בוודאי, שכגודל האמונה כך גודל ההתנהגות והעשייה לכבוד ה'. למשל, על הפסוק: "כי דבר ה' בזה" (במדבר טו, לא), אמרו בגמרא (סנהדרין צט.) זה מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, עיין שם.

ורבינו 'נפש החיים' העמיק לבאר שגם מי שעוסק בתורה, אלא שיכול להוסיף בכמות ובאיכות לימודו ואינו עושה כן, הרי הוא בכלל "דבר ה' בזה", מבהיל! והמאמין בזה יהפך לשקדן גדול.

וכן גבי מה שאמרו חז"ל המפנה לבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו (אבות פי"ג מ"ד), המאמין בזה יהיה מזועזע תמיד. וכן במשנה (שם פי"ו) מי שלא עוסק בתורה נקרא נזוף, ופירש רש"י נזוף, מנודה. וכן בגמרא בסוף תענית (לא.) ודלא מוסיף יסיף, עיין שם. למאמין, הרי זה נורא ואיום.

וידוע, שהמשגיח הגדול רבינו יחזקל לוויןשטיין זיע"א היה אומר שלפי ההכנות שלנו לתפלת שחרית, רואים שיש לנו בעיה באמונה. וכאשר לאדם יש יראת שמים ודקדוק במצוות, סימן שהאמונה חזקה אצלו היטב היטב, ואשריו.

ד. אין להתפעל ממי שעושה אותות ומופתים, והסימן המובהק לצדיק אמיתי הוא העמל והיגיעה בלימוד התורה יום ולילה לא ישובותו, ויחד עם זאת זיכוי הרבים בענווה טהורה.

ולכן, הרוצה לזכות בברכה אמיתית לא ילך אצל 'בעלי מופתים' אשר לא יועילו ולא יצילו, אלא יפנה לאברכים היקרים העוסקים בתורה ובזיכוי הרבים בצניעות ובקדושה, מתוך עניות ופשטות, ובעזרת ה' יתברך יראה ישועות גדולות.

שאלה: ידועה המחלוקת בין רבי אליעזר וחכמים גבי תנורו של עכנאי (בי"מ נט.). ויש לשאול מאחר ונפסק הלכה כחכמים כיוון שהם הרוב, כיצד עזרו מהשמים לרבי אליעזר לעשות מופתים כאלה בכדי להצדיק עצמו, שלכאורה הוא נגד מה שכתוב בתורה: "אחרי רבים להטות" (שמות כג, ב)?

תשובה: תירץ בשיטה מקובצת (שם) בשם רבינו נסים גאון, שעשו כן כדי לנסות בזה ניסיון גדול את חכמי ישראל, לראות אם הניסים או הבת הקול שיצתה יערערו במשהו את האמונה במה שמקובל בידם שהלכה כרבים, עיין שם. כלומר, העולם הזה מלא ניסיונות, ניסיון לשמור ולחיות על פי התורה ולא לפי מראה העיניים.

תירוץ נוסף תירץ בזה ביספר החינוך' (מצווה תצו), שבאמת באותה מחלוקת, האמת היתה עם רבי אליעזר, ולכן זכה לאותות ומופתים, ועם כל זה הרוב קובע, וצריכים לשמוע תמיד לחכמי ישראל ולגדולי התורה, ולכן נידו את רבי אליעזר בן הורקנוס (שם), ואמרו עליו ששמותי הוא (נדה ז:): עד יום מותו (סנהדרין סח.).

ומכאן, שאין להתפעל מצדיקים בעלי אותות ומופתים, שזה לא סימן של צדיק, אלא סימן לצדיק אמיתי הוא עמל ויגיעה בתורה יום ולילה לא ישבותו וזיכוי הרבים בענווה טהורה, והוא הצדיק שצריכים לבקש ממנו ברכה. וזה מתאים מאוד לאברכים היקרים כיום העוסקים בתורה ובזיכוי הרבים בעניות ובצניעות ובקדושה, וכולנו חיים בזכותם.

ה. לימוד התורה מקדש את האדם ומקרב אותו לה' יתברך. ועם כל זאת, העוסק בתורה ויש לו כעת מצווה עוברת, מפסיק הוא מלימודו ומקיים את המצווה, ולאחר מכן שב לתלמודו, וזאת על אף דבקו העצומה בה' יתברך באותה העת.

ומכאן למד אברהם אבינו ע"ה שמותר לו להתנתק מדבקו בה' יתברך לצורך הכנסת אורחים שהיא מצווה עוברת, והבן.

שאלה: מניין למד אברהם אבינו ע"ה שגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה (שבת קכז.)?

תשובה: יש בכך תירוץ חסידי, שהגיע אברהם אבינו ע"ה לדרגה כל כך גבוהה, עד שהיה יכול לדעת מה רצון ה' באמת על ידי תזוזה אבריו. ובשעה שעמד לפני ה' וראה את האורחים, לא מעצמו החליט לרוץ אליהם, אלא הרגיש שכל איבריו וכל עצמותיו קופצים כדי לקיים את המצווה, ובכך הבין שהכנסת אורחים גדולה מהקבלת פני שכינה.

ויש להוסיף תירוץ תורני, תירוץ של אמונה, שהרי מטרת לימוד התורה הוא לשמה, כלומר כאשר ציווני ה' אלוקי (נפש החיים' שער ד), ומצווים אנו בזמן הלימוד לכוון להתקדש מכח התורה שקיבלנו מה' יתברך (בי"ח אור"ח סי' מז), ומפורש בברכות התורה 'המלמד תורה לעמו ישראל', וכידוע מהזהר הקדוש אורייתא, קודשא בריך הוא וישראל, חד הוא.

ואם כן, הדבוק בתורה דבוק בה' יתברך, וכשם שהדבוק בתורה מפסיק למצווה עוברת (מו"ק ט:), ואף שבעת לימודו דבוק גם בה' על ידי התורה שלומד, וכאמור, מכל מקום יעשה המצווה ויחזור לתלמודו, כיוון שזה רצון ה' יתברך. כך הדבוק בה' יתברך ממש כדוגמת אברהם שהשכינה באה לבקרו, אף על פי כן יש כאן מצווה

עוברת, ורצון ה' יתברך לקיים מצווה, ולכן הלך לקיים מצוות הכנסת אורחים, והבן.

נמצא, שתורה ודבקות בה' ונבואה ורוח הקודש, היינו הך. וכיוצא בזה כתב רבינו הרא"ם שך זיע"א בהקדמה לספרו 'אבי העזרי', לתרץ קושיית מרן הכסף משנה, על מה שכתב הרמב"ם בהלכות קריאת שמע (פ"א ה"ד) שהטעם שאומרים 'ברוך שם כבוד וכו'' משום שיעקב אבינו ע"ה ציווה את בניו בשעת מיתתו וזרזם על מצוות יחוד ה'.

והקשה על זה הכסף משנה שבגמרא (פסחים נו:): מבואר שיעקב בשעת מיתתו ביקש לגלות את הקץ, ולא נזכר שם מה שכתב הרמב"ם שזירזם על מצוות יחוד ה', עיין שם. ותירץ ה'אבי עזרי' הנזכר לעיל שכשיגיע הקץ ויבוא משיח, יעסקו אך ורק בלימוד התורה, ותורה הרי זה יחוד ה' ממש. ואם כן, יוצא שיש קשר אמיץ בין הקץ שביקש לגלותם לבין לזרזם בלימוד התורה (ועיין בהקדמה לספר 'עבד ה').

1. רבינו החתם סופר (שו"ת יו"ד) מאריך מאוד במעלת מזכה הרבים, ומביא בשם רבינו הרמב"ם שעדיף למות צעיר ולגמור מהר את התיקון בעולם הזה, ואם זוכה לאריכות ימים, הוא רק בשביל לזכות את הרבים ולקדש שם שמים, עיין שם (בהקדמת בנו זיע"א).

ועל אחת כמה וכמה, שצריך לזכות את עצמו אם זוכה לחיות, וכל רגע שמתחזק באמונה, מדבר אמונה, שומע ורואה אמונה, הרי זה זכות עבורו. וגם במעשים חומריים של העולם הזה מתרגם תמיד את הכל לאמונה בה' יתברך.

2. דרשנים, מרצים, חזנים, פייטנים, זמרים ושדרנים צריכים לדעת שנפל בחלקם זכות גדולה ועצומה, ויש בידם לקדם הציבור ולחזק המאזינים והשומעים והתלמידים, ולשמח אנשים וללמדם היגוי ופיסוק בדקדוק גדול.

אולם, אם במקום לעשות כך קם שדרן מסכן, אשר שומעים אותו אלפים ורבבות, ואומר משפטים שאין לו רשות לאומרם או לפרסמם על פי ההלכה, ויש בזה לשון הרע והוצאת שם רע וגורם סכסוכים בין אנשים וחילול השם, עליו נאמר: "משלח מדנים בין אחים" (משלי ו, יט), ואוי לו מיום הדין. ולהיפך להיפך, ואשריו ואשרי חלקו.

לדוגמא: ללמוד ולפרסם מאמרים יפים בשמירת הלשון ודיני לשון הרע, ולהסביר לעם שהוא אפילו על אמת, ויש דברים שידועים לרבים, ואף על פי כן אסור לפרסמם, הן וכיוצא בהם. וחובה לכולנו, ובפרט לאנשי ציבור, להיות בקיאים בספר הקדוש 'שמירת הלשון' ובמוסר של רבינו הקדוש בעל החפץ חיים זיע"א.

והמאמין הגדול לוקח כל זה אל לבו, ובפרט כיום שבלחיצת כפתור מגלים חדשות וסודות ומכתבים ותגובות, יש להיזהר שבעתים כדי שלא נבוש ולא נכלם ולא נכשל לעולם ועד.

ח. ראוי להתפלל לזכות להשגות באמונה, וכמו שהתפלל דוד המלך ע"ה: "טפלו עלי שקר זדים, אני בכל לב אצור פקודיך" (תהלים קיט, סט), וכמו שביאר הרמב"ם (סוף הלכות מעילה), עיין שם. ויהי רצון שנזכה לקיים את הפסוק: "דרך אמונה בחרתי משפטך שְׁוִיתִי" (תהלים קיט, ל).

ט. מי שעדיין לא זכה להיות מזכה הרבים, לא בגופו, לא בממונו, לא בפיו ולא בכלום, אין לו להתיימש אלא צריך להתפלל על כך להיות ממוזכה הרבים בכדי לקדש שם שמים ולהרבות כבוד שמים.

ועד שיזכה לכך יוכל בינתיים לזכות את משפחתו, על ידי שישגיח על בניו ובנותיו לחינוך תורני, ויעניק להם חום ואהבה, ויאמר להם תמיד מילים של אהבה וחיבה וכן לזוגתו. ועל ידי זה יהיו כולם שמחים ומתחזקים ומתעלים בתורה ויראה. כי כאשר מצב הרוח הנפשי מרומם, הוא משפיע ועוזר מאוד להתברך, להתחזק ולהתעלות בתורה ויראת שמים.

י. זיכוי הרבים שייד גם עם השכנים, ולכן צריך להתנהג בכבוד לשכניו, ולתת הרגשה טובה לכולם בבחינת 'האוהב את שכניו' (יבמות סב:), והרי הוא בכלל קידוש השם, ונחשב על ידי כך מזכה הרבים שלומדים ממנו להתקדם.

יא. המקדש שם שמים ברבים נחשב מזכה הרבים, שרואים ושומעים ולומדים ממעשיו הטובים ומתחברים ומתחזקים, וזה כח התורה והמצוות בבחינת "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום" (משלי ג, יז).

יב. כתוב בספר דניאל (יב, ג) "והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד", ודרשו חז"ל (ב"ב ה:): "והמשכילים יזהירו

כזוהר הרקיע" אלו גבאי צדקה, ופירש רש"י המשכילים אל דל מהו צריך. "ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד" אלו מלמדי תינוקות, ופירש רש"י שמלמדין ומחנכין אותם בדרך טובה.

יג. גם עובד ה' בתכלית כנביאים לא יגיע למעלת מזכה הרבים (יחובות הלבבות) שער אהבת ה' פרק ו). ומובא בזוהר הקדוש (פי' צו לה.) שהעוסק בתורה מעלתו יותר מנביא, עיין שם. וכשעוסק בתורה ומזכה הרבים על אחת כמה וכמה שמעלתו יותר מהנביאים, והדברים נוראים!

יד. 'כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו' (אבות פי"ה מי"ח).

טו. כל המלמד את בן חברו תורה זוכה ויושב בישיבה של מעלה, וכל המלמד את בן עם הארץ תורה, אפילו הקדוש ברוך הוא גוזר גזירה, מבטלה בשבילו (בי"מ פה.).

טז. נאמר על אברהם אבינו ע"ה: "ואת הנפש אשר עשו בחרן" (בראשית יב, ה), והמצווה אשר עשה אברהם אבינו ע"ה שזיכה אותם לאמונה, שמר עליו להגיע מחרן לארץ ישראל לחיים טובים (זוה"ק פי' לך לך עט:). ועיין כסף משנה (פי"ק דע"ז) בעניין שם ועבר.

יז. נאמר בתורה (דברים ו, ה) "ואהבת את ה' אלוך"ך", שיהא שם שמים מתאהב על ידך, וזה זיכוי הרבים (יומא פו.).

יח. אמר שלמה המלך: "יש צדיק אובד בצדקו" (קהלת ז, טו), והיינו צדיק בפרוותו שמחמם את עצמו בלבד ולא עושה זיכוי הרבים, אותו 'צדיק' נענש בבחינת צדיק ורע לו, ואובד בצדקו (זוה"ק תזריע מו.). אבל צדיק אמיתי מביא תנור וכולם מתחממים כדי לזכות לחמם את כולם באור התורה, וזה מעלת זיכוי הרבים.

וכן מצינו לנת, שנקרא בזוהר הקדוש רועה שוטה, שלא הוכיחם ולא זיכה את הרבים (זוהר חדש פי' נח לח סעי"ב ע"ש).

יט. אין כפרה למחטיא הרבים, בבחינת אין מקיפין בחילול השם (קידושין מ. אבות דר"ן פרק כט.).

כ. נאמר: "וצדקה תציל ממוות" (משלי י, ב), והדרגה הגבוהה ביותר במצוות הצדקה היא מצוות פדיון שבויים, ועל אחת כמה וכמה לפדות את השבויים מהיצר הרע שבנשמתם ולזכותם בתורה ומצוות. ומצווה למנות לעיר רב שיהיה בן תורה ונעים הליכות ומזכה את הרבים והוא קודם למצוות פדיון שבויים, שזה בגוף וזה בנשמה, ועיין למרן רבינו הגדול זיע"א בספרו הגדול 'יביע אומר' (ח"ז עמ' רמא).

כא. מבואר בתורה (ויקרא כא, כא), שכהן בעל מום אינו ניגש להקריב במקדש, ואינו נפגע מכך כי העיקר שיתקדש שם שמים בבחינת מיני ומיניה יתקלס עילאה (סוטה מ.), עיין שם.

כב. לשון הרע הוא עוון חמור מאוד רחמנא ליצלן, שעל ידי כך הוא מחטיא את הרבים ('חובות הלבבות' שער הכניעה פרק ו). ועיין במשנה סוף מסכת מעשר שני גבי יוחנן כהן גדול שביטל את המעוררין, והוא דווקא בבית המקדש, אבל לעבודת ה' יתברך צריך להיות תמיד מהמעוררים ולזכות אותם ולהוכיח בדרכי נועם. ויש עונש נורא ואיום לשותקים ולאדישים (עיין שבת נה.).

כג. כתוב בתורה (בראשית יח, יג) "למה זה צחקה שרה", וממה שהמלאכים באו בטענה כלפי אברהם אבינו ע"ה, למדים שכאשר האשה לא מתנהגת כראוי במצבים מסוימים, אזי הבעל אשם בכך על שלא לימדה וחיזקה, ולכן יש כאן תביעה על אברהם אבינו ע"ה והוא מה שכתוב: "למה זה צחקה שרה". ומכאן למדים את חשיבות זיכוי הרבים גם בביתו לאשתו ולילדיו באהבה ואחוה ושלוש ורעות.

כד. מעשה באשה מעוברת בשלישיית בנים חמודים ומתוקים, והיה סכנה לאשה בכך. ועל פי דעת פוסקי ההלכה והרופאים, התירו לדלל אחד מהם. והעובר היוצא נחשב על ידי כך מזכה הרבים, שעל ידו יוצאו שניים בריאים וצדיקים.

כה. רבינו הסטייפלר זיע"א המליץ באירועים וכנסים וכיוצא בזה לומר ברכת 'שהכל' בקול רם, על מנת לזכות ולהציל את כל האורחים והמשתתפים מאכילה בלי ברכה, ויש בכך זיכוי הרבים. וכמובן גם כבוד שמים לבקש באירוע שיהיה מלצרים עם כיפות ומלצריות בצניעות עד

כמה שאפשר, וכן לשאר השמשים והמסייעים שיהיו בלבוש הולם ומתאים לאירוע תורני.

כו. אומרים בשם בעלי המוסר, שאף שזכה האדם לזכות את הרבים, יש לעשות זאת מתוך נחת ויישוב הדעת. וכן מצינו באלקנה שזכה ששמואל הנביא יהיה בנו, משום שזיכה את הרבים על ידי שהלך ממקום למקום לעודד את עם ישראל לעלות לרגל, ונאמר עליו 'בשכר אלקנה שמואל הנביא' (ילקוט שמעוני שמואל א

רמז עז ד"ה ויהי לפנינה).

אולם, חזקיה המלך אף על פי שזיכה את הרבים בעסק התורה, אך מכיון שעשה כך על ידי שנעץ חרב בבית המדרש, והיה נראה כעין כפיה ולא מתוך רצון הלב, הביאו לו משמים את מנשה בנו (סנהדרין צד:).

כז. סימן לגסות הרוח הוא עניות בתורה, והוא דורו של מרדכי היהודי שלא זכו ללמוד תורה (קידושין מט:).

כח. מעשה בשני אנשים שהיו שמחים ומשמחים בני אדם, ויש בזה עניין של זיכוי הרבים, ואלו בני העולם הבא (תענית כב:).

כט. התוצאות הנוראות שנגרמו בגבעת בנימין שנהרגו שם שבעים אלף איש מישראל, הם משום שלא עסקו בתורה ודרך ארץ, והסנהדרין הרגום על שלא הלכו מעיר לעיר ללמדם תורה (תנד"א רבה פרק יא אות ג).

ל. אמר הקדוש ברוך הוא לדוד המלך, עד מתי יהיה עוון זה טמון בידך, על ידך נהרגה נוב עיר הכהנים, על ידך נטרד דואג האדומי ועל ידך נהרגו שאול ושלושת בניו, ובעוון זה יכלה זרעך מן העולם (סנהדרין צה:), וכך היה שבדור שמיני של דוד המלך ע"ה נשאר יהואש לבדו.

ואם דוד המלך שלא פגע בנוב עיר הכהנים, אלא רק על ידי ששאל מאביתר הכהן אוכל וחרב, ועוד שהיה בשעת סכנה, ועם כל זה נענש מפני שדבר זה התגלגל על ידו, כל שכן שאין לפגוע באחרים. נורא ואיום!

ואם למחטיא בעקיפין מענישים כך, כל שכן למי שמזכה את הרבים

על אחת כמה וכמה.

לא. אהרון נענש בחטא העגל, מפני שגרם לעם ישראל להיות מזידים על ידי שהביא לפניהם את עגל הזהב, ואם לא היה מוכיחם היו נחשבים שוגגים, והוא עדיף שהרי מוטב שיהיו שוגגין וכו' (בביצה ל.), וזה בבחינת מחטיא הרבים, רחמנא ליצלן (עפ"י המדרש רבה ויקרא פרשה ז). ועיין עוד למרן זיע"א ביבי"א (ח"ה אבן העזר סי' ה' בד"ה ואשר הוסיף).

לב. מובא בהפטרות פרשת כי תשא, שאמר אליהו הנביא: "אני נותרתי נביא לה' לבדי" (מלכים א יח, כב), ואף על פי שהיו עוד מאה נביאים שהחביא עובדיה הנביא במערות, מכל מקום כאשר מתנבאים אך בפועל לא מועילים לציבור ולא כלום, הרי הם כאילו אינם, כי אין בכך זיכוי הרבים כלל, נורא ואיום (אוזונייס לתורה' שם).

לג. בעל תשובה החפץ בעשיית ליל הסדר, אך הוריו חילוניים ולא מוציאים את החמץ מהבית, אם מוכנים לעשות עימו את ליל הסדר כדת וכדין, יעשה עימם ויזכה אותם, ולא ילך אצל רבותיו. ויש בזה זיכוי הרבים (מרן הראשון לציון זיע"א הובא ביום ליום פסח תשע"ד וכיוצא בזה פסק רבינו הגרי"ש אלישיב זיע"א).

לד. מותר להתפלל ערבית בערב שבת קודש מפלג המנחה, ואחר כך לנסוע ברכב על ידי שליח שעדיין לא קיבל שבת קודש, בכדי לזכות את הרבים בדברי תורה ויראה, כאשר הם צמאים לשמוע ומתחזקים ביהדות באמת. ומכאן עד כמה מעלת מזכה הרבים (אור"ח סו"ס רס"ג ואורלי"צ ח"ב).

לה. כאשר נערכת אזכרה לנפטרים אצל הציבור הכללי ויש להם אוזן קשבת, כדאי להיות שם חזן ולחזק אותם בדברי תורה בדרכי נועם ולסמוך על כך שהם מצטרפים למנין (יבי"א ח"י חאו"ח סי' ח ומשני"ב בשעה"צ סי' תריט).

לו. יש להרבות במסיבות עונג שבת לנערים על ידי אברך בן תורה עם פה מתוק, גם שזה בא על חשבון לימוד תורתו, וכן לנערות על ידי רבנית מוסמכת בכדי לזכותם ולקרבתם לה' יתברך.

לז. לנצל את הזמן בין מנחה לערבית בכל יום ולחזק את הציבור במוסר ויראת שמים, וזכות הרבים דבר גדול מאוד (עיין אור"ח סי' פט, סי'ו).

לח. חזן היודע להתפלל בלשון תחנונים עם פיסוק והיגוי נכון, הרי זה בכלל מזכה הרבים ואשריו, ולהיפך להיפך (עיין סוטה מט סע"א).

לט. מצווה גדולה לסייע לבנות ולנערות לצאת מהשירות הצבאי ומשירות לאומי, ולהצילם על ידי אישור מתאים כדין וכחוק מטעמי מצפון ודת, וזה על דעת כל גדולי ישראל וגם רבני החרד"ל, כמפורסם.

מ. יש לוותר על שמיעת פרשת זכור מספר תורה בשבת, אם על ידי כך הבן הנמצא בבית ימנע מאביו לחלל את השבת (עלון בית דוד הנפלא בחולון ועיין אור"ח ס"ס שו).

מא. הנוסע בכביש ויש לו זכות קדימה, אף על פי כן למצווה תיחשב לו אם יוותר לרכב מלא נוסעים לעבור לפניו, שבכך מזכה אותם להגיע בזמן לעבודתם וללימודם, בבחינת "ובלכתך בדרך" (דברים יא, יט) לקיים מצוות וזיכוי הרבים.

מב. גם במקום עבודתו ניתן לזכות את הרבים, כגון תופרת בביתה שיכולה לנצל את עבודתה בכדי לעורר בעדינות על חשיבות גדרי הצניעות, וכן ספר לגברים אפילו שמספר בזמן העומר, ובכך מציל אותם מגילוח בתער ושאר מרעין בישין שבשאר המספרות.

וכן ספרית לנשים נשואות ההולכות בגילוי ראש, על ידי שמחזקת אותן בטהרה ובצניעות ואף נותנת להן במתנה [כפי הצורך] דיסקים המדברים באותו עניין, וכל זה בבחינת "בכל דרכיך דעהו" (משלי ג, ו; ועיין בברכות סג. ופרש"י בד"ה דעהו).

מג. ראוי ונכון מאוד לתת את מצוות הסנדק לסב התינוק, אף על פי שאינו שומר מצוות, וזאת בכדי למנוע מחלוקות, וגם לרבות שעל ידי זה יקרבים בקבלות טובות להתחזק ביהדות להצלחת התינוק הנחמד (ועיין ב'פלא יועץ' ערך חסד).

מד. טוב לומר דברי תורה וחיזוק לציבור לאחר תפלת שחרית, ויש בכך זיכוי הרבים, וזה עדיף מלקרוא פרשת הנשיאים בחודש ניסן, וכיוצא בזה.

מה. דבר גדול וחשוב הוא אמירת 'שיר השירים' בערב שבת קודש לפני מנחה בהיגוי נכון ובקול זמרה, וכן דברי תורה וחיזוק לציבור בין קבלת שבת לערבית, וזה עדיף מאשר לשורר 'שיר השירים' בין מנחה לערבית מבלי לומר דברי תורה ומוסר לציבור (ועיין בגמרא ברכות יז. לעולם יהא אדם ערום ביראה ופרש"י שם).

מו. הנזהר להמתין ברמזור אדום כדין וכחוק, הרי הוא מזכה הרבים, שעל ידי כך לומדים ממנו להתנהג, וגם מקיים מצוות עשה מן התורה ו"נשמרתם" (דברים ד, טו), וגם מצוות האמונה שמאמין שהכל מהשמים 'המכין מצעדי גבר', וה' אמר לו עצור, ואם עושה להיפך, מחטיא ומשפיע לזלזל ולהזיק, והכל ברשותו.

מז. להספיד בבית הכנסת עם מוסר השכל וחיזוק לשומעים, יש בזה זיכוי הרבים, וכן כשעורכים אזכרה ואומרים דברי תורה לחיזוק הציבור (עיין יבי"א ח"ז יור"ד סימן לו:). וכן, כשעושים סעודה שלישית בבית הכנסת עם דברי תורה וחיזוק מתאים הוא בכלל זיכוי הרבים (יבי"א אור"ח ח"י סימן יד).

מח. לומר קדיש על מת בתשלום, הוא מועיל עבורו, ומצווה לעשות כן ועל ידי כך לנצל המעמד ולחזק המשפחה ולעוררם לומר גם כן קדיש, לכל הפחות בשבת קודש, וכיוצא בזה (יקרא דחיי"י יח ס"ד).

מט. באזכרה לנפטרים כשמביאים פירות וירקות ומיני מאכל, כדאי לברך ולענות 'אמן' בקול רם, ויש בזה זיכוי הרבים לעילוי נשמת הנפטר (עיין בספר 'קונטרס היחיאלי').

נ. להפיץ ולחלק חוברות אשר מוסברות היטב, וכן דיסקים של דברי תורה בעניין שבת, טהרה, מוסר וכיוצא בזה בוודאי חשוב כזיכוי הרבים גדול (ספר 'מעדני מלך' על מרן זיע"א).

נא. מותר לטלטל עיתון טמא בשבת קודש ברשות הרבים פחות פחות מד' אמות בכדי להציל את הציבור שלא יכשלו. והוא כדין קוץ ברשות הרבים (עיין אור"ח ס"י שח סע' יח), ופיקוח נשמה דינו חמור מפיקוח הגוף (ועיין אור"ח ס"ס שו).

וכן, מותר לדבר באמצע תפילת הלחש בכדי להציל יהודי העומד לידו ורוצה לקרוע בשבת דף בסידור מפני שמחובר עם דף נוסף. וכן להתקשר למשפחה באמצע תפילת הלחש ולהודיע להם שלא יאכלו מהפירות שהם טבל וודאי ולא הספיק לעשרם, ויש בזה חיוב מיתה רחמנא ליצלן (סנהדרין פג.), וכל זה נחשב זיכוי הרבים מעבירות.

נב. ניתן לזכות ולהשפיע הרבה מאוד בדרכי נועם, כמו אותה אשה שביקשה הפסקה נוספת מלהוליד אף שעבר זמן רב מהלידה הקודמת, וכאשר מורה ההוראה הקשיב והסביר וביאר את גודל המצווה היטב, הסכימה מיד להפסיק עם ההפסקה לחיים טובים.

נג. כל מצווה שאין לה דורש ואין מי שמבקש אותה, תידרשנה, לפי שחשובה כמת מצווה. ומצווה שאין לה רודפים, רדוף אחריה לעשותה, שהמצווה מקטרגת ואומרת כמה גרועה אנוכי שנתעלמתי מכל וכל (ספר 'חסידים' סימן קה, ע"ש). וכגון, לתקן ולכרוך סידורים בבית הכנסת, לכבד הספרים כפי הצורך ולהחזירם למקומם בסוף השימוש. וכן, ניקיון בית הכנסת ולעשות בכך כבוד ה' יתברך.

וכמו אותו חסיד ששילם כסף למאפיה של גוים בשכונה של יהודים שיסגור בפסח בכדי להציל היהודים מאיסור חמץ. וכן בזמן היריד שבאים לסחורה כמה ימים, ויש הרבה נשים פרוצות לתועבות, רחמנא ליצלן, משלם להם על ידי המנהל את כל ההוצאות והרווחים, וסוגרים המקום להצילם מאיסורי עריות וכיוצא בזה.

נד. 'הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרון, אוהב שלום ורודף שלום' (מסכת אבות פ"א מ"ב). ויש בכך זיכוי הרבים גדול להרבות שלום ולקדש שם שמים, וכן שלום בית לבני זוג, כשהם במצוקה כלכלית ונפשית, ולא להציע להם להתגרש חס ושלום אלא להיפך, להשקיע בהם בכסף, בחומריות וברוחניות כדי להצילם, ולהציל את הילדים מסכנת הרחוב. ומי שממליץ להתגרש כאשר לא שמע את שני הצדדים באריכות, צריך לברוח ממנו.

נה. העוסק בצרכי ציבור כעוסק בדברי תורה (ירושלמי פ"ה דברכות ה"א). ויש אומרים שפטור מתפלה (אור"ח ס"ס צג). ומצינו ביהושע שניקה וסידר יפה את בית הכנסת ובית המדרש, וזכה להיות מנהיג ישראל לאחר פטירת משה רבינו (ועיין מדרש רבה פ' מטות).

נו. חובה קדושה על הגבאים להתאמץ בניקיון ובכבוד בית הכנסת, וכן להשיג חזן ירא שמים לתפלוֹת, ובן תורה וחכם גדול שימסור שיעורי תורה לציבור (משנ"ב בביאה"ל סימן נג).

נז. למד, לימד, שמר ועשה, והיה בידו להחזיק תורה ולתמוך בתורה, ולא החזיק הרי זה ארור מפי הגבורה. לא למד, לא לימד, לא שמר ולא עשה מפני שהיה אנוס, אך החזיק תורה ותמך בתורה הרי זה ברוך מפי הגבורה. מכאן למדים עד כמה חשובה מעלת מזכה הרבים (רמב"ן על התורה דברים כז, כו, ע"ש).

נח. נאמר בתורה (במדבר טו, לא) "כי דבר ה' בזה", רבי מאיר אומר זה הלומד תורה ואינו מלמדה (סנהדרין צט.). וגם כשלימד ויכול להוסיף יותר ולא הוסיף וכדבעי ליה למיעבד לא עבד (כתובות סז.), גם בזה הוא בסכנה גדולה (דרשת מהר"ח מוולוז'ין לר"ה המובא בסוף ספר 'נפש החיים').

נט. כתוב בגמרא (חולין ז.) מקום הניחו לי מן השמים להתגדר בו. ופירש רש"י להתגדל. כלומר, שצריך זכות לזכות את הרבים וצריך זכות להצילם מעבירה ולהתגדל בכך, ואשרי מי שזכה.

ס. נאמר גבי אנשי סדום: "אולי יש חמישים צדיקים בתוך העיר" (בראשית יח, כד), ופירש האבן עזרא, דהיינו צדיקים אשר נמצאים איתם ומזכים אותם. ומכאן למעלת זיכוי הרבים שעל ידי כך יכול להציל גם אנשים רשעים כסדום ועמורה.

ומכאן לשבת חתן וכיוצא בזה שהמשפחות אינם שומרים תורה ומצוות, אף על פי כן יזמין את כולם לבוא לשבת קודש ויביא פייטן ודרשן נפלא בכסף מלא, שיחזקם בתורה ויראה, והוא כעין סמינר, ויש בזה זיכוי הרבים גדול כאשר מתאספים ומקשיבים לכבוד המאורע ולכבוד החתן והכלה.

וכן עובד במפעל מסוים, אם חכם הוא ויודע היאך לכבד את המעביד, אזי יבקש ממנו חדר לתפלת שחרית, מנחה, וכיוצא בזה, וזכות הרבים תלוי בו.

סא. הנכשל באיסור כרת כגון נדה, אכילת חֶלֶב, אכילת דם, טבל וכיוצא בזה, צריך לעשות תשובה ויום הכיפורים ויסורים ימרקו העוון (יומא פו.), עיין שם. ועצה טובה לתיקון חטא טהרת המשפחה הוא להשפיע ולזכות אחרים על ידי כנסים, וכן על ידי חלוקת דיסקים וכיוצא בזה חינם אין כסף במקוואות ובחנויות ובמקומות מיוחדים הראויים לכך.

סב. כל מקום שיש אהבה ואחוה בשלמות, הרי זה קידוש השם וזיכוי הרבים. ולומדים מהם להתנהג כך, ולהיפך להיפך, רחמנא ליצלן. וכן בין בעל ואשתו כאשר עוזרים זה לזה, יש בכך זיכוי הרבים למשפחה כולה, שהרי כל דיבורי הילדים והתהנהגות שלהם הוא מהוריהם (סוכה נו:), ונמצא שההורים מזכים את הילדים.

סג. צריך להיזהר מתולעים הנמצאים במאכלים רחמנא ליצלן, ובפרט בקיץ. לכן, יש לשטוף היטב את הירקות ולבדוק ולברור היטב ולכסות המאכלים תמיד בכדי למנוע חרקים וכיוצא בזה. ויש כאן זיכוי הרבים למשפחה כולם ולכל הסועדים.

סד. נשים הנזהרות בענייני הלבוש והולכות בצניעות בהידור רב, מזכות בכך בנות רבות, שעל ידי כן לומדות מהן לדקדק בצניעות. וכן בגדים לגברים ותספורות כדת וכדין, יש בזה קידוש השם וזיכוי הרבים, ולהיפך להיפך.

סה. אמרו חז"ל (פסחים פז:): 'לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבין האומות, אלא כדי שיתווספו עליהם גרים'. ומשמע שעל ידי הגלות יכירו אנשים נוספים בעולם את ה' יתברך, ויש כאן גדר זיכוי הרבים להרבות אמונה לכל העולם, וכמובן כאשר כל זה על פי שלמות ההלכה מכל הצדדים.

סו. כתוב בתהלים (נא, טו) "אלמדה פושעים דרכיך, וְחֲטָאִים אליך ישובו", ויש בזה זיכוי הרבים, ודומה לנאמר בגמרא (ע"ז ד סע"ב) לא היה דוד ראוי לאותו מעשה עם בת שבע, ולמה נעשה, ליתן פתחון פה למי שנכשל שיעשה תשובה, וזה גזירה משמים שנכשל בו דוד המלך ע"ה.

סז. מצווה לזכות את הרבים, על ידי שאוכל עימם בשבת קודש בסעודה שלישית או מסיבת עונג שבת עם ממתקים ומגדנות וכיוצא בזה, ויסמוך

על ספק ספיקא לעניין תולעים ועל ספק ספיקא לעניין תרומות ומעשרות ולכבדם (עיין יבי"א ח"ט חיו"ד ס' ל), ולזכות להשמיע דברי תורה כמה שיותר, וזכות הרבים דבר גדול.

סח. עשרה הלומדים בשקידה עצומה בבית המדרש כולם נקראים בשם מזכי הרבים, אחד מזכה את התשעה שעל ידי זה שרואים התלהבות ושקידה בלימוד, כולם שוקדים ולומדים ומזכים זה את זה (ספר 'אוזניים לתורה' פ' בחוקות).

ומכאן לתפלות בבית הכנסת בציבור וההשתתפות בשיעורי תורה, שעל ידי כך מראה דוגמא אישית של תורה ויראה, ויש כאן גם מצוות זיכוי הרבים להשפיע על אחרים.

סט. מי שלא מוחה ברשעים ולא מביישם, נענש משמים (זוה"ק תזריע מו:), מפני שצריך לצעוק בחכמה לכבוד ה' יתברך, וזכות הרבים תלוי בו.

ע. כתוב בתורה (במדבר ד, כב) "נשא את ראש בני גרשון", ויש כאן רמז שצריך לרומם ולחזק גם את האנשים שכביכול נתגרשו מהיהדות ולחזקם ולקרנם ל"בית אבותם וכו'". כלומר, שהיו להם הורים צדיקים ומחמת הגלות והצרות שבעולם הרי הם בבחינת תינוק שנשבה (שבת סח:) ויש להצילם בכל עת, כי ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא (סנהדרין מד:), ופירש רש"י עדיין קדושתם עליהם, עיין שם. ולכן יש לזכותם.

עא. ידוע מאמר חז"ל: 'רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל וכו' (מכות כג:), ויש ללמוד מה' יתברך ולזכות את עם ישראל במצוות, בבחינת "והלכת בדרכיו" (דברים כח, ב), והקדוש ברוך הוא משלם שכר טוב לנטפל לעושי מצווה, ועל אחת כמה וכמה לעושה מצווה ממש (מכות ה:).

עב. כתוב בתורה (שמות טו, כא) "ותען להם מרים וכו' סוס ורוכבו רמה בים", ומכאן רמז לנשים שעוזרות לבעליהן ומכינות צרכי הבית בכדי שיעסוק הבעל בתורה והילדים בתלמוד תורה, וזכות הרבים תלוי בהן, והאשה בבחינת סוס והבעל והילדים בבחינת רוכבים, ומקבלת שכר מה' יתברך על פי המסירות בכח הסוס שלה, וכמו שכתוב: "לסוסתי ברכבי פרעה דמיתוך רעיתי" (שיר השירים א, ט).

עג. מסופר בנביא (מלכים א פרק יח) על אליהו הנביא ונביאי הבעל, שנצרכו לשני פרים אחד לאליהו הנביא להוכיח לכולם כי ה' הוא האלוקים, והשני לנביאי הבעל לעבודה זרה, ואותו הפר הנבחר לעבודה זרה מרד, ולא רצה ללכת לעבודה זרה, עד שהבטיח לו אליהו הנביא שגם על ידו מתקדש שם שמים בכך שכולם רואים שהעבודה זרה אינה כלום.

ומכאן למד בספר 'שבט מוסר' (פרק כב) קל וחומר על אדם בעל חכמה ובינה, שצריך להמית עצמו על התורה ועל העבודה לקדש שמו יתברך.

עד. מזכה הרבים יותר חזק מתומך בעניים, שזה לגוף בלבד, (זוה"ק תרומה קכט., ע"ש). וכמובן אם יודע לנצל נתינה חומרית ומבקש מהם נתינה רוחנית להתקרב לה' יתברך, מעלתו עצומה מאוד.

עה. משה רבינו אמר ליתרו: "אל נא תעזוב אותנו" (במדבר י, לא), שבזה שהולך יחדיו עם ישראל במדבר, יש בכך זיכוי הרבים גדול שלומדים ממנו להתקרב לה' יתברך (כלי יקר בהעלותך י. לב).

עו. בזמן שבני ישראל רצו לכבוש את יריחו, לא מצאו את מקום הפתח, ואיש אחד הראה להם באצבעו, ובזה זכה להצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות (סוטה מו: ע"ש). ועל אחת כמה וכמה המזכה את הרבים ברמ"ח איבריו ושס"ה גידיו לקרב רחוקים בזרוע לכבוד ה' יתברך שמעלתו ושכרו עצומים מאוד (ועיין ברכות יז:).

עז. מצווה גדולה וזיכוי הרבים להגביה קולו במקצת בזמן תפלת הלחש בימות הקיץ במילים: 'מוריד הטל', ובכך להציל אחרים מטעות, שלא יצטרכו לחזור לראש. והוא הדין בראש חודש כשאומר: 'יעלה ויבוא'.

עח. בזמן חוליו האחרון של מרן רבינו הגדול זיע"א, המליץ למשרתים בקודש למכור עוד ועוד מספריו הקדושים על מנת לזכות את הרבים, ובכך להרבות זכויות ולהמתיק הדינים.

עט. אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידי צדיקים בדבר אכילה (גיטין ז. בתד"ה השתא). ומאידך, המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו (מסכת אבות פרק ה), ומשמע שבכל עניין ועניין אין חשש שיכשל. ומכאן על גודל מעלת זיכוי הרבים שהוא קדוש בלי עבירות, והלוואי שנזכה לכך.

פ. העוסק בתיקון ומכירת מחשבים וכיוצא בזה, יקפיד שלא להכניס לקונים דברי קלות ראש, ועל אחת כמה וכמה פריצות וכיוצא בזה, שבזה מחטיא את הרבים, אלא אדרבה יכניס למחשב דברי קודש ואפילו בלא להודיעם, בכדי לזכותם ביראת שמים וחיזוק היהדות.

פא. העוסקים בפרה אדומה נטמאים, והוא כדי לזכות את הרבים להיטהר מטומאת מת (נדה ט). ומכאן למזכה הרבים וכן הטורח הרבה לגייס כספים וכו' כדי להעמיד תלמידים, ואף שעל ידי כן מתמעט מזמנו בעסק התורה, וכל זה כדי לזכות את הרבים ולהעמיד תלמידים לתפארת בישראל.

פב. מובא בתורה בפרשת פנחס, שזמרי חטא והחטיא את הרבים לעזות וחוצפה נגד משה רבינו, ולעשות עבירה חמורה של עריות, רחמנא ליצלן. ופנחס קידש שם שמים וזיכה אותם להתחזק.

פג. הלומד בזמן חזרת השליח ציבור, הרי זה בכלל מחטיא את הרבים (משנ"ב ס"י קכד ס"ק יז), וכן חזן הממהר בתפלתו הרי זה מחטיא את הרבים (כה"ח ס"י קכד ס"ק כא).

פד. המפרסם מעשיו כדי שילמדו ממנו ויעשו כמעשיו הטובים, הרי זה בכלל מזכה את הרבים (יחווה דעת' ח"ג ס"י עד).

פה. פסק מרן בשולחן ערוך (ס"י ס סע' ד) שמצוות צריכות כוונה. ולפי זה כל פעולה שאדם עושה, אם יעשנה בכוונה לחסד וכיוצא בזה אזי שכר מצווה בידו.

ולכן, כל מי שמזכה את הרבים במקצועו ועוסק עם הציבור, כגון רופא, טבח, שדרן רדיו עם פה מתוק שמזכה את המאזינים בדברי תורה, נהגי בוקר של לחם וחלב וכן המנקים את האשפה והכבישים, ועל ידיהם הכל נקי ונעים, צריכים לכוון שעושים כן לרווחת וטובת התושבים, ובכך מלבד שמקיימים את עבודתם ומקבלים עליה שכר, שמור להם שכר נצח על קיום המצווה במה שהתושבים נהנים מהם, מפני שיש בכך סיוע ועזרה לתושבים עצם הדבר שהציבור ותושבים נהנים מהם.

וכשמתנהג בעבודתו כשורה בנעימות ובדרך ארץ, יש בכך גם זיכוי הרבים כי לומדים ורואים עליו צדק ויושר, "נקי כפים ובר לבב" (תהלים כד, ד), ואשריו.

פו. נאמר בתורה על אליעזר עבד אברהם, כאשר הגיע לביתו של לוט: "ויפתח הגמלים" (בראשית כד, לב). ופירש רש"י שעד עתה פיהם היה סגור בזמם, כדי שלא יגזלו משדות אחרים. והקשה הרמב"ן שהרי מצינו בבהמתו של רבי פנחס בן יאיר שלא אכלה דבר שאינו מעושר, ואם כן על אחת כמה וכמה הגמלים של אברהם אבינו ע"ה שלא יאכלו משדות גזל, ואם כן מדוע סגר אליעזר את פיהם בזמם?! עיין שם במה שכתב.

ויש עוד לתרץ שבוודאי גם גמליו של אברהם אבינו ע"ה לא הוצרכו לזמם כדי שלא לגזול, אלא אברהם אבינו ע"ה רצה ללמד את הרועים מצוות ודרך ארץ, ולכן שם על פיהם זמם. ומכאן כמה יש לחכם להראות תמיד לציבור כיצד להתנהג, ודוגמא אישית שווה אלף מילים ('אוזניים לתורה' שם).

פז. אמירת קדיש ועניית 'יהא שמיה רבה' בקול רם ובכוונה מציל את הרשעים מגיהנום ומוריד שפע לעולם ומזכה את המתים והחיים. וכן המוציאים את השבת מאוחר יותר, אשריהם שעל ידי כך עושים טוב לנפטרים.

והמזדרזים להוציא את השבת, אז הרשעים בגיהנום מקללים אותם על שבמעשיהם הקדימו להם את החזרה לגיהנום. ומכאן שמצוות זיכוי הרבים הינה בין למתים ובין לחיים (ועיין בזה"ק בהקדמה לבראשית).

פח. כתוב בתורה (בראשית לד, א) "ותצא דינה", ומיד אחר כך נפלה בידי שכם. ופירש רש"י שקרה כך, מפני שיעקב לא נתן את דינה לעשיו, ושמה היתה מחזירתו בתשובה, לכן נפלה בידי שכם.

ומקשים העולם, והרי לאה שהיתה צריכה להינשא לעשיו, ועל ידי שהרבתה לבכות זכתה להינשא ליעקב, מדוע לא נענשה על כך, שאולי על ידי כך היתה מחזירתו למוטב? אלא מפני שדינה גדלה בבית של תורה, אזי היה לה כעין חומת מגן שלא להינזק מעשיו, ולכן לא צריכה לפחד ממעשיו, מה שאין כן בלאה שגדלה בבית של לבן ובתואל, ולא היה לה

את הכח לעמוד מול מעשי עשיו, ולכן טוב עשתה שהתפללה לבטל הישידוד'.

ומכאן על גודל חיוב מזכה הרבים כשיכול ויש בכוחו להשפיע שמהשמים ייתבע אם לא עשה דיו (מאור שבתורה' שם).

פ. הקדוש ברוך הוא ברא את עולמו באופן שיש בו צדיקים ורשעים, חכמים וטיפשים, עשירים ועניים, וזאת בכדי שיזכו הצדיקים את הרשעים, והחכמים את הטיפשים והעשירים את העניים, ויזכו בזה לחיי עולם, נורא ואיום (זוה"ק ויגש רח.).

צ. כתוב בגמרא (סנהדרין נב.) וכבר היו משה ואהרן מהלכין בדרך, ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן וכל ישראל אחריהן, אמר לו נדב לאביהו אימתי ימותו שני זקנים הללו, ואני ואתה ננהיג את הדור? אמר להן הקדוש ברוך הוא, נראה מי קובר את מי, וכידוע שנענשו ומתו.

והשאלה היא למה ה' החמיר איתם כל כך? ורבינו הסטייפלר זיע"א בספרו 'ברכת פרץ' (פי אחרי) מבאר, שהיה לנדב ואביהוא חסרון בענווה, ולכן נענשו מיד כי אין להם את זכות מידת ארך אפיים של ה', כמו שנאמר "לשארית נחלתו" (מיכה ז, יח), למי שמשים עצמו כשיריים (ראש השנה יז:).

ושמעתי פירוש נוסף נפלא מאוד, שהיה עליהם טענה אם יש לכם כח להנהיג, אדרבה תעשו ותצליחו, ולמה להמתין שימותו משה ואהרון. שהרי ידוע שגשמיות בידי שמים, ורוחניות בידינו, והיה עליהם לעשות מיד בהכנעה וענווה וכולם יעריכו וישבחו, בלי רושם של תפקיד, משרה, שררה, משכורת, והיו עושים לכבודו של ה' יתברך.

וזה גם טעותו של קורח, שאם הוא רוצה לעזור ולקדש שם שמים, שיעשה ויקדש שם שמים בלי לפגוע במשה ואהרון, ואשריו. ומה שאמר משה רבינו לקורח "ובקשתם גם כהונה" (במדבר טז, י) אין הכוונה שזה יותר מעלה, אלא הכוונה למה לכם לבקש דבר נוסף, תעשו לשם שמים עבודת ה' וקידוש ה', ויתכן שזה יותר מכהונה, ולמה לכם תפקיד כזה. וזה פירוש מתוק מדבש לבעל אמונה.

פרק י"ד - מעלות בעל האמונה

בו יבואר הזכות והמעלה לה זוכה מי שקנה בנפשו את מצוות האמונה בקניין שלם

א. מצוות האמונה היא מצווה מיוחדת מאוד ואין כמותה בעולם! שמלבד זאת שהיא היסוד לכל התורה כולה וכל רגע ורגע שמאמין בה' יתברך מקיים מצווה מהתורה, זוכה האדם על ידה לדברים הרבה ברוחניות ובגשמיות.

שאלה: מה נלמד מהפסוק: "וצדיק באמונתו יחיה" (חבקוק ב, ד)?

תשובה: מפסוק זה למדים שיש לבעל אמונה כח חזק מאוד המסוגל להתגבר על קשיים ולפתור בעיות ולסלק מידות רעות. וכל כך למה? כי מי שמתחזק באמונה ומרגיש תמיד "אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה) והכל בידי ה' יתברך בלבד, מבין שאת הכל ה' עשה, וה' הרי עושה רק טוב ואין סיבה לכעוס. וזוכה על ידי זה להתגבר על הכעס, הקנאה, התאוה והמחלוקת וכל המידות הרעות.

וכן, זוכה בעל אמונה לשלום בית בקלות, כי כשמאמין באמונה שלימה שה' יתברך קישר בינו לבין רעייתו, הפגיש אותם וחיתן אותם, זה מביא לו כח להתגבר על ההפרעות ועל הקשיים בחיי היום יום.

וכמו כן, האמונה החזקה בה' יתברך עוזרת לאשה להיות צנועה מאוד כשיוצאת לרחוב, כי כיוון שמאמינה בה' יתברך שהכל ממנו, ממילא לא יתכן להרוויח ממה שלובשים בגד האסור על פי ההלכה ושהוא נגד רצון ה', ומקבלים כח משמים לחיות באמונה כמו הנביא חבקוק.

ולפי זה, הפשט בפסוק "וצדיק באמונתו יחיה", הכוונה, על ידי האמונה יש לצדיק חיים טובים ומאושרים, ויהי רצון שיקויים בכולנו "וצדיק באמונתו יחיה" (ועיין מכות כד.).

ב. האמונה והקשר עם ה' יתברך מסייעים לאדם לסבול פחות מהיסורים, וזו הסיבה שהבהמה סובלת יותר מאשר האדם, שהרי לה אין דעת להאמין שהכל מה' יתברך.

שאלה: כאשר אדם ובהמה סובלים אותו סבל במדויק, למי קשה יותר?

תשובה: לבהמה קשה יותר, כי לאדם יש אמונה ויודע ומבין ומאמין שהכל משמים ולטובה ויש לו קשר עם ה' יתברך, וזה מה שעוזר לו להתגבר. מה שאין כן בהמה שאין לה דעת, ולכן הסבל שלה קשה הרבה יותר (יבייא ח"ט עמ' מט).

ומכאן נלמד, שמי שאין לו אמונה ומתנהג וחי כמו בהמה, סובל מהיסורים והבעיות, וכל מה שעובר עליו קשה לו במאוד, ואשרינו שלא שם חלקינו כהם.

ג. אהבת ה' יתברך באמת, הנובעת ממחשבה חיובית שה' יתברך מחייה אותנו ומנשים אותנו כל רגע ורגע ונותן לנו כח לעשות חיל במצוות, יש בכוחה לסלק נסיונות גדולים ככל שיהיו. וכשם שבן זכר שבא לעולם בא עם כיכרו בידו היינו פרנסתו, כך ניסיון שבא לעולם בא עם הכח להתגבר בידו.

שאלה: מהו הכח המיוחד שצריך האדם בכדי להתגבר על כל הניסיונות שעוברים עליו משמים?

תשובה: מפורש בתורה (דברים יג, ד) שכאשר קם נביא או חולם חלום, ועושה אות ומופת נגד האמונה, אסור לשמוע אליו וחייבים להורגו, ואם תשאל כיצד מאשר ה' יתברך את האות או המופת? לזה מפורש בפסוק: "כי מנסה ה' אלוקיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלוקיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם" (שם), עיין שם.

ומכאן שמצוות אהבת ה' יתברך באמת, בכוחה להתמודד עם ניסיון גדול שכזה. והיאך מגיע האדם לאהבה כזאת ממש להיות חולה אהבה על ה' יתברך? על ידי שחושב ומרגיש שכל רגע ורגע ה' יתברך מחייה אותו, ומנשים אותו, ונותן לו כל צרכיו, ולא עוד אלא מזכהו לקיים מצוות, ועל ידי כך מגיע לאהבת ה' יתברך.

וכאשר זוכה להיות חולה אהבה על ה', אזי שום אותות ומופתים או סיפורים לא מזיזים לו כלל וכלל, "ועל כל פשעים תכסה אהבה" (משלי י, יב), ויש בזה כבוד שמים גדול מאוד. ומכאן לניסיונות בחיי היום יום, על ידי שמעמיק לחשוב על אהבת ה' יתברך מקבל כח חזק לעמוד כנגד הכל ולהצליח.

ועוד, מאחר שה' יתברך הוא זה שמביא את הניסיונות, ממילא הוא גם זה שמביא כח להתגבר עליהם, לא כמו נזיר שקיבל נזירות על פי דעתו, שקשה לו יותר, כיוון שזה בא ממנו (כלי יקר במדבר ו, יא), אבל במה שנצטוונו מאת ה' יתברך יש בו כח מיוחד משמים לאוהבי ה' יתברך להתגבר על הקשיים שבהם.

ושמעתי רמז יפה על הפסוק בתהלים (קמז, טז) "הנותן שלג כצמר כפור כאפר יפזר", דהיינו שה' יתברך נותן לאדם שלג כפור וקור ככמות הצמר שיש לו כדי להתכסות ולהגן בעדו, וככמות האפר שיש לו בתנור שמסיק ומחמם ביתו, ולא ביותר מכך. והיינו שה' יתברך נותן לאדם ניסיון וכוחו בצידו בכדי לעמוד בו.

כל קושי זה ניסיון, וכל ניסיון נובע מאהבת ה' להגדיל הזכויות ולסלק הדינים. וכל ניסיון מביא איתו כח מה' יתברך להתגבר, ותפקידנו לחשוב שבעזרת ה' יתברך נוכל להתגבר ולנצח ולקדש שם שמים. כשם שבן זכר בא לעולם, בא עם ככרו בידו (נדה לא:): דהיינו עם פרנסתו, כך ניסיון שבא לעולם בא עם כח לנצחו בידו.

ד. כאשר האמונה היא חזקה בלב האדם, בכוחה לרפא את הנפש והגוף גם יחד. ונמצא שעל אף כל הצרות העוברות על האדם, יכול הוא על ידי האמונה לחיות את כל חייו חיים בריאים ומאושרים כפי רצון השם.

שאלה: נאמר בתורה (בראשית כג, א) "שני חיי שרה", ופירש רש"י כולן שווין לטובה. ויש לשאול כיצד זכתה שרה לכך?

תשובה: באמת, שרה אימנו אף שהיו לה הרבה צרות, שהרי היתה שותפה נאמנה בכל הניסיונות של אברהם אבינו ע"ה, בין בניסיון טלטולי הדרך שהם קשים לאשה מאוד, ובין בניסיון הרעב שבעקבותיו ירדו למצרים, ופרעה לקח אותה, ובנס ניצלה. ואחר כך כיוצא בזה עם אבימלך, ובפרט שלא ילדה עד גיל תשעים שנה, שזה הדבר הקשה ביותר לאשה, וכאמור ברחל: "הבה לי בנים, ואם אין מתה אנכי" (שם ל, א), וחז"ל למדו מכאן שמי שאין לו בנים חשוב כמת (עיין נדרים סד:).

עם כל זה נאמר עליה שכל חייה היו שווים לטובה, והטעם לכך, משום שהיה לה אמונה חזקה מאוד בנפשה, והנפש מרפאת את הגוף, וכאשר האמונה חזקה מאוד, הרי זה בוודאי מועיל ומחזק לנפש ולגוף, ולכן כולן שווין לטובה.

וכן בתהלים (נז, ח) "נכון לבי אלוקים, נכון לבי, אשירה ואזמרה". ופירש רש"י הכפילות "נכון לבי", שנאמן עמך במידת הדין ונאמן עמך במידת הרחמים. וכן שם (נו, יא. קא, א. קטז, יג) וכן באיוב (א, כא), כמבואר כל זה בברכות (ס:), וכן פעמיים בספר משלי (יז, כב, ע"ש ברש"י. ובפ' יח, יד) שהנפש מרפאת הגוף, ללמדנו כמה כח יש באמונה, לחזק ולעודד ולקיים את רצון ה' יתברך ולהגיע לדרגה של כולן שווין לטובה.

ה. האמונה בה' יתברך היא היסוד לכל המידות הטובות, וזאת משום שכאשר אדם מאמין שהכל נעשה בהשגחה פרטית מלמעלה, ממילא הוא אינו כועס ומקפיד על אנשים ולא מקנא בהם, אלא אדרבה הוא אוהב את כולם וחבר של כולם, שמח בשמחתם וחפץ בטובתם.

ועוד, שחיזוק האמונה והמידות הטובות הם התרופה הבדוקה לשלום בית אמיתי.

שאלה: מה העצה הטובה ביותר להגיע למידות טובות בשלמות?

תשובה: רבינו המשגיח הגדול, הגאון הצדיק רבי יחזקאל לוינשטיין זיע"א, לימדנו בספרו 'אור יחזקאל' (אלול), שהאמונה בה' יתברך הוא היסוד למידות טובות, וכשיודע ומבין ומרגיש השגחה פרטית שהכל משמים, ממילא הוא פחות כועס, פחות מקפיד, לא מקנא, חי בשמחה ופחות מסובך עם אנשים, כי רואה תמיד רק את ה' יתברך.

ורבינו הקדוש הרמח"ל זיע"א בספרו 'מסילת ישרים' (פ"א) כתב: שאם אנשים היו בעלי אמונה ויודעים שאין אדם נוגע במוכן לחבירו אפילו כמלא נימא (יומא לח:), לא היתה קנאה בעולם כלל, עיין שם. חיזוק האמונה היא התרופה לשלום בית, למידות טובות, לאהבת ישראל באמת, לחיות בשמחה ולזכות לכל הברכות שבתורה.

ו. הדבר הקשה ביותר לאדם הוא להכיר את עצמו, ואילו הדבר הקל ביותר לאדם הוא לשקר את עצמו, ועל ידי כך להצדיק את כל מעשיו. אולם, אצל בעל אמונה אין הדבר כן, משום שבעל אמונה אוהב את האמת ומודה על האמת ועושה חשבון נפש אמיתי עם ה' יתברך בכל עת, ומאמין באמונה שלימה שבזה שיתנהג במידת האמת לא יארע לו שום נזק ושום הפסד לעולם.

שאלה: מהו הדבר הקל ביותר לאדם, ולהיפך מה הדבר הקשה ביותר, והאם זה קשה גם לבעל אמונה?

תשובה: בספר 'יערות דבש' (דרוש ג') להגאון הגדול רבינו יהונתן אייבשיץ זיע"א, כותב שהכי קשה לאדם להכיר את עצמו, והכי קל לאדם לשקר בכדי להצדיק את

עצמו. ובעל אמונה הרי זה עובד ה', אוהב אמת, עושה חשבון נפש עם ה' יתברך בלבד, וכולו מלא בסבלנות וענווה, ומודה על האמת, כי מאמין שלא יהיה נזק ולא כלום ואשריו.

ורבינו החזון איש זיע"א העיד על עצמו שאינו יודע מה זה להקפיד על אחרים, והוא היה גדול הדור ומופת הדור (עיין חולין קג.), ומה נאמר אנחנו הקטנים.

א. בעל אמונה אינו תועה בדרך ואינו טועה בשכל, אלא מרגיש תמיד שהכל משמים לטובה. ולא זו בלבד, אלא שכל דבריו ומעשיו של בעל אמונה הם על פי דעת תורתנו הקדושה ומיוסדים על אדני פז ללא שום רבב. ולכן, אם ראית אדם שסר מן הדרך ועושה מעשים אשר לא יעשו, אין זה כי אם משום שירד מן האמונה התמימה, ופשוט.

שאלה: נאמר בתורה גבי הגר: "ותלך ותתע במדבר באר שבע" (בראשית כא, יד), ופירש רש"י, שחזרה לגילולי בית אביה. ויש להבין מנין למדו חז"ל כן, והרי זכתה היא לראות מלאכים, ואם כן כיצד חזרה לגילולי בית אביה?

תשובה: בספר 'עבד ה' תירץ, שבעל האמונה מרגיש שמעולם אינו תועה בדרך ולא טועה בשכל, אלא הכל משמים ולטובה, וכאשר כתוב בתורה על הגר, שהיתה בגדלות עד כדי כך שראתה מלאכים, ועם כל זה כתוב עליה בתורה: "ותלך ותתע", כנראה שירדה מהאמונה וגילולי בית אביה נדבקו בה, עיין שם.

ויש עוד להוסיף, שבאמת היתה הגר בהשגות באמונה, אבל כאשר אברהם אבינו ע"ה שילחה השכם בבוקר, ומגרשה מהבית עם בנה, נתקלקלה אמונתה, ותמהה כיצד יתכן שאברהם אבינו ע"ה, שהוא איש האמונה איש הצדק והיושר הנקרא 'איש האלוקים' שיעשה לה כך, שיהיה בעוכרה, והיא לא ידעה שיש כאן ציווי מה' יתברך, ועשתה מהשאלה תשובה, וחזרה לתועבות בית אביה.

ומכאן למדים שכאשר יש בעיות וקשיים עם אנשים מסוימים, שכנים, אחים, הורים, משפחה, חברים ותיקים, וגם עם רבנים מסוימים, לא להפעיל את השכל ולשאול שאלות ולרדת מהאמונה ומהדת, אלא להאמין שהכל משמים ולטובה, ולהמשיך בדבקות ובמסירות באמונה ובתורה ובמצוות, ויקבל מה' יתברך פי מאה על הצער שלו, ויתחזק באמונה ויקדש שם שמים.

ויש ללמוד מכאן דבר נוסף, שמה שאתה עושה בבית, במשפחה, בעבודה, תודיע לפני כן שהכל על פי דעת התורה, ועדיף להביא מכתב מהחכם שכותב כן, ובזה אתה מונע חילול ה', וגם אחרים לא יפגעו באמונה שרואים אדם גדול שכתב כן ופסק כן למעשה.

ויתכן להוסיף על אברהם אבינו ע"ה, שלא אמר כן להגר כי חשש שלא תקבל ולא תבין, ותצא תקלה גדולה יותר, והבן. ומכאן עד כמה יש להיזהר לקדש שם שמים ולעזור לאנשים להתחזק באמונה יותר ויותר.

ח. הרוצה להגיע לשלמות באמונה, לא די בכך שיאמר מהפה ולחוץ 'הכל משמים', אלא צריך לרצות מכל הלב את מה שה' יתברך רוצה, ולא להצטער כלל ועיקר. בעל אמונה הוא תלמיד של ה' יתברך.

שאלה: מי חזק יותר באמונה, יעקב אבינו ע"ה בחיר האבות או יוסף בבית האסורים שתיים עשרה שנה?

תשובה: במדרש בראשית רבה (פ' ויגש פרשה צד סי' ג) על הפסוק: "ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי" (בראשית מה, כח), מבואר שיוסף היה חזק באמונה יותר מיעקב, שהרי יוסף מעולם לא התלונן על מצבו ולא כלום. ומה שביקש משר המשקים שימליץ עליו לפני פרעה, כיוון שחשב בטעות שהוא בגדר השתדלות המותרת, אבל באמת היתה מיותרת לפי דרגתו (עיין בספר 'עבד ה' עמ' עג). אבל יעקב שאמר: "למה הרעותם" (שם מג, ו) וגם אמר "אותי שכלתם" (שם מב, לו), על זה יעקב אבינו ע"ה תבע את עצמו, והתפעל מיוסף הצדיק כמבואר במדרש, פלא פלאות.

וכידוע מהרמב"ם שכתב (הלכות יסודי תורה פ"ה ה"י): כל הפורש מעבירה או עשה מצווה, לא מתוך פחד ולא יראה ולא כדי לבקש כבוד, אלא מפני הבורא ברוך הוא, כמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו, הרי זה מקדש את ה'. ועיין עוד בספר 'עין טובה' (עמ' 66) שהשומר את עיניו באמת, הוא נקרא תלמיד יוסף הצדיק, ולא שולט עליו עין הרע כמו יוסף הצדיק, עיין שם.

ומכאן שלהיות בעל אמונה באמת הרי זה רווח גדול, גם בעולם הזה וגם בעולם הבא, בעל אמונה הוא בעל סבלנות. ומכאן לשלימות באמונה, לא מספיק לומר 'הכל משמים', אלא גם לא להצטער כלל ועיקר, ולרצות מהלב מה שרוצה ה' יתברך, בעל אמונה תלמיד של ה' יתברך.

ט. בעל אמונה שמחפש את האמת ורואה בכל דבר את השגחתו של ה' יתברך בעולם, משמים מזמנים לו לראות כן תמיד. ועוד שמי שמבקש אמונה, ה' סולח לו על עוונותיו.

שאלה: בזכות מה זכה אברהם אבינו ע"ה שה' יתברך דיבר עימו ונתגלה אליו?

תשובה: אברהם אבינו ע"ה חיפש תמיד את האמת, את האמונה ואת אדון העולם (רמב"ם ה' עבודה זרה פ"א ה"ג). וזכה שנגלה אליו ה' יתברך ואמר לו: 'אני בעל הבריה'. ועיין בגמרא (סוטה י). שלפני שותי יין תמיד מצוי יין, ולפני עובדי אדמה תמיד מצויים ירקות.

והוסיף הבן יהודע (שם) על שמשון הגיבור שמשמים נתנו לו הרבה כח לפוריות הגוף, ולכן גם בבית האסורים היה מצוי לו כן, ע"כ. ומכאן לבעל אמונה שמחפש את האמת ורואה כל פרט ופרט בהשגחה משמים, הרי שמזמנים לו לראות כן.

וכמו כן, הנביא ירמיה (ה, א) מבטיח לנו שמי שמבקש אמונה, ה' סולח לו, עיין שם. וכן, הפסוק בנביא (ישעיהו ו, ג) "מלא כל הארץ כבודו", פירושו שה' ברא את הכל והכל שלו. וכל מה שאתה רואה צריך להרגיש שיש כאן אלוקות, כלומר יש כח ורצון של ה' יתברך שהעולם הזה יתקיים תמיד, וכמו שהאריך בזה רבינו הגר"ח מוולוז'ין בספר 'נפש החיים' (ש"ג פ"ב), עיין שם.

וקצת ראייה מדין טל ומטר, שעל ידי אמירה תשעים פעם נקבע בזיכרון לטובה, וכשמסתפק לאחר מכן אינו חוזר, ועל אחת כמה וכמה מי שתמיד חוזר לעצמו להיות בעל אמונה, שזה מסלק הספיקות ורואה ההשגחה, ויגעת ומצאת **תאמין** ותזכה להיות מאמין גדול.

• **כח האמונה הוא חזק מאוד, ואם נשתמש בו כראוי, נוכל לצאת בשלום מכל מצב בעולם, ואפילו הקשה ביותר. ועוד, שיש בכח האמונה לחזק את הנפש והנשמה שלא להישבר, ועל ידו יוכל כל אדם לחכות בסבלנות לישועה שתבוא אפילו לאחר שנים רבות, והכל מתוך שמחה ואהבה ופנים מאירות מאושר.**

ובעל אמונה אמיתי אינו דואג רק לעצמו, אלא משפיע על כל הסובבים אותו ומחזקם, עד שנהפכים אף הם לבעלי אמונה להפליא כל רגע ורגע.

שאלה: כאשר יוסף הצדיק היה בבית האסורים, הבחין יום אחד בעצבות שעל פני שר המשקים ושר האופים ושאלם: "מדוע פניכם רעים היום" (בראשית מ, ז). ולכאורה קשה, הרי נמצאים הם בבית האסורים, ואם כן בוודאי שיהיו עצובים, ומה שאלת יוסף הצדיק?

תשובה: שמעתי מבני יקירי ואהובי הרב אליהו הי"ו שתירץ על כך תירוץ נפלא, שמכאן ניתן לראות את מעלת יוסף הצדיק, איש האמונה, אשר גדול יותר מיעקב אביו (עיין במדרש בראשית רבה פ' ויגש פרשה צד סי' ג, על הפסוק: "ויאמר ישראל רב עודי"), שלא חיזק רק את עצמו בדברי אמונה וביטחון בה' יתברך, אלא זכה וזיכה את האחרים, וחיזק וטיפל באסירים כל כך יפה עד שנטע בהם את כח האמונה

והביטחון בה' יתברך, וממילא היו פניהם שמחים ומאירים בכל יום, אף ששהו בבית הסוהר. ולכן, תמה יוסף הצדיק מדוע פניהם רעים היום, מה השתנה היום מכל יום.

ומכאן שעל ידי כח האמונה אפשר להתחזק בכל מצב בנפש ובנשמה, ולהגיע למידת הסבלנות, ומקבל כח חזק בנפשו ולא מתייאש ולא נשבר, ולא עושה פרצופים ולא כלום. כלשון 'חובות הלבבות' (בשער הפרישות פ"ד) 'החסיד צהלתו בפניו, ואבלו בלבו'.

וצריך האדם לשאוף תמיד ולומר: 'מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי'. ואף שאיננו יכולים להשתוות לאבותינו עליהם השלום, אך בבחינת 'נגיעה' ואפילו במעט הדבר אפשרי, שהרי אברהם אבינו חיכה מאה שנה ליצחק, יצחק אבינו חיכה ארבעים שנה לישא אשה, ועוד עשרים שנה לזכות לילדים, יעקב אבינו חיכה שמונים וארבע שנים לישא אשה, ואלו הם ההורים שלנו, והם שנטעו בנו את הכוחות הטובים ובכללם מידת הסבלנות כלפי שמיא, ולומר תמיד 'הכל משמים לטובה'. וכנראה כאשר חיכו מתוך אמונה קיבלו שכר על ההמתנה, ובוודאי זכו להשגות ולדבקות בה' יתברך שהיה כדאי להם הצער הזה.

יא. כאשר אדם מתאמץ לחשוב שהכל משמים לטובה נגד השכל הפשוט ונגד הטבע ממש, באותו רגע יש עת רצון גדול מאוד שכדאי לנצל אותו, ולבקש מה' יתברך עוד מעלות והשגות באמונה, ובזה זוכים לקבל שפע רוחני וגשמי מאת ה' יתברך.

שאלה: איך יכול האדם לגרום בעצמו שיהיה עת רצון בשמים ותפילתו תתקבל יותר?

תשובה: כתב בספר 'שומר אמונים', שבאותו רגע שאדם התגבר בעצמו ושמר את עיניו מלראות מראות אסורות, נהיה עת רצון בשמים וניתן לבקש בקשות. ונראה שמכאן גם למצוות האמונה, שכאשר מתאמץ לחשוב שהכל משמים לטובה נגד השכל ונגד העיניים ונגד הטבע, הרי זה עת רצון בשמים וכדאי לנצל רגע קדוש כזה של אמונה ולבקש מה' יתברך עוד מעלות והשגות באמונה בבחינת 'משימין עצמן כבהמה' (חולין ה:), ובזה זוכים לקבל שפע רוחני וגשמי מה' יתברך.

יב. עבד ה' אמיתי הוא האדם אשר בין אם יגנו אותו או ישבחו אותו, תהיה הרגשתו שווה. ועל זה יש לכוון כשאומרים: 'וטהר ליבנו לעבדך באמת'.

שאלה: מה עומק הכוונה בבקשה: 'וטהר ליבנו לעבדך באמת'?

תשובה: מבואר בספר 'חובת הלבבות' בשני מקומות (שער יחוד המעשה, ושער אהבת ה') שעובד ה' אמיתי הוא זה שהגיע למידת ההשתוות, שהכל שווה בעיניו ואין שינוי אצלו בין אם מגנים אותו ובין אם משבחים אותו, בין אם מכבדים או מזלזלים בו, אלא אדרבה מרגיש התעלות רוחנית כאשר מעליבים, דוחים ולא מתייחסים אליו.

וזהו עובד ה' יתברך באמת, שאין לו עניין להתכבד מאנשים וכיוצא בזה, אלא תמיד העיקר אצלו הוא עבודת ה' והדבקות בו יתברך ועליה רוחנית, וזה הכוונה בתפלת 'לעבדך באמת', והלוואי שנזכה לכך.

ומעשה שהיה עם רבינו המשגיח הגדול הר"ר יחזקאל לוינשטיין זיע"א, שראה תלמיד אחד שהיה חזן בשבת קודש והאריך בחזרת השליח ציבור במילים 'וטהר ליבנו עם כוונה וכו' וכו'. ואמר לו המשגיח הגדול זיע"א שיש להאריך ולכוון כשאומר את המילה 'באמת', שזה העיקר.

יג. בעל אמונה זוכה לענווה, וזאת משום שהוא מכניע את עצמו ומבטל רצונו מפני רצון ה' יתברך, ועל ידי הענווה זוכה לישועות גדולות. ומאידך, בעל דעה הוא בעל גאווה, משום שאינו נכנע ומסביר את הכל על פי השכל הישרי, ומפני גאוותו ה' יתברך משפילו עד עפר, ולא פלא שבאים עליו צרות ויסורים רחמנא ליצלן.

וזה מה שאנו אומרים בברכת 'אמת ויציב': 'משפיל גאים עדי ארץ, מגביה שפלים עד מרום', ומיד בסמוך 'מוציא אסירים, פודה ענוים', כי מי שהוא בעל אמונה וענוותן, ה' יתברך פודה אותו מכל הצרות, ולהיפך להיפך, וכאמור.

שאלה: בברכת 'אמת ויציב' אומרים: 'משפיל גאים עדי ארץ, מגביה שפלים עד מרום', וסמך ליה 'מוציא אסירים פודה ענוים, עוזר דלים'. האם יש קשר בין הדברים?

תשובה: ראשית, נראה לומר שמידת הענווה קשורה היא לאמונה, ובעל אמונה הוא בעל ענווה, שמבטל רצונו ותשוקתו לפני ה' יתברך, ומכח הענווה זוכה לישועות הנזכרות. ומאידך, בעל גאווה שלא נכנע וחסר לו אמונה ומסביר הכל לפי השכל והטבע, סופו הוא שיושפל לארץ, וכן לא יזכה ל'מוציא אסירים', כמו שה' יתברך הוציא את יוסף הצדיק שסמך על ה' יתברך בלבד, והיה בעל אמונה יותר מיעקב אבינו ע"ה ולא שאל שאלות (עיין במדרש בראשית רבה פ' ויגש פרשה צד סי' ג, על הפסוק: "ויאמר ישראל רב עוד").

וכן, פדיון לענוים מצרותיהם, כמו דוד המלך ע"ה (יומא כב:), וכן עוזר דלים, שאין לך דל יותר מיעקב אבינו ע"ה שנאמר עליו: "כי במקלי עברתי את הירדן הזה וגו'" (בראשית לב, יא), ואליפז לקח לו הכל, ולבסוף עזר לו ה' יתברך וחזר לארץ הקודש מושלם בתורתו, בממונו, בגופו ובמשפחתו, "אשרי שאל יעקב בעזרו" (תהלים קמו, ה).

ובזה מובן הקשר, שבזכות הענווה שיש לבעל האמונה יזכה להיות בבחינת 'מוציא אסירים', 'פודה ענוים', 'עוזר דלים' וכו', ולהיפך להיפך.

יד. בעל אמונה לעולם אינו לחוץ. ולכן, בדברים שאין בהם מצווה אין למהר לעולם, ואף בדברים שיש בהם מצווה, לא ימהר באופן שזה נוגד את ההלכה. והסיבה לכך פשוטה, משום שבעל אמונה מאמין כי עת לכל חפץ, והכל משמים לטובה, ואין טעם למהר.

שאלה: האם יתכן שבעל אמונה יהיה בלחץ במצבים מסוימים?

תשובה: אצל בעל אמונה לעולם לא יתכן מצב של לחץ. ולומדים זאת מיוסף הצדיק שאף שזרז את אחיו שאמר להם: "מהרו ועלו אל אבי" (בראשית מה, ט), עם כל זה מזהירים: "אל תרגזו בדרך" (שם כד), ופירשו בגמרא שאמר להם שלא לפסוע פסיעה גסה (תענית י:). כלומר, לא למהר יותר מדי בכדי לבשר לאבא שיוסף חי, שהרי יעקב אבינו ע"ה חיכה עשרים ושתים שנה, ועוד כמה שעות זה לא נורא.

ולדוגמא, כאשר רוצים לבשר בשורה טובה, וכעת זה זמן של מנחה ממש לפני העמידה, וזה גורם להיסח הדעת, כדאי לדחות את הבשורה לאחר התפלה, וכן לגבי ערב שבת קודש ויש בשורה קשה, ולא תהיה תועלת מעשית מלבשר, עדיף לדחות כן למוצאי שבת.

וכן, בכל מיני אירועים ותיקונים וטיפולים שאין בהם מצווה, לא למהר, וגם כשיש מצווה, לא למהר באופן שזה נוגד את ההלכה. ומצינו בגמרא (ברכות מח:) שלא הגיע זמן מלכות שאול, ולכן עיכבו אותו הנערות עוד קצת, עיין שם.

ולפעמים לא עונים בטלפון או תפוס זמן רב ואין להקפיד, אלא להאמין שמשמים לא הגיע הזמן, וכן כנס שלא נפתח בשעה שקבעו, חתונה שמתעכבת והשקיעה מתקרבת, הכל משמים, האיש הנכון, במקום הנכון, בזמן הנכון, בשעה טובה.

ובספר הנפלא והמצויין 'בלבבי משכן אבנה' (חלק א) מחדש, גם כאשר האוטובוס הגיע לתחנה ואנשים כבר עולים לאוטובוס, ואם יזדרז וירוץ מעט, יעלה ויבוא ויגיע בזמן לאוטובוס, על כל זה אין צורך למהר, ואם משמים הוא צריך לעלות ברכב זה, האוטובוס יתעכב.

והיה צדיק אחד שסיפרו עליו שכאשר התחיל תְּפִלַּת מנחה בנמל תעופה ואנשים כבר עלו למטוס, ועמד המטוס להמריא, והזכירו את שמו ברמקול, והוא כבר 'טס' בתְּפִלָּה, והגיע לשמים ולא נבהל, אף שהמזוודות כבר נמצאים שם, והבן. וכנראה שזה דרגות באמונה, והלוואי שנוכה לכך, ולכל הפחות לא למהר באמירת 'עלינו לשבח' או ברכת המזון בגלל לחץ סביבתי, שהרי אין זה כבוד שמים ולא מתאים לבעל אמונה אמיתי.

טו. כאשר כל העולם רואים שעם ישראל מצליחים במעשיהם, אזי הם מודים ומשבחים את ה' יתברך ומאמינים בו בהשגחה פרטית. ולעתיד לבוא כשיראו במלחמת גוג ומגוג שהרשעים נענשים, יתחזקו באמונה בשלמות.

שאלה: מדוע כתוב בתהלים (פרק סז) את הפסוק: "יודוך עמים אלוקים" פעמיים?

תשובה: הרד"ק (שם) מבאר ומפרש, כי כאשר כל העולם רואים את ההצלחה של עם ישראל, אזי הם מודים ומשבחים ומאמינים בה' יתברך ובהשגחה פרטית, ופעם נוספת כאשר יראו כל העמים בזמן גוג ומגוג שהרשעים נענשים, על ידי זה יהיו הרואים חזקים באמונה בשלמות, "ארץ נתנה יבולה" (שם, ז), כי תהיה שלמות באמונה, היהודים מצליחים ומתברכים, ורשעי הגוים יכלו מן העולם ומכח שלמות האמונה הארץ תתן יבולה, ומכאן על מעלת האמונה והשלמות והמסירות נפש למען האמונה.

טז. אדם שהגיע להשגות גבוהות באמונה הוא פחות מתרגש, פחות מפחד ופחות דואג ורואה רק את רצון ה' יתברך נגד עיניו, וממילא אדם זה הוא אינו עצבני ומדוכא לעולם, אלא אדרבה בריא הוא בנפשו וסובל ומצפה לישועה שעוד תגיע כהרף עין בעזרת ה' יתברך ובישועתו.

שאלה: כיצד יוכל האדם להיות רגוע בנפשו, ללא פחדים, דאגות וכיוצא בזה?

תשובה: על ידי שמגיע האדם להשגות גבוהות באמונה וחי ונושם את האמונה ממש יום יום, שעה שעה, רגע רגע, ומרגיש שכל מאורעותיו בפרט, ובכל הנעשה בעולם בכלל, הכל מה' יתברך, ממילא לא מתרגש מהקושי, לא מפחד, לא דואג, ורואה תמיד מה רצון ה' יתברך. ולכן, בשום אופן אינו עצבני ומדוכא, אלא נושא בעול ומצפה לישועה.

וכידוע המעשה שהביא הרמב"ם בפירוש המשניות (אבות פ"ד מ"ד) וזה לשונו: 'וכבר ראיתי בספר מספרי המידות, שנשאל אחד החסידים לאמור: איזהו היום השמח שעבר עליך מימך? אמר: יום שהייתי מפליג בספינה, והיה מקומי בה בשפל שבמקומות, והייתי לבוש בלויי סחבות, והיו בספינה סוחרים ובעלי ממון, והייתי שוכב במקומי, ואחד מאנשי הספינה קם להטיל מים, והגיעה שפלותי בעיניו, ופחיתות המצב אשר הייתי בו, עד כדי שגילה עצמו והטיל מימיו עלי. ונפלאתי על התחזקות תכונת העזות בנפשו, וחי ה', לא הצטערה נפשי במעשהו כלל, ולא התעורר בה רוגז, ושמחתי שמחה גדולה שהגעתי למדרגה שלא יצערני ביזוי זה החסר, ולא אשים לבי אליו'. עכ"ל.

וכן כתב (שם) היעב"ץ מעשה שאירע לו וזה לשונו: 'שמעשה בא לידי מאחד מבני ברית בזוי ושפל מאוד מפחותי ההמון, שקללני קללה נמרצת, וְהִרְבָּה להכלים אותי ולבזותי בדברים קשים ומרים יורדים חדרי בטן, ואמר אלי שמותר ומצווה לנתק מעי מקרבי ולחתוך מבשרי רצועות, ועדיין לא יש בזה די לפי ערך מעשי, עם שלא עשיתי לו מאומה רע מימי ולא הכרתיו מעולם, וכזה וכזה אמר בקללו. ולא התפעלתי כלל מזה ונענעתי לו ראשי, גם דנתנו לזכות אמרתי לפי מחשבתו טוב עשה, לפי דמיונו המוטעה הותר לו דמי, ומחלתי לו, עכ"ל. נמצאנו למדים שתענוג גדול להיות ולחיות באמונה.

יז. מי שהוא ירא שמים באמת, הוא אהוב למעלה ונחמד למטה, ובשמים סומכים עליו שכל תְּפִלוֹתָיו ובקשותיו הם על פי דעת התורה ולשם שמים, ולכן נענים לו מיד ואף על פי שבשמים החליטו אחרת. ועליו נאמר: "צדיק מושל יראת אלוקים" (שמואל ב כג, ג).

שאלה: כתוב בגמרא (מו"ק טז): שה' יתברך מושל באדם, ומי מושל בה' יתברך? צדיק! שה' יתברך גוזר גזירה והצדיק מבטלה. מה חידש בזה המהרש"א?

תשובה: נראה בכוונת המהרש"א, שמבאר מדוע הכל בידי שמים, מפני שאין לאנשים יראת שמים, וממילא אינם יודעים לשקול נכון את הנהגת הדברים בעולם הזה, אבל צדיק אמיתי שיש לו יראת שמים באמת בסתר כבגלוי, וכולו לשם שמים,

ומקדש ומרבה כבוד שמים, אם כן גם בשמים סומכים עליו בהנהגת עולם הזה, כי הוא יודע מה לבקש מה' יתברך וכיצד לעורר את המבקשים עזרה, כי כולו יראת שמים.

ולפי זה, מי שחזק מאוד ביראת שמים הוא אהוב למעלה ולמטה ובשמים סומכים עליו ועל בקשותיו, ועליו נאמר: "צדיק מושל יראת אלוקים" (שמואל ב כג, ג), עיין שם. ויש לפרש כיוצא בזה גם את הגמרא (ברכות ו:). אמר רבי חלבו אמר רב הונא כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים, היינו נשמעים לשמים, שמקבלים משמים את דבריו ומסכימים על ידו.

וידוע מרבינו הבבא סאלי זיע"א שבצעירותו הגיע לארץ לראשונה ממרוקו, ונפגש עם הסבא קדישא מהרש"א אלפנדרי זיע"א, והסבא קדישא ביקש ממנו ברכה מפני שיש לו יראת שמים. והובא בספרים הנפלאים 'בלבבי משכן אבנה' שהיה צדיק אחד חכם בעיניו שאמר, לו יצויר וה' יתברך יתן לי שעה אחת להנהיג את העולם, אני מיד ארפא כל החולים, יעשיר כל העניים, ישמח כל המסכנים, יחתן כל הרווקים והרווקות ועל ידי כך נפתור את כל הבעיות. ויען לו חבירו הצדיק האמיתי, אם לי יהיה כזה תפקיד, אני אמשך לעשות אך ורק את רצון ה' יתברך, שישארו העניים, וישארו החולים וישארו הרווקים כי זה בוודאי הכי טוב, כי זה רצון ה' יתברך, נקודה, נקודה של אמונה.

בעל אמונה ויראה יש לו כוחות משמים גם לאחרים, ועל אחת כמה וכמה לעצמו, אמונה זה קמיע להצלחה תמיד.

יח. בעל אמונה ההולך ממקום למקום, מרגיש שה' יתברך מכין לו את הדרך ממש כ'שטיח אדום', ונותן לו את הכח ברגליו להתקדם למחוז חפצו, ואינו נלחץ מכל הפרעה או עיכוב כלשהו, משום שהוא יודע שהוא בידיו הנאמנות של

ה' יתברך.

שאלה: מה ההבדל בין 'הולכי דרכים' ו'עוברי דרכים', לעניין האמונה?

תשובה: 'עוברי דרכים' חושבים בעיקר להגיע למקום פלוני, ולכן כל הפרעה בדרכם כגון פקק בכביש וכיוצא בזה, מכניסם ללחץ, והוא מפני שרצונם להגיע למקום פלוני והוא העיקר מבחינתם. אבל 'הולכי דרכים', כל פסיעה ופסיעה בהליכתם הם מרגישים בזה השגחת ה' יתברך, ואינם בלחץ כשיש עיכובים, ומרגישים כל רגע שה' יתברך מוליכם, ואין פרץ ואין צווחה ולא כלום. וכמבואר כל זה לרבינו הגרי"ח בספר 'בן יהודע' (ברכות ג.), עיין שם, ועיין עוד בספר 'עבד ה'" (עמ' עה.). ומפורש בתהלים (לז, כ) "מה' מצעדי גבר כוננו", דהיינו בעל אמונה מרגיש שה' יתברך מכין

לו את הדרך ואת הכח ברגלים להתקדם בכל פסיעה ופסיעה ממש כמו 'שטיח אדום'.

יט. האמונה הנקנית על ידי עמל ויגיעה, והיינו שממחיש לעצמו בכל רגע ורגע שהכל בהשגחה פרטית משמים, גדולה היא עשרת מונים מהנבואה. שהרי האמונה המעשית נקנית על ידי עמל ובונה את האדם ועושהו לבן תורה אמיתי, ואילו נבואה היא בסך הכל השראה משמים ללא עמל ויגיעה וללא שום בניה עצמית.

שאלה: ידוע שחכם עדיף מנביא (ב"ב יב.), אך מה עדיף אמונה או נבואה?

תשובה: אמונה עדיף מנבואה, שכמו שחכם עדיף מנביא משום שהחכם עושה מסירות נפש לעיין ולהבין ומתעמק בלימוד התורה כמה שיותר, וזה חזק ואמת יותר מנבואה, שהנבואה בסך הכל השראה משמים ואינו טורח כמו החכם, ומצאנו לפעמים שגם נביא שקר מקבל נבואה מה' יתברך (עיין מלכים א יג, כ). כך גם כן גבי אמונה שזוכה האדם לזה על ידי עמל ויגיעה יום יום, שעה שעה, על ידי שממחיש לעצמו שהכל בהשגחה פרטית משמים, פשוטו כמשמעו, לכן זה חזק יותר מנבואה. ועל ידי זה, זוכה להיות בן תורה באמת, ובשמים משלמים באהבה לבעל אמונה, ומפורש הוא בפסוק "גם כל קויד לא יבושו" (תהלים כה, ג).

וכן נראה לבאר הפסוק: "חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים לה'" (שם לא, כה), כלומר שהמצפה לרחמי שמים ומרגיש תמיד שכל מה שקורה בעולם שאינו מקרה אלא רק מה', הרי זה חזק יותר מנבואה ושכרו כפול ומכופל מן השמים, וגם מקדש שם שמים בכל רגע ורגע שמשבח באמונתו המעשית את ה' יתברך תמיד, ואשריו ואשרי חלקו, ושכרו שה' יתברך מחזק לבו באמונה.

כ. דיבורים של אמונה, אף על פי שאינם נאמרים בשלימות הלב, מכל מקום חשובים הם בעיני ה' יתברך ומקבלים על כך שכר. ומאידך, דיבורים שחסר בהם כבוד שמים הרי זה בבחינת 'נבלות פה', וצריך להיזהר בזה מאוד.

שאלה: כאשר האדם מצדיק עליו את הדין, אבל לא מאמין בזה בשלימות, האם מקבל על כך שכר?

תשובה: מובא במכילתא (פ' בשלח פרשה ט) על הפסוק: "נטית ימינך תבלעמו ארץ" (שמות טו, יב), שהמצרים שרדפו אחר עם ישראל ביציאת מצרים זכו להיקבר בים סוף, וזאת משום שאמרו "ה' הצדיק", אמר הקדוש ברוך הוא אתם הצדקתם עליכם את הדין, אף אני לא אקפח לכם שכרכם, ואתן לכם מקום קבורה, שנאמר: "נטית ימינך תבלעמו ארץ", עיין שם.

נמצאנו למדים, שאף שבסתר ליבם לא אמרו כן בשלמות, שהרי אמרו כן מכח המכות, עם כל זה עצם העניין שאמרו מילה של אמונה, קיבלו על זה שכר של קבורה. וכיוצא בזה, משמע מהרמב"ם (רפ"ק דתענית) שברגע שהאדם מצדיק על עצמו דין שמים, כבר בזה

נרגע דינו. וכן סנחריב זכה לכבוד גדול שלא סיפר בגנותה של ארץ ישראל (סנהדרין צד.), למרות שהשבח היה לא מכל הלב, עיין שם.

ולעיל הבאנו כמה דוגמאות היאך לדבר תמיד בלשון של אמונה שיש בזה כבוד שמים תמיד, וכידוע מהשל"ה הקדוש לומר תמיד 'בעזרת ה' יתברך' וכן 'אם ירצה ה'', וכיוצא בזה. ולמד כן מהפסוק: "ועצת ה' היא תקום" (משלי יט, כא), שראשי תיבות "היא" איים ירצה ה' שם.

ומעשה שהיה עם בתו של הסטייפלר זיע"א שאמרה לאביה כי נוסעת היא באוטובוס לתל אביב כדי לטפל באיזה מכונה שנתקלקלה, ולא הוסיפה לומר 'בעזרת ה'', והעיר לה אביה על כך כמה פעמים ולא ידעה למה ועל מה. ולבסוף כשהגיעה לתל אביב, שכחה לאיזה מטרה הגיעה. ובזה הבינה את החשיבות שיש לומר על כל דיבור ומעשה 'בעזרת ה'' (במחיצתם חלק ב').

וגם בעל יסורים צריך לענות לשואליו 'ברוך ה'', ואף אם רוצה להוסיף שיש לו כאבים וכיו, מכל מקום להתחיל עם כבוד שמים ולומר 'ברוך ה' אני סובל', 'ברוך ה' לא טוב לי', 'ברוך ה' יש לי צער גדול', הן ותולדותיהן כיוצא בהם. ומלכי צדק מלך שלם נענש על שהקדים ברכת אברהם לברכת ה' יתברך (נדרים לב:).

וגם לרבות על שתיקה, כאשר צריך למחות על כבוד שמים ושותק ולא מוחה, נענש על זה מאוד, וכמו שנענשו השמש והירח (נדרים לט:). ועולא לא רצה ללכת לבתי האבלים שבבבל, כיוון שאומרים שם מילים אשר נשמע מהם כעין גידוף כלפי מעלה (בבא קמא לח סע"א). ובגמרא (שבת לג.) אמרו שבעוון נבלות פה באים דברים קשים מאוד, עיין שם. ומסתברא שדיבורים כאלה שחסר בהם אמונה וכבוד שמים, גם הם בבחינת נבלות הפה, ויש להיזהר בזה מאוד.

כא. בפירוש רש"י והמלבי"ם על הפסוק: "אתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה', כי אתך אני" (ירמיה מו, כח) מבואר שמי שדבוק באמונה, גם אם מסתבך עם מינים ורשעים בעל כורחו, ה' יתברך ישגיח עליו לטובה.

כב. בעל אמונה קל לו לשמור על עיניו, ולא מרגיש צורך להיות סקרן ולדעת מה קורה, מי נכנס ומי יצא, והוא תמיד בבחינת 'שייף עייל שייף נפיק' (סנהדרין פח:), ובפרט ברחוב יודע לשמור על עיניו. כי יודע הוא, שאם משמים מגיע לו הנאה מסוימת או ידיעה מסוימת, יגיע אליו הדבר בהיתר ולא באיסור, ואשריו.

כג. בספר הנפלא 'אוצרות התורה' (פי' וישלח) מביא בשם רבינו הבעל שם טוב זיע"א, שביטחון בה' יתברך יש לו כח והוא חזק יותר מתפלה, ובזה פירש את הגמרא (ברכות י.) 'אפילו חרב חדה וכו'', עיין שם.

ומכאן על עוצמתו של בעל ביטחון שהוא כל כך סומך ובוטח בה' יתברך וחושב עליו תמיד עד שלא מבקש כלום, והלוואי שנזכה לכך.

כד. הפסוק אומר: "כעס בחיק כסילים ינוח" (קהלת ז, ט). נמצא שהכועס הוא כסיל, וזה חולי, ומביא שכחה (פסחים סו:). ואפילו לצורך מצווה אסור לכעוס (יבי"א ח"ט דף קפ), והרי זה כאילו עובד עבודה זרה, נורא ואיום!

בעל אמונה מרגיש תמיד "שויתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים טז, ח), ובזה זוכה להתגבר על מידת הכעס הקשה. והקושי במידה זו כי הכעס בא באופן פתאומי, כשמטרידים או מעליבים ונפגעים, ויש התפרצות של כעס והוא כעין שוגג ממש.

וכמו כלב שנובח בחצר בפתאומיות, שבדרך כלל אין האדם מוכן לכך, והבהלה בזה מצויה ומסוכנת עד מאוד, והפתרון כדי לא להיבהל הוא להתכונן לכך, כשיודעים שיש כאן כלב נובח. כך ממש בעל אמונה, כשמרגיש תמיד "שויתי ה'", ומתכונן תמיד וחושב שאסור לכעוס ולצעוק, זה סגולה נגד כעס (הרמב"ן באיגרתו), וכשמעמיק להתבונן שמהשמים שלחו לו ניסיון זה, מקבל כח להתגבר.

פרק ט"ו - פנינים מהתורה

פרשת בראשית

א. "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ" (א, א) - המתבונן רואה כבוד שמים, "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיהו, ג), כלומר שרואים את ה' יתברך על ידי מעשיו הנפלאים.

ב. "עץ פרי" (שם, יא) - האדמה לא עשתה כן אלא רק עץ עושה פרי, פחות כבוד שמים. ולכן נענשה שהצמיחה קוץ ודרדר.

ג. "להאיר על הארץ" (שם, טו) - כבוד שמים גדול ועצום גודלה של השמש, שהיא גדולה פי מאה ושבעים פעם מכדור הארץ, ומאירה לעולם כולו ונהנים מהאור ומהחום.

ד. "כי לא המטיר" (ב, ה) - שלא ירדו גשמים על הארץ, אלא רק לאחר תפלת אדם הראשון, וקידש שם שמים בכך.

ה. "לעובדה ולשומרה" (שם, טו) - עבודה ושמירה כפשוטו וזה גן עדן, כי הבטלה מביאה לידי שעמום והוא סוג של שגעון, וכך עובד את ה' יתברך ושומר תורה ומצוות במצוות עשה ושומרה במצוות לא תעשה, והוא כבוד שמים וזה גן עדן.

ו. "ויהיו שניהם ערומים" (שם, כה) - כשאין עבירות, יש כבוד שמים, הגוף קדוש ואין בושה כלל ועיקר.

ז. "ויבא קין מפרי האדמה וגו' והבל הביא גם הוא וגו' וישע ה' אל הבל ואל מנחתו" (ד, ג) - הבל עשה כבוד שמים על ידי שהקריב מהמשובח, ונפתחו לו שערי שמים שה' התרצה לקורבנו.

ח. "ויתהלך חנוך את האלוקים" (ה, כב) - חנוך היה מקדש שם שמים כפי רצון ה' יתברך.

פרשת נח

ט. "צא מן התיבה אתה ואשתך וגו' ויצא נח ובניו" (ח, טו) - נח הקפיד על הצניעות וקידש בזה שם שמים, ועל ידי כך זכו נח ובניו לדיבור מה' יתברך.

י. "את קשתי נתתי בענן" (ט, יג) - בזכות רבי שמעון בר יוחאי הקדוש זיע"א לא נראתה בדורו קשת בענן (כתובת עז:).

יא. "יפת אלוקים ליפת וישכון באהלי שם" (שם, כז) - זכו לברכה מה' יתברך לדורות בזכות הצניעות שכיסה יפת אביהם את ערוות אביו וקידש שם שמים.

יב. "מן הארץ היא יצא אשור" (י, יא) - זכור לשבח אשור, שבזכות שהיה איש אמונה ויצא ממקומו של נמרוד זכה והצליח.

יג. "ויקטן ילד" (שם, כו) - בזכות הענווה שהקטין עצמו והירבה כבוד שמים זכה שנתברך זרעו מאוד. על כן, קרא שמה 'בבל', בזכות שהיה ביניהם אהבה ואחווה היו יכולים לבנות ולהצליח.

פרשת לך לך

יד. "ויאמר ה' אל אברם לך לך וגו'" (יב, א) - אברהם אבינו ע"ה חיפש את האמונה, עשה מסירות נפש ועשה כבוד שמים, ולכן זכה להיות אב המון גוים.

טו. "ויבן שם מזבח לה'" (שם, ז) - אברהם אבינו ע"ה קידש שם שמים וזיכה את הרבים באמונה בה' יתברך (ועיין סוטה י:).

טז. "ומלכי צדק וגו' ברוך אברם לאל עליון וגו' וברוך אל עליון" (יד, יח, כ) - מלכי צדק הפסיד את מעלת הכהונה על ידי שזלזל בכבוד שמים.

יז. "וימצאה מלאך ה'" (טז, ז) - הגר שמרה עצמה בביתו של אברהם אבינו ע"ה, וזכתה לגילוי מלאך ה'.

יח. "וכל אנשי ביתו וגו' מאת בן נכר נמולו איתו" (יז, כז) - אברהם אבינו ע"ה השפיע על כל הסובבים אותו כבוד שמים גדול ונורא, ועל ידי כך נתן בליבם להסכים מיד לעשות ברית מילה, כמו שעשה אברהם אבינו ע"ה בעצמו.

פרשת וירא

יט. "ותכחש שרה" (יח, טו) - כך כתב בתורה לדורות על שרה אמנו, מפני שהיה חסר מצידה כבוד שמים.

כ. "כי ידעתיו למען אשר יצווה את בניו" (שם, יט) - חינוך הבנים בשלמות זה כבוד שמים, וזכה לכך אברהם אבינו ע"ה.

כא. "ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע" (שם, כג) - גם אם הם רשעים ומפריעים בעבודתו של אברהם אבינו ע"ה, עם כל זה יש כאן כבוד שמים על אריכות אפיים של ה' יתברך (ועיין ב'מכתב מאלהו' מש"כ בזה באריכות).

כב. "ויזכור אלוקים את אברהם" (יט, כט) - זכר את לוט שהירבה כבוד שמים בעת שהיו במצרים, ושתק שאברהם אבינו ע"ה אמר על שרה אשתו "אחותי היא" (כ, ב).

כג. "רק אין יראת אלוקים וגו' והרגוני" (כ, יא) - כלומר, יש השכלה ועושר וכבוד, אך כשאין יראת שמים אין כבוד שמים ומגיעים לשפיכות דמים, רחמנא ליצלן.

כד. "וישכם אברהם בבוקר" (כא, יא) - גם כאשר כואב לו על ישמעאל, משכים לסלקו מחמת ציווי ה', וזה כבוד שמים. ויותר מכך, אף במצוות העקידה כתוב "וישכם אברהם בבקר" (יט, כז) ושם הלך לעקוד את בנו יחידו, עיין פירש"י שם.

כה. "ותמלא את החמת מים" (כא, יט) - כאן מצאנו להגר שהיתה בירידה באמונה, ולכן מילאה את החמת מים עד למעלה ממש (מדרש רבה פר' וירא פר' נד, אות יד). וכשירדים באמונה אז מרבים בהשתדלות ואין זה כבוד שמים. ומכח ירידה באמונה מילאה את החמת מים.

כו. "אלוקים עמך בכל אשר אתה עושה" (שם, כב) - הגוים רואים באופן מעשי כבוד שמים של אברהם אבינו ע"ה וסיעתא דשמיא.

כז. "ויטע אשל בבאר שבע" (שם, לג) - פסוק זה נכתב בתורה לנצח נצחים, ללמדנו על מעשי כבוד שמים ואמונה שעשה אברהם אבינו ע"ה.

כח. "ונשתחווה ונשובה אליכם" (כב, ה) - להוציא מהפה מילים שיש בהם כבוד שמים, הולכים להשתחוות ולא הולכים סתם.

כט. "ויקח אברהם את עצי העולה וישם על יצחק בנו" (שם, ו) - כעין זר פרחים ביום הולדת, עיטרו בעצים ואישו, להרבות כבוד שמים במצווה.

ל. "וישא אברהם את עיניו והנה אייל אחר נאחז בסבך בקרניו" (שם, יג) - אברהם אבינו ע"ה מחפש לעשות לכבוד ה' יתברך, וזימנו לו כן משמים.

פרשת חיי שרה

לא. "ויקד האיש וישתחו לה" (כד, כו) - כשעניין מסוים מסתדר ומגיע לכדי שלמות, צריך להרגיש ולהראות כבוד שמים ולהשתחוות, כאליעזר עבד אברהם, והוא בבחינת 'ולך נאה להודות', רק לך שהכל ממך.

פרשת תולדות

לב. "ויבן שם מזבח ויקרא בשם ה'" (כו, כה) - יצחק אבינו ע"ה קרא בשם ה' יתברך לפרסם כבוד שמים, ולא מכוחו של אברהם אבינו ע"ה אלא מכח עצמו, שהבין כעת שהעיקר לקדש שם שמים. ונתקיים בו "כי היה ה' עמך" (שם, כח).

לג. "הקול קול יעקב והידיים ידי עשיו" (כז, כב) - יעקב אבינו ע"ה לא משנה קולו בפני יצחק, כי לא נצטווה על כך מאימו, וכתוב "תתן אמת ליעקב" (מ"כה ז, כ). ובזה קידש שם שמים שלא לשנות אלא רק בלבוש בציווי אמו, וזכה לברכות עם קול יעקב (ועיין בדרשות הבא"ח).

פרשת ויצא

לד. "ויהי בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה" (כט, כ) - את העבודה שזימן לו ה' יתברך כיצד להוליד שבטי יה, ואהב מה שה' אוהב ועושה על ידו, וזכה להוליד את כל שבטי יה בלי הפרעות כלל.

לה. "וירא ה' כי שנאה לאה ויפתח את רחמה" (שם, לא) - מי ששנאו הוא קשור יותר לה' יתברך, בבחינת "והאלוקים יבקש את נרדף" (קהלת ג, טו). וכשמתפלל וכשמתפלל ומבקש ישועות קל להם להתקבל ולהתממש, ויש בזה קידוש שם שמים, וזה כבוד שמים כל רגע, וזכתה להוליד חצי שבטי יה.

לו. "הפעם אודה את ה'" (כט, לה) - להודות לה' גם על הלידה, אף על פי שנראה כדבר טבעי ביותר, ויש בזה כבוד שמים גדול.

לז. "ויברכני ה' בגללך" (ל, כז) - תלמיד חכם מקדש תמיד שם שמים וכבוד שמים, ומביא ברכה לסובבים אותו (עי' ברכות מב.).

לח. "ויקח לו יעקב מקל לבנה וגו' ויפצל בהם" (שם, לז) - תלמיד חכם עושה מעשים הנראים לעיני כל כחומרניים, אך באמת הינם עם כוונות קדושות כמו תפילין (זוה"ק שם), ובזה מרבה כבוד שמים. וכך זכה יעקב אבינו לעושר וכבוד ופוריות בשפע גדול.

לט. "הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה" (לא, מ) - יעקב אבינו עשה שמירה מעולה על צאן לבן חמיו, כמו שומרי העיר בלילה על גופם וממונם (ב"מ צג:), ובוודאי זה עשה בשמים רעש גדול, שראו כיצד מתנהג בן תורה ודואג על ממונו של חמיו, ויש בכך גם כבוד שמים בבחינת "תתן אמת ליעקב" וזכה לעזרת המלאכים (עיין פירש"י).

מ. "ויקרא לאחיו לאכול לחם" (שם, נד) - יעקב אבינו ע"ה מכין סעודה לכולם להראות שלום, וזה כבוד שמים, והתוצאות חיבוקים, נשיקות וברכות, "וישב לבן למקומו" (לב, א).

פרשת וישלח

מא. "ויזרח לו השמש" (לב, לב) - המקדש שם שמים כמו יעקב אבינו זוכה לכך ששמש זרחה בעבורו (חולין צא:).

מב. "הילדים אשר חנן אלוקים את עבדך" (לג, ה) - יעקב אבינו מרגיש תמיד שהכל מה' יתברך בתורת מתנת חינם, וזה בוודאי כבוד שמים תמידי להרגיש כך תמיד שהכל מתנה משמים.

מג. "וילך ראובן וישכב את בלהה" (לה, כב) - פגע בכבוד השכינה ובכבוד אביו, וכאילו שכב (שבת נה:), ובכך היה חוסר כבוד שמים.

פרשת וישב

מד. "ויאמר יהודה הוציאוה ותישרף" (לח, כד) - תמר מנעה חילול ה' ולא גילתה את האמת מעצמה על מנת שלא לבייש את יהודה, ואם יודה מעצמו יודה, ואם לאו, תישרף ולא תלבין פניו (ועיין פרש"י ברכות מג:), וזכתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים (סוטה י:).

מה. "ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני" (שם, כו) - יהודה קידש שם שמים במה שהודה, וזכה גם להראות דוגמא לאחרים, ובזכותו גם ראובן הודה במעשי בלהה (מכות יא:). ויהודה קידש שם שמים בפרהסיא (סוטה י:), ובזכותו ניצלו חנניה מישאל ועזריה (שם), ובזכותו כל עם ישראל נקראים בשם 'יהודי' (עיין תרגום יונתן בן עזיאל פי ויחי על הפסוק יהודה אתה יודוך אחיך).

מו. "ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף" (לט, ה) - יוסף מרבה כבוד שמים, ויתכף לתלמידי חכמים ברכה' (ברכות מב:).

מז. "ויעזב בגדה בידו וינס ויצא החוצה" (שם, יב) - וזכה לקדש שם שמים על ידי שברח מעבירה, וכן בזכות "וינס החוצה" זכו בני ישראל ל"הים ראה וינוס" (זוה"ק).

פרשת מקץ

מח. "בלעדי אלוקים יענה את שלום פרעה" (מא, טז) - יוסף קידש שם שמים בעיני פרעה שהכל מה' יתברך ונעשה מלך.

מט. "לא ירים איש את ידו ואת רגלו" (שם, מד) - יוסף הצדיק עשה כבוד שמים בכל איבריו, וקיבל שכר על כל אבר ואבר: פה שלא נשק לעבירה "על פיך ישק כל עמי", גופו "וילבש בגדי שש", צוארו "וישם רביד הזהב על צוארו", ידיו "ויסר המלך וגו' מעל ידו, ויתן אותה על יד יוסף" , מחשבתו "ויקראו לפניו אברך" (מד"ר מקץ פרשה צ סי' ג). 'עין שלא רצתה ליזון ממה שאינו שלו אין עין הרע שולט בו' (ברכות כ.).

פרשת ויגש

נ. "כי למחיה שלחני אלוקים לפניכם" (מה, ה) - יוסף הצדיק מרבה כבוד שמים שהכל מה' יתברך בשלמות.

נא. "אל תרגזו בדרך" (שם, כד) - מכאן למדים כבוד שמים, איך יוסף הצדיק מבקש שלא לעשות ריב בין האחים, וכן לא להזיק לאחרים אף שאח שלכם מלך, ולהמשיך בצניעות ובענווה (עין בעל הטורים ובגמ' תענית י:).

נב. "עוד יוסף חי וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים" (שם, כו) - רואים בפסוק כבוד שמים, שיוסף מושל במצרים, ומצרים לא מושלת עליו, שלא נגרר אחריהם כלל ועיקר.

נג. "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות" (מו, כח) - ופירש רש"י לפתוח בית תלמוד, ומכאן על כבוד שמים הגדול שחושב עליו יעקב אבינו ע"ה בתחילת בואו למצרים.

נד. "ויבך על צואריו עוד" (שם, כט) - יוסף הוא שבכה ויעקב לא בכה, מפני שקרא קריאת שמע, ודווקא ברגע זה בכדי להרבות כבוד שמים.

נה. "שלושים ומאת שנה מעט ורעים" (מז, ט) - יעקב אבינו ע"ה נענש על כך שסיפר את צרותיו לפרעה, ואין בזה כבוד שמים, ולכן הורידו לו על כך שלושים ושלוש שנים מחייו, על כל מילה שנה וגם על המילים ששאלו פרעה, ובמקום ק"פ שנה חי קמ"ז שנה.

פרשת ויחי

נו. "וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר" (מח, יד) - אפרים היה אברך, בן תורה ותלמיד חכם, וזה כבוד שמים, שמשבח ומתפאר מאפרים שעוסק בתורה, ולא ממנשה שהגם שעסק בתורה, מכל מקום הקדיש הרבה מזמנו לענייני המלכות של יוסף.

נז. "ויקרא בהם שמי ושם אבותי" (שם, טז) - זה כבוד שמים להראות לכולם שקודם התורה, דהיינו "שמי יעקב" כנגד עמוד התורה, ורק אחר כך חסד כנגד אברהם אביו שהיה עמוד החסד.

נח. "בחרבי ובקשתי" (שם, כב) - תרגם אונקלוס בצלותי ובבעותי, והוא כבוד שמים גדול לתאר את כח התפלה והבקשה ככלי מלחמה ממש כחרב וקשת.

נט. "ואתם חשבתם עלי רעה אלוקים חשבה לטובה" (ג, כ) - כמה כבוד שמים יש כאן להפוך הכל לאמונה בה' יתברך.

פרשת שמות

ס. "ותיראן המילדות את האלוקים" (א, יז) - כבוד שמים גדול שלא לפחד מפרעה הרשע 'השולטי בעולם אלא רק מה' יתברך, ולא דיין שלא קיימו דבריו אלא אדרבה הוסיפו לעשות עמהם טובות (מד"ר פי שמות א סי' טו).

סא. "ויעש להם בתים" (שם, כא) - וקיבלו שכר יראה ותורה ולהקים בתי כהונה ולויה על שזכו לקדש שם שמים (מד"ר פי ויקהל פרשה מח סי' ד).

סב. "וינהג את הצאן אחר המדבר" (ג, א) - משה רבינו דאג לצאנו ואף נשא גדי מסכן על כתפיו, ומי שדואג כך לבעלי חיים על אחת כמה וכמה לעם ישראל, ויש בזה כבוד שמים, וזכה להיות מנהיג לישראל (מד"ר פי שמות פרשה ב סי' ב).

סג. "וראך ושמח בלבו" (ד, יד) - כמה כבוד שמים יש כאן שאהרון הכהן לא מקנא, ולהיפך, שמח בלבו במעלת משה אחיו הקטן. ובזכות לבו הטוב זכה לחושן המשפט על לבו (מד"ר פי שמות פרשה ג סי' יז).

סד. "ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו" (שם, כד) - היה כאן כעין זלזול בכבוד שמים שעסק בצרכיו לפני המילה (נדרים לב.).

סה. "למה הרעותה וגו' למה זה שלחתיני" (ה, כב) - ונענש בכך שלא יכנס לארץ, מפני שיש כאן פגיעה בכבוד שמים (מד"ר פ' שמות פרשה ה סי' כב).

פרשת וארא

סו. "ויקח עמרם את יוכבד דודתו" (ו, כו) - לאחר קבלת התורה זה איסור כרת והבנים ממזרים, ולפני קבלת התורה זה מותר וזה מצווה מפני שראה שזה התיקון וזה כבוד שמים, ונולדו מנהיגי הדור (נפש החיים' שער א' פ' כא).

סז. "שלח את עמי ויעבדוני במדבר" (ז, טז) - לא מספיק להיות בן חורין אלא אף במדבר להיות עובדי ה', וזה כבוד שמים.

סח. "וימותו הצפרדעים מן הבתים מן החצרות ומן השדות" (ח, ט) - הצפרדעים שבתנורים לא מתו, כי עשו כבוד שמים ומסרו נפשם על קידוש ה', ונשארו בחיים (עיין בעה"ט וגמ' פסחים נג:).

פרשת בא

סט. "ולמען תספר וגו' את אשר התעללתי במצרים" (י, ב) - מצווה לספר סיפורי אמונה, ויציאת מצרים הינו סיפור באמונה ובהשגחה פרטית, וזה כבוד שמים גדול לכבוד ה' יתברך.

ע. "ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית" (יב, ג) - כבוד שמים גדול הוא שלקחו את העבודה זרה שלהם ושחטוהו וצלו וזרקו את עצמותיו לרחוב ולא פחדו, וזה מסירות נפש של ישראל במצרים (זוה"ק שם).

עא. "ושמרתם את המצות" (שם, יז) - 'אל תקרי מצות אלא מצוות, מצווה הבאה לידך אל תחמיצנה' (מכילתא שם). כבוד שמים הוא להיות זהיר

פרשת בשלח

עב. “וּיְקַח מֹשֶׁה אֶת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף” (יג, יט) - “חכם לב יקח מצוות” (משלי י, ח) זה משה רבינו ע”ה. וכבוד שמים הוא להתעסק ולקיים מצוות ה' (מד”ר פי בשלח פרשה כ סי' יט).

עג. “בַּתּוֹךְ הַיָּם בִּיבְשָׁה” (יד, כב) - כבוד שמים לשמוע בקול ה' יתברך על ידי משה רבינו, ולהיכנס לתוך הים ולעשות מסירות נפש לכבוד ה' יתברך (אוה”ח הקדוש).

עד. “ה' ימלוך לעולם ועד” (טו, יח) - כאן הושלם כבוד שמים, שהמצרים טובעים בים ועם ישראל חיים וקיימים, וכולם צועקים “ה' ימלוך לעולם ועד”.

עה. “אם שמוע תשמע לקול ה' אלוקיך” (שס, כו) - כבוד שמים גדול לשמוע ולעשות מצוותיו וחוקותיו ולילך בדרך הישר בעיניו.

עו. “קח צנצנת אחת ותן שמה” (טז, לג) - זו תזכורת שהפרנסה משמים יום יום, וזה כבוד שמים (ועיין ירמיה ב, לא).

עז. “ויהי ידיו אמונה עד בא השמש” (יז, יב) - כמה כבוד שמים יש כאן שרואים בעת המלחמה שהכל בזכות התפלה (ועיין בתרגום).

פרשת יתרו

עח. “וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְרוּךְ ה' אֲשֶׁר הֲצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם” (יח, י) - יתרו קידש שם שמים

ובירך את ה' על הניסים שעשה לישראל (ועיין ברכות נד.).

פרשת משפטים

עט. "אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו" (כא, ג) - כאן רואים כבוד שמים, כיצד דואגים למשפחת העבד העברי שגנב, ודואגים לפרנס את בני משפחתו בכדי שלא ימותו ברעב, בבחינת "דרכיה דרכי נועם" (משלי ג, יז).

פ. "השב תשיבנו לו, כי תראה חמור שונאך וגו' עזוב תעזוב עמו" (כג, ד) - וזה כבוד שמים גדול לעזור לאויבך ולשונאך בגלל ציווי ה'.

פא. "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע" (כד, ז) - זה כבוד שמים גדול, לעשות ולקיים רצון ה' בלי להבין כלל.

פרשת תרומה

פב. "ויקחו לי תרומה" (כה, ב) - על ידי התרומה רואים כבוד שמים, ואהבת ה' יתברך לתרום בעין טובה, לשם שמים, מכל הלב, לפאר ולרומם בית ה'.

פג. "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שם, ח) - בית יהודי השומר תורה ומצוות דומה ממש לבית המקדש, "בתוכם" בתוך לבו ובתוך ביתו של כל אחד ואחד (ועיין תענית יא. ו'בתורת משה' לכמוה"ר משה אלשיך זיע"א).

פד. "לחם פנים לפני תמיד" (שם, ל) - "תמיד", פשוטו כמשמעו לעולם ועד (מנחות צט:), "לחם" רמז לפרנסה, להרגיש תמיד במחשבה שהפרנסה מאת ה' יתברך (ועיין 'ספר החינוך' מצווה צז).

פרשת תצוה

פה. "ועשית בגדי קודש וגו' לכבוד ולתפארת" (כח, ב) - גם בבגדים שלובש צריך שיהיו לפי ההלכה באופן שיש בהם כבוד שמים, וכן גופו יהיה נקי לכבוד קונו (ועיין שבת נ:).

פו. “ונקדש בכבודי” (כט, מג) - לפעמים מתקדש שם שמים על ידי מיתה, כמו בני אהרן (זבחים קטו:), ואשרי הזוכה לכך. ומסתברא שהתנהגות של מסירות נפש נגד הטבע והשכל דינם שווה, גם כשהוא חי, בבחינת 'במיתתם קרויים חיים' (ברכות יח.).

פרשת כי תשא

פז. “לחשוב מחשבות” (לא, ד) - על ידי מחשבות טהורות נברא מלאך (מהרש"א מכות י:) ומשפיע על הכלים והבגדים, וכן על הזהב שתורמים, בבחינת 'קורות ביתו ואבני ביתו מעידים בו' (חגיגה טז.), וכבוד שמים משפיע על כל הסובב על ידי מעשה האדם.

פח. “ומשרתו יהושע וגו' לא ימיש מתוך האוהל” (לג, יא) - עמל ושקידה בתורה, הרי זה כבוד שמים הגדול ביותר, וזכה לכך יהושע תלמיד משה יותר מבניו של אהרן (רש"י ריש מסכת אבות), וגם סידר הספסלים וניקה את בית המדרש, וזה שלמות בכבוד שמים (מד"ר פי פנחס).

פט. “כי מצאת חן בעיני” (שם, יז) - בעל ענווה הרי הוא מקדש שם שמים, וזכה לכך משה רבינו, וכן זכה למציאת חן בעיני ה' יתברך, וכן מצינו אצל דוד המלך ע"ה כידוע (עיין רבינו חננאל יומא כב:).

פרשת ויקהל

צ. “וכל איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה ותבונה בהמה” (לו, א) - כל מי שרוצה לקדש שם שמים ולעשות כלים לכבוד ה' בבחינת “ויגבה לבו בדרכי ה'” (דברי הימים ב יז, ו), נעשה חכם ומבין ועושה (רמב"ן).

צא. “במראות הצובאות” (לח, ח) - אלו הנשים שעשו כבוד שמים ותרמו כלים שיש בהם יופי לנשים לכבוד ה' וסילקו עצמן מיופי חיצוני, ונתקבל באהבה לפני ה' יתברך, וזה חביב מהכל (ועיין פרש"י).

פרשת פקודי

צב. "כאשר ציווה ה' את משה" (לט, ז) - ח"י פעמים כתוב כן על עשיית כל הכלים והבגדים, שיש בזה כבוד שמים שדקדקו לעשות בדיוק כפי רצון ה' יתברך (ועיין בבעל הטורים).

צג. "ויביאו את המשכן אל משה" (שם, לג) - ללמד שזה כבוד שמים גדול, כאשר גדול הדור עושה ומקים ומסיים וחותרם את המלאכה, ובאמת שכל העסקנים טובים אבל העיקר גדול הדור.

פרשת ויקרא

צד. "ויקרא אל משה" (א, א) - משה רבינו בענווה הטהורה שלו לא נכנס לאהל מועד מבלי רשות מה' יתברך, אף על פי שהוא כבעל הבית על המשכן שהרי הוא הקים אותו, והתנהג כמו תלמיד, והקדוש ברוך הוא הזמינו להיכנס, וזה כבוד שמים.

צה. "וערכו את הפדר" (שם, ח) – "פדר" הוא חלב דק ופרוס המפריד בין הקרביים התחתונות לקרביים העליונות, ולכך אמרו רבותינו (יומא כו.) שיהא פורס הפדר על בית השחיטה שזהו דרך כבוד של מעלה שהחלב ההוא ראוי לפרסו ולכסות בו (הרמב"ן).

צו. "ונפש כי תקריב" (ב, א) – עני, אף שמביא קורבן סולת שהוא דבר פשוט, כיוון שמביאו מכל הלב בענווה טהורה, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב נפשו (עיין פרש"י ומנחות קי.).

צז. "כל חלב לה'" (ג, טז) לכבוד ה' יתברך להביא מהמשובח. ואפילו אוכל לעני ובגד לנזקק לתת מהמשובח (יו"ד ס"י רמט).

צח. "אשר נשיא יחטא וגו' ה' אלוקיו" (ד, כב) - שאין על גביו אלא ה' אלוקיו, וזה כבוד שמים (הוריות י.).

פרשת צו

צט. "והרים את הדשן" (ו, ג) - מצווה להגדיל כבוד הבית ולהדרו בכל יכולתנו, ונוי הוא למזבח לפנות הדשן (ספר החינוך מ"ע קלא).

ק. "אש תמיד וגו' לא תכבה" (שם, ו) - שני גזירי עצים כל יום, בבוקר בכהן אחד ובערב בשני כהנים (וימא כו:), להרבות כבוד שמים ולהסתיר הנס (שם מ"ע קלב).

קא. "וכל מנחה וגו' לכל בני אהרון תהיה איש כאחיו" (ו, ט) - ואוכלים כל כהני המשמרות מהמנחה, ואסור לחלק מנחות כנגד זבחים וכיוצא בזה (מנחות עב סע"ב), ובזה יש כבוד שמים שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים (פסחים נט:).

פרשת שמיני

קב. "אשר לא ציווה אותם" (י, א) - כלומר, אף על פי שהכוונה טובה, אבל כשאין במקום ציווי ה' יתברך אין כאן כבוד שמים.

קג. "ויזדום אהרון" (שם, ג) - על ידי השתיקה נעשה כבוד שמים גדול שגם בלבו קיבל באהבה, וקיבל שכר מיד על כך (זבחים קטו:).

קד. "וישמע משה ויטב בעיניו" (שם, כ) - הודה ואמר שמעתי ושכחתי (זבחים קא:), וכמה כבוד שמים יש כאן, ופירסם כן בכל מחנה ישראל (תרגום יונתן בן עוזיאל, שם).

קה. "וזאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה" (יא, ב) - כמה כבוד שמים יש בדבר שהתורה מנתה שבע חיות טהורות ושלוש בהמות טהורות, וארבע חיות טמאות שהן: גמל, חזיר, ארנבת ושפן, שיש להן סימן טהרה אחד. וזאת רק על פי ה' יתברך, שתורה מן השמים, ורואים כאן כבוד שמים.

פרשת תזריע

קו. "אדם כי יהיה בעור בשרו וגו' והובא אל אהרון הכהן" (יג, ב) - זה כבוד שמים, לא הולכים לרופא עור, אלא באים לחכם ולכהן ובודקים יחד אם נכשל בעבירה או לא, וזה חידוש שגוף האדם כפוף לתורה.

קז. "והצרוע אשר בו הנגע וגו' טמא טמא יקרא" (שם, מה) - וזה כבוד שמים כשצועק לעזרה ברחוב בכדי שיתפללו עליו, ולא מבקש טיפול רפואי וכיוצא בזה, אלא רק קיום המצוות הוא מסלק את כל המחלות (שבת סז.), פלא, פלאים.

פרשת מצורע

קח. "ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם" (יד, לד) - מבואר בזוהר הקדוש (עה"פ) כי הבית נטמא על ידי עבירות, ולכן נאסר בנין של עבודה זרה וכדומה, וכשבונים בית יאמר בפיו: 'בית זה לכבוד ה' יתברך', ואין פרץ ואין יוצאת (תהלים קמד, יד).

פרשת אחרי

קט. "בקורבתם לפני ה' וימותו" (טז, א) - נדב ואביהו התקרבו מתוך מחשבה נכונה בכדי להתקרב יותר לה' יתברך, ובכך היו בסכנה, ובמחשבתם היה כבוד שמים.

קי. "אשר יעשה האדם אותם וחי בהם" (יח, ה) - נאמרו בזה כמה פירושים: א. על ידי המצוות שמקיים בעולם הזה, יזכה לחיים בעולם הבא. ב. וחי בהם בעולם הזה. כלומר, מי שחי על פי חוקי ומשפטי התורה וההלכה ומקדש בזה שם שמים, זוכה לחיים בעולם הזה ויודע תמיד להיות חכם ולהסתדר ולהתגבר על קשיי החיים. יש כבוד שמים ויש כבוד האדם. ג. 'וחי בהם ולא שימות בהם', והכוונה לפיקוח נפש שדוחה איסורי תורה (יומא פה:).

קיא. "ושמרתם את משמרתו וגו' מחוקות התועבות וגו' ולא תטמאו בהם" (שם, ל) - העושה משמרת לתורה מקדש שם שמים (ועיין רש"י ביצה ב:).

פרשת קדושים

קיב. "קדושים תהיו" (יט, ב) - לא להיות נבל ברשות התורה (רמב"ן שם), ובזה מרבה כבוד שמים.

קיג. "לפני עיוור לא תיתן מכשול" (שם, יד) - אין הכוונה דווקא לעיוור, אלא לכל מי שלא יודע ויכול להיכשל או שהתאוה מסמא את עיניו אל תחטיא אותו, ובזה יתרבה כבוד שמים (ועיין ע"ז ו. ופיהמ"ש להרמב"ם פ"ה דשביעית מ"ט).

קיד. "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי" (כ, כו) - מי שעושה הבדלה מהגוים, הרי מקדש בזה שם שמים ושייך לה' יתברך (ועיין פרש"י).

פרשת אמור

קטו. "קדושים יהיו וגו' ולא יחללו" (כא, ו) - כהנים שומרים על קדושתם ומרבים כבוד שמים, כי הם מקריבים את הקורבנות, וצריך שיהיה ניכר במעשיהם כבוד שמים.

קטז. "כל איש אשר בו מום וגו' לא יגש להקריב" (שם, כא) - ודין זה אינו פגיעה בכבוד הכהנים בעלי המומים, אלא אדרבה מקדשים הם שם שמים, כאשר מוותרים לכהנים אחרים השלמים בגופם. ויש כאן שב ואל תעשה שיש בו כבוד שמים.

קיז. "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (כב, לב) - צריך שיהיה ניכר על ידינו קידוש השם ורצון להרבות כבוד שמים, ולא להיפך חס ושלום. ומרומו בפסוק (שם) "ועשיתם אתם", נכתב "אתם" בלא וא"ו היינו ועשיתם אתם, להיות חפצא של יהודי שרואים עליו כבוד שמים.

קיח. "ובקוצרכם את קציר ארצכם, לא תכלה פאת שדך בקוצרך, ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר" (כג, כב) - טעם הדבר שדווקא סמוך לעניין העומר נזכר עניין מתנות עניים, ללמדנו אף כשקוצרים שעורים לקורבן, יש ליתן את הדעת שלא לשכוח את העניים, וכן אם יש פאה ולקט להשאיר עבורם. ובזה יש כבוד שמים ללמדנו עד כמה ה' יתברך רחמן

(פי' המשך חכמה!).

ק"ט. "בסוכות תשבו שבעת ימים" (שם, מב) - מכל קיום מצוות המועדים רואים בזה כבוד שמים גדול: שבסוכות עוזבים את הבית ויושבים בסוכה, בפסח עוזבים את הלחם, בחג השבועות עוזבים את השינה במיטה. להראות שהבית לא קובע והלחם לא קובע והשינה לא קובעת, אלא אנחנו אך ורק בידי ה' יתברך. וזה כבוד שמים גדול לזכור תמיד מה עבר עלינו וזכינו לבוא לארץ הקודש להיות עם סגולה ולקבל את התורה.

קכ. "על המנורה הטהורה על השולחן הטהור" (כ"ד, ד) - אלו שני כלים שלא היה עליהם דם בבית המקדש, ולכן רק הם נקראו בשם 'טהורים'. שבשמים לא אוהבים דם, אלא אוהבים עדינות, אהבה ודרכי נועם, והעושה כן הרי זה מקדש שם שמים.

פרשת בהר

קכ"א. "ושבתה הארץ שבת לה" (כ"ה, ב) - לרמז שה' יתברך בלבד בעל הבית ורק הוא קובע, וזה כבוד שמים.

קכ"ב. "ובאחיכם בני ישראל וגו' לא תרדה בו בפרך" (שם, מו) - כאשר יש בעיות בין אדם לחברו ואף על פי כן מכבדים זה את זה, מתרבה על ידי זה כבוד שמים.

פרשת בחוקותי

קכ"ג. "אם בחוקותי תלכו" (כ"ו, ג) - על ידי קיום התורה והמצוות יש כבוד שמים, ולכן זוכים לשפע גדול כמו שכתוב בהמשך הפסוק.

קכ"ד. "בערכך נפשות לה" (כ"ז, ב) - ערך הזכר יותר מהנקבה, מפני שיש לו יותר מצוות ויש כאן יותר כבוד שמים.

פרשת במדבר

קכה. “במדבר סיני באהל מועד” (א, א) - רק מי שעושה עצמו הפקר כמדבר יכול לקנות תורה ומצוות, ובזה מתרבה כבוד שמים (בעל הטורים).

קכו. “והלויים למטה אבותם לא התפקדו בתוכם” (שם, מז) - הלויים לא חטאו בעגל והרבו בכך כבוד שמים, לכן נמנו למספר בפני עצמן.

קכז. “ואלה תולדות אהרון ומשה” (ג, א) - ואף על פי שהיו בני אהרון, מכל מקום משה לימדם תורה, לפיכך נקראו על שמו (סנהדרין יט:), ומשה עשה כבוד שמים.

קכח. “משפחות בני קהת יחנו וגו' תימנה” (שם, כט) - ופירש רש"י עליהם נאמר אוי לרשע וכו', כי היו סמוכין לדגל מחנה ראובן שהיו שם דתן ואבירם והם חברים לא טובים. ואין כאן כבוד שמים, ונכשלו איתם ונפלו קרח ועדתו.

קכט. “ופקדת אלעזר בן אהרון הכהן” (ד, טז) - הנשיא נושא על גופו את קורבנות המשכן ושמניו ארבעים שנה במדבר (רש"י שבת צב.), והוא כבוד שמים גדול.

פרשת נשא

קל. “והתוודו את חטאתם” (ה, ז) - מצוות עשה מן התורה לומר וידוי, ויש כאן כבוד שמים, והעוון נמחק.

קלא. “לא יטמא להם במותם” (ו, ז) - כהן מטמא על שבעה קרובים, אך נזיר שהוסיף להתקדש מעצמו לא מטמא כלל, ויש כאן כבוד שמים.

קלב. “כה תברכו את בני ישראל” (שם, כג) - יש בברכת כהנים ג' מצוות עשה מן התורה, ויש בזה כבוד שמים שמברכים באהבה את ישראל.

קלג. “ביום הראשון את קרבנו” (ז, יב) - הנשיאים מרבים כבוד שמים על ידי אהבה ואחוה בשלמות, כאשר כולם תורמים ונודבים אותו דבר בדיוק. וזכו לקבל אותה פרשה בתורה לכל אחד ואחד, מידה כנגד מידה.

פרשת בהעלותך

קלד. "ויעש כן אהרון" (ח, יג) - פירש רש"י שלא שינה. כלומר, כשעושים בדיוק לפי רצון ה' יתברך, ועוד מוסיפים התלהבות ושמחה הרי זה כבוד שמים, וזה שבחו של אהרון.

קלה. "על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו" (ט, כ) - זה כבוד שמים שעושים הכל על פי רצון ה' יתברך, בבחינת דעת תורה.

קלו. "וכי תבואו מלחמה וגו' ונזכרתם וגו' ונושעתם" (י, ט) - כאשר מתפללים ומריעים בחצוצרות, רואים בכך את האמונה שהכל בידי ה' יתברך, ויש בזה כבוד שמים, וזה סגולה לישועה במלחמה.

קלז. "ויאמר אל נא תעזוב אותנו" (שם, לא) - ופירש אור החיים הקדוש זיע"א הטעם שביקש משה כן, משום שעל ידי שיתרו ישאר עם ישראל במדבר על מנת להיכנס לארץ, יהיה על ידי כך כבוד שמים וקידוש השם, עיין שם.

קלח. "והאיש משה עניו מאוד" (יב, ג) - בעל ענווה מקדש שם שמים וחושב תמיד על כבוד שמים ואוהבים אותו בשמים (ועיין פירוש ר"ח יומא כב:).

פרשת שלח לך

קלט. "אך בה' אל תמרדו" (יד, ט) - יהושע וכלב מוכיחים את עם ישראל, מכיון שיש להם טענות על ארץ ישראל, והרי זה כעין מרידה בה' יתברך שדיברו בשבחה של ארץ ישראל, וחסר כאן כבוד שמים.

קמ. "מבלתי יכולת ה' להביא את העם הזה" (שם, טז) - כל ספק שבעולם על כחו של ה' יתברך הרי זה בגדר חילול ה' ואין כאן כבוד שמים, ולמען שמו הגדול אמר ה' יתברך "סלחתי כדברך" (שם, כ).

קמא. "למה זה אתם עוברים את פי ה' והיא לא תצלח" (שם, מא) - מפני שבזמן שאין ציווי מאת ה' יתברך אין כבוד שמים ואין הצלחה (אבן עזרא שם).

קמב. "כי דבר ה' בזה ואת מצוותיו הפר הכרת תכרת" (טו, לא) - מי שיכול להתאמץ בעבודת ה' ולא עושה כן, הרי זה מונע כבוד שמים וגורם ביזיון רחמנא ליצלן, ועונשו חמור (ועיין בגמרא סנהדרין צט סע"ב).

קמג. "וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת" (שם, לב) - אף על פי שהיתה לו כוונה טובה, עם כל זה במציאות זה מעשה רע, ואין כאן כבוד שמים אלא להיפך חילול שם שמים (ועיין בגמרא ב"ב קיט. ומהרש"א שם).

קמד. "ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת" (שם, לח) - יש כאן כבוד שמים, שעל ידי מצוות ציצית זוכרים את כל מצוות ה' יתברך לעשותם ולמות על קידוש השם.

פרשת קרח

קמה. "סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה" (טז, כו) - כל מי שיוצא נגד גדולי ישראל כמשה רבינו ומחלל שם שמים, בוודאי מונע כבוד שמים בעולם, ואחת דינו להיקרא 'רשע' וסופו ידוע.

קמו. "ועשו אותם רקועי פחים ציפוי למזבח וגו' ויקדשו" (יז, ג) - ומכיון שנעשה על ידם כבוד שמים, יש כאן אות לבני ישראל.

קמז. "ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל וחלק לא יהיה לך בתוכם" (יח, כ) - שבט לוי עשו כבוד שמים גדול במה שלא חטאו בעוון העגל, וזכו להמשיך בעבודת ה' יתברך בבית המקדש, ואין להם חלק בארץ, ולא יוצאים למלחמה, וכל כוחם ושכלם אך ורק לכבוד ה' יתברך (ועיין רמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל).

פרשת חוקת

קמח. "זאת חוקת התורה" (יט, ב) - יש כאן כבוד שמים גדול מאוד, שיש להתייחס לתרי"ג מצוות שבתורה כמין חוקה חקקתי, ולא שכל אלא רצון ה' יתברך 'לעשות חוקי רצונך' (ועיין פי' אוה"ח כאן).

קמט. "יען לא האמנתם בי להקדישני" (כ, יב) - כאשר נמנע כבוד שמים, לא ניכר קידוש השם ביציאת המים בחטא מי מריבה.

קנ. "ויאמר ה' אל משה אל תירא אותי" (כא, לד) - רואים כאן כבוד שמים גדול, שהנה אף שכוונת עוג היתה להרע לעם ישראל, עם כל זה היה בידו כח לכך על ידי המצווה שעשה. ולא עוד אלא שמשה רבינו מפחד מהמצווה שעשה ואין לך כבוד שמים גדול מזה. ולמעשה, תם זכותו של עוג במצווה (ועיין פרש"י וזוה"ק כאף).

פרשת בלק

קנא. "חטאתי כי לא ידעתי" (כב, לד) - מכאן, מי שלא יודע ולא מבין מה ה' יתברך רוצה ממנו, נקרא 'חוטא', וכאשר מבין ויודע שזה משמים, יש כאן כבוד שמים, ולהיפך להיפך (ועיין בסי' 'חסידים' מה שכתב בזה).

קנב. "וידקור את שניהם וגו' ואת האישה וגו'" (כה, ח) - היא גרמה להכשילו בעבירה ולפגוע בכבוד שמים, ולכן ראויה היתה למיתה בזה (רמב"ם הלכות איסור ביאה פ"ב ה"ט).

פרשת פנחס

קנג. "השיב את חמתי" (שם, יא) - פנחס שקידש שם שמים ברבים ושימח את ה' יתברך, קיבל את שכרו בעולם הזה, ואף נוספה אות יו"ד לשמו ופרשה על שמו, וזה בזכות שהרבה כבוד שמים ומיעט בכבוד עצמו.

קנד. "צרור את המדינים" (שם, יז) - מצווה לשנוא את מה שה' שונא ולאהוב את מה שה' אוהב, וזה כבוד שמים (פ"י האוה"ח כאף).

קנה. "בני בנימין למשפחותם וגו' בני דן למשפחותם וגו'" (כו, מא) - רואים כאן כבוד שמים שהילודה נעשית אך ורק על פי רצון ה' יתברך. בנימין שהיו לו עשרה בנים, מניין שבטו ארבעים וחמש אלף ושש מאות. ולעומתו, דן שהיה לו רק בן אחד ואף היה חרש ואילם, שמנו את שבטו עמדו על שישים וארבע אלף וארבע מאות (חפץ חיים עה"ת).

קנו. "קח לך את יהושע בן נון" (כו, יח) - זכה יהושע להיות מנהיג הדור אחרי משה, ולא בני אהרון ולא בני משה, מפני שיהושע קידש שם שמים ברבים, ולא יצא מתוך האוהל, וסידר הספסלים בבית המדרש, ועליו נאמר "נוצר תאנה יאכל פריה" (מדרש רבה פ' פנחס פרשה כא סי' יד).

קנו. "וביום הביכורים בהקריבכם" (כח, כו) - לחג השבועות אין תאריך בתורה, אלא מנו מיציאת מצרים חמישים יום והגיעו לקבלת התורה, וזה כבוד שמים. ועדיף כח התורה מהקורבנות גם בזמן בית המקדש, ומדויק בפסוק "שעיר עיזים אחד לכפר עליהם" (שם, ל), ולא כתוב חטאת. כיוון שיש תורה יש כבוד שמים, ואין חטאים כלל.

פרשת מטות

קנת. "וה' יסלח לה" (ל, ו) - צריך לבקש סליחה ומחילה גם כאשר אין עבירה, ועצם העניין שהוא לא יודע שאין כאן עבירה הרי זה חילול ה' ואין כאן כבוד שמים. וצריך לבקש מחילה מה' יתברך (ועיין קידושין פא.).

קנט. "וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה" (לא, ה) - הובא במדרש תנחומא (פר' מטות אות ג') שבמלחמה כזאת יש כבוד שמים, שיש שנים עשר אלף למלחמה ועוד שנים עשר אלף על הכלים ועוד שנים עשר אלף עוסקים בתורה ובתפלה, זה לעומת זה, וכולם חזרו לחיים טובים ולא נפקד ממנו איש.

קס. "ויקצוף משה על פקודי החיל" (שם, יד) - וזה כבוד שמים לצעוק ולעשות רעש גדול כאשר יש חשש עבירה. ונתבעו על זה אף על פי שלא ציוו משה כן בפירוש, מכל מקום היה להם ליתן דעתם ולהבין כן מעצמם, שהרי נשי מדין היו עיקר הסיבה לעבירה שגרמו למגפה נוראה (השלי"ה הקדוש). ואם משה רבנו היה צועק ומוכיח ולא היה כועס, היתה תועלת מרובה וקידוש השם גדול מאוד (עיין פסחים סו:).

קסא. "ומקנה רב היה לבני ראובן וגו' עצום מאוד" (לב, א) - שבת גד וראובן, לא עשו קידוש ה' במה שבקשו נחלה גדולה בחוץ לארץ, ולא רואים במעשיהם כבוד שמים אלא תאוה לממון. ובשמים לא אוהבים מעשים כאלה, ולכן נענשו לבסוף (מד"ר פ' מטות פרשה כב סי' ז).

קסב. "והייתם נקיים מה' ומישראל" (שם, כב) - מכאן שיש להיזהר בעיני הציבור ולגרום לקידוש ה', ולא לעשות מעשים שגורמים לאנשים לחשוב על זלזול בכבוד שמים (ועיין פסחים יג.).

פרשת מסעי

קסג. "והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם ואבדתם וגו' תאבדו וגו' תשמידו" (לג, נב) - כאשר משמידים ומאבדים, שוברים והורסים כל מיני מעשים ועסקים של עובדי עבודה זרה, יש בזה כבוד שמים גדול מאוד.

קסד. "כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן גדול" (לה, כח) - הדבר תלוי במיתתו של הכהן הגדול, כיוון שעל ידי תורתו וחסידותו ותפלוֹתיו היה צריך לקדש שם שמים ולהרבות כבוד שמים ולהרבות בתפלה שבדורו לא יהיו אסונות כאלה (מכות יא.). ויש כח לתפלוֹת של כל אדם, ועל אחת כמה וכמה כהן גדול, וכשלא משקיעים אין תוצאות.

פרשת דברים

קסה. "טוב הדבר אשר דברת לעשות" (א, יד) - ופירש רש"י שהיתה כאן פגיעה בכבוד משה רבינו שלא רצו לשמוע ממנו אלא מאנשים אחרים חכמים ונבונים. ועל ידי שיש זלזול במשה רבינו, זהו פגיעה בכבוד שמים.

קסו. "וויטב בעיני הדבר" (שם, כג) - ופירש רש"י בעיני ולא בעיני המקום, ויש כאן פגיעה בכבוד שמים שרוצים לשלוח מרגלים.

קסז. "ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' אלוקיכם" (שם, לב) - כאשר פחדו מתושבי כנען ומהענקים, יש כאן פגיעה בכבוד שמים.

קסח. "זולתי כלב בן יפונה הוא יראנה" (שם, לו) - כלב קידש שם שמים במה שרצה להיכנס לארץ הקודש בלי שאלות.

קסט. "יהושע בן נון העומד לפניך הוא יבוא שמה" (שם, לח) - יהושע קידש שם שמים על ידי ששמע למשה רבינו ולא פחד כלל.

קע. “פנו לכם צפונה” (ב, ג) - ובמדרש רבה (דברים פ"א אות י"ט) ביאר, דהיינו הצפינו עצמכם בתורה שעסק התורה בסתר ובצניעות מקדש שם שמים, ויש הצלחה לכולם.

קעא. “ויתר הגלעד וגו' נתתי לחצי שבט המנשה” (ג, ג) - אלה אברכים העוסקים בתורה בחלקם של ראובן וגד, ובזכות אברכים אלו יש כאן כבוד שמים והצלחה גדולה לשבט ראובן וגד (העמק דבר' שם).

פרשת ואתחנן

קעב. “ויאמר ה' אלי שמעתי את כל דברי העם הזה וגו' היטיבו כל אשר דיברו” (ה, כה) - ויש בזה כבוד שמים, כאשר עם ישראל מפחדים בהר סיני לשמוע את קול ה', וזה פחד חיובי של יראת שמים (זוה"ק שם).

קעג. “שמע ישראל וגו' ואהבת וגו' מזוזות ביתך ובשעריך” (ו, ד) - בכל פרשת 'שמע ישראל' יש עשר מצוות שכולם אמונה. נמצא, אם כן, שתפילין ומזוזה יש בהם כבוד שמים (ספר 'חובות הלבבות' בפתיחה לשער היחוד).

קעד. “ועשית הישר והטוב בעיני ה'” (שם, יח) - ובפירוש הרמב"ן כאן מבואר, שיש לדקדק מאוד מאוד על מצוות של בין אדם לחברו, ובזה מתרבה כבוד שמים על ידי שיש בעם ישראל אהבה ואחוה הישר והטוב בעיני ה'.

קעה. “לאוהביו ולשומרי מצוותיו לאלף דור” (ז, ט) - זה לעושים מיראה, ולעושים מאהבה אלפיים דור, שכשיש אהבת ה' יתברך יש כבוד שמים גדול מאוד (עיי'ן סוטה לא. ומהרש"א שם).

פרשת עקב

קעו. “ושמרתם ועשיתם אותם” (שם, יב) - שמירה זה פחד גדול, להיזהר ולשמור שלא ניכשל וזהירות לדקדק בקיום המצוות. וזה כבוד שמים

לשמור ולהיזהר ולפחד תמיד (רמב"ם סוף הלכות מעילה), בבחינת "אשרי אדם מפחד תמיד" (משלי כח, יד).

קעז. "ולא תביא תועבה אל ביתך" (שם, כו) - בית קדוש שאין בו תועבות הוא כבוד שמים, שמרגישים שבבית הזה ה' יתברך הוא בעל הבית.

קעה. "וזכרת את ה' אלוקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל" (ח, יח) - ובתרגום יונתן בן עוזיאל פירש שנותן לך חיל לקנות נכסים ולהצליח, וזה כבוד שמים לזכור תמיד שהצלחות זה מה' יתברך.

קפט. "מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה" (י, יב) - יראת שמים זה כבוד שמים גדול. וצריך לעשות תמיד תרגילים שיש בהם יראה ופחד, וזה כבוד שמים בשלמות.

קפ. "ואהבתם את הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים" (שם, יט) - על ידי שאוהבים אותם, מקיימים בכך מצוות אהבת ישראל ומצוות ואהבתם את הגר, ויש בזה כבוד שמים לחזקם ולעודדם.

פרשת ראה

קפא. "אבד תאבדון וגו' אשר עבדו שם הגויים" (יב, ב) - לאבד עבודה זרה, ולחזק את כח הדת, זה כבוד שמים.

קפב. "שמור ושמעת" (שם, כח) – נרמז בזה, שמי ששומר תורת ה' יתברך, מותר לשמוע ממנו תורה, ויש בזה כבוד שמים וקידוש השם.

קפג. "לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו" (יג, א) - כאשר עושים בשלמות את רצון ה' יתברך, יש בזה כבוד שמים.

קפד. "הישכם אוהבים את ה' אלוקיכם" (שם, ד) - זה כבוד שמים גדול, כשיש אהבת ה' יתברך ולא נכנעים ולא מאמינים לאותות ומופתים שהם נגד התורה ולא מתלהבים מהם כלל, אלא מתלהב רק מאהבת ה' יתברך.

קפה. "כי יסיתך אחיך בן אמך" (שם, ז) - מסית ומדיח מצווה להורגו ולהטמין להם עדים כדי להכשילם (סנהדרין סז.), ועליהם נאמר מורידין ולא מעלין, וזה כבוד שמים גדול לשנוא ולהרוג את שונאי ה' יתברך.

קפו. "ונתן לך רחמים ורחמך והרבך" (שם, יח) - כשעושים מצווה, מתרבה בכך כבוד שמים ונעשים בעלי רחמים, ואף שעל ידי זה הורגים מסית ומדיח וכיוצא בזה (אוה"ח הקדוש זיע"א שם).

קפז. "בנים אתם לה' אלוקיכם" (יד, א) - המרגיש כבן אמיתי, מקיים מצוות קידוש השם, ושמח כל רגע ורגע לכבוד השם יתברך.

קפח. "והלוי אשר בשעריך לא תעזבנו" (שם, כז) - עניי עירך קודמים, וכשרואים כן הרי זה כבוד שמים (אבן עזרא שם).

קפט. "ושמחת בחגיך וגו' והיית אך שמח" (טז, טו) - פסוק זה נאמר בתורה על חג הסוכות, וממנו למדו לשאר רגלים, ויש כאן כבוד שמים לעזוב את הבית ולבטוח בה' יתברך בזמן האכילה והשינה ולהרגיש שה' יתברך שומר עלינו.

קצ. "ופנית בבוקר והלכת לאוהליך" (שם, יז) - כאשר עושים מצווה, כגון הבאת קורבן או ביכורים וכיוצא בזה, מצווה ללון בירושלים ולא לעזוב מיד את העיר, ויש בזה כבוד שמים שמראה שהמצוות חביבים עליו (עיין סופ"ג דביכורים).

פרשת שופטים

קצא. "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך" (שם, יח) - יש בזה כבוד שמים, כאשר המשטרה מכה ומענישה ולא חוששת מהציבור (סנהדרין מו.), ולפעמים מכים עד שימות (כתובות פו.).

קצב. "למען ילמד ליראה את ה' אלוקיו" (יז, יד) - מלך כזה שאין לו גאווה והולך תמיד עם ספר תורה, הרי זה מקדש שם שמים.

קצג. "תמים תהיה עם ה' אלוקיך" (יח, יג) - יש כאן כבוד שמים גדול, כאשר מתנהגים בתמימות עם ה' יתברך ואין שאלות, אין שכל ואין כלום, עצם הדבר שאני חי תודה רבה לה' (עיין פרש"י).

קצד. "ואתה לא כן נתן לך ה' אלוקיך" (שם, יד) - ובתרגום יונתן בן עוזיאל מבאר, שהכוונה בזה שקיבלנו את התורה וכתוב בה מה מותר ומה אסור,

מה כן מה לא, ובזה מתרבה כבוד שמים שעושים הכל אך ורק על פי התורה ולא שואלים שאלות.

קצה. "כי תצא למלחמה וגו' וראית סוס ורכב וגו' לא תירא מהם" (כ, א) - יש כאן כבוד שמים גדול מאוד, כאשר לא מפחדים מכלום, אלא אך ורק מה' יתברך, ומפחדים מעבירות ועושים מצוות.

קצו. "וענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה" (כא, ז) - כאשר עושים לעצמנו דין מלמטה, יש כאן כבוד שמים ואין דין מלמעלה.

פרשת כי תצא

קצז. "וראית בשביה אשת יפת תואר" (שם, יא) - כאשר 'ראית', אין כאן כבוד שמים, כי נגרר רק אחרי היופי החיצוני והתוצאות קשות, וסופו לשנאותה ולהוליד בן סורר ומורה, רחמנא ליצלן.

קצח. "זולל וסובא" (שם, כ) - מי שנמשך אחרי אכילה ושתייה, הרי זה דומה לאפיקורוס, רחמנא ליצלן, ואין בזה כבוד שמים כלל (אבן עזרא שם, יח).

קצט. "לא תלין נבלתו על העץ וגו' כי קללת אלוקים תלוי" (כא, כג) - אין כאן כבוד שמים כאשר רואים האנשים את התלוי, שעל ידי כך זוכרים העוון שעשה, ולכן מצווה להורידו בלילה ולקבורו (ועיין סנהדרין מה:).

ר. "השב תשיבם לאחיך" (כב, א) - המשיב אבידה לחברו בשלמות, ולא מקבל ולא דורש ממנו מתנה על כך, עושה בכך כבוד שמים.

רא. "לא יהיה כלי גבר על אישה ולא ילבש גבר שמלת אישה" (שם, ה) - יש כאן כבוד שמים וקידוש ה' בבגדים שלובש.

רב. "ונשמרת מכל דבר רע" (כג, ו) - שלא להרהר הרהורי עבירה (ע"ז כ:), וזה כבוד שמים שגופו קדוש לקיום המצוות.

רג. "והיה מחניך קדוש" (שם, טו) - וזה כבוד שמים, כאשר הבית שלנו קדוש כמו בית הכנסת ובית המדרש.

רד. "זכור את אשר עשה ה' אלוקיך למרים" (כד, ט) - להיזהר מלשון הרע, ולספר לבנינו מה שקרה למרים (רמב"ן שם), וזה כבוד שמים.

רה. "ולא ירא אלוקים" (כה, יח) - עמלק, רחמנא ליצלן, אין לו יראת שמים, ויש מצווה למחותו וזה כבוד שמים.

פרשת כי תבוא

רו. "ולקחת מראשית כל פרי האדמה וגו' ושמת בטנא" (כו, ב) - מבאר האור החיים שיש כאן רמז למצוות שנקראים פירות, ויטנא' בגימטריא שישים זה הסל [בגימטריא ש"ס - שישים ספרים]. בא לרמז על עשיית המצוות שיהיו נעשות אך ורק על פי התורה, ואחרת ישרף הוא והמצוות שעשה. כאשר עושים הכל על פי התורה ולא על פי השכל, יש כאן כבוד שמים, ולהיפך יש כאן חילול ה' ואין כאן כבוד שמים, ואוי לנו מיום הדין.

רז. "והשתחוית לפני ה' אלוקיך" (שם, י) - במצוות ביכורים יש הכרת הטוב לה' יתברך, וזה כבוד שמים.

רח. "היום הזה נהיית לעם לה' אלוקיך" (כז, ט) - וזה כבוד שמים, להיות עם שקשור אך ורק לתורה וזה כבוד שמים, ולא בגלל אדמת הארץ שהרי קיבלנו את התורה במדבר.

רט. "ארור אשר לא יקים את דברי התורה" (שם, כז) - ופירש הרמב"ן שצריך להאמין, לקבל ולעשות המצוות, וזה כבוד שמים. ו"לא יקים", פירושו שלא מקבל את דברי התורה חס ושלום, והרי זה אסור, והמקיים בשמחה ובאהבה הרי זה כבוד שמים.

רי. "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה" (כח, כז) - השמחה במצוות מראה על עבודת ה' בשלמות, וזה כבוד שמים.

ריא. "ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם" (כט, ח) - זה כבוד שמים להבין ולהשכיל כיצד לקדש שם שמים, ושכרו מובטח בתורה: "למען תשכילו את כל אשר תעשון" (שם), היינו שזוכים להשכלה גדולה

מאוד.

פרשת ניצבים

ריב. “כי קרוב אליך וגוי בפיך ובלבבך לעשותו” (ל, יד) - ברמב"ן מבואר שזה מצוות התשובה, וברגע אחד זוכה להיות בעל תשובה כשחוזר בו בפה ובלב לעשות רצון ה' יתברך, וזה כבוד שמים.

ריג. “העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ” (שם, יט) - ופירש רש"י טבע השמים להוריד גשם וטבע הארץ להצמיח. וטבעו של יהודי לשמור תורה ומצוות, וזה כבוד שמים כאשר מרגיש על פי הטבע לחיות על פי התורה בלבד.

פרשת וילך

ריז. “הקהל את העם” (לא, יב) - מצוות הקהל הוא כבוד שמים, על ידי שכולם באים לבית המקדש לשמוע דברי תורה.

רטו. “ועתה כתבו לכם את השירה הזאת” (שם, יט) - התורה כמו שירה, שנהנים מהתורה תמיד ורוצים לשומעה עוד ועוד, וזה כבוד שמים, וכמו שנאמר (תהלים קיט, ז): “רחבה מצוותיך מאוד”.

פרשת האזינו

רטז. “וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו” (לב, יט) - כאשר הבנים לא הולכים בדרכי התורה, אין כאן כבוד שמים, ויש כעס גדול וסכנה לכולם, ולהיפך הוא חסד ורחמים וכבוד שמים גדול.

ריז. “הוא והושע בן נון” (שם, מד) - יהושע מתנהג בענווה כמו שהיה אברך צעיר (עיין פרש"י), וזה כבוד שמים, ובזכות שהיה שקדן ויגע בתורה נעשה

מנהיג לישראל, ולא בני משה או אהרון (פרש"י רפ"ק אבות).

פרשת וזאת הברכה

יח. "בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל" (לג, ה) - זהו כבוד שמים גדול, כאשר כל עם ישראל ביחד מקדשים שם שמים.

יט. "וללוי אמר וגו' כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו" (שם, ח) - שבט לוי קידשו שם שמים בעגל במה שאמרו: "מי לה' אליו" (שמות לב, כו) וגם במה שעשו במדבר ברית מילה אף בסכנה, וזכו להיות עובדי ה' יתברך בבית המקדש, והוא כבוד שמים גדול.

כ. "וימת שם משה עבד ה'" (לד, ה) - כבוד שמים גדול הוא להתנהג ממש כמו עבד לפני ה' יתברך, ונכלל בזה ביטול כל הרצונות והדעות לכבוד התורה ולכבוד ה' יתברך.

פרק ט"ז - פרפראות מהזוה"ק

בו יבוארו מאמרים מהזוהר הקדוש, המחזקים את האמונה בה' יתברך

פרשת בראשית

א. עיקר היראה מה' יתברך היא לא היראה מעונש הגהינם או מעונש בגופו או בממונו או שלא ימותו בניו חס ושלום, אלא עיקר היראה היא היראה מחמת כבודו יתברך ושהוא אדון ושליט על כל העולם (יא).

ב. עיקר מצוות אהבת ה' יתברך היא לא מפני שעשה את האדם עשיר או שזיכהו לבנים מוצלחים וכיוצא בזה, אלא עיקר מצוות אהבת ה' נמדדת דווקא בזמנים קשים שהדינים מתעוררים, מתעוררים (יב. ועיין בגמרא ראש השנה ד רע"א בפירושי בד"ה כאן בישראל).

ג. 'כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה' אין זה מובא בש"ס, ועיין בספר 'מאור ישראל' לאור העולם זיע"א (שבת קה:) (כז:).

ד. כתוב בישעיה (כה, ח) "בלע המוות לנצח", והכוונה בזה שלעתיד לבוא, ה' יתברך יבער מן העולם את כל סוגי הרוע הקיימים בעולם שמקורם מהס"מ (כט:).

ה. מי שמכוון בתפלה הוא אהוב למעלה ואהוב למטה (מה:).

פרשת נח

ו. על ידי עבירות שעושה האדם הארץ נהיית טמאה וחלשה (סא:).

ז. על ידי לימוד התורה ועניית 'אמן' יהא שמיה רבא' בקול, מרחמים בשמים על הרשעים בגהינום (סב).

ח. כשה' יתברך מעניש את העולם, הוא מעניש תחילה את השרים שלמעלה (סט:).

ט. מי שהוא בעל תורה ויראה, זיו פניו דומה לצלם אלוקים ומתקיים בו הפסוק: "ומוראכם וחתכם יהיה על כל חיית הארץ" (בראשית ט, ב). אולם, מי שלא לומד תורה וחוטא, מתחלף לו דמות צלם אלוקים בדבר אחר ואין החיות יראות ממנו כלל (עא:).

י. אדם שיודע לשבח את ה' יתברך באמת, הוא חביב למעלה ולמטה, והקדוש ברוך הוא משתבח בו ועושה את רצונו, ועליו הכתוב אומר: "ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר" (ישעיה מט, ג) (עג:).

פרשת לך לך

יא. ה' יתברך הבטיח לאברהם אבינו ע"ה שלא יעזוב אותו ואת זרעו לעולם, וזאת בזכות שהיה בעל אמונה חזק מאוד (פה.).

יב. כיוון שראה ה' יתברך את תאוותו של אברהם אבינו ע"ה לאמונה, נגלה אליו ודיבר איתו (פו.).

יג. כאשר אדם בא להיטהר ולהתקרב אל ה' יתברך, מיד השכינה שורה עליו, וזהו שכתוב: "אני לדודי" ורק אחר כך "ועלי תשוקתו" (שיר השירים ז, יא) (פח:).

יד. דוד המלך ע"ה נקשר ונתחבר חזק לה' יתברך, וזכתה אות דל"ת של דוד להיכנס תוך שם הוי"ה, וזה יהודה (פט:).

טו. בזכות שמירת ברית מילה שהיא חותמת מה' יתברך מנצחים כל מלחמה (צג:).

פרשת וירא

טז. "ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך" (בראשית יח, ט), דיבור זה ה' יתברך אמר לאברהם אבינו ע"ה ולא המלאך, משום שמפתח הלידה נמצא אך ורק בידי ה' יתברך (קג:).

יז. "נודע בשערים בעלה" (משלי לא, כג), "בעלה" זה הקדוש ברוך הוא, ולפי מה שמשער בלבו לדעת את ה' יתברך, כך זוכה להידבק בו. (קג:).

יח. "כי לא יעשה ה' אלקים דבר, כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים" (עמוס ג, ז), והיינו שכל מה שעושה ה' יתברך בעולם מספר כן לעבדיו הנאמנים שהם הצדיקים, וזאת כדי שידרשו בציבור ויודיעו להם מדוע יש יסורים בעולם (קד:).

יט. "וירא לוט ויקם לקראתם" (בראשית יט, א), מה ראה לוט? חד אמר: ראה עימם את דמות אברהם אבינו ע"ה, וחד אמר ראה שכינה שורה עליהם. וכי ראוי לוט לראות את השכינה? אלא שראה אור המאיר ועולה על ראשם (קו:).

כ. "והאלוקים ניסה את אברהם" (בראשית כב, א), ואף על פי שהכל גלוי וידוע לפני ה' יתברך, מכל מקום ניסה את אברהם אבינו ע"ה, שלא לתת פתחון פה לבני אדם שיאמרו כי לא מגיע לאברהם אבינו ע"ה כל הזכות הזאת (שם, מדרש הנעלם).

כא. בשעה שיש דין בעולם אין הבחנה בין זכאי לחייב, ולכן יש להיזהר מלהסתובב בשוק. וזו הסיבה לכך שציווה ה' יתברך את נח לעשות תיבה ולשהות בה כל זמן הפורענות (קז:).

כב. אברהם אבינו ע"ה אמר לפרעה "אחותי היא" (בראשית יב, יט), ואין הכוונה שהוא סמך על עצמו, אלא שראה שהשכינה מצויה תדיר באוהל שרה, ועל כן לא חשש לסכנה כלל (קיא:).

כג. על הפסוק באיוב (לז, יב) "והוא מסיבות מתהפך", מבאר הזוהר הקדוש שה' יתברך עושה סיבובים וסיבות שונות כדי להפוך ולעשות כרצונו יתברך (קט:).

כד. יצר הרע דומה לליסטים, ומכיון שבעל אמונה אינו מאמין לאנשים, כל שכן שאינו מאמין ליצר הרע (מדרש הנעלם קיא:).

כה. כפי אהבתך לה' יתברך, כך אהבתו של ה' יתברך אליך. ודע, שהקדוש ברוך הוא אוהב את האדם ומרחם עליו, על ידי ששומר דרך ה' (קיג:).

כו. כתוב בתהלים (קד, כט) "תסתיר פניך יבהלון וגו'". והפירוש הוא, שאין הקדוש ברוך הוא עושה רעה לשום אדם בעולם, אלא די בזה שהוא מסיר השגחתו מעליו, ועל ידי כן הוא כלה מאליו (מדרש הנעלם קטו:).

כז. אשריו מי שזכה שבניו הולכים בדרך התורה, שזוכה על ידי זה בעולם הזה ובעולם הבא. ואשריו מי שאשתו צנועה בביתה ואינה מרבה לצאת

לרחובה של עיר, וזוכה על ידי זה להוליד בנים כשרים כמו שתילי זיתים שאין בהם הרכבה (קטו:).

כח. אין ה' יתברך שמח שעוסקים בקץ המשיח (קיה:).

כט. שרה אימנו ע"ה אמרה לאברהם אבינו ע"ה: "גרש האמה הזאת ואת בנה" (בראשית כא, י). והסיבה לכך היא, משום שראתה את ישמעאל עובד עבודה זרה, ואת אימו ראתה שמלמדת אותו את נימוסי ומנהגי העבודה זרה. "כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק" (שם), היינו לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. וה' יתברך הסכים עם שרה אימנו ע"ה בזה, והעולם נתקיים בזכות אברהם אבינו ע"ה איש האמונה שנהג כן (קיה:).

פרשת חיי שרה

ל. ה' יתברך נותן עושר לאדם בכדי שישתמש בו, בין היתר, גם לזון ולכלכל את העניים ולקיים בו את מצוותיו, וכן נותן ה' יתברך לאדם בנים, כדי שילמדם תורה ושמירת המצוות, וכן על זה הדרך. כך היא הנהגתו של ה' יתברך בעולם הזה, כל שפע שהוא מזכה את האדם, אין הוא מזכהו לכך אלא כדי שיעשה בזה את רצונו יתברך (קכא:).

לא. על הפסוק בתהלים (מד, כג) "כי עליך הורגנו כל היום", אמרו שמי שמכוון בזמן אמירת קריאת שמע למסור את נפשו על קדושת שמו יתברך, מעלה עליו הכתוב כאילו נהרג על קידוש השם בכל יום (מדרש נעלם, קכד:).

לב. דרכו של אברהם אבינו ע"ה בעבודת ה' יתברך היא לא לעלות בפעם אחת, אלא עלייה הדרגתית בכל יום, דרגה ועוד דרגה (קכט:).

לג. אדם שזכה להעביר את יומו בתורה ומצוות ומעשים טובים, הרי הוא זוכה לכך שבעת שישן נשמתו תעלה למעלה בלא שידבקו בה רוחות טמאות הנמצאות בחלל אויר העולם, ולהיפך להיפך! וכפי מצבו הרוחני

שבאותו יום, כך תהיה עליית נשמתו באותו לילה, מדרגה לדרגה (קל:).

פרשת תולדות

לד. כשביקש ה' יתברך ועלה ברצונו לברוא את העולם, הסתכל בתורה וברא את העולם, וכל פעולה ופעולה שעשה הסתכל בתורה, ומכאן שאין דבר בכל העולם שאינו רמוז בתורה הקדושה (קלד:).

לה. כאשר צדיקים מרבים בתפלה, ה' יתברך שמח בהם ומתרבה הקדושה בעולם וגם אחרים נושעים בזכותם (קלז:).

לו. כאשר נכנס עשיו לבקש ברכה מיצחק אבינו ע"ה, נכנס עימו גיהנום, וראה זאת יצחק אבינו ע"ה ונזדעזע מכך מאוד, כמו שכתוב: "ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד" (בראשית כז, לג). והיה ליצחק פחד נורא מאוד באותה שעה, יותר מהפחד שהיה לו בזמן העקידה, כאשר ראה את הסכין מונחת על צוארו (קמד:).

פרשת ויצא

לז. מי הוא זה שיכול למנות את כל מעשיו של ה' יתברך? והלא פעולותיו של ה' יתברך אין להם מספר וכולם נעשים בבת אחת כמו ניצוצות של אש רבים היוצאים ממכת הפטיש בבת אחת (קנו:).

לח. מה שכתוב בתהלים (קלה, ד) "כי יעקב בחר לו יה", אין הכוונה שיעקב בחר לו את יה, אלא להיפך, ה' יתברך בחר לו ביעקב ובזרעו אחריו להיות לו לעם סגולה, וכהמשך הפסוק: "ישראל לסגולתו" (קסא:).

לט. אדם שבא להידבק בהקדוש ברוך הוא, ה' יתברך אוהז בו ולא עוזבו. ומרומז כן בפסוק בתהלים (סג, ט) "דבקה נפשי אחריך", ובזכות דבקות זו יזכה להמשך הפסוק: "בי תמכה ימינד" (קסג:).

פרשת וישלח

מ. מי שזוכה שהשכינה איתו, באים כיתות של מלאכים לשמור עליו. וכמו שאירע אצל דוד המלך ע"ה, שניצל מאכיש מלך גת, וכן אצל יעקב אבינו ע"ה כשברח מלבן. כשיש באדם קדושה, המלאכים באים ומסובבים אותו (קסו.).

מא. ה' יתברך שמח בתפלת הצדיקים. והן אמת שתפלת היחיד אינה כתפלת הרבים, אולם אצל יעקב אבינו ע"ה תפלת יחיד היא כמו תפלת רבים (קסז.).

מב. שס"ה מצוות לא תעשה הן כנגד שס"ה ימים, ואיסור גיד הנשה כנגד תשעה באב, לומר לך, שכל האוכל בתשעה באב מעלה עליו הכתוב כאילו אכל גיד הנשה (קע.).

מג. צריך כל אדם לשבח את ה' יתברך ולהודות לו על כל הניסים והטובות שעושה עמו, ומי שזכה ונעשה לו נס, חייב הוא להודות לה' יתברך כמי שאכל וחייב לברך (קעג.).

מד. מי שיש בו יראת שמים באמת, אינו מפחד ממזיקים (קעה.).

מה. מי שיודע לשבח את ה' יתברך היטב, ה' יתברך מקבל תפלתו ומציל אותו מכל רע (קעט.).

פרשת וישב

מו. הצדיק מגן על הדור שלא ישלטו הדינים בעולם (קפ.).

מז. כל מי שעוסק בתורה ובעבודת ה' יתברך משרה הרגשה של פחד ואימה על כל הסובבים. ואפילו בזמן שהוא ישן על מיטתו שמור הוא מכל המזיקין (קצא.).

פרשת מקץ

מח. בזכות הצדיקים עומד העולם, כמו יעקב אבינו, יוסף הצדיק ודוד המלך ע"ה (קצג:).

מט. כאשר עמד יוסף הצדיק בניסיון עם אשת פוטיפר ושמר על אות ברית קודש, קיבל את התואר 'צדיק' מה' יתברך (קצד:).

נ. הקדוש ברוך הוא עשה שיהיה רעב במצרים כדי לגרום ליעקב ובניו לרדת למצרים (קצח:).

נא. לפי רצון ה' יתברך כל שונאיו של אדם נופלים תחתיו, כמו שהיה עם יוסף ודוד (קצח:).

נב. המלכים הצדיקים המוזכרים בתנ"ך, לפי שהיו בודקים את עוונותיהם הדק היטב, היה להם את הביטחון הגדול בה' יתברך לצאת למלחמה (קצח:).

נג. "וצדקה תציל ממות" (משלי יא, ד), צדקה כפשוטו. ועוד שהתורה נקראת 'צדקה', ועל ידה זוכים ל"עץ חיים" (קצט:).

נד. בעל אמונה, אף על פי שיש לו מה לאכול, מכל מקום אינו אוכל עד שמתפלל על האוכל ומבקש מה' יתברך (קצט:).

נה. צדיקים אמיתיים חולמים חלום שכולו אמת ממש, ללא דברים בטלים המעורבים בו (ר:).

נו. מי שמוסר נפשו לתורה ומצוות ומרבה בצדקה, אין שורים עליו דינים כלל (רא:).

נז. מי שמוחל לשונאיו מכל הלב, ומסייע בעדם ותומך בהם, זוכה לראות ניסים ונפלאות (רא:).

נח. כתוב בספר איוב (לח, טו) "וימנע מרשעים אורם". והאור המוזכר כאן הוא אותו אור שנברא בששת ימי בראשית, שהיה מאיר מסוף העולם

עד סופו, וגנזו ה' יתברך מחמת הרשעים שלא ישתמשו בו לרעה. ולעתיד לבוא יאיר אותו האור לצדיקים ויהיה בעבורם "שמש צדקה ומרפא" (מלאכי ג, כ) (רג:).

נט. לבעל אמונה יש הרבה סבלנות לחכות לה' יתברך ולצפות לישועתו (רד:).

פרשת ויגש

ס. אשריהם הצדיקים, שהקירבה שלהם זה לזה מרבה שלום בעולם. וכן הצדיקים מזכים את הרשעים, והחכמים את הטפשים, והעשירים את העניים, ועל ידי זה זוכים לחיי עולם הבא בעץ החיים (רח:).

סא. הצדיקים אינם רוצים להטריח כביכול את ה' יתברך ולבקש ממנו שיעשה להם נס. וכאשר ניתן להסתדר בלא זה, הרי זה עדיף. וכאשר מצינו אצל שמואל (שמואל א טז) ואליהו (מלכים א, יט) שהעדיפו להסתדר בלא עשיית נס וכיוצא בזה (רט. ועיין עוד בגמרא תענית ו).

סב. כל בני האדם עוברים מהעולם הזה על ידי מלאך המוות חוץ ממי שנרצח על ידי בני אדם (רי: ועיין חזו"ע אבלות).

פרשת ויחי

סג. אפילו מחשבה שחושב האדם עולה למעלה לפני ה' יתברך (ועיין כיוצא בזה במהרש"א מכות י:) (רכב:).

סד. על ידי עשיית המצוות, מכין האדם לעצמו לבושים יקרים, אותם הוא לוקח עימו לעולם האמת (רכד:).

סה. אדם שזכה לבן, צריך הבן לשים אפר על עיני אביו לפני הקבורה כדי להראות שהעולם הזה נסתם מעיניו והוא יורש את מקומו, וזהו כבודו של אביו לעולם הבא (רכו.).

סו. אם עם ישראל היו עושים מצוות בשלמות, כל הגוים בעולם היו נכנעים לפניהם (רכט:).

סז. דוד המלך ע"ה רצה לדעת למה נגזר עליו לבוא לעולם הזה בלי קצבת חיים משלו ולקבל שבעים שנה מאדם הראשון. ואמרו לו משמים: 'אין לך רשות לדעת, אמונה!' (רל:).

סח. בתפלה של רבים, גם כשהציבור אינם ראויים לכך שתתקבל תפלתם, בכל זאת עולה היא למעלה ומתקבלת ברצון, ולא מסתכלים על עוונותיהם כלל (רלד:).

סט. שאל רבי אלעזר: אם בסופו של דבר האדם מת, מדוע הוא נולד ומדוע הוא נברא? ותירץ רבי שמעון בר יוחאי, שעל ידי ירידה לעולם הזה יש שלמות לנשמה בעולם האמת (רלה:).

ע. כשמגיע שבת קודש, יוצאים הרשעים מגיהנום ובמוצאי שבת צריכים הם לחזור שוב. ונשמות הצדיקים אינם נמסרות בידי המלאך הממונה ששמו 'דומה', אלא ה' יתברך שומר אותם, כמו שכתוב בתהלים (קכא, ח) "ה' ישמר צאתך ובואך וגו' ישמר את נפשך" (רלז:).

עא. לא שם הקדוש ברוך הוא את עם ישראל בגלות, אלא כדי שיתברכו הגוים בזכותם (רמד. ועיין פסחים פז:).

עב. מעשה היה שראו הצדיקים איך נחש מכיש אדם והורגו, ומיד אמרו שהנחש עושה את שליחותו של ה' יתברך (שם:).

עג. בכל מקום יפה השתיקה חוץ מדברי תורה (רמה:).

עד. אילו היו יודעים הצדיקים מה השכר שמחכה להם בעולם האמת, היו שמחים באותו יום שהגיע זמנם להסתלק מן העולם (רמה:).

עה. אין ללכת בבוקר לברך אנשים, אלא תחילה יש להתפלל ולברך את ה' יתברך לפני כולם (רמח. ועיין ברכות יד.).

עו. כאשר רוצים לשבח את ה' יתברך, יש לעשות כן בקול ערב ומשובח לכבוד ה' יתברך (רמט:).

פרשת שמות

עז. מי שרגיל לסבול צער, כשמגיע לו עוד צער לא קשה לו בכך ואינו חושש מכך (ב: ועיין כיוצא בזה כתובות נט.).

עח. בגלות בבל הנביא יחזקאל גילה סודות מהנבואה, ועל ידי זה קיבלו כח גדול להתחזק ולסבול את עול הגלות (שם).

עט. בניס, חיים ומזונות אינם תלויים בזכויות, אלא במזל הקדוש (ו). ועיין כיוצא בזה בגמרא מו"ק כח.).

פ. כשיש גזירות בשמים ואין מספיק זכויות בעם ישראל, המסרים מתגלים בארץ לתינוקות ולשוטים ואפילו לעופות, ומכיון שהם אינם מבינים כוונת המסרים, ממילא אין בהכרזה זו ממש, אולם כשיש זכויות בעם ישראל נמסרים המסרים לראשי העם (ו:).

פא. בגלות מצרים עם ישראל היו קדושים והשכינה שכנה בתוכם, ולכן זכו לניסים גדולים (ז:).

פב. לפני הגאולה יהיו צרות רבות ופחד נורא (ז:).

פג. כל הדברים בעולם תלויים בתשובה ובתפלה לה' יתברך, ובפרט כשמורידים דמעות (יב:).

פד. אין דבר החביב בפני ה' יתברך כמו תפלת הצדיקים, ועם כל זה לפעמים אין ה' יתברך עושה את רצונם (טו:).

פה. המתים מתפללים על החיים והכל בזכותם (טז): ועיין מד"ר איכה פרשה ה' אות ז' על הפסוק אבותינו חטאו ואינם).

פו. יש דברים שה' יתברך מכניס בלב האדם, ובכך נוטל ממנו את זכות הבחירה (יז).

פז. בגלות מצרים היו שבע צרות וכנגדם שבע טובות לישראל, כמו שכתוב: "ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד, ותמלא הארץ אותם" (שמות א, ז) (יח).

פח. "ובאלוהיהם עשה ה' שפטים" (במדבר לג, ז), אלו השרים שלהם הנמצאים למעלה בשמים (יח).

פט. כתוב בתהלים (מב, ט) "ובלילה שירה עימי", שירה שאומרים בלילה עולה למעלה ללא מפריע (יח): ועיין פרש"י בתהלים מא).

צ. משה רבינו ע"ה היה רועה צאן כדין וכשורה, לפיכך זכה להיות רועה לעם ישראל (כא).

צא. כתוב: "והסנה איננו אוכל" (שמות ג, ב), רמז הוא לכך שה' יתברך אינו עושה כליה אפילו ברשעים לעולם (כא).

פרשת וארא

צב. אדם שכל בטחונו בה' יתברך כפי הדין ובשלמות, שום נברא בעולם אינו יכול להזיקו כלל ועיקר (כב).

צג. כשאמר דוד המלך ע"ה לנבל: "ואתה שלום וביתך שלום" (שמואל א כה, ו), כיוון לומר כן לה' יתברך (כג): וכיוצא בזה כתב המהרש"א ר"ה ג).

צד. מנין לתחיית המתים? הרי קל וחומר ומה מטה אהרון נעשה חי וקיים, על אחת כמה וכמה צדיקים שעסקו בתורה ועשו מצוות שבוודאי יקומו בתחיית המתים כבריאה חדשה (כח).

צה. גם כאשר אדם הולך בדרך חובה עליו לעסוק בתורה, ודבר זה מתקן את הדרכים (לב.).

פרשת בא

צו. מי שעושה מצוות עם יראת שמים, יש עליו סניגורין גדולים למעלה (לב.).

צז. יש להשתדל להיות תמיד יחד עם כולם ולא לפרוש מן הציבור, ועל ידי זה אין קטגור בא עליו (לג.).

צח. יראת העונש איננה יראה שלימה וגורמת לקיטרוגים רבים, ולכן צריך שתהיה לאדם יראה מאהבת ה' יתברך ועל ידי זה אין קטרוגים כלל (שם).

צט. "וירא ה' וינאץ" (דברים לב, יט), והוא על ידי שעושים בארץ עבירות, אז יש דינים קשים למעלה (לה.).

ק. כשראשי העם צדיקים טוב להם וטוב לעולם, ולהיפך אוי להם ואוי לעולם (לו.).

קא. חובה קדושה מוטלת על האדם לספר תמיד לפני ה' יתברך את הניסים והנפלאות שהוא עושה, וכן כשמתוודה ומספר חטאיו לפני ה' יתברך, אין דנים אותו בשמים (מא.).

פרשת בשלח

קב. "אשה גדולה" (מלכים ב ד, ח) זו אשה שגדולה במעשיה והיא העיקר בבית ויודעת לקיים מצוות הכנסת אורחים, וכולם משתבחים בה (מד.).

קג. מקום שנהרג שם אדם מסוכן לעבור שם, ואותו מקום צריך תיקון, ומי שחכם נזהר בדבר זה. ומעשה בבית שנרצח שם אדם, וכל בעלי המלאכה שבאו לבית זה, העידו כי פחד לא מובן אחזם, ולא יכלו לשהות שם מחמת כן (מט:).

קד. באותה צורה שאדם מדבר עם ה' יתברך, כך מקשיבים לו משמים, בבחינת "יהי חסדך ה' עלינו", באיזה מידה? "כאשר ייחלנו לך" (תהלים לג, כב) (נ:).

קה. מי שבוכה ומרים קולו על חורבן בית המקדש ועל כבוד שמים, יזכה לראות בבניינו בשמחה (נה:).

קו. כתוב: "חגור חרבך על ירך גיבור" (תהלים מה, ד), זה השומר על חותמת ברית קודש, וזה ההוד וההדר, ועל ידי כך זוכה לדבקות בה' יתברך (סא:).

קי. יש רעה חולה והיא מידת הקמצנות, ומי שהוא קמצן בממונו לצדקה, הרי זה עונש משמים להרע לו בעולם הבא (סה:).

קח. גם שהכהנים מקריבים קורבנות ומברכים אותנו, מכל מקום עדיין צריך להתפלל ולבקש תמיד רחמים מה' יתברך (סו:).

פרשת יתרו

קט. אברהם אבינו ע"ה בחר לבניו את עונש הגלות וצרות מהגוים במקום העונש בגיהנום (פד. וכן הוא במדרש רבה בראשית מד, כא ע"ש).

קי. לבקש את ה' יתברך בברכת המזון, ולהיזהר שלא יהיה השולחן ריק עד לאחר ברכת המזון, ויש בזה ברכה (פז:).

קיא. מצווה לעזור ולחלק אוכל לעניים בערב שבת קודש ובחגים, ובשמים מקפידים על כך מאוד (פח:).

קיב. כוחו של המלך העליון הקדוש ברוך הוא ששום דבר בעולם לא נאבד ממנו, ואפילו מילה אחת של אדם ואפילו קול לא הולך לריק, ויש לו מקום למעלה המיוחד לכל צבא הארץ (ק.).

קיג. אשרי העבד שיודע להיות נזוף כאשר סובל יסורים, ומכיר את עוונותיו ועושה תשובה (קז:).

קיד. כתוב: "כי לא תחפוץ זבח וגו' זבחי אלוקים רוח נשברה, לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה" (תהלים נא, יח), והיינו כשיש מידת הדין לא עוזרים כל הקורבנות של זבח, אלא רק קורבן של הכנעה ושבירת הלב, וקורבן זה אינו מתבזה בעיני ה' יתברך (קה:).

פרשת תרומה

קטו. הצדיקים אינם נהנים בגופם מהעולם הזה, אלא רק הנאות של מצווה, כגון סעודות שבת וחגים, ולכן אין עליהם רוח רעה ואין כוחות הטומאה יכולים לשלוט בהם (קמא:).

קטז. רשעים שחיללו את השבת בעולם הזה, לא תהיה להם מנוחה מהעונש בגיהנום גם בשבת (קנא:).

קיז. אלה שנמצאים בארץ הקודש אינם מתים על ידי המחבל, אלא על ידי ה' יתברך בלבד (קנא:).

קיח. כל הבנין של כלי המשכן נעשה על ידי רוח הקודש (קעט:).

קיט. האוכל חמץ בפסח כאילו עובד עבודה זרה, משום שבפסח הוא זמן שאוכלים בו רק מצה שהיא לחם של אמונה, וחמץ בזמן זה הוא היפך האמונה, וכעין עבודה זרה (קפא:).

קכ. קורבן לה' יתברך צריך שיהיה עם הכנעה גדולה ועבודת ה' יתברך עצומה, ורק על ידי כך יש עילוי לקורבן והארת פנים משמים (קפא:).

קכא. מי שמשתדל לעבוד על מידותיו ולהתגבר על הכעס, הוא עובד ה' יתברך באמת ונקרא אדם מושלם. ולהיפך, הוא מורד באדונו ואסור להתקרב אליו, ובוודאי שלא להתחבר אליו, ויש בו אל זר, והמתחבר

אליו כמתחבר בעבודה זרה ועוקר הקדושה מעצמו, ואסור להסתכל בפניו, ודע כי גם לצורך מצווה אסור לכעוס! (קפב. ועיין יבי"א ח"ט עמ' קפ).

קכב. כשיש מבול והרבה שטפונות, סימן הוא שיש דינים רבים וזה מסוכן מאוד (קפז).

קכג. אין ברכה מצויה משמים על דבר שסופרים אותו, ומכיוון שמסתלקת הברכה ניתן להינזק חס ושלום (קפז:).

קכד. אם לא היו נזכרות כל ההבטחות שבתנ"ך על הגאולה העתידה, היינו עלולים להישבר חס ושלום. אולם, כעת כשפותחים את התנ"ך הקדוש ורואים את הבטחות הנביאים שהבטיח ה' יתברך, על ידם מתנחמים אנו בגלות, וכשטועמים טעם הגלות ועושים תשובה, כאילו קיבלנו כבר את כל הגלות כולה וזוכים לישועה (קפח:).

פרשת כי תשא

קכה. תלמידים שלא אוהבים אלו את אלו מתים קודם זמנם (קצ:).

קכו. בשירת הים ראו את היד הגדולה של ה' יתברך באספקלריא מאירה, וכשחטאו בחטא העגל אפילו את פני משה לא יכלו לראות (קצד:).

פרשת ויקהל

קכז. עמלק רצה להכחיש כח של מעלה, לכן ציווה ה' יתברך למחותו לגמרי מן העולם (קצה:).

קכח. כתוב: "ויסר קני מתוך עמלק" (שמואל א טו, ו). נשאלת השאלה מדוע הוצרך שאול להוציא את בני יתרו הקיני מתוך עמלק קודם שהכה בהם? התירוץ הוא, משום שכשיש רשעים בעולם, החסידים והצדיקים שבהם נתפסים בעוונם (קצה:).

קכט. בשעה שעם ישראל עשו את העגל פרחו האותיות מלוחות הברית, וכתוצאה מכך נעשו הלוחות כבדים ונפלו ונשברו (קצה:).

קל. אדם המסתכל על הנשים המצויות בזמן הלוויית המת יש עליו קטרוג גדול משמים, ובאותה שעה הדינים מתעוררים עליו ונזכרים כל עוונותיו ודנים אותו עליהם, וכתוצאה מכך הוא מת קודם זמנו, ועל זה אמרו: "ויש נספה בלא משפט" (משלי יג, כג) (קצו.).

קלא. מנהיג טוב, טוב לו טוב לעיר וטוב לעם, ולהיפך להיפך, רחמנא ליצלן (קצח.).

קלב. ברגע שאדם מתעורר בזמן עשיית המצווה לאהבת ה' יתברך, עולה האהבה תחילה על לבו, שהוא יסוד החיות לכל האיברים, ומהיסוד הזה עולה ומתפשטת האהבה על כל האיברים שבגופו, וזוכה על ידי זה לזיו השכינה שישרה עליו והוא נעשה חלק של ה' יתברך. ועל ידי זה אין בכוחם של אומות העולם לשלוט עלינו כלל ועיקר (קצח.).

קלג. כל הניסים והנפלאות שקורים בעולם נקבעו כבר מששת ימי בראשית (קצט:).

קלד. קידוש בליל שבת קודש הוא בעצם עדות לכך שהעולם הזה מחודש יש מאין, ושהקדוש ברוך הוא מלך העולם ובראו במאמרו שישה ימים, ובשביעי שבת וינפש. ולכן, נוהגים לעמוד כדרך שעומד העד בבית דין, ומי שזוכה להעיד עדות זו בשמחה ובלב שלם, מכפרים לו בשמים על כל עוונותיו (רז:).

קלה. מעלת הקריאה והעיון במעשה הקטורת בכוחה לסלק את כל המקטרגים והמשטינים הרעים, וכן כל מיני דינים קשים למיניהם, ובכללם המוות, ולא ינזק באותו יום, והסיטרא אחרא לא ישלוט בו כלל, וצריך לכוון היטב שלא יקראנה כקורא איגרת (ריח:).

פרשת פקודי

קלו. לכשרצה ה' יתברך לברוא העולם, השגיח בתורה וברא את העולם (רכא.).

קלז. עולם הזה נברא בשישה ימים, ועדיין לא נשלם תיקונו אלא רק על ידי שבת קודש (רכב:).

קלח. כאשר האדם נותן דין וחשבון על מעשיו, הוא נקרא בעל אמונה (רכג.).

קלט. כל דבר הנעשה בקדושה לא שולט עליו עין הרע ויש בו ברכה שלא עוזבת אותו לעולם, והעדות לכך היא יוסף הצדיק אשר שמר על קדושת הברית שהוא סוף גופו (רכה.).

קמ. כל מה שעושה האדם בצניעות ברכת ה' יתברך שורה עליו (רכז): ועיין בגמ' תענית ח:).

קמא. בזמן שהאדם סובל, עליו להשפיל ולהנמיך את עצמו לפני ה' יתברך, ובזה הוא יעלה למעלה מעל כולם (רלב:).

קמב. בזמן שכח הקדושה שולט בעולם, כוחו של הסיטרא אחרא נחלש ומתבטל ונכנע לקדושה (רלו). ועיין יומא עב סע"א).

קמג. כל חכמי הלב שעסקו במלאכת המשכן לא הצליחו להקימו על עומדו, עד שבא משה רבינו והצליח להקימו, וכל זה נעשה על מנת לכבד ולייקר את משה רבינו ע"ה גדול הדור (רמא:).

קמד. כל מי שנמצא בדרגה גבוהה, הרי הוא מעלה איתו את המתחברים אליו (רמב). ועיין ברכות לג סע"ב).

קמה. תַּפְּלָה בכוונה מעלה גם את התַּפְּלוֹת שנעשו בלי כוונה (רמב:).

קמו. כל המלחמות הנעשות כאן בארץ הרי הן מתחילות ומסתיימות מלמעלה, ואנחנו במעשינו הטובים מעוררים רחמים לחיים טובים ולשלום (רמט:).

קמז. כל המטנף את פיו, מלבד עצם הבעיה שבדבר, עוד בה שאם מוציא באותו פה דברי קדושה, כגון דברי תורה וכדומה, הרי הוא כביכול מטנפם, והרי הוא מנודה מלמעלה ארבעים יום וְתַפְּלוֹתוֹ אינה נשמעת, רחמנא ליצלן (שם).

קמח. כל הוצאות שבת קודש במאכל ובמשתה ובכללם העזרה לעניים, הרי הוא כביכול כמלווה לה' יתברך, וה' יתברך מחזיר לו כפליים, וכאומרם ז"ל (ביצה טז): 'כל המוסיף מוסיפים לו' (רנה.).

קמט. ברית מילה והטפת דם הרי הם סניגוריא גדולה על כלל ישראל (רנה:).

קנ. מי שמכוון ומייחד יחודים וחושב מחשבות במילות התפלה, עליו נאמר: "ולחושבי שמו" (מלאכי ג, טז) (רסב.).

קנא. מי שאינו יודע לשבח את ה' יתברך, עדיף לו שלא היה נולד. ותפלה צריכה להיות עם מחשבה נכונה ואהבת ה' בלב. ויש להוציאה בקול ובחיתוך שפתיים, ואשריו בעולם הזה ובעולם הבא (רסב:).

קנב. הפוגם בעיניו דנים אותו בקבר ומתלוצצים עליו. וכן המשחית זרעו לבטלה באיסור, מלאכי חבלה מטמאים אותו ואת נשמתו, רחמנא ליצלן (רסג:).

~ פרשת ויקרא

קנג. כל הלומד תורה בלילה נקרא 'עבד ה'' וברכותיו מתקיימות (יג.).

קנד. כשמגיע זמנו של האדם לצאת מן העולם הזה, הצלם שעל פניו מסתלק ממנו, ועם אותו הצלם שהוא בא לעולם, עמו הוא מסתלק מן העולם (יג: ועיין גם בזה"ק אמור קד ב').

קנה. כל השומר ברית קודש כאילו שומר את כל התורה כולה וזוכה לעולם הזה ולעולם הבא, והפוגם בברית קודש נקרא 'רע' ולא זוכה לראות פני שכינה (שם).

קנו. הצדיק מתפלל תמיד על הדור לפני ה' יתברך שיסלח להם על עוונותיהם (טו.).

קנז. כל העונה 'אמן יהא שמיה רבא' בכל כוחו קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה (רעיא מהימנא, כ.).

קנח. כאשר ראשי העם נכשלים, כל העם נכשלים אחריהם, אולם כאשר ראשי העם הינם טובים במעשיהם, הרי שיש הצלה לכל העם בזכותם (כ:; בחוקותי קיד.).

קנט. המתחזק בקריאת שמע שעל המיטה ומקבל עול מלכות שמים, כל המזיקים יראים ממנו (כא. ועיי ברכות ה.).

קס. לעולם יראה אדם עצמו כאילו כל העולם כולו תלוי בו (כט: ועיין קידושים מ: וברי"ף, ר"ה טז:).

פרשת צו

קסא. כל יום ויום מצויים דינים בעולם, שנאמר: "ואל זועם בכל יום" (תהלים ז, יב), ולכן צריך האדם להיזהר מאוד מלעשות עבירות, ולבקש רחמים מה' לינצל מהדינים, שהרי אדם היוצא מביתו אינו יודע אם יחזור אם לאו חס ושלו. ולכן, עדיף להשאר בבית או בבית המדרש כמה שיותר, והגם שהדין שולט אף בנשאים בביתם, מכל מקום הרי זה עדיף מלצאת לשוק. וכשיש חסד בעולם, יצא לשוק ויעשה טוב לאנשים, ועל ידי זה יזכה לטובה (ל:).

קסב. כאשר הכהן מקריב קורבן והלוי שר שיר של יום, ומכוונים לשם הקדוש, וישראל מכוונים ליבם ורצונם לתשובה שלימה, יש להם תיקון וכפרה לעוונותיהם, אולם כאשר אין כוונה זה הולך לכלבים (לב:).

קסג. אין ברכה מצויה בבית שיש בו שולחן ריק, ולכן בזמן ברכת המזון יש לסלק כלים ריקים מן השולחן (לד., בא"ח פ' שלח לך ש"ר סע' ד).

פרשת שמיני

קסד. על ידי עמל התורה נשברים כל הדינים, והחסדים מתעוררים (לו:).

קסה. כל מי שנכשל בעגל, בין במעשה בין בדיבור ואפילו במחשבה, נענש באופן חמור מאוד (לח. ועיין קידושין מ:).

קסו. בשעה שיש דינים ועונש מיתה בעולם, אין לדבר אף מילה, זה מסוכן! ומי שיכול לומר מילים טובות לכבוד ה' יתברך, אשריו. הרשעים בעוונם מטמאים את עצמם ואת אחרים (לח.; זוה"ק מצורע נד א').

קסז. כתוב בקהלת (ו, ז) "כל עמל האדם לפיהו". פסוק זה אמרו שלמה המלך ע"ה על הזמן בו יעמוד האדם לדין בעולם הבא, כלומר כל הסבל שעתידי האדם לסבול בגיהנום הוא מחמת שלא נזהר לשמור על פיו שלא לנבלו, וכל הנקמה ממנו כביכול, זה בגלל פיו, שלא שמר עצמו וטימא את עצמו, רחמנא ליצלן (מב.).

קסח. בכלל האיסור להנות מן העולם הזה בלא ברכה הוא האיסור של עריות (מד:).

קסט. כשם שאדם המוכיח את חברו בסתר ולא בגלוי הרי זה ראייה כי מאהבתו אליו עשה כן. כן הוא ממש ויותר מכך, כאשר הקדוש ברוך הוא מוכיח את האדם, על ידי נגעים שאינם נראים לסובבים, אין אלו אלא יסורים של אהבה. אולם, אם הוא אינו חוזר בו, ה' יתברך מביא עליו יסורים בגלוי בכדי שיידעו כולם שאותו אדם חטא, ועל כן באו עליו כל הצרות הללו (מו:).

קע. כל פעולה שעושה האדם ואומר בפיו שעושה כן לכבוד ה' יתברך, חל קדושה על אותו מעשה. ולכן, בית שבנו אותו שלא לכבוד ה' יתברך, יש שם סיטרא אחרא שיכול להזיק למי שמתקרב לשם (נ:).

קעא. הקללה שקילל הנביא אלישע את גיחזי היא רק בעולם הזה (נא. ועיין פרש"י מלכים, א, א).

קעב. בעל לשון הרע אין תַּפְּלוֹתָו עולה למעלה (נג:).

פרשת אחרי

קעג. בזכות שהיו כל זרעו של יעקב אבינו ע"ה צדיקים ניצול אברהם אבינו ע"ה באור כשדים (נד:).

קעד. על ידי חכמת התורה ניתן לבטל את כל כוחות העבודה זרה (סא:).

קעה. כתוב במשלי (כב, ט) "טוב עין הוא יבורך", אל תיקרי יבורך אלא יברך. מכאן שבעל עין טובה ברכותיו חשובות הרבה יותר מברכות האחרים (סג:).

קעו. העוסק בתורה אינו מפחד מכלום (סז:).

קעז. כאשר חסרים בעולם צדיקים חיים ואין מספיק זכויות, מצטרפים אליהם הצדיקים שמתו וביחד מעוררים רחמים על העולם. ועל זה אמר שלמה המלך ע"ה בקהלת (ד, ב) "ושבח אני את המתים שכבר מתו" (עא:).

קעה. עתיד הקדוש ברוך הוא לטהר את ארץ ישראל מכל אומות עובדי עבודה זרה, ממש כמו האוחז בגד ומנער הטינוף ממנו (עב:).

קעט. כשעלה ברצונו של ה' יתברך לברוא את העולם, הוא ברא את העולם על ידי התורה (וע"ע בזה"ק פר' שמיני לה. ופר' תרומה קסא:). ועיין עוד ב'נפש החיים' (שער ד' פ"י) שכתב שהתורה כולה שמותיו של הקדוש ברוך הוא (זוה"ק אחרי סא:, עג:).

קפ. מעשה באחד שנכשל בעריות בעבירה חמורה מאוד, ונעשה לו רושם בפניו מכח אותה עבירה, ועל ידי שעשה תשובה ונדר לעסוק בתורה יומם ולילה, נמחק ממנו אותו רושם (עה:).

פרשת קדושים

קפא. מי שנגזר עליו מלמעלה לקבל עונש, אם יעסוק בתורה הדבר יועיל לו לביטול העונש יותר מכל הקורבנות כולם, ואין דבר המטהר את האדם יותר מתורה, וכל הרפואות נמצאות בתורה (פ:).

קפב. כשהיה רבי שמעון בר יוחאי יוצא לעיר עם חבריו, היה מזהיר אותם על שמירת העיניים, וכשהיתה עוברת אשה, היה משפיל את עיניו ואומר לחברים: "אל תפנו אל האלילים" (פד. ועיין שבת קמט:).

קפג. כשרוצה אדם להוכיח אפילו את הרשעים, יוכיחם בעדינות וברמז, כלומר לעטוף את הערה בעטיפה כמו סוכריה (רעיא מהימנא, פו:).

קפד. מצוות כלאים היא אחת מחוקי התורה ונוהגת גם בזרעים, כי יש לכל מין שורש וענף למעלה ואסור לשנות הטבע שקבע ה' יתברך (פו:).

פרשת אמור

קפה. בזכות שעשה אהרון הכהן שלום למטה נעשה שלום בפמליא של מעלה (פח.).

קפו. רבי שמעון בר יוחאי עסק בשבת קודש בסודות הקבלה, דהיינו מעשה מרכבה בעל פה, משום שיש בזה ברכה בכל העולמות (פח:).

קפז. אמר רבי יצחק, חבל קשור ברגלו של כהן גדול ביום הכיפורים, שאם יחטא וימות, יגררוהו על ידי חבל זה לחוץ (קב:).

קפח. אמר רבי אלעזר אין מטרת התורה להטריח את האדם מעבר לכוחותיו, אלא מצפה ממנו שיעשה כל שביכלתו, ולכן כתוב: "איש כמתנת ידו" (דברים טז, יז), "דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום" (משלי ג, יז). ומכאן נלמד על מצוות אהבת ישראל שכתוב בה "כמוך" (ויקרא יט, יח), כמוך ממש! שזה כפשוטו, שהרי אם התורה ציוותה כן, הרי שניתן לחשוב ולהתנהג כן בשלמות (קד:).

קפט. אפשר לעשות תענית חלום גם בשבת, ומועילה היא מאוד לבטל את הדינים, שהרי בשמים רואים שהוא שרוי בצער ובתענית ביום שבת שהוא זמן של עונג, וכולם שמחים בזמן שהוא בצער, ועל ידי זה מתכפר לו. ומכאן נלמד שבזמן שהאדם בצער, אם יכוון שזה משמים לטובתו, יזכה לישועות (קה:).

פרשת בהר

קצ. מי שתמיד דואג ונותן לאחרים ולא חס על שלו, ה' יתברך יתן לו עד בלי די (קי:).

קצא. יהודי צריך להיות בעולם הזה גם עבד וגם בן לה' יתברך. והכוונה לעבד בזה שעושה את כל העבודות ואינו מתבייש מכלום, אלא עושה אותן באהבה ושמחה תמיד, יהיה מה שיהיה, ובן בזה שיודע ללמוד ולהבין סודות התורה.

ומכאן נלמד, שאף שלמעשה נפסק כרבי מאיר, שנקראים בני ישראל בניים לה' יתברך תמיד, גם אחר שחטאו (קידושין לו.), הדברים אמורים דווקא גבי היחס בשמים אלינו כבנים אהובים, ומכל מקום תפקידנו להתנהג גם כעבדים (קיב.).

קצב. המקיים את מצוות התורה והולך בדרכי ה' יתברך, עליו נאמר: "ועשיתם אתם" (ויקרא כ, ח) אל תיקרי אותם אלא אתם, מלמד שבעשיית המצוות האדם עצמו נהפך להיות חפצא של עשייה בשלמות לכבוד ה' יתברך (קיג.).

פרשת במדבר

קצג. כח מצוות התורה יש להם השפעה מאוד חזקה בשמים, מכל מצווה נברא מלאך ובא לפני ה' יתברך ומעיד ואומר פלוני עשה אותי, וכפי העשייה למטה כך זה נראה למעלה.

ומובא בזוהר הקדוש (קורח קעז.) עבירה שאדם עושה משלימה את דינו ומענישים אותו. וכן מובא בזוהר הקדוש (חקת קפג:) שמי ששומר פיו ולשונו זוכה לרוח הקודש, ולהיפך מי שנכשל בלשון הרע, אותו דיבור רע שהוציא מפיו חוזר עליו, ואם לא, באים עליו נגעים או צרעת השורפים את הגוף כמו ארס הנחש (קיח.).

קצד. כשם שמתעורר אדם מלמטה למעשים טובים, כך משפיעים עליו מלמעלה דברים טובים. וכאשר הוא מתקדם, ה' יתברך מאיר עליו, ואין לו פחד כלל, לא מעליונים ולא מתחתונים, כי ה' יתברך אוחז בו. וכן כשמגיע לעולם הבא, הוא אינו מפחד מבעלי דינין כלל. והמקושר ונכנע לגדולי ישראל כמו בזמנם שנכנעו לרבי שמעון בר יוחאי ולרבי אלעזר בנו, הוא אינו מפחד כלל ועיקר (קיט.).

קצה. יש לכוון למות על קידוש ה' בזמן נפילת אפים, כשאומר "אליך ה' נפשי אשא" (תהלים כה, א) והוא דבר גדול מאוד, ואין זה מסירת פיקדון כמו השינה, אלא ממש כמו שמת ונפטר מן העולם (קכא). ועיין כה"ח סי' קלא ס"ק (לא).

פרשת נשא

קצו. כל לילה בזמן שהאדם ישן, טועם הוא טעם מיתה ונשמתו עולה למעלה ונבחנת על מעשיה באותו היום, ובסופו של עניין היא כותבת על פתק את כל מעשיה של אותו היום. וכל מילה ומילה שיצאה מפיו עולה למעלה, ואם היתה זו מילה טובה, הרי היא מגיעה לפני ה' יתברך, ולהיפך, אם הוציא מילה רעה מפיו, נרשם הדבר למעלה ויש עדות על פניו בו ביום, רחמנא ליצלן (קכא:).

קצז. התשובה מועילה דווקא קודם שהתחיל הדין בשמים, אולם משהתחיל הדין יש להשלים העונש, ורק אחר כך התשובה תועיל ותעלה, ואז יהיה לו טוב בעולם הזה ובעולם הבא, ושם הוי"ה יאיר על פניו ורמ"ח איבריו (קכב:).

קצח. יראת שמים ואהבת ה' יתברך, הם כנגד המח והלב שהם האיברים הנסתרים. ולכן, אף אחד לא יודע לבחון בדיוק אם אדם זה או אחר הוא ירא שמים או אוהב ה' באמת, אלא רק ה' יתברך (רעיא מהימנא, קכג:).

קצט. אם יעשה אדם מצווה אחת ביראה, באהבה ובשלמות, כאילו קיים את כל רמ"ח מצוות עשה. ועיין כיוצא בזה ברמב"ם (בפיהמ"ש סוף מכות). (שם).

ר. תלמידי חכמים דומים לשבתות וימים טובים, ומימלא כשם שיום חול מכין לשבת, כך יש להכין לתלמידי חכמים את כל צרכיהם ולתמוך בהם (קכה:).

רא. "וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד" (ישעיה נח, יג) זה רבי שמעון בר יוחאי שהוא מכובד בעולם הזה ובעולם הבא (קמה:).

רב. בברית בין הבתרים היה דין קשה, אבל "ויחשבה לו צדקה" (בראשית טו, ו), כלומר אברהם אבינו ע"ה חשב על גזירת ה' יתברך כצדקה וחסד. ומכאן נלמד שעל כל צרה שלא תבוא, תחשוב שזה רחמים ותצליח! (קמח:).

פרשת בהעלותך

רג. אסור לחשוב שפרשיות התורה הם סיפורים בעלמא, והחושב כן תיפח רוחו חס ושלום. אלא מלבד חלק הפשט, הרמז, והדרש, שיש בלימודם תועלת עצומה לחיי הגשם והרוח בזה העולם, עוד בה חלק הסוד, כל התורה מלאה סודות עצומים על בריאת העולם עד סוף אלף השישי, ויש לקרוא אותה באימה וביראה (קמט: ועיין רמב"ן בהקדמה עה"ת, שעשה ויודוי לפני שבא לבארה, ובגמרא סנהדרין צט:).

רד. יששכר וזבולון שותפים יחד: זבולון בסחורה ובמלחמה, ואילו יששכר בעסק התורה, וזבולון מתברך מיששכר (קנ:).

רה. עניין גדול ללמוד בספר הזוהר הקדוש, ועל זה נאמר "והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע" (דניאל יב, ג). וידוע מה שכתב מרן החיד"א שקריאת הזוהר גם בלא להבין, אלא בגירסא בעלמא יוצא ידי חובת לימוד תורה, מה שאין כן, בלימוד המשניות שצריך על כל פנים להבין הבנת הנקרא (קנג:).

פרשת שלח לך

וא. המרגלים חששו ופחדו להגיע לארץ הקודש, משום שבכך יפסידו את תפקידם מלהיות נשיאי ארץ ישראל, ובשביל הכבוד נכשלו ומתו (והובא במס"י פ"א). והגם שעשו תשובה, מכל מקום היא לא התקבלה (קנח. ועיין מרן הב"י ס"ס תקפ).

וב. משה רבינו ברך את יהושע כי היה משמשו ותלמידו, אבל כלב נכנס בכוחות עצמו לסכנה במה שהלך להתפלל על קברי האבות בחברון, כי שם אחימן, ששי ותלמי ילידי הענק. והיה מוכן למסור את נפשו, ובלבד שלא יכשל בעצתם הרעה של המרגלים (קנח:).

וג. יש שאלות באמונה שאין לנו כח להבין את פשרם, אלא רק לומר גזירה משמים ואין לנו רשות לדעת, אמונה ולא ידיעה. אמנם בתורה

יש ידיעה, ואילו בנסתרות אמונה. ורק רשב"י זיע"א ידע לסדר הדברים, ועד שיבוא מלך המשיח לא יהיה דור כדורו של רשב"י זיע"א (קנט.).

רט. העיקר לשמור על הקדושה, ועל ידי שמירת ברית קודש, נעשה האדם שלם והשכינה עימו, שורה עליו ושומרת אותו, והוא עם ה' יתברך תמיד ולא פורש ממנו (קסה.).

רי. לרשב"י היתה אהבת תורה עצומה, שלאחר ששיבח את התורה מאוד ובכה הרבה, הניח ראשו בין ברכיו ונישק את העפר, עיין שם, נורא ואיום! (קסו.).

ריא. אשרי מי שמקטין עצמו בעולם הזה ונעשה גדול בעולם הבא. זה הכלל: מי שהוא קטן הוא בעצם גדול, ומי שהוא גדול הוא בעצם קטן (קסח.).

פרשת קרח

ריב. כתוב במשלי (טז, יד) "חמת מלך מלאכי מות, ואיש חכם יכפרנה". ופירושו, כאשר מעשי בני האדם אינם כשרים, הדינים מתעוררים בשמים. ואם נמצא באותו הדור צדיק מיוחד הרשום בצדקותו למעלה, הרי הוא מגן ומרגיע את הדינים (קעז.).

ריג. מי שעמל ויגע בתורה ובמצוות בעולם הזה, יכול הוא לבקש בעולם הבא אחרי פטירתו (קעח.).

ריד. מי שעושה חשבון נפש כל לילה ודן את עצמו ועושה וידוי ותשובה, בשמים אוהבים אותו, ויזכה להינצל בעולם הבא, ועוד שאם צריך הוא לעבור דרך גיהנום, מצננים לו שלא יסבול יסורים (שם).

רטו. מי שלא עשה מצוות ויש לו קצת זכויות, חוזר בגלגול לתקן מעשיו (קעח.).

רטז. כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה (אין כזה לשון בש"ס) וכאילו משתחוה לפסל, ויש בו חרם, רחמנא ליצלן. ויש להיזהר בזה מאוד,

ובעל אמונה מצליח (קעט. ועיין פסחים סו:).

פרשת חקת

ריז. משה רבינו פחד מעוג מלך הבשן, משום שהוא עשה מצוות ברית מילה, וה' יתברך הרגיע את משה ואמר לו, אל תירא אותו, מכיוון שעוג פגם בברית קודש, ואין במצווה שעשה עוד כח להגן עליו (קפד. ועיי נדה ס"א ע"א בתד"ה זה עוג וכי ע"ש).

ריח. כל מי שלא קורא קריאת שמע בעונתה, הרי הוא בנידוי כל אותו היום, ורמ"ח איבריו שהיו אמורים להאיר מרמ"ח תיבות בקריאת שמע, נהפך לו ל'חרס', רחמנא ליצלן (קפו:).

פרשת בלק

ריט. כשיש דחק וצרות לישראל, הרי זה מצוין משום שעל ידי זה מסתלקים הדינים, ועם ישראל דומים לכלה בזמן חופתה (קצט:).

רכ. מי שיוצא לשוק וחושש מעין הרע על בנו, יש עצה, והיא שיכסה אותו בבגד עליון ולא ישלוט בו עין הרע (ריא:).

רכא. כמה חזק הוא כח התורה הקדושה, שכשיצאנו ממצרים וספרנו הימים בכדי לקבל את התורה, כל הכישופים של בלעם הרשע לא הצליחו עלינו, כי הקדושה דוחה ומסלקת הדינים, העין הרע והכישופים, ועם ישראל חי וקיים (ריב:).

פרק י"ז - מאמרים

מעלת האמונה

כאשר מחפש האדם להתחזק ולהשתלם במידת האמונה והביטחון בה' יתברך, הרי נעשה בכך עובד ה' גדול וחזק באמונה מעשית להפליא: תמיד שמח בחלקו, שמח בשמחת אחרים, לא מקנא, לא שונא, מוחל וסולח, מעביר על מידותיו ומשיב טובה תחת רעה.

וכאשר הציבור רואים את הטובות וההצלחות הבאות לאדם המאמין, הרי זה משפיע בהתאם, ומקדש שם שמים ולמדים הימנו כיצד להתנהג הלכה למעשה.

ולכן, דוד המלך ע"ה היה מתפלל ואומר: "גם כל קויך לא יבושו, יבושו הבוגדים ריקים" (תהלים כה, ג). כלומר, כאשר הבוטחים והמאמינים בך מצליחים, הרי זה קידוש ה', וכן להיפך, שהבוגדים יתביישו במעשיהם ולא יצליחו. ומכאן רואים, שבנוסף לביטחון הגדול שהיה לדוד המלך ע"ה, היה צריך גם להתפלל שלא תצא תקלה, ויתקדש על ידו שם שמים.

ובזה מובן מה שאומרים בתפלת שמונה עשרה בברכת 'על הצדיקים': 'ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת'. שלכאורה פשוט הדבר שצריך לבטוח בה', הרי ה' יתברך נאמן לשלם שכר?! ועוד מהו 'שכר טוב', וכי יש שכר שאינו טוב?!

אלא כאשר רואים כולם את הטוב היוצא לבוטח בה' יתברך, ומכח האמונה והביטחון שבו מצליח לוותר לאחרים, לסלוח לאכזרים ולהרבות בטובתם כמה שיותר, ואפילו שמשיבים רעה תחת טובה, הרי שמתקדש בזה שם שמים.

ויתכן עוד, שכוונת דוד המלך ע"ה בתפלה הנזכרת הוא לקבל שכר בעולם הזה לבוטחים בו, ועל ידי זה כל השונאים והקנאים חוזרים בהם ומתרבה אהבה ואחווה ומתקדש שם שמים, וזה שכר טוב, שכולם רואים שבעל אמונה טוב לו בעולם הזה.

גם לרבות שעל ידי זה מקבל כח גדול מה' יתברך, לחיות ולסבול ולהתקדם ולהמשיך לעבוד את ה' בבחינת "צדיק באמונתו יחיה" (חבקוק ב, ד), ממש חי ותוסס, רגוע ושמח ומקדש שם שמים כל רגע.

וזה מרומז בברכת 'ברוך שאמר', במה שאומרים: 'ברוך גוזר ומקיים', כלומר גם כאשר נגזרה מהשמים גזרה רעה חס ושלום, עם כל זה, ה' יתברך מביא כח לבעל אמונה לעמוד על רגליו, ולא מתייאש ולא נשבר כלל ועיקר, וכמו שאמר המשורר הגדול בפיוט 'מי כמוך', הנאמר בשבת זכור: 'טרם מכה, ציץ רפואה פרח', בבחינת "אך את נפשו שמור" (איוב ב, ו).

וכגודל האמונה, כך גודל הקיום והשמירה ומצב הרוח, ואם יזכה להפעיל מאה אחוז אמונה, יזכה למאה אחוז שמירה מה' יתברך. ועיין בזוהר הקדוש (פרי' ואתחנן רסז.) על הפסוק: "בכל לבבך" (דברים ו, ה), שלא כתוב בלבבך אלא ב"כל" לבבך, לרמז שצריך שלימות של ממש בלב לאהבת ה' יתברך, וכאשר מקפיד על פלוני ואלמוני, ולא מרגיש שזה מה' יתברך, נמצא שאין לו לב של אמונה. וזה בעצם ב"כל מאודך", בכל מידה ומידה שהוא מודד לך הוי מודה לו (ברכות נד.).

ובספר 'שבט מוסר' כתב, שניסיון העקידה היה קשה לאברהם אבינו ע"ה יותר מיצחק, משום שאם יצחק היה נעקד, הרי שהיה עולה לשמים ונהנה מזיו השכינה, אבל אברהם אבינו ע"ה היה חוזר לביתו ורואה את כיסאו ומיטתו של בנו יחידו יצחק, והיה נזכר בו בכל רגע, והניסיון קשה הרבה יותר. כך "בכל מאודך" כל מידה ומידה כל רגע ורגע רצוף בו אהבת ה' יתברך, וזה השגה גדולה מאוד.

כתוב בתהלים (קלה, יט) "בית ישראל ברכו את ה', בית אהרון ברכו וכו' בית הלוי וכו'", ואחר כך כתוב: "יראי ה' ברכו את ה'", ולא מוזכר אצלם 'בית', והוא מפני שיראי ה' אין להם בית, והם תמיד אצל ה' יתברך, בבחינת "בצל שדי יתלונן" (שם צא, א). וזו דרגה עצומה באמונה בה', ביראת ה' ובעבודת ה', והם שזוכים להשגות גבוהות בדבקות בה' יתברך.

וידוע שבעבודה זרה מחשבה ודיבור כמעשה (קידושין מ.), וכן בפירוש הרמב"ן על התורה על הפסוק: "לא תנסו את ה' אלוקיכם כאשר ניסתם במסה" (דברים ו, טז), כתב שאסור להרהר ולשאול מדוע יש בעיות, והרי

תרמתי? התפללתי? וכיוצא בזה. וזה בבחינת הרהורי עבודה זרה, נורא ואיום.

ואדרבה אם שותק ועוצר עצמו ומבטל רצונו ותשוקתו, הרי שהוא נדבק בה' יתברך באותו רגע, ודינו מסור לשמים לטובה ולברכה. וזו זכות גדולה שזכינו למצווה כזאת של אמונה כל רגע ורגע.

וכיוצא בזה, כתב רבינו האור החיים הקדוש זיע"א על הפסוק: "ולשמור כל מצוותיו" (דברים כו, יח), שזו זכות גדולה לעם ישראל שקיבלו בהר סיני תרי"ג מצוות, מה שלא זכו לקבל האדם הראשון, נח והאבות הקדושים, עיין שם. ואמונה יסוד של הכל, לחיים טובים ולשלום.

ויתכן מאוד שלפי זכויות האדם, על ידי שמפעיל את כח האמונה ישתנה הכל לטובה, וכדאי מאוד להתנהג כך. ויש בזה גם סברא, שעל ידי האמונה משפיל עצמו שלא מבין ולא רוצה להבין אלא סומך על ה' יתברך שעושה הכל לטובה בבחינת "תמים תהיה" (דברים יח, יג). וזה גם הנהגה טובה כאשר האדם מרגיש שיש עליו דינים וקשיים, בעיות ועיכובים וכיוצא בזה, על ידי שישפיל עצמו ממש עד עפר כעני בפתח, יסלק מעליו את כל הדינים והקיטרוגים וזוכה לישועות.

וכך היה עושה דוד המלך ע"ה, שהיה אומר "תִּפְלָהּ לַעֲנִי" (תהלים קב, א) ובזה מסלק הדינים וחוזר להיות כמו מלך (כמבואר בזוה"ק). וזה בעצם מעלת 'חשיבה חיובית', כלומר לחשוב תמיד שמה שעובר עלי זה משמים לטובה ואני מוכן לסבול ולהשפיל עצמי, ולקבל ולקיים גזרות ה' יתברך אל רחום וחנון, ובוודאי שזה הכי טוב וכבוד שמים לחשוב כך. וזו מחשבה חיובית לסלק הדינים ולחזור לעצמו בשמחה ואהבה, ואשרי השם דרכיו (מו"ק ה סעי"א).

ובזה ניתן להבין את הפיוט שאומרים בסליחות 'דעני לעניי ענינך', וכי כיצד יתכן לבקש מה' יתברך שיענה לנו הקטנים כשם שענה לאבותינו הקדושים ולכל הצדיקים המוזכרים שם?! וכן בפיוט 'שמע קולי הנאמר בליל יום הכיפורים שמובא שם על ה' יתברך שענה לכל הצדיקים, ומה לבר אצל התבן?!

ולפי האמור לעיל יש לומר, שעל ידי האמונה מרגיש ומבין כמה ה' יתברך גדול והוא קטן, ועל ידי זה נעשה שפל עניו וצנוע ועל ידי כך נעשה צדיק,

וממילא מסתלקין הדינים ומתעוררים הרחמים, וכמו שהצילו את הצדיקים הנזכרים לעיל בישועות שונות.

ובאמת כך מדויק ממה שכתוב בסוף פיוט 'שמע קולי' שמוסיפים לומר 'ענה עני, שפל כל השפלים', ועל ידי זה אין מחיצות, אין דינים, אין קיטרוג, אין עיכוב ואין כלום אלא יש מחילה וסליחה וההצלחה בדרך.

בעל דעה הוא בעל גאווה, פילוסוף, משכיל ואוהב להפעיל את השכל. אבל בעל אמונה, בדיוק להיפך, תמים עם ה', יודע שה' גדול והוא קטן, בלי שכל, בלי השכלה, אין דרישות, אין בקשות ואין תשוקות, וממילא אין כעס, אין עצבים ואין מחלוקת. וכאשר מתנהג וחושב כך, זוכה להפתעות ולמילוי הבקשות ולקדש שם שמים.

ולפי זה מובן הפסוק: "בזעת אפך תאכל לחם" (בראשית ג, יט), וכידוע שיש כאן קללה מה' יתברך שחייבים לעבוד כדי להתפרנס, כל אחד ואחד כפי כוחו ומצבו הרוחני כך משקיע בזעת אפו. והעובד שעות נוספות מוסיף לעצמו קללה לעבוד ולהזיע, כי מאחר שהכל קצוב מראש השנה עד ראש השנה (ביצה טז.), אין צורך להתאמץ, אלא רק לקיים את הפסוק כמשמעו.

כמבואר בגמרא (ברכות לה:) הרבה עשו כרבי שמעון בר יוחאי ולא עלתה בידם, ודייק רבינו המשנ"ב (ביאה"ל ס"י קנו סעי' א ד"ה סופה) שמעט עשו וכן עלתה בידם, והינם אך ורק בתורה ויראה, מכיוון שיש להם השגות באמונה. וקצת יותר מהם העובדים מעט, ויותר מכך שעובדים יותר, וכן על זה הדרך.

והחידוש בזה, שצריך לכוון בזמן עבודתו, שצריך לקיים את הפסוק: "בזעת אפך" שעובד, מצליח, מרויח ומתאמץ בעבודה להראות שהוא קטן והוא רק בגדר עונש, ועיקר הפרנסה מה' יתברך בלבד ולא בזכותו כלל ועיקר, ובזה נעשה שפל עניו וצנוע, וכגודל הכוונה כך גודל ההצלחה של המשך הפסוק: "תאכל לחם". וכוונת הפסוק "בזעת אפך", כלומר תקטין עצמך לעבוד ולהזיע ותהיה שפל, עניו וצנוע ועל ידי כך "תאכל לחם", כלומר תזכה לפרנסה, לחם לאכול ובגד ללבוש כרצון ה' יתברך (ועיין שבת לא. בתד"ה אמונת).

והזוכה לכך שמח להרבות כבוד שמים תמיד, וכל מה שעושים לכבוד ה' יתברך משבת, מעודד ומחזק.

לדוגמא, אם פותחים בית כנסת, בנוסף לבית הכנסת הקיים, אם חכם הגבאי, לא רק שאינו מקפיד חס ושלום, אלא אדרבה מסייע, משבח ומברך אותם, ואף שלא מעריכים את עזרתו, כי אחרי הכל יש כאן כבוד שמים.

ובוודאי מהשמים מסייעים בידו להמשיך ולקדש שם שמים. וזה התשובה הגדולה לכל המחלוקות ולכל מספרי לשון הרע - להוסיף ולשמור על החזקת האברכים ולהרבות עוד תורה ויראה, ולה' הישועה.

ואף שיהודי ממעט בעבירה ואינו עושה אותה בצורה מושלמת, גם זה נחשב ככבוד שמים. וכמעשה שהיה אצל רבינו הגר"ח קנייבסקי שליט"א, שפסק לאדם שהיה מעשן בשבת, רחמנא ליצלן, שעל כל סיגריה שמקבל על עצמו לעשן פחות מקיים בכך מצוות שבת קודש [שמעתי מפי בעל המעשה].

ועוד מעשה, במסכן אחד המעשן בשבת קודש וסובל מבעיות נפשיות קשות, רחמנא ליצלן, הגם שאין לו היתר לעשן, עם כל זה אמר לו החכם, תכין נר נשמה מלפני שבת קודש כדי להימנע מלהדליק גפרור נוסף כשמוסיף לעשן.

ואם באנשים כאלה יש כבוד שמים, על אחת כמה וכמה לזוכה להיות עובד ה' ובעל אמונה, ובפרט כשעושה מסירות נפש ומכוון ליסורים טובים בשמחה.

העומק הגדול באמונה הוא להתנהג כמו בהמה, בביטול גמור לה' יתברך, אין רצונות ואין כלום, יש רק את רצון ה' יתברך. וכמו 'סוד צבאי' שלא מנסים לשאול ולא מצפים לתשובה, כי זה משהו סודי הקשור לביטחון, כך בעל אמונה אין לו דרישות כלל.

ובני יקירי ואהובי ראש הכולל הר"ר אליהו שליט"א, בעלון 'דעת זקנים' (תשע"ה פ' חיי שרה), פירש בזה את ניסיון העקידה שהיה לשרה אמנו, כאשר שמעה על דבר העקידה ומתה מיד. שהלא כתוב: "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה" (בראשית כא, יב), שאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם, ששרה גדולה ממנו בנביאות, והיא יודעת טוב יותר ממנו מה רצון ה'. מה שאומר ששרה במידה מסויימת זכתה לדבקות בה' אפילו יותר מאברהם, ואם כן מה קרה כאן בעקידה שגרם לה להצטרר עד כדי

מוות? היה לה לומר כדרכם של מאמינים "ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך" (איוב א, כא).

אלא שבאמת זמנה של שרה הגיע להיפטר מן העולם בגיל מאה עשרים ושבע שנים בדיוק, עם עקידה ובלי עקידה, הגיע זמנה לעלות לגן עדן העליון. והחליט הקדוש ברוך הוא שעלייתה תהיה על ידי זה שתשמע על 'שחיטתו של בנה כמעט'. כלומר, ששום דבר לא קורה בלי כוונה, הכל מכוון ומדוקדק עד חוט השערה. ורצה בורא העולם שנטילת נשמתה של שרה תהיה באופן זה שתחרד משחיטתו של בנה, וכך עשה. ו"דברי פי חכם חן" (קהלת י, יב).

עוד רואים את הכח של האמונה, שעל ידי האמונה נקשר האדם לה' יתברך ומקבל שפע מלמעלה. לדוגמא, קבלת תענית, כשקיבל על עצמו להתענות, מקבל כח מה' יתברך. וכן מצווה לשם שמים, וכל מה שיעשה לשם שמים ירגיש סייעתא דשמיא גדולה מאוד. וכן ברית מילה בן שמונה ימים שזה מסוכן, והמצווה שציווה ה' יתברך מביאה כח. וכן תענית בכיפור זה מסוכן, עשרים וחמש שעות ללא אכילה ללא שתיה וכל היום תפלות וסליחות לה' יתברך. אלא זה מצווה שציווה ה' יתברך ומקבלים כח מהשמים לחיים טובים.

חובת האמונה

כל אדם צריך שיתקדש שם שמים על ידו ולא להיפך חס ושלום. וכשרואים צדיק וטוב לו, זה מחזק באמונה וביטחון בה' יתברך מבלי לעיין ולהבין הרבה. אולם, כשרואים צדיק ורע לו, צריך לעיין ולחפש תשובות בכדי להתחזק באמונה.

וכן נדב ואביהוא שמתו, לאחר העיון, זהו קידוש ה' גדול, ועליהם נאמר: "בקרובי אקדש" (ויקרא י, ג). וכל זה למעיינים ומבינים את מהות הפחד מה' יתברך והם קדושים וראויים יותר ממשה ואהרון, כמבואר בפרש"י (שם).

אבל מי שאינו מעיין באמונה, שואל שאלות, למה? חבל! כאלה צעירים! וכאלה קדושים! איזה הורים יש להם! אז למה נשרפו? ועוד ביום כזה קדוש שירדה שכינה לכולם? ולכאלה אנשים עונים תירוצים פשוטים בלי

עיון, ולומר להם שמתו מפני שהיו שתויי יין או הורו הלכה בפני רבם או הביאו אש זרה ולא נשאו נשים.

אבל לאחר העיון בפירוש האור החיים הקדוש (ויקרא טז, א), שמבאר מה חשבו נדב ואביהוא באותו רגע, בקרבתם לפני ה', איזה תוכנית של קדושה וקירבת ה' היה להם באותו רגע, הרי אתה עומד נפעם, ממש מבהיל הרעיון, עיין שם. ובספורנו (שם י, ג) כתב שאהרון התנחם בקידוש שם שמים שנתקדש במותם, עיין שם.

וכתוב במדרש איכה (רבה פרשה א או' ל"ז) שקשה סילוקן של צדיקים לפני הקדוש ברוך הוא ממאה חסר שתיים תוכחות שבמשנה תורה ומחורבן בית המקדש. ובזוהר הקדוש (אחרי מות נו:) מובא על נדב ואביהו שלא היו כמותם בישראל, וכל העוסק במיתתן כאילו הקריב קורבנות המכפרים עליו. וכל מה שעשו, עשו בכוונה להכיר את מי שאמר והיה העולם, והדברים נוראים.

ולכן, כשיש 'אמונה מעשית' על כל פרט ופרט בחיים, יש בכך כבוד לה' יתברך. כי בעל אמונה אומר תמיד 'הכל משמים' ו'הכל לטובה', ומוסיף גם תְּפִלָּה לה' יתברך על כך שיתקדש שמו הגדול, אז יראו כולם גם אמונה וגם קידוש ה'. וזה התכלית הרצויה לפני ה' יתברך, ואשריו ואשרי חלקו של הזוכה לכך.

וצריך האדם להרגיש כאילו משה רבינו אומר אליו: "מי לה' אליו" (שמות לב, כו), ועל ידי כך יקבל כח ועוצמה לעבוד את ה' באמונה חזקה. ועל אחת כמה וכמה אם שומע זאת מה' יתברך בבחינת "אשר אנוכי מצוך היום על לבבך" (דברים ו, ו). וכך יש להרגיש תמיד, ובפרט כאשר שומע כן מגדולי ישראל שליט"א, הרי זה בבחינת "מי לה' אליו", וכל תלמיד חכם נקרא משה (רש"י חולין צג.), וגם רבינו בדורו כמשה בדורו (רש"י שבת קא:).

וכך בעל אמונה צריך להרגיש על כל מה שרואה יום ביום בבחינת 'ויראוך כל המעשים' (מתפלות הימים הנוראים). וכל מה שרואה מכניס לעצמו יראת שמים ומקשר זאת לה' יתברך, בבחינת 'תן פחדך וכו' על כל מעשיך' (שם), כלומר שנרגיש פחד ה' יתברך על כל מה שקורה בעולם, וכל מה שעובר עליו על ידי פלוני ואלמוני מרגיש שזה מה' יתברך.

וזה דומה לדברי רבינו הבית חדש (אור"ח סי' מז) שהלומד תורה צריך לכוון להתקדש על ידי התורה שתאיר בו קדושת התורה. ומכאן לחיי היום יום להתבונן על כל דבר שהוא אמונה מעשית.

~ השגות באמונה

אומר המשורר האהוב לאלוקיו, בספר תהלים (טז, ח) "שיויתי ה' לנגדי תמיד". וזו מעלה עצומה שהיתה לדוד המלך ע"ה שזכה להיות רגל רביעי במרכבה. להרגיש תמיד כפשוטו ממש דבקות עצומה בה' יתברך, וכמו שכתב הרמב"ן (סי' פ עקב יא, כב).

ולקמן במאמר 'מעלות האמונה' כתבנו שזו המעלה העשירית, עיין שם. וכמו שכתב החכמת שלמה (אור"ח סי' פה סי' ב) שפירוש "לנגדי תמיד" כפשוטו ממש.

וכידוע מרבינו הרב מבריסק זיע"א שהיה אומר: אם היינו יושבים קרוב מאוד אל דוד המלך ע"ה, היינו נשרפים מקדושתו. ומצינו דרגה נוספת ביונתן בן עוזיאל, שהיה גדול התלמידים של הלל הזקן, שכל עוף שחלף מעליו בשעה שעסק בתורה מיד נשרף (סוכה כח).

ושמעתי על אחד הצדיקים במלחמת העולם השניה, שכאשר באו והתקרבו הגרמנים אליו, מתו ונעשו חתיכות חתיכות ויראו מגשת אליו. וזה מתאים למה שכתב רבינו הגר"ח מוולוז'ין (נפש החיים' שער ג' פי"ב) על מי שזכה לדבקות בה' יתברך בבחינת "אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה) שאי אפשר להזיק לו כלל ועיקר, והנביא חבקוק צועק בשם ה': "צדיק באמונתו יחיה" (ב, ד), כלומר מחזיק מעמד תמיד (ועיין מכות כד).

גם אנחנו הקטנים וקטני הקטנים שלא זכינו להשגות כאלה, מכל מקום חובה קדושה עלינו מידי פעם להתקדם ולהתעלות ולהפעיל את כח האמונה. ובפרט במצבים קשים וקלים של בין אדם לחברו ועיכובים מסוימים במשפחה, בעבודה, בפרנסה, בשידוכים ובמצב הרוח.

ויש בזה כבוד שמים גדול, ומקיים מצוות עשה מהתורה של אמונה בה' יתברך ואמונה בהשגחה פרטית. ובוודאי נעשה בזה רעש גדול בשמים, כשרואים כל מיני דברים שניתן להסבירם לפי השכל ולפי העיניים ולפי

המצב העירוני, המדיני, הביטחוני, ועם כל זה מפעיל את האמונה בבחינת "אין עוד מלבדו" וזוכר ומשבח את ה' יתברך.

וזה לא סתם חסידות או מהדרין במצוות, אלא ממש מצווה מהתורה לחשוב ולחיות כך תמיד. והוא כעין עקידת יצחק שעשה אברהם אבינו ע"ה נגד השכל וההיגיון וגם נגד הבטחת ה' יתברך "כי ביצחק יקרא לך זרע" (בראשית כא, יב), והפעיל אברהם אבינו ע"ה את האמונה נגד השכל, והלך בלב שמח לשחוט את בנו.

וכך בחיי היום יום, עם כל הקושי, צריך להפעיל את האמונה שהכל משמים ולהכניס את ה' יתברך לתמונה. ובוודאי במחשבה כזאת של אמונה נברא מלאך באותו רגע (עיין מהרש"א מכות י:), ומהשמים מסייעים בידו לחיים טובים.

כמובן שלא די באמירה בלבד, ולומר שהינו מאמין ובוטח בה' יתברך, ולעומת כן להיות בעצבות, בלי מצב רוח, בקפידות על פלוני ואלמוני, אלא צריך שפיו ולבו יהיו שוין, ושגם בלבו יסכים שהכל מה' יתברך בלבד. ובאותו רגע מצלמים אותו מהשמים לתמונה של אמונה במחשבה דיבור ומעשה, ואשריו ואשרי חלקו.

רבינו המשנה ברורה (בביאה"ל סי' קא) מביא בשם הרשב"א (ברכות יג.), שיש להיזהר מאוד בתפלת העמידה בברכת 'מגן אברהם', וכן בקריאת שמע בפסוק: "שמע ישראל" (דברים ו, ד), שלא יבוא לו מחשבה זרה כלל, והגם אם יכוון לבסוף ויחזור לדרך המלך, אך עצם העניין שחשב מחשבה זרה הוא פגם בשלמות המצווה שבקריאת שמע ובעמידה, עיין שם. ויש ללמוד מכאן לעניין אמונה, שלא להסיח דעתו ממנה לעולם, ולהרגיש תמיד בכל עניין בכל מעשה, כל שעה וכל רגע בכל החיים מחשבה של אמונה.

ולדוגמא, לחשוב כי עיכוב בשידוך הוא בגלל סיבה פלונית או אלמונית, זה נגד האמונה, וכמו שרואים בחורים רווקים שמחים ועשירים ונראים טוב, אך עדיין מעוכבים. וכן אסור לומר שעיכובו הוא מפני שהוא כהן ואסור בגרושה, או בגלל שהוא בעל בשר או בגלל שנראה כמו שנראה וכן כל כיוצא בזה, הרי הוא נגד האמונה.

וכמובן שיש להשתדל ולעסוק ביופי כפי הצורך, וכמו שעשה רבי ישמעאל לנערה אחת (נדרים סו.), וכמו שמבואר בגמרא (כתובות נב:) שיש מצווה על

האב להשתדל ולהתעסק בכבוד בתו, אבל צריך להבין שהוא רק השתדלות בעלמא, ולא מועיל ולא קובע ולא כלום.

וכן הולכי דרכים, מרגישים שכל פסיעה ופסיעה הוא בהשגחה פרטית מהשמים, בבחינת "ויסעו ויחנו" (שמות יג, כ), ובבחינת "רגלי חסידיו ישמור" (שמואל א ב, ט), והרי זה בבחינת "לך לך מארצך" (בראשית יב, א). ומכח האמונה מכוון על עצמו תמיד גלות מכפרת עוון (סנהדרין לו:), ומכח מחשבה של אמונה לא כועס, לא מקפיד ולא כלום ומקיים בעצמו טלטולא דגברא (סנהדרין כו:).

וכן מכח אמונה מקפיד תמיד על מאה ברכות בכוונה ובשמחה, שברכה זה היא תודה לה', וצריך כל יום לפחות מאה תודות. וכן כאשר נמצא בסעודה, והביאו לפניו צלחת או מגש, לוקח את הקרוב אליו ולא חופר פנימה לחלק משובח יותר (בא"ח בהר בחוקותי סע' ז), כי בעל אמונה אין לו דרישות ולא כלום, וזוכה לעשות מהאוכל תרגילי אמונה, והכל מהשמים בלבד, ובוודאי יקבל מה שמגיע לו בדיוק.

ומעשה שהיה בבעל אמונה גדול שהיה רגיל לאכול יום ביומו בבית מארחו. ופעם אחת, כשבעל הבית לא שם לב למנתו של בעל האמונה, הגיעה חתולה ו'חטפה' את מנתו, ומשהגיע המאמין הגדול לאכול את מנתו, שגם ככה היתה דלה, בישר לו בעל הבית בזה הלשון: 'במחילה אבל החתולה אכלה את המנה שלך!'. תמה כנגדו הבעל אמונה ואמר לו: 'אם המנה היתה שלי, אף אחד לא יגע בה, ואם מישהו נגע בה, היא לא המנה שלי!'.
המנה שלי!'

ובעל אמונה בדרגה זו הינו עובד ה' אמיתי, וכאילו עומד בבית קודש הקודשים, וכידוע שקושרים את הכהן הגדול בחבל בשעה שנכנס ביום הכיפורים לבית קודש הקודשים, שאם ימות חס ושלום, יוכלו להוציאו (עיין זוה"ק אחרי מות). וכן בעל אמונה קשור במחשבה, בדיבור ובמעשה עם ה' יתברך. וכאילו נמצא תמיד בקודש הקודשים, והאמונה פורחת עליו בשלמות, בבחינת "רבה אמונתך" (איכה ג, כג), ויודע להסתדר מצוין עם האמונה. וזה התשובה היסודית לכל המאורעות שבעולם העוברים על האדם בעולם הזה, 'נווה התלאות' (ספר הישר לר"ת).

עיין מהרש"א (ר"ה ג:): על הנביא נחמיה, שביקש את רשותו של מלך פרס לעלות לירושלים, וכתוב בפסוק: "אם על המלך טוב וכו'" (נחמיה ב, ה),

שהכוונה על ה' יתברך, כי המלך לא קובע, ו"לב מלך ביד ה'" (משלי כא, א).

וכן אסתר המלכה שאמרה למלך אחשוורוש: "אם על המלך טוב וכו' י בוא ה' מלך והמון ה' יום" (אסתר ה, ד), שהוא ר"ת הוי"ה, שכיוונה שמדברת עם ה' יתברך.

וכן הפסוק: "ויגש אליו יהודה" (בראשית מד, יח), שכפשוטו ניגש למלך מצרים, ובעומק יותר ניגש לה' יתברך, כי הכל מהשמים לטובה על ידי מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. וזה הכוונה ל'דורשי יחודך', שדורשים רק בה' יתברך ולא בשאר האנשים.

וכך דרשו בזוהר הקדוש (פי' ואתחן רסז.) על הפסוק: "בכל לבבך" (דברים ו, ה) שאומרים בקריאת שמע, שהרי לא כתוב בלבבך אלא **בכל** לבבך, כלומר מכל הלב כולו, מאה אחוז לה' יתברך בלבד. וזה השגה עצומה באמונה למבינים. והמבין כך, מדבר ומבקש ומתחנן ובלבו מרגיש שמבקש מה' יתברך, ואשריו שזכה לכך.

וזה פירוש התפלה 'כי הם חיינו ואורך ימינו', כלומר התורה והאמונה בשלמות זה העיקר, ושנרגיש חיים טובים בעולם הזה. ולכן, מידת הכעס והגאווה הוא דבר חמור מאוד, והכועס והמתגאה מרגיש שהוא בעל הבית של העולם. והאמת שכולנו שמשים ופועלים בעולם הזה, וה' יתברך בעל הבית.

וכמו שאורח בכל מקום שיהיה אינו כועס ולא מתגאה, כי זה לא מקומו, כך האדם המאמין הגדול שהכל בהשגחה מלמעלה, מרגיש שהוא אורח בעולם הזה, וענווה גדולה מכולן (ע"ז כ:), בבחינת "בתוך עמי אנוכי יושבת" (מלכים ב, ד, יג). כלומר, להיות תמיד עם הציבור ולא להראות עצמו שונה ומשונה מהם (זוה"ק פי' בא לג:), כי מרגיש תמיד שהכל מהשמים לטובה, והרבה שלוחים למקום (תענית יח:), ואפילו נחש שהורג וכן אריה ונמר וכו' עושים שליחות של ה' יתברך (זוה"ק ויחי רמד:).

לעולם אין לאדם להתבייש בעדה שלו, במשפחתו, בתפקיד פשוט או בעיכוב שעובר עליו, כי הכל מהשמים, ויתגבר ויתחזק באמונה וידרוש את יחוד ה' בלבד, ויקדש בזה שם שמים. ואם זכה להתבזות, זכה למיתוק הדינים ולביטול גזירות קשות ורעות.

ויש להתבייש רק מעבירות ולפחד רק מה' יתברך, לא מחלומות, לא מאנשים ולא כלום, בבחינת ה' מלך, ה' מלך, ה' ימלוך לעולם ועד. כלומר, ה' עשה, ה' עושה וה' יעשה תמיד את הכל. כי בעל אמונה אדיש לחומריות ולעולם הזה, כי הכל מהשמים, ועמל ויגע בתורה וזוכה לדברים רבים (עיין תדא"ר פ"ה אות יב) בבחינת "על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו" (במדבר ט, כ).

ובעל אמונה הרי הוא במעלה גדולה ועצומה, כי אף על פי שלא רואה את עמוד הענן ואת עמוד האש כפי שראו אבותינו במדבר, עם כל זה כולו אמונה ודבקות בה' יתברך ועובד ה' בביטול גמור. כמו תלמיד ששומע לרבו תמיד, וכן השומע ומקשיב לגדולי ישראל וחכמי התורה שליט"א, אין שאלות ולא צריך תשובות, הרי זה בעל אמונה גדול.

העובד על עצמו להשגות גבוהות באמונה אשריו, והרי זה כעין הפתעה לה' יתברך, כי ה' יתברך כל יכול, וזכותו לצאת מהעניין ולהשאיר את הבחירה בידי האדם, בבחינת ו"האלקים ניסה את אברהם" (בראשית כב, א). ועיין אור החיים הקדוש ס"פ בראשית).

וכידוע במעשה שהיה עם רבינו הגרי"ח זוננפלד זיע"א שזימן אליו ועדה של ארגון מסוים למען התורה שהיו בו עסקנים צדיקים ויראי ה', אך לבסוף דחה את המועד מאחר והיה חשש פגיעה באיש אחד אשר הגיע ללא הזמנה, אף שהיה צורך גדול בעניין לפעול ולעשות למען התורה, עם כל זה על חשבונם של אחרים לא עושים כן. ואמר, שרק כאשר היסוד בקדושה, במצווה, באהבת ישראל ובקידוש ה' אזי יש הצלחה, ולהיפך להיפך.

ורק בעל אמונה יכול לעמוד בהשגות כאלה להיזהר, לבדוק ולשקול בשקל הקודש, ולא להתפרץ כדי לבנות בניין של תורה ומצוות, כאשר היסוד מלא עבירות של לשון הרע, חילול השם, קינאה ושנאה, בבחינת "בוצע ברך נאץ ה'" (ועיין ב"ק צד).

בעל אמונה מצליח בקלות לשבח ולחזק את כולם, בפרט כשזה קשור לתורה ולמצוות, ויש בכך כבוד שמים וקידוש ה', וגם אם הינו בעל מוסד תורני השרוי במצב כלכלי קשה, קל לו לחזק אחרים ולדרוש בעבורם תרומות והוראות קבע, ואינו חושש שיחסר ממנו מאומה, אלא חושש שלא להיות בשב ואל תעשה, אלא בקום ועשה, והכל למען כבוד התורה, ולא יתכן שום נזק חס ושלוש כתוצאה מכך.

ומעולם לא הבנתי את המעשה המובא בספר 'אור אלחנן' (ח"א דף ק"ב), שלא הסכים רבינו החפץ חיים זיע"א על ישיבתו של הרב אלחנן וסרמן הי"ד שתיקרא בשם 'ישיבת חפץ חיים'. והנימוק היחיד הכתוב שם, הוא בגלל כסף שהתורמים יחזקו את המקום החדש ויהיה נזק למקום הראשון, עיין שם. וסיפור כזה אינו מתאים לבעל אמונה קדוש כרבינו החפץ חיים זיע"א, וצ"ע.

בעל אמונה משמח את ה' יתברך ואת עם ישראל, ועושה הפתעות יפות ומקדש שם שמים, ואשריו. ומי שלא עושה כן ולא משבח את העושים למען התורה, מפני שרוצה למצוא חן בעיני כולם, ויודע לבקש כסף לעצמו ולשבת על סיר הבשר, הרי זה נובע ממידות רעות וקנאה שבלב ואין לזה תרופה (יאורחות חיים' להרא"ש), ואוי לו ואוי לנשמתו.

רבינו השל"ה זיע"א (בהלכות תשובה ויום הכיפורים) מבאר, שמה שאמרו בגמרא (שבת ק"ט:) שכל העונה 'יהא שמיה רבא מברך' קורעין לו גזר דינו, הוא דווקא כשעונה במסירות נפש ומכוון ומזעזע כל איבריו, והביא כן בשם הזוהר הקדוש.

וכן מה שכתוב שהשומר שבת קודש מוחלין לו על כל עוונותיו (שבת ק"ח:), הוא כאשר נזהר בכל תנאיה ודקדוקיה. וכן הוא מה שכתוב לגבי 'שירת הים' שמוחלין על כל עוונותיו (משנ"ב ס"י נא ס"ק יז בשם הזוה"ק), הוא למי שאומרה בכוונה ובשמחה ומדמיין לעצמו כאילו עובר כעת בים.

ורואים בשירת הים דבר פלא, והוא שבכל השירה לא מוזכר כלל עניין קריעת הים, אלא בעיקר עניין המצרים שטבעו בים, ובא ללמדנו שביעור הרשעים המכחישים שליטת ה' יתברך בזה העולם הוא העיקר ושבזה מתקדש שם שמים.

וכן הפסוק: "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה **בו**" (תהלים קיח, כד) אין הכוונה נשמחה **בו** בשמחת החג, אלא נשמחה **בו**, כלומר לשמוח עם ה' יתברך, לספר הניסים ולשבח ולרומם ולהרבות כבוד שמים.

וכן הפסוק: "אשרי אדם בוטח **בך**" (תהלים פד, יג), כלומר בה' יתברך בלבד, ויש להתפלל לזכות ולשאוף להשגות כאלו באמונה (כמבואר ברבינו יונה ברכות לא.).

מחשבה של אמונה

אדם שנגנב ממנו ממון רב או שניזוק והפסיד על ידי כך רכוש רב, עומד נבוך בשאלה הגורלית איזו מחשבה טובה עליו לחשוב במצב בו הוא נמצא כעת שתביא לו מזור לנפשו ויוכל על ידה להרגיע את עצמו שהכל משמים לטובה, ועל ידי כך יוכל גם לקבל כח אדיר להמשיך הלאה בעבודת ה' יתברך בשמחה ובאהבה?

והנה המחשבה הנכונה הנדרשת לעת כזאת, היא **מחשבה של אמונה**, והיינו לחשוב תמיד שכל מה שברשותי הוא אך ורק של ה' יתברך ואינו שלי כלל ועיקר. וה' יתברך ברחמיו וברוב חסדיו הוא שהפקיד את כל אשר לי ברשותי ובעלותי, וברצונו הוא נוטל ממני ונותן לאחרים או שנשבר או נאבד ממני וכל כיוצא בזה, בבחינת "הפח נשבר ואנחנו נמלטנו" (תהלים קכד, ז).

ובוודאי שמחשבות כעין אלו מביאות לאדם כח גדול בגופו ובנפשו שלא לכעוס ולא להישבר וליפול לרשת העצבות והדיכאון, ואף לא לחשוב שלקחו לי משהו, שהרי זה לא שלי! ומשנה מפורשת היא באבות (פ"ג מ"ז) "תן לו משלו **שאתה ושלך שלו**".

ועוד ניתן להוסיף ולחשוב, שיתכן שבשמים גזרו עליו גזירה קשה חס ושלו, ובמקום לפגוע בגופו פגעו בממונו, והוא נשאר חי וקיים לחיים טובים ולשלום (פסחים קיח).

ויש לדעת שבעל אמונה צריך להתכונן תדיר לכל מיני בעיות וקשיים העלולים לבוא עליו בכל יום, ולכן עליו לחשוב לעצמו בכל עת 'מה ה' יתברך רוצה ממני?' ולהרגיש ולחיות כן באופן מעשי שהנזק הנגרם לו כרגע הוא כמו צלצול של פעמון שבא להעיר אותו ולהזכיר לו שכעת יש לו עוד משימה חשובה לחשוב **מחשבה של אמונה**.

ודבר זה מצינו בתורה בפרשת בהר, שכמעט כל הפרשה כולה עוסקת בכך שצריך אדם להרגיש תמיד שהרכוש אינו שלו. הפירות אינם שלו, שהרי התורה מצווה להפקירם בשנה השביעית, שנת השמיטה, וכן להפריש תרומות ומעשרות ולתתם ללוי. וכן כספו אינו שלו, שהרי התורה מצווה לעזור לכל נצרך בהלוואה, ואף לא לגבות ממנו ריבית חס ושלו. וגם ביתו אינו שלו, שהרי התורה מצווה לקבוע מזוזה בפתח ביתו, כדי

שירגיש כל רגע שזה ביתו של ה' יתברך ולא שלו (עיין רמב"ם פ"ו מהלכות מזוזה).

ובאמת שמצווה זו של דבקות בה' יתברך מפורשת היא בתורה בספר דברים בפסוק "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם" (דברים ד, ד), וכן בפסוק "ובו תדבק" (שם י, כ) ובפסוק "ולדבקה בו" (שם יא, כב). והרמב"ן (שם) פירש: ובכלל הדבקות בה' יתברך, שתהיה זוכר את ה' ואת אהבתו תמיד, ולא תיפרד מחשבתך ממנו בלכתך בדרך ובשכבך ובקומך, עד שיהיו דבריך עם בני אדם בפיך ובלשוונך, ואילו לבך איננו עמהם אלא לפני ה'. ויתכן הדבר שבאנשי המעלה הזאת תהיה נפשם גם בחייהם צרורה בצרור החיים, כי הם בעצמם מעון לשכינה, ע"כ.

והן אמת שאלו הן השגות גבוהות מאוד בעבודת ה', אולם לכל הפחות כשיש מצב של צער וקושי, יש להפעיל את האמונה ולהגיע לכעין דבקות בה' יתברך. ודע שבאותו רגע של חשיבה מעין זו, יסולק מהאדם חולי הנפש והגוף, העצבים והמחלוקות, הקנאה והשנאה, ואף יהפך על ידי כך להיות קדוש, וזאת משום ששמע את צלצול הפעמון ופתח את הדלת לעוד **מחשבה של אמונה לכבוד ה' יתברך.**

וכן כאשר אדם שכח היכן הניח חפץ מסוים, ומחמת כן צריך הוא לחזור אחריו ולחפשו, והדבר גורם לו לצער גדול מאוד. וכן, כאשר אדם מנסה 'לתפוס' את חבירו בטלפון, אולם הטלפון 'תפוס' מזה זמן רב ואין עם מי לדבר, הנה במקום להקפיד ולכעוס על כל העולם, כמה יפה ומועיל יותר שיחשוב לעצמו עוד **מחשבה אחת של אמונה** שהכל משמים לטובה ובשמים רוצים שאצטער קצת, ומרגיש בזה שמחה עצומה ודבקות גדולה בה' יתברך.

נמצא, אם כן, שאמנם נכון הדבר שאין לנו את הכוחות להתנהג כפי שהתנהג הרמב"ן כאמור לעיל, אולם לכל הפחות בשעת הניסיון נשכיל ונדע להתקשר ולהידבק עם ה' יתברך, ולעשות כעין פרסה ולחזור בנו מהדרך בה מוליכנו שולל היצר הרע. וכשם שפרסה הוא סימן טהרה לבהמה, כן הוא סימן טהרה גם לאדם, סימן של דבקות ואמונה בה' יתברך.

ובכדי להגיע להשגה זו מוכרח האדם להרגיש שאין לו כלום בעולם הזה, אלא הכל הוא מתנה מה' יתברך וברצונו נותן וברצונו לוקח (פרש"י בראשית, א, א, וכן בילקוט שמעוני משלי פרק לא).

והנה בתורתנו הקדושה בפרשת בראשית מצינו יותר מזה, שאפילו עשה אדם השתדלות מעצמו והצליח, מכל מקום מוטלת עליו עבודה גדולה להאמין בלב שלם שהכל הגיע אליו אך ורק מאת ה' יתברך, ובאמת גם אם לא היה טורח על כך, היה הוא מקבל את כל המגיע לו בדיוק לפי מה שנגזר עליו משמים.

שהרי כתוב: "בזעת אפיך תאכל לחם" (בראשית ג, יט). והנה שני דברים בא הפסוק להורות לנו, ואלו הן: האחד כפשוטו, שזו קללה מאת ה' יתברך שקילל את אדם הראשון ואת כל הבאים אחריו שצריך אדם לטרוח ולעמול רבות כדי להגיע לרגע בו הוא קוצר את פירותיו ולהנות מיגיע כפיו. ועוד דבר עמוק יותר, שאף על פי שהזיע האדם, יגע ועמל רבות כדי לאכול את לחמו, עדיין עליו להאמין בלב שלם ונפש חפצה שהכל הגיע לו אך ורק על ידי ה' יתברך ולא על ידי השתדלותו כלל.

וכעין זה אמר הנביא ירמיה: "אל יתהלל חכם בחכמתו" (ט, כב), ולמה? כי כל מה שיש לך לאור הצלחתך הוא רק מאת ה' יתברך שנתן לך את הסייעתא דשמיא לעשות ולהצליח. והן אמת שיש מעטים שזכו לכך שמלאכתם נעשית על ידי אחרים, שנאמר: "ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו'" (ישעיה סא, ה) וכדעת רבי שמעון בר יוחאי (ברכות לה: ועיין ביאה"ל סי' קנו סע' א ד"ה סופה בטילה), אולם רוב העולם חייבים לעמול וליגע כדי לאכול את לחמם ולהסתדר בחיים, ועם כל זאת להאמין שהכל משמים, וכאמור.

~ כבוד שמים

מי שזכה להשגות באמונה, שמח לזכות אחרים בתורה ובהלכה, וכמובן באמונה, בבחינת "ולמען תספר באוזני בנד ובן בנד" (שמות י, ב). אמונה, פירושו לקדש שם שמים, ואשריו ואשרי חלקו.

וכגון, מי שיזכה להקים ולפתוח 'ועד למען השבת' וכן 'אגודת שומרי שבת' על מנת לעורר את העם לזה, אשריו בעולם הזה וטוב לו לעולם הבא, ויש בזה קידוש ה' וברכה מיוחדת מרבינו המשנ"ב (עיין משנ"ב סימן רנו סק"ב), ובעל אמונה יודע תמיד להרבות כבוד שמים.

ולפי זה מי שצרוד ומזמינים אותו להיות חזן, יש לו לכוון לכבוד שמים, ולא סתם לומר שהינו צרוד ואין לו כח, אלא יכוון שאינו עולה חזן בכדי שיתרבה כבוד שמים על ידי שיעלה חזן שקולו ערב, ובוודאי יקבל ברכה משמים על כבוד שמים שחושב ועושה.

ויש להתפלל לה' יתברך להגיע להשגות כאלה, וכאשר אומר בתפלה 'והחזירנו בתשובה שלימה לפניך', יכוון שצריך לדעת תמיד היכן טעיתי בהלכה, באמונה, בהנהגה, וכשיודע עושה תשובה, ויתפלל לדעת היכן טעה, אז משלים לעצמו עשיית תשובה וזוכה להשגות באמונה. ואין לך תשובה גדולה מזו, כאשר מתעלה יום יום בעבודת ה' יתברך ובקיום מצוות.

עוד אדרוש באמונה, במה שאומרים ברכת 'השיבה שופטינו וכו' ומלוך עלינו מהרה אתה ה' לבדך', להרגיש אך ורק את ה' יתברך, ואין עוד מלבדו ואין כלום, וכל עולם הזה אינם נחשבים כלום (ועיין יומא כ סע"ב), כלומר אין בכוחם לעשות כלום.

והזוכה לכך זוכה למיתוק הדינים וזוכה להמתיק עצמו לפני ה' יתברך ולהיות כעין חסידא קדישא, ואפילו אם עדיין הוא לא ממש לשמה, לא נורא וזה מצוין, וינצל מהדינים, מפני שלא מתייחס בעולם הזה אלא רק לה' יתברך, בבחינת "אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה). וגם מהשמים מתייחסים אליו לטובה, מידה כנגד מידה (עיין סנהדרין צ סע"א).

וזה בגדר 'צידוק הדין' שעושים על מת במשך כל ימי השבעה, וכן בברכת המזון לאבלים, וגם כשאין וידוי כדאי לומר צידוק הדין (עיין חזו"ע אבלות ח"א דף צא), כי יש בזה אמונה וכבוד לה' יתברך. ועל ידי כך זוכים האבלים לקדש שם שמים כמו באמירת הקדיש.

ונראה שצידוק הדין על עצמו בא מכח האמונה, כי אם טוען טענות, הרי זה בגדר הרהור עבודה זרה, ועובר על הפסוק: "לא תנסו את ה'" (דברים ו, טז וכמבואר ברמב"ן). וכמובן, כשרואה אחרים שסובלים, אף על פי שבוודאי הוא משמים, מכל מקום אסור להפעיל את האמונה ולהזניחם חס ושלום, אלא לעזור ולסייע ולבקש עליהם רחמים מה' יתברך. וכידוע מאמרו של בעל תנועת המוסר הגר"י סלאנט זצ"ל 'הגשמיות של חברך, היא הרוחניות שלך'.

ושמעתי פעם ביאור נפלא מתלמיד חכם חשוב על מאמר רב נחמן בסנהדרין (מה.) על הפסוק: "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח), ברור לו מיתה יפה.

שהנה בברכות (סג:) 'אמר ריש לקיש מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה? שנאמר: "זאת התורה אדם כי ימות באהל" (במדבר יט, יד). ובמסכת אבות (פ"ו מ"ד) אמרו: 'כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל וכו' וחיי צער תחיה וכו'. ואם כן, אדם המחזיק תלמיד חכם בממונו, יכול לחשוב בדעתו שאם יצמצם בהוצאותיו לתלמיד חכם על ידי כך התלמיד חכם, ילמד טוב יותר, וכמו שכתוב במסכת אבות.

לזה בא המאמר הנזכר לעיל כלפי אותו מחזיק תלמיד חכם ואומר לו ברור לו 'מיתה' יפה. כלומר, נכון שתלמיד חכם כלפי עצמו צריך למעט בצרכיו, מכל מקום זה עניין שלו, אולם העניין שלך בתור זבולון הוא לברור לו 'מיתה' יפה.

ולכן, על אחרים מותר לומר זו תורה וזה שכרה? כמו שאמרו כן על רבי עקיבא (ברכות סא:), כי זה בבחינת תְּפִלָּה לה' יתברך, ועל עצמך תקדש ותצדיק דין שמים. ולכן, יעקב אבינו ע"ה נענש שאמר: "מעט ורעים" (בראשית מז, ט), כי זה על עצמו, ועיין בעל הטורים (שם), והדברים נוראים מאוד.

ומצווה לדרוש את ה' תמיד, כמפורש בתְּפִלָּת 'אנא בכח': 'נא גיבור דורשי יחודך כבבת שמרס', ומבקשים רחמים מה' יתברך שישמור תמיד את דורשיו. כלומר, הדורשים ותובעים ומבקשים וחושבים תמיד אמונה בה' יתברך, בבחינת 'דור דור ודורשיו' (סנהדרין לח:).

הדרשן, המגיד והחכם דורשים מהשומעים להתקדם ביהדות ותובעים כן מהציבור. וכן האדם, תובע את עצמו באמונה ולהסביר שהכל מהשמים לטובה ולברכה, ועליהם מתפללים ואומרים לה' יתברך שישגיח במיוחד על אנשים כאלה בעלי אמונה, שכנגד פניהם עומד תמיד רק כבוד שמים.

ומכאן ש'דורשי יחודך' מקדשים תמיד שם שמים. וזה מה שכתוב ב'עלינו לשבח' למעיינים ומבינים, ומבואר בהלכה (עיין רמ"א אור"ח סי' קלב סע' ב ומשנ"ב ס"ק ח) לומר 'עלינו לשבח' באימה וביראה, וכן הוא כבוד שמים

לעמוד באמירת 'ה' מלך' בבית הכנסת, וכן בחזרת השליח ציבור, למי שיכול (ועיין יחו"ד ח"ה סימן יא), וכן לכרוע במודים בחזרת השליח ציבור עם הציבור, ויש לעשות כן בשמחה ובזריזות.

ולכן, מותר ומצווה להכפיל ולשלש אמירת 'ה' מלך' בציבור, וכשהחזן אומר 'ה' מלך', ניתן לומר עימו בלחש, וכן אחר כך לחזור ולומר בקול רם, מכיון שיש לו דרישה מיוחדת להמליך את ה' יתברך, וזה 'דורשי יחודך', ואשריו.

ועל רבקה אמנו נאמר: "ותלך לדרוש את ה'" (בראשית כה, כב), ממש דורשי יחודך, בבחינת "שחולת אהבה אני" (שה"ש ה, ח). ובזהר הקדוש מאריך בזה בעשרות מקומות שעל ידי אתערותא דילתתא נעשה איתערותא דלעילא, בבחינת "אני לדודי ודודי לי" (שה"ש ו, ג), ועיין בזה"ק פ' לך לך פח.).

~ בעל אמונה ובעל דעה

יש לדעת, שיש הבדל בין '**בעל אמונה**' ל'**בעל דעה**', שאף על פי ששניהם מאמינים בה' יתברך ויודעים שהכל מהשמים והכל לטובה והעולם הזה מלא נסיונות, מכל מקום ההבדל ביניהם הוא בכל מה שקורה בעולם, במשפחה, בפרנסה, בחברה, בקהילה, וכן ברמ"ח איבריו ושס"ה גידיו.

בעל דעה מפעיל את השכל, מה לעשות, כיצד להתנהג, להיכן לפנות ומי יכול לעזור, ונכון שזה השתדלות ויש מצווה להשתדל, אבל בתוך ההשתדלות הוא 'דורך' על האמונה. ואם מכח ההשתדלות הוא נכשל בלשון הרע, ברכילות, בכף חובה או סתם מצער יהודי, נמצא שאצלו ניכר ורואים יותר השקעה בהשתדלות ולא באמונה. וכח האמונה לא פעיל ולא זמין אצלו באופן מיוחד וסומך על דעתו ולא על דעת בוראו, סומך על כוחו ועל מוחו, ולא ניכר שסומך על יוצרו.

בעל אמונה גם כשעושה השתדלות, עושה הכל בעדינות, לא פוגע באיש ולא עושה כן על חשבון אחרים, וניכרת עליו האמונה שהכל מהשמים, כי **ההשתדלות מוכרחת ולא מועילה**.

כללו של דבר, בהשתדלותו של בעל אמונה אין שום עבירה של בין אדם לחברו, מפני שנזהר מלפגוע ולפרסם ולשנוא ולהקפיד על אחרים, ולא עבירה שבין אדם למקום שאחרי כל ההשתדלות העדינה שלו ממשיך

כרגיל בתפלוֹת, בלימוד, במידות טובות של אהבת ישראל להפליא. ואשריו ואשרי חלקו, וניכר עליו האמונה מאוד. מה שאין כן בעל דעה, שלא ניכר בו האמונה אלא רק מעשיו ודרכיו.

אברהם אבינו ע"ה נכנס באש לכבוד ה' יתברך, על דעת למות מפני שלא השתחוה לפסל, וה' הצילו. לעומתו, הרן בן אחיו נכנס על דעת להינצל, ונשרף (רש"י בראשית יא, כח). גם חנניה מישאל ועזריה נכנסו באש על דעת להישרף, שהנביא יחזקאל אמר להם בשם ה' שלא יצילם, וזכו ויצאו לחיים טובים ולשלום (עיין יב"א ח"ו עמ' קפו).

בעל אמונה מפעיל תמיד את האמונה, ויש בזה כבוד שמים, ואין כוונתו על דעת להינצל ועל דעת להרוויח, אלא על דעת להצדיק שם שמים, על דעת להפסיד, על דעת לומר 'טעיתי'. כי מאמין ויודע שהכל מהשמים, ומבקש להרבות שלום ולשמח אחרים, והעיקר קידוש ה' בעיני כולם, וגם מראה דוגמא אישית לכולם כיצד להתנהג.

וזה מרומז בגמרא (קידושין מ). 'כל הבא דבר ערוה לידו, וניצל הימנו עושין לו נס', ומבואר שם בגמרא על חכמי ישראל שמסרו את נפשם על דעת למות, עיין שם. וכן הפסוק: "מן הארץ ההיא יצא אשור" (בראשית י, יא), אשור הצדיק יצא מהשלטון של נמרוד הרשע שפעל נגד ה' יתברך, וזכה וקיבל שכר בעולם הזה, וכמו שביאר רבינו החפץ חיים בספרו על התורה, עיין שם.

ורבינו אברהם בן הרמב"ם בספר 'המספיק לעובדי ה'', כותב על בעל אמונה שאפילו אם מצא עצמו במדבר מול חיות טורפות, ואין באפשרותו לעשות מולם השתדלות או לברוח, יאמין בה' יתברך בכל כחו, וילחם עימם ויצליח, למרות שאין בכחו הטבעי לנצח. אבל כשיש אפשרות לברוח, עדיף לעשות כן מצד ההשתדלות, ולכן אליהו הנביא ברח מאיזבל המרשעת שרצתה להורגו (מלכים א, יט), וכן שמואל הנביא לא רצה לסמוך על הנס, ופחד ששאול יהרגנו, כמובא בנביא (שמואל א טז, ב).

ולפי זה, נראה שלפעמים עדיף שלא להפעיל את האמונה בקיום המצווה, אלא את המצווה כפשוטו. לדוגמא, המזדמן לאירוע מסוים, ואין לו עניין לסעוד שם באכילת בשר אלא רק לברך את ה' יתברך, באופן זה יהיה עדיף לברך 'שהכלי' על מים ולא על בשר, כי באכילת בשר צריך להפעיל את האמונה שמאמין שהכל כשר וחלק והכל בהשגחת הבד"ץ וכו', ואין עניין לעשות כן כשאינו זקוק לאכילה זו.

ומיניה לנידון דידן בבית, במשפחה, בחיי היום יום, כשיש עיכובים וקשיים מסוימים, מצווה להפעיל את האמונה שהכל משמים לטובה, ואין צורך להפעיל השתדלות, כאשר זה קשור אל העבר וההשתדלות לא תועיל ולא תציל, אלא ישתדל להיות בעל דעה רק בזמן שיש צורך בדבר, והבן.

ולכן אמונה נקראת תְּפִלָּה (אונקלוס שמות יז, יב), תְּפִלָּה נובעת מכח האמונה בה' יתברך, להתפלל ולבקש מה' יתברך ברכה והצלחה וישוב הדעת בעבודת ה' ושלא תצא תקלה מבעיה זו אלא רק קידוש ה' גדול, ולה' הישועה.

מעשה שהיה בעירנו חולון באזכרת השלושים של ר' יעקב חכם ז"ל בן חנה, יהודי יקר שנפטר לבית עולמו [בחודש אב תשע"ד] והניח משפחה לתפארת, וחכם אחד דרש בציבור בעניין גרמא בנזיקין שפטור, וגרמי שזה יותר מגרמא יש מחייבים כדין נזק שעשה בידיים כי זה נעשה מיד, וגם ברי הזיקא. על כל פנים, זו מחלוקת להלכה (חוי"מ סי' שפו סעי' ג מחלוקת מרן השו"ע והרמ"א).

ושאל החכם מה הסברא לפטור גרמי [לדעת הפוסקים], הרי זה נזק ודאי לניזק, ועשה כך בכוונה? ותירץ ואמר שאחרי הכל ב'גרמי' חסר בשלמות של המעשה, ואם בכל זאת זה נעשה על ידי המזיק בגרמי, כנראה שאין זה משמים ולכן פטור מלשלם. ואמרתיו לו אחר כך שאסור לומר כן, כי גם נזק ממש בידיים ובכוונה זה מהשמים, וכמו שביארנו כמה פעמים שאין קשר בין המכה למוכה, בין המעליב לנעלב, בין המזיק לניזוק.

נמצא שגם במזיד ממש, לניזוק, למוכה ולסובל זה מהשמים, והשאלה מעיקרא לא קשה, כי מהתורה רק מעשה ממש חייב, ולסברא שגרמי זה כמו גרמא אין מעשה ממש ופטור, כמו בדין שבת מעשה אסור גרמא שרי (שבת קכ:).

ובאמת הגם שאדם מועד לעולם, עם כל זה בשוגג משלם נזק בלבד (ב"ק כו:). ודרשו כן מהפסוק, ורק במזיד ובכוונה משלם חמישה דברים (ב"ק פג:), והוא דין תורה, ולא קשור לניזוק, כמו שאמר תנא דבי חזקיה שההורג בשוגג פטור מלשלם ממון אף שאין דין מיתה (ב"ק לה.), ועל כל פנים זה לא קשור לניזוק כלל ועיקר, ואף אין זכות לניזוק לנקום, לשנוא, להוציא שם רע וכיוצא בזה.

וזו עבודה עצומה באמונה, שרק על ידי פסק בית דין יעשה ככל שאמרו לו. ומה שרצה אותו חכם לומר שבמזיד זה לא מהשמים כי יש בחירה לאדם וכו', נעלם מעיניו שאין קשר בין המכה למוכה, וכנזכר לעיל.

וזה בעצם עבודה לבעל אמונה, שמרגיש תמיד צורך להתחזק באהבת ישראל, גם כלפי אנשים קשים שיש להם פה גדול ושכל קטן, כי זה מיעוט הבטל ברוב, וזאת מפני שזכה להיות בעל אמונה ועובד ה'. וכאשר נעיין בתּפֶּלֶת 'אלוקי נצור' (ומקורה בגמרא ברכות יז.) במה שכתוב: 'ולמקללי נפשי תידום', 'ונפשי כעפר לכל תהיה', זה לא רק כאשר הם צודקים אלא גם כשנראה שהצדק עימו, ועם כל זה שותק, לא רק בפה, גם בנפש, ולהרגיש עצמו עפר מול כולם, כי זה מיעוט הבטל ברוב.

והוסיף המהרש"א (ברכות שם) שצריך גם לכוון, שאף האנשים מסביבו ירגישו עליו שהוא באמת עניו כמו עפר, ועל ידי זה יפסיקו להזיקו, ויהיו גם הם בטלים ומבוטלים, וזה עבודה גדולה לבעל אמונה לכוון כן.

ורבינו האור החיים הקדוש זיע"א (דברים יג, יח) מביא שהעושה מצווה, גם אם נראה בכך כמעשה אכזרי, מכל מקום ההשפעה על פנימיותו תהיה במידת הרחמים, וזוכה להיות רחמן גדול כי עשה מצווה, כהריגת עיר הנידחת, עיין שם. ועל אחת כמה וכמה העושה מצווה שכולה אמונה, ומקדש שם שמים גם בין אדם לחברו.

ונראה לבאר בזה כוונת הבקשה בברכת 'על הצדיקים', כשאומר: 'ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת', שהכוונה בזה, שכאשר בוטח בה' יתברך ומוותר לחברים, שכנים, תושבים, למעסיק בעבודה וכיוצא בזה, ראוי לו שיקבל שכר טוב על כך, כלומר שכר בעולם הזה, שילמדו כולם שמי שמאמין ובוטח בה' יתברך ומוותר למנוע חילול ה', למנוע ריב ומחלוקת, מקבל שכר מה' יתברך מנה אפיים.

ויתכן שהשכר אינו דווקא בכסף, אלא במה שה' נתן לו בניס מוצלחים בתורה ויראת שמים, יש לו שלום בית וכל המשפחה בריאים ומצליחים וזה שווה מיליונים, ואשריו ואשרי משפחתו, ו"אשרי העם שככה לו" (תהלים קמד, טו).

וכידוע מהספר היקר 'גשר החיים' שמביא כעין משל באמונה על זוג תאומים במעי אימם, אשר מתווכחים ביניהם אם החיים נגמרים כאן בבטן אימם או שמא המצב הנוכחי זמני בלבד. ואף על פי שהחוש מורה

כי אין אפשרות ליציאה, אך למעשה זה מציאות חיים שיוצאים ורואים עולם גדול שכזה.

והנמשל הוא העולם הזה באופן יחסי לעולם הבא. מכאן לא רואים את העולם הבא, אך מאמינים באמונה שלימה כי יש אלוקים אחד ושני עולמות.

וידוע מה שדרשו בירושלמי (סוף יבמות פט"ו ה"ב) על הפסוק: "סכותה לראשי ביום נשק" (תהלים קמ, ח), זה עולם הבא והעולם הזה שנושקים יחדיו, כלומר מיד שיוצא מהעולם הזה נכנס לעולם הבא, עיין שם.

ולכן, תרי"ג מצוות בעולם הזה הם מכח האמונה, וצריך להתייחס למצוות כאוויר לנשימה, כי הם חיינו ואורך ימינו. תרי"ג מצוות הם תרי"ג עצות, תרי"ג הנהגות, תרי"ג סגולות, תרי"ג קמעות וגם הם תרי"ג יסורים טובים, ואין צורך להוסיף עליהם.

~ עשר מעלות באמונה

ראשית עלינו להודות לה' יתברך שזכינו להיות יהודים ולהיות עם סגולה מכל העמים. ועוד שזכינו לצאת ממצרים מבית עבדים, עבדים ברוחניות ובגשמיות, וזכינו לקבלת התורה ואמרנו שם "נעשה ונשמע" (שמות כד, ז), וזכינו לשמור תורה ומצוות, ושהרשעים המסיתים לא הצליחו לקלקל אותנו.

וברוך ה' זוכים אנו בכל שנה בליל הסדר לקיים הרבה מצוות מיוחדות ומהם: אכילת מצה ומרור, שתיית ארבע כוסות, קריאת ההגדה, שמחת החג באכילת בשר ויין ועוד מצוות יקרות, והכל לכבוד ה' יתברך.

אולם, המצווה היסודית בליל הסדר, היא לכוון ולהתאמץ לקיים את המשנה (פסחים קטז:): 'חייב כל אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים', וזו העבודה העיקרית והבסיסית בלילה הקדוש הזה. ורואים מכאן שיש מצווה בכל שנה ושנה להרגיש ביציאת ממצרים ממש, כלומר להרגיש עליה רוחנית והשגות גדולות באמונה בה' יתברך, שזה עיקר המצווה בלילה קדוש זה.

ורבינו האבן עזרא (במדבר כג, כב) מפרש שבשביל הלילה הקדוש הזה, שיושבים ועורכים את ליל הסדר ומתחזקים באמונה בה' יתברך וממחישים את ההשגחה הפרטית באופן מעשי, הלכה למעשה, עשה ה' יתברך את כל גלות מצרים, עשרת המכות וקריעת ים סוף, מבהיל! ורבינו האור החיים הקדוש על הפסוק: "אל מוציאם ממצרים" (שם) מבאר, שצריך להתרענן כל שנה ושנה ולהתעלות מכח ההתבוננות ביציאת מצרים.

ועל כן, נביא כאן את עשרת המעלות הקשורות למצוות האמונה בבחינת 'עשרת הדברים', שהרי בא חבקוק (ב, ד) והעמידן על אחת שנאמר: "וצדיק באמונתו יחיה" (מכות כד.).

מעלה ראשונה - יש בורא לעולם

בזמן בריאת העולם למדנו מעלה ראשונה באמונה מהפסוק: "בראשית ברא אלקים" (סופי תיבות 'אמת') והיא, שיש בורא לעולם.

מעלה שניה - השגחה פרטית

ביציאת מצרים עלינו דרגה שניה באמונה, ולמדנו להבין שיש על כולנו השגחה פרטית משמים כל רגע ורגע, אין מקרה, אין טבע, אין מזל ואין כלום, אלא יש אך ורק את ה' יתברך אשר עשה עושה ויעשה לכל המעשים, היה הווה ויהיה כל רגע ורגע, באישור וקיום וחוזק הגזירה מה' יתברך לפי הזכויות והחובות שלנו בעולם הזה.

והשגה כזאת באמונה שהכל בהשגחה פרטית מלמעלה לפי התיקון שלנו, היא המביאה לנו את הכח להתחזק ולהתקדם, לדעת ולהשכיל ולזכור את ה' יתברך תמיד ולהתנהג כרצונו. ותמיד לומר ולהשפיע על אחרים שהכל גזירה משמים לטובה, וגם הנאות הגוף בעולם הזה קצובים משמים (עיין סנהדרין צט:), ואשרי מי שזוכה להנאות וכבוד על פי ההלכה.

וזהו פסוק מפורש בתורה: "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" (שמות כ, ב), המצרי טבע בים ואילו היהודי חי וקיים, המצרי שותה דם, ואילו היהודי שותה מים זכים. וכן שאר המכות, כולם נעשו בהשגחה עצומה מלמעלה. וכידוע מרבינו הרא"ש זיע"א ('אורחות חיים' ליום א), שהאמונה בהשגחה פרטית משלימה את האמונה במציאות ה' יתברך בלבד.

בעל אמונה לא מאמין לאנשים, בבחינת 'כבדהו וחשדהו' (מסכת דרך ארץ רבה ספ"ה) וזה כבודו של ה' יתברך. לא שומע ולא מקבל לשון הרע, אלא אך ורק כאשר זה על פי ההלכה, ועל אחת כמה וכמה שלא יורד לרמה נמוכה לשנוא אנשים.

ובזה מובן הפסוק: "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד" (דברים ו, ד), כמבואר בספר 'חובות הלבבות' (בפתיחה לשער היחוד): "ה' אלוקינו" זה אמונה במציאות ה' יתברך וגם בהשגחה פרטית, "ה' אחד" זה מצווה של "לא יהיה לך" (שמות כ, ג), כלומר "אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה). ויש כאן מצוות עשה ומצוות לא תעשה, מצוות עשה "ה' אחד", ומצוות לא תעשה "לא יהיה לך", ויש לכוון כן באמירת "שמע ישראל" יום יום.

ועוד כלול בזה, לראות ולהרגיש תמיד שכל מה שרואים בעולם הזה הוא מכח ה' יתברך בלבד, "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיהו ו, ג), 'לית אתר פנוי מיניה' (לשון הזוה"ק תיקו"ז קכב:), וכשמתעמק ביציאת מצרים, מקבל כח להרגיש כן כל רגע ורגע (עיין פרש"י והרשב"ם על ביאור הפסוק "שמע ישראל").

מעלה שלישית - אין עוד מלבדו

בליל שביעי של פסח כאשר נקרע הים, וכמו שכתוב "לגוזר ים סוף לגזרים" (תהלים קלו, ג), זכינו לעלות למדרגה השלישית באמונה והיא ש"אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה). כלומר, אין עוד כח בעולם כלל ועיקר, והכל הוא הבל הבלים ודברים בטלים.

ועם ישראל ראו בעיניהם את המצרים טובעים בים למרות כח מעשה הכשפים ומעשה השדים שלהם, והוכח לכולם כי אין שום כח בעולם, אלא אך ורק כוחו של ה' יתברך.

וזהו כבוד שמים גדול מאוד, כאשר לא מתלהבים ולא מתפעלים כשרואים כח עולמי חיצוני כלשהו, וכמאמר הנביא זכריה: "לא בחיל ולא בכח" (ז, ו), כי הכל בגזירת ה' יתברך בלבד.

ובאמת זהו פסוק מפורש בתורה: "לא תירא מהם" (דברים כ, א), כלומר כיוון שאין כח בעולם שאין מקורו מכחו של ה' יתברך, ממילא אין לפחד משום טכסיסי מלחמה וכלי נשק וקולות התותחים והמטוסים למיניהם, שאינם קובעים כלל אלא רק ה' יתברך. וכן כתב הרמב"ם (הלכות מלכים

פ"ז הט"ו) שהמפחד מהאויב בשעת מלחמה עובר בלא תעשה, שנאמר "אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם" (דברים כ, ג).

אלא שיש לפחד אך ורק מעבירות, וכמו שמצינו אצל יעקב אבינו ע"ה שאמר על עצמו שמא יגרום החטא (ברכות ד.), ופירש רש"י שהחטא גורם שאין ההבטחה מתקיימת, עיין שם.

וכך בעל אמונה רואה תמיד את הנהגתו של ה' יתברך שהוא זה שפועל ועושה בלבד, ואם לדוגמא ארצות הברית הצליחו לנצח את עיראק ולעשות מהפך גדול, זה אך ורק בגלל גזירת ה' יתברך בלבד, כמובן על ידי הנשק, אבל בגלל הגזירה משמים, כי לכל כדור יש כתובת!

וכמבואר בנביא בתיאור מותו של המלך אחאב: "ואיש משך בקשת לתומו ויכה את מלך ישראל" (מלכים א כב, לד). ועוד ראייה שהכל גזירה משמים, מדוד המלך ע"ה שצלף בנס ופגע בגוליית (שמואל א יז, ט), וכן מחזקיה המלך שניצח את סנחריב מלך אשור וכל חיילותיו וראשי גייסותיו בלי צבא ובלי כלום, כמבואר בנביא (מלכים ב יט, לה) ובגמרא סנהדרין (צד.), וכן פילגש בגבעה (שופטים כ, ופ"י הרמב"ן פ' וירא), וכן יהונתן בן שאול (שמואל א יג).

מעלה רביעית - להגיע להשגה שכל הקשיים הם נסיונות משמים בלבד

ומכאן למעלה הרביעית באמונה, שכשם שזכינו להאמין ולראות שהכח והממשלה המצויים בזה העולם אינם מכריעים את הכף, והכל הוא גזירה משמים בלבד. כך יש לדעת שכאשר יש כל מיני צרות, קשיים, בעיות ועיכובים או כל מיני חששות רפואיים וכיוצא בזה, **אין לפחד מהם כלל!**

כי הכח לא קובע אלא רק ה' יתברך הוא זה שקובע, ולכן יש לפחד אך ורק ממנו יתברך שמא יש בידינו עבירות ויתכן שנקבל עונש משמים, וזה כבוד שמים גדול. וכשה' יתברך רוצה, אז האש לא שורפת את אברהם אבינו ע"ה ולא את חנניה, מישאל ועזריה, וגם אריה לא טורף את הנביא דניאל, והחומץ דולק לרבי חנינא בן דוסא.

ומכאן לתרגם לחיי היום יום ושעה שעה כיצד לחיות על פי האמונה בלבד ולראות רק את ה' יתברך, וכשיש עיכובים, קשיים ומחסומים וגם אנשים קשים וכוחניים ובעלי לשון הרע, עם כל זה, בעל אמונה לא רואה

אותם אלא רק את ה' יתברך, וזה עוזר לו להתגבר על הכעס ועל הקנאה, על השונאים, המסיתים והמשפילים ועל כל 'מרעין בישין'.

וכן, בכך עוזר לו למצוא כף זכות עליהם ולהבין כי אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנסת בו רוח שטות (סוטה ג.), כלומר בלבולים נפשיים, ובוודאי שהתנהגותם זו מורה על כך שאין להם מצב רוח יציב ונעים. וזה יעזור לו שלא להקפיד עליהם, ממש כמו רופא שלא מקפיד על החולה כשצועק ומסרב לציית לו.

וזכינו עד כאן להבין ארבע מעלות באמונה א. יש בורא לעולם. ב. השגחה פרטית. ג. אין כלל כח בעולם. ד. קשיים ובעיות הם נסיונות משמים בלבד ותלויים אך ורק בה' יתברך על ידי מצוות ועבירות ואין לפחד אלא רק מה' יתברך בלבד! (ועיין רבינו יונה בשע"ת ש"ג אות לב).

ומי שזכה להרגיש על עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, והתעמק בזה והגיע להשגות גבוהות באמונה, קל לו מאוד להתפלל על שונאיו הגדולים והקשים שיזכו לחיים טובים וארוכים ויזכו לבתים מלאים ברכת ה' ושפע גדול ברוחניות וגשמיות, כי עבורו הם לא צד בעניין, שהרי אין עוד מלבדו, וכמובן שזה עושה רעש גדול בשמים.

וכמו שעשה דוד המלך ע"ה שאמר על עצמו "ואני בחלותם לבושי שק" (תהלים לה, יג), ופירש רש"י (ברכות יב:) שהתפלל כך על דואג ואחיתופל אף שהיו רשעים גדולים (רש"י חגיגה טו:) וצרים לדוד.

וכמובן שבעל אמונה יכול בקלות לכתוב לעצמו 'דף קשר עם ה' יתברך', ולציין את כל הרודפים והבעייתיים, המזיקים, המשפילים והמסיתים ולהתפלל עליהם יום יום, ובזה מקדש שם שמים בסתר, ואם יחזרו בהם הרי זה קידוש שם שמים בגלוי, ומתרבה על ידי זה כבוד שמים. ולזה זכה דוד המלך ע"ה, ועד היום כולנו שרים 'דוד מלך ישראל חי וקיים'.

מעלה חמישית - התפלה

והנה, אחר שלמדנו על מציאות ה' יתברך ועל השגחה פרטית כל רגע ורגע ועל ביטול כל הכוחות שבעולם להרגיש ממש אפס זולתו, ושלאף אחד בעולם הזה אין כח מלבד כוחו של ה' יתברך. כעת נלמד מעלה חמישית באמונה והיא התפלה, שהיא מצוות עשה מן התורה לדעת הרמב"ם

כידוע, וגם החולקים מודים שבשעת צרה הזעקה היא מצוות עשה מן התורה.

ובוודאי שהעולם נמצא כעת בזמן צרה, והיא מציאות ואין מחלוקת במציאות, ואם כנים הדברים, יוצא שבזמן הזה חיוב תפלה הוא מן התורה לכולי עלמא, ולכן עלינו להתפלל לה' יתברך ולהראות בכך שאנו מאמינים שהכל ממנו בלבד.

תפלה מלשון 'תפלי', כלומר דבוק, וזה מורה לנו שצריך להיות בתפלה דבוק בה' יתברך בשלמות. והאמצעי להגיע להשגה זו הוא על ידי שמתאמץ להגיע ליכי אליך אתפלל' מכל הלב באמת, כמו שכתוב: **“קרוב ה' וגו' לכל אשר יקראהו באמת”** (תהלים קמה, יח), ואם קריאתו היא באמת או לא, היא אבן בוחן משמים לבדוק אם אמונתנו שלמה היא אם לא.

ותמיד יש לחזור ולהתפלל, כמו שאמרו בברכות (לב:) אם ראה שהתפלל ולא נענה, יחזור ויתפלל שנאמר: **“קוה אל ה' וכו' וקוה אל ה'”** (תהלים כז, יד).

והן אמת שה' יתברך יודע הכל, אולם בשמים תמיד רוצים שנתפלל, והוא לכמה סיבות, ואלו הן: א. זהו רצון ה' יתברך לשמוע אותנו. ב. על ידי התפלה רואים את האמונה שלנו בה' יתברך וכנזכר לעיל. ג. על ידי התפלה האדם משתנה מקצה לקצה וכאילו עשו לו שינוי השם ושינוי מקום והוא נהפך לאיש אחר, ועל איש כזה כבר אין דינים ואין קיטרוגים והכל מתהפך לטובה. והמתעמק באמונה זוכה להרגיש מתיקות גדולה בתפלה, והלוואי שנזכה לכך.

ויתכן שאדם יזעק לה' יתברך ללא מילים אלא רק בלב, וזה עושה רעש גדול בשמים. למשל, כשאדם מדבר עם מאן דהוא ומפסיקו מלימודו, ואינו רוצה לפגוע בו ולהפסיקו, ומקשיב לו וממתין עבורו, יכול הוא תוך כדי ההקשבה לפנות את מחשבתו אל ה' יתברך שיתן בלבו של אותו מאן דהוא לסיים את השיחה כדי שיחזור לתלמודו ותורתו. עצם האמונה והתפלה בהרהור הלב שווה מליונים! (ועי' בזה"ק פי' שמות כ. גדולה צעקה מכולן שצעקה היא בלב, ע"ש).

ויותר מזה, הצועק ובוכה על צרותיו, אף שבוכה לעצמו ולא מכוון לבכות לפני ה' יתברך, עם כל זה צעקתו עולה לשמים ונושע מצרתו. ומפורש כן

בפסוק: "ותעל שוועתם אל האלקים מן העבודה" (שמות ב, כג), ופירש האור החיים הקדוש שהגם שסיבת שוועתם היתה מחמת כאבם ולא לאל שיושיעם, אף על פי כן עלתה שוועתם למעלה לפני ה' להצילם, עיין שם.

גם שלוש ברכות הראשונות בעמידה שכולם שבחים לה' יתברך, גם זה נקרא תְּפִלָּה. ואשרי מי שיודע לשבח, להלל ולרומם את ה' יתברך ולהרגיש התעלות וקדושה כאשר משבחו. וזה חזק יותר מהבקשות, שהרי הכוונה בברכת האבות מעכבת בתְּפִלָּה (שו"ע ס"י קא סעי' א), כי הוא סידור שבחו של מקום, על כן אינו בדין שיהא אז פונה לבבו לדברים אחרים (משנ"ב שם ס"ק ג), וכן הוא בעניינת 'אמן יהא שמיה רבא'. והנביא ישעיה מלמד אותנו שעם ישראל נברא כדי לשבח את ה' יתברך, "עם זו יצרתי לי תהילתי יספרו" (ישעיה מג, כא).

מעלה ששית - מסירות נפש

כאשר מרבה אדם להתפלל ולקרוא אל ה' יתברך באמת, ובכל זאת עדיין יש עיכובים ומחסומים, הרי זה סימן שבשמים לא מרוצים ממנו, ולכן עליו להתאמץ יותר במצוות שחייב בהם על פי ההלכה, ולעשות מסירות נפש נגד מנוחת הגוף ולבטל התענוגים.

וכגון שמירת הלשון ושמירת העיניים בזהירות יתירה, השכמת בית הכנסת, להיזהר לא להסתכל בערוותו לעולם (סנהדרין צב.), להתאמץ בכוונה בתְּפִלָּה, ובהזכרת הברכות ישים אל לבו ככל היוצא מפיו, והאשה תקפיד לכסות את ראשה גם בבית כמו שעשתה קמחית (יומא מז.), ולה' הישועה.

ומפורש בגמרא (ברכות כ.) שהקדמונים מסרו את נפשם על קידוש השם, ולכן נענו משמים. והיסוד הזה של מסירות נפש מבואר בפירוש האור החיים הקדוש על הפסוק: "מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו" (שמות יד, טו), ה' יתברך אמר למשה שיפסיק להתפלל, משום שבמצב הנתון כאשר מידת הדין מקטרגת שלא לפתוח את הים בטענה כי הללו עובדי עבודה זרה והללו וכו', התְּפִלָּה לא תועיל. ובמקום התְּפִלָּה יעץ ה' יתברך למשה עצה טובה לעורר את מידת הרחמים, והיא שיעשו עם ישראל פעולה של מסירות נפש של ממש.

ולכן, צווה את בני ישראל שיכנסו לים הרועש והגועש, ואם ימסרו נפשם בכח הביטחון בה' יתברך, בוודאי שדבר גדול זה כדאי הוא לעורר את

מידת הרחמים. ובאמת כך היה, נחשון בן עמינדב קפץ בראש, וכאשר הגיעו המים עד נפש, רק אז נפתח הים ונתקיים בהם "לגוזר ים סוף לגזרים כי לעולם חסדו" (סוטה לו.), עיין שם.

וכן עשה דוד המלך ע"ה כשהיה רועה צאנו, היכה את האריה והדוב ועמד בנסיון והודה לה' יתברך שקיבל ממנו את הכח לא לפחד מהם, וזה שכתוב: "לא תירא מהם" (דברים כ, א), וכתב על כך דוד המלך ע"ה את פרק קל"א בתהלים [שמעתי פעם 'קלא' גימטריא ענווה] "ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני".

וכשיש מסירות נפש, יש הצלחה! ולכן דוד המלך ע"ה זכה להיות מלך בישראל, וכן שבט לוי שהיו היחידים מכל הנולדים במדבר שעשו ברית מילה, הגם שיש בזה סכנה, כמבואר בפירוש רש"י בפרשת וזאת הברכה (לג, ט), וזו היא מסירות נפש למצוות שחייב בהם.

מעלה שביעית - ביטול הרצון לרצון ה'

כאשר עושה אדם מסירות נפש לפי כוחו ולפי דעתו בעניין מסוים, ועדיין לא הגיעה הישועה, יש מעלה נוספת באמונה, והיא להפסיק מלבקש במיוחד על אותה בעיה, וכן להפסיק לצפות ולחכות לישועתה, אלא להשלים עם המצב ולהמשיך לעבוד את ה' יתברך בשמחה.

וזה בבחינת "ה' יגמור בעדי" (תהלים קלח, ח) ובבחינת "אקרא לאלוקים עליון, לאל גומר עלי" (שם נז, ג), ובזה מתבטל להנהגת ה' יתברך במחשבה, בדיבור ובמעשה, וממשיך בעבודת ה' יתברך בשלמות, ולה' הישועה.

וזה היסוד הגדול של הבעל שם טוב זיע"א המובא ב'שומר אמונים' (מאמר השגחה פרטית פ"ד), שלא לבקש על הצרה הפרטית, אלא להתפלל במסירות ואהבה, ולה' הישועה.

כאשר אדם עובר קושי מסוים, כגון קשיים בפרנסה, שכן קשה, חוסר בשלום בית, מבקש לקבל תפקיד מסוים ויש לו בזה עיכובים, יכול הוא להפסיק מלבקש ולהתפלל על כך, וידע ויאמין שזה רצון ה' יתברך לטובתו.

וזה משום שבזכות הפרנסה הקשה הוא עניו, צנוע ושפל ברך, וכן בזכות השכן הקשה הוא מתחזק בתורה ובמצוות ועיניו תמיד אל ה' יתברך. והן

אמת שהוא בלחץ תמידי מאותו שכן וההרגשה כלל לא נעימה, מכל מקום הוא זוכה ליראת שמים בזכות אותו שכן.

וכן 'בזכות' הניסיונות הקשים והתכופים שעובר בביתו, זוכה הוא למידות טובות וקל לו לוותר תמיד, ולא עוד אלא שהוא עוזר ומסייע לבני הבית והבית הקדוש עומד עליו. וכן בזכות עיכוב בתפקיד שהוא כל כך חפץ, זוכה הוא להישאר קדוש.

והיו כאלה שקיבלו תפקיד וירדו ברוחניות וביראת שמים מחמת האווירה מסביב, והיו כאלה שבגלל התפקיד החדש אין להם זמן להשתתף בשיעורי תורה, ואינם מתפללים תְּפִלָּה בציבור, בבחינת "וישמן ישורון ויבעט" (דברים לב, טו).

וכן ב'זכות' איזה חולי מסוים הוא תמיד מאמין שזה משמים לטובתו, וכמו שמצינו אצל משה רבינו ע"ה שכל ימיו היה לו חולי של כבד פה שלא נתרפא ממנו, וזאת כדי שיזכור את ה' יתברך תמיד (רמב"ן שמות ד, י). וכל אלו משלימים עם רצון ה' יתברך, וכמו שכתב האור החיים הקדוש (במדבר כה, יז) לרצות תמיד את מה שה' יתברך רוצה. וכן בגמרא (עירובין יג:) הנדחה מפני השעה וכו', עיין שם.

אלא שיש לתת את הדעת, שכל זה בענייני העולם הזה, מה שאין כן בענייני תורה ומצוות, כמו לישא אישה ולקיים מצוות "פרו ורבו" (בראשית א, כב), וכן להחכים בתורה ולהיות עובד ה', בזה התְּפִלָּה היא תמידית לכבוד ה' יתברך.

מעלה שמינית - לאקמא שכינתא מעפרא

והוא מאמר רבי שמעון בר יוחאי בזוהר הקדוש (תיקו"ז כב.), לאקמא שכינתא מעפרא ולעילוי שכינת עוזנו, כלומר לעשות מעשים שיש בהם כבוד שמים בלבד ולהתעמק בזה ולא לחשוב על עצמנו כלל. וכאשר רואים בשמים שאנחנו מתפללים ומבקשים אך ורק על השכינה, כלומר על כבוד שמים, הרי זה משמח את ה' יתברך ויורד שפע לכל העולמות.

לדוגמא, בתְּפִלָּה, אמנם נכון הדבר שצריך לכוון בכל ברכה וברכה ובכל מילה ומילה, אולם בעיקר צריך לכוון בג' ברכות ראשונות שאין בהם שום בקשה, אלא רק שבחים לה' יתברך, ויש לכוון כל מילה בשמחה, בהתלהבות ובכוונה גדולה, ולשכוח מכל הצרות לגמרי.

ובזה יש קידוש ה' גדול מאוד, כאשר משקיע אדם לכוון בכל מילה ומילה בתפלה, 'האל הגדול הגבור והנורא וכו'', 'קונה הכל', 'מגן אברהם', 'מחיה מתים', 'אתה קדוש', ממש מילה מילה! וכן בקדיש באמירת 'יהא שמיה רבא' שיש בו כח עצום ונורא כידוע (שבת קיט:), וכן בכל ברכות הנהנין יש לתת שבח לה' יתברך בלבד, ולעצמו כלום!

וכן בכל הבקשות בעמידה, יש לכוון שהכל הוא לכבוד ה' יתברך ושנוכל לקיים המצוות ולעבוד אותו יתברך (ועיין 'נפש החיים' שער ב פרק יא), ובפרט בברכת 'תשכון', ובברכת 'ואת צמח', שהם ברכות שנתקנו על כבוד שמים בלבד.

ויסוד זה נלמד בקל וחומר מדין פדיון שבויים, שהרי אם מצוות פדיון שבויים שבגוף היא המצווה הגדולה שבדיני צדקה (יור"ד סי' רנב סעי' א), ובלשון הגמרא נקראת היא 'מצווה רבה' (בי"ח סעי"א), על אחת כמה וכמה ש'מצווה רבה', ואף גדולה יותר ממנה, היא מצוות פדיון שבויים שבנשמה, והיינו להציל כל יהודי ויהודי מהטומאה ולהעלותו ברוחניות, ובזה פודה את השכינה מהגלות בה היא נמצאת, ואין לך דבר גדול מזה.

וכאשר תאוותו וחשקו של כל יהודי לפדות את השכינה מהגלות ולאקמא שכינתא מעפרא, ניכר בכך שמלבד שמכוון לעבוד את ה' יתברך לתכלית זאת, עוד בה שמשקיע כוונה בתפלה מכל הלב לפדות את השכינה מהגלות, וזו דרגה גבוהה מאוד שאין למעלה ממנה.

ועל אף שיש בארץ ישראל בין שישה לשבעה מיליון יהודים [כן ירבו], עם כל זאת כל עוד שלא שומרים שבת קודש ולא צועקים בכל יום "שמע ישראל", הרי זה חילול ה' וחסר כאן בכבוד שמים. תדע, שהרי על עוון חילול ה' אין כפרה מוחלטת, לא על ידי תשובה ולא על ידי יום הכיפורים, אלא על ידי יום המיתה בלבד (יומא פו.).

ומי שחושב על כך תמיד, הרי הוא בעל אמונה גדול שעוזב כל צרותיו, בעייותיו וטירדותיו, וחושב רק על כבוד ה' יתברך בלבד, ועיין בזוהר הקדוש (פי' נשא קמח.), שכל זמן שהשכינה בגלות אין שלמות וחסר כבוד שמים בשם הקדוש.

ועל אחת כמה וכמה באירועים של שמחה, שיש לשתף את ה' יתברך בשמחתנו, וכגון להקפיד על הצניעות ולהזמין עניים לסעודה, ובעיקר דברי תורה בסעודה, ובזה מונע מהקיטרוגים שלא יבואו (זוה"ק פנחס ריח.).

ומעשים בכל יום, שכאשר יש חס ושלוש מחלוקת, נזק כספי, עלבונות, בושות וכיוצא בזה, ומריב יוצא מריבה גדולה חס ושלוש, ואז נעשה קשה יותר לוותר, והנה מי שהוא בעל אמונה בהשגות גדולות של כבוד שמים, הוא מוכן לוותר על הכל לכבוד ה' יתברך ומוכן לסבול למען כבוד שמים.

וכן כאשר יש לאדם חולי מסוים באבר מסוים, והוא מקבל על עצמו לקדש את אותו אבר לכבוד ה' יתברך ולעיין ולבדוק איזה מצוות שייכות באותו אבר, ולמשל כשיש חולי לב חס ושלוש, והוא מכוון לקדש את הלב, ומעיין וחושב כמה מצוות שניתן לקיימן יש בלב, כמפורש במשנה (ספ"ק דאהלות) שישה במפתח הלב, ומקבל על עצמו מצוות שבלב לאקמא שכינתא מעפרא.

לדוגמא אהבת ישראל בשלמות, "לא תשנא את אחיך בלבבך" (ויקרא יט, יז), וכן "לעובדו בכל לבבכם" (דברים יא, יג) שזה תְּפִלָּה שבלב, וכן הפסוק: "והיו הדברים האלה וגו' על לבבך" (שם ו, ו) שזה קבלת עול מצוות בלב, וכן "לב נשבר וגו' אלוקים לא תבזה" (תהלים נא, יט), בוודאי שעל ידי זה הוא ממליך את ה' יתברך על איבריו ורפואה קרובה לבוא, ואשריו ואשרי חלקו שקידש שם שמים להמליך את ה' יתברך.

וזאת מעלה שמינית באמונה, שעיקרה לעשות הכל לכבוד ה' יתברך בלבד, בבחינת 'לישועתך קוינו וציפינו כל היום', "יגל ליבי בישועתך" (תהלים יג, ו) ו"נגילה ונשמחה בישועתו" (ישעיה כה, ט).

מעלה תשיעית - תענית הראב"ד

אדם הנהנה הנאה גדולה מאכילה ושתייה, ובאמצע האכילה מפסיק הוא מאכילתו, בעוד שהוא מרגיש צורך ותאוה להמשיך ולהנות מאותה אכילה, בוודאי שיש בזה צער של ממש ולא רק מניעת הנאה בלבד, וזאת יוכל להעיד על עצמו כל מי שניסה לעשות כן. ולכן, יש לכוון בזה להשתתף עם צער השכינה על אשר שולחנו מלא ושולחן רבו חסר (ביצה כ:).

ועוד יש לכוון בזה להיות קדוש בבחינת "נזר אלוקיו על ראשו" (במדבר ו, ז), ותורם הנאה זו לכמה דקות לכבוד ה' יתברך, בבחינת "כל חלב לה'" (ויקרא ג, טז), ואחר כך יכול להמשיך באכילה להנאתו.

ואמנם אמת הדבר שאין גוזרין גזירה על הציבור, אלא אם כן רוב הציבור יכולים לעמוד בה (ב"ב ס:), מכל מקום מעט מהציבור שהם במעלה זו בוודאי שיכולים לעמוד בה, ומעט ציבור זה הם אלו הדואגים להצטער ולוותר על הנאה שיש בתשוקה, ועושים זאת בשמחה לכבוד ה' יתברך.

ואף על פי שדבר זה הוא קשה מאוד אפילו לשמשון הגיבור (סוטה ט סע"ב), עם כל זה כשעושים לכבוד ה' יתברך מקבלים כח מיוחד מלמעלה, בבחינת אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה, מקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, מקדש עצמו בעולם הזה מקדשין אותו לעולם הבא (יומא לט.). ועל ידי רצון ותפלה לאקמא שכינתא מעפרא בשמחה, מקבלים משמים כח עצום לעשות כן.

ואם זכה אדם להגיע למעלה השמינית לדאוג לאקמא שכינתא מעפרא, קל לו מאוד להגיע למעלה התשיעית, שהיא התוצאה של המעלה השמינית, ויש לעשות כן בחכמה מבלי שירגישו בו הסובבים, ואף לא בני משפחתו היושבים עימו בשולחן.

ובאמת יש כאן תוספת על מעלה השביעית הנזכרת לעיל, משום שלעשות מסירות נפש במצוות שחייב בהם, כגון להתאמץ לכוון בתפלה או לקום בהשכמה לתפלה גם כאשר הוא עייף מאוד, וכן להתאמץ בשמירת העיניים גם כאשר קשה לו מחמת הסקרנות, וכל כיוצא בזה, הרי זה חיוב מדינא ממש לעשות כן. אבל כאן במעלה תשיעית זאת, אינו חייב לעשות כן מדינא ועם כל זאת מתאמץ ומשתדל לצער עצמו לכבוד ה' יתברך.

ואף על פי שרוב הציבור אינם יכולים לעמוד בזה, מכל מקום הוא נלחם נגד גופו להיות מהמעטים העושים כן לכבוד ה' יתברך. ושכרו כפול ומכופל מן השמים מאוד מאוד בעניין זה, ועיין בזהר הקדוש (פ' פנחס רכב:) איזהו חסיד המתחסד עם קונו.

ויסוד המעלה התשיעית, הוא להרגיש באופן תמידי לא להנות בעולם הזה מכל דבר שיש בו הנאה, אלא אדרבה להילחם ולהתקדם ולאהוב להצטער לכבוד ה' יתברך. וכגון, לשתות מידי פעם קפה או תה בלי סוכר, ואם כבר שמו לו סוכר, הוא אינו בוחש כדי למעט הנאתו, וכמו שנהג רבינו הסטייפּלר זיע"א, וכן רבינו האיש מצליח הי"ד היה שותה בקיץ מים מהברז דווקא.

וכעין מה שאמרו חז"ל 'סעודה שהנאתך ממנה, משוך ידך הימנה' (גיטין ע.), ופירש רש"י שלא ימלא כריסו. ומלבד זה שמקדש עצמו ברוחניות ירויח גם בגשמיות ריווח גדול, משום שאכילה מרובה מזיקה מאוד מאוד לגוף כמבואר ברמב"ם (הלכות דעות פ"ד).

ומעלה תשיעית זאת למשוך את ידו ממאכל ערב, אינה דווקא משום נזק לגוף וגם לא משום אכילה מרובה אלא אף באכילה רגילה, ולעולם יש לשבור ולבטל את התאוות והתשוקות לכבוד ה' יתברך, ולהרגיש תמיד בעצמו ביטול הנאות הגוף.

והצער התמידי הזה לביטול ההנאות מראה על כבוד שמים תמידי (ועיין פרש"י ב"מ נא סע"א), ומעלה זו אינה מזיקה לגוף כלל ועיקר, ושלא כמו בגלגולי שלג וכיוצא בזה (ועיין בהקדמת 'מסילת ישרים').

וכמובן שאי אפשר לעשות כן תמיד, אולם מידי פעם לכבוד ה' יתברך שפיר דמי, וכעין צער מערה של רשב"י הקדוש זיע"א (ב"מ פה). שעל ידי זה זכה למה שזכה (שבת לג:). וכיוצא בזה כשקנה דוד המלך ע"ה את גורן ארוונה היבוסי, היה צריך שישפך דם לקדש המקום (זוה"ק ויקהל ריד).

ומעלה תשיעית זאת מחזקת מאוד את המעלה השמינית של לאקמא שכינתא מעפרא, בזה שעושה הכל לכבוד ה' יתברך בלבד ומוכן אף לוותר על השכר של אותה מצווה בעולם הבא לכבוד ה' יתברך. ואין בכך זלזול חס ושלום בשכר העצום והנורא בעולם האמת, אלא אדרבה, עם כל הזכות העצומה לזכות לשכר עצום ונפלא בעולם הבא, מוכן לכוון לעשות רק לכבוד ה' יתברך **בלבד**, לא זולת (לשון מס"י פי"ז).

לדוגמא, ידוע שעל עסק התורה יש שכר עצום ונורא, ובכל זאת הוא מוכן להקדיש דקה אחת אך ורק לכבוד ה' יתברך ולשם שמים ומבלי לקבל על דקה זו שום שכר כלל ועיקר, בבחינת 'על מנת שלא לקבל פרסי' (אבות פי"א מ"ג).

וכן כשתורם צדקה ומכוון לקיים מצוות צדקה אך ורק לכבוד ה' יתברך ועוד פרוטה להצלחה ולחיים טובים, ואף שמותר לכוון לשם צדקה גם לטובתו וגם לטובת משפחתו (עיין פסחים ח: בתד"ה שיזכה), עם כל זה השלמות בכבוד שמים הוא רק כאשר עושה כן אך ורק לשם שמים בלבד. ועל אחת כמה וכמה כשמוסיף לעצמו מעלה תשיעית זאת להצטער צער

הגוף ממש כעין קורבן לה' יתברך, ומבין שעבודתו בעולם הזה היא להשתדל כמה שפחות להנות.

וזו היא מעלת הצדיקים שנוהגים ללבוש בגד שק על גופם ממש בזמן אמירת תיקון חצות, וכמו שהיה נוהג כן רבינו בעל האור לציון זיע"א (עיין בהספדים בספר 'תפארת ציון' עמ' שנד). וכמובן שאינו עושה כן על חשבון בני משפחתו כאמור לעיל, שהרי חייב להתאמץ על המחיה ועל הכלכלה ועל השמחה עבורם (ועיין פסחים עב: וכתובות נ:), אלא רק לעצמו עושה כן, בבחינת צדיק נסתר גם ממשפחתו, בבחינת ל"ו צדיקים שבכל דור ודור מקבלים פני שכינה בכל יום (עיין סוכה מה:).

שכינה פירושו כבוד שמים, כבוד ה' יתברך, ואלו הצדיקים המקבלים פני שכינה, כלומר מכבדים את ה' יתברך בשלמות, ולעצמם אין כלום. ואשריו מי שיכול להיות דקה אחת כמותם, ועליו נאמר במדרש רבה (פי' במדבר ד, כ) כל המרבה כבוד שמים, וממעט את כבודו, כבוד שמים מתרבה, וכבודו מתרבה, עיין שם.

וכנראה שכבודו מתרבה ברוחניות, בהשגות באמונה ובדבקות בה' יתברך, ואשריו ואשרי חלקו. ומרומז כן בתהלים (קיה, ה) "מן המיצר קראתי יה", זעקתי לה' יתברך על הצרות, "ענני" ה' יתברך ענה לי, וכי "במרחב יה?!" בתמיהה, כלומר, וכי אני יכול לשמוח מכך, כאשר כעת גם שכינתא בגלותא? והבן.

ומכאן נלמד כמה צריך להתחזק כאשר נופל על אדם איזו בעיה, כגון קושי מסוים או עיכוב כלשהו, בילבול, חוסר ישוב הדעת, הפרעות ברוחניות ובגשמיות וכדומה, הנה במקום לכעוס, יכוון להשתתף בצער השכינה על חוסר בכבוד שמים, ומעלתו גדולה ועצומה, ואשריו בעולם הזה ובעולם הבא.

שולחנו אמנם ריק בעולם הזה, אולם הוא מלא בעולם הבא. ומפורש כן בזוהר הקדוש (פי' אמור קה:), כאשר כולם שמחים והוא בצער, ועושה כן באהבה, הרי זה מכפר כמו תענית חלום, עיין שם.

מעלה עשירית - דבקות בה'

הרמב"ן בפירושו על התורה, על הפסוק: "כי אם שמר וגוי ללכת בדרכיו ולדבקה בו" (דברים יא, כב), כותב בביאור זאת הדבקות וזה לשונו:

שתהיה זוכר ה' ואהבתו תמיד, לא תיפרד מחשבתך ממנו, בלכתך בדרך ובשכבך ובקומך, עד שיהיו דבריו עם בני אדם בפיו ובלשונו, ולבו איננו עמהם, אבל הוא לפני ה', ויתכן באנשי המעלה הזאת, שתהיה נפשם גם בחייהם צרורה בצרור החיים, כי הם בעצמם מעון לשכינה', עד כאן לשונו.

וכן כותב רבינו יונה (שע"ת ש"ג אות כז) על הפסוק: "השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך" (דברים ח, יא), וזה לשונו: 'הוזהרנו בזה לזכור את ה' יתברך בכל עת, וחייב האדם לקנות לנפשו תמיד הנהגות המחוייבות מן הזכירה, כמו היראה והצניעות, וקישוט המחשבות וטכסיס המידות', עד כאן לשונו.

ומשמע שמצוות זכירת ה' באה לידי מעשה במה שפועל ועושה הכל לפי הדין, יראת שמים ומידות טובות. ובזוהר הקדוש (תזריע מה): על הפסוק: "ואתם הדבקים וגו'" (דברים ד, ד), בדבקות על ידי אהבה למלך הקדוש, ע"ש, ובבחינת האבות שהיו כעין מרכבה לשכינה (בי"ר פי' לך לך מז, ו).

ובגמרא (סנהדרין סד.) הפסוק: "ואתם הדבקים וגו'", דבוקים ממש, עיין שם. ואף שאמרו בגמרא (כתובות קיא): וכי אפשר להידבק בשכינה, אלא כל המשיא וכו', ע"ש, עם כל זה, אין מקרא יוצא מידי פשוטו, ולפי פשוטו יש כאן השגה של דבקות בה' יתברך, כל אחד ואחד לפי דרגתו מוסיף והולך ומתעלה במעלות התורה, האמונה והדבקות, ואשריו.

וזו היתה מדרגת הנביאים שהיו מרגישים תמיד שהם עומדים לפני ה' יתברך, ומפורש בנביא: "חי ה' צבאות אשר עמדתני לפניו" (מלכים ב, ג, יד). וכן הנביא נחמיה (עיין מהרש"א ר"ה ג): מבקש מהמלך דריוש בקשה, ומכוון שמבקש כן מה' יתברך, וכן עשה דניאל כמבואר במהרש"א (ר"ה ג), עיין שם. וכן אסתר המלכה, כשאמרה "אם על המלך טוב וגו'" (אסתר ה, ד), כוונתה היתה למלכו של עולם. וזה דומה למה שכתוב בחכמת שלמה (אור"ח סי' פה סעי' ב) שאפשר לקיים הפסוק "שויתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים טז, ח) גם בבית הכיסא, עיין שם.

וזו אמונה תמידית הנובעת מהדבקות בה' יתברך. ובזוהר הקדוש (פי' ויקהל ר): מובאים כמה מעלות למי שזוכה לדבקות בתפלת שחרית עם כוונה כאהבת ה' ויראת ה', ואלו הם: מתקן תיקונים נוראים למעלה, והוא בצרור החיים, וה' יתברך קורא לו שלום, ושם עליו עטרה, ונכנס לגן עדן בלי עיכובים, וע"ש עוד דברים נוראים.

עוד בעניין זה בזוהר הקדוש (פי ויקהל ריז:), על רשב"י שגער ברבי יוסי על שהסיר מחשבתו מהדבקות, וצעק אליו 'יוסי' בלי תואר וכבוד, ומיד חזר לדבקות וקרא לו 'רבי יוסי'. מבהיל הרעיון.

באופן מעשי הדבקות בה' יתברך מתבטאת בכך שכאשר אדם מקבל כוס שתיה או צלחת אוכל, הוא מרגיש שה' יתברך נתן לו הכל במתנה, כל מיני תבשילין אשר בכל אחד ואחד מהם צבע שונה, טעם שונה וויטמין שונה, והרי הוא מרגיש גם באכילתו דבקות בה' יתברך. ובשעה שלועס המאכל משנן משניות במחשבתו, כידוע מעלתו מרבינו יוסף קארו ז"ל, שגער בו פעם אחת המגיד על שלא הרהר במשניות בעת אכילתו.

ובספרי 'בלבבי משכן אבנה' הביא משם ספר 'נפש החיים', שבשעה שאדם עסוק בתורה הרי הוא בדבקות בה' יתברך, וכן כאשר אדם לובש ופושט את בגדיו, הוא מרגיש באותו רגע 'את הבגד הזה נתן לי ה' יתברך', וכן כאשר פוגש אדם אנשים או כאשר מגיע לאירועים מסוימים, הוא מרגיש שה' יתברך מריץ אותו אנה ואנה. וכן כאשר יושב עם עצמו בשקט ובשלווה, ומחמת הדממה הוא שומע את נשימותיו עולות ויורדות בו, הוא חושב באותה עת על הפסוק בסוף ספר תהלים "כל הנשמה תהלל יה", כל נשימה ונשימה.

וכן בכל פעולה שאדם עושה בחייו, עליו להגיש תודה גדולה לה' יתברך מרגע ההשכמה בבוקר ועד אשר עולה על יצועיו בלילה. ולכן, כשמתעורר אדם משנתו, עליו ליתן תודה לה' יתברך על שהנשמה חזרה אל גופו, ועל העיניים שה' יתברך נתן לו, ועל כך שבחסדי שמים הוא קם ויושב על המיטה בזריזות ומבלי כאבי גב וכדומה.

וכן, מודה על נעלי הבית, והכלי עם המים ליטול ידיים, ועל בית הכיסא, ועל ניקיון הגוף, ועל הציצית, החולצה והמכנסיים, ועל כך שיכול הוא לגרוב בקלות גרביים ולנעול נעליים ללא כאבים או קושי מסוים, על הכל ממש יש ליתן תודה ותודה ושוב תודה!

וזו חשיבה חיובית רוחנית לכבוד ה' יתברך וחלק מהדבקות בו, בבחינת 'ומלוך עלינו מהרה אתה ה' לבדך', כלומר תן לנו את הכח והיכולת לחשוב ולהרגיש באופן מעשי ממש שאתה הוא המלך לבדך שנותן לנו הכל בחסד וברחמים, וגם כאשר אתה לא נותן לנו, הרי זה בצדק ובמשפט, ובוודאי שלא מגיע לנו, והלוואי שנרגיש כן באמת על כל פרט ופרט בחיי היום יום שלנו, בכל שעה ושעה ובכל רגע ורגע.

ועיין בהקדמה לספר 'עשרה מאמרות' לרבינו הרב מנחם עזריה מפאנו זיע"א, שנפטר לבית עולמו לפני כארבע מאות שנה, בשנת הש"פ בגיל שבעים ושנים שנה, במיתת נשיקה מתוך דבקות בה' יתברך ממש. ומיתתו אירעה מחמת שרגיל היה הרב זיע"א להתבודד בחדרו ולהתייחד עם קונו כדי לעורר אהבתו ויראתו, ותנאי היה לו עם משמשו, שכעבור זמן מוגבל יבוא ויעוררו שלא תתלהט נשמתו ותדבק בצור מחצבתה.

ויהי היום והנה נפלה דליקה בעיר, ומתוך הבהלה איחר משמשו לבוא ולעוררו, ואיתקטר הרב מנחם עזריה זיע"א בחד קטירא לחיי עלמא, עיין שם.

וכמובן שאנחנו לא נמצאים בכאלו השגות עצומות ונשגבות, אולם מידי פעם יש לו לאדם להיות בחדר סגור ולהתבודד עם ה' יתברך כשכל כולו אומר כבוד, ביראה גדולה ואהבה עצומה לה' יתברך, ולהתבונן בטובות שה' יתברך משפיע עלינו כל רגע ורגע ולכוון להודות לו על כל פרט ופרט, ובעיקר על כך שהוא חי ונושם בכוחות עצמו ללא שום עזר וסיוע ממקום אחר. ואם יטעם מעט אוכל מכל מין כדי לברך ברכות הנהנין מעומק הלב, הרי זה כעין סעודת מצווה, ואשריו.

ונראה שגם אם יעשה כן יחד עם אשתו כאיש אחד בלב אחד, עדיין יש כאן התבודדות עם ה' יתברך, שהרי אשתו כגופו (ברכות כד.), וכל אחד ואחד מהם הוא בבחינת פלגא דגופא, ובבחינת בעל מוס כשאינו נשוי (זוה"ק ויקרא ה. קט.). ולכן, כאשר יושבים הם יחד ומתבודדים עם ה' יתברך בקשר רוחני עצום שכזה ביניהם, אדרבה, משלימים הם את עצמם להידבק בה' יתברך, ומקיימים את שני הפסוקים "ודבק באשתו" (בראשית ב, כד), "ובו תדבק" (דברים י, כ) גם יחד, ואשריהם ואשרי זרעם אחריהם.

סיכום עשרת המעלות באמונה:

א. יש בורא לעולם - פסוק מפורש הוא בתורה "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" (בראשית א, א). וגם הגוים חייבים להאמין בה' יתברך על פי דת התורה הקדושה, ואין דתות נוספות. דת התורה הוא קודש קודשים לכל העולם כולו, יש מלך לעולם והוא עשה הכל והכל שלו וחייבים לשמוע בקולו!

ב . השגחה פרטית - כלומר, כל מה שקורה בעולם, הן על ידי הטבע והן על ידי אנשים או מלחמות או כל דבר אחר, הכל מכוון בהשגחה פרטית מלמעלה. ופסוק מפורש הוא בתורה: "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים" (שמות כ, ב), השגחה פרטית מופלאה מה' יתברך, עשר מכות למצרים בלבד ויציאת מצרים לעם ישראל בלבד. ומכאן נלמד שאי אפשר לפגוע או להזיק או להכות או להשפיל או לקלל שום אדם בעולם, אלא אם כן ה' יתברך אישר את הדבר.

ג . אין עוד מלבדו - כלומר, אין עוד שום כח בעולם מלבד כוחו של ה' יתברך, ויש להאמין ולהבין שכל מה שקורה בעולם הזה אך ורק מכוחו של ה' יתברך. וכשם שיש מצווה להאמין שהכל מכוחו של ה' יתברך, יש עוד מצווה להאמין שאין שום כח זולתו, לא כח השלטון, לא כח הנשק, לא מזג האוויר הסוער ולא אינשי דלא מעלי, אלא אך ורק כוחו של ה' יתברך הפועל ושולט בעולם.

והוא שאמר הנביא זכריה: "לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות" (ז, ו), ובחינה זו ראינו במצרים כאשר המצרים טבעו בים על אף כוחם הגדול והעצום. וזו היא המעלה השלישית באמונה ללמוד ולדעת כיצד להתייחס באופן כללי על כל מה שרואים בעולם, בבחינת "לא תירא מהם" (דברים ז, יח).

ד . לא תירא מהם - באופן פרטי, כלומר כל מה שקורה בבית, במשפחה, בעבודה, בבית המדרש וכל כיוצא בזה, אין לפחד מכלום. אמנם נכון הדבר שלעיתים יש בעיה אישית ומשפחתית וצריך ואף חובה לטפל בה, אולם עם כל זאת אסור לפחד מהבעיות כלל ועיקר, אלא יש לפחד אך ורק מהעבירות. וכל בעיה שמתעוררת יש לעשות מיד חשבון נפש היכן נכשלנו וכיצד עלינו לתקן, ויש בזה כבוד שמים גדול.

ה . תְּפִלָּה - כלומר, אדם שהגיע להשגות גבוהות באמונה מקבל כח, חשק, שמחה והתלהבות להתפלל לה' יתברך. ומי שאינו מרגיש כן בתְּפִלָּה ובקיום המצוות הרי הוא חולה בנשמתו, ממש כמו החולה בגופו שאין לו תאבון לאכול. נמצא אם כן, שכגודל האמונה כך גודל ההכנה, ההתלהבות, השמחה והכוונה שבתְּפִלָּה ובקיום המצוות, וזו עבודת השם שהיא בפה ובלב.

ו . מסירות נפש - כאשר קיים אדם בעצמו את הפסוק: "קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'" (תהלים כז, יד), והוא אינו מצפה ומייחל כי יענה

ה' יתברך לבקשתו בזכות תְּפִלָּתוֹ, ובכל זאת עדיין הוא אינו נענה, כנראה שבשמים דורשים ממנו להתקדם ולהילחץ יותר בעבודת ה', ולעשות מסירות נפש גדולה כעין מלחמה נגד הגוף, מלחמה נגד היצר להתחזק ולקיים מצוות שחייב בהם במסירות נפש, וכגון השכמה לתְּפִלָּה, חיזוק ומסירות נפש באהבת ישראל, שמירת הלשון ושמירת עיניים, וכן כל כיוצא בזה.

ואמנם נכון שמצוות אלו הן חובה על כל יהודי, מכל מקום לפעמים צריך חיזוק וזירוז בדברים אלו כדי להתחייב, לשמור ולקיים חוקי התורה שציווה ה' יתברך אותנו, וכאשר בשמים לא מרוצים מאיתנו, צריך מוסר עבודה ומשמעת מוסרית.

ועיין בתוספות (חולין לז: בד"ה שלא הרהרתי), שבדבר הקשה לקיימו, אף על פי שהוא אסור מן הדין איכא רבותא למקיימו, עיין שם. (וכיוצא בזה בברכות לא.) אמרו עליו על ר"ל וכו', ובפירוש הבן יהודע, עיין שם).

ז . ביטול מוחלט של רצונך מפני רצונו - והיינו שלא להתפלל על צרותיו כלל ועיקר. וזו לשון הישומר אמונים' (מאמר השגחה פרטית פ"ד): 'עוד כתבו בשם הבעל שם טוב זיע"א, שאם האדם באיזה צרה שלא תבוא, אז הסגולה שלא יתפלל כלום על צרתו בעת ההיא, רק יחזק לבבו לה' מאוד בביטחון באלוקיו, ואז ישראל נושע בה"', עד כאן לשונו.

והעומק בזה, להשלים ולקבל באהבה את רצון ה' יתברך בלי טענות כלל ועיקר, ולכוון להשלים עם הצרות, הטירדות והכאבים שיש לו ולמשפחתו, ובעיקר בבעיות חומריות וגשמיות. ואומר לעצמו 'רצון ה' יתברך זה רצוני', וממשיך לעבוד את ה' יתברך בשמחה והתלהבות, ומתפלל בכוונה לכבוד ה' יתברך ושוכח לגמרי מצרותיו, וכמאמר העולם 'תספר לצרות שלך, שיש בורא לעולם'.

ח . לאקמא שכינתא מעפרא ולעילוי שכינת עוזנו - כלומר, לכוון לעבוד את ה' יתברך בקיום המצוות ולימוד התורה שלא על מנת לקבל פרס, אלא אך ורק לכבוד ה' יתברך. ובכלל זה, מידי פעם לא לעבוד את ה' יתברך בשביל לזכות לגן עדן או בשביל להצליח בחיי העולם הזה, אלא אך ורק לכבודו בלבד.

וכשעוברת על אדם שעה קשה, כגון בעיות במשפחה, בעיות בשלום בית, פרנסה קשה וכיוצא בזה, לא יעשה ריב ומחלוקת חס ושלום, אלא

אדרבה יאמין שהכל הוא מאת ה' יתברך ויכוון שהקושי והסבל הוא כעין קורבן לכבודו יתברך.

ואף על פי שאינו מבין על איזה עוון הוא סובל, מכל מקום עצם הדבר שהוא מבין שהכל הוא מאת ה' יתברך לתיקון מעשיו, ומכוון להצטער לכבוד ה' יתברך, אשריו ואשרי חלקו. ויש להתפלל תמיד לזכות לכך, ולהוסיף בסוף העמידה עוד בקשות על צרכיו הגשמים והרוחניים.

למשל, שנזכה לקדש שם שמים ברבים, וכן שנזכה להרבות כבוד שמים בעולם וכדומה, ובוודאי שבשמים רואים את הכל, שומעים ומקבלים את תפלתנו באוזן קשבת ובעין יפה.

ט . תענית הראב"ד - הנה, לאחר שזכה אדם למעלה השמינית, והיינו לכוון שהסבל הוא מאת ה' יתברך לאקמא שכינתא מעפרא, כעת הוא זוכה למעלה נוספת, שאף הוא מביא על עמצו יסורים על ידי שמונע עצמו מידי פעם מתענוגים ונוהג בעצמו עינוי וצער לגוף לכבוד ה' יתברך, כמובן בדברים שאינם מזיקים לו כלל.

לדוגמא, להפסיק באמצע אכילת מאכל מסוים הערב לחיכו מאוד או מידי פעם לשתות שתיה חמה בלי סוכר או לפרוש מכל מיני מלבושים נאים ומפוארים, וזאת כדי להנות פחות לכבוד ה' יתברך.

וכן, לעשות חסידות על אף שאינו חייב בה, וכגון מה שאמרו חז"ל (יומא כג.) 'הנעלבים ואינם עולבים, שומעים חרפתם ואינם משיבים, עושים מאהבה ושמחים ביסורים וכו'', הרי שמן הדין בוודאי שרשאי הוא לענות למחרפיו, ועם כל זאת הוא שותק ומקדש בזה שם שמים בעולם, ועושה כן, אף על פי שפלוני חושב שהוא צודק בזה שהוא שותק.

וכן, לעשות מסירות נפש ולתרום תרומה גדולה לכבוד התורה הקדושה בצניעות גדולה וללא פרסום כלל ועיקר, וכן להתאמץ לומר תיקון חצות בלבוש שק.

ובוודאי שכאשר אדם מחפש לעצמו כל מיני יסורים, ובלבד שלא יזיקו לו חלילה כמו התעניות וגלגולי השלג וכיוצא בזה (עיין מס"י פי"ח), ומחמיר על עצמו דווקא בדברים שהם בין אדם לחבירו ובין אדם למקום, הרי שדברים אלו הם תיקון גדול בתיקוני התשובה, ויש בהם תועלת כמו **תענית ממש** (בא"ח פ' בהר בחוקותי ה"י).

ומכאן נלמד עד כמה צריך אדם למסור את נפשו על שלום ביתו עם בני משפחתו, ויעזור ויסייע בצרכי הבית והמשפחה, ויכוון לצער את עצמו באהבה לכבוד ה' יתברך. והעושה כן בשמחה ובאהבה, הרי זה לשם שמים ממש, משום שכאן אין מי שיראה אותו ויפרסם את הדבר, ובשמים נבראים מכך מלאכים מושלמים, והבן.

י . **דבקות בה' יתברך** - מקרא מפורש הוא "ובו תדבק" (דברים י, כ), "ולדבקה בו" (שם ל, כ), "ואתם הדבקים" (שם ד, ד). והיינו להיות דבוק בה' יתברך בדבקות תמידית שאינה פוסקת לעולם, ממש כמו שני דברים גדולים וכבדים המחוברים יחד בדבק חזק מאוד לאורך ימים ושנים.

והמעלה הגדולה ביותר היא לחשוב על ה' יתברך ולהידבק בו, גם כאשר מתעסקים בצרכים האישיים, שבזה יש כבוד שמים עצום ורב. והחשוב כך תמיד, זוכה להשגות גבוהות באמונה ובמעשים טובים. וידוע מה שאמר הרמב"ם, שהדבוק בה' יתברך אי אפשר לנגוע בו לרעה (עיין בספר 'ברית יעקב' להגר"ח סופר שליט"א).

וכידוע מהגר"ח מוולוז'ין בספר 'נפש החיים' (שי"ג פי"ב) שהחושב ומרגיש תמיד ש"אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה), הרי הוא שרוי בדבקות עצומה בה' יתברך ויכול להגיע על ידי זה לדרגה של כל "הנשמה תהלל יה" (תהלים קנ, ו), על כל נשימה ונשימה, שהיא כעין דבקות בה' יתברך כשחושב כך תמיד (ועיין 'בספר עבד ה' עמ' עא), ולא עוד אלא שיכול להגיע על ידי כן אפילו לדרגה של רואה ואינו נראה, עיין שם.

ורבינו הרמב"ם (פ"ק מהלכות ברכות) כתב שהחיוב של מאה ברכות בכל יום הוא **כדי שזכור את ה' יתברך תמיד**, עיין שם. ועל ידי זה זוכה כמובן להידבק בה' יתברך.

האמונה בצל הפיגועים

שאלה: מהי המחשבה הנכונה שצריך לחשוב אדם בעל אמונה, כאשר רואה ושומע על כל מיני פיגועים קשים הנעשים מידי יום ביומו בעוונותינו הרבים ברחבי ארצנו הקדושה על ידי מחבלים אכזרים ימח שמים?

וכיצד עלינו להתנהג לאור המצב הנוכחי שלא נחטיא את המטרה, ונזכה על ידי כך להתעלות ברוחניות וביראת שמים?

תשובה: הנה אמרו חז"ל בגמרא בברכות (לג): 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים'. כלומר, כל מה שנעשה בחלל העולם, במה שנוגע אלינו, הן טוב והן רע, בין דבר שנעשה בדרך הטבע ובין שנעשה על ידי בני אדם, הכל בהשגחה פרטית מה' יתברך. וכמו שכתב הרמב"ן על התורה (שמות יג, טז) שאסור לומר על מה שאירע שזהו טבע או מקרה.

ואלו הם שני חלקים באמונה: **א.** מציאות ה' יתברך. **ב.** השגחתו של ה' יתברך על כל הנבראים. וכל מה שעובר עליהם מכוון משמים במינון המדויק והאמיתי ביותר.

וכמו שכתב הרמב"ם בידו החזקה (ריש הלכות תענית פ"א ה"ג) כי האומר על כל צרות שלא תבאנה, שהכל זה טבע או מקרה, 'הרי זה דרך אכזריות, וגורמת להם [אותה אמירה] להידבק במעשיהם הרעים', עיין שם. כי עיקר העונש הנשלח מן השמים הוא כדי שנפחד ונחזור בתשובה ממעשינו הרעים. וצריכים להאמין שהפיגועים והאסונות הם מחמת עוונותינו הרבים.

וידועים דברי הבעל שם טוב הקדוש זיע"א, שאמר על מה שדרשו חז"ל בברכות (י.) על הפסוק "ואין צור כאלוקינו" (שמואל א ב, ב), אין צייר כאלוקינו. כלומר, שה' יתברך הוא צייר עולמי, מפני שכל צייר מטעה אותנו אך ורק בעיניים, משום שכאשר ניגע בציורו נרגיש שזהו רק ציור. מה שאין כן ה' יתברך שהוא מצייר לנו איש בדמות מחבל ומשחית ברמ"ח איברים ושס"ה גידים חיים שנראים לנו כמציאות, אבל האמת היא **שגם זה ציור!** כי הכל מתחיל משמים ועלינו לפנות אך ורק לה' יתברך שמשגיח על כל דבר בעולם בהשגחה פרטית.

יוצא אפוא, שמכוון שעיקר העונש הוא מחמת העוונות, ראשית כל, עלינו לחזור אל ה' ולהטיב דרכינו, וירחמנו.

ועוד, יש להבין היטב שכעת בשמים לא מרוצים מאיתנו והיא היא הסיבה לפיגועים, כי על ידי העבירות הבנים מתרחקים מאבא, וכשרואים פיגועים קשים ומפחדים, חוזרים חזרה אל אבא שבשמים, וממילא אין צורך עוד בפיגועים.

אולם, אם לא חוזרים בתשובה, ובמקום זה עסוקים כל היום בתקשורת הקלוקלת ובכל מיני פרשנויות למיניהם, הפיגועים בגוף אינם מועילים, ובעוונות הרבים נהיה פיגועים בנשמה, וזאת מחמת הפרשנות העיתונאית התשקורתית שמסבירים הכל על פי הטבע ועל פי השכל, וחבל על דאבדין אינשי ובאמונה לא משתכחין.

ואמנם, אין זה קל להתחזק באמונה בעתות כאל, ובפרט כאשר אין אנו רואים בעינינו שסיבת כל הקורות אותנו הוא מחמת עוונותינו, ומאידך צריכים אנו לדחות את מה שאנו רואים בעינינו, ואף שאנו רואים מחבלים מושחתים העושים ככל העולה על רוחם, צריך לדעת שזוהי עבודתנו בעולם הזה, להאמין שהכל משמים לטובה ולקיים את הפסוק בחבקוק (ב, ד) "וצדיק באמונתו יחיה", כלומר על כל פרט ופרט שבחיי היום יום, להכניס את האמונה לתמונה, ושהאמונה תתגבר על הראיה ולא להיפך.

וזהו פירוש הפסוק: "שוייתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים טז, ח), כלומר הגם ששמתי מול עיני את האמונה בה' יתברך והרי היא "לנגדי", כלומר 'לרעתי', והאמונה תובעת אותי ואומרת לי שאני לא בסדר ויש לי עוונות, גם אז ה' לנגדי תמיד.

וידוע מה שכתב רבינו יוסף חיים זיע"א, בספרו 'עוד יוסף חיי' (על התורה פ' בהעלותך) על הפסוק "וכי תבואו מלחמה בארצכם" (במדבר י, ט), לא נאמר וכי 'תבוא' אלא וכי 'תבואו' [בלשון רבים], ללמדנו שהמלחמה באה על ידינו, כלומר על ידי מעשינו ומחשבותינו.

משום שבהתנהגותנו אנו קובעים מה יבשרו לנו בחדשות, ואם נתחזק באמונה ויראת שמים יהיו חדשות טובות, כגון שיאמרו 'מכונית תופת לא התפוצצה, בנס!' או 'מתאבד בדרכו לפיגוע התפוצץ על ידי עצמו לבדו', וכיוצא בזה, אבל אם לא נתחזק באמונה ויראת שמים, יאמרו להיפך חס ושלום.

והאמת היא שמי שמבין טוב בהשגחה פרטית, רואה את יד ה' יתברך תמיד, ומבין ויודע שהפיגועים והצרות בעוונותינו הרבים זה במקום הנביאים אשר היו בימי קדם, שכעת אין לנו את הזכות שיוכיחו אותנו, ולכן באים המכות הללו ומוכיחות אותנו, שנסתכל עליהם ונתבונן מהיכן באו ומי הוא זה ששלח אותם אלינו.

וכשם שהפיגועים והאסונות פוגעים באמונה, כך ראיית העיניים פוגעת ומפריעה מאוד לחיזוק האמונה שהם בגדר ראייה ומעשה כנגד האמונה. ותפקידנו להתחזק באמונה שהכל משמים, ואין לנו להתרגש כלל ועיקר על ידי מי הם באים, כי הכל הוא רק ציור, והאמונה חזקה הרבה יותר מזה.

וזהו בעצם מה שאירע בחטא העגל. על פי השכל משה רבינו ע"ה היה צריך לחזור להנהיג את עם ישראל, ואילו יצר הרע בילבל את עיניהם והראה להם את מיטתו של משה באויר (כמבואר בשבת פט.). וגרם להם לחשוב שמשה לא ישוב עוד.

מה אם כן היו צריכים עם ישראל לעשות באותו רגע, כדי שלא ליפול ברשתו של יצר הרע? בשעה זו היו צריכים עם ישראל לסלק את ראיית העיניים ולא להתחשב בה כלל, משום שהיא מפריעה מאוד למחשבת האמונה הטהורה. ועוד היה להם לומר באותה העת בפה מלא: 'מה שאנחנו רואים בעיניים זה לא האמת! אלא האמת היא שצריך להאמין בה' יתברך שהוא מאמת את דיבורו ומשה רבינו ע"ה יחזור'.

וזהו העבודה הגדולה ביותר של בעל אמונה, ובפרט בזמן הזה שאנו נמצאים בו כעת, שהוא לפני הגאולה וביאת המשיח, וכבר כתב בספר 'שומר אמונים', שנסיון האמונה יהיה קשה מאוד בזמן ביאת המשיח, ממש כמו לטפס על קיר העשוי משיש חלק ובלי בליטות.

ולכן, המילים והמשפטים של הרחוב והציבור הכללי, כגון 'מחדל' או 'פירצה בגדר חשמלי' או 'השוטרים לא הגיעו בזמן' או 'השב"כ לא פירסם בזמן', וכן כל כיוצא בזה, הוא נגד האמונה, כי "אם ה' לא ישמור עיר, שוא שקד שומר" (תהלים קכז, א).

ואף על פי שצריכים לעשות השתדלות ולהציב שומרים שיעמדו בפרץ, מכל מקום יש לזכור ולדעת היטב, שאם השומר מעד, נרדם, לא שם לב או קרה מה שקרה, זה מאת ה' יתברך בלבד, וזהו רצונו יתברך.

ולכן, אסור בהחלט לשמוע פרשנות מדינית או צבאית בכלי התקשורת, המתארים כיצד אירע הפיגוע וכדומה, משום שהם מראים רק את 'המיטה באויר'. כלומר, רק את הפיגוע הרצחני, הפצועים, המשטרה וכו'. אך אינם מראים הם את הצד של האמונה. כלומר, את העוונות שלנו, המצוות הפצועות-קשה שאנו עושים, הברכות בלי כוונה שאנו

מוציאים מפנינו וכיוצא בזה, אשר הם אלו שהיו לבני ישראל למעל והם הגורם האמיתי לכל הצער הזה.

ועוד, הם גם אינם מראים את זכותם של לומדי התורה שהם המסייעים לשלום ולמשטר אמיתי בארץ ישראל, כמו שכתוב בישעיה הנביא (נד, יג) "וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך", ועל כן צריך לברוח מהתקשורת כבורח מן האש! ואז האמונה תתגבר בלבנו ונתחזק ביראת ה'. וכשאינן פיגועים בנשמה אין פיגועים בגוף, וזה ברור לכל משכיל!

ומכאן לערוצי הקודש שבתקשורת הכללית, שהיא מיועדת לציבור הכללי בכלל, ולציבור החילוני והמסורתי בפרט, לקרבם לאמונה, למסורת וליהדות. ונראה שאין עניין לציבור התורני לשמוע אותם כלל ועיקר, ובן תורה קובע לעצמו מה לשמוע על ידי מכשיר ההקלטה ללא רדיו, ומתחזק על ידי קלטות ודיסקים המלאים בתורה ויראה, הלכה ומוסר, וכן שירים בסגנון מזרחי וחסידים על טהרת הקודש, ולא חס ושלוש ערוץ פרוץ, בבחינת "ובמושב לצים לא ישב" (תהלים א, א).

וכיוון שהכל בידי שמים, גם פחד זה מן השמים, כלומר פחד מהמצב הכלכלי והביטחוני או חרדות וחלומות קשים, ובכלל זה מתחים נפשיים, הכל מכוון בהשגחה מן השמים, כמבואר בספרא (פי בחוקתי ב, ד) על הפסוק: "ורדף אותם קול עלה נדף" (ויקרא כו, לו), עיין שם.

וכיום, יש פחד נורא בציבור כתוצאה מהפיגועים בכל מקום מרכזי. אולם, כשיודעים ומאמינים שהכל משמים ולכל 'כדור יש כתובת', מקבלים על ידי זה כח לפחד רק מה' יתברך, כלומר מקבלים יראת שמים, והפחד מהפיגועים חולף והולך לו, שהרי אם ה' רוצה בכל מקום אפשר להפגע ולמות, בר מינן. והפחד מאת ה' יתברך הוא חיובי מאוד, הוא אינו מביא חרדות ומתחים, אלא אדרבה מביא את האדם להידבק בה' יתברך.

ומבואר עניין זה בצורה נפלאה (בתר"י בברכות ריש פרק אין עומדין כא. מדפי הרי"ף) שאף על פי שאצל בשר ודם היראה והשמחה הם דבר והיפוכו, שבשעה שהאדם מפחד מזולתו הוא עומד נרתע ודואג, אצל הקדוש ברוך הוא אינו כן, אלא אדרבה כשהאדם מתבונן בגדולתו וירא מפניו, ישמח ויגיל באותה יראה, מפני שעל ידה מתעורר לקיים המצוות ושש ונעלם בקיומה, שיודע כי שכרו איתו ופעולתו לפניו, עיין שם.

וכמו שאמר המשורר 'אברח מפניך, אליך'. וכן הפסוק: "אם אסק שמים, שם אתה ואציעה שאול, הנך" (תהלים קלט, ח).

והמלחמה עם יצר הרע מונעת מלחמה עם המחבלים, ושמירת העיניים ממראות אסורות ומן המכשיר הטמא מונעת אף היא פיגועים קשים, ומסמא עיניהם של המחבלים ושונאי ישראל. משום שכשיש קדושה ויראת ה', אין כישופים, אין פחד, אין חרדות ואין חלומות רעים (כמפורש בברכות סב.). אולם, אם לא כן, יש פיגועים ואסונות על שונאי ישראל חס ושלום, ורואים אש שורפת בעוונותינו הרבים. אי"ש ר"ת אין שלום, אין שלוה, אין שלמות, אין שקט ואין שמחה.

ומעניין שהגענו למצב בו אנשי צבא ומדינה אומרים מפורשות: 'אין מה לעשות נגד מחבלים מתאבדים!' לא יעזור כלום, לא צבא ולא מטוסים, אלא רק ה' יתברך יכול לעזור לנו ולהושיע אותנו. וכנראה שצריכים להשלים את המשפט ולומר: 'ריבונו של עולם! אין לנו כח יותר, ואין אנו יכולים לעמוד עוד בכל הצרות הפוקדות אותנו השכם והערב, ואין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים' (סוטה מט:), ולה' הישועה.

ואז יתקיימו דברי הנביא זכריה המוזכרים בהפטרת חג הסוכות: "ויצא ה' ונלחם בגוים ההם, כיום הלחמו ביום קרב" (יד, ג), אמן כן יהי רצון.

הנהגות טובות למצב הקשה כיום:

א. להתחזק מאוד מאוד ביראת ה' טהורה על ידי תרגילי יראה.

ב. להתרגל לקרוא שיר של פגעים פרק צ"א בתהלים, וכמו שכתב מרן החזון איש באגרותיו.

ג. לקרוא בכוונה גדולה מאוד פיטום הקטורת (עיין בזוה"ק פ' ויקהל ריח:).

ד. לקרוא כל יום שני דפים מהזוהר הקדוש, והגם שאינו מבין כלל העיקר לגרוס בנעימה ולה' הישועה.

ה. להתחזק בשמירת הלשון, עם לימוד ההלכות והמוסר בספרו הקדוש של מרן רבינו החפץ חיים זיע"א, ובזה נגיע לשלמות באהבת ישראל.

כמובן שהעיקר להתחזק בלימוד התורה יום יום, שעה שעה. ומפורש הוא בגמרא (סנהדרין צח:) מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח? יעסוק בתורה

ובגמילות חסדים. והמהרש"א (שם) כתב דיש להקפיד היטב על קיום שלוש סעודות שבת עם פרטיה ודקדוקיה, עיין שם.

פחד חיובי

מצינו בתורה בפרשת עקב הבטחות גדולות וברכות רבות המובטחים לעם ישראל, כאשר הם שומרים את התורה והמצוות. וצריך להבין פירוש הפסוק: "ושמרתם ועשיתם אותם" (דברים ד, ו), מהו כפל הלשון, הרי אם עושים אז בוודאי שומרים, ואם שומרים ולא עושים אז מה תועיל השמירה?

ויש בתורה פעמים רבות פסוקים כאלה של כפל לשון "ושמרת ועשית", ורק בפרשת עקב יש כעשר פעמים [עניין שמירת המצוות], וצריך להבין מה בין שמירה לעשייה?

וכפשוטו הכוונה, "ושמרתם" על מצוות לא תעשה, "ועשיתם" על מצוות עשה, ותמיד הקדים שמירה לעשייה בבחינת "סור מרע ועשה טוב" (תהלים לד, טו).

אך יש עניין נוסף המפורש בדברי הרמב"ם (סוף הלכות מעילה). עשיית המצוות זה כפשוטו, לעשות ולקיים באופן מעשי את המצווה, וכגון: להניח תפילין, לאכול כשר, גמילות חסדים וכן אהבת ישראל, כל המצוות האלו מקיימים אותם באופן מעשי. ויש עוד מצווה "ושמרתם", והכוונה להיזהר ולפחד תמיד ולהתבונן בכל המעשים שלנו שלא נפסיד שום מצווה ושלא נעבור שום עבירה חס ושלום.

כלומר, יש מצווה בתורה באופן מיוחד לפחד ולהיזהר תמיד לפני כל עשייה ולפני כל מצווה שלא תצא שום תקלה תחת ידינו, ושתהיה המצווה בשלמות ולשם שמים. ומי שזכה לכך, קיים בשלמות את הפסוק "ושמרתם ועשיתם אותם" (דברים ד, ו), וזהו פחד שצריך להיות לנו, והוא פחד חיובי המביא את האדם לעשייה בשלמות ולשם שמים, שמפחדים תמיד שלא להמרות פי ה' יתברך, ומי שזכה לשמירת המצוות, זכה ליראת שמים.

וכן בעל אמונה, מפחד תמיד ולא בוטח בעצמו, לא בנכסיו ולא בכוחו. כי יתכן שיש עבירות ומידת הדין וניתן להינזק משמים חס ושלוש, ועליו נאמר: "אשרי אדם מפחד תמיד" (משלי כה, יד), גם יראת שמים זה פחד מה' יתברך, וזה פחד חיובי.

ובשמים שמחים לראות שאינו סומך על כוחו ועושרו ונכסיו, כמו אותו עשיר שהיה בוכה תמיד בעת שביקש על פרנסתו בראש השנה, ושיבחוהו חכמים. וכן בברכת 'רפאנו', להיות בריא תמיד, ויש לפחד ולהיזהר ולאהוב כל יהודי ולהתפלל לרפואה שלמה.

צא ולמד ממה שקרה בעולם, העשיר העצום משה סבא ז"ל והמפורסם אדמונד ספרא ז"ל, שהיו תומכי תורה באמת, והצדיק המפורסם מבאר שבע זיע"א. ואוי לנו מיום הדין, 'ולמזהיר ולנזהר שלומים תן כמי נהר' (פיוט ידרור יקרא').

אנחנו מתפללים כל יום 'ועל הצדיקים וכו' ועל פליטת בית סופריהם', כלומר הצלת תינוקות של בית רבן, כי יש סכנות ויש להתפלל ולהיזהר, פלוני שכח ילד בהסעה, אלמוני שכח תינוק באוטו, תלמיד נתקע בדלת במכונית ונפצע, וכן הלאה. ומי שמפחד מה' יתברך מתפלל תמיד, ומי שמאמין בה' יתברך לא מפחד מאנשים, רק מפחד מעבירות.

ובזה מובן הפסוק: "לא תירא מהם" (דברים ז, יח), כלומר אסור לפחד מהגוים על אף שהם רבים מאיתנו, ואסור לפחד מהנשק שלהם או המטוסים והטילים וכל כיוצא בזה. ורבינו יונה החסיד, בן דורם של הרמב"ן והרשב"א שחיו לפני כשבע מאות שנה, בספרו הקדוש 'שערי תשובה' (שער ג' אות לב) לומד מפסוק זה שאסור לפחד מכל מיני צרות ומכל מיני בעיות כלכליות ומשפחתיות הראויות לבוא. וכן אסור לפחד כאשר יש דין קשה, חולי קשה, איש תקיף ואלים וכיוצא בזה, כי הכל משמים בלבד.

ובאמת זו מצווה קשה מאוד, שהרי לאור האמור, כל מי שמפחד מהמצב כיום ומכל אויבינו סביב, כגון: אירן, מצרים, סוריה, עזה, חיזבאללה, הם וכיוצא בהם, עובר באיסור תורה. אז מה אם כן רוצה ה' יתברך מאתנו?

אלא הוא הדבר אשר דיברנו, מי שבאמת מפחד מה' יתברך, מי שבאמת זוכה ליראת שמים, מי שבאמת שומר מצוות ושומר עצמו מיצר הרע,

כגון שמירת העיניים היינו לפחד מהעיניים ושמירת הלשון היינו לפחד מהלשון. מי שבאמת מפחד מהעבירות ומפחד מאחד, מגיע לכזו דרגה של אמונה עד שהוא לא מפחד מאף אחד. מידה כנגד מידה, כי מרגיש ויודע שהכל בידי ה' יתברך בלבד, יש לו פחד מהמלך הגדול בלבד.

וידועה הסגולה של רבינו חיים מוולוז'ין בספרו הנורא 'נפש החיים' (שער ג' פרק יב), שמי שמרגיש באמת דבקות תמידית בה' יתברך, ומקיים את הפסוק: "אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה), זוכה להינצל מכל הפיגועים והבעיות שיש בעולם, ואי אפשר לנגוע בו לרעה, עיין שם. וכנראה שצריך לראות על האדם באופן מעשי שהוא מרגיש שהכל משמים תמיד, ובודק את מעשיו ועושה חשבון נפש, ולא מקפיד על אף אדם לעולם, וכל זה כלול במצוות "אין עוד מלבדו".

למעשה, מי שזוכה לדקדק במעשיו תמיד ומבקש יראת שמים, מדקדק במצוות, בורח מה'מוֹדָה' הכללית, שומר ומבקש קדושה ומסלק מעצמו את הטלפון הלא כשר. וכן נשים השומרות וחוששות ונזהרות ומקפידות מאוד על הצניעות כדת וכדין ואינן לובשות בגדי פריצות, ובכלל זה לא בגד צמוד, לא בולט ולא רחובי.

כל זה מסלק את הפחד החיצוני, החרדות, הדיכאון, הבלבולים והדמיונות, וזוכים להיות עובדי ה' באמת. והסיסמא הגדולה היא מה שכתב רבינו האור החיים הקדוש (בפ' פנחס) '**לאהוב מה שה' אוהב ולשנוא מה שה' שונא'**, וההצלחה בדרך לכולנו, ו'ה' לא ימנע טוב להולכים בתמים" (תהלים פד, יב).

מקצץ בנטיעות

אנחנו עם ישראל, יהודים, בני אברהם יצחק ויעקב, מאמינים בני מאמינים שהכל משמים, ושהכל נהיה בדברו, וכל מה שה' עושה, הכל לטובה. וכדאי לבאר קצת, כיצד עלינו להתייחס לקיצוצים שעושים כיום ללומדי התורה וכל המסתעף.

כידוע, 'הכל בידי שמים' (ברכות לג:), וגם כאשר אדם הכה את חברו, וכגון שראובן הכה את שמעון, אמת נכון הדבר שראובן רשע ויענש על מעשיו, אם לא שיעשה תשובה כפולה כמובן, בינו לבין שמעון ובינו לבין המקום.

אבל שמעון צריך להאמין ולהרגיש שמשמים היכו אותו ואין כל קשר בינו לבין ראובן.

ואף על פי שה' יתברך רואה את ראובן כאדם שיש לו בחירה לעשות טוב או רע, שמעון צריך לראותו כמקלו של ה' יתברך לחבוט בו. ומפורש בפסוק: "והאלקים אנה לידו" (שמות כא, יג), ומכאן למד רבינו החפץ חיים זיע"א שבעל אמונה צריך להאמין שהצער, היסורים והנזק הבאים עליו, הכל משמים.

ואין להקשות ממה שחלק מאומות העולם חיים על מי מנוחות, ללא פיגועים וללא מלחמות, שהרי גם בגן החיות החיים שם שלווים ללא פיגועים וללא מלחמות. עם ישראל מחזיקים את העולם ומאיתנו דווקא דורשים להשתנות ולהתקדם, ולא מאומות העולם.

שהרי לאומות העולם אין שום עלייה רוחנית ושום עבודת ה', חוץ ממספר מצוות שהם חייבים בהן. והראיה לכך, שאצל אומות העולם אין דיני אוהל המת, ודי למבין (ועיין פירוש אור החיים עה"ת במדבר יט, ב, והשגת הראב"ד פ"ב מהלכות אבות הטומאה).

וכן מצינו אצל דוד המלך ע"ה, שכאשר קיללו שמעי בן גרא, אמר בקול גדול 'הכל משמים וה' אמר לו קלל'. אמנם, נכון הדבר שמגיע עונש לשמע, ובאמת כך היה, שלפני שדוד מת ציווה את בנו שלמה להורגו, אולם בכל זאת ידע דוד המלך ע"ה שלא שמעי קיללו, אלא משמים קיללו אותו על ידי שמעי שהיה חייב, ומגלגלים חובה על ידי חייב (תענית כט.), ואין קשר בין המקלל למקולל. ועל ידי כך זכה דוד המלך ע"ה להיות רגל רביעי במרכבה, כידוע.

ומפורש בפסוק: "כי מנסה ה' אלוקיכם אתכם" (דברים יג, ד), שהסיבה לכך שה' יתברך נותן כח לנביא השקר לעשות מופתים, היא כדי לנסות את עם ישראל אם יעמדו בנסיון ויאמינו שהכל משמים. ואף שנביא השקר חייב מיתת חנק, עם כל זה, עדיין זה ניסיון משמים לישראל עד כמה חזקים הם באהבת ה' יתברך ולא מקשיבים לנביא השקר. ומכאן שאין קשר בין הדברים, ותפקידו של בעל אמונה לראות ולהרגיש תמיד שזה משמים לטובה.

ולפי האמור יוצא, שאף על פי שיש בחירה לאדם המזיק, עם כל זה, הצרות הבאות על הניזק הם משמים, וצריך הוא לפשפש ולמשמש

במעשיו אם רעים הם או טובים הם, וזה נקרא 'חשבון נפש', לבדוק ולחקור על מה באה הצרה הזאת.

וחובה זו רובצת ביותר כשהצרה באה על ציבור גדול, ועל אחת כמה וכמה שזה נוגע לאברכים ובני תורה. ולכן, חובה עלינו להתבונן, לעיין, להעמיק ולחקור מה רוצים מאיתנו בשמים. ומפורש כן בגמרא (תענית ח): שקיבלו על עצמם תענית בכדי לבטל את הגזירה, עיין שם.

וכן מצינו בזמן חורבן בית המקדש, שכתוב בפסוק: "באו גוים בנחלתך" (תהלים עט, א), ועם כל זה מפורש בפסוק בהפטרת תשעה באב: "ויאמר ה' על עזבם את תורת" (ירמיהו ט, יב), כלומר הכל תלוי במצוות, בעבירות, בזכויות ובחובות.

ועיין בזוהר הקדוש (פי' פנחס ריח. רלט. וכן בתיקונים תיקון יב) כאשר הערב רב דוחקין ומצערין את ישראל, הרי זה מזרז את הגאולה ומשלים את השעבוד, וזה פירוש הגמרא (ברכות ו): 'אגרא דכלה דוחקא', עיין שם.

ובאמת שיש עלינו תביעה משמים להוסיף ולשקוד על התורה, שהרי כתוב בגמרא (סנהדרין צט.) "כי דבר ה' בזה", זה שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, והגם שהפשט הפשוט הוא שמדובר באחד שאפשר לו לעסוק ואינו עוסק כלל, מכל מקום, דרש הגאון רבינו חיים מוולוז'ין בדרשתו לראש השנה לפני התקיעות, כי נכלל בדברי הגמרא הנזכרת לעיל, גם מי שיכול ללמוד תורה שש שעות ולמד רק ארבע שעות, שהרי הוא בכלל "דבר ה' בזה" (במדבר טו, לא). ומקורו בגמרא (כתובות סז.) 'כדבעי ליה למעבד לא עבדי, עיין שם.

נורא ואיום לחשוב, כי מי שיכול להוסיף בתורה ובעבודת ה' ואינו מוסיף, הרי זה בכלל "דבר ה' בזה". ועיי' סוף תענית (לא.) 'ודלא מוסיף יסיף, עיין שם.

ודורשי רשומות רמזו את האמור במשנה באבות (פי"ג מי"ז) 'אם אין קמח אין תורה', כלומר אם אין קמח זה בגלל שאין תורה. ומסתברא שזה המחשבה הנכונה של בעל אמונה, שחושב ויודע שהגזירות והצמצומים הם רק משמים, ומצפים מאיתנו שנתקדם ונוסיף עוד בלימוד התורה, ומי שלא חושב כן הרי זה אכזרי, כידוע מדברי הרמב"ם בהלכות תענית (פי"א הי"ג), עיין שם.

והפסוק במשלי (כא, א) צועק: "לב מלך ביז ה' ", וביאר המלבי"ם, שמלך אין לו בחירה חופשית, משום שבחירתו קשורה לתושבים, והכל בידי שמים.

כאשר תולים את הקלקלה במקולקל ונתפשים רק בו, מפסידים על ידי זה את האמונה. וכידוע 'בלע מרור לא יצא' (פסחים קטו:), כן הוא לגבי הצרות שעושה לנו ה' יתברך, צריך ללעוס אותם היטב, להתקדם ולהשתנות לטובה, ובזה נרוויח שהיסורים לא יהיו לבטלה, כי כאשר מקצצים בתורה מלמטה, כך מקצצים בפרנסה מלמעלה, וזה בעצם 'מקצץ בנטיעות'.

ומכאן למדים שני דברים: א. לחזק את שקידת התורה בכמות ובאיכות כמה שיותר.

ב. מחזיקי התורה צריכים כפי כוחם להוסיף כל אחד ואחד בהחזקת התורה, להשלים את החסר ולהראות לה' יתברך שזכינו להבין מה רצונו יתברך, "והיתה לה' המלוכה" (עובדיה א, כא).

~ תזכה למצוות

ישנם הרבה מצוות חשובות ומפורסמות לכל, ובכללם מצוות זיכוי הרבים, ואין זכות ומעלה הגדולה יותר ממזכה הרבים. וכן יש זכות גדולה לאדם למות על קידוש ה', כגון שמחייבים אדם לעבור בפרהסיה על מצוות לא תעשה שהיא ב'יהרג ועל יעבור' (שוי"ע יו"ד סי' קנז), או לעבור על מצוות לא תעשה שחייב למסור כל ממונו ולא לבטל המצווה (רמ"א או"ח ס"ס תרנו).

ומכאן נלמד שעל אחת כמה וכמה זכות גדולה היא לאדם לחיות על קידוש ה' ולקיים מצוות בנחת ובשמחה ובקלות, היש לך זכות גדולה מזו?!

ו מעשה ברבן גמליאל שקנה אתרוג באלף זוז (סוכה מא:), וכן בנה של מרתא בת בייתוס שהיה כהן ונטל שתי ירכות של שור הגדול הנלקח באלף זוז (שם נב:), ומכאן נראה כמה המצוות היו חביבות עליהם. ולכן, בני אדם מברכים אחד את השני ואומרים: 'תזכו למצוות', כי צריך זכות

לקיים מצוות, ומגלגלים זכות על ידי זכאי (שבת לב.), כלומר לפי הזכויות של האדם, מגלגלים עליו עוד זכויות בכדי שיזכה לקיים המצוות.

מה מאוד צריך האדם להודות לה' יתברך על כך שזוכה שהוא בריא, רגוע ושמח, ועל ידי כן הוא יכול להניח תפילין, להתפלל, ללמוד תורה ולהשלים מאה ברכות בשמחה ובטוב לבב. ואדם חכם שיודע לזכות את עצמו ולקיים מצוות ומעשים טובים בשמחה ובזריזות, אשריו ואשרי חלקו, בבחינת "חכם לב יקח מצוות" (משלי י, ח) ובבחינת 'חייך קודמים' (ב"מ סב.), הגשמיות אמנם בידי ה' יתברך אולם הרוחניות בידיים שלנו (ברכות לג סע"ב).

והנה, לפנינו כמה דוגמאות מעשיות מחיי היום יום איך אפשר על ידי מעשים קלים ופשוטים, ופעמים רק על ידי מעט שימת לב, להרויח הררי מצוות ואף מדאורייתא.

א. השותה כוס תה חם, אין לאחריו ברכת 'בורא נפשות רבות' (בי"א ח"ה סימן יח), ואם ממתין מעט כדי שיתקרר ויוכל לשתות רביעית בבת אחת [שמונים ואחד גרם], הרי זה מברך 'בורא נפשות רבות'. נמצא שעל ידי זריזות ומחשבה נכונה, נהנה מהשתייה ומרוויח עוד ברכה.

ב. ברכת 'אשר יצר', על ידי שמתנהג בצניעות ובקדושה, מקיים עוד מצוות עשה מן התורה של צניעות (משנ"ב בביאה"ל סימן ג').

ג. כתוב: "ואכלת ושבעת וברכת" (דברים ח, י), כידוע בימות החול אין חובה לאכול פת, וכן בסעודת ראש חודש וכל כיוצא בזה, אלא שאם אכל פת שיעור כזית [עשרים ושבע גרם] חייב לברך וזוכה לקיים בזה מצוות עשה מן התורה, ואם מברך בשמחה ובכוונה, זוכה גם לפרנסה טובה כל ימי חייו (ספר החינוך' מצוות עשה תל).

ד. מצוות עשה מן התורה של אהבת ישראל, אהבה ואחוה שלום ורעות. המשתדל לקיים "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח) כמוך ממש, מוליד מכך הרבה מצוות וקידוש השם, והמכין צעדיו ויודע להסתדר עם כולם לפי דעת התורה, זכויותיו עצומות לאין ערוך ואשריו.

ה. חיוב מצוות עשה של הצדקה חל על האדם בשעה שהעני מבקש ממנו (רשב"א שבועות כו. הובא ביבי"א ח"ד עמ' רעז). ובזוהר הקדוש (קדושים פה.) אמרו כשיש דינים קשים על האדם, מזמינים לו משמים מתנה והיא עני

שמבקש צדקה, כדי שעל ידי מצוות הצדקה תתבטל ממנו הגזירה (וע"ע בזה"ק פי' וירא קד.).

ו. מי שבא לידו עבירה וניצל ממנה, מקבל שכר כעושה מצווה (קידושין ט:), ופירש רש"י 'וכפה יצרו ולא עבר, אין מצווה יתירה מזו', עיין שם. וכן, להיפך בקיום מצווה, כגון מי שאינו רודף אחר מצוות הצדקה, מכשילים אותו משמים באנשים שאינם מהוגנים שלא יקבל שכר (ב"ק טז:). וכן מובא בגמרא (ב"ב ט:), המבקש לעשות צדקה ורודף על זה, זוכה לקבל כסף משמים וגם זוכה לאנשים מהוגנים לעשות להם צדקה, בבחינת 'תזכה למצוות'.

ז. המרבה כבוד שמים וממעט כבוד עצמו, כבוד שמים מתרבה וכבודו מתרבה (מד"ר ס"פ נשא). ומשמע שמדובר באופנים מסוימים, בהם כבוד שמים יכול להתרבות רק על ידי שממעט כבוד עצמו, כגון שמוותר בדבר שיש לו ביזיון ממנו על מנת להרבות שלום, וזה ברצונו ואשריו.

ח. אברהם אבינו ע"ה יושב ומצפה לאורחים (ב"מ פו סע"ב), בכדי לקרבים תחת כנפי השכינה (סוטה י:), והקדוש ברוך הוא שולח לו אורחים תוך כדי שהוא מקבל פני שכינה, משום שהכנסת אורחים גדולה יותר מהקבלת פני שכינה (שבת קכז:).

ט. רבי זירא בשעה שהיה נחלש מרוב לימודו בגירסא היה נוהג לשבת בשער בית המדרש כדי לקום לפני חכמים על מנת לקבל שכר (ברכות כח:), ואף על פי ששנינו באבות (פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס וכו', זהו דווקא במצווה שחייב בה, אבל מה שהוא לפני משורת הדין מותר לבקש כן (בן יהודע' שם).

י. בשעה שהודיע מלאך האלוקים לאברהם אבינו ע"ה כי אין לו לשחוט את יצחק, יכול היה אברהם אבינו ע"ה להתנהג ב'שב ואל תעשה', ולחזור בשמחה רבה עם יצחק לשרה שמחכה לו בכליון עיניים.

אבל אברהם אבינו ע"ה עובד את ה' יתברך באהבה גדולה, ואינו מסתפק בזה, אלא מחפש אייל להקריבו לפני ה' יתברך תחת בנו, ומבקש לעשות מה שאינו חייב כלל, וזכה לקבל על ידי זה ברכה "כי ברך אברכך וגו'" (בראשית כב, יז), ומצא אייל שלא היה שם קודם (ספורנו שם, פסוק יג), ומכאן נלמד שהמתאמץ במה שלא חייב, זוכה לברכה מה' יתברך (ספר 'קול יהודה' עה"ת פ"י וירא).

יא. יהושע בן נון הוא זה שזכה להיות מנהיגם של ישראל לאחר מותו של משה רבינו, ולא בניו של משה או של אהרן. וזאת, משום שהיה משכים ומעריב בבית המדרש, מסדר הספסלים ופורש המחצלאות. וכן, כשמשעה עלה למרום להוריד את הלוחות, יהושע הוא היחיד שחיכה לו במשך ארבעים יום למרגלות ההר, אשר על כן דווקא הוא זה שראוי להיות מנהיג יותר מאחרים (מד"ר פ' פנחס פרשה כא).

יב אמרו בגמרא (ברכות כח:): 'היזהרו בכבוד חבריכם', ופירש 'הבן יהוידע' (שם) זו אשתו, עיין שם. וכשיודע אדם לשמח את אשתו, הרי זו מצווה. והדברים אמורים אפילו בפעולות קלות ופשוטות כגון שמסדר מעט את מקום אכילתו לאחר הסעודה או את כלי מטתו לאחר קימתו, ומראה בכך שהוא ער לקשייה של עקרת הבית, וזה סימן שיודע לחבבה (ועיי' סנהדרין יט סע"ב בפירושי ד"ה שנעשה וכו') ותפלתו נשמעת (יבמות סב סע"ב).

יג. במכילתא (הובא בפרשיי שמות יב, יז) "ושמרתם את המצות", אל תיקרי את המצות, אלא את המצוות, מצווה הבאה לידך עשה אותה **מיד**, עיין שם. ומכאן שצריך זכות לקיים מצוות. משה רבינו נתרשל ונשתהה מלמול את בנו, ונסתכן בזה (נדרים לב. ע"ש).

יד. אם נפלה על אדם מצווה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, חייב לעשותה (מו"ק ט רע"ב), ויעשה המצווה ויחזור לתלמודו (שו"ע יו"ד סי' רמו סע' יח). וכן מצינו אצל אביו שעסק בתורה ובגמילות חסדים וזכה וחי שישים שנה, אף על פי שהיה מזרע עלי שנתקלל (ר"ה יח.), וזה היה חסד המוטל עליו לפי גדלותו (רבינו החפץ חיים 'שם עולם').

וכן לעניין שכר פסיעות שיש לחזר דווקא אחר בית כנסת הרחוק יותר (סוטה כב.), ויש אומרים שעדיף אף ללכת ברגליו מאשר ברכב (עיין שו"ת 'תורה לשמה' סי' מ). ולא אומרים לעניין זה 'רכוב כמהלך דמי' (קידושין לג:), וצריך זכויות לקיים מצוות.

טו. הגר בארץ ישראל, יש לו לכוון לקיים מצוות "וישבתם בה" (רמב"ן במדבר לג, נג). ואפילו משה רבינו ע"ה ביקש לזכות לבוא לארץ ישראל בכדי לקיים את המצוות התלויות בארץ (סוטה יד.).

טז. אהרן הכהן הצטער צער גדול שלא השתתף בקורבנות הנשיאים (פירש"י במדבר ח, ב), משום שזה זכות לקדש שם שמים. וכן, אותם שהיו פטורים מפסח ראשון מטעם דרך רחוקה או טומאה, נצטערו מזה כל כך עד ששאלו למשה "למה נגרע לבלתי הקריב את קורבן ה' במועדו וגו'" (במדבר ט, ז).

ולכן, זכו שתאמר פרשת פסח שני על ידם, כלומר בסיבתם. משום שאף על פי שפסח הוא כבש צלוי, רך וטעים ועיקרו לאכילה, מכל מקום דייקו לומר "לבלתי הקריב את קורבן ה'", ולא הצטערו על עצם אכילת הבשר, והבן.

יז. תענית הראב"ד הידועה, שמונע את עצמו בסוף אכילת מאכל ערב בכדי להתקדש ולשבור את תאוות האכילה, דינה כתענית ממש (בא"ח פ' בהר בחוקתי סע' יז). כשיש לאדם זכויות והוא ראוי לצער את עצמו, הרי זה חסיד (תענית יא רע"ב). וכן מי שמרצונו מוותר משלו, הרי זה חסיד (רש"י שבת קכ. ד"ה חסיד).

יח. אין הכהן מתחייב במצוות עשה של "כה תברכו וגו'" (במדבר ו, כג), אלא אם כן מקבל הזמנה, כגון באמירת 'כהנים' של הש"ץ בברכת כהנים (סוטה לט. וכמבואר בשו"ע או"ח סי'

קכח סעי' ד). ועם כל זה כשעולה לדוכן מקיים ג' מצוות עשה מן התורה, כלומר על ידי מעשיו של הכהן זוכה להוליד ולקיים מצוות.

יט. אמרו בגמרא (ברכות לה:): דורות ראשונים מכניסים פירותיהם דרך שערי הבית והחצר כדי לחייבן במעשר, כלומר דורות הראשונים אהבו את המצוות, עד כדי כך שהיו עושים תחבולות ברצונם להתחייב במצוות תרומות ומעשרות.

כ. מי שמקיים מצוות עשה מדרבנן, מרוויח ומקיים עוד מצווה מן התורה של "לא תסור" (ברכות יט: ועיין ספר המצוות להרמב"ם שורש ראשון, ומצוות עשה קעד, ומצוות לא תעשה שיב, וביב"א אר"ח ח"ז סימן נו, ע"ש).

וכן, מעשה חסד קטן שאדם לא חייב לעשותו, אם עושה ברצונו מקיים בזה מצוות עשה מן התורה. ודבר זה חשוב יותר מלשבת סנדק או לעשות פתיחת ההיכל, והחסד מוליד מצוות (פלא יועץ ערך חסד).

כא. אמרו בגמרא (קידושין מ:). אין מקיפין בחילול השם, כלומר שנפרעים ממנו מיד. וגדולה מידה טובה ממידת פורענות פי חמש מאות (תוספתא סוטה רפ"ד סנהדרין ק:). והמקדש ברצונו שם שמים, זוכה לאלף אלפים, ואשריו. וצריך זכות לקדש תמיד שם שמים, ולא להיפך חס ושלים.

כב. גלגול שבועה מן התורה (קידושין כז:), כלומר שמגלגלים עליו עוד שבועות אחרות (בי"מ לה:), עיין שם. והוא הדין שמגלגלים זכות על ידי זכאי (שבת לב. תענית כט.), ומקום הניחו לחזקיה המלך להתגדל בו, וכיתת את נחש הנחושת, ועל ידי זה נתגדל שמו (חולין ז רע"א).

וכן, הלל הזקן שפסק ההלכה לבני בתירא, ומייד הושיבוהו בראש (פסחים סו.) בבחינת מגלגלים וכו'. וכן, כל אדם ואדם העושה מצווה אחת אשריו שהכריע עצמו ואת כל העולם לכף זכות, ולהיפך להיפך (קידושין מ:). בבחינת מגלגלים וכו'.

וכן, במשנה (אבות פ"ד מ"ב) 'הוי רץ למצווה קלה כבחמורה שמצווה גוררת מצווה', כלומר שתהיה לו זכות לקיים מצווה נוספת (פיהמ"ש להרמב"ם שם). ואפילו **חצי מצווה** שכעת מזומנת לאדם יש לו לעשותה מיד, וכך עשה משה רבינו ע"ה, עיין שם.

וכן, אדם שעשה עבירה חס ושלים, ברצונו הוא יכול להימנע מהמשך העבירה ומעוד עבירה, שהרי מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר ויהיה ריחו נודף?! (שבת לא:), ומכל האמור נלמד שיש כח להוליד מצוות, וכן להיפך.

כג. כאשר יש בשולחן פירות וירקות, מיני מאפה, בשמים ומיני תבשילים, כדאי לאכול ולשתות אפילו מעט כדי לברך את ה', ולהרוויח הרבה מצוות בכוונת הלב, ואשרי מי שזוכה לכך (ועיין בליקוטי מוהר"ן זיע"א ח"ב אות עז).

כד. כתוב בתורה (ויקרא יט, יז) "הוכח תוכיח את עמיתך", ודרשו חז"ל אפילו מאה פעמים (בי"מ לא:), וכן כשמוכיח את עצמו ועושה חשבון נפש, אשריו שמוריד מעצמו עונש גיהנום (זוה"ק קורח קעח).

כה. כל רגע שאדם מתעכב במצב כלשהו שלא כרצונו כלל, וכן כששכח היכן הניח חפץ מסוים או שנתפסו לו חוטי הציצית באיזה דבר ונקרעו או שקיבל מכה באצבע הקטנה של הרגל, בשפיץ של השולחן וכל כיוצא בזה, ככל שמבין כמה שיותר מהר שנעשה לו כך מהשמים, אשריו ואשרי חלקו, והרי זו זכות גדולה להפוך דברים קטנים ופשוטים, שבדרך כלל מעצבנים, למצוות רבות.

על ידי מחשבה של אמונה, נבראים מלאכים למעלה בשמים (מהרש"א מכות י:), ואלו זכויות עצומות כל רגע, וכאשר חושב מחשבות אוון חס ושלוש, עושה להיפך רחמנא ליצלן (ועיין פרש"י קהלת י, כ, שיש להיזהר גם במחשבה שלא לקלל).

כו. ישנן מצוות שאינן מחויב בהם, כגון ברכת המזון שאם לא אכל פת אינו מברך ברכת המזון וכשאכל ומברך מקיים מצוות עשה, וכן שכחת עומר בשדה, שאין חובה לשכוח, אולם כשזוכה לשכוח מקיים מצוות עשה ומצוות לא תעשה מן התורה (ספר החינוך' מצוות תקצב תקצג).

ועל פי כל הנזכר לעיל, ניתן ליישב כמה וכמה קושיות עצומות שהקשה מרן רבינו הגדול זיע"א ביביע אומר, ו'בהליכות עולם', וכדלהלן בעזרת ה' יתברך:

ב'הליכות עולם' (ח"א עמ' קפו) הביא דעת רבינו הבן איש חי, שבאמירת הקדושה בחזרת השליח ציבור יכוון לקיים מצוות עשה מן התורה שנצטוונו בפסוק: "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (ויקרא כב, לב) והוא סוד 'נקדישך ונעריצך', ומקורו בזוהר (שם צג. ברעיא מהימנא). ועל זה תמה מאוד מרן זיע"א והקשה דמהש"ס והראשונים לא מצאנו חיוב לכוונה זו. ובפרט שהקדושה עצמה מדברי סופרים ואין לה עיקר מן התורה, עיין שם.

ולהנזכר לעיל יתכן ליישב ולבאר, שבאמת גם רבינו הבן איש חי מודה בזה, אלא שבאופן מעשי, המציאות היא שהמכוון לקדש את ה' בעניית 'נקדישך ונעריצך וכו'" בציבור ובקול רם, גורם בזה לקידוש ה' וכבוד ה' ברבים, ובזה מקיים הפסוק "ונקדשתי". אמנם, נכון הדבר שאין חובה לכוון כן ונכון שהקדושה אינה אלא מדרבנן, מכל מקום המחייב עצמו בקדושה מדרבנן מקיים בפועל מצוות עשה מהתורה של "ונקדשתי" מצוות עשה של קידוש השם.

והגם שהראשונים מוני התרי"ג מצוות כתבו, כי הפסוק הנ"ל הוא מצוות עשה למסור עצמו על קידוש ה' (עיין 'ספר המצוות' להרמב"ם מצוות עשה מצווה ט, 'ספר החינוך' מצווה רצ"ו, ועוד), מכל מקום נכלל בזה גם מי שעושה מצווה בינו לבין קונו ומתגבר על יצרו הרע, שהרי מקדש בזה שם שמים בסתר, וכל שכן מי שמקיים מצווה עם הרבים שהרי מקדש שם שמים ברבים, ובפרט שעושה כן בחביבות ושמחה. ויש לדעת שכל מצווה היא קידוש השם, וכל עבירה היא להיפך. וזה לשון 'ספר החינוך': 'שיעשה איש המפורסם בגמילות חסדים ומעשים טובים, מעשה אחד שיראה לרבים שהוא עבירה, וכגון שהמעשה ההוא אינו ראוי לאותו האיש החסיד ההוא שיעשהו, אף על פי שהוא מעשה היתר, חילל את השם' (מצווה רצה), עכ"ל.

ואמנם, נכון הדבר שדינים אלו נאמרו בעיקר בעבירות, שאם נהרג בעת העבירה הרי זה קידוש ה', ואם לא נהרג הרי זה חילול ה'. עם כל זה, גם בכל מצווה שעושה יש דין קידוש

ה'. ובפרט אם שמח באותה מצווה ועושה אותה ביראה ובאהבה ובפני רבים, הרי זה מקדש שם שמים.

וכן, משמע בגמרא (יומא פו.) על אביי שאמר "ואהבת את ה' אלוקיך" - שיהא שם שמים מתאהב על ידך, והיינו שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות וכו' שעל ידי זה מקדש את השם.

וכן, בגמרא (סוטה מט.) ובפירוש רש"י שם, שהעולם קיים על קדושה דסידרא ועל אמירת 'יהא שמיה רבא וכו'', ויש כאן תורה וקידוש השם, עיין שם. וכן כתב הרמב"ם (פ"ה מהלכות יסודי התורה ה"י) במפורש בזה הלשון: כל הפורש מעבירה או עשה מצווה, לא מפני דבר בעולם, לא פחד ולא יראה ולא לבקש כבוד, אלא מפני הבורא ברוך הוא וכו', הרי זה מקדש את השם, עיין שם.

ולפי זה, ניתן להבין דברי הבן איש חי הנזכר לעיל, שמקורו בזהר הקדוש, שצריך לכוון באמירת הקדושה בחזרת השליח ציבור "ונקדשתי" ומקיים בזה מצוות עשה מן התורה. ואף על פי שאין חיוב מן התורה לכוון כן, ושעשרה במניין הוא רק מדרבנן, ושלא מצינו חיוב זה בש"ס, עם כל זה כאשר עונה הרי זה מצווה ומקיים גם מצווה של קידוש השם.

וכמו שכתבתי לעיל על ברכת המזון וכיוצא בזה, שאף על פי שאין חובה לאכול ולהתחייב בברכת המזון, עם כל זה כאשר רוצה לאכול, מראה בזה כאילו הוא רוצה לברך ברכת המזון, ויש כאן מצוות עשה מן התורה, ומינה לנידון דידן. כך נראה לכאורה (עי' ספר חרדים' דף נה פ"ט אות טז).

ועל פי זה, מתורצת הקושיא על הרשב"ץ (שהובא ביבי"א או"ח ח"ב סי' לד) שכתב, חזן העובר לפני התיבה מקיים מצוות עשה מן התורה של "ונקדשתי", עיין שם. ותמה על זה מרן זיע"א, עיין שם. ולפי הנזכר לעיל אתי שפיר, שגם בקיום מצווה שכולה מדרבנן יש תולדות של מצווה מן התורה של קידוש ה', וכגון בעניינת 'קדושי ו'ברוך' שהם מדרבנן, וכן בתפלת העמידה שמצוותה מדרבנן. שמכל מקום, כאשר מכוון בתפלתו על כלל ישראל ומתפלל בלשון רבים, הרי זה מוליד מצוות עשה של אהבת ישראל (ועיין יערות דבשי' דרוש א). וכן על ידי התפלה בעשרה ועניינת 'קדושי ו'ברוך' בקול רם (אור"ח סי' נו וסי' קכה), יש כאן גם מצוות עשה של "ונקדשתי", בבחינת ו'תרועת מלך בו', והבן.

ובזה מתורץ קושיא נוספת של מרן רבינו זיע"א (הלי"ע ח"א עמ' קג), אשר תמה מאוד על מה שכתב הבן איש חי שמעלת קריאת שמע דקורבנות גדולה יותר ממעלת קריאת שמע של ערבית, שהרי קריאת שמע של ערבית מצוות עשה מן התורה, ואילו קריאת שמע דקורבנות אינה צריכה אפילו מדרבנן, והקורא קריאת שמע שלא בדרך חיוב יכול להפסיק ולענות קדיש, קדושה ו'ברכו' ואפילו באמצע פסוק "שמע" ו'ברוך שם וכו'', ואם כן כיצד יתכן שמעלתו גדולה מקריאת שמע של ערבית!?

ולהנזכר לעיל יתכן לומר, שרבינו הבן איש חי מודה שבאמירת קריאת שמע דקורבנות אינו מקיים מצוות עשה של קריאת שמע, מכל מקום הקורא פסוק ראשון של קריאת שמע בוודאי שמקיים מצוות עשה מן התורה, ואמירת קריאת שמע זו בזמנה ובמקומה המיוחד בסדר התפלה עושה תיקון גדול בעולמות למעלה.

ומי גרע פסוק זה מפסוק "ושחט אותו וגו'" (ויקרא א, יא), אשר כל מי שקוראהו בין גוי ובין ישראל, איש או אשה, עבד או שפחה, גורם בשמים לעורר ולזכור פרשת העקידה כידוע (מדרש רבה ויקרא סוף פרשה ב סי' יא), ועל אחת כמה וכמה אמירת "שמע ישראל" שכולו אמונה.

וזו בעצם כוונת הבן איש חי, שיש להם שורש ותיקון למעלה, ולכן גם אם מותר להפסיק באמצע פסוק "שמע ישראל" של הקורבנות לדברים שבקדושה, וכן מסתברא לכולי עלמא, עם כל זה אין זה מגרע במעלות שיש בפסוק זה וברעש הגדול שעושה בשמים.

ובזה מתורץ גם מה שהעיר רבינו הגדול (שם) על מה שכתב הבן איש חי שדין קריאת שמע שעל המיטה, אינו משום שמירת מזיקין, אלא תקנת חז"ל. אין דבר זה מחוור מדברי הש"ס והראשונים, עיין שם. ולהנזכר לעיל אתי שפיר כיוון שאף שלפי הפשט אין זה חובה, עם כל זה יש כאן מציאות של תיקון גדול למעלה בשמים, והזוכה לאומרו בכוונה לקבל עול מלכות שמים, זוכה לתקן גם נפש רוח נשמה של עצמו, וכמבואר באורך בזהוה הקדוש (פי' עקב ערב.).

ובודאי לא יגרע אלא אדרבה אם האדם יחשוב שבאמירת רמ"ח תיבות של קריאת שמע שהוא מתקן כנזכר לעיל, הרי זה יתעלה ויתחשב בעיניו יותר לכוון, ובזה יזכה וירוויח מכל הבחינות - גם לסלק דינים וגם לעורר רחמים. ומי לא ירצה להתאמץ ולכוון יותר, כאשר בין כך אומרו לעצמו להינצל ממזיקים, וישפיע על ידי אותה אמירה ואותה כוונה של קבלת עול מלכות שמים עוד ועוד בעולם לסלק הדינים ולעורר החסדים? (וע"ע בזהוה"ק פי' וישב קפג: ופי' בלק ריא.).

וזכר לדבר נמצא בגמרא (קידושין מ:): עשה מצווה אחת, אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, עיין שם. וקריאת שמע בזמנה מעלתה יותר מעסק התורה (ברכות י" סע"ב). וארבע פעמים אלו של קריאת שמע בכל יום מתקנים תיקונים גדולים לכבוד ה' יתברך. ועל הכל, גם מצוות עשה ושל "נקדשתי" שזה קידוש השם לחיזוק "האמונה" שכל העולם חייב בה, והיא אחת משבע מצוות בני נח (סנהדרין נו סע"א).

הובא בהקדמה לספר 'אוצר המצוות' לרבינו הגדול הגאון הר"ר מיכאל פרץ שליט"א, שיש לכוון לפני כל ברכה וברכה כמה כוונות בכדי לברך בכובד ראש ובכוונה, ואלו הם: א. לכוון שיש בורא לעולם ב. ה' אחד ג. לירא ממנו ד. לאוהבו ה. לשמוח במצווה.

ורבינו החפץ חיים זיע"א הוסיף לכוון, שמרגיש עצמו עושה המצווה או אומר הברכה לפני ה' יתברך, ויחשוב מה הוא עומד לבקש ממנו.

ולהנזכר לעיל נראה שיש להוסיף ולכוון לקדש שם שמים "ונקדשתי", וכל פעולה, הנהגה או מעשה טוב בעבודת ה' יתברך, הרי זה קידוש השם ויש לכוון שמקיים מצווה זו, ובזה הופך את כל המצוות שעושה **למצוות מהתורה ממש**.

ועיין בחתימת ספר 'שמירת הלשון' (פרק א') התעוררות לתפלה בציבור שכתב רבינו החפץ חיים זיע"א, ומפורש שם (אות ט') שעל ידי עניית קדושה מקיים מצוות עשה של "ונקדשתי בתוך בני ישראל", ומוסיף קדושה לעצמו. והוסיף בהשמטה את חידושו הנזכר

לעיל, שכשעומד לפני ה' יתברך יחשוב בדיוק מה הוא עומד לבקש ממנו, ועל ידי זה יכוון בבקשה טוב יותר.

ויש זכר לכל הנזכר לעיל, שעל ידי רצונו ומעשיו מגלגל מצווה נוספת, והוא מה שכתבו כמה מהפוסקים שגם לאומרים שתפלה היא מדרבנן, מכל מקום כשמתפלל מקיים מצוות עשה מן התורה (והובא דעה זו ביבי"א ח"ג עמ' כא ע"ש). וכיוצא בזה לדעת הרמב"ן שהתפלה מדרבנן, עם כל זה בעת צרה היא מן התורה.

ובזוהר הקדוש (תרומה קלט:) כתוב שאמירת פסוק "שמע ישראל" ו'ברוך שם כבוד מלכותו זה כלל לכל התורה כולה, ואשריו מי שמכוון בו (והובא ביבי"א ח"ו עמ' כה).

ועיין עוד למרן רבינו זיע"א (חזו"ע שבת ב' עמ' יא) שהאוכל סעודת ליל שבת מפלג המנחה, ולא אכל שוב כזית בצאת הכוכבים, אף על פי כן יצא ידי חובתו מעיקר הדין, עיין שם. והקשה מרן הבית יוסף (רי"ס רסז), מכל מקום הרי קרא קריאת שמע מפלג המנחה ובוה לא יצא ידי חובתו, ואם כן אסור לו לאכל קודם שיקרא קריאת שמע בצאת הכוכבים כדאמרינן בריש ברכות (ד:), לא יאמר אלך לביתי וכו'.

ותירץ שמכיון שיש פוסקים כרבי יהודה שזמן קריאת שמע מתחיל מפלג המנחה, אף על גב שמן הדין צריך לחזור ולקרוא קריאת שמע אחר צאת הכוכבים, מכל מקום בדין אכילה קודם קריאת שמע סמכינן עליהו, עיין שם.

ויתכן עוד לומר, שבכהאי גוונא כשקורא קריאת שמע מפלג המנחה ומכוון לקיים מצוות עשה של אמונה עם כל פרטיה, אף על פי שחסר הדין של קריאת שמע של ערבית, מכל מקום כיוון שבעצם הקריאה בכוונה יש מעלות רבות וכנזכר לעיל, הוא שמתיר לו לאכול סעודת ליל שבת, אף על פי שעדיין לא יצא ידי חובת קריאת שמע מהתורה.

ביאור כוונת 'שם ומלכות' של כל ברכה וברכה

למדונו חז"ל (ברכות מ:): שכל ברכה שאין בה שם ומלכות אינה ברכה, וכך נפסק להלכה בשו"ע (אור"ח סי' ריד). ומבואר ברמב"ם (הלכות ברכות פ"א ה"ה), כי את נוסח הברכות עזרא ובית דינו תיקנום, ואין ראוי לשנות, להוסיף ולגרוע, עיין שם. וצריך לבאר בעניין הברכות כמה פרטים בס"ד:

א. מדוע תיקנו לומר 'אלוקינו' בנוסח הברכה, והרי ידוע שאמירתה אינה מעכבת?

ב. איזה שבח נתווסף לה' יתברך באמירת 'מלך העולם', וכי בהזכרת 'אדנות' שהוא 'אדון הכל, היה הווה ויהיה', לא מספיק להרגיש כאן מלכות שמים?!

ג. מה כוונת רבינו הרש"ש בסידורו, שיש מצווה לכוון תמיד בהזכרת 'מלך העולם' שמוכן למסור נפשו על ד' מיתות בית דין?

ד. יש להבין איזה שבח נתווסף לה' יתברך באמירת 'אלוקינו' שצריך לכוון 'תקיף וכו'', יותר מ'אדון הכל', והרי באמירת 'אדון הכל', מראה על ידי כך חוזק עצום על כלל הבריאה שעשה ה' יתברך יש מאין?

ה. מה שכתב השו"ע (אור"ח סי' ה) שצריך לכוון בהזכרת שם שמים 'שהוא אדון הכל' ואם זה כתוב בהוי"ה יכוון גם 'היה והוה ויהיה', ובהזכרת אלוקים יכווין שהוא 'תקיף, בעל היכולת ובעל הכוחות כולם'. ורבינו הטור הוסיף 'אשר לו היכולת בעליונים ובתחתונים'. והמיוחד בסימן זה שמרן הבית יוסף זיע"א הוסיף לכתוב רק שני מילים: 'מבואר הוא'.

לי בעניותי עדיין צריך ביאור, שהרי ה' יתברך אדון הכל, כלומר בעל הבית הגדול שברא עולם נפלא כזה, ובוודאי הוא חזק ותקיף ואמיץ שאין כמוהו, ואין עוד מלבדו, אז איזה שבח נתווסף לה' יתברך באמירת 'אלוקים'!?

ו. משמע מכאן שהעיקר הוא 'אדון הכל' וממנו יוצא התואר הנוסף 'אלוקים', כמו שאמרו בדורו של אליהו הנביא: "ה' הוא האלוקים" (מלכים א' יח, לט) ולא להיפך, כלומר שתואר אלוקים הוא תוצאה מהתואר הראשון הגדול והנורא 'אדון הכל', ומה באמת ניתווסף כאן שצריכים לכוון כך בכל פעם שמזכיר אלוקינו? ואם בכל זאת תיקנו חז"ל הקדושים להזכיר בכל ברכה וברכה אדנות, אלוקים ומלך העולם, הרי זה אומר דורשני, כיצד לכוון ומה נתווסף בכל שבח שלא היה בשבח הקודם?

בכדי לבאר את הדברים הנ"ל צריך לומר שיש באמונה שני חלקים: א. מציאות ה' יתברך. ב. השגחת ה' יתברך.

החלק הראשון שיש בורא לעולם, הוא מציאות ה' יתברך שעשה את הכל, קונה הכל, שלו הכל והכל חוזר אליו יתברך. אבל אין די בכך, אלא חייבים להוסיף את החלק השני שהוא השגחה פרטית מה' יתברך, כלומר שכל מה שקורה בעולם כל שעה, כל שניה וכל רגע הכל מהשמים, כי ה' יתברך משגיח על כל העולם, וכל מה שרואים בעולם בשינוי העיתים וחילוף הזמנים הכל מה' יתברך בלבד, וזה כבודו וגדלותו של ה' יתברך שהוא כה גדול ועצום אין סוף ברוך הוא, שאפילו על קטנים כמונו נותן, משפיע, מקיים ומחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית. ואלו שני דרגות באמונה שמשלימות זו את זו.

אם כן, מי שלא מבין בהשגחה פרטית, חסר לו באמונה במציאות ה' יתברך, וכמו שכתב רבינו הרא"ש בקובץ 'אורחות חיים' (אות כו), עיין שם. וחובה על כולנו להרגיש כן כל רגע ורגע. ומי שזכה להגיע לכך באופן מעשי, הינו בעל אמונה גדול ואשריו.

ולפי זה, נראה שהתואר 'אלוקים' הוא תואר מיוחד מאוד, שהוא שבח גדול לה' יתברך שמשגיח על העולם כולו כל רגע, ועל כל אחד באופן אישי ויודע מה מתאים עבורו ומה תיקונו בגלגול זה עם כל המשתמע מכך.

ולכן, אלוקים נקרא 'תקיף', כי צריך כח אלוקי חזק ועצום בכדי להשגיח על הבריאה כולה באופן פרטי. והוא תואר ומעלה נוספת על התואר של אדנות 'אדון הכל', ולכן התואר 'אלוקים' נקרא מידת הדין, כי כל מה שעובר עלינו יום יום ורגע רגע הכל בהשגחה פרטית משמים על פי הדין המדויק והמדוקדק ביותר.

דהיינו 'הוי"ה' זה רחמים ו'אלוקים' זה דין, וצריך לשמוח שיש דין, ולדעת שכל מה שעובר עלינו הוא על פי דין אמת, והוא מתקן אותנו ומכפר עלינו לעולם הבא. וזה תוצאה מהתואר הראשון של אדון הכל, כי אדון הכל זה אמונה במציאות ה' יתברך, ואלוקינו זה אמונה בהשגחה פרטית כל רגע ורגע, ולכן אמרו "ה' הוא האלוקים".

ומפורש בתורה (שמות כ, א) "אנכי ה' אלוקיך", כלומר אנכי ה', המשגיח עליך בתוקף וחוזק עצום. ולכן מצויים בהרבה פסוקים בתורה שכתוב בהם שם הוי"ה עם שם אלוקים, ללמד אותנו על שלמות האמונה.

ויש בזה גם סברא, שאם יבוא לשאול, אע"פ שיש ה' יתברך והוא אדון הכל וציווה עלינו, עם כל זה מה יוצא לנו מכך ומה מרוויחים מכך, לזה מוסיפים שם 'אלוקים', ללמדנו שהאמונה זה לטובתנו, כי ה' יתברך אדון הכל המשגיח עלינו בכל רגע ויודע בדיוק נפלא מה מתאים לנו.

וזה מביא שמחה לאדם כאשר יודע שיש דין ויש דיין, והוא תמיד בידי הטובות של ה' יתברך המשפיע ומשגיח עליו כל רגע ורגע, וזה מביא כח לבעלי אמונה תמיד, ועליהם נאמר: "וצדיק באמונתו יחיה" (חבקוק ב, ד ועיין מכות כד.). ולכן כדאי לשמוע תמיד לבקשות של ה' יתברך מאיתנו, והם תרי"ג מצוות, תרי"ג בקשות.

ובזה מובן מה שמצינו פסוקים רבים שאין בהם כלל ועיקר שם אלוקים רק שם אדנות, כשירת הים ופרשות ויקהל פקודי, כי פסוקים אלו אין בהם בקשה כלל ועיקר ואין בהם דרישה של ה' יתברך מאיתנו, אלא כולו אך ורק שבח וכבוד שמים בלבד, ולכן מזכירים שם שמים בהוי"ה, להראות שה' יתברך אדון הכל והכל שייך לו, ובזה מודה ומזמר לפניו יתברך.

וכן, שמבקשים מה' יתברך יתכן לבקש רק בהזכרת הוי"ה בלבד כמו בתהלים: "שיר למעלות אשא עיני אל ההרים" (קכא, א), כל הפרק הוא בקשה, וכתוב שם הזכרת השם בהוי"ה בלבד לחזק, להבין ולהרגיש שבקשת ה' יתברך היא לטובתנו.

וכן, מצינו להיפך בספר תהלים: "למנצח בנגינות מזמור שיר" (פרק סז, א), שיש סגולה לאומר בצורת המנורה, ויש בו בקשה להורדת גשם, כמבואר בפירוש רש"י (שם), ובפרק זה יש שם אלוקים בלבד. ולהנזכר לעיל מובן, כי באמת אלוקים זה דין וכל השפע שמקבלים מה' יתברך הוא בהשגחה מלמעלה על פי הדין דווקא, כמו הפסוק "בראשית ברא אלוקים" (בראשית א, א), שעיקר בריאת העולם על פי הדין ולא חסד ורחמים, והדין הוא האמת והוא הטוב ביותר, כי זה מה' יתברך וצדקו יחדיו, ולא על ידי מלך בשר ודם שעושה בשביל כבוד, גאווה וכיוצא בזה, ומזיק לתושבים וחושב על טובת עצמו בלבד.

ושמעתי כן בשם רבינו הגר"א זיע"א שאלוקים זה דין, כי זה בטבע בבחינת 'נס נסתר', וכמו שכתב 'הכוזרי' שאלוקים בגימטריא 'הטבע' שמונים ושש, וזה חלק מהדין שלפעמים האדם חושב שזה מגיע לו, ולא יודע להודות לה' יתברך, ומה שזה נראה כטבע הרי זה בגדר אלוקים. ומאידך, הוי"ה זה מעל הטבע דהיינו נס נגלה, ובזה תמיד מרגישים צורך להודות לה' יתברך, ותפקידנו להשכיל שגם במה שנראה כטבע, להבין שזה מהדין ולהרגיש צורך וחובה להודות לה' יתברך.

ולכן, פעמים רבות בפסוקי התורה והתפלה מוזכר הוי"ה ואלוקים, והיינו להבין ולהרגיש שה' יתברך אדון העולם והוא המנהיג בהשגחה גדולה ומדוייקת באופן נפלא וחזק, ולעשות כפי התיקון המתאים לאותו אדם.

וזה מזרז את עבדי ה' לעשות המצווה והבקשה של ה' יתברך באהבה ובשמחה, כי אחרי הכל זה לטובתו, ומרוויח מכך בעולם הזה ובעולם הבא, וכמו שכתוב: "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם" (דברים ד, ד), "כי ה' הוא האלוקים" (שם, לה), "ואהבת את ה' אלוקיך" (שם ו, ה), ללמדנו שבדרך כלל הבקשות מה' יתברך מוזכר בהם שם אלוקים, שנדע ונבין ונרגיש שה' יתברך עושה לנו טובות וחייבים לקיים מצוותיו.

ולכן, בתפלת העמידה בברכת 'השיבה', מבקשים מה' יתברך וימלוך עלינו וכו' בצדק ובמשפט, כי משפט זה אמת וזה התיקון שלנו, וצריך לאהוב ולשמוח במשפטי ה' יתברך. וכן הוא גם מצד הסברא, כי כאשר האדם מת, נגמר דינו בעולם הזה, אבל כאשר האדם עדיין חי יש לו לחשוב ולהרגיש כל רגע ורגע שמצבו העכשווי הוא משמים על פי הדין, ו"משפטי ה' אמת צדקו יחדיו" (תהלים יט, י), וכל רגע שהוא חי זה על פי הדין.

ואם הוא סובל זה על פי הדין, ואם לא מסתדר ויש עיכובים ואין מצב רוח זה על פי הדין, ואם זה להיפך שפתאום הכל מסתדר ואין עיכובים ואין קושי ואין בעיות והכל בשפע גדול, יתכן שזה לא על פי הדין, אלא חסד מה' יתברך, אל רחום וחנון, לנסות אותנו ולבחון את מעשיו, ויש להיזהר בזה מאוד.

על כל פנים, באופן כללי כל מה שרואה, שומע, מרגיש ונהנה, גם כשזה פחות טוב, זה על פי הדין משמים לטובתו של האדם.

וכיוצא בזה כתב הבן איש חי (ש"ר פי שמות ס"א) שכשאומר 'יוצר אור' ימשמש בתפלין של יד, ומרן רבינו זיע"א (הל"ע ח"א עמ' צה) גורס שכשאומר 'בורא חושך' ימשמש בתפלין של יד, וגם יכול לנשק, כי החושך שעושה ה' יתברך זה הכי טוב, בבחינת "ואמונתך בלילות" (תהלים צב, ג).

וכן, ניתן לסיים לעולה בתורה בפסוק: "כבלע את הקודש ומתו" (במדבר ד, כ), והוא סיום טוב כי מיתה מה' יתברך זה על פי הדין, ודין שמים זה אמת ויציב ונכון וכו' ואהוב וחביב ונחמד, והבן. ומרומז בגמרא (סנהדרין נט): אין דבר טמא יורד מן השמים, ובמדרש רבה (שמות נא, ג) אמרו: 'אין דבר רע יורד משמים'.

וזו מחשבת המאמין שמזכיר שם 'אלוקינו', וכלשון הפסוק: "ואל תעזבני אלהי ישעיי" (תהלים כז, ט), כלומר שאתה אדון ושופט עלי, וכן הפסוק: "פדה אלקים את ישראל מכל צרותיו" (שם כה, כב), כלומר כל הצרות תלוין ועומדין במידת הדין.

ועיין לרבינו המהרש"א (פסחים נ). שכותב: ברוך דיין האמת, שאין הרע בא ממנו יתברך רק לפי אמיתת הדין לבא על המקבל, עיין שם.

וכן, יש לכוון בקיצור נמרץ, כשאומר ברכה שיש בה שם ומלכות, כשמזכיר שם אדנות מכוון 'אדון הכל', ואם כתוב בשם הוי"ה, יכוון גם 'היה הווה ויהיה', ובעת שחושב בשם הוי"ה יוכל לעלות במוחו כוונה נוספת של רבינו האר"י ז"ל והוא שילוב הוי"ה ואדנות, כידוע.

והתוצאה מהזכרת הוי"ה הוא 'אלוקינו' כמו 'ה' הוא האלוקים", והכוונה בזה, מאחר והזכיר הוי"ה וכיוון כנזכר לעיל, ממילא התוצאה מכך שהוא חזק אין סוף ברוך הוא, לא כמו מלך בשר ודם שניתן להדיחו תמיד, וכמו שראינו עם נשיא עיראק שר"י, וכעת הדחת נשיא אוקריינא בפלך רוסיה, וכן הריגת שליט לוב שר"י.

ומאחר וה' יתברך ישתבח שמו חי וקיים לעד ולעולם והוא אדון העולם, אז בוודאי שיש לו עוד מעלה גדולה להנהיג את העולם בהנהגה אישית ופרטית עם כל הנבראים כולם, כי הוא תקיף וחזק וכחו גדול ולגדלותו אין חקר, וכוונה זו היא שנתווספה באמירת 'אלוקינו', ויש לכוון כן בשעה שמזכיר בכל ברכה וברכה, ועיין והבן ותמחיש לעצמך, ותהנה.

ומכאן נבוא לבאר מה נוסף באמירת 'מלך העולם', שהרי 'אדון הכל' פירושו 'אדון על כל העולם', ואמירת 'אלוקינו' זה גילוי להשגחה פרטית על הבריאה כולה, והרי זה כח וחוזק אדיר של ה' יתברך שהוא אדון העולם ומשגיח על העולם, ואם כן מה נתווסף באמירת 'מלך העולם'!?

אלא שבאמת יש כאן הוספה גדולה לכבוד ה' יתברך, שהרי המלך עושה ככל העולה על רוחו ופורץ גדר ואין מוחין בידו (ב"ק ס:), ונוהגין בו כבוד גדול ואימה ויראה בפני כולם מלפני המלך, וכולם משתחוים לפניו, ואפילו נביא משתחוה לפניו אפיים ארצה (רמב"ם פ"ב מהלכות מלכים), והמורד במלך חייב מיתה, והמבזהו יש רשות למלך להורגו, ויש לו רשות להכות בשוטין לכבודו, והורג רבים ביום אחד ותולה אותם, ומניחן תלויים ימים רבים למען ישמעו ויראו (שם פרק ג). וכל זה למלך בשר ודם, ועל אחת כמה וכמה מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.

ומכאן שהזכרת מלכות באמירת 'מלך העולם', זה לא רק הזכרת מלכות ה' יתברך, אלא להרגיש כן במציאות ממש, ביטול גמור לה' יתברך, עד כדי מסירת עצמו מרצונו הטוב לכבוד ה' יתברך, וכמו באמירת "ה' אחד" (דברים ו, ד) כך באמירת 'מלך העולם'. ובזה משלים את השבח לה' יתברך, והוא בא מכח השבח הקודם של אלוקים.

וכאשר משבחים את ה' יתברך ואת גדלותו העצומה בהשגחה פרטית על הבריאה כולה ושהכל דין אמת לאמיתה, התוצאה שמבינים מהנהגה קדושה זו, היא מסירות נפש לכבוד ה' יתברך עד כדי קבלת ארבע מיתות בית דין באהבה, ולחשוב ולקבל ולהרגיש תמיד הרגשה כזו, כי זכינו באמירת 'אלוקינו' להבין כמה ה' יתברך גדול אין סוף ברוך הוא, עד שתעורר בנו אהבה לה' יתברך בעוצמה אדירה, עד כדי מסירת הנשמה כפשוטו ממש.

וזה בעצם גדר של 'מלך העולם', ביטול גמור ולהיות כאין ואפס לכבודו יתברך. ובזה מובן המעלה הנוספת באמירת 'מלך העולם', והלוואי שנרגיש כן תמיד. וכידוע, כמה השתוקק והתפלל רבינו מרן הבית יוסף לזכות להיהרג על קידוש השם, ומשמים לא הסכימו לו לזכות במצווה זו, ועם כל זה צריך לכוון כך תמיד.

ובזה מובן דברי רבינו הכסף משנה (רפ"ק דהלכות ברכות) על הקושיה המפורסמת מדוע ברכת 'אלוקי נשמה' לא פותחת בברוך, ורבינו הטור (סימן ו) תירץ מפני שהיא סמוכה ל'אשר יצר', ועוד תירץ שכולה הודאה ותהילה בלבד. ומרן בבית יוסף כתב שהתירוץ

השני עיקר, עיין שם. ובכסף משנה הנ"ל תירץ שמכיוון שאמר 'אלוקי' חשיב כמו מלכות, עיין שם.

ונראה לבאר בכוונת רבינו הכסף משנה, שכמו שלעניין ברכת אבות 'אלוקי אברהם' נקרא מלכות, כי אברהם אבינו ע"ה המליך את ה' יתברך על כל העולם, כך אמירת 'אלוקי' הרי זה מלכות. והסברא בזה כשאומר 'אלוקינו' בלשון רבים, הרי זה כללי ולא ניכר עליו במיוחד מלכות שמים, אבל כשאומר 'אלוקי אברהם' הרי זה שבח לה' יתברך באופן פרטי, על איש אחד דהיינו אברהם אבינו ע"ה, שעשה מלכות שמים בכל העולם, וכשאומר 'אלוקי אברהם' כאילו אמר 'מלך העולם'.

וכן כשאומר 'אלוקי' ומכוון ומרגיש שה' יתברך משגיח עליו באופן אישי ומיוחד, וגם מכוון להמליך את ה' יתברך עליו, הרי זה כמו שאמר מלך העולם, שהרי עצם אמירת 'אלוקינו' הרי זה שבח לה' יתברך על הנהגה בהשגחה פרטית לכולם. וכשאומר כן באופן אישי על עצמו הדבר חזק יותר, כשמקבל על עצמו בשבח זה את אלקותו יתברך באופן מלא, והרי זה כמלך העולם.

וניתן עוד להוסיף ולבאר, שאמירת 'אלוקינו' זה שבח לה' יתברך מלמעלה למטה, לשבח בהנהגתו את עולמו, וכשאומר 'מלך העולם' ממליך אותו מלמעלה למטה, ומכוון להמליך את ה' יתברך עליו. וכן כשאומר 'אלוקי' הרי זה באופן אישי על עצמו, ויש בו הרגשה שה' יתברך באופן תמידי משגיח עליו, ומי שמרגיש כן באמת, זה כמו שאמר גם 'מלך העולם', והבן (ובזה מתורץ קושיית מרן זיע"א ב'הליכות עולם' עמ' פה, ע"ש).

וכיוצא בזה מצינו בברכת 'אהבת עולם', כשאומר 'וקרבתנו מלכנו' יכוון לזכור מעמד הר סיני, וכשאומר 'לשמך הגדול' יכוון לזכור מעשה עמלק, וכשאומר 'להודות לך' יכוון לזכור מעשה מרים הנביאה, וכשאומר 'ליראה ולאהבה את שמך' יכוון לזכור מעשה העגל (כה"ח סי' ס"ק ד). ומכאן למדנו שבנוסח התפלה והברכות כלולים בפנים דברים נוספים שאינם כתובים וכלולים בנוסח הברכה. וכן הפסוק: "ולא תתורו אחרי לבבכם" זה מינות ו"אחרי עיניכם" זה זנות (ברכות יב:), זה ממש ביאור המילים.

ומינה לנידון דידן על אמירת שם ומלכות, שהכל תוצאה של שבחי ה' יתברך באמירת אדנות, שה' יתברך הוא אדון העולם וגם אלוקים, דהיינו משגיח על כל העולם, ותוצאת ההשגחה שאנחנו כל כך מעריכים ומתלהבים מכך שמוכנים מכל הלב להמליך את ה' יתברך עלינו במלכות גמורה ושלמה, עד כדי מסירת החיים במתנה לה' יתברך. שהרי אחרי הכל החיים זה מתנה מה' יתברך יום יום, ואם גזרה חכמתו יתברך למות, הרי זה על פי דינו של ה' יתברך וזה הכי טוב שבעולם.

וצריך לשמוח ולחכות למות על ידי ארבע מיתות בית דין לכבודו יתברך, וכמו שכדאי לאכול כדי לזכות לברך, כך כדאי למות כדי להמליך את ה' יתברך, ולקבל דין שמים באהבה ושמחה. ולכן, כל ברכה שאין בה שם ומלכות אינה ברכה, כי חסר בשלמות של כבודו יתברך כאשר לא אומרים, לא מבינים ולא מסכימים באהבה לעשות כן.

ובזה מובן הפסוק: "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד" (דברים ו, ד), וכידוע מהספר הקדוש 'חובות הלבבות' (שער היחוד) שיש בפסוק זה ג' מצוות: א. לדעת שיש בורא לעולם. ב. הוא אלוקינו המשגיח עלינו. ג. הוא אחד. וכידוע, "ה' אלוקינו" כנגד "אנכי ה' אלוקיך",

שהוא מצוות עשה מהתורה, "ה' אחד" כנגד "לא יהיה לך", שהוא ממצוות לא תעשה, ובעת שאומר "ה' אחד" יש מצוות עשה להמליך את ה' יתברך על כל העולם (ברכות יג:).

ורבינו הרא"ם שך זיע"א (בהקדמתו לספרו 'אבי עזרי'), מקשה מדוע צריך להמליך את ה' יתברך כשאומר "ה' אחד", שהוא מצוות לא תעשה, ולכאורה עדיף היה להמליך את ה' יתברך בעת שאומר "ה' אלוקינו" שהוא מצוות עשה מן התורה כנגד "אנכי ה' אלוקיך" (שמות כ, ב)?!

וכתב לבאר באופן נפלא, שלעניין עבודה זרה שהוא כנגד "ה' אחד" והוא כנגד עולם העשיה, שלא לעשות עבודה זרה בבחינת "לא יהיה לך" (שם, ג), לכן דווקא בזה יש לכוון ולהמליך את ה' יתברך, והבן.

אולם, להנזכר לעיל נראה לפרש באופן נוסף שאמירת "ה' אחד" הוא התוצאה מאמירת: "ה' אלוקינו", וכאשר אמרנו בפה מלא שיש בורא לעולם באמירת "שמע ישראל" והוספנו לכך עוד מצווה של השגחה פרטית באמירת "ה' אלוקינו", ממילא כאשר קיבלנו עלינו עול מלכותו יתברך שיש בורא לעולם והוא המשגיח על כולנו על פי הדין בהשגחה פרטית, ממילא התוצאה מכל זה היא מצווה שלישית, דהיינו "ה' אחד".

כלומר, אין עוד בעולם כלום, כי הקדוש ברוך הוא "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיה ו, ג), ועל ידי כך ניכר מלכותו של ה' יתברך בלבד. כי העולם כולו מהקרקע עד הרקיע מלא בכבוד שמים, מלא באמונה ובמציאות ויחוד השם, נמצא שאמירת "ה' אחד" כנגד מצוות לא תעשה "לא יהיה לך", והרי זה ממש מלכות ה' יתברך.

וכן, לעניין ברכה שיש בה שם ומלכות, אזי מלך העולם הוא תוצאה של האמונה בה' יתברך, כך "ה' אחד" זה מלכות שמים והתוצאה מאמירת "ה' אלוקינו", וכוונת הפסוק להמליך כבוד שמים.

ויש בזה גם סברא בשכל ובהגיון, כי מאחר ש"ה' אלוקינו" ועוד בה "ה' אחד" ו"אין עוד מלבדו", ממילא כל החלל של כדור הארץ מלא באמונה בה' יתברך, ואין מקום לכח נוסף. וגם האמונה בה' יתברך הוא כח חזק מאוד, ואין כח אחר העומד כנגדו, כך שאי אפשר בכלל לקרוא לזה כח.

ומפורש בפסוק: "וכל דארי ארעא כלה חשיבין" (דניאל ד, לב), ופירש רש"י אבק הנראה בשמש (ומקורו בגמי' יומא כ סע"ב), ולכן פשוט וברור שניתן לכוון באמירת "ה' אחד" על מלכות שמים שלימה (ברכות יד סע"ב).

וכידוע, 'הוי"ה' זה רחמים ו'אלוקים' זה דין, ו'אדנות שבהוי"ה' זה חלק של הדין, כי אדנות אותיות דינ"א, ועדיף תמיד רחמים בדין, וטובים השנים מן האחד (אור החיים שמות לד, ט). ותמיד יש להרגיש שיש רחמים בדין, בבחינת 'ידו חיים שנתתי לוי' (קידושין פ:). וכדברי הזוהר הקדוש (פי' מקץ רא). שלעם ישראל יש דינא רפיא ולא דינא קשיא לעולם, עיין שם.

וחלק מדינו של ה' יתברך, שעושה דין בגוים כאשר יש זכויות לעם ישראל. וכמו שכתוב בברכת 'אמת ויציב': 'אמת שאתה הוא אדון לעמך, ומלך גיבור לריב ריבם, לאבות ובנים', והכל כפי העניין.

גם לרבות דברי רבינו יונה (ברכות ח. בדפי הרי"ף) על דברי רבי יוחנן שאמר הרוצה לקבל עליו עול מלכות שמים 'שלמה', יפנה ויטול ידיו ויניח תפלין ויקרא קריאת שמע ויתפלל, וזו היא מלכות שמים שלמה. וכאילו בנה מזבח והקריב עליו קורבן. ורבא הוסיף כאילו טבל. ופירש רש"י מעלה עליו שכר רחיצת כפיו, כאילו טבל כל גופו, עיין שם.

וביאר רבינו יונה שבתפילין שבזרוע משעבד גופו, שהתפילין בזרועו כנגד הלב, שהוא עיקר התאוות והמחשבות, ועל ידי התפילין שבראשו משעבד לה' יתברך את הנשמה שהיא במח, ובזה יזכור הבורא וימעט הנאותיו, עיין שם, והובא בטור (סי' כה) וכן נפסק בשו"ע (שם סעיף ה).

ודברי רבא הובאו להלכה בספר הקדוש 'שני לוחות הברית' (מסכת תמיד פרק נר מצווה), כי מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, עיין שם.

ולמעשה, זה החילוק בין קדיש, קדושה ו'ברכו' לבין ברכות הנהנין וברכת המצוות, שהם חובת היחיד כי הם רק שבח לה' יתברך, ומצווה להרבות בברכות אלו כאשר חייב בהם, כדי לזכור את הבורא תמיד וליראה ממנו (רמב"ם רפ"ק מהלכות ברכות). נמצא, שעל ידי אמירת הברכות בשם ומלכות זוכה לקבל יראת שמים וזוכר את ה' יתברך תמיד, וברכות אלו הם בבחינת מוסר השכל, כאשר מכוון בהם ומבין ומדקדק במחשבה דיבור ומעשה, ואשריו.

אבל קדיש, קדושה ו'ברכו' הם בבחינת תְּפִלָּה לה' יתברך שעל ידיהם שמו הגדול יתגדל ויתקדש, וכן בקדושה "ימלוך ה' לעולם וכו'", וכן באמירת ברכו מבקשים מהציבור לברך את ה' יתברך, ואלו דברים שבקדושה שצריך עשרה. אבל בברכות פרטיות, כמו ברכות הנהנין והמצוות והשבח וההודאה לה' יתברך, אלו הם ברכות שנתקנו על ידי אנשי כנסת הגדולה, כדי שנתחזק ונתקדש בהם ונזכור את ה' יתברך תמיד.

וחובה לברך לפחות מאה ברכות ביום (אורי"ח סי' מו סעי' ג), וכמובן שעדיף יותר ממאה ברכות הצריכות, כדי שנתחזק תמיד באמונה ומסירות לכבוד ה' יתברך.

~ בדין כוונה המעכבת בתְּפִלָּה

הנביא ישעיה (כט, יג) מוכיח את בני ישראל ואומר: "יען כי ניגש העם הזה אלי, בפיו בשפתיו כבדוני, ולבו רחוק ממני וכו'". ועיין בפירוש רש"י ובמפרשים שאומר הנביא בשם ה' יתברך שעם ישראל לא מתפללים מתוך כוונת הלב אלא רק בפיהם מהשפה ולחוץ, והעונש בזה קשה ביותר שעל ידי כן גדולי ישראל נלקחים מהעולם הזה חס ושלוש, עיין שם, והוא עונש נורא ואיום.

ולכאורה הדבר צריך עיון, וכי על חוסר כוונת הלב בתְּפִלָּה מגיע עונש כזה גדול, והרי כוונה לא מעכבת התְּפִלָּה אלא רק בקריאת שמע בפסוק הראשון ובברכה הראשונה בתְּפִלַת העמידה, וכן בפסוק "פותח את ידך" (תהלים קמה, טז) הנאמר בפסוקי דזמרה, שחייב לחזור ולאומרו אם לא כיוון באמירתו, ואם כן יש להבין מדוע הטיל הנביא עונש כזה גדול על חוסר כוונה בתְּפִלָּה?! ועוד יש לשאול, שידוע שמענישים מידה כנגד מידה,

ואם כן מדוע מפני חוסר הכוונה בתפלה הצדיקים והחכמים מתים!! וצריך עיון להבין כוונת הנביא.

רבינו החפץ חיים זיע"א בספרו הקדוש 'משנה ברורה' (סי' ס"ק ז) מביא שיש שני אופנים בכוונת התפלה:

א. כוונה ראשונה שמצוות צריכות כוונה, כלומר לחשוב קודם עשיית כל מצווה ומצווה שעושה כן מפני ציווי ה' יתברך וכמו שכתוב בתורה (דברים ד, ה) "כאשר ציוני ה' אלוקי".

ב. לחשוב, לכוון ולהבין את ביאור המילים שמוציא בפיו באמירת הברכות שבתפלה. וכאשר לבו על עמו וחסר בכוונת התפלה, אזי חסר בחשיבות התפלה. וכידוע, תפלה בלא כוונה כגוף בלא נשמה, עיין שם. ועל כל פנים, בדיעבד אם לא כיוון בשתי כוונות אלו יצא ידי חובה.

אך יש כוונה נוספת בתפלה, וכוונה זו מעכבת ממש, כי זה חפצא של התפלה, ומי שלא התאמץ לכוון בכך אזי חסר לו במהות התפלה, והרי הוא כמי שלא התפלל, שבעוד שבשני הכוונות הקודמות הרי שבאופן מעשי הרי התפלל והתאמץ לכוון, וגם אם בדיעבד לא כיוון, בדיעבד לא בעינן מצוות צריכות כוונה ולא בעינן ביאור המילים, ויצא ידי חובתו. אבל הכוונה השלישית המבוארת להלן זו כוונה חמורה ביותר בתפלה, וכן באזכרות הברכות וכיוצא בזה, וכשחסר כוונה זו, הרי זה כאילו לא עשה כלום, ואוי לנו מיום הדין.

והכוונה לכך, היא הזהירות הגדולה להוציא מהפה כל מילה ומילה בשלמות, וזו כוונה המעכבת בתפלה לכולי עלמא, וזאת מבלי להחסיר אף אות בתחילה או בסוף, ומבלי להחסיר דגש בקריאת התיבה, וכמובן להפריד בין הדבקים כאשר סוף תיבה ותחילת תיבה באותיות שוות, וזה ההיגוי והפיסוק הנכון, שהוא עיקר יותר מהכוונה של ביאור המילים, כי הכוונה לא מעכבת בדיעבד.

ואף על פי שלכתחילה צריך לכוון ולהבין משמעות כל תיבה ותיבה, אבל בדיעבד אין זה מעכב, אך מנגד אם חיסר בהיגוי ובפיסוק הנכון או כאשר בולעים אותיות ותיבות חס ושלום, באופן כזה חסר בחפצא של התפלה, ואין כאן את נוסח המילים שתיקנו לנו הקדמונים, ובראשם אנשי כנסת הגדולה, וממילא אין כאן תפלה כלל, אלא פיטומי מילי בעלמא חס ושלום (ב"מ סו. ועיין פרש"י סנהדרין כט רע"ב).

ואף על פי שהיגוי המילים נקרא 'דיבור', וכמו שכתוב: "הקשיבה לקול שועי" (תהלים ה, ג), "קול תחנוני" (שם קל, ב), אף על פי כן בשם 'כוונה' יקרא, משום שצריך כוונה והתבוננות להרגיש באופן מעשי ומוחשי שמדבר עם ה' יתברך מלך מלכי המלכים.

וכאשר יחשוב על כך לפני כל מילה ומילה, אז בוודאי ידקדק לומר את תיבות התפלה ככובד ראש, בנחת, בשמחה ובהתלהבות, באופן שלא יראה עליו כמשאוי. וכל זה בזכות הכוונה וההרגשה הנכונה שכעת מתפלל לפני ה' יתברך.

אך כאשר אין מחשבה כזאת בראשו, אזי מדבר באדישות עם ה' יתברך כאשר ידבר איש אל רעהו, ולא מרגיש כלל כבלע את הקודש, שבולע מילים ואותיות, ובוודאי שלא מדקדק על הפיסוק והדגש הנכון. וכאשר מרגיש וחושב שעומד ומדבר עם ה' יתברך, זוכה לקדש,

לכבד ולהרבות כבוד שמים וזוכה להתפלל ולברך ולשבח את ה' יתברך מילה במילה ואשריו ואשרי חלקו.

והנה כמה הוכחות שעיקר התפלה הוא ההיגוי והפיסוק הנכון :

א. כתב הרמ"א (סי"ס קלב) שיש להיזהר לומר פיטום הקטורת מתוך הכתב ולא בעל פה, שהאמירה במקום ההקטרה, וחיישינן שמא ידלג אחד מסממניה והוא חייב מיתה, עיין שם. ועיין למרן הבית יוסף (שם) שמיישב את הדברים. ועם כל זה, מובא בהגהות 'איש מצליח' בשם 'כף החיים', דלעולם יש לאומרו מתוך הסידור, וכן פסק הראשון לציון שליט"א (בילקוט יוסף' שם) כדברי הרמ"א. ומכאן שהחסרון בדיבור מסוכן יותר מהכוונה.

ב. כתב רבינו המשנה ברורה (סי' תפח ס"ק ג) שנוהגים בהלל לברך 'לקרוא' ולא 'לגמור', שמא יחסר תיבה אחת או אות אחת ונמצא ברכתו לבטלה, עיין שם. ואוי ואבוי לאותם חזנים או גבאים הממהרים באמירת ההלל ומחטיאים את הרבים בכך, שהרי לכתחילה לכולי עלמא יש להיזהר בזה.

ג. כתב מרן זיע"א ביבי"א (ח"ה סי' יב) שאותם שאינם מבינים לשון הקודש, יכולים להתפלל מתוך הסידור ויוצאים ידי חובת תפלה, גם כאשר אינם מבינים כלום כי אין הכוונה מעכבת, והביא ראיות מהש"ס ראשונים ואחרונים, עיין שם ותהנה. ומכאן שעדיף לקרוא ולהתפלל מילה במילה בנחת וכבוד ולא כמשא מאשר לרוץ ולכוון בתפלה (ועיין יבי"א ח"ה עמ' קג).

ד. עיין לחז"ל הקדושים (ברכות מז.) בחומרת אמן יתומה, קטופה וחטופה. ולא מוזכר בש"ס הכוונה בעניית 'אמן', ורבינו הטור (בסי' קכד) הביא לכוון בעניית 'אמן' שזה אמת וכו', ומרן הבית יוסף (שם) לא מצא לו מקור בש"ס.

ואף על פי שהתוס' (שבת קיט: ד"ה כל) ביארו את מעלת העונה 'אמן' בכל כוחו שהכוונה בכל כוונתו, על כל פנים העיקר היא האמירה ושלמות התיבה, וכן בקול רם שיש בכוחו לבטל גזרות רעות (משנ"ב סי' נו ס"ק ה). וזה מתאים לחז"ל הקדושים (עירובין סה.) על רבי שמעון בר יוחאי, שאמר יכולני לפטור את כל העולם מדין תפלה, עיין שם, והוא מפני שקשה לכוון כראוי שהכוונה קשה.

ואף שמרן זיע"א (יבי"א ח"ג עמ' כז) פסק שחובה לכוון לכתחילה, ואין לסמוך על רבי שמעון בר יוחאי זיע"א הנזכר לעיל שהוא רק לימוד זכות, עם כל זה בדיעבד לכולי עלמא יצא ידי חובת תפלה. אולם, בחסרון תיבות ואותיות חסר בחפצא, וכאילו לא התפלל וצריך לכוון ולדקדק בקריאה.

וזכר לדבר מהש"ס (ברכות יג. תד"ה בקורא) שמכוון לקרות כדין כנקודתו וכהלכתו, עיין שם, והבן. ועיין בגמ' (ברכות י:) מה שנאמר על חזקיה המלך שהתפלל אל הקיר (ישעיהו לת, ב), ודרשה הגמ' שהתפלל מקירות לבו, ובגליון הש"ס (שם) ביארו שכוונתו בכל לבו. ויתכן לפרש גם כנזכר לעיל שמקירות לבו, כוונתו בכל לבו לעניין הדקדוק במלים, כי צריך בזה זהירות גדולה.

ה. כתב בשולחן ערוך (סי' רט סעי' א) שאם בירך על כוס מים, ובזמן אמירת שם ומלכות היתה כוונתו על המים, אך בסוף הברכה טעה וסיים: 'בורא פרי הגפן', יצא ידי חובה, ואין כאן ברכה לבטלה, שעיקר הברכה הוא בשעה שמזכיר שם ומלכות.

ואף שהמשנ"ב (סי"ק א) מחמיר בזה, עם כל זה בכה"ח פסק כן, והובא בהגהות 'איש מצליח' (שם). ומכאן שאפילו נוסח הברכה לפעמים לא מעכב ולא משנה מה אמר. והעיקר שדקדק לומר את המילים כדת וכדין יצא בזה ידי חובה, ואף על פי שהוא מפני שכיוון בשעת אמירת שם ומלכות, סוף סוף אין בכוונה זו פירוש הדברים, אלא רק שהראה בכך שכוונתו על דעת המים.

ו. כתב בשו"ע (סי"ס ס) שהכוונה בקריאת שמע לא מעכבת כי אם בפסוק ראשון, ועם כל זה לענין צורת הקריאה וההנהגה בזמן קריאת שמע חמור יותר, כמפורש בשו"ע (סי"ס א סעי' א) שצריך לקרוא קריאת שמע בכוונה באימה ביראה ברתת ובזיע.

ומכאן שאימה ויראה, אינו דומה לכוונה של ביאור והבנת המילים והבנת המקרא, אלא להראות יראה ופחד לפני ה' יתברך בזמן קריאת שמע, עיין שם.

וכמו שכתב רבינו יונה ב'ספר היראה', בביאורו לפסוקי דזמרה וקריאת שמע, שיש להרגיש יראה ופחד לא רק בלב אלא גם בסגנון ישיבתו וצורת איבריו, וכתב שם וזה לשונו: 'אל יסמוך לאחוריו [כלומר, לא להשען], ולא יהא מוטה לצדדין דרך גאוה אלא ישב וראשו כפוף, ושני אציליו על עצם הירך, ושני ידיו תחת לבושו, הימנית על השמאלית, כנגד טבורו, ואל יפשוט רגליו, ויהיו שוקיו על עמדן, למען יהיה ברעדה ויראה', עד כאן לשונו.

ומכאן על צורת הישיבה והיראה בזמן קריאת פסוקי דזמרה וקריאת שמע, ויתכן שזה חמור יותר מהכוונה. ורבינו בעל 'כף החיים' זיע"א (סי' נט ס"ק כה) מגלה דעתו שאסור לנשק התפילין בזמן קדושת 'יוצר', כי צריך לענות הקדושה בכוונה גדולה באימה וביראה, ואם ינשק התפילין יסיח דעתו מעט, ואין זה כבוד לפני המלך גדול ונורא שעושה דבר אחר, עכת"ד.

ואף על פי שמנהגנו לנשק התפילין כדעת הבן איש חי, על כל פנים למדנו מדבריו הקדושים כיצד יש להתנהג בזמן שמדברים עם ה' יתברך, ואם להתעסק בקודש כנישוק התפילין זה בעיה, על אחת כמה וכמה כשלא מדייק ולא מדקדק במילים לאומרם בנחת ושללא יראה עליו כמשאוי, ואוי לנו מיום הדין.

ז. כתב ה'שערי תשובה' (אור"ח סו"ס סא ס"ק יד) שאם לא יזהר בפסוק נכון בטעמים של קריאת שמע, ימצא לפעמים שמחרף ומגדף, וכגון בפסוק האחרון של קריאת שמע יש לומר: "אני, ה' אלוקים" בטעם טרחא דהיינו מפסיק, ולא טעם משרת, שלא יישמע אני ויש עוד חס ושלום, עיין שם, והובא כן למעשה בסידור הנפלא 'איש מצליח'.

וכן מה שמובא בירושלמי המפורסם (הובא בתד"ה בין הדבקים ברכות טו): להתיז באות זי"ן של "תזכרו".

וכן התוס' (ברכות לח רע"ב בד"ה והלכתא) שביארו הטעם לפסוק הלכה כרבנן ולומר 'המוציא' משום עירוב אותיות. ורבינו ה'מנחת ש"י' (תהלים ר"פ קו) הביא מהירושלמי גם

לעניין הפסוק: "כי, לעולם חסדו" (שם), שאם לא יפריד בין המילה "כי" למילים "לעולם חסדו", נמצא מחרף ומגדף. וכמובן גם שיש להדגיש במילה: "חסדו" בסמ"ך ולא בזי"ן.

ויזכר לטוב רבינו הגדול והקדוש הרב נאמ"ן שליט"א, שמזהיר תמיד בסידור הנפלא 'איש מצליח' על הפיסוק הנכון, ולפעמים כותב במפורש באותיות קטנות 'פסיק מעט', ובפרט שיש מקומות שאם לא מפסיק, זה כמו מגדף חס ושלוס כגון: "שבחי ירושלים, את ה'", "וייראו, אותו", "כי יעקב, בחר לו יה", "ה', ימלוך לעולם ועד", "ה', ישמורך וכו'", "ה', ישמור וכו'", הם וכיוצא בהם.

ועל אחת כמה וכמה בברכות הנהנין ובברכות המצוות, וכמו שמצינו בברכת 'המוציא', שהוסיפו אות ה"א לתיבת ' ה מוציא' כדי שלא לבלוע את אות מ"ם בתיבת 'העולם' שלפניה (ירושלמי הובא בתד"ה והלכתא ברכות לח:), וכן עוד דוגמאות כיוצא באלו: 'המוציא לח ס, מן הארץ'. 'יתגדל ויתקד ש, ש מיה רבא'. 'בעגלא ובזמן קרי ב, ו אמרו אמין'.

ובעוונותינו הרבים, קשה למצוא כיום חזנים המדקדקים בשמחה בדברים אלו, אף שהם חובה מן הדין ומעכבים בדיעבד אף יותר מהכוונה. ואם רבינו הרמ"א (סי' סא סע' א) מביא בשם מרן הבית יוסף שגם הקורא בתנ"ך צריך לדקדק כמו בקריאת שמע, מה נאמר מה נדבר ומה נצטדק בברכות, בתפלה ובפסוקי דזמרה, הן וכיוצא בזה, ואוי לנו מיום הדין.

והוא מה שכתבתי לעיל, שזו הכוונה הנוספת המעכבת בתפלה, דהיינו להתרכז במילים, ולא רק בכדי לכוון בהם שגם זה חובה לכתחילה, אלא גם כדי לדקדק באותיות, בפסוק בניקוד וכמובן בהיגוי הנכון, שכאשר ירגיש באמת שהוא מדבר עם ה' יתברך בברכת הנהנין וברכת המזון, וה' יתברך מקשיב לו ומביט בו כיצד מתנהג, וכדברי רבינו יונה זיע"א הנזכר לעיל.

ובצעירותי, לא הבנתי את דברי רבינו החפץ חיים זיע"א, שכתב בהשמטה בסוף ספר 'שמירת הלשון' על זהירות בתפלה, בברכת המזון ובברכות השחר שצריך לחשוב על איזה ברכה ועל איזה עניין הוא רוצה לשבח או לבקש מה' יתברך, עיין שם, והרי לכאורה רק בתפלת העמידה צריך להתבונן בכך?!

וכעת בזקנותי ברוך ה', זכיתי קצת להבין שיש חובה להרגיש כך בכל ברכה וברכה להרגיש שמדבר עם ה' יתברך ולהתבונן מה תבקש ומה תשבת, ועל ידי זה ירוויח שלא ימהר ולא יבלע מילים, אותיות ואפילו נקודות. וכידוע, 'פרי המהירות, חרטה', וכשמדבר עם ה' יתברך, פרי המהירות הם 'דברים בטלים' שמוציא מפיו.

חז"ל הקדושים לימדונו על מעלת התפלה שהוא דבר העומד ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בה (ברכות ו:), וכנראה שהסיבה לכך שמתרגלים להתפלל בגיל קטן, וכך ממשכיכים מגיל בר מצווה והלאה, וכשחסר הדרכה נכונה אלו התוצאות, בעוונותינו הרבים.

ולעניות דעתי, ההדרכה היסודית על מעלת התפלה, הוא לעורר תמיד להתפלל בנחת מילה במילה שלא יראה כמשאוי וזלזול חס ושלוס. וכשיש הרגשה שעומד לפני ה', ניתן להגיע לכך בקלות ולהרגיש שמחה והרגשה טובה, כאשר מדבר לאט ובנחת עם ה' יתברך, וה' יתברך מקשיב לו ושומע לו מידה כנגד מידה, וכלשון ה'מסילת ישרים' (פ' י"ט) 'במעט

התבוננות ושימת לב, יוכל לקבוע בלבו אמיתת הדבר איך הוא בא ונושא עמו ממש יתברך, ולפניו הוא מתחנן ומאיתו הוא מבקש, והוא יתברך מאזין לו מקשיב לדבר, כאשר ידבר איש אל רעהו, ורעהו מקשיב שומע אליו, עכ"ל.

וזה מרומז בדברי הזוהר הקדוש (תיקוני הזהר צב.) שתפלה מלשון 'תפל', כלומר דבוק, שצריך להרגיש בתפלה דבקות בה' יתברך כמו חתן וכלה, נורא ואיום. ומרומז כאן כמו חתן וכלה בזמן חתונתם והוא שלא ממהרים, אלא אדרבה יש זמן להכל לקבלת פנים, לחופה, לריקודים ושמחה ולכל ענייני הסעודה ואף אחד לא ממהר.

כן הדבר בתפלה, בברכות ובאמירת תהלים, הכל צריך להיות מתוך נחת, אהבה ושמחה מילה במילה, ולא כמשאוי חס ושלוש.

ויתכן שזה נובע מחוסר אמונה שעל ידי התפלה ניתן לקבל ישועות, ושהתפלה מהפכת דעתו של ה' יתברך (סוכה יד.), ולצערנו עניין זה חסר היום באופן מעשי, ויותר מתלהבים מרופאים ומתרופות שרואים בעיניים מאשר התפלה שלא 'רואה בעיניים'. וכידוע מהסבא מנובהרדוק זיע"א שהיה אומר שהתפלה מועילה על פי הטבע, ותרופות הם נס מעל הטבע, נורא ואיום.

והיסוד לכך, הוא מה שכתב רבינו הגר"ח מוולוז'ין זיע"א בספרו הקדוש 'נפש החיים' (סוף שער א), שלפני קבלת התורה העיקר היה הכוונה והמחשבה, ולכן אברהם אבינו ע"ה הביא אוכל למלאכים (בראשית יח, ה-ח), אף שלא אכלו ושרפו בהבל פיהם (בי"מ פו:) עם כל זה העיקר הכוונה. וכן עמרם נשא את דודתו יוכבד, ויעקב אבינו ע"ה נשא שתי אחיות, כי הכוונה היתה עיקר ולא המעשה, אבל לאחר קבלת התורה המעשה הוא העיקר ולא הכוונה.

ומה שאמרו בגמרא (סנהדרין קו:) 'רחמנא ליבא בעי', הכוונה למצוות שאין בהם מעשה, כמו יראת שמים, שמירת עיניים, אהבת ישראל, דבקות בה' יתברך, דרגות באמונה וכיוצא בזה, אבל מצוות שצריך בהם מעשה, כביטוי תיבות התפלה, הנחת ציצית ותפילין, נטילת לולב, מצוות סוכה, אכילת מצה בליל פסח וסעודת שבת, צריך מעשה ולא מועילה מחשבתו.

ורבי שמעון בר יוחאי הקדוש זיע"א היה לומד סודות התורה בערב פסח שחל בשבת, ועל ידי כך היה מקיים סעודה שלישית בלא חמץ ומצה (כה"ח סימן תמד ס"ק יח), אבל כשצריך לעשות מעשה המעשה מוציא מידי מחשבה (קידושין נט:).

והנה כמה קטעים מהזוהר הקדוש במעלת התפלה, ובפרט כאשר מוציא מפיו מילה במילה, שבזה יש תיקון גדול בתפלה ועולה למעלה ומגיע עד כסא הכבוד.

א. בזוהר הקדוש (וישלה קסט.) - על הפסוק: "הצילני נא מיד אחי מיד עשוי" (בראשית לב, יב), יעקב אבינו ע"ה מפרט את כל הדרוש לו מה' יתברך, ומוסיף לומר את הסיבה לתפלתו: "פן יבוא והיכני". ללמדנו, שהמתפלל צריך לפרש דבריו כראוי, שכח התפלה מצוי כאשר הדברים גלויים ומפורשים, ויש לפרט הדברים בעת התפלה שלא יהיה בהם פקפוק.

ובזה מיושב מה שפירש רש"י (במדבר כא, א) שישראל חששו מתחבולת עמלק שיתחפשו לעם כנעני, ולכן לא פירשו בהדיא בתּפֿלתם כנגד מי מתפללים כנגד הכנעני או העמלקי, כי לא ידעו מי העם המתייצב כנגדם, אלא ביקשו והתפללו בסתם: "אם תיתן את העם הזה בידי" (שם ב). ונראה שאם לא מדייקים במשמעות התּפֿלה, אזי מחסר בכח התּפֿלה מלהתקבל ולעלות מעלה.

ודומה לכך בזוהר הקדוש (וישלח קעט). שסגולה בדוקה להינצל מכל צרה, הוא אמירת תהלים בכוונה. וכנראה שכאשר נאמרים בטעמיהן ודקדוקיהן, יש בהם כח גדול.

ב. בזוהר הקדוש (נח עג.) - היודע להסתכל ולהבין על כבוד ה' יתברך ויודע לשבח כפי מה שצריך, הקדוש ברוך הוא עושה רצונו. ויתכן שעל ידי שהוגה המילים היטב בלי טעויות, יש בזה כבוד שמים, כאשר מתייגע על כל מילה ומילה שתהיה כהלכה.

ומרומז בזוהר הקדוש (ויגש רט סע"ב) שאסור להגביה קולו בתּפֿלה, וצריך להתפלל בלחש, מתוך אהבה, כוונה ותיקון הראוי וליחד ייחודים וכו'. ויתכן שיהתיקון הראוי הוא ההיגוי הנכון והמדויק בטעמיה. ועוד מובא בזוהר הקדוש ויקהל (רב). שלא ישמיע התּפֿלה לאוזניים של אחרים. כלומר, להרגיש שמדבר אך ורק עם ה' יתברך בלבד, ואז מרגיש את הצורך לדקדק בכל מילה ומילה.

ג. בזוהר הקדוש (ויחי רמד.) - מי שלא יכול לכוון, העיקר שיוציא המילים בשפתיו, והעיקר שיסדר שבחים של ה' יתברך, עיין שם. ומשמע שם בפירוש 'מתוק מדבש', שעצם הכוונה לא מעכבת, אלא סידור שבחיו יתברך.

וכן משמע בזוהר הקדוש (האזינו רצד): שהכוונה לא מעכבת, והעיקר שמוציא בפיו את המילים בשלמות ונעשה מזה קול העולה למעלה. ועוד מובא בזוהר הקדוש (ויחי רכג). שהדמעות אשר שופך האדם לפני ה' יתברך, קורעות את גזר הדין והעונש לא בא עליו. משמע שהכוונה לא מעכבת את הדמעות מלעלות למעלה, ואף שבוודאי מכוון בתּפֿלתו, אך אין בכך כוונה במילות התּפֿלה אלא רק הכוונה שעומד לפני ה' יתברך.

ד. בזוהר הקדוש (חקת קפג): - שמי שרוצה לעורר רחמים בין במעשה בין בדיבור, יזהר שיהיה הכל כראוי. ויתכן לפרש את הפסוק: "קרוב ה' וכו' לכל אשר יקראוהו **באמת**" (תהלים קמה, יח), שהכוונה על עצם הקריאה, שכאשר קוראים בהיגוי נכון, בפיסוק וניגון כמדבר לפני המלך, הוא הנקרא "באמת". רבים הולכים לבית הכנסת, אבל מעטים הם שיכולים לעורר ולהמשיך שפע בתּפֿלתם שיודעים לקוראה ולעורר כראוי, וזהו "באמת" - שיודעים לעורר האמת כראוי.

ומכל הנזכר לעיל ניתן ללמוד ולהבין, שלפני הכוונות בעומק המילים צריך לדקדק **באמת** במילים שמוציא מפיו, שבזה ניכר שיש כאן תּפֿלה, וזה לפני הכל. ולכן, הזהירו חז"ל הקדושים להתפלל בנחת ובתחנונים ושלא יראה כמשאוי, ושלא יזרוק ברכה מפיו, עד כדי כך שיש אומרים שאם לא התפלל בלשון תחנונים לא יצא ידי חובת תּפֿלה, ומשמע שזה לא קשור לעצם הכוונה, אלא לשון תחנונים וכיוצא בזה (ועי' משני"ב ביאה"ל סי' צח ויבואר להלן בס"ד).

כתב הרמב"ם (פ"ד מהלכות תפלה הט"ו) שאם התפלל שלא בכוונה חוזר ומתפלל בכוונה. ומשמע שהוא בכל התפלה, ואילו בתחילת פרק י' (ה"א) פסק שהכוונה מעכבת בברכת אבות בלבד, עיין שם. ומרן רבינו הגדול זצוק"ל (יבי"א ח"ג סי' ח) הביא דברי הלחם משנה ליישב את דברי הרמב"ם שאין בכך סתירה, ובפרק ד' סתם וסמך על מה שכתב בפרק י', ובאמת רק בברכת אבות צריך לחזור.

ושוב הביא ביבי"א (שם) מה שכתב רבינו חיים הלוי מבריסק בספרו על הרמב"ם, שכתב לתרץ בעניין אחר שיש בו דבר הנוגע להלכה ולמעשה. והוא שיתכן שהכוונה מעכבת בכל התפלה, אך יש ב' עניינים בכוונת התפלה: האחת, פירוש הדברים והמילות שבתפלה, ובזה יש דין כוונה המעכבת בברכת אבות בלבד, וזה מה שכתב בפרק י', שאם לא כיוון באבות צריך לחזור. והשנית, שצריך לכוון שעומד לפני ה' יתברך, והוא לא מדין כוונה אלא מעצם התפלה. וכשלא מרגיש כן, הרי זה כמתעסק וכאילו לא התפלל וכאילו דילג תיבות אלה, ולכן חוזר ומתפלל, לא בשביל פירוש המילות, אלא בשביל עצם התפלה, וגם אם לא כיוון, יחזור ויתפלל. ומרן זצוק"ל האריך להוכיח שכוונה זו שעומד לפני ה' יתברך לא מעכבת בתפלה, עיין שם.

ולעניות דעתי, יש ליישב כוונת רבינו הגר"ח מבריסק זיע"א, על פי המבואר לעיל באריכות, שיש כוונה נוספת בתפלה, והיא לכוון ולדקדק בהיגוי ופיסוק הנכון מילה מילה בתפלה מבלי קשר לכוונת ביאור ופירוש המילים. ורק מי שמרגיש שעומד לפני ה' יתברך באימה ויראה יכול לעשות כן, וכמו שיושב ומבקש לפני המלך, שבוודאי מבקש בנחת וביראת כבוד ומדבר לאט, בנחת ובשלווה, ועל אחת כמה וכמה כאשר מדבר לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.

וזו בעצם כוונת רבינו חיים הלוי מבריסק שכוונה זו מעכבת בכל התפלה, כי אם לא מרגיש שעומד לפני ה' יתברך, הרי אינו מדקדק לומר מילה במילה, ובוודאי בולע מילים ואותיות, ועל אחת כמה וכמה שלא מדקדק לבטא כהלכתו אות עי"ן ואות חיי"ת ואות ה"א וכיוצא בזה. והרי הוא בעל חטא גדול, כי חסר לו בעצם החפצא של התפלה, שהרי בולע מילים ולא מרגיש.

וכמו שכתב רבינו האור לציון ב'חכמה ומוסר' (עמ' קא), שאם מתפלל תפלת עמידה פחות משבע דקות, הרי זה בולע תיבות ואותיות ואין כאן תפלה. ובספר 'אני לדודי' לרבינו הגר"ש דבליצקי שליט"א (עמ' קנג) מובא על תפלת העמידה בימי החול שזמנו הוא לפחות תשע דקות, עיין שם.

ואין זה עניין לכוונת המילים שאינה מעכבת, אלא מדובר בכוונת המילים שמוציא מפיו שצריך להוציאם בשלמות, וכאשר יקליט את עצמו ישמע ויראה כיצד בולע מילים ואותיות, רחמנא ליצלן, ועל פי זה דברי רבינו חיים הלוי זיע"א כפתור ופרח, ואין סתירה ברמב"ם ומובן למעשה שכוונה זו מעכבת בכל התפלה.

ובזה מובן העונש הנורא של הנביא ישעיה שהצדיקים והחכמים מתים, כי על ידי אמירת הקורבנות מוחלים על כל העוונות (תענית כז:), וגדולה תפלה יותר מן הקורבנות (ברכות לב:), וכאשר חסר בחפצא שבתפלה, לוקחים משמים צדיק לכפר על הדור וזה בעצם דברי הנביא שהחכמים בסכנה בעוונותינו הרבים.

ונראה לבאר את התירוץ הנ"ל מדברי רבינו הרמב"ם זיע"א, שכתב (בפ"ד מה' תפלה) שאם לא התפלל בכוונה חוזר ומתפלל, ובסמוך לכך הוסיף לכתוב: כיצד היא הכוונה שיפנה לבו מכל המחשבות וכאילו עומד לפני השכינה, וצריך לישב מעט קודם תפלה, ויתפלל בנחת ובתחנונים ולא כמשאוי, עכת"ד.

ולכאורה, מדוע לא הזכיר בכוונת התפלה את עניין כוונת המילים היוצאות מפיו, אלא רק את הסרת המונע, שיפנה לבו וכיוצא בזה שהם פעולות חיצוניות שרואים בהם אימה ויראה מה' יתברך שעומד לפני השכינה ומתפלל בנחת ובתחנונים, ולא רמז כאן הרמב"ם לכוונת המילים שמוציא מפיו, הלזה יקרא כוונת הלב?!

ולפי האמור, הדברים מובנים, שעיקר כוונת הלב כאן הוא לא להבין את המילים שמוציא מפיו, אלא להוציאם מפיו בכוונה. כלומר, מבלי לדלג תיבה, אות ונקודה (משנ"ב ר"ס צג בשם הפמ"ג), ויכול להגיע לכך על ידי שמרגיש שעומד לפני ה'.

וכאשר מתפלל בנחת, כלומר לאט לאט מילה במילה ולא ממהר, וכאשר מתפלל בלשון תחנונים כעני העומד בפתח, כעין ניגון של בקשה, וזו כוונה המעכבת בתפלה, וכשלא כיוון כוונה זו הרי זה כאילו החסיר מילים.

ומשמע ב'שערי תשובה' (ס"ס צח) שלהתפלל דרך תחנונים, אינו עניין לכוונת ביאור המילים, עיין שם. וכך מובא בשו"ע (סימן צח סעיף ב) שעכשיו אין אנו מכוונים כל כך בתפלה, ומיד אחר כך (סעיף ג') כתב להתפלל בלשון תחנונים שלא יראה כמשא וכ', והוא פלא.

ולפי האמור, הדבר מובן, שכוונת ביאור המילים בוודאי לא מעכב בדיעבד, וכעת לא מכוונים בעוונותינו הרבים בתפלה, אבל לקרוא מילה במילה ולהראות חביבות ולא כמשא, הרי הוא בוודאי חובה גם בזמן הזה, כי זה חפצא של התפלה.

אלא יש להתפלל מתוך חיבה, אהבה ושמחה לפני ה' יתברך, ולא למהר ולחכות להתפטר, חס ושלוש. וזה עיקר התפלה אפילו יותר מהכוונה, ובעוונותינו הרבים בשיחות הטלפון מדברים ומאריכים ונהנים כל רגע ורגע, ועם ה' יתברך נראה הדבר כמשא, וממהר ואינו מראה כבוד לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, וזה גם כוונת הנביא ישעיה וכנזכר לעיל, וזו כוונת הרמב"ם והשו"ע, והוא כוונת הגר"ח מברסק זיע"א.

רבינו החסיד בעל 'כף החיים' (סי' צח ס"ק ב) מביא ומזהיר, שלא יאבד שום אות מראשי תיבות או סופי תיבות, ועל ידי המהירות מאבד אותיות, והוסיף עוד (שם בס"ק כ) שצריך לומר תיבות התפלה כמונה מרגליות. והגורם לחזן למהר וכיוצא בזה גדול עונו מנשוא, והוא חטא הרבים ישא, שגורם לציבור למהר ולא ידעי מאי קאמרי רחמנא ליצלן, עיין שם.

ומרן החיד"א בספרו הקדוש 'עבודת הקודש' (קשר גודל' פרק ז) כותב: לא יאמר הזמירות במרוצה, כי אם בנחת ויתן ריוח בין הדבקים כמו בקריאת שמע, ובקול, כדי שיוכל לבטא בשפתיים האותיות כתקנן. והמזרז את החזן שיאמר במרוצה, נענש על כך, עיין שם.

ובספר 'קב הישר' (פרק לד) הביא עשרה דברים שחייבים עליהם נידוי וחרם, והשביעי שבהם הוא האומר שירות ותשבחות במרוצה, ואינו מוציא מפיו התיבות בשלמות.

והוסיף עוד (פרק מא) שנכשלים בזה רוב העולם, עיין שם. וכדברי הגמרא (ברכות לד): 'אם שגורה תִּפְלְתִי בפי', ופירש רש"י סדורה בפי במרוצה ואיני נכשל, ותחינתי נובעת מליבי וכו', עיין שם. והכוונה שהתִּפְלְה סדורה אותיות ומילים בלי כשלון, כלומר בלא לבלוע המילים.

וכדברי הירושלמי שם (ספ"ה דברכות) 'אם עשו שפתותיו של אדם תנובה', יהא מבושר שנשמעה תִּפְלְתוֹ. ופירש הפני משה שמרגיש בעצמו שאומר תיבה אחר תיבה כהוגן ובכוונה, עיין שם.

ואף שמתפלל עם הציבור, אינו צריך לחשוש מלהתפלל בכוונה, אף שעל ידי כך מאריך בתִּפְלְתוֹ. ומה שפסק הרמב"ם (רפ"ו מהלכות תפלה) שהמתפלל עם הציבור לא יאריך יותר מדי, עיין שם. מי קבע מהו 'יותר מדי', ובפרט כשיש תשעה עונים בלעדיו והוא עומד ומאריך בפינתו ואשריו ואשרי חלקו. ואנכי הצעיר עפר ואפר זכיתי להנהיג בקהילה שלנו שלא מחכים לי בתִּפְלְה לעולם, פרט לימים נוראים לטובת הציבור, וברוחניות בוודאי חייך קודמים לכל הדעות (עיין ב"מ סב.).

ועיין לרבינו שאול הכהן זיע"א, בספרו 'לחם ביכורים' (שער ליקוטי הדקדוק), שכותב שיש להיזהר בקריאת שמע בין הדבקים שנמצא שם שישים תקלות של דיבוקים, עיין שם. וזהירות בדבקים אלו מצויים גם בפסוקי דזמרה ותִּפְלְת העמידה. נמצא, שיש לנו עבודה קשה בעבודת ה' יתברך.

מִרְן זיע"א (יבי"א ח"ג עמ' כז) הביא כמה עצות טובות כדי לכוון בעמידה, עיין שם. והרב החיד"א המליץ לומר כל ברכה בעמידה בנשימה אחת (יוסף אומץ ר"ס ע), והגר"ח מוולוז'ין המליץ לצייר את האותיות מול עיניו או להתפלל עם הסידור, והוסיף בשם בעלי המוסר שמי שלא מכוון בתִּפְלְה משתתף עם כוחות הטומאה והשטן, ואוי לו מיום הדין. והמתפלל בכוונה ניצול מחיבוט הקבר, עיין שם.

והוסיף עוד ביבי"א (ח"ה עמ' מב) על מי שלא יכול לכוון, ה' יתברך בוחן לְבוֹת וכליות ומעלה עליו כאילו כיוון. וכמו שאמרו (שה"ש רבה פ"ב ס"י ג) "ודגלו עלי אהבה", ודילוגו עלי אהבה. ואותם עדות שקשה להם לומר בביטוי והיגוי נכון, עם כל זה ה' יתברך מקבל תִּפְלְתם באהבה, עיין שם. אבל כולם מודים שמי שיכול ללמוד, להבין ולדעת כיצד לדקדק במילים באותיות כדי להיות עובד ה' באמת, בוודאי שחייב לעשות כן.

ומִרְן החיד"א בספרו 'לב דוד' (סימן יא) הביא מדרש (תדבא"ר פ"ח) על חזקיה המלך שלא התפלל לה' יתברך באימה וביראה. ולמד מכאן החיד"א על הזהירות בתִּפְלְה באמירת התיבות והאותיות שלא יהיה כבלע את הקודש, עיין שם.

גם המגיד הזהיר את הבית יוסף כמה וכמה פעמים על הזהירות בתִּפְלְה, והוסיף להזהיר (בפי' בהר סיני) בזה"ל: 'ותקרא כל התִּפְלְה מראשה ועד סופה כסדר, לא יחסר אפילו תיבה אחת שהרי כולה מיוסדת על דרך הסוד, ולא כאותם שוטים שמדלגים התִּפְלְה. אוי להם שמקלקלים הצנורות, כמה וכמה רעות גורמים להם ולכל העולם וכו'', עיין שם.

ומִרְן זיע"א (יבי"א ח"ו עמ' לב) הביא את תשובת הרדב"ז שעדיף להתפלל ביחיד ולא בחברת בני אדם שאין דעתו נוחה מהם, עיין שם. ויתכן ללמוד מכאן שעדיף להתפלל

במנין מצומצם של בעלי בתים מילה במילה ובאימה וביראה, מלהתפלל ברוב עם, עם אנשים הנראים בעלי דעה ואצים ורצים בתפלה.

וכמו שהביא מרן זיע"א (יבי"א ח"ו עמ' לג) להיות חזן אצל אשכנזים בתנאי שהחזן הספרדי יתפלל בנוסח הספרדים כמנהג אבותיו. והוסיף עוד (בעמ' לו), שהתיבות והאותיות ניתנו יחד במתן תורה עם הנקודות, והדייקנים מבדילים בין קמץ לפתח כדת וכדין. והוסיף עוד (בעמ' לט), שהרבה מגדולי אשכנז למדו את המבטא הספרדי, עיין שם.

וכל זה חיזוק גדול שהתפלה בנחת ובשמחה ובאהבה, מילה במילה, מעכב ומועיל יותר מהכוונה של ביאור המילים, כי הכוונה קשה יותר. וכמו שכתב הרמב"ם (עיין מורה נבוכים ח"ג פנ"א) תכוון בברכת אבות בלבד שנים רבות, נורא ואיום!

אבל ההיגוי, הביטוי והשמחה בתפלה והכוונה שמכוון לקרוא טוב כדת וכדין בניקוד ובהיגוי שקיבלנו בהר סיני, חמור שבעתיים. ומעכב בכל מילה ומילה, וכשלא הוציא מפיו מילה מסוימת בהיגוי נכון, הרי זה כאילו השמיט מילה זו או ברכה זו וחסר כאן בחפצא של התפלה, ואוי לנו מיום הדין.

ויש בזה גם סברא, שמי שעשה מצווה בלי כוונה, הוא לא זילזל בכבוד שמים, ומי שמתפלל ולא מכוון ולא מבין את ביאור המילים, אינו זילזל בכבוד שמים, ולזה תיקנו קורבן עולה שמכפר על מחשבות הלב. וכמו שאמרו במדרש רבה: אמר רבי שמעון בר יוחאי, לעולם אין העולה באה אלא על הרהור הלב (ויקרא צו, ג), עיין שם.

אבל כאשר לא עומד באימה ויראה, וכאשר יושב בפסוקי דזמרה בבית הכנסת כמו שיושב בביתו, וכן כאשר מריץ התפלה ונראה עליו כמשאוי, יש כאן זילזול בכבוד שמים, ועל זה יש עונש גדול. כי הכוונה בתפלה מדרבנן, ולכן אינה מעכבת, אבל אימה, יראה ופחד מלפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא זה מדאורייתא.

ובש"ס אמרו: אם היית עומד לפני מלך בשר ודם, שהיום כאן ומחר בקבר וכו' (ברכות לג.), עיין שם. וזה דומה לפסוק ראשון של קריאת שמע שכתוב בגמרא (ברכות לד.) שמי שקראה בלא כוונה, חברותא כלפי שמיא מי איכא?! דהיינו, וכי הקדוש ברוך הוא חבר שלו?!

והעניין הוא, כי קריאת שמע הוא יסוד האמונה, ולכן יש להיזהר בזה מאוד, וכמו שכתב המהרש"א (שם) ויש להעמיס כן בפירוש רש"י. ויש כאן זילזול בכבוד שמים ואין הכוונה מעכבת, אבל ההיגוי והצורה והסגנון מעכב, כי זה מדאורייתא להרגיש באמת מה זה מלך העולם (ועיין כיו"ב בספר עליה באריכות).

ובזה מובן מה שכתוב בסידור הרש"ש, שעל כל ברכה כשמזכיר 'מלך העולם' יכוון לקבל על עצמו ד' מיתות בית דין, כי באמת לפני מלך בשר ודם מרגישים ביטול, שבכוחו להרוג אנשים ואין דין ואין דין, ויתכן מאוד שזה שקר וטעות. ולהבדיל, לפני ה' יתברך שזה אמת לאמיתה, אך ורק ה' יתברך ואין עוד מלבדו, וממילא אם רוצה להרגיש באמת עול מלכות שמים בשלימות, אזי ימחיש לעצמו בכוונה יסודית שמקבל על עצמו ד' מיתות בית דין בעת הזכרת מלכות שמים.

ובזה מובן דברי הרב החסיד בספר 'יסוד ושורש העבודה' (שער ג' שער השיר ושער ה' שער הקורבן) שהאריך מאוד מאוד בדקדוק כל תיבה ותיבה. וזכר לדבר מהגמרא (יומא נג:) מי שלא פסע שלוש פסיעות בסוף תְּפִלָּתוֹ, ראוי לו שלא יתפלל, עיין שם, והוא מפני שיש בזה זילזול בכבוד שמים, והבן. והדברים נוראים ואוי לנו מיום הדין.

ובזה מובן מה שכתבו בספרים הקדושים, שעל כל אחד ואחד להוסיף בתְּפִלָּה בקשות חדשות מעצמו, שבהם מכוון היטב, ומקיים על ידי כך מצוות עשה מן התורה של שלמות הלב בתְּפִלָּה. עיין בספר 'בית תְּפִלָּה' לבעל 'הפלא יועץ' (ברכה טז) שכתב: טוב לגבר לומר בכל יום נוסח תְּפִלָּה מחודשת ב'שמע קולנו', כדי שיכוון לבו, ובזה יוצא יד חובת עבודה שבלב, ע"כ.

וכן רבינו החיי אדם בצוואתו, בספר 'בית אברהם' (אות יג) כותב לצאצאיו, שלאחר תְּפִלָּתם יתפללו בכל יום בלב שלם, מה שכל אחד צריך לו, אם על פרנסה או על חולה, ושלא תמוש התורה מפיכם ומפי זרעכם, ולהינצל מיצר הרע, משנאת הבריות וחילול השם. והוא כדי לצאת ידי חובת תְּפִלָּת הלב שהיא מצוות עשה מן התורה.

וכן בספר 'יערות דבש' (דרוש יב) כתב: הואיל ואדם רגיל בתְּפִלָּה ולבו בל עמו, לכן יתפלל בכל יום לצורכו חדשים לבקרים, פעם על פרנסה ופעם על הצלחה בתורה, ועל ידי זה יוצא ידי חובת תְּפִלָּה וישמע ה' בקוראו אליו, עיין שם. וכן כתב רבינו החפץ חיים ב'ליקוטי אמרים' (פרק י'), עיין שם. ומכאן שתְּפִלָּה הבאה מעומק הלב ומתפלל לפני ה' יתברך מקירות לבו, נמצא שהוא בכוונה גדולה, כי בזה פיו ולבו שווים.

ועיין לרבינו המשנ"ב (ביאה"ל ר"ס קא) שהביא בשם הרשב"א (רפ"ב דברכות) שיש להיזהר בברכת אבות ולכוון בה היטב, וגם צריך להיזהר שלא יהיה לבבו פונה באמצע הברכה לדברים אחרים, ואפילו אם חוזר ומכוון יש להיזהר בזה מאוד, עיין שם. ומי יכול להגיע לריכוז מחשבה שכזה. וכן, שתהיה לכל הפחות ברכת אבות בלשון תחנונים (משנ"ב בביאה"ל ס"ס צח).

וזה פירוש התחינה ויטהר לבנו לעבדך באמת, כלומר בשלמות, וכמו שנכתבת המילה 'אמת', אות ראשונה, אמצעית ואחרונה מהאל"ף בי"ת, כך בעל אמונה זוכה להיות בעל חכמה לחיים טובים, כאשר כל מחשבתו עם ה' יתברך בלבד, ומי יאמר זכיתי ליבי.

וכאשר מחדש מעצמו בתְּפִלָּתוֹ, לפי צרותיו בעיותיו וניסיונותיו, העוברים עליו ועל בני ביתו, אז בוודאי מכוון היטב, כי אין כאן לשון סדורה, אלא הוא ערך והכין והוציא לעולם, ואשריו. ועיין בשו"ע (סי' צד סע' ה) שאם קשה לחולה להתפלל מעומד, אזי יתפלל בשכיבה, והוסיף הרמ"א ואפילו בלבו.

ועל כל פנים, צריך לכתחילה להבין מה שמוציא מפיו, וכאשר עושה ומוסיף תְּפִלָּה מעצמו בוודאי עושה ומכוון, ואשריו ואשרי חלקו. אבל כשחושב בלבד על תְּפִלָּתוֹ הקבועה והרגילה, ולא יודע לחשוב על המילים בהיגוי ובנוסח הנכון, הרי זה כאילו שלא חשב ואין כאן מחשבה כלל.

כאן נלב"ע מרן רבינו הגדול אור העולם הקדוש והטהור זיע"א, ג' מרחשון תשע"ד, ואוי לנו מיום הדין.

ועיין לרבינו הגדול מרן זיע"א בספר 'מאור ישראל' (שבת סד.) שהאריך לפלפל בעניין המחשבה שיתכן שיתן האדם את הדין בזה לעתיד לבוא, ואף שמחשבה רעה אינה מצטרפת למעשה (קידושין מ.) הוא לדינא, אך מכל מקום בפועל יש כאן מחשבה רעה שאין בה קידוש השם, ויענש על כך, עיין שם.

מסקנת הדברים שיש שלוש דרגות בתפלה: המחשבה, הדיבור והמעשה.

דרגה ראשונה היא המחשבה והכוונה בתפלה, והוא להבין את ביאור המילים שמוציא מפיו, ואף שהוא חשוב ולכתחילה צריך להתאמץ בזה, אך בדיעבד אין הכוונה מעכבת, כי אם בברכת אבות, פסוק ראשון של קריאת שמע ופסוק "פותח את ידך" שבתהילה לדוד, וכנזכר לעיל. וזה נקרא מחשבה ואינה מעכבת.

דרגה שנייה זה 'הדיבור', כלומר לדבר ולהגיד לפני ה' יתברך את המילים בשלמות, מבלי לבלוע מילה, אות ונקודה וזה שלמות במילים שמוציא מפיו, וזה כבוד שמים והוא חשוב יותר מהכוונה הראשונה של ביאורי המילים, כי הדיבור הוא העיקר.

וצריך כוונה גדולה לאמירת המילים בצורה נכונה ולא להבנתם, וכבר נתבאר לעיל שלאחר קבלת התורה בסיני העיקר הוא המעשה ולא המחשבה. וכידוע מ'הכוזרי' שכותב תמיד, כוונתך רצויה ומעשיך אינם רצויים, וכן בנידון דידן דיבורו אינו רצוי כאשר מוציא מפיו המילה שלא כדין ושלא בדקדוק ושלא בהיגוי נכון, והוא חמור מאוד. ולכך התכוון רבינו חיים מבריסק בפירושו על הרמב"ם שצריך לכוון שעומד לפני ה' יתברך, שכוונה זו מועילה למעשה בדקדוק התפלה ובמילים שמוציא מפיו בכבוד גדול לפני ה' יתברך.

ועל כל פנים, בדיעבד, גם זה לא מעכב לאדם אנוס שקשה לו להגות נכון את המילים, וכמו הפרסים שקשה להם להגות את האות ח"ת, וכן המרוקאים שקשה להם להגות את האות ש"ן, וכן אשכנזים שקשה להם להגות את האות עי"ן. ומפורש בגמרא (מגילה כד:) על תושבי חיפה ובית שאן, וכן על רבי חייא שהיה קשה להם ביטוי האותיות, אם כן כשאינן ברירה והיא שפת המקום, אזי יכולים להתפלל כך.

וכמו שביאר באריכות מרן רבינו הגדול זיע"א (יבי"א ח"ה ס"ס יב), והביא את המדרש 'ודגלו עלי אהבה' ודילוגו עלי אהבה, ועל זה נאמר: 'אנוס רחמנא פטריה' (ב"ק כח:).

דרגה שלישית מעכבת אף בדיעבד וענוש בידי שמים כשעובר על כך והוא 'המעשה'. כלומר, להרגיש בזמן התפלה כובד ראש באימה ויראה ומורא מקדש, וקל וחומר אם היה לפני מלך בשר ודם (עיין ברכות לב סע"ב).

וניכר הדבר בכניסתו לבית הכנסת, כגון שמכבה את הטלפון, ויודע להשתחוות בפתח מול ההיכל (החיד"א ב'עבודת הקודש'), ועל אחת כמה וכמה שלא מדבר בבית הכנסת ולא נוהג בו קלות ראש.

וכן, בזמן תפלת העמידה שאסור לזוז כלל ועיקר, ולא להישען ולעמוד בסגנון של יוהרא וכוחניות, כגון שמניח ידיו על חלציו או על שולחן שבצדו, אלא מתזיק בידי סידור או סוגר עיניו ויד ימין על שמאל כנגד הלב, ויקפוץ את גודליו בכף ידו פנימה (עיין או"ח ס"ס צא).

ואפילו בזמן אמירת פסוקי דזמרה שההיגוי במילים מעכב בו, והמזלזל בכך חייב נידוי רחמנא ליצלן, וכדלעיל בשם ספר 'קב הישר'.

ומכל מקום, כאשר אנוס בעניין הדרגה השניה שהיא הדיבור יזהר מאוד בדרגה השלישית שהיא המעשה, וכמו שכתב רבינו יונה (מלפני שבע מאות שנה והיה מחותן עם הרמב"ן, ורבו של הרשב"א) ב'ספר היראה', שלא ישען לאחוריו ולא יפשוט רגליו, ובוודאי שלא ישב רגל על רגל, אלא יושב וראשו כפוף וידיו בין ברכיו, נורא ואיום.

וכן באמירת 'אשר יצר' ושאר ברכות הנהנין, וכמו שנתבאר לעיל שהוא עניין גדול של כבוד שמים, ואם אין שכל לכוון ואין כח בפה להביע הדברים כדת וכדין, הרי יש כח לכוון עצמו על ידי תנועות הגוף, בישיבתו ובעמידתו, באופן שרואים עליו כבוד שמים.

וכי לעמוד לפני ה' יתברך הוא פחות מעמידת דום בזמן הצפירה (שנוהגים להקל בזה וסומכים על הרמ"א ביור"ד סי' קעח, ויבי"א ח"ג עמ' קצ) שאין זזים ימינה ושמאלה, ובוודאי לא מדברים וצועקים, ולא עושים מכך קלות ראש. ולא תהיה כהנת כפונדקית (יבמות קכב.), ולא תהיה תורה שלימה שלנו כשיחה בטלה שלהם (מנחות סה:).

וכן מבואר בסידור 'בית תפלה' לרבינו בעל 'הפלא יועץ' (בד"ה תפלה), שאם אינו יודע לכוון כלל, יזהר לומר התפלות והברכות אות באות תיבה בתיבה בשפה ברורה ובנעימה.

ומעשה שהיה באחד שלא ידע לקרוא, והיה צועק ביום הכיפורים כל היום: אל"ף, ביי"ת, גימ"ל וכו' בלי סוף, ובסוף היום שפך נפשו לפני ה', וגילו משמים לחכם אחד דעלתה תפלתו בראשונה לפני תפלת כל המכוונים, עיין שם.

וכנראה שבשמים ראו עליו את הדרגה השלישית, שהיא 'המעשה', כיצד עמד וישב וירא מה' יתברך ועשה רושם גדול למעלה, והבן.

וידוע המעשה שבזמן האר"י ז"ל היה עם הארץ שהיה מברך את בניו בכל ליל שבת קודש, באומר להם: 'אלו ואלו נשרפין בבית הדשן' בתמימות ושמחה, ולכאורה הרי קללם בכך, וכן מעשה בעם הארץ אחד שהביא כל יום שישי שתי חלות טריות וריחניות, והניחם בהיכל בית הכנסת וכיוון בלבם כקורבן לה', ושמש בית הכנסת היה לוקחם לעצמו, ואמר רבינו הקדוש, האר"י החי זיע"א שבשמים נתקבלו באהבה הברכות של האב על בניו וקורבן החלות, כי עשו כן באמונה שלימה ובאהבה גדולה וביראה נוראה לכבוד ה' יתברך.

ומכאן על גודל המעשה שבתפלה עד כמה כוחו גדול. ובגמרא (ברכות לב:) כתוב גדולה תפלה יותר ממעשים טובים של משה רבינו, עיין שם. ובגליון הש"ס (שם) ציין לשו"ת מהרשד"ם (סימן ל) שביאר שהיה למשה רבינו תורה ומעשים טובים, ועם כל זה לא התקבלה בקשתו עד שהתפלל (וכמו שפרש"י שם).

ומכאן, שהתפלה יכולה לבטל גזירות קשות אף יותר מכח התורה. ועיין להמשגיח הגדול רבינו יחזקאל לוינשטיין זיע"א בספרו 'אור יחזקאל' (פרק תפלה), עיין שם. ואשרי הזוכה למחשבה, דיבור ומעשה.

ונראה להוסיף להנזכר לעיל, שהכוונה והדיבור אינם מעכבים כאשר הינו אנוס, והוא דווקא כשאנו משקר במחשבתו ובדיבורו, אבל כאשר נשמע בדיבורו דבר שקר, הוא חמור ומסוכן מאוד.

וכגון, כאשר אומר 'והחזירנו בתשובה שלימה לפניך' ואינו מכוון ולא רוצה לעשות תשובה, אלא טוב לו באשר הוא שם, נמצא שמשקר בתפלה לפני ה'.

וכן, כשאומר 'רופא חולי עמו ישראל', והוא מקפיד או שונא את פלוני ולא רוצה לכוון לרפואתו, הרי שמשקר בתפלה. וכן, כשאומר 'שים שלום וכו' עלינו ועל כל ישראל עמך', וכשאומר 'ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך', והוא לא שש ושמה על כמה בני אדם שתתקבל תפלתם, הרי שמשקר בתפלתו. ולא רק שלא מכוון אלא מכוון ממש להיפך ממה שמוציא בפיו, ואיזה ערך יש לתפלה כעין זו שמשקר בה.

וכך משמע מרבינו הסטייפלר זיע"א בספרו המתוק 'ברכת פרץ' (פי עקב) על המובא בגמ' (יומא סט): בדניאל וירמיה שלא אמרו בתפלתם 'הגיבור והנורא', כי לא נראים השבחים הללו על ה' יתברך בזמן חורבן בית המקדש. ודייק ולמד מכאן שכל מה שמוציא מפיו צריך שירצה כן באמת, אחרת הוא משקר על ה' יתברך, ואוי ואבוי לו. וזה חלק מהדרגה השלישית של 'המעשה' לפני ה' יתברך.

ויש כיוצא בזה בזוהר הקדוש (במדבר קכ): שהאומר: "אליך ה' נפשי אשא" (תהלים כה, א), ואינו מכוון באמת למסור נפשו על קידוש ה', עליו נאמר: "דובר שקרים וכו'" (שם קא, ז), ויכול להסתלק מהעולם קודם זמנו. והובא באריכות בספר 'כף החיים' (סי' קלא ס"ק לא), עיין שם.

ורבינו הרמב"ן (בראשית יט, ח) האריך מאוד בעניין פילגש בגבעה, אשר נהרגו שבעים אלף מכל שבטי יה, ואף שהיה לשבטים כוונה טובה, אבל לא ידעו להתפלל ולבקש בצורה נכונה מה' יתברך, ואף שכוונתם היתה לשם שמים נענשו בעונש נורא ואיום, עיין שם. והפסוק צועק: "ואתה קדוש יושב תהלות ישראל" (תהלים כב, ד), ופירש רש"י יושב ומצפה לשמוע, ואוי ואבוי לנו אם רואים בשמים שאין כבוד לה' יתברך, אפילו בדרגה השלישית, ועל אחת כמה וכמה אם נמצא כעין שקר בדבריו. וה' יתברך ירחם עלינו.

וכתב רבינו המשני"ב להקשות ממה שמובא בשו"ע (סי' סג ס"ק יט) שאף שבקריאת שמע אסור לרמוז בעיניו וכו', אבל בברכות קריאת שמע מותר, והקשה ממה שכתב הט"ז (סי' קצא סק"א) לאסור בעשיית מלאכה וברמיזות בעת שמברך ועוסק במצוות, ונשאר בצע"ג, עיין שם.

ומרן רבינו הגדול זיע"א (יבי"א ח"ט עמ' קעח) מחדש שבאמת מותר לנגב את ידיו בזמן הברכה וכיוצא בזה, עיין שם, ונראה שדווקא באדם גדול שעל ידי עשיית המעשה, כמו לסדר בגדיו, להביא סידור או לעיין בשעון אינו מתבטל מכוונתו ומצליח לכוון מצוין, אבל כאשר המעשה גורם לחסרון בכוונה, וכל שכן אם על ידי כך אינו מדקדק בהיגוי ופיסוק נכון של התיבות והאותיות, בזה לכולי עלמא אין לזוז כלל ועיקר בזמן הברכה. ומרן רבינו הגדול זיע"א מיירי באנשים כמותו הדבוקים בה' יתברך תמיד, והבן.

ועל אחת כמה וכמה בברכת המזון שהיא מדאורייתא, שיש לדקדק לומר מילה במילה (חיי אדם בצוואה שבספר 'בית אברהם' אות טו) ודינה כתפלת העמידה (אורייתא ס"י קפג סעי' ח), ועל אחת כמה וכמה בתפלת העמידה עצמה להרגיש שעומד לפני ה' יתברך ממש.

ויתכן שמפני חומרת הברכות תיקנו להזכיר שם הוי"ה ואלוקים גם בתחילת הברכה, אף שסמוכה לחברתה כמו בברכת המזון, וכן בעמידה בברכות 'רפאנו', 'ברכנו', 'שמע קולנו' וישים שלום, ולכן יש לדקדק בזה.

וכיוצא בזה, כתב רבינו הראשון לציון שליט"א בספרו הנחמד 'ילקוט יוסף' (סי' רח סעי' כה), שהרוצה לומר בברכת 'על המחיה' ונודה לך 'ה' אלוקינו' על הארץ ועל המחיה, רשאי לומר כן, עיין שם. ועל כל פנים, חייב להיזהר ולדקדק בכוונתו בהזכירו את שם ה'.

וכידוע על הגאון החסיד הר"ר שלום יצחק מזרחי זיע"א [שהיה חבר בית הדין הגדול ונלבי"ע בכ"ו טבת תשנ"ה], שהעדיף להשמיט בברכת 'על המחיה' סמוך לחתימה אמירת 'ה' אלוקינו' כי צריך לדקדק ולכוון בשם ה', וכל שיש אפשרות להימנע מכך הרי זה עדיף. ועל כל פנים, למדים מכך את גודל הזהירות שצריך בעת הזכרת שם שמים ואמירת מלך העולם וכנזכר לעיל בשם הרש"ש זיע"א. והיתה לה' המלוכה.

צניעות בבית הספר

לכבוד הנהלת בית הספר,

צניעות העובדות וכל צוות ההוראה הוא היסוד הגדול של דוגמא אישית בשטח בית הספר לכל התלמידות. כאשר רואים מעלות ודרגות בצניעות, זה משפיע מאוד על התלמידות לטובה, ולהיפך, להיפך כמובן.

הייתי ממליץ מאוד לעשות לכל צוות ההוראה והעובדות בגדים מיוחדים שילבשו אותם כל זמן שהותם בבית הספר, מה שנקרא 'בגדי עבודה', כלומר 'בגד עליון' נקי יפה ומכובד, רחב, לא צמוד ולא הדוק, בגד שניכר בו צניעות מכל הבחינות, וזה דבר נפלא.

והעיקר שיהיה מכובד כמו בגד משי וכיוצא בזה, שלא מכביד על הגוף, ולא מחמם, ולא מפריע בעבודה, ויהיה כתוב עליו את שם בית הספר או הסמינר, וזה יתן תוקף לענין, והרגשה טובה לצוות, להורים ולתלמידות.

אם ירצו בכל זאת להישאר עם הבגדים שלהם, צריך לבקש מהם חולצות רחבות מכופתרות, ועל זה ז'יקט כעין בגד עליון רחב, וכן חצאית רחבה ולא קצרה, ולא צרה, אלא כמו 'פליסי', וכמובן גרביים עבות ולא שקופות. המספר לא קובע, אלא צריך שבמציאות יראו שיש גרביים ולא את צבע עור הרגל, וכן נעליים עדינות ולא אופנתיות מדי, זה לא מתאים בשטח בית הספר. לרווקות שיער אסוף ולא פזור, לנשואות כיסוי ראש כמו מטפחת או כובע, לא פאה נכרית ולא מוֹדָה נכרית, רח"ל.

כל הצוות צריך לדעת שעדיף להוסיף מעלות וחומרות בצניעות ולא בכשרויות, כי הצניעות זה היסוד החינוכי הגדול, והרבה תלמידים שנשרו והתקלקלו הוא מחמת שראו את האמא המודרנית שלהם, שהפאה והחיצוניות הם היו עיקר הבית, וזה הרס את הילדים אחריהם.

צניעות לחומרא כמה שיותר, זו ברכה מהשמים. אני הייתי מעדיף את העצה הראשונה שכתבתי 'בגדי עבודה', כמו כהן גדול בבית המקדש.

התורה

בברכת

בעניין עלונים לשבת

כבוד האברך היקר, הלמדן והשקדן הר"ר וכו' שלום וברכה וחיים טובים

אודות שאלתך האם זה נכון להתנגד לכל מיני עלונים היוצאים מידי שבוע ושבוע לכבוד שבת קודש, וכן למילי דבדיחותא הכתובים שם?

דיברנו על כך בשבת קודש בשיעור תורה, וכדלהלן:

ידוע הדבר, שהציבור הרחב ובעלי הבתים רגילים לומר דברי תורה ולשורר בקול נעים בשולחן שבת קודש. והגר"א באגרתו כותב גם לנשים ללמוד מהספר 'צאינה וראינה', הידוע בלשונו הקלה. ויש להמליץ גם על ספר 'פלא יועץ' או ספר 'אורחות צדיקים', וכמובן משניות שבת, וכן כמה הלכות של ל"ט מלאכות בשולחן שבת קודש או פירוש רש"י על הפרשה. ועצם סיפורי התורה מהפרשה בעברית קלה בשולחן שבת הרי זה תועלת רוחנית ונפשית לכולם.

לאחרונה, יוצאים מדי שבוע לכבוד שבת קודש עשרות עלונים עם דברי תורה וסיפורים, כל אחד לפי דרכו והשקפתו, וכוונת כולם בוודאי לשם שמים.

אבל למעשה לא תמיד מובן המסר באותו עלון מבחינת הלשון, הכתב והמכתב או שהמאמר מועתק מספר מסוים שלא מושך את הקורא, וגדולה מזו כאשר עושים מדי שבוע מילי דבדיחותא בעטיפה של מצווה 'להיות בשמחה', בדיחה שהיא בבחינת ליצנות, אם זה על עדה מסוימת או על עשיר ועני, ולאחרונה ראיתי בדיחות שפוגעות מאוד, כמו על מי שפוזל בעיניים וכן על בחור שמגמגם או על בעל בשר וכיוצא בזה.

ואין להקשות ממה שמצינו ברבה (שבת ל:): שלפני שהיה פותח בשמועה היה מספר בדיחה, שכבר פירש רש"י שעל ידי כך נפתח ליבם מחמת שמחה, דהיינו הלב נפתח לקראת שיעור התורה. וכאן בעלונים זה ליצנות ועלבון לאותם אנשים, ואם אדם עם הבעיה המדוברת קורא את אותו עלון שמספר עליו בדיחה, הוא יכול להיפגע מאוד. ועיין בגמרא (ב"מ נט.) שאין לומר את המילה 'תלוי' בפני משפחת אדם שנתלה על עץ, והרי זה נורא ואיום.

יש מספיק ספרים קדושים על התורה עם חידושים נפלאים ומוסר השכל. וכולם קדושים ואמיתיים ואין צריך לעלונים שחלקם הגדול מגיע לגניזה לפני הקריאה. וכמובן אין בדברינו על העלונים של גדולי ישראל ומורי הוראה מובהקים ודרשנים ומגידים המלאים ביראת שמים שזה מצוין. ואם כבר מוציאים עלון לשם שמים, יגדיל תורה ויאדיר, אך יש להימנע מכותרות של ליצנות ומילי דבדיחותא שזה לא חינוכי, לא תורני ולא כלום.

מובא בגמרא (מגילה כה:) שמותר לעשות ליצנות מעבודה זרה, וכמובן לאו דווקא עבודה זרה, אלא ללעוג על האופנה, המודעה והעיתונות המקולקלת וכיוצא בזה. וכן יש בדיחה תורנית עם יראת שמים, לדוגמא: שני חרדים נסעו באופנוע, ושוטר אחד שהיה שונא דתיים ניסה 'לתפור' עליהם תיק כאילו עברו על החוק ולא הצליח, וכשנפגש איתם אמרו לו חביבי, אתה לא יכול עלינו כי 'השם איתנו' אז אמר להם אתם עצורים! כי באופנוע מותר לנסוע שניים ולא שלושה... זה דבר מבורך!

וכן, יפה הדבר לחוד חידות מעשיות, לדוגמא: כיצד יתכן שמותר לחלל שבת כשאין פיקוח נפש? תשובה: כאשר זה פיקוח נשמה (אור"ח ס"ס שו). וכן, כיצד יתכן שהתפלל בכוונה ולא החסיר כלום ועם כל זה יתכן שלא יצא ידי חובת תפילה? תשובה: כאשר לא התפלל בלשון תחנונים (משנ"ב בביאה"ל סי' צח) או שלא חשב שעומד לפני ה' (הגר"ח מבריסק הובא ביבי"א ח"ג עמ' כ). וכן, מה המקור להיות בבית הכנסת מעשרה ראשונים, האם הוא חידוש של הבן איש חי או על פי הקבלה או גמרא מפורשת? תשובה: גמרא ברכות מז' סע"ב. וכן החידה של ספר 'פלא יועץ' הקדוש (ערך חסד) מה יותר מצווה וזכות בשמים, לשבת סנדק בברית מילה או לפרוט שטר כסף למי שצריך מטבעות קטנות? תשובה: לפרוט כסף היא מצוות עשה מהתורה של עשיית חסד, ובפרט באופן שעולה כסף לפרוט שטרות (עיין מסכת מעשר שני ספ"ב). אלו וכיוצא בזה, הם חידות וכן בדיחות המחזקות ביראת שמים ובעבודת השם.

נשמח מאוד לקבל חידות של יראת שמים וצימאון לתורה ומוסר השכל, וכן בדיחות כמו מילי דבדיחותא של רבה (שבת ל:). ומצינו בגמרא שעשו כעין חידות (ברכות לג:), שרבה רצה לחדד את אביי, עיין שם, וכן בגמרא (עירובין יג.) רבי עקיבא רצה לחדד את התלמידים, וכן בגמרא (זבחים יג.) רב הונא עשה קל וחומר לחדד התלמידים, ובעוד כמה מקומות עיין שם במסורת הש"ס.

ומכאן למעשה לעלונים ולספרים שאין בהם תועלת לתורה ויראה שמותר למוסרם לגניזה, וחבל על המקום בארון הספרים שניתן להניח בו ספרים מועילים ומחזקים בלימוד תורה ויראה ותועלת מרובה. ועיין ותבין להתעלות ברוחניות תמיד.

באהבה ובשמחה

חיים רבי

חולון

גיבורים

תל

אל ההודאות - תודה ושירה תוצאה של אמונה

בפרשת תרומה יש שלוש מצוות ששייכות למשכן ולבית המקדש, וכל הפרשה כולה אינה נוהגת בזמן הזה. אבל יש פסוק אחד בפרשה שיש בו יסוד גדול באמונה והפסוק הוא: **“וַנִּתֵּן עַל הַשְּׁלַחַן לֶחֶם פָּנִים לְפָנֵי תְּמִיד”** (שמות כה, ל).

ומה למעשה המצווה בפסוק זה? הקדוש ברוך הוא מצווה אותנו, חובה שיהיה לחם פנים על השולחן בבית המקדש תמיד, ביום ובלילה, בשבת ובחג. וזה צריך להיות תמיד, עד כדי כך שכאשר עורכים ומחליפים את לחם הפנים בשבת, יש להיזהר שהשולחן לא יראה ריק לגמרי אפילו לשניה אחת, ולכן מזיזים את הישן ומיד מכניסים את החדש, וכך יש על השולחן לחם תמיד (ועיין מנחות צט:). וזה ההקפדה בפסוק הנזכר “לחם פנים לפני תמיד”, ולמרות שפסוק זה נאמר לכהנים בזמן שבית המקדש היה קיים, יש בפסוק זה לימוד גדול לכל עם ישראל גם למי שלא כהן וגם בזמן הזה...

דוד המלך אומר בתהלים: **“שְׁוִיתִי ה' לְנֶגְדֵי תְּמִיד”** (טז, ח), ולפי מה שלמדנו בפסוק הנזכר שתמיד הכוונה תמיד ממש בלי שניה אחת של הפסק, יש לנו ללמוד גם לעניין “שְׁוִיתִי”, שהכוונה פשוטו כמשמעו יום יום, שעה שעה, רגע רגע, לחשוב ולהרגיש אמונה יש בורא לעולם! והכל מהשמים לטובה! וגם כשנמצא בבית המרחץ ובית הכסא מצווה לחשוב כך (עיין 'מלאכת שלמה' שו"ע או"ח סי' פה).

אמונה בה' יתברך זה לא רק לומר תודה לה' וזה לא רק להרגיש שאני מודה לה' יתברך. אלא אמונה פירושו, להרגיש כל רגע ורגע מה שעובר עלי זה מהשמים לטובתי. גם בעיות של בריאות, שידוכים ופרנסה, ושלוש בית, וצער גידול בנים, ומצב רוח, וכל מה שסובלים ומרגישים עיכובים, מחסומים, קשיים, יש לומר בפה מלא 'זה מהשמים לטובה!', ויותר מכך, 'זה מהשמים וזה מגיע לי! מהשמים מייסרים אותי, ואני מקבל את זה באהבה!'

וגם מברך את השם על הרעה והטובה בשמחה, בבחינת 'עין במר בוכה ולב שמח' (מד"ר, וירא פרשה נו), כלומר מותר לבכות כאשר האדם סובל, מותר להיות בצער כאשר זה קשה, מותר לצעוק אוי מכל הלב. ולכן, מברכים על הרעה כשם שמברכים על הטובה ומצווה לברך בשמחה (ברכות ס:), ופירש רש"י בלב שלם.

ומצווה גם להיות בצער, כי זה כואב, כי מרגיש שבשמים לא מרוצים ממנו, ולכן מכאיבים לו. וזה דרגה של בעל אמונה, להרגיש צער שמהשמים מענישים אותו, ולהרגיש שמחה ואמונה שזה מהשמים לטובתו.

אך לעולם אסור הוא להיות בעצבות. וההבדל בין **צער לעצבות**, עצבות זה כעין יאוש, כעין טענה ושאלה למה אני סובל, ואין לו תשובות והוא בעצבות, וזה אסור! אבל צער זה דבר טבעי ומוסרי שקשור לאמונה, להרגיש שהכל מהשמים לטובה, וגם להרגיש שמהשמים מצערים אותי על מעשי ודורשים ממני להתקדם ולהתחזק בעבודת ה' יתברך.

ומי שלא בצער וחושב שזה יסורים של אהבה (ברכות ה:). הרי זה בעל גאווה. וחז"ל הקדושים אמרו על עצמם: 'לא הן ולא שכרן' (ברכות ה:). ועל ידי שמגדיל את האמונה ומרגיש שמהשמים מצערים ומענישים אותו, בזה הוא מקיים את רצון ה' יתברך, ומקדש שם שמים באמונתו, ואשריו ואשרי חלקו.

משל למה הדבר דומה, לאבא שמכה את בנו, והבן חצוף ועונה לאביו ואומר לו 'זה לא כואב', ואביו מכהו בשנית, והבן שוב עונה 'זה לא כואב'. וכמובן שזה חוצפה של הבן, כי האב רוצה לעורר את בנו להתקדם, ולא רוצה להתאכזר עליו.

כך הקדוש ברוך הוא, כאשר מקבלים יסורים, יש להפעיל את האמונה ולהרגיש שזה כואב והוא בצער והוא מקבל את זה באהבה. וזה עיקר מטרת היסורים, להרגיש צער ויסורים, ולומר בפה שזה מהשמים לטובתי כדי להתקדם בתורה ויראה. וכשאינו לו צער, אז אין זה יסורים. וכשלא אומר זה מהשמים, אז אינו מתקדם ומקבל עוד יסורים, חס ושלום.

ומפורש ברמב"ם (רפ"ק דהלכות תענית) שמדרכי התשובה, לומר **הכל בגלל מעשינו הרעים**, וזה יגרום להסיר הצרה מעליהם, עיין שם. ומפורש בפסוק בתהלים (עו, יא) "כִּי חַמַּת אָדָם תִּנְדָּךְ שְׂאֵרִית חַמַּת תִּתְחַלֵּךְ", ופירש רש"י כשיש כעס מהשמים ומודים ומשבחים את ה' יתברך, אז שאריות של כעס שבשמים חוגר אותם ולא מוציא. כלומר, על ידי אמונה שהכל מהשמים משלימים את המטרה, וחוזרים לאבינו שבשמים.

ואין זה תודה לה' יתברך, כי כשמקבלים צרות ויסורים מה' יתברך **לא אומרים תודה!** אלא רק הודאה להודות לה' יתברך שזה מהשמים לטובתי בבחינת "ומודה ועוזב ירוחם" (משלי כח), כלומר מודה ומתוודה שזה מהשמים בעוונות שלו. כמו עכן שאמר לו יהושע 'תן תודה!' והודה שגזל ומעל בחרם (כמבואר בגמרא סנהדרין מג: ובפרוש רש"י בד"ה שחדיה במילי, עיין שם. וכן פרש"י במשלי שם).

ולמה באמת אין לומר תודה על היסורים, על הצרות ועל הבעיות? כי תודה אומרים כשמרגישים ממש שזה דבר טוב, ולא יתכן לומר כן כאשר יש לו צער! ואם אומרים כן, הרי זה שקר! וכי באמת הוא מרגיש טוב בצרות?! הרי זה מיחזי כשיקרא, ועדיף שיתחזק בתורה ויראה, ולא בקורבן תודה.

ועוד מצינו בתנ"ך שתמיד אמרו תודה כשהגיע זמן הישועה באמת ואז אמרו גם שירה. כמו בשירת הים "לְגַזֵּר יָם סוּף לְגַזְרִים כִּי לְעוֹלָם חִסְדּוֹ" (תהלים קלו, ג), וכן הפסוק: "אֹדֶךָ כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי לִי לְיִשׁוּעָה" (שם קיח, יא), וכאשר מרגישים את הישועה מה' יתברך, מודים לו.

וכן הפסוק: "אֲשִׁירָה לַה' כִּי גָמַל עָלַי" (שם יג, ו), כלומר אשירה לה' כאשר יגמול עלי חסדו (מצודות שם), וכן הפסוק: "בָּאוּ שְׂעָרָיו בְּתוֹדָה" (שם ק, ד), כלומר שממלא מבוקשם, אזי יוצאים בתודה (מלבי"ם שם), וכן הפסוק: "עָנּוּ לַה' בְּתוֹדָה" (שם קמז, ז), כלומר לאחר הישועה מזמרים בתודה (עיין מצודות, רד"ק ומלבי"ם שם) וכן הפסוק בישעיה: "וְאֶמְרָתָּ בְּיוֹם הַהוּא אֹדֶךָ ה' כִּי אֶנְפַּתְּ בִּי יָשַׁב אֶפְדָּךָ וַתִּנְחַמְנִי" (יב, א), ביום ההוא, כלומר בעת הגאולה (מלבי"ם שם), אך לא בזמן הצרות.

וכן מצינו בגמרא (שבת יג:) על החסידים שהיו מחבבין את הצרות, ופירש רש"י שנגאלין מהן, עיין שם. והשירה הגדולה של דוד המלך ע"ה בספר תהלים (יח, א) "דְּבַרְי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּיוֹם הַצִּיל ה' אוֹתוֹ מִכַּף כָּל אִיְבָיו וּמִיַּד שְׂאוּל", וחזר על כך בספר שמואל (ב פרק כב), ופירש רש"י לאחר שעברו עליו כל צרותיו וניצול מכולם! עיין שם.

לפני הישועה יש להתחזק באמונה ולהצדיק דין שמים, בבחינת "וַיִּתְחַזַּק דָּוִד בַּה' אֱלֹהָיו" (שמואל א ל, ו), ולאחר הישועה לומר תודה ושירה ולקדש שם שמים.

וזה בעצם כוונת רבינו הקדוש רבי נתן זיע"א (ליקוטי הלכות, חו"מ, פריקה וטעינה, אות יב, לד) ליתן שבח והודאה תמיד, בין בטיבו, בין בעקו. כלומר, לחפש בבעיות הקשות דברים טובים ועליהם להודות. וזה באמת כבוד שמים.

אבל לומר תודה לה' יתברך על הצרות והיסורים, זה לא מתאים לבעל אמונה, וכנ"ל, אלא רק על התוצאה, וכשרואים ישועות אומרים שירה ותודה.

המתנה הגדולה מה' יתברך, זה לא הישועה החומרית הכלכלית, אלא הדבקות בה' יתברך, החיזוק באמונה וההרגשה של קירבת ה' יתברך. וזה מדויק בתהלים: "חֲזָקוּ וַיֵּאמְרָם לְבַבְכֶם כֹּל הַמְּיַחֵלִים לַה'" (לא, כה). וביאר רבינו החסיד הרב מבריסק זיע"א, כאשר בשמים אוהבים בעל אמונה, השכר שנותנים לו זה לא כסף, אלא השגות נוספות באמונה, בבחינת "חֲזָקוּ וַיֵּאמְרָם לְבַבְכֶם", כלומר מרגיש לב חזק של אמונה בזכות שהוא מייחל תמיד לה' יתברך.

לומר פתגם חומרי זה רווח קטן, כמו 'תרמתי ונושעתי', 'אמרתי תודה ונושעתי', ובוודאי יש כאלה שיגידו, 'תרמתי ולא נושעתי', 'התפללתי ולא קיבלתי', 'בכיתי ולא נעניתי'. אבל מי שזכה להתחזק באמונה, בזכות המחשבות הטהורות שלו יום ולילה, להרגיש מציאות ה' יתברך, ועל כל עניין מחזק עצמו ומרגיש ומבין ואומר זה מהשמים לטובה, הוא יזכה במתנה מה' יתברך לעוד דרגות רוחניות, וזה שווה מיליונים! זה שווה פי אלף מישועה חומרית.

וכך צריך להיות פתגם תורני של בעל אמונה: 'תרמתי והתחזקתי באמונה', 'התפללתי וזכיתי לקירבת ה'', 'בכיתי בתפלה וזכיתי להשגות בקדושים תהיו', 'תרמתי ולא נושעתי והתחזקתי', כעין טבילה במי הדעת (עיין רמב"ם סוף הלכות מקואות).

וידוע המעשה על רבינו הרב מבריסק זיע"א שלא רצה לקבל סכום כסף גדול עבור מלגות לאברכים חודש בחודשו, והעדיף כל חודש לבקש מה' יתברך ולהרגיש קירבת ה' בהשגות בבחינת "חֲזָקוּ וַיֵּאמְרָם לְבַבְכֶם", וזה בבחינת יאה עניותא לישראל (חגיגה ט:), וביאר שם רבינו חננאל, שבזכות העניות ליבם שבור וכוונתם לשמים ועיניהם תלויות לרחמי וחסדיו.

ומי שלא זכה לאמונה בהשגות, הוא מרוחק מה' יתברך רח"ל, כמו הנחש שנאמר בו: "ועפר תאכל כל ימי חיידך" (בראשית ג, יד ועיין יומא עה.).

סיכום: על כל צרה שלא תבוא ועיכובים ובעיות וקשיים וקוצר רוח ופיזור הנפש, חובה קדושה להתחזק באמונה שהכל מהשמים לטובה. וחייב להתעלות ברוחניות, בתורה, בעבודת ה' יתברך. **ואין לומר תודה על הצרות והיסורים, זה מסוכן! וזה לא אמת. זה לא מהלב.** אלא יש להפעיל את האמונה, להתחזק באמונה ולבקש קירבת ה' באמונה.

אבל כאשר זכה כבר לישועה ממש, יש בריאות, יש פרנסה, יש שלום בית וזוכים לעבודת ה' יתברך, אז ניתן לומר תודה ושירה. וכן על כל צרה שלא תבוא, ויכול בעיניי של אמונה למצוא עניין ששמח בו, ועל זה יודה לה' יתברך, על כל הטוב ממש, ולא על הרע. זה מצויין!

והלוואי שנזכה להיות תמיד בכל מקום, בכל זמן, ביום ובלילה, בעלי אמונה, מאמינים בני מאמינים (שבת צו). ותודה רבה לה' יתברך על הכל, והיתה לה' המלוכה, אמן ואמן.

אופניים סכנה בכפליים

צריך לדעת להיזהר ולהזהיר, את הילדים ובני הנוער על הסכנה הגדולה בנסיעה באופניים. הכבישים מסוכנים, תאונות דרכים, נהגים שיכורים ואסונות רבים משום כך בעוונותינו הרבים מידי שבוע, והסכנה הגדולה ביותר היא **רכיבה על אופניים**.

ילדים ובני נוער אינם יודעים היטב את חוקי התנועה, אינם נוהרים מפגיעות שונות בפניות הדרכים, ונוסעים לפעמים נגד זרם התנועה, והסכנה קיימת, וחדשים לבקרים שומעים על הנזק הנורא שיש באופניים.

אין היתר לנסוע במדרכה, מפני שזו רשות היחיד, ופעמים שנגרם נזק לאנשים מבוגרים ההולכים במדרכה. ובכביש הסכנה רבה יותר, וצריכים ההורים להיזהר מאוד שלא לקנות אופניים לילדים כלל ועיקר.

טעות גדולה עשו היום, כשהוסיפו כעין מנוע קטן עדין ושקט לאופניים בכבישים, המגביר את המהירות, והסכנה גדולה יותר. וצריכים להימנע לגמרי מכלי מסוכן זה, ומותר רק למבוגרים המכירים ויודעים היטב את חוקי התנועה, ונוסעים בכובד ראש ובזהירות כפי הצורך לחיים טובים.

סכנה רוחנית קיימת גם בכלי זה, שיוצאים לרחובות ונכשלים בפריצות ובסביבה לא טובה בכל מיני מקומות, ומה יעשה הבן ולא יחטא, כאשר מסתובב רואה ושומע כל מיני מרעין בישין. ועל הכל, זאת הסיבה שאינם מונחים בלימוד התורה, אין חשק ואין אהבת התורה, כי מחכה לאופניים. ילד ונער מגיע הביתה, אוכל מעט, משלים את השיעורים, ויוצא לרחובות לטייל באופניים. האם זה חינוכי ומועיל?! האם זה מוסיף יראת שמים!?

וחבל מאוד שעושים לילדים הגרלה על אופניים, ומשחקים כאלה הגורמים ביטול תורה, אהבת הרחוב והמסתעף אליו. עדיף לערוך לתלמידים ובני נוער המצטיינים בלימודים הגרלה על חליפה לשבת קודש או על ש"ס תלמוד בבלי, תלמוד ירושלמי, שישה סדרי משנה, רמב"ם הוצאת 'פרנקל' וכדומה, ואלו הן מתנות יקרות ומועילות ויש כאן קידוש ה', ו'קינאת סופרים תרבה חכמה' (בבא בתרא כא.).

וכשיש לאותו ילד או נער אופניים וכיוצא בזה, יש כאן סכנה בכפליים: סכנה לגוף על ידי הכבישים והתאונות הקשות וסכנה לנשמה על ידי פגם בעיניים ובקדושה, וכן ביטול גמור של חכמת התורה, וחבל על דאבדין ולא משתכחין.

וזה חמור הרבה יותר ממכשיר המחשב שבבית, שניתן להכניס בו אך ורק חיזוקים נפלאים ומוסר השכל מגדולי ישראל, בהשגחת ההורים כמו השגחה בכשרות המזון.

מגיל בר מצווה צריכים ההורים להצמיד לבן היקר והחכם חונך מיוחד, **מיוחד מאוד ששווה הרבה כסף**, וכמובן לשלם לו טבין ותקילין. ולא רק כדי להשלים לו את הלימודים והשיעורים, אלא בעיקר להוסיף לו כל יום דף גמרא מלא וגדוש באהבת התורה ואהבת ה'.

נער בר מצווה שזוכה בכל יום ללמוד ולהתקדם עם דף גמרא חדש, יזכה בחתונה לסיים את כל הש"ס. ויזכה שבחתונתו יהיו לו שתי כלות, שתי נשים, אשה ראשונה זו התורה, מורשה מאורסה (פסחים מט:), והשניה זו הכלה החשובה שאותה נשא לאשה, ויודע לכבדה, לחזקה, לגדלה ולחבבה (רש"י סנהדרין יט:).

וכל זה בזכות שלא היה לו אופניים מגיל קטן, ובמקום להיות נהג יזכה להיות מנהיג לקהילה קדושה, ויקוים בו הפסוק: "רַכְבֵּי אֶתְנֹנֹת צָחָרוֹת יִשְׁבִּי עַל מְדִינָה" (שופטים ה, י), אלו תלמידי חכמים שהולכים מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמד תורה, ודנין דין אמת לאמתו, ואלו בעלי מקרא, בעלי משנה, בעלי תלמוד (עירובין נד:). וכל זה בזכות שאין אופניים, ויש חונך כל יום לדף גמרא.

ועיין בבטאון פנימי 'כתר מלוכה' אלול תשע"א (עמ' 6), היוצא לאור על ידי ישיבת 'כיסא רחמים', שהובא שם בשם רבינו האיש מצליח זיע"א שהיה מקפיד על תלמידי חכמים שלא יסעו באופניים, והוסיף כן בשם הסטייפלר זיע"א. ודיינו שיש מקילים לנשואים וכיוצא בזה, אבל קטנים ונערים יש להיזהר וכנזכר.

קמיע תורני אמיתי להצלחה כללית, לסלק הדינים ולעורר הרחמים

הקדמה קצרה

עם ישראל נקרא 'עם קדוש' ו'עם סגולה', כמו שכתוב: "כי עם קדוש אתה לה' אלוקיך בך בחר וכו' להיות לו לעם סגולה מכל העמים" (דברים ז, ו), ופירוש המילה "סגולה" היא אוצר חביב כמו ו"סגולת מלכים" (קהלת ב, ח), שפירושו כלי יקר ואבנים טובות שהמלכים גונזים אותם (וכן פירש"י בשמות יט, ה).

ועיין בפירוש המלבי"ם (שם) שביאר ש"עם קדוש" הוא מעלתם של ישראל מצד קדושת מעשיהם, ו"עם סגולה" הוא מה שבחרם ה' בלא שום הכנה מצידם, אלא רק מהיותם חביבים ויקרים בעיניו, עיין שם.

ומכאן יש ללמוד שהדבר הראשון שצריך לעשות יהודי בכדי למצוא חן בעיני ה' יתברך, ובכך להוריד על עצמו שפע עצום של ברכות והצלחות, הוא לקדש את מעשיו, כלומר לקיים את חובתו בעולמו על פי התורה והמצוות, ואם עדיין יש עיכובים וכיוצא בזה, מותר לחפש סגולות אמיתיות ולנסות לעורר רחמים מהשמים.

ובעוונותינו הרבים הדור הולך ומתמעט, וחדשים לבקרים שומעים כל מיני סגולות שונות ומשונות, מ'רבנים' שונים ומשונים, שאין בהם לא טעם ולא ריח של אמת, ולעומת זאת התורה אשר יקרה היא מפנינים ומלאה בהרבה עצות מועילות לנפש ולגוף מונחת בקרן זוית וכל הרוצה וכו'.

ואוי לאותם הרבנים שבאים אליהם המון העם, הסחוף בגלות הנפש והגוף, ומבקשים עצה לישועה, ובמקום לומר להם קודם לקדש את מעשיהם, כל אחד לפי דרגתו הרוחנית וכנזכר לעיל, אומרים להם כל מיני עצות שמקורם בנחש הקדמוני.

אשר על כן, ראינו לנכון לכתוב 'קמיע' זה, אשר בו טמונים ואצורים סגולות אמיתיות על פי התורה וחכמיה, אשר בכוחם לסלק את כל הדינים הרובצים על האדם ולעורר עליו הרבה רחמים וחסדים לחיים טובים ולשלום.

הסגולות המובאות בקמיע זה אינם סגולות מעשיות, אלא סגולות התלויות במחשבה ובכוונה, וידוע שמקום המחשבה נמצא במקום גבוה יותר ממקום המעשה.

ומובא בזוהר הקדוש (פי' נשא קמ.) שעל ידי מחשבה טובה נהפך הדין לרחמים. ועוד מובא בזוהר (פי' ויחי רכב:) שכל מחשבה שחושב האדם, עולה למעלה לפני הקדוש ברוך הוא, והוא מצרפם למעשה (קידושין מ.). ועיין במהרש"א (מכות י:) שכתב שעל ידי מחשבה טובה ורצון טוב נבראים מלאכים ששומרים על האדם.

והמכוון להתקדש ולהתקרב, השכינה שורה עליו (זוה"ק פי' לך לך פח:). וכגודל המחשבה, כך הרהור טוב עולה למעלה, ובו תלויים כל הקדושות שבעולם (שם פי' ויצא קנה.).

א. לכוון בשש המצוות התדיריות, והם: **א.** מציאות ה' והשגחת ה'. **ב.** יחוד ה'. **ג.** יראת ה'. **ד.** אהבת ה'. **ה.** אין עוד מלבדו. **ו.** שמירת העיניים והמחשבה (ביאה"ל סי' א ד"ה הוא כלל גדול בתורה וכו').

ב. לכוון ולהאמין באמונה שלמה בשלושה עשר עיקרים של התורה הקדושה (רמב"ם בפיהמ"ש סנהדרין פרק חלק מ"א), ולזכור בכל יום את עשר הזכירות כמובא בסידור.

ג. לכוון לקיים מצוות "נעשה ונשמע" (שמות כד, ז), משה אמת, התורה אמת וה' אלוקים אמת (ברכות ה.).

ד. לכוון לקיים בכל רגע מצוות "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (ויקרא כב, לב וביו"ד סי' קנז), וכן לפרסם ניסים ונפלאות של ה' יתברך תמיד (זוה"ק פי' בא מא.).

ה. לכוון ולהמחיש באופן מעשי ארבע מיתות בית דין, שדין ארבע מיתות לא בטלו (כתובות ל.), והמכוון כך, הרי הוא כאילו נהרג בכל יום על קידוש ה' (זוה"ק פי' חיי שרה קכד:).

ו. לכוון לקיים בכל רגע מצוות עשה מהתורה "קדושים תהיו" (ויקרא יט, ב, רמב"ם הל' מקוואות פי"א הי"ב).

ז. לכוון ברמ"ח מצוות עשה שהם כנגד רמ"ח איברים לקדשם. ושס"ה מצוות לא תעשה הם כנגד שס"ה ימים בשנה לשומרם (מכות כג: ותקוני הזהר קלב.).

ח. לכוון לקיים מצוות עשה של 'אהבת ישראל' באמת, "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח), כלומר כמוך ממש, ולאהוב גם את הרשעים כשאינם מחטיאים את האחרים, ולשנוא רק את המסיתים אחרים נגד ה' ותורתו (ביאה"ל סי' א ד"ה ולא יתבייש וכו').

ט. ובכלל כוונת אהבת ישראל, יש עוד מצוות תמידיות: א. "לא תקום" (ויקרא יט, יח) ב. "לא תטור" (שם) ג. "לא תשנא" (שם, יז) ד. "לא תלך רכיל" (שם, טז) ה. "הוכח תוכיח" (שם, טז) ו. "בצדק תשפוט עמיתך" (שם טו) ז. מצוות לא תעשה "לא תונו איש את עמיתו" (שם כה, יז) ח. "ועשית הישר והטוב" (דברים ו, יח). ועיין בספר 'יראים' (סי' קפ) שבכלל זה לא לעשות סבר פנים רעות, שהוא אונאה, עיין שם.

י. לכוון לסלוח לכולם מכל הלב באמת (יומא פה: ומגילה כח.).

יא. לכוון לקיים: 'עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין' (אבות פ"ב מ"א), וכן "שויתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים טז, ח), ולא לפחד משום בריה בעולם (רבינו יונה ז"ל בישערי תשובה' ש"ג אות לב).

יב. לכוון בכל ברכה, כשמזכירים 'אלוקינו', פירוש, שמשגיח עלינו השגחה פרטית. וכשמזכירים 'מלך העולם' שאנו ממליכים אותו עלינו ועל כל העולם מלמטה.

יג. לכוון שכל היסורים העוברים עלינו הם משמים לכפרת עוונותינו, ולקבלם באהבה (ברכות ה. שבת פח:). ויעשה עצמו נזוף וכמנודה לקבל דין שמים (זוה"ק פי' משפטים קז:). והממליך את ה' יתברך על כל אבר ואבר כאילו המליכו על כל העולם (תיקוני קל: ופרשיי ברכות יג:), ובזה מקיים מצוות עשה מהתורה של אהבת ישראל ('יערות דבש' דרוש א).

יד. לכוון בתפלה שהיא בלשון רבים על כלל ישראל בכל מקום שהם (שבת יב: וכן ברכות כט סע"ב), והמקיים כך באמת, יתקיים בו בוודאי הפסוק "ואברכה מברכך" (בראשית יב, ג, חולין מט:).

טו. לכוון בפסוק: "כל הנשמה תהלל יה" (תהלים קג, ו), ולהמחיש ולהודות על כל נשימה ונשימה פשוטו כמשמעו (מד"ר בראשית יד, ט), ולהרגיש שיש בלבו תמיד קדושה משמים (תענית יא סע"א).

טז. לכוון לקיים את המשנה (סנהדרין לז:). 'חייב כל אדם לומר בשבילי נברא העולם' ('מסילת ישרים' פ"א).

יז. לכוון לזכור תמיד את יום המיתה (תהלים פ"ג, ר"י בשע"ת ש"ב אות כב כג), והחסידיים מתבוננים בליבם תמיד כאילו היום הם מסתלקים מן העולם (זוה"ק פי' ויחי רכ:), ולהתבונן מה חובתו בעולמו ('מסילת ישרים' פ"א).

יח. לכוון לקיים מצוות עשה מהתורה "ושמרת לעשות ככל אשר יורוך" ויעל פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין

ושמאל" (דברים יז, י), כלומר לשמוע ולעשות את כל דברי חז"ל הקדושים וגדולי ישראל שליטי"א הלכה למעשה (רמב"ם הלי ממרים פ"א ה"א).

יט. לכוון להצטער תמיד על חורבן בית המקדש, שריפת התורה וחילול ה' (אור"ח ס"ס תקפ), להקמת שכינתא מעפרא ולעילוי שכינת עוזנו (תיקוני הזוהר כב.), ובוזה תלוי עיקר הגאולה וביאת משיח צדקנו (ספר הברית' סוף מאמר ט).

כ. לכוון ולחשוב על מה שכתוב במשנה 'כל מעשיך יהיו לשם שמים' (אבות פ"ב מ"ב), וילהתפרק' בקדושה לכבוד ה' יתברך, על מנת שיהיה לנו כח לעבוד את ה' (ברכות סג. או"ח סי' רלא, זוה"ק פ' תזריע נב.), ועל כל מה שעושה יאמר: 'לכבוד ה'' (זוה"ק שם עמ' א).

כא. לכוון לקיים מצוות עשה מהתורה של "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" (דברים ד, טו), שבריאיות הגוף הוא חיזוק לנפש, ויראת שמים הוא חיזוק לנשמה (גמ' פסחים מט: וחז"מ ס' כז).

כב. לכוון שה' יתברך אוהב אותי, ואני בן אברהם יצחק ויעקב, והכל מהשמים לטובה (פ' ראה, ברכות ס.), ואיני מתייאש חס ושלוש לעולם, וכגודל אהבתי את ה' יתברך, כך אהבתו אלי (זוה"ק פ' וירא ק"ג), ולהרגיש תמיד שחציו זכאי וחציו חייב (קידושין מ סע"א).

כג. לכוון לעשות חסד ועזרה למשפחתו, ברוחניות ובגשמיות, בעין טובה ובנפש חפצה (כתובות נ.), וכן לשאר כלל עם ישראל.

כד. לכוון לקיים את הפסוק (תהלים ק, ב): "עבדו את ה' בשמחה", שהרי מצוות בלי שמחה והתלהבות לא עולות למעלה (תיקוני הזוהר כה.), ובפרט אהבת ה' יתברך, שצריך להיות "בכל לבבך" ובשלמות הלב, והיא השמחה (זוה"ק במדבר ק"ז).

כה. לכוון להיות עניו וצנוע, ולהרגיש על עצמו כעני שאין לו כלום (ע"ז כ: וירמיה ט, כב), ולהיות נבזה ושפל בעיני עצמו (זוה"ק פקודי ר"ג).

כו. לכוון לקיים מצוות עשה מהתורה באמירת וידוי שנאמר (במדבר ה, ז): "והתודו את חטאתם אשר עשו", וחשבון נפש עם וידוי מציל מעונש גיהנום (זוה"ק קורח קעח.), וכאשר מתוודה בדמעות מקירות ליבו, עושה בכך רעש גדול בשמים, ומתגברים הרחמים (שם ויקרא כ.) ומסתלקים הקטרוגים (שם בא מא. רמב"ם הלי תשובה פ"א ה"א).

כז. לכוון לקיים מצוות עשה "והלכת בדרכיו" (דברים כח, ט), כלומר, לכוון להדמות לה' יתברך בייג מידות שבתורה (ע"י שבת ק"ג).

כח. לכוון בכל רגע, לקיים מצוות עשה מהתורה של יישוב ארץ ישראל (רמב"ן במדבר לג, נג).

כט. לכוון 'רגע של אמונה', כלומר, המצב ברגע זה, בו אני מחזיק את הקמיע, עם כל מה שקורה מסביב, וההשלכות מכך, הכל משמים בלבד, וללא כל התערבות אחרת, ואני מאמין בזה באמונה שלימה.

"תם ולא נשלם שבח לא-ל בורא עולם"

